



Dr. Colman



อัตชีวประวัติ
อาจารย์วศิน อินทสระ
—❖—
พระอานนท์
พุทธอนุชา

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
อาจารย์วศิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖

—❖—
ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๙



หมายรับสั่งที่...๒๒๙๕.....

สำนักพระราชวัง

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพ
ร้อยโท วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชทานเพลิง

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพร้อยโท วศิน อินทสระ
	เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง



หมายรับสั่งที่...๒๕๖๖.....

สำนักพระราชวัง

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการพระราชทานเพลิงศพพร้อยโท วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญหีบศพออกตั้งบำเพ็ญพระราชกุศล ณ ศาลาวัฒนธรรมกษัตริยาราม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหีบเชิงชายประกอบศพ

เวลา ๑๘.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานบิณฑบาตอาหาร และบังสุกุล

เวลา ๑๕.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๓๐ น. สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณวราชนกศิริ สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณาภกรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิง

วันจันทร์ ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามทาน ในการเก็บอัฐิ

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพพร้อยโท วศิน อินทสระ เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สตีลยพงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง



หมายรับสั่งที่...๑๘๕๐๓.....

สำนักพระราชวัง

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลตำรวจตรี ชัยทัต บุญข้า
เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ไปวางที่หน้าหีบศพ
ร้อยโท วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ณ ศาลา ๑๐ วัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๘ เวลา ๑๗.๔๕ น.

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพร้อยโท วศิน อินทสระ
	เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สิตติพงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง



หมายรับสั่งที่...๑๘๙๗๖.....

สำนักพระราชวัง

๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณวราชนกศิริ สิริกิจการนิพนธ์พัฒน รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายชูชาติ อุดยมล เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพร้อยโท วศิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ณ ศาลา ๑๐ วัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๘ เวลา ๑๗.๓๐ น.

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพร้อยโท วศิน อินทสระ
	เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง



หมายรับสั่งที่...๒๒๙๗/.....

สำนักพระราชวัง

๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร
มหาราชินีแห่งราชภัฏศรีลังกา สิริกิจการิพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพพร้อยโท วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ เวลา ๑๗.๓๐ น.

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพร้อยโท วศิน อินทสระ
	เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สทิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ



นายวศิน อินทสระ อายุ ๙๑ ปี ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.๒๕๖๖ ได้กราบถวายบังคมลาถึงแก่อนิจกรรมเนื่องจากภาวะของเสียในเลือดและไตวาย ณ โรงพยาบาลตำรวจ แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันอังคารที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๘ เวลา ๐๒.๐๒ น.

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณพระบรมราชินี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ผู้แทนพระองค์ พระราชทานพวงมาลาไปวางหน้าหีบศพ เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ล่วงลับ ที่ทำคุณประโยชน์ต่อแผ่นดิน มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรมเวลา กลางคืน กำหนด ๗ คืน ณ ศาลา ๑๐ วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

หลังจากที่ได้บรรจศพ นายวศิน อินทสระ ครบวาระแล้ว ได้นำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณ-วรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิง ในวันอาทิตย์ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๙

การทั้งมวลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานในครั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเป็นเกียรติอย่างสูงสุดแก่ นายวศิน อินทสระ และครอบครัวอินทสระ อย่างหาที่สุดมิได้ หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณ ของ นายวศิน อินทสระ ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงนำมาซึ่งความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้น ในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติอันสูงสุดในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ปวงข้าพระพุทธเจ้า ผู้เป็นบุตรของนายวศิน อินทสระ ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคมใต้เบื้องพระยุคลบาท ด้วยน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และจะขอเทิดทูนเกียรตินี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้า และวงศ์ตระกูล อินทสระสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

นายวรรตต์ อินทสระ บุตร

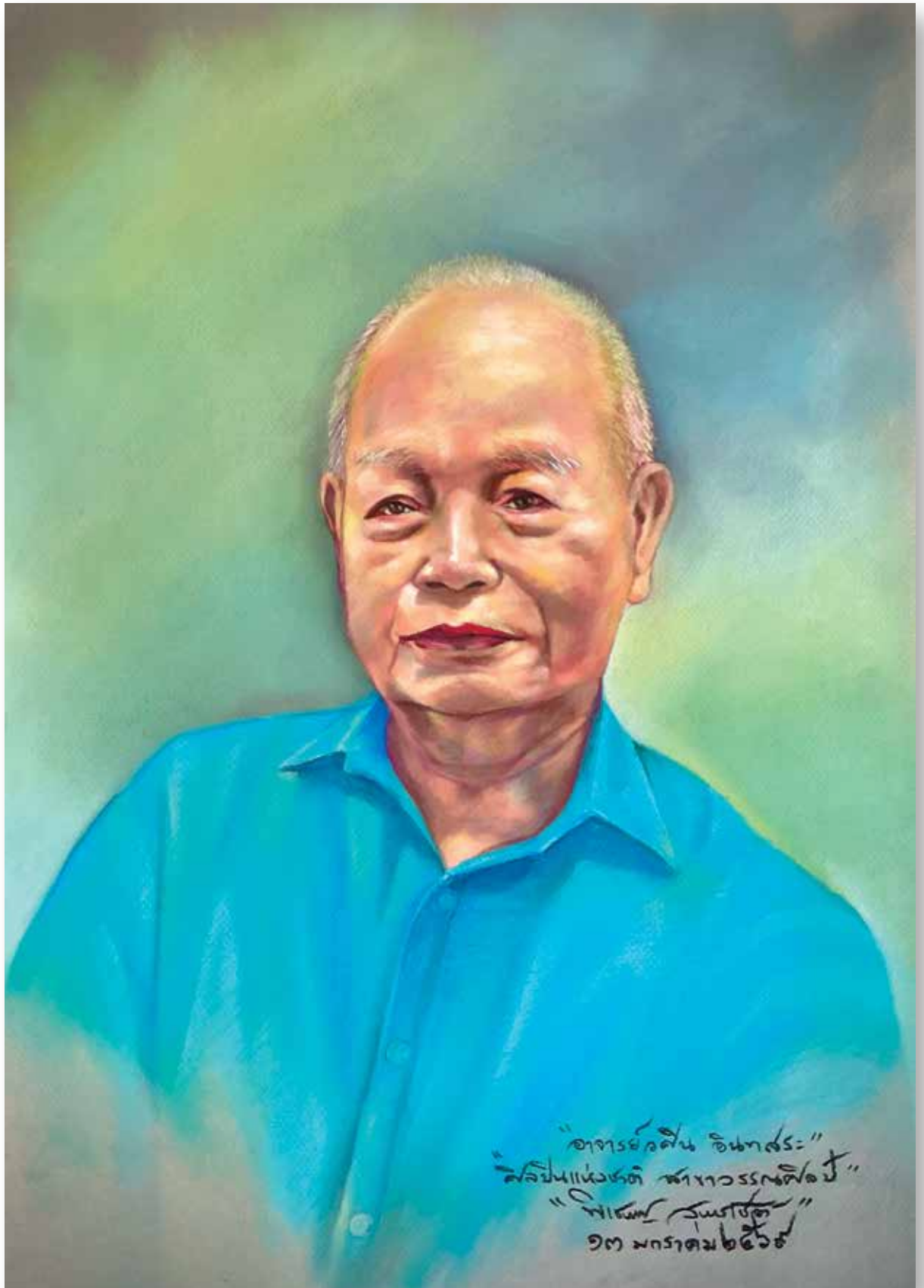
นายวโรดม อินทสระ บุตร



ศาสตราจารย์
นวลจิต



รองอธิการบดี
สำนักส่งเสริมวิชาการ



"อาจารย์สอน อินทสระ"
"ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์"
"พิเศษ รุ่งโรจน์"
๑๓ มกราคม ๒๕๖๕

ผลงานภาพวาดสีชอล์ค
ศิลปิน : รศ. พิเชษฐ สุนทรโชติ

แต่ท่านอาจารย์วศิน “ศิลปินแห่งชาติ”

๑. วสิษฐาเมกาจริโย อุตตโม พุทธสาวโก;
โลกมฺหิ ทุลลโก โสว สพฺพตถ วณฺณโต ครุ. (ปจฺมภการวิปฺลาคาถา)

ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ผู้เป็นหนึ่งใน เป็นพุทธสาวกผู้สูงส่ง
ท่านเป็นผู้ที่หาได้ยากในโลก เป็นครูผู้หนักแน่น ได้รับการสรรเสริญในทุกที่

๒. นานานิพนฺธ อพฺนฺธิ เอเตว อติโสภนา;
อาณนฺโท พุทฺธอนฺโห นิพนฺโห โส สุปากโก. (ปจฺมการตติยนการวิปฺลาคาถา)

ท่านอาจารย์ได้นิพนธ์บทนิพนธ์ต่างๆ มากมาย ซึ่งเป็นบทนิพนธ์ทั้งดงามยิ่ง
เช่น “พระอนันท์ พุทธอนุชา” เป็นงานนิพนธ์ที่ปรากฏอย่างดงามยิ่ง

๓. อโสโกติมหาราชฯ จกฺกวตฺติ มหิทธิโก;
เอโส จ โสภนปฺปโต ตสฺส’จฺเฌรปฺปกาสะโก. (ปฺจยวตฺตคาถา)

“จอมจักรพรรดิอโศก” มหาราชผู้ทรงบุญฤทธิ์ยิ่งใหญ่
นี่ก็เข้าถึงความงามดงามอย่างยิ่ง แสดงถึงอัจฉริยภาพของท่านอาจารย์ผู้นิพนธ์

๔. อาเฌรพฺนฺธิตพฺนฺธา ทวาลงฺการเหติ โสภนา;
มโน หรฺนฺติ สาธุณํ สาธุณํ วิมฺหยฺกรา. (ปจฺมสการวิปฺลาคาถา)

บทนิพนธ์ทั้งหลายที่ท่านอาจารย์ได้นิพนธ์ ช่างดงามด้วยอลงการะทั้งสองประการ
ต่างนำใจของบรรดาสาธุชน ทั้งสร้างความอัศจรรย์ใจให้สาธุชนทั้งหลาย

๕. ตโตว สยามรฏฺจสฺส รฏฺจปาโล วิจฺขณฺเ;
ตสฺส กิตฺติ ปกาเสสิ รฏฺจสิปฺปิกจฺานโส. (ปฺจยวตฺตคาถา)

เพราะเหตุนั้นแหละ รัฐบาลของสยามประเทศผู้ประจักษ์แจ้ง
จึงได้ประกาศเกียรติคุณของท่านอาจารย์ด้วยตำแหน่ง “ศิลปินแห่งชาติ”

๖. ตยิทํ กตปฺญญํ โน ปโรภุญฺปคามิโน;
วสิษฐามาจริยสฺส ปจฺจโยว ยถารทํ. (ตติยสการวิปฺลาคาถา)

บุญกุศลที่พวกเราได้ทำแล้วนั้น จงเป็นปัจจัยเกื้อกูลตามควรแต่ท่านอาจารย์ผู้เข้าถึงภพภูมิอื่นแล้ว

๗. อิกฺขจํ โส ลภตํ ปากํ สุขํ ปตฺโต ภเว ภเว;
ปฺญญญจ กาดุ’ไมกาสะ ลภถ ชาตฺชาติยํ. (ปฺจยวตฺตคาถา)

ขอให้ท่านอาจารย์ได้รับผลที่น่าปรารถนา ประสบสุขในทุกภพทุกชาติ
และขอให้ได้อีกาสเพื่อทำบุญกุศลในทุกภพทุกชาติ

๘. โส ปฺญญํ ปฺญญมมากโข กโรตุ ตํ สุชาวหํ;
ปจฺจิเม ปฺญญสมฺปนฺโน โมกฺขสมฺปาปโก ภเว. (ปฺจยวตฺตคาถา)

ขอให้ท่านอาจารย์ผู้มุ่งบุญกุศลได้ทำบุญกุศลนั้นอันนำความสุขมาให้
และในภพชาติสุดท้ายได้เป็นผู้ถึงพร้อมเต็มเปี่ยมด้วยบุญญาบารมี บรรลุถึงพระนิพพานด้วยเทอญ

อิมา คาถา อรุโณทยนาเมเน ปาฬิยาจริเยเน รจิตา.
รุ่งอรุณ จันทรสงคราม (ปาฬิยาจารย์) : ประพันธ์
(ตามคำขอของท่านดแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ)



๑. พระพรหมวชิรมงคล เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส ประธานในพิธี ฝ่ายบรรพชิต, ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ ผู้จัดการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประธานฝ่ายคฤหัสถ์
๒. พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร. มอบผ้าไตรประทานจากสมเด็จพระสังฆราช แก่ ผศ.ดร. วรรัตน์ อินทสระ
๓. พระราชสุทิวาธิรเมธี, ผศ.ดร. อ่านหนังสือสำนักงานเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช เรื่อง โปรดประทานพระกรุณา ประทานผ้าไตร ๔ ไตร
๔. พระพรหมวชิรมงคล เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
๕. ทอดผ้าไตรประทานจากสมเด็จพระสังฆราช
๖. ผศ.ดร. วรรัตน์ อินทสระ กราบขอบพระคุณประธานฝ่ายบรรพชิต

ที่ สสร. ๐๖๓๘ / ๒๕๖๘



สำนักงานเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

๓ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง โปรดประทานพระกรุณา
เจริญพร เจ้าภาพศพนายกอิน อินทสระ

ด้วย ความทราบฝ่าพระบาท เจ้าพระคุณ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ว่า นายวศิน อินทสระ ถึงแก่กรรม และมีพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ณ ศาลา ๑๐ วัดมกุฏกษัตริยาราม แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ ๒ ถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๘

การนี้ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช ทรงปลงธรรมสังเวช และโปรดประทานผ้าไตร ๔ ไตร ให้เชิญไปสำหรับการบำเพ็ญกุศลอุทิศแก่ผู้วายชนม์

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ

ขอเจริญพร

(สมเด็จพระมหาธีรวงศ์)
เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

ระลึกถึง อาจารย์วศิน อินทสระ



แม้ว่าความจำส่วนใหญ่ของอาตมาจะได้เลือนรางจางหายไป แต่นามว่า “อาจารย์วศิน อินทสระ” ยังแม่นยำ และเตือนระลึกหรือนึกขึ้นมากตามโอกาส ที่ว่าจำได้แม่นนั้น นามของท่าน ปรากฏขึ้นมาในความระลึกนั้น โดยเป็นภาพของท่านอาจารย์ผู้ดำรงตนอยู่ในหลัก มีคุณลักษณะ แห่งความเป็นกัลยาณมิตรและอนุศาสน์ธรรมที่เป็นหลักสำหรับผู้ที่ดำเนินไปในธรรมานุธรรม ปฏิบัติโดยปราโมทย์

เรื่องราวต่างๆ ที่เป็นเหตุการณ์ทั้งหลายนั้น อาตมาจำไม่ได้ หรือเลือนหายไปแทบหมดสิ้นแล้ว แต่ที่จำได้แม่นยำ มีอยู่ครั้งหนึ่ง คือเมื่อพบกับท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ครั้งแรก ประมาณ ๖๐ ปีล่วงแล้ว (ใกล้ พ.ศ. ๒๕๐๗) ท่านไปเยี่ยมหรือได้รับการเชิญชวนไป ก็จำไม่ได้ ที่บนชั้นที่ ๒ ของอาคารเรียนของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวัดมหาธาตุฯ วันนั้นคงจะเป็นวันปิดเรียน และได้เข้าไปพูดคุยสนทนากันในห้องเรียนห้องหนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องการสอน ธรรม อาตมายังนึกถึงเหตุการณ์ครั้งนี้ขึ้นมา เหมือนเป็นภาพติดตา เห็นท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ยืนถือชอล์กเขียนคำหรือข้อความทางธรรม บนกระดานดำใหญ่ เป็นภาพที่แสดงจริยา อันน่าเจริญใจของท่านผู้กำลังก้าวไปในวิถีแห่งการเผยแผ่สั่งสอนธรรม ซึ่งได้ดำเนินมาตลอดกาลยืดยาวแห่งชีวิตของท่าน ดังได้ประจักษ์กันแล้ว

แม้ว่าท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ได้ละชีพจากไปแล้ว แต่พึงหวังไว้ว่า งานสอนธรรมของท่านจะยังยั่งยืนในการที่จะแผ่ขยายประโยชน์กว้างขวางและยาวนานต่อไป เฉพาะอย่างยิ่ง ศิษยานุศิษย์และบรรดาผู้ใฝ่สดับ นอกจากนำธรรมไปปฏิบัติแล้ว จะได้สืบสานงานเผยแผ่สั่งสอนธรรม เพื่อประโยชน์สุขของพหุชน ให้แพร่หลายไพศาล และยั่งยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตโต)

วัดญาณเวศกวัน

แด่ อาจารย์ยวศิน อินทสระ



สมัยที่ยังเป็นเปรียญ มีหนังสือธรรมะนอกตำราเรียน เอาไว้อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน พักสมองในยามว่าง เช่น *แสงเทียน พระอานนท์ พุทธอนุชา ลีลาวดี ผู้ชนะสิบทิศ สามก๊ก* หนังสือเหล่านี้ประเทืองปัญญา ยิ่งอ่านยิ่งได้ข้อคิด ได้จินตนาการ ได้ศิลปะ ได้ความลึกซึ้ง ได้ระเบียบ ได้วิธีคิด ได้ความรู้ลึก สำคัญที่สุดคือได้ความรอบรู้มากมาย

แสงเทียน เป็นหนังสือที่อ่านแล้ว ได้ความรู้ลึกดียิ่ง เป็นหนังสือธรรมะที่เรียบเรียง ชิงนวนิยาย ผู้เขียนได้ใช้ความรู้ความสามารถ ผูกเรื่องราวชีวิต โดยใช้ธรรมะสอดแทรก จนเกือบไม่รู้ว่าเป็นจินตนิยาย โดยผู้เขียนต้องวางโครงเรื่องแนวคิด ศิลปะการบรรยาย จนเราไม่รู้เลยว่านิยาย อ่านจบเล่มแล้วยังอยากกลับมาอ่านใหม่ จดจำไม่รู้จึกเบื่อ เพราะวลี แต่ละประโยคแหลมคมยิ่งนัก

หนังสือที่เขียนโดยอาจารย์ยวศิน อินทสระ ก่อนจะเปิดอ่านเนื้อหาภายใน ต้องดูหน้าปก ด้วยความชื่นชมในวิธีการเขียนของท่านเสมอๆ ท่านมีพรสวรรค์และจินตนาการในการผูก เรื่องราวธรรมะได้อย่างสอดคล้อง และเรียบเรียงถ้อยคำได้อย่างสละสลวย หนังสือที่ท่านแต่ง มีมากมายหลายเรื่อง แต่ละเรื่องควรค่าแก่การอ่าน และสมควรมีเก็บไว้ในตู้หนังสือทุกเล่ม ยามว่างเมื่อใดก็หยิบมาอ่าน เพราะเปรียบเสมือนแสงสว่างทางปัญญา ให้ผู้อ่านสามารถนำ แสงนั้นไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิตกับทุกเพศทุกวัย และทุกยุคทุกสมัย

สมเด็จพระปวงมหารัชมงคลมุนี

วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร

อัญมณีแห่งวงวรรณกรรมไทย



ผลงานเรียบเรียงของอาจารย์วศิน อินทสระ เป็นภูมิพลังทางสติปัญญาของสังคมไทย และพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทุกเรื่องทุกตอนล้วนงามด้วยวรรณศิลป์ จรรโลงวัฒนธรรม บำรุงการศึกษา สนับสนุนอุดมการณ์ สาธารณสงเคราะห์ ช่วยให้คนเข้าถึงธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยกุศโลบายอันแยบคาย นับเป็นเอกลักษณ์อันเด่นชัดของผลงาน อาจารย์วศิน ที่ผู้อ่านต่างซาบซึ้งและได้รับอันสงส์แห่งปรีชาญาณนั้น โดยไม่รู้สึกว่า ถูกยัดเยียด บังคับ พร่ำซ้ำ หรือขู่เข็ญ งานของอาจารย์อาจเรียกในภาษาสมัยใหม่ว่าเป็น “ซอฟต์แวร์” ที่ละมุนละไม อ่อนไหวทางความรู้สึก แต่คมกล้าทางความคิด เป็นอัญมณีแห่งแวดวงวรรณกรรมไทย โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา ที่ยืนหยัดท่ากระแสนกาลอย่างมั่นคงมานานถึง ๖ ทศวรรษ

อาจารย์วศิน อินทสระ ศรัทธาและอุทิศสละเรียบเรียงหนังสือไว้นับร้อยหัวเรื่อง หนาหลายหมื่นหน้ากระดาษ มีทั้งผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่า สารคดีให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ หลากหลาย นวนิยายอันประโลมจิตใจให้โน้มไปในทางธรรม คำอธิบายขยายความและย่อความพระไตรปิฎก และพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสนองนโยบายคณะสงฆ์ กิจการพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ และการกล่อมเกล่าจิตใจมหาชนให้พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม จัดเป็นปราชญ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคสมัยใหม่ที่แท้จริง

ขอแสดงความนิยมชมชอบในสัมฤทธิ์ผลอันเลิศที่อาจารย์วศิน อินทสระ ได้ประพันธ์หนังสือจำนวนมากมาย ซึ่งเลิศด้วยสำริดตะ งามด้วยอรรถะและพยัญชนะ สร้างสรรค์คุณประโยชน์มหาศาล นำพาความรุ่งเรืองมาสู่วงการศึกษามหาพระพุทธศาสนาและสังคมไทยอย่างต่อเนื่องตลอดมา

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

กรรมการมหาเถรสมาคม

แม่กองธรรมสนามหลวง

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

แด่ วคิน อินทสระ ผู้มีวรรณศิลป์ วรรณกรรม เพื่อพระพุทธศาสนา



อาจารย์วคิน อินทสระ กล่าวได้ว่าเป็นนักประพันธ์วรรณกรรมด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแบบแผนในวงการศึกษาพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้พัฒนาผลงานวรรณกรรมมาเป็นแนวทางการศึกษา วิจัย บทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา อนึ่ง อาจารย์วคิน อินทสระ เป็นนักคิด นักเขียน มีผลงานวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่ออกมาจำนวนมาก

อาจารย์วคิน อินทสระ เป็นผู้มีความรู้การแก้วงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เพราะได้อุทิศตนมุ่งมั่นศึกษาพระไตรปิฎกอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ท่านยังได้บรรยายเกี่ยวกับพระสูตร ปรัชญาศาสนา ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เป็นต้น ให้แก่นิสิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ไม่เพียงแต่งานสอนเท่านั้น ยังมีผลงานเขียนที่สร้างสรรค์ ถ่ายทอดไว้อีกมากมาย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพระไตรปิฎกหรือหลักพุทธธรรมโดยเรียนรู้พระพุทธศาสนาผ่านเรื่องราวต่างๆ จึงเข้าใจหลักธรรมอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ง่าย ผู้อ่านสามารถศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาผ่านงานวรรณกรรมของท่านด้วยวรรณศิลป์ที่งดงาม โดยใช้ถ้อยคำภาษาที่สื่อสารเข้าใจได้ง่ายชัดเจน แสดงถึงความสุนทรีย์ในด้านอารมณ์ บรรยายภาพและสภาพแวดล้อม

จึงกล่าวได้ว่า อาจารย์วคิน อินทสระ เป็นนักเขียนที่รู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง สามารถย่อยความรู้สูงชันเขียนที่ผลิตผลงานอย่างต่อเนื่องกว่า ๕๐ ปี ทั้งสามารถเขียนงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จึงต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ อาทิ *สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค มลีนทปัญหา ทางแห่งความดี* เป็นต้น และสามารถใช้จินตนาการเขียนถึงบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา เชิงจินตนิยาย เช่น *พระอานนท์ พุทธอนุชา จอมจักรพรรดิ อโศก ผู้สละโลก พ่อผมเป็นมหา* เป็นต้น เมื่อกาลเวลาผ่านไป สังคมจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมเป็นที่พึ่งของการดำรงชีวิต ท่านอาจารย์วคิน อินทสระ ยังสามารถสร้างสรรค์งานเขียนเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันอีกมากมาย อาทิ *เพื่อความสุขใจ การทำบุญให้ท่าน ชีวิตกับความรัก และ คติชีวิต* เป็นต้น

ความสามารถในด้านการถ่ายทอดของอาจารย์วศิน อินทสระ จึงเป็นวรรณศิลป์เพื่องาน
พระพุทธศาสนาโดยแท้ สามารถศึกษาและนำไปใช้ได้ทุกสมัย ดังคำที่กล่าวว่า

เพชรมณี ใช่มียู่ ทุกภูผา
กฤษณา ใช่ว่าได้ ทุกไพรสนต์
ช้างเผือกใช้ เลือกเกิดได้ ทุกตำบล
เมธีชน ใช่ว่ามี ทุกครอบครัว

จึงขออนุโมทนาในกุศลผลธรรมทานที่ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ให้ประสบความสำเร็จ
อิฏฐวิบูลมบุญผล กล่าวคือ ผลอันใดที่เจริญใจ ขอผลอันนั้นจงสำเร็จสมความปรารถนา
ทุกประการเทอญ

พระพรหมบัณฑิต

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

กรรมการมหาเถรสมาคม

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

[illegible]

* กวีซีไรต์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๘ จากผลงานกวีนิพนธ์เรื่อง “อีกฟากด้านกระดานหก”

ประวัติย่อ ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



ชาติภูมิ

เกิดที่หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อจำความได้ พ่อแม่ได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากกรอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

การบรรพชาอุปสมบท

- บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐
- อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗
- ลาสิกขา เมื่อวันศุกร์ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗

การศึกษา

- มัธยม ๘ (สมัครสอบ), นักธรรมเอก,เปรียญ ๗ (ป.ธ.๗)
- ศาสตรบัณฑิต (มหามกุฏราชวิทยาลัย)
- M.A. ทางปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี (บานาร์สฮินดู) อินเดีย
- ปริญญาดุสิตบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าที่การงาน

- สอนวิชาศีลธรรมที่โรงเรียนราชินี
- เป็นอาจารย์ผู้ปกครองที่โรงเรียนพณิชยการสีลม
- ที่โรงเรียนเตรียมทหาร และเป็นหัวหน้าแผนกสารบัญ มียศเป็นร้อยโท
- สอนวิชาพุทธปรัชญาเถรวาท-มหายาน ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ประมาณ ๑๒ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๓)
- สอนวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทยและวิชาจริยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ประมาณ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๓)

- สอนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๕๒ (เป็นระยะเวลา ๔๖ ปีเต็ม)
- สอนพิเศษประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ธรรมทางพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๕๓ (เป็นระยะเวลา ๒๘ ปีเต็ม)

บรรยายธรรม

- บรรยายพิเศษในที่ต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญ
- บรรยายธรรมทางวิทยุตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๕๐ โดยออกเป็นรายการสดบ้าง ใช้เทปบ้าง (เป็นระยะเวลา ๑๑ ปีเต็ม)

การประพันธ์

- เขียนหนังสือประเภทต่างๆ เช่น นวนิยายอิงหลักธรรม อธิบายหลักธรรม ฯลฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ มาจนถึงปัจจุบัน มีประมาณกว่า ๑๖๐ ชื่อเรื่อง บางชื่อเรื่องก็มีหลายเล่ม เช่น *ทางแห่งความดี* เป็นต้น

ทำนิตยสาร

- เป็นบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักร ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๙
- เป็นบรรณาธิการนิตยสารศุภมิตร ของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและมนุษยธรรม (กศม.) ของวัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๕๑

รางวัลและเกียรติคุณที่ได้รับ

พ.ศ. ๒๕๑๗	ได้รับรางวัลชมเชย จากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดี หนังสือเรื่อง <i>“จริยาบถ”</i>
พ.ศ. ๒๕๑๘	ได้รับรางวัลชมเชย จากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดี หนังสือเรื่อง <i>“จริยศาสตร์”</i>
๒๒ เม.ย. ๒๕๒๒	ได้รับรางวัล “พุทธคุณูปการ กาญจนเกียรติคุณ” ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา จากคณะกรรมการกิจการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สมาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. ๒๕๒๕	ได้รับพระราชทานรางวัล “เสาเสมอธรรมจักร” ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ประเภทวรรณกรรม เนื่องในโอกาส สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

- พ.ศ. ๒๕๒๙** หนังสือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก ว่าเป็นผลงานที่มีความเป็นเลิศด้านวรรณศิลป์ มีรายชื่อปรากฏในสารานุกรมวรรณคดี หรือวรรณกรรมของโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century)
- พ.ศ. ๒๕๓๒** ได้รับเกียรติคุณบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นรางวัล
- และ พ.ศ. ๒๕๓๓** ชมเชย ประเภทสร้างสรรค์ด้านศาสนา จากบทความเรื่อง “หลักกรรมกับการพึ่งตนเอง”
- พ.ศ. ๒๕๔๒** ได้รับโล่เกียรติคุณ รางวัลผู้มีพุทธานุอุปการต่อพระพุทธศาสนา ระดับกาญจนาเกียรติคุณ จากคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- ๒๙ ก.ค. ๒๕๕๓** ได้รับรางวัล “ปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จากกระทรวงวัฒนธรรม
- ๒๔ ม.ค. ๒๕๕๕** ได้รับรางวัล “นราธิป” ในฐานะนักเขียนอาวุโส ประจำปี ๒๕๕๗ จากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (ในพระบรมราชูปถัมภ์)
- ๒ พ.ค. ๒๕๕๘** ได้รับรางวัล “ผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดีเด่นด้านวรรณกรรม” ประจำปี ๒๕๕๘ จากมูลนิธิศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- พ.ศ. ๒๕๖๕** ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาดีเด่น ในโอกาสงานฉลองครบรอบ ๗๒ ปี ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๒๘ ส.ค. ๒๕๖๗** “รางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์” ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๖ จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (กวช.) กระทรวงวัฒนธรรม

กองทุนและการให้ทุน *

- ได้ตั้งกองทุนเป็นค่าภัตตาหารแก่พระภิกษุสามเณร ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย-วิทยาเขตอ้อมน้อย
- ตั้งทุนไว้ที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ดอกผลบำรุงการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักศึกษา ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย ในการนี้ได้ตั้งทุนในชื่อของท่านเจ้าคุณอาจารย์ คือ ท่านเจ้าคุณพระราชดิลก ๑ ทุนด้วย

* **หมายเหตุ** เรื่องการทำบุญในส่วนของการตั้งกองทุนและการสร้างเสนาสนะนี้ ท่านอาจารย์วินได้บันทึกไว้ด้วยตัวเอง และเขียนไว้ว่า แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ท่านตั้งใจบันทึกไว้เพื่อเป็นจาคานุสติแก่ตนเอง และเพื่อลูกหลานรู้แล้วจักได้อนุโมทนา

- ตั้งกองทุนเพื่อนักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาและสงเคราะห์เด็กที่ควรช่วยเหลือ
- ให้ทุนนักศึกษาปริญญาตรีผู้สอบได้คะแนนดี ในวิชาที่ท่านสอนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ
- ตั้งทุนที่มูลนิธิมหามกุฏฯ ดอกผลถวายแก่พระภิกษุสามเณรผู้อาพาธที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
- ตั้งทุนเพื่อพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธที่โรงพยาบาลสงฆ์
- ถวายปัจจัยพระสวดปาติโมกข์ วัดบุปผารามและวัดเขมาภิรตารามฯ (อ.เมืองฯ จ.นนทบุรี) เดือนละ ๑,๐๐๐ บาทต่อวัด ปีละ ๑๒,๐๐๐ บาทต่อวัด

เกี่ยวกับเสนาสนะ

๑. ช่วยสร้างโรงครัวที่วัดภูตบรรพต ตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาท)
๒. ช่วยสร้างศาลาที่พักคนมาทำบุญที่วัดห้วยพุต ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา บริจาค ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาท)
๓. ช่วยสร้างห้องสุขาที่วัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี บริจาค ๔๐,๐๐๐ บาท (สี่หมื่นบาท)
๔. ช่วยสร้างกุฏิวัดป่าภาวนาวิเวก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี (จำนวนเงินจำไม่ได้)
๕. ช่วยสร้างห้องสุขาให้วัดแห่งหนึ่ง ที่จังหวัดกระบี่ บริจาค ๓๕,๐๐๐ บาท (สามหมื่นห้าพันบาท)
๖. บริจาคช่วยในการตั้งสถานีวิฑูพระพุทธศาสนา ของศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ณ วัดราชาธิวาสฯ ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาท)

ฯลฯ

หลังจากท่านถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ศิษย์ได้นำปัจจัยจากผู้ร่วมบำเพ็ญกุศลไปบริจาคช่วยวัดห้วยพุต, วัดภูตบรรพต และวัดเกาะยวน จ.สงขลา วัดละ ๙ พันบาท เพื่อบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะหลังวิกฤติน้ำท่วมใหญ่สงขลา (วัดในจังหวัดบ้านเกิดของท่าน)

ถึงแก่อนิจกรรม

ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบ ที่โรงพยาบาลตำรวจ แขวง/เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันอังคารที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๘ เวลา ๐๒.๐๒ น. รวมสิริอายุ ๙๑ ปี ๒ เดือน ๑๕ วัน

ประวัติเพิ่มเติมบางส่วน
เพื่อประกาศเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ
สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



อาจารย์วศิน อินทสระ กำพร้าทั้งบิดามารดาในวัยเพียง ๕ ขวบ แต่กลับเป็นโอกาสที่ชีวิตถูกผลักดันให้มาเป็นเด็กวัด อยู่กับพระพี่ชายที่วัดภูตบรรพต เข้าสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนา บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบุปผาราม ธนบุรี เมื่ออายุเพียง ๑๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๙๐) ปลุกฝัง บ่มเพาะอุปนิสัยให้ดี ให้รู้ รักสงบได้ร่มธรรม และเริ่มศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง ด้วยความพากเพียรและอดทน อันเนื่องมาจากสุขภาพไม่ดีมาตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน แต่ก็สอบได้ทุกปี ได้นักธรรมเอก สอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยคตั้งแต่เป็นสามเณร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗ และได้อุปสมบทในปีเดียวกัน เหตุปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้งานวรรณกรรมต่าง ๆ ของท่าน นอกจากโดดเด่นด้วยความงามแห่งวรรณศิลป์ที่ไพเราะสละสลวย ประทับใจด้วยอรรถรสทางภาษาแล้ว ยังทรงคุณค่าแห่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญด้วย

ท่านสอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยคตั้งแต่ยังเป็นสามเณร จึงเป็นสามเณรเปรียญรูปแรก ของวัดบุปผาราม สามารถเทศนาปากเปล่า (เทศน์ปฏิภาณ) ได้ตั้งแต่สอบนักธรรมโท (อายุ ขณะนั้น ๑๔ ปี) และเทศน์เรื่อยมาทั้งในวัดและต่างจังหวัด

ช่วงเวลาที่ท่านเป็นพระนักศึกษาที่สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย* (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) ได้รับการถ่ายทอดวิชาพระสูตรจากอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ และอาจารย์นาวาอากาศเอกเมฆ อ่ำไพจิตร วิชาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ และศึกษาภาษาอังกฤษจากอาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ในวงการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน และได้เรียนกับอาจารย์แสง จันทรงาม อีกด้วย

ขณะเป็นพระนักศึกษารชั้นปีที่ ๓ ของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย พระมหาวศิน ได้รับการคัดเลือกจากครูบาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยให้สอนวิชาพระสูตร (พระสูตรตันตปิฎก) ซึ่งเป็น ๑ ในพระไตรปิฎก ณ ห้องประชุมของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ตามคำขอของ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งเป็นนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๕)

* สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

พระมหาวศินเรียนวิชาภาษาอังกฤษจากอาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ๔ ปี (ตั้งแต่เป็นนักศึกษาปีที่ ๑-๔) พระนักศึกษาในชั้นเรียนต้องช่วยกันแปลข้อความที่อาจารย์ศิริสอนและพิมพ์แจกเป็นเอกสารประกอบการเรียน ซึ่งเป็นเนื้อหาความรู้ทั่วไปบ้าง หลักธรรมะบ้าง เมื่อนานวันเข้าบทเรียนก็ค่อย ๆ หนามากขึ้น เพื่อนร่วมชั้นเรียนของพระมหาวศินจึงไปรวมตัวกันที่วัดบุปผาราม ซึ่งพระมหาวศินเป็นพระลูกวัดอยู่ เพื่อช่วยกันแปล แต่ในท้ายที่สุด พระมหาวศินตัดสินใจแปลบทเรียนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดด้วยตนเอง แล้วส่งให้อาจารย์ศิริตรวจ ด้วยความมานะจึงเดินทางไปพบอาจารย์ตั้งแต่เช้าจรดเพล เพื่อตรวจความถูกต้องของภาษา เมื่อตรวจเรียบร้อยแล้วจึงพิมพ์แจกเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน

ขณะเรียนอยู่ชั้นปีที่ ๔ พระมหาวศินได้รับนิมนต์ให้ไปทำพจนานุกรม บาลี-ไทย-อังกฤษ ซึ่งหน่วยวิจัยทางพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำโครงการนี้ขึ้น ซึ่งสำนักงานอยู่ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ

ประวัติการศึกษา

ลำดับ	จบการศึกษา	วุฒิการศึกษา	สถาบันที่สำเร็จการศึกษา
๑	พ.ศ. ๒๔๘๕	เตรียมประถม, ป.๑, ป.๒	โรงเรียนประชาบาลปอทราย จ. สงขลา
๒	พ.ศ. ๒๔๘๙	ประถม, ป.๓, ป.๔	โรงเรียนประชาบาลวัดชะแล้ จ. สงขลา
๓	พ.ศ. ๒๔๙๐	นักธรรมตรี	วัดบุปผาราม กรุงเทพมหานคร
๔	พ.ศ. ๒๔๙๑	นักธรรมโท	วัดบุปผาราม กรุงเทพมหานคร
๕	พ.ศ. ๒๔๙๖	นักธรรมเอก	วัดบุปผาราม กรุงเทพมหานคร
๖	พ.ศ. ๒๔๙๗	เปรียญธรรม ๗	วัดบุปผาราม กรุงเทพมหานคร
๗	พ.ศ. ๒๕๐๕	ปริญญาตรีศาสนศาสตรบัณฑิต	สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
๘	พ.ศ. ๒๕๑๕	ปริญญาโท (M.A. Philosophy)	มหาวิทยาลัยพาราณสี (Banaras Hindu University) ประเทศอินเดีย
๙	พ.ศ. ๒๕๔๕	ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พุทธศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ประวัติการทำงาน

ลำดับ	ระยะเวลาการทำงาน	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
๑	๒๕๐๖-๒๕๕๒	อาจารย์ / หัวหน้าภาควิชา ปรัชญา คณาศาสนาและปรัชญา	• สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
๒	๒๕๐๗, ๒๕๑๕-๒๕๑๗	อาจารย์พิเศษ (วิชาศีลธรรม)	โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร
๓	๒๕๐๗	อาจารย์ผู้ปกครอง	โรงเรียนพณิชยการสีลม กรุงเทพมหานคร
๔	๒๕๐๘-๒๕๑๓	อาจารย์ (วิชาศีลธรรม) หัวหน้าแผนกสารบัญ	โรงเรียนเตรียมทหาร กรุงเทพมหานคร
๕	๒๕๒๑-๒๕๓๔	อาจารย์ (วิชาพุทธปรัชญา เถรวาท-มหายาน)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
๖	๒๕๒๕-๒๕๕๓	สอนพิเศษประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๗	๒๕๓๔-๒๕๔๔	อาจารย์ (วิชาพุทธศาสนา ในประเทศไทยและวิชา พุทธจริยศาสตร์)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
๘	๒๕๒๙-๒๕๓๙	บรรณารักษานิเทศสารธรรมจักขุ	สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย
๙	๒๕๓๔-๒๕๔๙	บรรณารักษานิเทศสารศุภมิตร	มูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและ มนุษยธรรม วัดมกุฏกษัตริยาราม
๑๐	๒๕๓๙-๒๕๕๐	ผู้บรรยายธรรมทางวิทยุ หลายรายการ	ที่บ้านพัก
๑๑	๒๕๔๕-๒๕๕๔	ผู้ตอบคำถามทางเว็บไซต์ www.ruendham.com	ที่บ้านพัก
๑๒	๒๕๕๔-๒๕๖๘	ผู้ตอบคำถามทาง ๒ เฟซบุ๊กเพจ ๑. อาจารย์วศิน อินทสระ ๒. Wasin Indasara	ที่บ้านพัก

การทำงาน

ความสามารถด้านการเขียน

เมื่อท่านได้บรรจุเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา ณ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เขียนตำราเรียนสำหรับพระนักศึกษาหลายเล่ม ซึ่งอาจารย์ศิริ พุทธศุภกรนำมาแปลเป็นภาษาอังกฤษคือ “หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท)” ต่อมาท่านได้นำตำราเล่มนี้มาปรับใหม่เพื่อให้เหมาะกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฆราวาส และใช้ตำราดังกล่าวในระหว่างเป็นอาจารย์พิเศษอยู่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๑๔ ปี และถึงแม้ท่านจะยุติการสอนที่นั่นแล้ว ทางมหาวิทยาลัยก็ยังใช้ตำราดังกล่าวต่อเนื่องมา

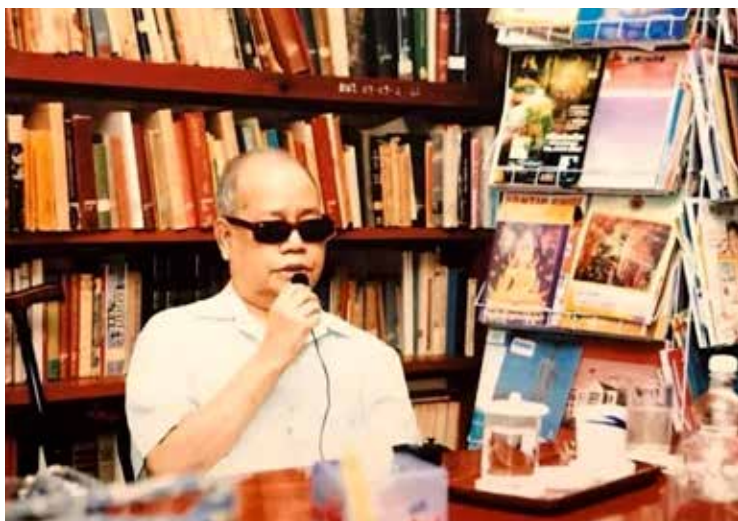
แสงเทียน ผลงานเขียนเล่มแรก

นักศึกษาของมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) แต่ละรุ่นได้จัดทำวารสารอนุสรณ์ มมร. ปีละ ๑ ครั้ง พระนักศึกษารุ่น ๑๐ ได้เลือกงานเขียนชิ้นแรกของท่านเฉพาะบทที่ ๕ ของหนังสือวรรณกรรม “แสงเทียน” มาลงในวารสารดังกล่าวขณะนั้นอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ (ขณะนั้นสอนอยู่ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย) ได้เอ่ยชื่นชมท่าน หลังจากอ่านเพียงส่วนหนึ่งของหนังสือ “แสงเทียน” ว่า “ต่อไปคุณจะเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่”

ท่านเล่าให้ศิษย์จากโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยฟังว่า ตลอดชีวิตการทำงานไม่เคยต้องขวนขวายให้ไต่ถามมาทำ ดังที่เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “อัตชีวประวัติ อาจารย์วศิน อินทสระ” ว่า “ข้าพเจ้าได้รับบรรจุให้เป็นอาจารย์สอนวิชาพระสูตรตันตปิฎก ตั้งแต่สอบทอมสุดท้ายเสร็จ ยังไม่ทันประกาศผลสอบ ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ทบทวนไปมาก็เข้าใจได้ว่า ท่านผู้ใหญ่ผู้จัดการศึกษาคงจะมั่นใจในตัวข้าพเจ้า จึงได้ทำไปเช่นนั้น”

การบ่มเพาะจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๘ ปีของการศึกษา (เรียนชั้นเตรียมคือชั้นบูรพาภค ๔ ปีก่อน) ท่านได้รับการบ่มเพาะจากครูบาอาจารย์ ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเบ้าหลอมเดียวกัน โดยความตั้งใจของท่านเป็นดังไส้เทียน พร้อมทั้งจะส่องแสงเทียนให้แสงสว่างในจิตใจของพุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน ดังความหนึ่งในหนังสือ “อัตชีวประวัติ อาจารย์วศิน อินทสระ” ว่า



“เมื่อไปเรียนที่สภาการศึกษาหมามกุฏฯ แล้ว บางคราวก็ป่วยหนัก ท่านอาจารย์ (พระราชดิลก หลง กิตติสาโร) ไปเฝ้าดูแลด้วยความห่วงใยและพูดด้วยความเป็นห่วงว่า ‘คุณอย่าเอาชีวิตไปทิ้งเสียที่สภาการศึกษา เลย’ ข้าพเจ้านิ่งฟังด้วยความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของท่าน แต่นึกในใจว่า ‘เราได้ก้าวไปแล้ว ย่อมมีคติเป็นสอง คือสำเร็จหรือตาย’ จิตใจมุ่งมั่นอยู่ว่าจะหาความรู้ใส่ตัวไว้ให้มากที่สุด เพื่อจะได้ทำงานเผยแผ่พระธรรมในโอกาสหน้า ซึ่งต้องใช้ความรู้ที่ถูกต้องและแม่นยำ”

ความสามารถในการแสดงธรรม

สมัยที่ท่านเป็นพระนักศึกษาปีที่ ๓ ได้บรรยายพระสูตร ณ ห้องประชุมของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ขณะนั้นมีสามิภรรยากู่หนึ่งเข้าฟังการบรรยายเสมอ คือ คุณประมุลและคุณครู ประยงค์ศรี อุณหูป

เริ่มต้นสอนหนังสือ

คุณครูประยงค์ศรีสอนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด กรุงเทพฯ มีศรัทธาในความรู้ความสามารถของท่าน จึงขอเชิญให้ท่านเป็นอาจารย์พิเศษเพื่อสอนวิชาศีลธรรมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งขณะนั้นท่านลาสิกขาเป็นฆราวาสแล้ว ต่อมาคุณครูประยงค์ศรีและครูโรงเรียนราชินีอีกหลายท่าน ขอให้เปิดห้องเรียนอีกหนึ่งห้อง และขอเป็นศิษย์เรียนในห้องเรียนนั้นด้วย ท่านจึงสอนที่โรงเรียนราชินี และสถาบันอื่น ๆ ในช่วงเช้า และเป็นอาจารย์หมามกุฏราชวิทยาลัยในช่วงบ่าย



คำสั่ง สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ 67/2533

เรื่อง แต่งตั้งหัวหน้าภาควิชาพุทธศาสตร์

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 27 แห่งระเบียบปฏิบัติของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ฉบับ พ.ศ. 2529 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2531) และด้วยความเห็นชอบของสภามหาวิทยาลัย จึงแต่งตั้งให้

นายวสิน อินทสระ

วิทยฐานะ ป.ธ.7, ศน.บ., M.A.

ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาพุทธศาสตร์

ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2533 เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน 2533

ศธ. พ.ศ. ๒๕๓๓

(สมเด็จพระญาณสังวร)

นายกสภามหาวิทยาลัย



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้อสอบได้ ภาคที่ 2 ปีการศึกษา 2541

วิชา ตรรกศาสตร์พุทธ (1214108)

สอบวันที่ 29 มีนาคม 2542

ชั้น ศาสนศาสตรบัณฑิต 3

ให้เวลา 2.30 ชั่วโมง

(เลือกตอบ 6 ข้อ)

1. อธิบายข้อความที่ว่า "เดิมทีศาสนาพุทธเป็นปศุฐานนิยม (Positivism) ทำไมจึงไม่สนใจตรรกวิทยาและอภิปรัชญา (Metaphysics)"
2. อธิบายข้อความต่อไปนี้ "เรานับถือโลก เหตุเกิดของโลก ความดับโลก และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับโลกในภายซึ่งมีประมาณว่าหนึ่งนี้ ซึ่งมีสัญญาและมีใจครอง" เหตุไรจึงควรรู้เรื่องนี้
3. สังขยานีเวสกับสังขยานุรักษ์ต่างกันอย่างไร ? อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของตรรกศาสตร์พุทธ ท่านเห็นอย่างไรกับคำว่า สมมติสังขะเพื่อประพาศจริยธรรมให้สมบูรณ์, ปริมาณสังขะเพื่อก้าวสู่โลกุตตรธรรม ?
4. มีหลักฐานอะไรบ้างที่แสดงว่า ท่าทีของพุทธศาสนาดั้งเดิมไม่ค่อยยอมรับตรรกวิทยาว่าเป็นแหล่งความรู้ที่ถูกต้อง
5. (ก) จุดมุ่งหมายของมนุษย์ที่เป็น Positive ก็มี เป็น Negative ก็มี เช่นไรเป็น Positive เช่นไรเป็น Negative
(ข) เราจะทราบได้อย่างไรว่า ความรู้นั้นถูกต้อง
6. (ก) คำนวณแห่งตรรกศาสตร์พุทธ อันตมสังขะหมายถึงอะไร ?
(ข) ความจริงเคลื่อนไหวอยู่เสมอนั้นเป็นอย่างไร ?
7. อธิบายเรื่องความเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ
 - 1) สิ่งที่ถูกแทนที่โดยสิ่งอื่น
 - 2) สิ่งที่กำลังอยู่อย่างเดิมแต่อยู่อย่างมีเงื่อนไขหรือคุณสมบัติเปลี่ยนไป
8. (ก) ปฏิจสนูปบาทมีสูตรสำคัญว่าอย่างไร ทั้งสายเกิดและสายดับ
(ข) ที่ว่าสายเกิดนั้น อะไรเกิด, สายดับ อะไรดับ ? เกิดได้อย่างไรและดับอย่างไร

วชิระ วัฒนกุล

มีหน้าที่รับผิดชอบ รับผิดชอบ -- --

ข้อสอบวัดความรู้ ความเข้าใจพระพุทธรูปในวัด
สอบวันที่ 18 ตุลาคม 2534 ในเวลา ~~2.30~~ 3 ชั่วโมง
(เลือกตอบ 5 ข้อ)

1. อธิบายนิยามข้อแตกต่าง ระหว่างศีลธรรมกับศาสนาว่า มีอยู่ อย่างไร ?
พุทธศาสนาในสาระสำคัญแล้ว สอนอะไร ? อธิบายในนิยาม
ว่า ศาสนาข้อนี้สอนว่าให้ทำอะไรบ้าง และมีข้อปฏิบัติ
2. ทำไมต้องศรัทธาในพระพุทธศาสนา, สอนพุทธศาสนาในข้อปฏิบัติและทศพิธราชธรรม
ในศีลธรรมกับวินัยของศาสนา, เราควรทำอย่างไร ? พระพุทธศาสนากับวินัย
ศาสนาอื่นต่างกันอย่างไร ?
3. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย มีอุปสรรคอะไรบ้างที่คนมองกันอย่างไร แล้วทำไม
คนมองกันแบบนี้ มีอุปสรรคอะไรบ้างที่คนมองกันแบบนี้ เพราะอะไร
จริงหรือไม่ ? อธิบาย
4. ทำไมสังคมไทยต้องเปลี่ยนไปบ้าง เพราะอะไร และทำไมต้องเปลี่ยนไปบ้าง
ด้วย เพื่อออกจากสังคมไทยที่มีอุปสรรคอะไรบ้างที่เราต้อง
ปรับเปลี่ยนบ้าง ไปสู่สังคมไทยที่ดีกว่าเดิม
5. พระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนให้คนรักใคร่กัน แต่สอนให้คนกลัวกัน
เรียกว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ? มีอุปสรรคอะไรบ้างที่คนมองกัน
พระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปอย่างไร ? เพื่อความมั่นคงของพระพุทธ
ศาสนา พระสงฆ์ควรทำอย่างไร

6 ในทิวนี้ ได้ตามผมมีเงินมาก มุขของนักสังคมในสมัยนั้น
ก็จะไม่มีเงินมากเหมือนผมที่พูด

๗ ถ้ามีผู้มาปรึกษาที่พูดว่า มีสารธรรมอะไรในนี้ที่ควรไปฟังบ้าง
ในสมัยนั้นที่ฉัน ฟังจะตอบอย่างไร? อ้าว ทุกรุ่นในนี้
ก็ไปฟังธรรมก่อน ชาติไหนที่ฉัน ยังคิดดี แล้วจะไปอะไร? อ้าว

หน้า ๒ อินทสระ



นอกจากให้ธรรมทานอันเป็นทานอันเลิศแล้ว ท่านอาจารย์ยังมีเมตตาให้ทุนการศึกษา
สนับสนุนการศึกษาต่างๆ แก่ผู้สนใจใคร่ศึกษารวม ทั้งพระสงฆ์ อุบาสิก
และประชาชนทั่วไป เป็นความสุขของท่านตลอดมา

เริ่มการเขียนลงหนังสือพิมพ์

ท่านได้เขียนไว้ในหนังสือ “อัตชีวประวัติ อาจารย์วิน” เล่าว่า คุณประมุข อุณหูป ซึ่งเป็นนักเขียนและบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันและรายสัปดาห์ มีหนังสือเล่มหนึ่งของคุณประมุขเป็นเรื่องแปลให้ชื่อว่า ‘จ้าวแม่ทองคำ (โอเพียม เวนเจอร์)’ โดย เจอร์ลด์ สเปร์โรว์ คุณประมุขได้มอบหนังสือเล่มนั้นให้และเขียนว่า

“ขอมอบให้อาจารย์วิน อินทสระ ผู้พาผมไปถึงพระธรรมด้วยความเอิบอ้อมเป็นท่านแรก ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๕”

คุณประมุขขอให้ท่านเขียนงานเพื่อนำไปลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ อันเป็นที่มาของการเผยแพร่ธรรมโดยใช้สื่ออีกประเภทหนึ่ง คือ หนังสือพิมพ์

งานเขียน

การเขียนลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ รายสัปดาห์ ที่จะดึงดูดให้นักอ่านไม่ยอมพลาดแม้เพียงสัปดาห์เดียวนั้น มิใช่แค่เพียงเรื่องราวชวนติดตามเท่านั้น หากสำนวนภาษาที่ใช้เขียนสามารถสร้างอรรถรสให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการจนรู้สึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องได้แล้วย่อมกล่อมเกลาจิตใจของผู้อ่านให้พร้อมที่จะรับธรรมของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นแนวเขียนประเภทนวนิยายอิงหลักธรรม

กำเนิดหนังสือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา”

เรื่องแรกที่ท่านทยอยเขียนเป็นตอน ๆ ให้สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ คือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ต่อมาได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือและเป็นผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้ท่านเล่มหนึ่งในหลายๆ เล่ม ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ เมื่อ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ตอนจบลงบนหน้าหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ท่านก็ทยอยเขียน “จอมจักรพรรดิอโศก” ต่ออีกเรื่องหนึ่ง

ในครั้งที่คุณประชุม รัตนเพียร เจ้าของโรงเรียนพณิชยการสีลม ได้เห็นถึงคุณธรรม ความเป็นครูด้วยคุณธรรมของท่าน จึงได้กราบขออนุญาตท่านเจ้าคุณมหานายก (พ.ศ. ๒๕๐๗) พระมหาเถระวัดบวรนิเวศวิหาร ขอเชิญท่านมาเป็นอาจารย์ผู้ปกครอง ที่โรงเรียนพณิชยการสีลม ซึ่งท่านเองมิได้ชวนขวยมาด้วยตนเอง

ประกาศเกียรติคุณ

อาจารย์วศิน อินทสระ



..กัลยาณมิตรของเรา ฉบับเมื่อประจำวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๒๙ ในคอลัมน์นี้ มีนวนิยายเรื่องหนึ่งที่เคยได้นำมาหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งเป็นหนังสือธรรมนิยายอิงชีวประวัติของพระสาวกในสมัยพุทธกาลนั่นคือ “พระอานนท์พุทธอนุชา” ซึ่งเป็นผลงานแห่งความอุตสาหะของ อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ได้รับการยอมรับกันว่าเป็นผู้สามารถร้อยมาลัยธรรมได้อย่างงดงามและยอดเยี่ยม

กัลยาณมิตรของเราฉบับนี้ รวบรวมความยินดีในความสำเร็จของหนังสือเล่มนี้ด้วยอีกครั้งหนึ่ง ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติหรือระดับโลก เพราะ “พระอานนท์พุทธอนุชา” ได้รับเกียรตินำมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือ Encyclopedia ในส่วนที่ว่าด้วย “วรรณคดีของโลกในศตวรรษที่ ๒๐” (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) โดยในหนังสือดังกล่าวบรรยายว่า...

“ท่ามกลางความสับสนอลหม่านในจิตใจของผู้คน อันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และศีลธรรม

แก่การเชื่อใจของคนทั่วไป”

ไม่ใช่ของง่ายเลยที่ใครสักคนหนึ่งจะได้รับเกียรติ และการยอมรับเช่นนี้ แต่อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ใช้เวลากว่าครึ่งหนึ่งของชีวิตท่าน อุทิศตนสร้างผลงานเพื่อพระพุทธศาสนาด้วยการเขียนธรรมนิยาย ได้รับเกียรติและการยอมรับอันนี้แล้ว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่พวกเราจะต้องแสดงความยินดีกับท่านอย่างจริงจัง ในโอกาสอันเหมาะสมเช่นนี้..

ที่เสื่อมสลาย ทุกคนแสวงหาทางออกซึ่งยากที่จะประสบ แต่ทางออกที่หนีจากความสับสนวุ่นวายเหล่านี้ ได้ปรากฏแล้วใน “พระอานนท์พุทธอนุชา” ซึ่งเป็นผลงานของ อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักประพันธ์ชาวพุทธท่านหนึ่งในผลงานดังกล่าวท่านได้หยิบยกเอาแง่มุมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตปัจจุบันมากล่าวอธิบายไว้ ด้วยภาษาที่สละสลวย และง่าย

๓๔ กัลยาณมิตร

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ วารสารกัลยาณมิตร ลงข่าว วรรณกรรม “พระอานนท์ พุทธอนุชา” นอกจากจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) ได้นำเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา ไปส่ดุดีไว้ในหนังสือดังกล่าวนั้น เป็นทำนองว่าได้ชี้ทางออกให้แก่สังคมไทยที่สับสนวุ่นวายอยู่ด้วยปัญหานานัปการ

การสอนพระพุทธศาสนาให้แก่สถาบันอื่น ๆ

เมื่อท่านทำงานที่โรงเรียนพณิชยการสีลมได้ไม่นาน ผู้บัญชาการโรงเรียนเตรียมทหาร (พลเอก ปิยะ สุวรรณพิมพ์) ได้คัดเลือกท่านให้สอนศีลธรรมแก่นักเรียนเตรียมทหารเพื่อปูพื้นฐานจิตใจให้ตั้งงามก่อนจะแยกย้ายไปศึกษาต่อในโรงเรียนทั้ง ๔ เหล่าทัพ (พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๓) โดยได้รับเชิญจากอนุศาสนาจารย์ของกองทัพบกท่านหนึ่ง

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

นอกจากนี้ท่านยังได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งแต่ละสถาบันที่เรียนเชิญมานั้น เกิดจากความศรัทธาในความรู้ความสามารถที่บรรดาอาจารย์ในรั้วมหาวิทยาลัยทั้งสองมองเห็นว่ามีอยู่พร้อม จนไว้วางใจให้มาช่วยอบรมสั่งสอนนักศึกษาถึง ๑๔ ปี

ตลอดช่วงเวลาที่ท่านมีหน้าที่การงานประจำอยู่นั้น สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับมัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัย การเคหะแห่งชาติ ธนาคารต่าง ๆ สโมสรไลออนส์ และวัดที่จัดการอบรมพระธรรมทูต หากบรรยายธรรมเมื่อใด เป็นต้องเชิญอาจารย์วฑฺฒิน อินทสระให้เป็นหนึ่งในทีมวิทยากรผู้ให้ความรู้และตอบคำถามอยู่เสมอ

สอนพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนทั่วไป ณ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มมร.

ท่านได้สอนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเฉพาะห้องเรียนที่มีท่านเป็นผู้สอนเพียงผู้เดียว ยาวนานถึง ๒๙ ปีนั้น มีผู้เรียนที่มีความหลากหลายทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ เพราะสนใจในพระพุทธศาสนา บ้างก็มาเรียนเพราะเคยอ่านหนังสืออันเป็นผลงานประพันธ์ของท่านแล้วตามหาว่าอยู่ที่ใด จึงตามมาเรียนด้วย บ้างก็มาเพราะเคยฟังบรรยายธรรมทางวิทยุแล้วชอบ จึงตามมาขอเป็นศิษย์ในห้องเรียน บ้างก็มาเพราะเคยอ่านหนังสือของลูกศิษย์อาจารย์วฑฺฒิน ซึ่งเป็นนักเขียนและบอกต่อ ๆ กันมาว่า “ความรู้ในหนังสือนั้น ๆ ได้มาจากห้องเรียนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร”

ศิษย์ของท่านจากห้องเรียนในโรงเรียนพระพุทธศาสนามีหลากหลายอาชีพ บางท่านศรัทธาในความรู้ความสามารถ จึงปรารถนาจะให้ผู้อื่นที่ไม่มีโอกาสได้เข้ามาเรียนได้รับความรู้ด้วย จึงขออนุญาตเป็นผู้ออกทุนทรัพย์ พร้อมจัดหาสถานีวิฑฺฒินและเชิญท่านบรรยายธรรม

โดยมีต้องเดินทางไปที่สถานี ผู้บรรยายดำเนินรายการวิทยุอยู่ที่บ้านพัก โดยอาศัยอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ศิษย์จัดหามาให้ เป็นรายการบรรยายธรรมที่ออกอากาศทางวิทยุ ทั้งเอเอ็มและเอฟเอ็ม เช่น รายการธรรมะโอสถ, ธรรมและพรรณนาชีวิต, วิเคราะห์ธรรม (รายการวิทยุของ มมร.), ธรรมะร่วมสมัย, ธรรมะรับอรุณ สถานีวิทยุที่เคยออกอากาศก็มีหลายสถานี เช่น เอเอ็ม ๗๔๗, ๑๔๒๒, ๙๖๓, สถานีวิทยุ อสมท. ทั้งเอเอ็มและเอฟเอ็ม, เอฟเอ็ม คลื่น ๙๖ และ ๑๐๐.๕

นักเขียนผู้เป็นศิษย์ของท่าน ซึ่งเป็นนักเรียนในห้องเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อีกท่านหนึ่ง คือ คุณขวัญ เพ็ญหทัย (พรจิตต์ พงษ์วราภา) จัดทำเว็บไซต์เรือนธรรม คู่กับ ห้องจัดแสดงธรรมในบริเวณบ้านของเธอ เพื่อตอบคำถามธรรมะทางเว็บไซต์ ต่อมาเว็บไซต์ นั้นว่างวิทยาการผู้ตอบคำถามลง คุณขวัญจึงขอให้อาจารย์วศินช่วยตอบคำถามที่มีผู้เข้ามา ฝากคำถามทิ้งไว้ในเว็บไซต์สัปดาห์ละครั้ง โดยมีศิษย์คอยช่วยอ่านคำถามและพิมพ์คำตอบ จากอาจารย์วศิน ทำอยู่นานถึง ๙ ปี ได้คำถามคำตอบอยู่ ๑,๐๐๐ กว่าข้อ

ต่อมาเปลี่ยนสื่อการตอบคำถามทางเว็บไซต์มาเป็นเฟซบุ๊กเพจทั้งสองชื่อ คือ ๑) อาจารย์ วศิน อินทสระ และ ๒) Wasin Indasara ซึ่งนอกจากจะใช้ตอบคำถามต่าง ๆ ตามที่มีผู้ฝาก ไว้แล้ว ยังเป็นที่เผยแพร่ผลงานเขียนของวศิน อินทสระ ที่เคยจัดทำมา คำถามและคำตอบที่ วศินตอบไว้ในเว็บไซต์เรือนธรรมและเฟซบุ๊กเพจ อาจารย์วศิน อินทสระ ได้นำมาพิมพ์เป็น หนังสือชุด “สนทนาธรรมกับ อ.วศิน อินทสระ” ได้ถึง ๑๐ เล่ม

ผู้จัดทำสื่อโทรทัศน์ของไทยท่านหนึ่งคือ คุณทม วิศวชาติ สนใจนำผลงานบางชิ้นของท่านมาจัดทำเป็นภาพยนตร์ หลังจากได้อ่านแล้วชอบใจพอใจ จึงติดต่อขออนุญาตนำ วรรณกรรม “พ่อผมเป็นมหา” “เสมือนทิวาและราตรี” “อันชนกชนนีนี้รักเจ้า” มากำกับ และร่วมแสดงด้วยกับดาราคณอื่น แล้วนำมาเสนอบนจอโทรทัศน์ในวันนักขัตฤกษ์ เช่น วันวิสาขบูชา เป็นต้น หลังจากได้ออกอากาศแล้ว คุณทมจึงได้มีโอกาสพบกับอาจารย์วศิน หลังจากได้สนทนากันแล้ว คุณทมเอ่ยว่า “เสียดาย หากผมได้พบอาจารย์ก่อน ผมจะแสดง ได้ดีกว่านี้” ต่อมาละครโทรทัศน์ทั้งสองเรื่องนั้นก็เปลี่ยนมาอยู่ในวิดีโอและใน YouTube

ผลงานของอาจารย์วศิน อินทสระ ที่ได้บรรยายไว้ด้วยตัวเอง และที่ศิษย์หลายท่าน นำมาอ่านได้บันทึกไว้ในเทปคาสเซ็ทบ้าง CD บ้าง mp3 บ้าง YouTube บ้าง มีมากมาย จนถึงปัจจุบันและยังจะมีต่อไปอีก เพราะงานหนังสือทั้งนวนิยายอิงหลักธรรม เรื่องสั้นและ วิชาการ มีจำนวนมากมายจวบจนกระทั่งปัจจุบันมีมากกว่า ๑๓๐ เรื่อง



เพชรแห่งการเผยแพร่ธรรม







เมตตาวิหารี โย ภิกขุ ปสนุโน พุทธสาสนะ;
อริคฺฉุเล ปทํ สนฺตํ สงฺขารูปสมํ สุขํ.

ภิกษุได้อาศัยอยู่ด้วยเมตตา เลื่อมใสยิ่งในคำสอนของพระพุทธเจ้า
ภิกษุนั้นย่อมบรรลุล้นดับท่อนเข้าไปสรงบระจบัสังขาร เป็นสุข

ธรรมบท ทางแห่งความดี เล่มที่ ๔ ภิกขุวรรค
(ว่าด้วยเรื่องภิกษุ) เรื่องที่ ๗ สมพหุลภิกขุขัตตุ ผู้อยู่ด้วยเมตตา



๙ ภาพเมื่อครั้งบวชที่วัดบุปผาราม

อาจารย์วิน อินทสระ
ผู้ประกาศธรรมะประจักษ์ผล
ให้พระหนุ่ม เณรน้อย พลอยขึ้นชั้นม
ท่านผู้ดลบันดาลใจ ให้ศรัทธา

เป็นแบบอย่างผู้ใช้ธรรมนำชีวิต
เป็นผู้คิด เขียนคำ ธรรมहरขา
พระอาณนท พุทธอนชว
อ่านแล้วหลังน้ำตาซาบซึ้งใจ

ขอบพระคุณท่านอาจารย์ในวันนี้
ในวันที่ท่านจากลาสู่ภพใหม่
'ธรรมดา' จากลา สุตอาลัย
น้อมกุศลสั่งให้ท่านอาจารย์



๙ ที่สถานกงสุลไทย นครกัลกัตตา



^ (บน) ปราศรัย เรื่อง “หัวอกของพ่อ” ที่หอ Sengupta
เนื่องในวันสถาปนาสภาการศึกษา ๑๖ กันยายน ๒๕๑๓
(ล่าง) บรรยายแก่ประชาชนทั่วไปในวันเดียวกัน



^ จุดเทียนบูชา ธรรมิกสถูป ที่สธารนาถ
ในวันมาฆบูชา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔



^ (สองภาพบน) พังสวดมนต์ ที่สธารนาถ
เนื่องในวันทำพิธีก่อตั้ง วัดไทยมฤคทายวันมหาวิหาร
๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔



^ ไกลัธัมเมกสถูป ที่สธารนาถ หลังจากเวียนเทียน
ในพิธีมาฆบูชาแล้ว ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔



^ ที่สธารนาถ บวชสามเณร ที่วัดไทยมฤคทายวัน
ภาพนี้กำลังนำขบวนมาสู่บริเวณพิธีบรรพชา



^ หน้าหออินเตอร์ พาราณสี ก่อนออกไปเวียนเทียน
ที่สารนาถ ในวันมาฆบูชา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

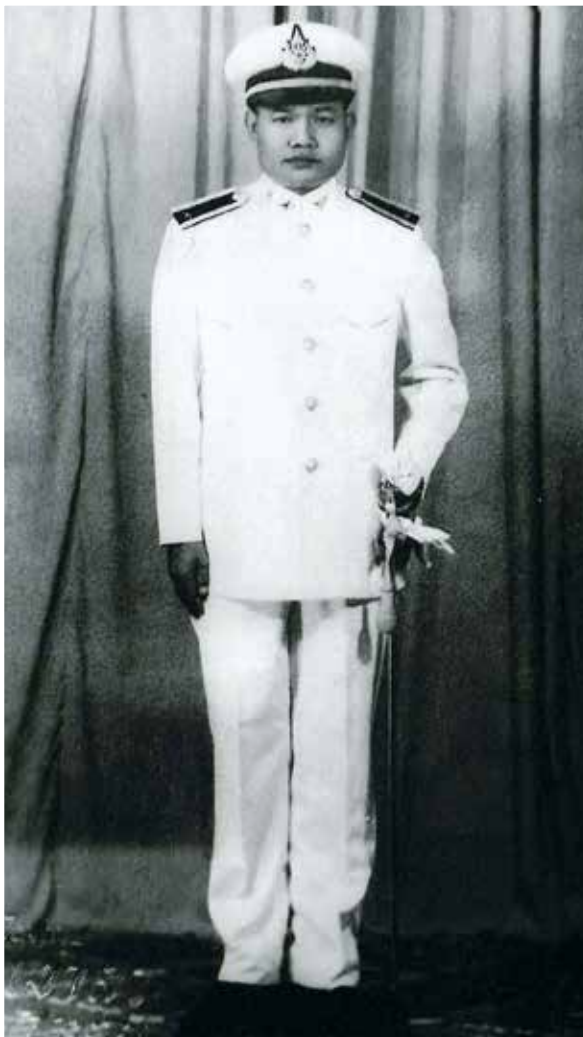
< วันศิวาราตริ นั้น เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของศาสนา
พราหมณ์และฮินดู ชาวบ้านมาอาบน้ำที่แม่น้ำคงคา
กันมาก ภาพที่เห็นอยู่เบื้องล่างนั้นเป็นแม่น้ำคงคา
และชาวบ้านมาอาบน้ำกันอยู่ริมแม่น้ำ ที่ยืนอยู่บนเฉลียง
หอเราว่า สูงกว่าแม่น้ำประมาณ ๒๐-๒๕ ฟุต



^ ถ่ายที่เมืองกุสินารา ประเทศอินเดีย
สถานที่แสวงบุญที่สำคัญของพระพุทธศาสนา



^ ที่สนามแบดมินตัน หลังหออินเตอร์



< ร้อยโทศิน อินทสระ
ที่ระลึกสอนโรงเรียนเตรียมทหาร พ.ศ. ๒๕๑๓

v กับอาจารย์สมจิตต์ อินทสระ ภรรยา
ที่สนามบินดอนเมือง ๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๓



กราบคารวาลัย อาจารย์วศิน อินทสระ



อาจารย์...คือปราชญ์รู้ พุทธศาสน์
วศิน...แห่งศิลปินชาติ ล่วงแล้ว
อินท...สักการนิราศ สถิตทิพย์ สดามเฮย
สระ...สละทุกข์แคล้ว คลาดพ้นสังสาร นิรันดร์เทอญฯ

นพรัตน์ รัตนวิชัย : ร้อยกรอง



^ หน้าหออินเตอร์ ก่อนไปเวียนเทียนที่สนาม
ในวันมาฆบูชา ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔



^ ปราศรัยเรื่อง “หัวข้อของพ่อ”
ที่หอ Sengupta
เนื่องในวันสถาปนาสภาการศึกษา
๑๖ กันยายน ๒๕๑๓



^ หน้าลิฟท์ ตึก สว.ธรรมนิเวศ
วัดบวรนิเวศ เมื่ออายุ ๖๒ ปี



^ ภาพครอบครัวที่บ้านซอยพินุลสงคราม นนทบุรี

∇ (ล่าง ๒ ภาพ) ที่โรงแรม Astral เมืองกัลกัตตา พ.ย.๒๕๑๓



^ สนามบินพาราณสี พฤศจิกายน ๒๕๑๓

อันสืบเนื่องมาจาก
การไปดูการประชุมสงฆ์
ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. ๒๕๓๖

“เดินทางไปอเมริกาและยุโรป เพื่อดูการประชุมสงฆ์ไทย
ณ เมืองลอสแอนเจลิส (L.A.) รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา
โดยการอนุมัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยซึ่งข้าพเจ้าได้อาศัยทำงานสอนวิชาต่างๆ
ในขอบเขตของศาสนาและปรัชญา
มาเป็นเวลานานถึง ๔๑ ปีแล้ว
ข้าพเจ้าขอขอบคุณมหาวิทยาลัยไว้ในโอกาสนี้ด้วย”

(การเดินทางครั้งนี้ ผศ.สมจิตต์ อินทสระ [ภรรยา] ได้เดินทางไปด้วย
ช่วยดูแลเอาใจใส่สุขภาพของท่านอาจารย์อย่างดี)





ขนฺติโก เมตตวา ลาภี ยสฺสึ สฺขสึลวา;
ปิโย เทวมหุสฺसानํ มนาโป โหติ ขนฺติโก.

ผู้มีขันตินับว่ามีเมตตา มีลาภ มียศ และมีสุขเสมอ
ผู้มีขันติเป็นที่รักที่พอใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

(พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๒ ๕.ขันติวรรค คาถา ๒๗)

รางวัลเกียรติยศ และปริญญาดุษฎี



ตลอดชีวิตของท่านอาจารย์วดี อินทสระ ที่ได้
อุทิศตนเพื่องานพระศาสนา และงานเผยแผ่
ธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานสอนธรรม งานเขียน
หนังสือเพื่อเผยแผ่ คุณูปการเหล่านี้ ทำให้ท่าน
ได้รับรางวัลเกียรติยศต่างๆ มากมาย (ภาพโล่
ภาพรางวัล และปริญญาดุษฎีเหล่านี้ เป็นเพียง
ส่วนหนึ่งเท่านั้น)



รางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
พุทธศักราช ๒๕๖๖

ตัวอย่างผลงานรางวัล ที่ท่านอาจารย์วศินได้รับ



รางวัลปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย
เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๓
จากกระทรวงวัฒนธรรม



โล่ประกาศเกียรติคุณ ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาดีเด่น
ในโอกาสครบรอบ ๗๒ ปี
ยุวพุทธภิกษุมงคลแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี ๒๕๖๕



รางวัลชมเชย หนังสือยอดเยี่ยม ปี ๒๕๑๔
ประเภทสารคดี เรื่อง “จริยศาสตร์”
จากคณะกรรมการสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ



รางวัลพระราชทานเสาเสมาธรรมจักร
ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์
แก่พระพุทธศาสนา ประเภทวรรณกรรม
เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี



รางวัลมูลนิธิจันทน์ ทองประเสริฐ
ในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นในสาขาวิชาชีพ
พระพุทธศาสนา ด้านวรรณกรรม
ทางพระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๕๔



โล่เกียรติคุณ
ผู้มีพุทธคุณูปการต่อพระศาสนา
ระดับกาญจนาภิเษก

ภาพงานสวดพระอภิธรรม



พระเถระร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลศพท่านอาจารย์

จากซ้าย พระราชวรญาณมุนี วิ. เจ้าอาวาสวัดญาณประทีป ประเทศนิวซีแลนด์, พระเทพปัญญาภวี่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม, พระพรหมวชิรวิมล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร, พระมงคลธรรมวิธาน เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ และ พระราชสุทิวาธิรเมธี ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย วชิรญาณวโรรส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรณศิริมาศยาราม



คืนวันที่ ๕ ธันวาคม คณะสงฆ์วัดบุปผาราม (สำนักเรียนและวัดที่ท่านอาจารย์จำพรรษาเมื่อเข้ามากรุงเทพฯ ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร) ร่วมเป็นเจ้าภาพ นำโดย พระเทพญาณวัชรจารย์ (เจ้าอาวาส) (นั่งหน้า รูปที่ ๓) และ พระกิตติวิมลเมธี (สุชีพ สุรโม) (ที่ ๕ จากซ้าย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ พระเถระอีกหลายรูป ร่วมงานบำเพ็ญกุศล

พระพรหมตากยวงค์วิสุทธิ
(อนิลมาน ธมฺมสาภิโย)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร
และ สมณะเพาะพุทธ จันทเสฏฐ์ (ท่านจันทร์)
ร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลศพท่านอาจารย์
ในคืนแรก (๒ ธ.ค.)



วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี
ทั้งคณะสงฆ์ และ อุบาสก อุบาสิกา
ร่วมเป็นเจ้าภาพพิธีบำเพ็ญกุศลศพ
ท่านอาจารย์



พระธรรมกิตติเมธี เจ้าคณะภาค ๑๗-๑๘ (ธรรมยุต) เมตตาตามอบผ้าไตรจีวร และถ่ายภาพร่วมกับคณะกรรมการ
สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในคืนที่ทางสมาคมฯ ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม



วโรตม์ อินทสระ นำหนังสือที่ระลึกผลงานท่านอาจารย์ถวายแด่พระเถระ ที่มาร่วมงานบำเพ็ญกุศล และถ่ายภาพ
เป็นที่ระลึกร่วมกับพระจันทบุปผญาณโสภณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส (ซ้าย-วโรตม์, ขวา-วโรตม์ อินทสระ)



สมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม ในคืนวันที่ ๖ ธ.ค.



คณะวิทยาการจัดการ และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต
นำทีมคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย
ร่วมเป็นเจ้าภาพพิธีบำเพ็ญกุศลศพท่านอาจารย์



เพ็ญภา กระทุมศรี ผู้ดูแลท่านอาจารย์
ในช่วง ๓ ปีสุดท้าย และครอบครัวของ
ผศ.ดร.วรรตต์ อินทสระ, วโรดม อินทสระ



ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล และ ฝ่ายบริหารลูกค้า VVIC
และ Wealth ทีมผู้บริหารและพนักงาน



คุณจันทิรา สถาพรสถิต สนพ.ธรรมดา
รศ. อุษาวพร ขวาลิตนิธิกุล
และ รศ.ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร
ในนามศิษย์เก่า ร่วมกันเป็นเจ้าภาพพิธี
บำเพ็ญกุศลศพท่านอาจารย์
คืนวันที่ ๕ ธ.ค.



อรสม สุทธิสาคร ศิลปินแห่งชาติ
สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๕๖๓
หนึ่งในศิษย์ทางธรรม
ที่เคารพศรัทธาท่านอาจารย์



คุณกัญญา ศิลปอาชา
กับ ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
และ ณรงค์ฤทธิ์ อุปถัมภ์
ชมรมกัลยาณธรรม



พระเถรานุเถระร่วมงานบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมท่านอาจารย์วดีน อินทสระ นำโดยพระเดชพระคุณ พระพรหมวชิรมงคล เจ้าอาวาสวัดราชธิวาส (นั่งหน้า), (จากซ้าย) พระวัฒน์วชิรเมธี รองอธิการบดี มมร., พระครูปลัดธนภัทร อภิขาน, ผศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย, พระธรรมกิตติเมธี เจ้าคณะภาค ๑๗-๑๘ (ธรรมยุต), พระธรรมวชิรญาณโสภณ (ม.ล.คิวกิจ) เจ้าคณะภาค ๔ (ธรรมยุต), พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, พระราชสุทธวชิรเมธี, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส, พระราชวชิรญาณเมธี ผศ.ดร. รองอธิการบดี มมร., พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ ผศ.ดร. รองอธิการบดี มมร. และพระสงฆ์อีกหลายท่าน ในคืนวันที่ ๗ ธ.ค. ที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเจ้าภาพร่วมสวดพระอภิธรรม



คณะกรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ศาตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ และ รองศาสตราจารย์สุเชาว์ พลอยชุม กรรมการสภามหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิ อีกหลายท่าน ในคืนวันที่ ๗ ธ.ค. ที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นเจ้าภาพร่วมสวดพระอภิธรรม



ช่วงเช้าวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ บุตรชายทั้งสอง คณะศิษย์ และญาติๆ บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (ครบ ๗ วัน) อุทิศส่วนกุศลแด่ท่านอาจารย์วิน อินทสระ นิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป ที่ศาลา ๑๐ วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

เมื่อสวดพระอภิธรรมครบ ๗ วันแล้ว ได้เคลื่อนย้ายสรีระของท่านอาจารย์ ไปตั้งสักการะไว้ที่สถานที่เก็บศพ ชั้น ๒ ศาลา ๑ วัดมกุฏกษัตริยาราม เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ ท่านอาจารย์ต่อไป



อุปนิยติ ชีวิต'มปปมายุ'
ชรูปนิตสส น สนฺติ ตาณฺหา;
เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
โลกามิสํ ปชฺเห สนฺติเปกฺโข.

ชีวิต อายุ มีน้อย ถูกขรำนำไป
เมื่อขรำนำชีวิตหรืออายุไปนั้น
สิ่งไรๆ ก็ต้านทานไม่ได้
บัณฑิตผู้มุ่งความสงบ
พิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่าเป็นภัย
เพราะจะต้องตาย พึงละโลกามิสเสีย

(สยัตตนิคาย สคาถวคฺค เทวตาสยัตต
๑.นพวคฺค ๓.อุปนยยสยัตต ส. ส. ๑๔/๘/๓)

รายนามเจ้าภาพ งานบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม อาจารย์วศิน อินทสระ

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร



๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

- วรรัตน์ และ วโรตม์ อินทสระ

๓ ธันวาคม ๒๕๖๘

- สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

- ชมรมกัลยาณธรรม
- คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 - วัดพระธรรมกาย
- เพจอาจารย์วศิน อินทสระ

๕ ธันวาคม ๒๕๖๘

- สำนักพิมพ์ธรรมดา
- คณะสงฆ์วัดบุปผาราม กรุงเทพฯ

๖ ธันวาคม ๒๕๖๘

- สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยรามคำแหง

๗ ธันวาคม ๒๕๖๘

- มูลนิธิมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ในพระบรมราชูปถัมภ์)
 - มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๘ ธันวาคม ๒๕๖๘

- ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล
- ฝ่ายบริหารลูกค้า VIC และ Wealth

บรรจุสรีระไว้ที่ศาลา ๑ ชั้น ๒ เป็นเวลา ๑๐๐ วัน
เพื่อเตรียมความพร้อมงานพระราชทานเพลิงศพ





ครอบครัวอินทสระ ขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ที่กรุณาให้เกียรติมาร่วมงาน ในพิธีสวดพระอภิธรรมศพ คุณพ่อวศิน อินทสระ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่ส่งพวงหรีด มาเคารพเพื่อแสดงความอาลัย ผู้มีจิตกุศลทุกท่านที่ร่วมทำบุญ ตลอดจนผู้มีจิตศรัทธา ทุกท่าน ที่สละเวลา แรงกาย แรงใจ อุปถัมภ์ค้ำจุน ช่วยงานที่วัดมกุฏกษัตริยาราม จนลุล่วงเรียบร้อย นับเป็นงานที่มีเกียรติ สง่างาม อบอวนด้วยสราณียธรรม นับเป็น เกียรติยศแด่คุณพ่อวศิน อินทสระ ผู้วายชนม์ เป็นอย่างยิ่ง

ขอให้คุณพ่อวศิน อินทสระ รับรู้ถึงไมตรีจิตอันบริสุทธิ์ ที่ทุกท่านได้แสดงความ อาลัยรัก ในวาระแห่งการจากลาช่วงนี้วันดี

ครอบครัวอินทสระ





คำประกาศเกียรติคุณ
นายวศิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
พุทธศักราช ๒๕๖๖



จาก คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (กวช.)
กระทรวงวัฒนธรรม

นายวศิน อินทสระ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ณ หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ ๙๐ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุ ๑๓ ปี จึงได้รับการปลูกฝังบ่มเพาะอุปนิสัยใฝ่ดี ใฝ่รู้ รักสงบได้ธรรมต่อเนื่องมา และได้อุปสมบทที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี เริ่มศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง ส่งผลสำเร็จทางการศึกษาในระดับเปรียญธรรม ๗ ประโยค สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แล้วเดินทางไปศึกษาต่อจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยบานาร์สฮินดู ประเทศอินเดีย และได้รับปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พุทธศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นำไปสู่การเป็นนักคิด นักเขียน และนักวิชาการ รวมทั้งเป็นอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางธรรมของมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดระยะเวลากว่า ๕๐ ปี ที่ผ่านมาเป็นส่วนสะท้อนให้งานวรรณกรรมเปี่ยมไปด้วยคุณค่าแห่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นายวศินได้สร้างสรรค์งานวรรณศิลป์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ เรื่อง ทั้งด้านนวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี อนุทิน และอัตชีวประวัติ

สารัตถะ หลักในงานเขียนทุกเล่มเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนทุกระดับ เช่น แสงเทียน พระอานนท์ พุทธอนุชา พุทธจริยา พ่อผมเป็นมหา ผู้สละโลก สารสำคัญ แห่งวิสุทธิธรรม รศ. ๓๘ ธรรมบท ทางแห่งความดี อธิบายมิลินทปัญหา พระไตรปิฎกฉบับที่ทำได้ง่ายแล้ว และ พระไตรปิฎก ฉบับย่อความ ฉบับขยายความ เป็นต้น

ด้วยปณิธานอันแน่วแน่ นายวศินได้นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มานำเสนอในรูปแบบของวรรณกรรม เพื่อให้เป็นประทีปส่องธรรมแก่สังคมและโลก โดยใช้แหล่ง ข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ต่างๆ มาสังเคราะห์ให้เข้าใจ ขยายความ ยกตัวอย่าง เล่าด้วย กลวิธีที่เหมาะสม ใช้ภาษาและโวหารงดงาม สละสลวย อ่านง่าย ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ สะท้อนใจ หรือเกิดจินตนาการ สามารถนำไปเป็นคติชีวิตได้ในทุกระดับเพศวัย มุ่งให้เห็นความรู้ ความคิดอันเป็นคุณประโยชน์สำคัญ ตลอดชีวิตการทำงาน นายวศิน อินทสระ ได้อุทิศตน ด้วยความเสียสละ อาทิ เป็นบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักร นิตยสารศุภมิตร สอนพิเศษ แก่ประชาชนทั่วไป และบรรยายทางวิทยุของสถานีวิทยุ FM 97.75 MHz เพื่อศาสนาและ สังคม เผยแผ่ผลงานวรรณศิลป์เป็นธรรมทานในรูปแบบ CD, MP3 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ผ่านสื่อเสียงดิจิทัลซาวด์คลาวด์ (SoundCloud) และ YouTube ทางเว็บไซต์ www.ruendham.com, www.kanlayanatam.com และในเฟซบุ๊ก อาจารย์วศิน อินทสระ

ใน พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย เนื่อง ในวันภาษาไทยแห่งชาติจากกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับรางวัลนราธิปที่มอบ ให้แก่นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ กวี นักแปล และบรรณาธิการอาวุโส ผู้สร้างสรรค์ผลงานอัน ทรงคุณค่าแก่วรรณกรรมไทยอย่างต่อเนื่อง ได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง จากสมาคม นักเขียนแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับรางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณ ผู้ทำคุณประโยชน์ ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม ในโอกาสครบ ๑ ทศวรรษ การก่อตั้งสถานีวิทยุเพื่อพระพุทธ ศาสนาและสังคม FM 97.75 MHz จากคณะกรรมการจัดตั้งสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในกำกับของมหาเถรสมาคม และ พ.ศ. ๒๕๖๕ หนังสือเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา ได้รับการ ยกย่องจากองค์การยูเนสโก ว่าเป็นผลงานที่มีความเป็นเลิศด้านวรรณศิลป์ มีรายชื่อปรากฏ ในสารานุกรมวรรณคดีหรือวรรณกรรมของโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) จากองค์การยูเนสโก นับว่าเป็นเพชรน้ำเอกในวงวรรณกรรม

นายวศิน อินทสระ จึงสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา วรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



น าย ช ่าง ผู้ ร ้อย มา ล ัย ฐ ร ร ม

เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖





ท่านอาจารย์ วศิน อินทสระ
ดุษฎีพ่อนักปราชญ์ ศาสนา
ถึงคราวต้อง จากไป อาลัยลา
ธรรมดา ของชีวิต อนิจจัง

ด้วยบุญญา บารมี ที่สั่งสม
เฝ้าเพาะบ่ม มีสิ้นสุด ดุจมนต์ขลัง
เป็นเสปียง ส่งเสริม เพิ่มพลัง
ถึงฟากฝั่ง ทิพย์สถาน พิมานแมน



พ.โอภาส

แม่แบบของชาวพุทธ



เดิมทีอาจารย์วณฺสีชื่อ “เขียน” ต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็น “วณฺสี” เป็นคนเก่ง เขียนหนังสือเก่ง ตีความปัญหาพระพุทธศาสนาแตกโดยยึดหลักพระไตรปิฎก และเคยเป็นอนุศาสนาจารย์ (ร้อยโท)

อาจารย์วณฺสีเขียนหนังสือได้ดี มีความสามารถทางวรรณกรรม ได้รับแบบอย่างสำนวนการเขียนจากอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีส่วนในการเขียนดี เขียนได้ตรงกับจุดประสงค์และปัญหาที่เจอ เพราะมีปฏิภาณในการเข้าใจพระพุทธศาสนา ทั้งยังมีเทคนิคในการใช้ภาษาที่ดีถ่ายทอดความคิดเป็นระเบียบ

เวลาอ่านหนังสือที่อาจารย์เขียน มีเทคนิคการตอบคำถาม จะตอบคำถามแบบ “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” ตอบดี เป็นนักคิดและนักเขียนที่ไม่นอกธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งกายกรรม วาจากรรม และไม่ว่าจะศาสนาอื่นๆ คนอ่านถึงรู้สึกอยากนำไปปฏิบัติ การอ่านธรรมะต้องเขียนให้ผู้อ่านสบายใจ ราบรื่น คนยังอ่านยิ่งติดตาม

อาจารย์วณฺสีเป็นทั้งครูที่สอนดี มีเทคนิคการสอนหนังสือเก่ง แนะนำคนได้มาก สอนคนได้เยอะ มั่นคงในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

อาจารย์เป็นคนดี สอนด้วยการประพฤติตน เป็นผู้ที่เข้าถึงธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าเข้าถึงธรรม เพราะอารมณ์เขาสม่ำเสมอ ไม่มากไม่น้อย ดำเนินตามทางมรรคมีองค์ ๘ ตลอดชีวิต เป็นคนมีธรรม เป็นคนมีขณิภา เป็น “แม่แบบของชาวพุทธที่สำคัญคนหนึ่ง”

พระเทพปัญญาภว (บรรจง กลฺลิตโต ป.ธ.๔,ศน.บ.,M.A.)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม

อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อัจฉริยภาพในงานวรรณศิลป์ พร้อมความชำนาญในพระไตรปิฎก



อาจารย์วศิน อินทสระ ท่านเป็นคนเรียบง่าย เป็นคนทุ่มเทในเรื่องงานหนังสือ ชอบการค้นคว้า อาตมาเคยถามท่านอาจารย์ว่า หนังสือแต่ละเล่มที่ท่านอาจารย์เขียนไว้ ทำไมรู้สึกว่าย่าน่าย แม้แต่คนรุ่นหลังที่ได้สัมผัสหนังสือของท่าน ก็บอกว่าทำความเข้าใจ (ธรรมะ) ได้ง่าย อาจารย์มีวิธีเขียนอย่างไร?

อาจารย์ตอบว่า สมัยที่บวชเป็นพระ เรียนที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทุกวันต้องนั่งรถเมล์มาเรียนหนังสือ เวลาอยู่บนรถก็ฝึกหัดเขียนเบื้องต้นเล็กๆ น้อยๆ ค่อยๆ เขียนไป เป็นการเรียงถ้อยคำวางแนวโครงเรื่องไว้ คล้ายเป็นบทความเล็กๆ ก่อน ฝึกเริ่มต้นเป็นเช่นนี้ จึงมีพื้นฐานทางด้านนี้ และก็เกิดความคล่องตัว ความชำนาญ ดังนั้นผลงานที่เขียนขึ้นมานั้น เป็นสิ่งที่ทำให้มีคุณค่าในการนำคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผยแผ่ ตามแนวทางที่ชำนาญในเรื่องของพระไตรปิฎก ซึ่งประกอบกับการเขียนหนังสือธรรมะเพื่อการเผยแผ่

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์ (สมคิด จินตามโย ป.ธ.๕ รศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เจ้าคณะภาค ๑-๒-๓ (ธรรมยุต)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

อาจารย์ที่ปรึกษา ป.โท มมร. รุ่นแรก (คนแรก)



อาตมาเรียนกับ อ.วศิน ในชั้นปริญญาตรีและปริญญาโท อาจารย์มีเทคนิคการสอนดี ตอนทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโท อ.วศิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของอาตมา อาตมาเรียนที่สภา การศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เรียนคนแรก และจบปริญญาโทคนแรก ได้เลือกอาจารย์วศิน เป็นที่ปรึกษา เพราะได้อะไรดีๆ จากท่าน ท่านสอนแบบเป็นกันเอง ไม่ซีเรียส ท่านตีความ คำสอนหลักธรรม ไม่ออกนอกกรอบ ไม่ได้หมายความว่าคิดใหม่ไม่เป็น แต่คำตอบของท่าน เป็นแบบร่วมยุคร่วมสมัย ทำให้คนร่วมสมัยเข้าใจง่าย

“พระอานนท์ พุทธอนุชา” เป็นตัวอย่างวรรณกรรมที่สื่อถึงความสามารถทางวรรณศิลป์ ซึ่งหนังสือธรรมะนี้ อ่านเข้าใจได้ง่าย เด็กอ่านง่าย ผู้ใหญ่อ่านดี พระไม่น้อยที่ได้อ่าน พระอานนท์ พุทธอนุชา (อ่านเล่มแรก) แล้วอยากบวชต่อ **อาตมาเป็นผู้หนึ่งที่ได้อ่าน พระอานนท์ฯ แล้ว มีความตั้งใจอยากบวชต่อ “พ่อผมเป็นมหา”** ได้อ่านจบ ๒ ภาค

อาจารย์วศินเป็นผู้ที่มีบุคลิกของความเป็นครูดี ใครจะถามได้หมด และตอบตรงไป ตรงมา ถามสิ่งที่ยากเวลาตอบก็พยายามทำให้ง่าย อาจารย์วศินมุ่งมั่นทำงาน เดินไปไหน พระจะหลีกทางให้ท่านเรียบร้อย จิตใจท่านแน่วแน่ ไม่ไปทำงานที่ไหน ทำงานที่สภาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และอุทิศชีวิตให้กับมหามกุฏฯ เกษียณแล้วยังทำงาน จนไปมาไม่สะดวก



พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สญญโต ป.ธ.๙, ดร.)

เจ้าคณะภาค ๑๗-๑๘ (ธรรมยุต)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร

ผู้เชี่ยวชาญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา



มีครั้งหนึ่งอาตมาสงสัยในปัญหาธรรมะ อ่านไม่เข้าใจ เลยเดินจากชั้น ๓ (มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย) ลงมาถามท่านอาจารย์วินว่า “ข้อนี้แตกประเด็นอย่างไรให้เข้าใจ”

ก่อนจะตอบ อาจารย์วินบอกให้ไปหยิบพระไตรปิฎกเล่มนั้น และอรรถกถาเล่มนั้น เปิดไปหน้านั้น จะมีคำอธิบายอยู่ในนั้น อาจารย์วินไม่เพียงแม่นยำในสาระ ยังแม่นยำว่า เนื้อหาดังกล่าวอยู่เล่มไหน หน้าไหนอีกด้วย

อาตมาจำภาพนั้นได้ติดตาจนถึงทุกวันนี้

คุณลักษณะโดดเด่นในงานเขียน : อาจารย์วินท่านมีความลึกซึ้งในการเขียน เลือกใช้ถ้อยคำให้เกิดอารมณ์หยาดเยิ้ม หยดย้อยได้ ทำให้เมื่อหยิบหนังสือของท่านแล้ว อ่านแล้ว จะวางไม่ลง อ่านถึงเที่ยงคืน ตี ๑ ตี ๒ จับแล้ววางไม่ลง ที่เป็นเช่นนี้เพราะท่านใช้ภาษาให้อารมณ์ผู้อ่านเกิดความต่อเนื่อง มีความสละสลวยของคำ หาดัวจับยาก ทำให้ผู้อ่านต้องติดตาม อ่านไม่วาง นี่เป็นเรื่องนวนิยายอิงธรรมะ หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “ความรัก” ท่านเขียนได้อย่างลึกซึ้ง แล้วตอนท้ายจะหักมุมความรู้สึกของผู้อ่าน โดยผู้เขียนจะสอดแทรกธรรมะขึ้นมาทันที ทำให้ผู้อ่านเรียนรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างเร็วมาก

มีจินตนาการ : อาตมาจึงเข้าใจว่า การอ่านหนังสือแล้วมีจินตนาการได้บรรเจิด จะเป็นเช่นนี้เอง ทั้งเรื่องความรัก แม้กระทั่งภาพของตัวเมือง ทุ่งนา จะเห็นบรรยากาศของภาพชัดเจน

เป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ : ในหนังสือ “พุทธจริยศาสตร์” ท่านได้นำเนื้อหาในความหมายของพระพุทธศาสนา มาแบ่งเป็นชั้นๆ ๓ ชั้น ดังนี้ คือขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูง ทุกคนสามารถเข้าถึงอุดมคติของชีวิตได้ทุกระดับ

ขั้นต้น ชาวบ้านสามารถเข้าถึงอุดมคติในขั้นต้นได้ ในระดับศีล ๕

ขั้นกลาง เป็นขั้นของการปฏิบัติธรรม

ขั้นสูง เป็นขั้นระดับสูงสุด การเข้าถึงพระนิพพาน ท่านจะแบ่งระดับให้เห็นอย่างชัดเจน

สำหรับปัญญานั้นมี ๓ ระดับคือ ๑. เกณฑ์ในการตัดสินความดี ๒. อุদ্มคติของชีวิต ๓. คุณค่าในสิ่งต่างๆ อาจารย์เขียนหนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาก็มีจริยศาสตร์ตามแนวพุทธ และเกณฑ์ในการตัดสินความดีความชั่วในพระพุทธศาสนา

เป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ : ธรรมชาติ ทางแห่งความดี ๔ เล่ม เป็นหนังสือที่พระเถระต้องใช้เรียนประโยชน์บาป บางครั้งเมื่ออ่านจะทำความเข้าใจยาก แต่พอหยิบข้อความเพื่อมาอธิบาย อาจารย์ย่นย่อได้สละสลวย และขยายได้อย่างวิจิตร

ในเรื่องของการแปลหนังสือหรือย่อหนังสือ ท่านอาจารย์ย่นย่อสามารถนำมาย่อ และใส่เนื้อหาของท่าน เพื่อขยายความให้คนทั่วไปให้เข้าใจง่าย หายากที่คนจะทำเช่นนั้นได้

ความสามารถทางวรรณศิลป์ : ขอยกตัวอย่างคือ หนังสือเรื่อง “พุทธปรัชญามหายาน” อาจารย์ย่นย่อเขียนให้เราเข้าใจมุมมองของปรัชญามหายาน ท่านใช้ภาษาที่เป็นวิชาการและเข้าใจง่าย เช่น ปรัชญาปารมิตสูตร ปรัชญาสัทธรรมปุณฑริกสูตร เป็นต้น “ชีวิตนี้มีอะไร” (ตอนที่ ๑) และ ภาพจำลองชีวิต (ตอนที่ ๒) เป็นเรื่องราวนวนิยายอิงธรรมะ ความรักของธิดาของกษัตริย์ซึ่งไปหลงรักชายที่ไม่มีฐานะวรรคต และความรักโดนปิดกั้น กีดกัน ท่านพยายามเขียนให้เห็นว่า “กระบวนการของจิตที่มีความสเนหาในความรัก” มีความทรมาณอย่างไร ดิ้นรนยอมเสียทุกอย่าง เพื่อให้เห็นหน้าคนรักอย่างไร และท่านใช้ถ้อยคำสอดแทรกธรรมะและคำคมไปทุกหน้า ท่านพยายามสะท้อนให้เห็นตัวสเนหาและราคะจิตที่มันเกิดขึ้น ทำให้คนทรมานทรมาย ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ราคะคือ ไฟคือราคะที่เราร้อนอย่างไร (การเขียนสะท้อนอารมณ์) เราอ่านเราเห็นเลยว่า อริสโตฟา ที่เป็นพระเอกนั้นไม่ติด คิดถึงพระพักตร์ของพระธิดา และท่านอธิบายความรักของพระเอก และพระธิดาซึ่งมีใจให้ด้วย ก็ยิ่งเติมเชื้อไฟในความรักที่พระธิดามีใจให้อยู่แล้ว คราวนี้ราคะก็ยิ่งไปกันใหญ่เลย อาจารย์ย่นย่อชี้ให้เห็นว่าเพียงแค่ “กิเลส” ที่เป็นราคะ มีความทะยานอยากอย่างไร โดยใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้สึกได้ดี ที่แสดงถึงอารมณ์ว่า “หากไม่เห็นพระพักตร์พระธิดาก็อมตายนะ”

สรุป คือ การใช้ถ้อยคำภาษา เพื่อนำให้คนเข้าไปสัมผัสตัว “ราคะ” ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงภาวะนั้นๆ ได้ และสัมผัสถึงความผิดหวัง เสียใจ โดยผู้อ่านก็ได้ความรู้สึกนั้นๆ ไปด้วย

“สาระสำคัญของวิสุทธิมรรค” : หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือเล่มใหญ่ อ่านยากกว่าจะเข้าใจ แต่อาจารย์วชิณได้ถอดทุกบทออกมาโดยไม่ทิ้งหมวดเดิมที่ต้องมีเป็นหลัก โดยท่านใช้ภาษาอธิบายให้ง่าย ทำให้เราเข้าใจวิสุทธิมรรคแต่ละตอนได้ง่ายขึ้นเป็นพื้นฐาน แต่หากจะค้นคว้าลึกซึ่งต้องศึกษาในเล่มใหญ่ เนื่องจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ลำดับชั้นเป็นปณณวิเสสที่สำคัญคัมภีร์หนึ่ง

พระราชสุทิวาภิรมี (ชัยยันต์ จตุตถโย ป.ธ.๕ ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มจร.

รองเจ้าคณะภาค ๑๗-๑๘ (ธรรมยุต)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรณศิริมาตยาราม



เยี่ยมท่านอาจารย์ที่บ้านพัก จ.นนทบุรี เมื่อตุลาคม ๒๕๖๔

วรรณศิลป์สร้างคุณธรรม



งานประพันธ์ของอาจารย์วศิน ท่านนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการเดินเรื่องในการสร้างงานวรรณกรรมขึ้น ดังนั้นงานวรรณศิลป์ของท่านจะมีความงดงามทางด้านจริยธรรม จิตใจ และความประพฤติ ซึ่งมีผลมาก ไม่เพียงแค่ว่ารับรู้ สัมผัสกับสิ่งสวยงามเท่านั้น แต่ผู้อ่านจะได้สัมผัสถึงความสงบ ความมีชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นคุณค่าทางวรรณกรรม ทางวรรณศิลป์ ทั้งในด้านกายภาพและจิตภาพ

งานของอาจารย์วศินเป็นงานวิधिพุทธสอดคล้องกับปรัชญาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติคือ **เก่ง ดี มีสุข** คำว่า “เก่ง” คือสอนให้เด็กคิด และทำได้ หาก “เก่งและดี” ซึ่งเป็นตัวเอก เด็กทำได้ ๕๐% ส่วน “มีสุข” นั้นเกิดจากสภาพจิตใจเด็กต้องดี ซึ่งคือครอบครัวยุติธรรม ตัวเด็ก มีแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งผลงานของอาจารย์วศินเป็นคำตอบ

งานของอาจารย์มีตัวอย่างชัดเจน นำวรรณศิลป์สร้างคุณธรรม เช่น “**พระอานนท์ พุทธอนุชา**” แนวคิดของพระอานนท์ และการทำประโยชน์รับใช้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคุณธรรมในหัวใจอันงดงาม จิตสำนึกของท่านมีความกตัญญู ทำให้พระอานนท์ พุทธอนุชาเป็นหนังสืออยู่ในใจหลายๆ คน มีพระภิกษุบางรูปบอกว่า “**เหตุผลที่ตัดสินใจออกบวชจนถึงปัจจุบัน ด้วยอิทธิพลจากการอ่านหนังสือพระอานนท์ พุทธอนุชา**” หนังสือเล่มนี้ อ่านแล้วจะนึกถึงความกตัญญูของพระอานนท์ต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นึกถึงเนกขัมมบารมีในการออกบวช ตั้งปณิธานตลอดชีวิต

“**พระไตรปิฎก**” คือหนังสือบันทึกหลักธรรมที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนมาตั้งแต่การทาสังคายนาครั้งที่ ๔ ผู้อ่านพระไตรปิฎกต้องเข้าใจภาษาบาลี และเข้าใจ deep meaning ในภาษาบาลีในเรื่องนั้นๆ เช่น เมตตา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และมีปัญญาประกอบด้วย

การอ่านพระไตรปิฎก “เหมือนรับประทานข้าวเปล่า” แต่การอ่านงานวรรณกรรมของอาจารย์ วศินที่ประพันธ์ขึ้นทำให้ชาวนั้นมีรสชาติหลากหลายชนิด เปรียบเสมือนเครื่องปรุงวรรณกรรมที่ผ่านการเสกสรรจากอาจารย์วศินทำให้ผู้อ่านเหมือนได้ทานช็อกโกแลตเคลือบยาขม

“พ่อผมเป็นมหา” อาตมาประทับใจที่ท่านสอนเรื่องการให้ เหมือนการรดน้ำทุกวัน... สิ่งหนึ่งที่ลูกเห็น คือมีคนมาหาพ่อตลอดเวลา มิได้มาให้ แต่มาขอความช่วยเหลือ ลูกจึงเริ่มที่จะความสามารถของพ่อ และบอกว่า ทำไมมีคนมาหาพ่อ และพ่อให้การช่วยเหลือตลอดเลย พ่อบอกว่า ฟังพ่อนะลูก การช่วยเหลือเป็นสิ่งที่ดี เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คนที่ไม่เดือดร้อนเขาไม่มาหาเราหรอก...เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่เขาตามกำลังที่เราจะช่วยให้ ...สันโดษใช้ในกรณีด้านการให้ ด้วยการยกอุปมาอุปไมย เพื่อให้ผู้คนตระหนักว่า “ทำอย่างไร จะเห็นคุณค่าของการให้อย่างเป็นรูปธรรม”

การให้เหมือนการรดน้ำทุกวัน วันหนึ่งดอกไม้มันออกดอก ส่งกลิ่นหอม อุปมา “การให้” เป็นการตั้งความปรารถนาดี เจตนาดี และการให้ประโยชน์กับสิ่งที่เขาขาดแคลน มันจะออกผลมาเอง เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม อาตมาเลียนแบบวิธีคิด ท่านมีศิลปะในการเลือกคำมาถ่ายทอดได้

“พระอานนท์ พุทธอนุชา” ไม่มีนักวรรณกรรมคนใดเขียนได้เท่า ท่านอาจารย์วสินเป็นนักวิชาการที่ทำตัวเนื้อหาวิชาการที่เป็นของยากให้อ่อนนุ่มร่อยขึ้น พูดง่ายๆ “นำผักขบแบ่งทอด จิ้มซอสที่อร่อย แม้เด็กก็จะกินได้” (เพื่อให้เด็กอยากทานผัก) ฉะนั้นคุณค่าของงานอาจารย์วสินมิเพียงทำให้คนเข้าใจ เข้าถึงสาระนั้นๆ แต่ยังมีอิทธิพลต่อนักเผยแผ่ธรรมในรุ่นต่อมาด้วย ทำให้เกิดอิทธิพลต่อบุคลิกหรืออุปนิสัยแก่นักเผยแผ่ในการอธิบายธรรมะในรุ่นต่อไปด้วย

ต้นแบบการพูด อาตมาได้นำเอาแนวทางการเขียน การพูด อุปมาอุปไมยยกมาเป็นเรื่องราวในการเทศน์สอนของอาตมา หากฝึกฝนไปนานๆ ยิ่งใช้ยิ่งคม

พระเมธาวิจารย์ (สุเทพ ปวิสโก ป.ธ.๔ รศ.ดร.)

อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

ตัวจากไป ผลงานฝากไว้คู่โลก



รู้จักอาจารย์วศินจากพระเดชพระคุณพระธรรมกิตติเมธี บางโอกาสก็จะพาโยมพ่อไปเยี่ยมท่านเป็นระยะๆ อาตมาเรียนสายศึกษาศาสตร์ ไม่ได้เรียนกับท่านโดยตรงแต่ทันเห็นท่าน รู้จักท่านเพราะสายชาติภูมิ เนื่องจากหลวงพ่อดีวราชาธิวาสราชวรวิหาร (พระพรหมวชิรมงคล) เป็นคนสงขลา อาจารย์วศินเป็นคนสงขลา และอยู่วัดบุปผาราม ซึ่งสนิทสนมกับวัดราชธิวาสราชวรวิหาร มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี วัดบูรณศิริก็คนสงขลา ส่วนใหญ่ก็คุ้นกัน

ส่วนที่มีความคุ้นเคยกับงานของท่านอาจารย์ ในระยะหลัง คือ การนำผลงานของท่านอาจารย์มาใช้งาน เนื่องจากที่วัดราชธิวาสฯ มีสถานีวิทยุชุมชนกำลังเป็นช่วงขยายสถานีวิทยุ ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายร่วมกับสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วไป เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงอันดับต้นในกรุงเทพฯ สถานีหนึ่ง

สมเด็จพระพนปีหลวงฯ ทรงอ่านพระอานนท์ พุทธอนุชา : ได้นำงานของอาจารย์วศินมาออกอากาศ นำพระสุรเสียงของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงฯ อ่านหนังสือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” มาเปิดต่อเนื่อง ทำให้มีคนฟังวรรณกรรมเรื่องนี้จำนวนมาก นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

เผยแพร่ผลงานผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ก : ในยุคปัจจุบันถือว่างานของท่านอาจารย์วศินได้กระจายไปบนโซเชียลเน็ตเวิร์ก ทางเฟสบุ๊ก YouTube พุทธโอวาทก่อนปรีณิพพาน ยอดคนดู ๒.๖ ล้านวิว ในแต่ละคลิป, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ยอดคนดู ๒ แสนวิว, แต่ละ content ที่ up ขึ้นไป ก็จะมีจำนวนคนดู ๑ แสน หากรวมจำนวนคนดูเป็นล้านๆ คนมาฟังธรรมจำนวนมาก ซึ่งเมื่อเทียบกับศาลาการเปรียญ นั่งฟังได้จำนวน ๑๐๐ - ๒๐๐ คน มาถึงวันนี้ พลังของโซเชียลทำให้มียอดคนดูกว่า ๒ ล้านคน ซึ่งช่วยในการเผยแผ่ได้อย่างมาก



ภาพงานแสดงธรรมโดยชมรมกัลยาณธรรม ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒

ชมรมกัลยาณธรรม ซึ่งเป็นชมรมที่จัดแสดงธรรมและเผยแพร่ธรรมมีแฟนคลับ ๖๐,๐๐๐ - ๗๐,๐๐๐ คน เข้ามา ทำให้ยอดวิวในแต่ละครั้งกระจายออกไปมาก ปัจจุบันโลกเปลี่ยนไป คนในปัจจุบันไม่ค่อยอ่านหนังสือ ดูเพียงปกหนังสือผ่านโซเชียลเป็นส่วนใหญ่ ชอบอ่านข้อความสั้นกระชับ กระทัดรัด งานของอาจารย์วศิน เป็นงานร่วมสมัย (contemporary) สามารถทำเป็นแบบ short message ได้ทำให้เข้าถึงคนในปัจจุบันได้ เช่น พระอานนท์ พุทธอนุชา ตัด short message สั้นๆ ไป ซึ่งเกิด impact กับคนในปัจจุบันได้มาก และนี่เป็นเรื่องสื่อผลงานอาจารย์วศิน ซึ่งลูกศิษย์ช่วยกระจายได้มาก

พระวัณนาชริเมธี (ธีรวิทย์ จตุตฺตวิฑฺฒโน ดร.)

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร

ครูผู้เชี่ยวชาญงานวรรณศิลป์



เมื่ออาตมาเป็นสามเณรเรียนหนังสือที่วัดโพธิสมภรณ์ มีรุ่นพี่ชอบอ่านนวนิยาย ทำให้ชอบอ่านนวนิยายตั้งแต่ตอนนั้น และไปอ่านเล่มหนึ่งชื่อหนังสือ “ตะวันออกตะวันตก” เขียนโดยธรรมโฆษ หนังสืออาจารย์แสง จันทรงาม อ่านแล้วอยากจะเป็นนักเรียนนอกในสมัยนั้น

ต่อมาได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่ง คือ พระอานนท์ พุทธอนุชา เล่มนี้ได้อ่านแล้วจะเห็นภาพความรัก เห็นภาพของความหลง เห็นภาพระหว่างคู่ไม่ให้อภัย ไม่ให้หลง ระหว่างตัวเอง คือ พระอานนท์ ซึ่งรูปงาม และมีผู้หญิงมาหลงรัก การถ่ายทอดบทสนทนาแต่ละคำ ทำให้เราอินเข้าไปในเรื่อง เนื้อหา โดยเฉพาะมีพระรูปหนึ่งและมีผู้หญิงมาหลงรัก จิตใจมันต่อสู้ ทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงการต่อสู้ระหว่างความรักและการที่จะผลักออก ไม่ให้สตรีมาเห็นท่าน ทำให้เรารู้สึกว่าอยากรู้จักอาจารย์วศิน อินทสระ จึงถามรุ่นพี่ว่า “อาจารย์วศินคือใคร”

รุ่นพี่บอกว่า “หากอยากรู้จักอาจารย์ต้องไปเรียนที่สภาการศึกษา อาจารย์ท่านนี้สอนหนังสืออยู่ที่กรุงเทพฯ” จึงเกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะไปดูหน้าผู้ที่เขียนหนังสือเล่มนี้ และเป็นแรงจูงใจที่อยากไปเรียน ไปพบกับอาจารย์ พอเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ราวปี ๒๕๓๒ - ๒๕๓๓ จึงได้มีโอกาสเข้ามาเรียนที่สภาการศึกษา ตอนปี ๑ และปี ๒ เมื่อมาเรียนหนังสือทำให้รู้จักอาจารย์วศิน ว่าท่านเป็นคนเรียบง่าย แต่เวลาเขียนหนังสือทำไมถึงเขียนได้อร่อย ได้เนื้อหาแบบจูงใจจังเลย แต่เวลาสอนหนังสือเป็นอีกบุคลิกหนึ่ง

ได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่ง อ่านแล้วประทับใจมาจนถึงทุกวันนี้คือ “จอมจักรพรรดิอโศก” ทำให้เกิดความภูมิใจ และความรักในการอ่าน เกิดความประทับใจที่จะอ่านงานเขียนอิงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งแรงบันดาลใจเกิดจากการงานเขียนของท่านอาจารย์แสง จันทรงาม และ อาจารย์วศิน อินทสระ นี้เอง

พระราชวินัยวิชฌเมธี (สายรุ้ง อินทวสุ ป.ธ.๗ ดร.)

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอาวุธวิกสิตาราม

ต้นแบบความเป็นครู



ในช่วงวัยเด็ก อาตมาเรียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา ได้เรียนกับอาจารย์วศิน อินทสระ นับเป็นความโชคดีของชีวิตที่ได้เรียนกับอาจารย์ อาตมาเข้าไปเรียนปี ๒๕๓๘ เรียนกับอาจารย์ปี ๒๕๔๐ จำได้ว่าอาจารย์ใจดีมาก การได้เรียนกับอาจารย์ สิ่งที่ได้รับนั้น มากกว่าความรู้ รู้สึกว่าได้รับความดีเข้ามาในชีวิตด้วย และได้เคยเขียนข้อความให้อาจารย์ เป็นหนึ่งในความโชคดีของชีวิตที่ได้มีโอกาสได้เรียนกับท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ตัวจริง เพราะเคยได้ติดตามงานเขียนของอาจารย์มาก่อนหน้านี้

ผลงานเขียนเรื่อง “พระอานนท์ พุทธอนุชา” เป็นหนังสือที่ได้อ่านในวัยเด็ก จำได้ว่าขณะอ่าน ได้รับอรรถรสของวรรณกรรมที่มีชีวิต ทุกถ้อยคำในงานเขียนของอาจารย์ทำให้ผู้อ่านเหมือนกับได้เข้าไปอยู่ในเรื่องราวที่ท่านเล่า เห็นภาพของฉากและบทสนทนาอย่างชัดเจน รวากับการดูภาพยนตร์ ผลงานของอาจารย์เรียกว่ามีสุนทรียภาพ ทั้งงดงาม มีความเอิบอímมันเทิงใจ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ได้มีการถ่ายทอดธรรมะอยู่ตลอด การดำเนินเรื่องเรียกว่าได้ว่าสุนทรียภาพและความบันเทิงในฐานะวรรณกรรมนั้น ไม่ได้ทำให้สาระสำคัญของเรื่องราวที่เป็นต้นเค้าจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาสูญหายไปเลยแม้แต่น้อย ดังนั้นการได้อ่านผลงานของอาจารย์จึงทำให้ผู้อ่านได้ทั้งความบันเทิง และในขณะเดียวกันก็ได้รับหลักธรรมคำสอนอันเป็นทั้งสัจธรรมและหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาไปในตัว

อีกเล่มหนึ่งที่จำเป็นต้องกล่าวถึง และได้อ่านมากตอนมาบวชและเริ่มเรียนภาษาบาลีในการเรียนภาษาบาลีในช่วงเริ่มต้นนั้น ถือเป็นความยากลำบากของอาตมาผู้ไม่มีพื้นฐานภาษาบาลีมาก่อนแม้แต่น้อย และการหัดแปลบาลี ในชั้นประโยค ปธ. ๑-๒ นั้น ก็ต้องหัดแปลคาถาธรรมบท ในสำนวนของแม่กองบาลีที่เรียกว่า แปลแบบยกศัพท์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่ในความยากลำบาก ก็จะได้หนังสือของอาจารย์วศินอีกชุดหนึ่งคือ “ทางแห่งความดี (ธรรมบท)” ช่วยให้อาตมาพอจะมีความเข้าใจเรื่องราวของธรรมบทที่ต้องแปลได้อีกทั้งยังมีความเพลิดเพลินจากสำนวนอันเป็นความสามารถพิเศษของอาจารย์ที่เรียบเรียงออกมาให้มีความอ่านง่ายและได้ใจความสำคัญ อ่านสนุก และพอจะรู้เรื่องนำทาง ก่อนที่จะไปอ่านสำนวนของแม่กองบาลีสยามหลวงที่เรียกว่าสำนวนแปลโดยพยัญชนะ ปัจจุบันนี้

อาตมาสอบผ่านมาถึงเปรียญธรรม ๗ ประโยคแล้ว และมีโอกาสได้สอนนักเรียนในระดับชั้นประโยค ๑ - ๒ ทุกวันนี้ ก็ยังแนะนำนักเรียนชั้นประโยคต้นให้อ่านหนังสือทางแห่งความดีของท่านอาจารย์ประกอบการเรียนอยู่เสมอ จึงนับได้ว่าหนังสือของท่านอาจารย์มีคุณูปการสำหรับวงการศึกษาระบอบบาลีเป็นอย่างมาก

ต้นแบบความเป็นครู : ประสบการณ์ตอนเรียนที่อาตมาเรียนกับอาจารย์วศินที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในเวลานั้น ภาพจริยวัตรของอาจารย์ในขณะทีสอนในห้องเรียนในตอนนั้น ต้องให้กาลเวลาผ่านไปกว่า ๒๐ ปีต่อมา จึงได้มีความเข้าใจว่าเรื่องการสอนในเรื่องคุณธรรมและคุณความดี ไม่ใช่เพียงการสอนตามเนื้อหาวิชาที่ปรากฏอยู่ในตำรา แต่การสอนเรื่องจริยธรรมและคุณความดีนั้น จะต้องควบคู่ไปกับการนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดขึ้นในตัวตน สิ่งใดที่อาจารย์ได้สอน สิ่งนั้นคือสิ่งที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ครั้งนั้นเราเป็นผู้ศึกษาใหม่ได้มองเห็นบางอย่างในจริยวัตรของอาจารย์ แต่ยังอธิบายเป็นคำพูดไม่ได้

ครูสอนคุณธรรม : จนเวลาผ่านไป ก็ค่อยๆ มีความเข้าใจว่า การประพฤติตนให้มีคุณธรรมนั้นแล คือวิธีการสั่งสอนผู้อื่นในเรื่องคุณธรรมที่ดีที่สุด การเรียนกับอาจารย์วศินในครั้งนั้น บ่อยครั้งจึงมีความรู้สึกเหมือนเรียนกับพระสงฆ์ ต่างเพียงแต่ท่านไม่ได้ครองจีวรเท่านั้น

ครูเชี่ยวชาญภาษาบาลี : ปัจจุบันอาตมากำลังศึกษาภาษาบาลีในระดับชั้นประโยค ๖ การเรียนภาษาบาลีเป็นเรื่องที่มีความละเอียดและลึกซึ้ง การก่อตัวของศัพท์บาลีทั้งปวงล้วนตั้งต้นจากความเป็น “ธาตุ” ซึ่งธาตุเป็นสิ่งที่ป็นอาการ มีความเป็นนามธรรมทั้งสิ้น จึงเป็นการยากที่จะอธิบายภาษาบาลีด้วยภาษาต่างๆ ให้ผู้ที่ไม่มีความรู้บาลี มีความเข้าใจเหมือนในบทบาลีได้ ดังจะเห็นจากข้อถกเถียงในเรื่องสำนวนที่แปลจากภาษาบาลีให้เห็นกันอยู่บ่อยครั้ง กล่าวโดยสรุปคือ **การแปลภาษาบาลีไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ความสามารถของท่านอาจารย์วศิน ได้แปลบาลีให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย อ่านง่ายและดึงเอาสาระของบทบาลีมาถ่ายทอด โดยไม่เสียความหมายหรือสาระสำคัญไป** การแปลบาลีในหนังสือชุด “ทางแห่งความดี” ที่แปลคาถาธรรมบท ตำราเรียนของนักเรียนบาลีชั้นต้น จึงเปรียบเสมือนการนำบทบาลีอันเป็นวัตถุดิบชั้นเลิศ มาผ่านการปรุงในภาษาไทยด้วย

ปรมาจารย์เรียงถ้อยคำด้วยความสามารถทางวรรณศิลป์ : “ความสามารถของพ่อครัวในระดับปรมาจารย์ การร้อยเรียงถ้อยคำ การถอดพระบาลีออกมาร้อยเรียงจนทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน จดจำเรื่องได้ มีอุปการะมากในการสอบ หรือแม้แต่ว่าฟังเป็นธรรมะสอนใจก็ได้ประโยชน์อย่างมหาศาล และด้วยพรสวรรค์ของท่านอาจารย์ ทำให้ผลงานเขียน

ของท่านอาจารย์ หากใครได้ลองอ่านไปเพียงครึ่งหน้า รับประกันว่ารู้ตัวอีกที อาจจะผ่านไปครึ่งเล่ม หรือไม่ก็อาจจะพบว่า ถึงหน้าสุดท้ายเสียแล้ว และคงออกตามหาหนังสือของอาจารย์เล่มต่อๆ ไปโดยไม่รู้ตัว”

ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้รู้สึก : กล่าวโดยสรุป การสอนคุณธรรมและความดีของอาจารย์นั้น เป็นสิ่งที่ท่านประพฤติปฏิบัติในชีวิตอยู่เสมอ นับว่าเป็นสิ่งที่หาได้ยากเป็นอย่างมากที่ใครจะทำได้แบบนี้ ส่วนพรสวรรค์ทางวรรณศิลป์ของท่านอาจารย์ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมแฝงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ได้ก่อให้เกิดคุณูปการอย่างมากมายหลายมิติ ต่อผู้คนมากมายทั้งผู้เข้ามาบวชเรียนและฆราวาส ผลงานของอาจารย์ได้มอบทั้งสุนทรียภาพที่ให้ความเพลิดเพลิน อีกทั้งยัง**ขัดเกลาคใจผู้อ่านด้วยความประณีตและงดงามของภาษา (วรรณศิลป์ขัดเกลาคใจ)** และชี้ให้เห็นสัจธรรมความจริงของชีวิตและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตมีความเจริญงอกงามตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

พระมหาจักรธ อุดฺธโร ป.ธ.๗

พระนักศึกษาศรีปริญาเอก สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มมร.

พระภิกษุวัดบวรนิเวศวิหาร



ท่านอาจารย์สอนธรรมะ
ที่วัดเขมาภิรตาราม
จังหวัดนนทบุรี

วิเคราะห์การถ่ายทอดความรู้ทางธรรม



องค์ประกอบงานวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผู้เขียนสามารถประพันธ์ได้นั้นขึ้นอยู่กับ ๑. มีพื้นความรู้พระพุทธศาสนาที่กว้างขวาง ๒. มีประสบการณ์ชีวิตที่สามารถหยิบประเด็นมาแล้วและขยายต่อได้ ๓. สามารถถ่ายทอดบรรยากาศในยุคนั้นๆ ผ่านตัวอักษร ๔. ใช้สำนวนโวหารและอุปมาอุปไมยได้ดี ๕. พิจารณาถึงบริบทสังคมการใช้ภาษา และการดำรงชีวิต ขอบริบายย่อๆ ดังต่อไปนี้

มีพื้นความรู้พระพุทธศาสนาที่กว้างขวาง ทั้งเชิงประวัติ คำสอน ความเข้าใจ แม่นยำ หากไม่มีพื้นความรู้ดังกล่าวก็ไม่สามารถเดินเรื่องได้

หากไม่มีพื้นเชิงคำสอนก็ไม่สามารถดึงความคิดคำพูดของตัวละครได้

หากไม่มีพื้นเชิงความเข้าใจ ก็ไม่สามารถประยุกต์ความคิด คำพูดให้เข้ากับยุคสมัย

หากผู้เขียนมีพื้นความรู้ดังกล่าวแล้ว จะสื่อกับคนร่วมสมัยได้โดยไม่ผิดความหมาย ไม่ผิดหลักธรรม

ฉะนั้นคนที่ทำงานแนวนี้ได้ จะต้องมีพื้นความรู้พระพุทธศาสนาดังกล่าวอย่างแม่นยำ หากไม่แม่นยำก็จะเข้ารกเข้าพง ถ่ายทอดไม่ถูกต้อง ยิ่งโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เรื่องเกี่ยวกับพระ มีความซับซ้อน โดยเฉพาะเกี่ยวกับพระวินัยอีก ถ้าเขียนพระวินัยของพระไม่ถูกต้อง ชาวบ้านก็จะเข้าใจผิดได้ ฉะนั้นผู้เขียนงานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือเรื่องของพระได้ จะต้องเป็นผู้ที่เคยบวชเรียนและศึกษามาก่อน

“อาจารย์ดิฉันท่านเคยบวช และเรียนเปรียญธรรม ๗ ประโยค จึงมีความชำนาญในการอ่านพระไตรปิฎก สามารถวิเคราะห์ ดีความ จนเข้าใจและสามารถสื่อกับคนร่วมสมัยได้”

ท่านมีประสบการณ์ชีวิต สามารถใช้ประสบการณ์มาบูรณาการ อธิบายขยายความ สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์และเป็นความสามารถเฉพาะตัว

“อาจารย์ดิฉัน ท่านสามารถเลือกเรื่องราวในพระไตรปิฎก คัมภีร์ต่างๆ มานำเสนอเป็นหนังสือเล่มจากการที่ท่านมีประสบการณ์ของชีวิต และจับแง่คิดที่ดีได้”

สามารถถ่ายทอดบรรยากาศ (สภาพแวดล้อม) ในยุคสมัยนั้นๆ ซึ่งสะท้อนจากคำพูดถ้อยคำ หรือสำนวนต่างๆ ยกตัวอย่าง “บรรยากาศสังคมไทยสมัยจอมพล ป. ก็มีคำพูดหรือ

คำกล่าวที่สมัยนั้นใช้อยู่ สมัยอื่นไม่ใช่ หรือสามารถถ่ายทอดบรรยากาศสมัยพุทธกาล ออกมาให้เห็นเป็นภาพชัดเจน จนผู้อ่านเกิดภาพขณะอ่านที่แจ่มชัดนี้เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล

ใช้คำอุปมาอุปไมยได้ดี

รศ.ดร.สุเชาวน์ วิเคราะห์ว่า “นักเขียนที่จะอุปมาอุปไมยได้ดีนั้น จะต้องเป็นนักรู้ นักสังเกต นักคิด และเข้าใจธรรมชาติ เพราะการอุปมาอุปไมยนั้นคือ การเห็นสิ่งหนึ่ง และเลือกใช้คำเปรียบเทียบกับสอดคล้องกับสิ่งนั้น ให้มีนัยตรงกัน”

ตัวอย่างการใช้อุปมาอุปไมยในงานวคิน จากหนังสือเล่มต่างๆ

สาระสำคัญแห่งพุทธปรัชญามหายาน (๒๕๓๑, หน้า ๒๔๙)

“..เจตสิก หมายถึง สิ่งที่เกิดร่วมกับจิต กล่าวคือ เวทนา สัญญา สังขาร จิตและเจตสิก เกิดร่วมกัน ดับด้วยกัน ไม่อาจแยกกันอยู่ได้ เปรียบเหมือนน้ำและสิ่งที่ผสมอยู่กับน้ำ สมมติว่าเราเอาน้ำตาล น้ำมะนาว และเกลือใส่รวมกัน เมื่อน้ำตาลและเกลือละลายแล้ว ทั้ง ๓ อย่าง ย่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับน้ำ ไม่แยกจากน้ำฉันใด เจตสิก คือ เวทนา สัญญา และสังขาร ก็ไม่แยกจากจิตฉันนั้น...”

ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา (๒๕๓๗, หน้า ๑๐๗)

“...ตัวอย่างหนึ่งที่เป็นทรรศนะทางพุทธศาสนาที่แสดงถึงว่า วัตถุอย่างเดียวกัน แต่เมื่อมีเหตุปัจจัยทำให้แปรไปแล้วก็กลายเป็นวัตถุคนละอย่าง เช่น ในวินัย พระฉันผลส้มในเวลาเย็นไม่ได้ แต่พอฉันเอาเฉพาะน้ำส้มออกมาฉันได้ น้ำมะขาม น้ำองุ่น เป็นต้น ก็อยู่ในทำนองเดียวกัน แสดงว่าถือว่า ผลองุ่นกับน้ำองุ่นเป็นวัตถุคนละอย่าง...”

ความทุกข์และการดับทุกข์ (๒๕๔๖, หน้า ๑๐๖)

“...เวลาเราจะคิดอะไรให้มันเจ็บ ให้มันเป็นทุกข์ เราก็ต้องหมั่นถามตัวเองว่ามันเป็นทุกข์จริง ๆ หรือว่าเป็นเพราะเราคิด ภาษาทางตรรกวิทยาพุทธศาสนาก็เรียกว่า มันเป็น REALITY หรือว่ามันเป็น THOUGHT มันเป็นจริง หรือว่าเป็นเพียงแต่คิดเท่านั้น เช่น เขาเอาเข็มมาทิ่มเนื้อเรา มันเจ็บจริง ถ้าเขาว่าเราอย่างนี้ ถ้าเราไม่เอามาตอกย้ำตัวเอง ไม่คิดมาก ไม่ปรุงแต่ง มันก็ไม่เจ็บ มันเพียงแต่คำพูด มันเพียงแต่ “สักแต่ว่า” มันก็ไม่เจ็บ มันเป็นแต่เพียงความคิด

สังขารปรุงแต่งอย่างที่ว่า ถ้าพังแล้วก็แล้วไป รู้แล้วก็แล้วไป ไม่เอามาปรุงแต่ง...

...ช่างทำดอกไม้ที่ฉลาด เขาเก็บดอกไม้มารวมกันเอาไว้ เวลาที่เขาจะร้อยพวงดอกไม้ หรือจัดแจกัน เขาคัดเอาดอกไม้ที่ไม่ดีออกแล้วเอาดอกไม้ที่ดีๆ ไว้ เอาไว้ปรุงแต่งเป็นแจกัน ดอกไม้ มาลัยดอกไม้ ที่ไม่ดีก็คัดออก...

อันชนกชนนีรักเจ้า (๒๕๑๑, หน้า ๑๗๕-๑๗๖)

“...พ่อได้รู้กฎแห่งความจริงแล้วว่า ชายชรากล่าวต่อไป สิ่งที่จะประเสริฐ เพราะมีคนต้องการ น้ำแม้จะใสสะอาดบริสุทธิ์ล่อยด้วยกลีบดอกไม้หอม แต่จะไม่มีคามหมายเลย สำหรับผู้ไม่กระหาย กองไฟจะไร้ค่าสำหรับผู้ไม่หนาว และไม่ต้องการมันเพื่อประโยชน์ อย่างใดอย่างหนึ่ง...”

พิจารณาบริบททางสังคม และการดำรงชีวิต

ผู้เขียนจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสังคม แต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งบริบทในสมัยก่อน และปัจจุบันจึงจะเข้าใจความต้องการหลักธรรม และการสื่อสารที่นับวันจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบมากขึ้น

“การที่อาจารย์วศินทำงานได้โดนใจผู้อ่าน เพราะอาจารย์วศินเข้าใจปัญหาทุกขในสังคม ปัจจุบัน แล้ววิเคราะห์หาหลักธรรมเป็นทางออก หรือให้คำตอบนั้นๆ ได้”

รศ. สุเชาว์ นพอมรบดี

กรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
อาจารย์พิเศษบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มจร.



ผู้มีพระพุทธานุภาพในหัวใจ



รู้จักอาจารย์วิน ผ่านหนังสือเล่มแรก คือ เรื่องแสงเทียน พ.ศ. ๒๕๒๙ เพราะว่าตอนนั้นมาอยู่กรุงเทพฯ เป็นสามเณรบวชที่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ผมชอบอ่านหนังสือ และอ่านเรื่องต่างๆ และพบหนังสือเรื่อง “แสงเทียน” ซึ่งอยู่ในหมวดนิยายอิงธรรมะ หนังสือแสงเทียนทำให้อ่านแล้วเห็นภาพในเชิงความรู้สึกที่ท่านเขียน ตั้งแต่เป็นสามเณร

ตอนปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ผมดูแลนักศึกษาปริญญาเอก ท่านเป็นหนึ่งในอาจารย์ที่มาสอนผมพานักศึกษาไปเรียนกับท่าน เพราะท่านจะให้ไปเรียนที่ห้องประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัย ซึ่งท่านจะอยู่ห้องข้างๆ และถึงเวลาจะพานักศึกษาไป และผมก็ไปนั่งฟัง นั่งสนทนา พานักศึกษาไปเรียนบ่อยๆ จึงเห็นปฏิปทาของท่าน ตอนนั้นยังเห็นว่าท่านสอนๆ ไป ขอพักนิดหนึ่ง เพื่อดูแลสุขภาพ

ส่วนตัวผมเห็นว่าท่านอาจารย์สมกับเป็นครู คิดถึงพระพุทธองค์ ยามเจ็บป่วยเมื่อมีผู้ที่จะมาเข้าพบ ท่านก็บอกว่า อย่าไปกั้นเขาให้เข้ามาได้ สุขภาพขนาดนี้ท่านยังให้โอกาสดูกับผู้เรียน นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ได้พบปะและเห็นปฏิปทาในส่วนที่คุ้นเคย ส่วนผมหากติดขัดอะไรก็จะไปถามท่าน ท่านให้ความรู้ทุกอย่างด้วยใจ แม้กระทั่งข้อวารสารที่กำลังจะทำของหลักสูตรปริญญาโท ขอให้ท่านตั้งข้อวารสาร อาจารย์วินตั้งชื่อว่า “บัณฑิตสาส์น” ผมสัมผัสท่านพบว่าท่านมี **“ชีวิตและจิตใจงาม”**

งานของท่านอาจารย์นำเอาพระพุทธานุภาพไปอธิบายให้ถึงชีวิต เหมือนเป็นเนื้อเป็นตัวของคน ไม่เหมือนเป็นตัวหนังสือ ใครอ่านก็เป็นของคนนั้น พร้อมความงามแห่งสันติรส ท่านอาจารย์ดีคำสอนพระพุทธานุภาพในหัวใจ ไม่ว่าจะเขียนในลักษณะใด กลับตาเห็นพระพุทธานุภาพในหัวใจของท่าน แล้วนำเอาพระพุทธานุภาพที่อยู่ในหัวใจ ทำออกมาผ่านพฤติกรรมในตัวละครต่างๆ จนเห็นภาพอริยะมีอากัปกริยาใด หรือมีพฤติกรรม หรือการดำรงชีวิตอย่างไร ซึ่งท่านได้เจียรไนและถ่ายทอดไปในงานทุกชิ้นของท่าน กล่าวได้ว่า **“อาจารย์วินบุคคลผู้มีพระพุทธานุภาพในหัวใจ”**

ท่านอาจารย์ได้ถ่ายทอดความงามของภาษาเรียกว่า **“สันติรส”** ความงามแห่งสันติรส คือรสแห่งความสงบ เมื่ออ่านแล้วใจจะสงบ และมีอยู่ในส่วนที่ไหลรวมกันมาคือ **“ไม่ยังอกุศล จิตให้เกิดขึ้น”** ท่านจะเขียนแล้วทำให้กุศลจิตเกิดขึ้น เป็นที่ประทับใจในงานของท่านทุกชิ้นที่ได้อ่าน หลังจากได้อ่านงานของท่าน อิทธิพลของวรรณศิลป์ ผมก็ได้เขียนนิยายอิงธรรมะคล้าย ท่านออกมาและนำมาจำหน่ายในศูนย์หนังสือของจุฬาฯ สามย่าน แต่ผมเขียนเป็นสำนวนจีน อ้างคำในพระพุทธศาสนา นำมาถ่ายทอดลักษณะสำนวน เป็นนิยายอิงธรรมะอีกประเภทหนึ่ง กล่าวได้ว่าทำให้ครูบาอาจารย์รุ่นหลังได้เดินรอยตามท่าน นี่เป็นแรงบันดาลใจ

ส่วนหนึ่งว่าด้วยเรื่องความผันผวนของพระพุทธศาสนา จุดที่ชอบคือ “ตอนที่ท่านบรรยายถึงม้าของพระเจ้าอโศก เมื่อการศึกสำเร็จ พระเจ้าอโศกประทับบนหลังม้าและมีเลือดของทหารทั้งหมดที่ตายไป ทำให้เลือดท่วมก้นม้า เท้าม้าจมอยู่ในกองเลือดที่เมืองกลิงคะ เป็นความสะเทือนใจครั้งยิ่งใหญ่ จากนั้นพระเจ้าอโศกเห็นแล้วสลดใจจึงนำดาบปักลงตรงแผ่นดิน ซึ่งท่านอาจารย์วัดินได้บรรยายภาพจนเห็นได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเรียนรู้ได้ว่าในท้ายที่สุด **“สูงสุดคืนสู่สามัญ”** พระเจ้าอโศกเป็นธรรมวิชัยและเคยยิ่งใหญ่ มาบัดนี้สมบัติต่างๆ ได้หมดสลายหายไป พระองค์สั่งได้เพียงเอามะขามป้อมซึ่งมีเหลือครึ่งผลนำไปถวายพระ ผมได้นำมาบรรยายประกอบภาพให้นักศึกษาได้เรียนกัน

รศ. ดร. สุวิญ รักษัตย์

อาจารย์ประจำหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาพุทธศาสตร์ศึกษา และผู้ช่วยอธิการบดี ด้านวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย



พระราชสุทิวาธิรเมธี (มศ. ดร.)
และ รศ. ดร. สุวิญ รักษัตย์
มาเยี่ยมท่านอาจารย์
ที่บ้านพัก จ. นนทบุรี
เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๖๔

มรดกธรรมจากวรรณกรรมงาม



ผมรู้จักอาจารย์วศินตั้งแต่เป็นเด็กในชนบทแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ได้อ่านวารสาร *ธรรมจักร* และมีคำคมสั้นๆ ที่ลงท้ายด้วยวศิน อินทสระ ก็อ่านตั้งแต่ ป.๕ ป.๖ ตั้งแต่นั้นมา เกิดแรงบันดาลใจที่จะบวชเรียน จนเข้ามาเรียนเป็นพระนักศึกษปีที่ ๑ ของมหาวิทยาลัย มหาภูมิพลราชวิทยาลัย ผมเลือกเรียนสาขาปรัชญา ที่จะได้เรียนกับท่านจัดได้ว่าเป็นลูกศิษย์ โดยตรง เรียนประมาณปี ๓ ได้เรียน ๒ วิชา คือ พระสูตร และตรรกศาสตร์ในพระพุทธศาสนา และมีโอกาสได้สารภาพความในใจกับท่านอาจารย์ว่า **“การที่ผมได้บวชและเข้ามาเรียน ได้แรงบันดาลใจจากข้อเขียนคำคมของท่านอาจารย์”**

ภาพรวมงานวรรณกรรม อันทรงคุณค่า ท่านได้รจนาฝากไว้ในบรรณพิภพ ผมประทับใจในข้อความในหนังสือ **“ทางแห่งความดี”** ที่ว่า

“ไม่จันทน์แม่แห้ง ไม่ทิ้งกลืน... หัสติน แม้ก้าวลงสู่สงครามก็ไม่ทิ้งลีลา

อ้อยเข้าสู่หีบยนต์ ไม่ทิ้งรสหวาน ฉันทใด... บัณฑิตแม้ประสบทุกข์ ก็ไม่ทิ้งธรรม”

ท่านน่าจะเป็นผู้ประพันธ์ เป็นคนไทยคนแรกด้วยซ้ำไปที่เข้าใจภาษาบาลีจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาก็ดี และท่านสามารถนำมาร้อยเรียงจนเป็นสำนวน contemporary คือร่วมสมัยแม้ปัจจุบันนี้ ท่านมีความสามารถในการเปรียบเทียบและอุปมาถ้อยคำภาษาต่างๆ ได้อย่างสวยงาม มีอุปมาอุปไมยที่ดี

ท่านมีความเชี่ยวชาญด้านวิชาการ เขียนเอกสารประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ จากมหาวิทยาลัยมหาภูมิพลราชวิทยาลัย และสถาบันต่างๆ และนำมาสู่การเขียนตำราในทางวิชาการ

ท่านมีความสามารถทางวรรณศิลป์ น่าจะเป็นพรสวรรค์ส่วนตัวที่ท่านชอบอยู่แล้ว ผมมีโอกาสได้เรียนกับท่าน ผมสังเกตว่านักปราชญ์ระดับนี้ท่านมีจริยวัตรอย่างไร มีวิธีคิดและเขียนอย่างไร พอได้สัมผัสท่าน ต้องยอมรับว่าภาษาเขียนกับภาษาพูดของท่านไม่เหมือนกัน

นักปราชญ์บางท่านเขียนเก่ง แต่เวลาสอนในห้องเรียนจะพูดน้อย แต่หากไปอ่านงานเขียนของท่านจะเข้าใจได้เร็วมาก ท่านมีพรสวรรค์ในด้านการเขียน ผสมกับวรรณกรรมของท่าน จึงถ่ายทอดงานออกมาได้ติดตามตรึงใจของคนทุกยุคทุกสมัยจริงๆ

หนังสือชุด “ธรรมบท ทางแห่งความดี” เล่มนี้ นับเป็นความภาคภูมิใจของชาวพุทธทุกคน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่รวบรวมอยู่ในหนังสือเล่มนี้ “ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ” ได้ร้อยเรียงขึ้นมาจากการศึกษาอรรถกถาธรรมบทซึ่งมีที่มาในพระไตรปิฎก ซึ่งก็คือคาถาพระพุทธานุญาตที่เราคุ้นเคยกันดี นำมาตั้งไว้เป็นบทๆ จัดแยกกลุ่ม แยกประเภท แล้วแปลความหมาย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังนำเรื่องมาประกอบในรูปของนิยายอิงหลักธรรม เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ชัดเจนให้กับพระพุทธานุญาตแต่ละคาถา ตอนใดเห็นควรแสดงความเห็นหรือบันทึกอย่างไร ก็จะทำให้ที่เชิงอรรถ หรือฟุ่โน้ตด้วยทุกแห่ง หนังสือเล่มนี้จึงนับเป็นสมบัติอันล้ำค่าชิ้นเอกของพระพุทธศาสนา

รศ. ดร. อำพล บุคดาสาร

อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยการฝึกหัดครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร



เพชรน้ำเอกของพระพุทธศาสนา



ผมได้เรียนกับท่านตั้งแต่สมัยประถม มัธยมศึกษา และเป็นลูกศิษย์อุดมศึกษา วิชาที่เรียน ผมเรียนปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและได้รับทุนไปเรียนต่อปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยพาราณสี

อาจารย์วสิน เป็นครูอย่างแท้จริง เป็นครูที่น่ารัก มีคุณสมบัติของครูที่แท้จริงทำให้ผมสนใจศึกษาพระไตรปิฎก ทั้งที่เป็นชาวพุทธ แต่ความรู้พระพุทธศาสนายังไม่ลึกซึ้งใดๆ ถือว่า อาจารย์ทั้งสอง คืออาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ และอาจารย์วสิน อินทสระได้เปลี่ยนผมจาก มิจฉาทิฎฐิ เป็น สัมมาทิฎฐิ จากการที่ศึกษาจากท่านทำให้เราเข้าใจ ซาบซึ้ง มีความมั่นคง มีศรัทธาแน่นแฟ้นในคำสอนพระพุทธศาสนา

ผมประทับใจในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นงานเขียนร่วมสมัย ก่อนงานพุทธธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) งานทั้งสองชิ้น ใช้หลักฐานจากพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน แต่งานของอาจารย์วสิน มีเนื้อหากระชับกว่า นำหลักปรัชญามาวิเคราะห์ โดยนำหลักปรัชญาตะวันตกมาอธิบาย ทำให้เราเข้าใจคำว่า สสารนิยม จิตนิยม ของปรัชญาตะวันตกมากขึ้น โดยการเทียบเคียงกับหลักทิฎฐิ (ความเห็น) ในพระพุทธศาสนาซึ่งทิฎฐิในพระพุทธศาสนา คือสัมมาทิฎฐิ หรือมิจฉาทิฎฐิ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ความสามารถทางวรรณศิลป์

๑. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย แม้คนไม่ได้เรียนปรัชญาทฤษฎีมาศึกษา ก็เข้าใจได้ง่าย
๒. มีการอุปมาอุปไมย ทำให้เกิดความเข้าใจได้ดี ซึ่งเป็นสาระทางวรรณศิลป์
๓. ในการเข้าใจทฤษฎี ทำให้เข้าใจง่าย และทำให้สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการค้นคว้าต่อยอด และทำให้เราเป็นผู้ที่มาสอนได้ในภายหลัง

นอกจากนี้ผมเคยได้รู้จักหนังสือของท่านจากผู้ที่นำมาอ่านผ่านทาง social media พระอานนท์ พุทธอนุชา จอมจักรพรรดิอโศก จินตนิยาย สำหรับคนที่ไม่ได้อ่านพระไตรปิฎก เมื่ออาจารย์นำสิ่งเหล่านี้มาเรียบเรียง ก็จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นว่า โอ้ พระพุทธศาสนามีสิ่งเหล่านี้

ด้วยหรือ ซึ่งหากใครไม่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จินตนิยายเหล่านี้ เมื่ออ่านงานของอาจารย์ วศินแล้ว ก็จะมี ความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา จะทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนามากขึ้น

อาจารย์วศินคือ **เพชรน้ำเอกของพระพุทธศาสนา มีเทคนิคการสื่อสารดี** มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาดีมาก การสื่อสาร การแสดงออก การให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาของท่าน เมื่อสื่อสารออกไป ทำให้คนหลายระดับเช่น ชาวบ้าน นักศึกษา นักวิชาการ สามารถอ่านได้ทุกระดับ

ผลงานของอาจารย์วศินกล่าวได้ว่าเป็นเพชรน้ำเอกของพระพุทธศาสนา ของสังคมชาวพุทธ

รศ.ดร.วิทยา ตักยารินทร์

อดีตอาจารย์ประจำสาขาปรัชญาและศาสนา

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์



อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุญญโ อุกฺกตฺต โมทติ;
โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิ'มตฺตโน.

ผู้ใดทำบุญไว้ ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง
คือ บันเทิงในโลกนี้ ละโลกนี้ไปแล้วก็บันเทิงในโลกหน้า
เขาบันเทิงยิ่งขึ้น เพราะเห็นกรรมอันบริสุทธิ์ของตน

จากหนังสือ ธรรมบท ทางแห่งความดี เล่มที่ ๑ หน้า ๑๓๕
ยมกวรรค (ว่าด้วยธรรมเป็นคู่) เรื่องที่ ๑๑ ผู้บันเทิงในโลกทั้งสอง

ด้วยอนุสาสนีปาฏิหาริย์



อาจารย์วิน อินทสระ เป็นนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านพระสูตร เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่สอนวิชาพระสูตรทางพระพุทธศาสนา ในระดับปริญญาตรี นักศึกษา มมร. ที่จบหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) ทุกรูปต้องผ่านการสอนพระสูตรโดยอาจารย์วิน ผู้เขียนเองเป็นหนึ่งในจำนวนผู้ที่ได้รับความรู้วิชาพระสูตร จากท่าน และได้อาศัยบทความ หนังสือธรรมะ และนวนิยายอิงธรรมะของท่านอาจารย์วินเป็น คู่มือในการสอน การเป็นพิธีกร หรือตอบข้อซักถามของนักเรียนพระพุทธศาสนาวินอาทิตย์ที่ สอนอยู่

อาจารย์วินสอนพระสูตรด้วยภาษาง่ายๆ ดักใจศิษย์ได้ดีในขณะบรรยาย การตอบ คำถามก็ตอบแบบง่ายๆ แต่ลึกซึ้ง โดนใจผู้ถามเสมอ อาจารย์วินมีวาทีศิลป์ในการบรรยาย พระสูตรที่ฟังแล้วไม่ง่วง และน่าติดตามตลอดเวลา ทันยุคทันสมัย ผสมผสานกับเหตุการณ์ ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ด้านวรรณศิลป์การเขียนบทความ หนังสือธรรมะ หรือนวนิยายอิงธรรมะ อาจารย์วิน เป็นอีกท่านหนึ่งที่เขียนบทความ หนังสือธรรมะ หรือนวนิยายอิงธรรมะได้อย่างน่าทึ่ง เหมาะสม กับยุคสมัยในยุคหนึ่งๆ อย่างน่ายกย่อง โดยเฉพาะหนังสือเรื่อง “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ได้ กลายเป็นสรรพนามของท่านที่พระเถระผู้ใหญ่หลายรูป (โดยเฉพาะพระพรหมมุนี : วิชิตมัย : อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร) เรียกอาจารย์วินว่า “อานนท์ พุทธอนุชา” พระเดชพระคุณมักจะทักทายท่านอาจารย์วินว่า “อ้อ อานนท์ พุทธอนุชา มาหรือ เป็นอย่างไร บ้าง สบายดีหรือ” ประมาณนี้

หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่เป็นหนังสือธรรมะ ที่สื่อถึงหลักแห่งกรรม หรือกฎแห่งกรรมได้อย่างน่าทึ่ง ผู้เขียนเองได้ใช้เป็นหลักในการสอน และการอธิบายกฎแห่งกรรมในเวลาที่มีผู้ถามเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ต้องขอบคุณ อาจารย์วิน ที่ได้เขียนเป็นหนังสือไว้ให้ผู้เขียนและผู้สนใจใฝ่รู้ เรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตประจำวันตราบนับวันนี้ พระคุณนี้ไม่เคยลืม คงประทับใจอยู่เสมอ และคงเป็นความ ประทับใจตราบนับวัน

น้อมรำลึกถึงด้วยความเคารพ

ดร.ธีระพงษ์ สุขเมือง (ป.ธ.๕, พ.ม., ศน.บ. ม, M.A., Ph.D)

ประธานมูลนิธิปัญญาอนุภาพเพื่อมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

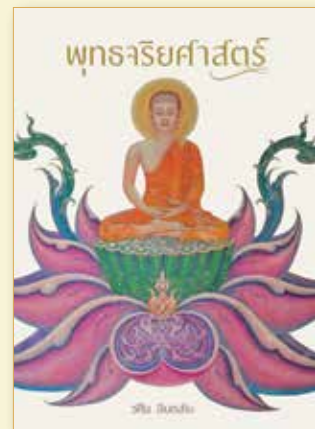
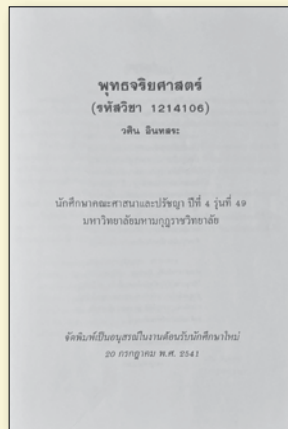
อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญงานวิชาการ



อาจารย์วศิน อินทสระ เป็นนักเขียนวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีวรรณศิลป์ที่ไพเราะ สละสลวย งดงาม ทรงคุณค่าทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สัจธรรมชีวิต จรรโลงจิตใจ ได้นำเสนอผลงานในรูปแบบต่างๆ เช่น สารคดีวิชาการ วรรณกรรม ธรรมนิยาย บทความ เรื่องสั้น และงานบรรยายต่างๆ มีความโดดเด่นในเชิงวรรณศิลป์ ชวนอ่าน ชวนติดตาม ให้คติชีวิตได้ทุกเพศและวัย ท่านคือนักปราชญ์ทางธรรมที่แตกฉานในหลักธรรม พร้อมด้วยอัจฉริยภาพในงานวรรณศิลป์ มีปณิธานแน่วแน่ ที่จะอุทิศตนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แต่งตำราวิชาการ เชี่ยวชาญด้านวิชาการ : อาจารย์วศิน อินทสระ ได้รับเชิญมาบรรยายที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ช่วง พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๔๔ ในวิชาจริยศาสตร์ และวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งท่านก็ได้เขียนหนังสือทั้งสองวิชานี้ไว้ด้วย และเป็นประโยชน์ทางวิชาการในการเรียนการสอนของภาควิชาในเวลาต่อมา โดยเฉพาะวิชาจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาทางปรัชญา มีเนื้อหาค่อนข้างที่ทำให้คนสับสนเข้าใจยาก แต่ด้วยที่ท่านมีศิลปะในการถ่ายทอดและศิลปะในการเขียน ทำให้เรื่องยากกลายเป็นเรื่องง่าย

จริยศาสตร์ : จริยศาสตร์เป็นหนังสือวิชาการที่วาดด้วยจริยธรรม ทั้งส่วนบุคคลและสังคม และการดำเนินชีวิตตามแนวจริยศาสตร์ จึงมีอานุภาพ อำนาจประโยชน์ทั้งแก่ตน สังคม เป็นวิชาที่มีเนื้อหาเน้นปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) ผู้ศึกษาปรัชญาต้องศึกษาจริยศาสตร์ด้วย หนังสือเล่มนี้ท่านเขียนด้วยความอุตสาหะพยายามอย่างยิ่ง และต้องใช้ตำราภาษาอังกฤษเป็นพื้น เพราะหนังสือจริยศาสตร์ที่เป็นภาษาไทยก่อนหน้านี้ยังไม่ปรากฏที่มีกล่าวบ้างในหนังสือปรัชญาบางเล่มก็มีเพียงเล็กน้อย ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘



นับว่าท่านเป็นผู้บุกเบิกนำร่องทางวิชาการในด้านนี้ใช้ภาษาเขียนที่เข้าใจง่าย และต่อมา มีนักวิชาการหลายท่านได้เขียนหนังสือเรื่องนี้ อื่นๆ ในการเขียน มีอยู่บ่อยครั้งที่ท่านเสนอ ทรรศนะทางพระพุทธศาสนามาแสดงประกอบในฐานะเป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ แจ่มแจ้ง ซึ่งท่านกล่าวว่า เราต้องปลูกฝังคนของเราให้เห็นคุณค่าของจริยธรรมอย่างจริงจัง ให้เห็นคุณค่าภายใน (Intrinsic value) มากกว่าคุณค่าภายนอก (Extrinsic value) กล่าวคือ ให้เห็นคุณค่าของคุณธรรมมากกว่าความมั่งคั่ง ยศศักดิ์ และชื่อเสียง ให้เห็นความสุขอัน เกิดจากสติปัญญาและคุณธรรมมีค่าเหนือความสุขทางผัสสะหรือโลกีย์สุข

หนังสือประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา จะช่วยให้เราวินิจฉัยเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาได้ดีขึ้น เมื่อเราได้ทราบประวัติของคำสอนว่า พระองค์ตรัสแก่ใครที่ไหน จะ ทำให้เราเข้าใจคำสอนนั้นๆ ตรงประเด็น ตรงความหมายและลึกซึ้งเท่าที่ความหมายของ พระคำวาทะนั้นระบุถึง และหนังสือนี้มีเนื้อหาทั้งในประเทศอินเดียและประเทศไทย ซึ่งท่าน ได้ค้นคว้าจากตำราจำนวนมาก **แสดงถึงความเป็นผู้เชี่ยวชาญงานวิชาการ** และท่านได้กล่าว ขอบคุณาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ ผู้ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ท่านและเป็นบูรพาจารย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

อาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

แต่ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ๒๕๖๖



ศิลปินวรรณศิลป์ทอง
วศินอินทสระมา

เลิศล้ำแลศิลป์ภาษา
ส่องธรรมเจดจรัสเรืองรองใจ

ลิขิตถ้อยร้อยเรื่องเล่า
เปิดขุมอริยทรัพย์ไว้

ลำนเฝ้าซึ้งทางนิพพาน
ด้วยปัญญาและจรรยา

ทางแห่งความดีเลิศ
วรรณกรรมพุทธา

เป็นมรรคาเห็นแจ้งแสงอร่า
พานำสู่ธรรมอันทำให้งาม

จอมจักรพรรดิอโศก
ชี้ชัดชวนพัฒนาตาม

ยกโลกธรรมล้ำประเสริฐ
ว่าธรรมเลิศคือนำชัย

อาจารย์ผู้ควรเคารพ
สืบวรรณศิลป์ไทย

บ่มศิลป์สบครบความหมาย
คู่ฟ้าไทยนิรันดร์

รศ. ดร. ศุภกาญจน์ ชยาพัฒน์

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา

— ❧ —
ค ำ ร ว ำ ล ั ย
— ❧ —

สังเวคปรารภ

อาจารย์วศิน อินทสระ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



อาจารย์วศิน อินทสระ เป็นบุคคลสำคัญของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งในฐานะศิษย์ที่ได้รับการบ่มเพาะทางปัญญาและคุณธรรมจากสถาบันแห่งนี้ และในฐานะอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา ตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษ ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการศึกษา การสอน และการสร้างสรรค์ผลงานทางวรรณศิลป์อันลึกซึ้งงดงาม และทรงคุณค่า จนเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย และเป็นแบบอย่างแห่งครู ผู้ให้แสงสว่างทางปัญญา ผลงานของอาจารย์วศินเป็นงานวรรณกรรม ที่เชื่อมโยงพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และหลักธรรมเข้ากับชีวิตของผู้คนทุกยุคทุกสมัยด้วยภาษาที่งดงาม ด้วยถ้อยคำสุภาพ ลุ่มลึก และเปี่ยมด้วยเมตตา สมดังคำที่กล่าวกันว่า “วรรณศิลป์ของท่าน คือประทีปที่ส่องทางธรรมแก่สังคม”

ต่อมา อาจารย์วศินได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖ นับเป็นเกียรติยศที่สะท้อนคุณูปการอันยิ่งใหญ่ ทั้งต่อพระพุทธศาสนา วงการวรรณกรรม และการศึกษา เป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แม้กายสังขารของท่านจะดับลงแล้ว แต่คุณธรรม ปัญญา และผลงานอันทรงคุณค่า จะยังคงสถิตอยู่ในสังคมไทย และในดวงใจของศิษยานุศิษย์ ในฐานะอธิการบดี พร้อมด้วยคณาจารย์ บุคลากรและศิษยานุศิษย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอแสดงธรรมสังเวช และขอให้ดวงวิญญาณของอาจารย์วศิน อินทสระ ไปสู่สุคติสัมปรายภพ ด้วยอานุภาพแห่งกุศลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์ (สมคิด จินตมโย ป.ธ.๕ รศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เจ้าคณะภาค ๑-๒-๓ (ธรรมยุต)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

วคินานุสรณ์



ทูลร สนโต ปกาเสนติ
อสุนเตตถ น ทิสฺสนติ

หิมนโตว ปพฺพโต
รตฺตี ชิตฺตา ยถา สรา.

(ข.ธ.๒๕/๕๕.)

สัตบุรุษย่อมปรากฏในที่ไกล
อสัตบุรุษอยู่ในที่นั้นเองก็ไม่ปรากฏ

เหมือนหิมวันตบรรพต
เหมือนลูกศรที่ยิงในเวลากลางคืนฉะนั้น

อาจารย์วคิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๖ ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ และได้อุปสมบทเป็นภิกษุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ โดยมีพระเดชพระคุณ พระธรรมวราลังการ (กล่อม อนุภาสเถร ป.ธ.๕) อดีตเจ้าอาวาสวัดบุปผาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน จบเปรียญธรรม ๗ ประโยค และได้ลาสิกขา เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗ อันนำไปสู่การเป็นนักคิด นักเขียน และนักวิชาการ รวมทั้งเป็นอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางธรรมของมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดระยะเวลา ๕๐ กว่าปีที่ผ่านมา เป็นส่วนสะท้อนให้นิพนธ์วรรณกรรมเปี่ยมไปด้วยคุณค่าแห่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน

อาจารย์วคิน อินทสระ ได้สร้างสรรค์งานวรรณศิลป์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ จวบจนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ เรื่อง ทั้งด้านนวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี อนุทิน และอัตชีวประวัติ เช่น พุทธจริยา, พระอานนท์ พุทธอนุชา, พ่อผมเป็นมหา, ผู้สละโลก, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, สารสำคัญแห่งมงคล ๓๘, ธรรมบท, อธิบายมิลินทปัญหา และ พระไตรปิฎกที่ให้ง่ายแล้ว เป็นต้น

อาจารย์วคิน อินทสระ เป็นสัตบุรุษ (คนดี) ถึงท่านจะล่วงลับไปแล้ว แต่คุณงามความดีของท่านจะยังคงปรากฏอยู่ เปรียบเสมือนภูเขาหิมพานต์ที่เห็นได้ชัดเจน แม้จากระยะที่ไกลและจะสทิตอยู่นานแสนนานตลอดไป

พระเทพญาณวัชรจารย์
เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม

มรดกแห่งปัญญาที่ฝากไว้กับสังคม

อารย์ยวศิน อินทสระ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



อาจารย์ยวศิน อินทสระ ได้วางภาระแห่งกายและขันธลงแล้ว แต่คำสอนตัวอย่างชีวิต และแสงเทียนแห่งปัญญาที่อาจารย์จุดไว้ ยังคงส่องสว่างอยู่ในหัวใจของศิษย์ทุกคน ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าตราบนานเท่าใดก็ยังมีผู้เปิดอ่านงานของอาจารย์และนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต อาจารย์ก็ยังคงสอนอยู่เสมอ แม้จะไม่มีเสียง ไม่มีตัวตนให้เห็นก็ตาม ลักษณะการสอนของ อาจารย์ยวศิน สงบ สุภาพ แต่หนักแน่น ใช้ถ้อยคำไม่ฟุ่มเฟือย เปี่ยมด้วยสาระ ทุกประโยคที่ อาจารย์กล่าวล้วนชวนให้ศิษย์ใคร่ครวญ จดจำ เข้าใจ และนำไปใช้กับชีวิตจริง อาจารย์ทำให้ศิษย์ เห็นว่า พระธรรมมิได้อยู่ไกลตัว หากอยู่ในความคิด การกระทำ และการตัดสินใจของเราทุกคน

ช่วงเวลาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนจากการสอนของอาจารย์ ข้าพเจ้าได้รับความรู้เชิงวิชาการ และได้รับวิธีคิด วิธีมองโลก อาจารย์ท่านสอนด้วยการยกเนื้อหาจากตำรา แล้วขยายความให้ ศิษย์เข้าใจว่า ความรู้ทางพระพุทธศาสนาต้องเริ่มต้นจากความซื่อสัตย์ต่อความจริง ความเคารพ ต่อเหตุผล และความรับผิดชอบต่อสังคม อาจารย์ยวศินคือครูผู้มีเมตตา ปลูกฝังให้ศิษย์กล้าคิด อย่างมีหลัก กล้าถามอย่างสุจริต และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องตามธรรมและเหตุผล สิ่งเหล่านี้มิได้เป็นเพียงบทเรียนในห้องเรียน แต่เป็นรากฐานที่ติดตัวศิษย์ในการดำเนินชีวิต

นอกเหนือจากบทบาทของครู อาจารย์ยวศินยังเป็นแบบอย่างของผู้ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สมถะ และมั่นคงในอุดมคติ การอุทิศตนสร้างสรรคงานวรรณศิลป์ เพื่อถ่ายทอดพระพุทธ ธรรมแก่สังคม อย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นเครื่องยืนยันถึงจิตใจที่ตั้งมั่นในการให้ โดยไม่หวัง สิ่งตอบแทน ศิษย์ทั้งหลายต่างประจักษ์ว่า ผลงานของอาจารย์คือธรรมทานที่หล่อเลี้ยงปัญญา ของผู้คนมากมาย ข้ามกาลเวลาและยุคสมัย

ขออาณิสสแห่งบุญกุศลและคุณงามความดีทั้งปวงที่ท่านอาจารย์ได้กระทำให้แก่เรา และอานาจกุศลบุญราศีที่กษนิทานุพทาน ซึ่งคณะศิษยานุศิษย์ได้มีสมานฉันท์ร่วมกันบำเพ็ญ แล้ว จงเป็นบุญราศีมีวิปาโกภาส สามารถอำนวยการผลเกื้อหนุนให้ดวงวิญญาณของอาจารย์ยวศิน อินทสระ ไปสู่สุคติภพตามสมควรแก่คติวิสัย จงทุกประการ

พระราชสุทิวาภิรมี (ชัยยันต์ จตุตถโย ป.ธ.๕ ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มจร.

รองเจ้าคณะภาค ๑๗-๑๘ (ธรรมยุต)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรณศิริมาตยาราม

อาลัย อาจารย์ยวคิน อินทสระ

มหาอุบาสกรัตนะ



อาจารย์ยวคิน อินทสระ มิได้เป็นเพียงอุบาสกผู้มีความศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัยเท่านั้น แต่ท่านคือต้นแบบของ “ผู้ใช้ปัญญาเป็นธงชัย” จริยวัตรที่อ่อนโยนแต่เข้มแข็งของท่าน มิได้อุบัติขึ้นด้วยความบังเอิญ หากแต่มีรากฐานมาจากความเข้าใจลึกซึ้งในกฎธรรมชาติที่ว่า “ทุกสิ่งล้วนเกิดจากเหตุ”

หัวใจหลักที่ท่านยึดถือมาตลอดชีวิตคือหลัก ปฏิจจนุปบาท ดังพระบาลีที่ว่า *อิมสฺสึ สติ อิทํ โหติ* (เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี) ท่านจึงเป็นผู้ไม่ฝากความหวังไว้กับโชคชะตา หรือการอ้อนวอนขออำนาจลดบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ อุปมาเสมือนการดูแลต้นไม้ หน้าที่ของเราคือการใส่ปุ๋ย รดน้ำ และพรวนดินให้ถึงพร้อม ส่วนการจะผลิดอกออกผลนั้น เป็นเรื่องของเหตุปัจจัยที่เราได้สร้างไว้ดีแล้วนั่นเอง

ด้วยความเชื่อมั่นในเหตุปัจจัยนี้เอง ท่านจึงมุ่งเน้นการบ่มเพาะ “ชีวิตด้านใน” ผ่านกระบวนการโยนิโสมนสิการ คือการรู้จักคิดอย่างถูกวิธีและแยบคาย ท่านเลือกที่จะเป็นบุคคลประเภท “น้ำลึกแต่เงาตื้น” คือมีความรู้ภูมิธรรมที่ลึกซึ้งและสุขุม แต่มักแสดงตัวอย่างเรียบง่าย อ่อนน้อม การหมั่นสังเกตและพิจารณาธรรมเช่นนี้เองที่หล่อหลอมให้การกระทำเล็กๆ ในแต่ละวันของท่าน กลายเป็น “นิสัย” และยกระดับสู่การเป็น “อุปนิสัย” ที่มั่นคงยากจะสั่นคลอน

อาจารย์ยวคินได้พิสูจน์ให้เราเห็นถึงศักยภาพของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาที่ว่า “พระตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง” ส่วนการจะเดินไปถึงจุดหมายหรือไม่นั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตัวเราเอง ท่านจึงใช้ทุกลมหายใจในการ “ร้อยมัลลย์แห่งธรรม” ผ่านปลายปากกา และจริยวัตร จนชีวิตของท่านและธรรมะที่ท่านแสดงกลายเป็นเนื้อเดียวกันอย่างแท้จริง

แม้ในวันนี้ กายสังขารของท่านจะดับไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ แต่ “เหตุที่ดี” ที่อาจารย์ยวคินได้สั่งสมมาตลอดชีวิต จะยังคงส่งผลต่อเนื่องประดุจแสงประทีปที่ส่องสว่าง นำทางดวงวิญญาณของท่านไปสู่สัมปรายภพอันสงบสุข และประดิษฐานคุณงามความดีไว้ในใจของเหล่าศิษยานุศิษย์ตราบนิรันดร์

สทา โสตุถิ ภวันตุ โว.

พระบุญวัฒน์ อภิปยุตโต, ดร.

วัดนายโรง กรุงเทพมหานคร

จารึกไว้ในความทรงจำ



ผู้อาวุโส **วสิน อินทสระ**
ผู้ประพันธ์ พระอานนท์พุทธอนุชา

ถ้าไม่เขียนก็อ่านเป็นงานหลัก
อยู่อย่างนกกระจอกไม่มากมี

มีสำนวนอ่านง่ายหาง่ายของคว่า
มีน้ำรด ดับร้อนรณ นนทบุรี

เดิมชื่อ**เขียน** ต่อมา ชื่อ**วสิน**
เป็นท้องฟ้าแห่งธรรมเลิศล้ำงาม

โยนิโสมนสิการ-คืองานเขียน
เท่าทัน ทุกบรรทัด ฝึกหัดไว้

ทำหนังสือรายเดือนเป็นเพื่อนพ้อง
ปล่อยของไม่ขาด แต่ญาติมิตร

สมจริยา-ความประพุดติสม่าเสมอ
เหนื่อยยากพากเพียรเขียนทุกครั้ง

อุปกรณ์ การเขียน เปลี่ยนสมัย
เหนื่อยยากพากเพียรพิมพ์เขียนงาน

กำเนิด ณ แผ่นดิน ถิ่นสงขลา
ผู้สละโลก มาสร้างบารมี

มีความรักการศึกษาสง่าศรี
บินอย่างนกอินทรีผงดฟ้า

มีพระธรรมนำทางสร้างสุขศรี
มีและมีญาติมิตรคอยติดตาม

โอบโอบบินเหนือฟ้าน่าเกรงขาม
เผยแผ่ความจริงจากปลายปากกา

เหนื่อยยาก พากเพียร จุดเทียนไข
เขียนทำให้ใคร่ครวญความคิด

ตอบสนองอิมหันตธรรมลิขิต
กระทำกิจ มากมี **พหุสิทธิ์**มั่ง

เป็นเพื่อนเกลอสุขสมอารมณ์หวัง
อย่ายับยั้ง นั่งนอน พักผ่อนนาน

เป็นการพิมพ์ ส่งให้ ใช้สื่อสาร
ตามอาจารย์วสิน ตราบัสันใจ

พ.กิงโพธิ์

ครูผู้เปี่ยมด้วยกัลยาณมิตรธรรม



อาตมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นวัยรุ่น เพิ่งเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ก็สนใจอ่านหนังสือผลงานของท่านอาจารย์วณิดแล้ว หาโอกาสมาเรียนกับท่านในวิชาพุทธศาสนาเถรวาท ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และต่อมาก็มาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ วัดบวรนิเวศด้วย

เมื่อสนิทกับท่านมากขึ้น พวกเราลูกศิษย์มักเรียกแทนท่านว่า “คุณพ่อ” เพราะท่านมีเมตตากับศิษย์ ให้ความอบอุ่น อ่อนโยน เหมือนคุณพ่อในฝัน คุณพ่อมีพร้อมคุณธรรมของกัลยาณมิตรทั้ง ๗ ประการ อันเป็นคุณสมบัติของครูอย่างสมบูรณ์ คือ

๑. **ปิโย** น่ารัก คุณพ่อเป็นผู้ที่เมื่อพบปะครั้งแรกก็ประทับใจ ในความมีเมตตา สุขุม คัมภีรภาพ มีรอยยิ้มพิมพ์ใจให้เห็นเสมอ

๒. **ครุ** นำเคารพ คุณพ่อเป็นผู้มีหลักการ มีเหตุมีผล ทำให้ศิษย์มีความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งเป็นที่ปรึกษาได้เสมอ เมื่อมีปัญหาธรรมที่ไม่เข้าใจ

๓. **ภาวนีโย** นำเจริญใจ นำยกย่องในฐานะผู้ทรงคุณ เห็นชัดเมื่อคุณพ่อชราภาพลง แต่ท่านก็ยังทบทวนความรู้อยู่เสมอ ไม่ปล่อยเวลาผ่านไปเปล่า ท่านเคยบอกว่า ที่ท่านเขียนหนังสือหรือสอนธรรมได้ เกิดจากการค้นคว้าอ่านพระไตรปิฎก และใช้ความรู้ไวยากรณ์บาลี ในการค้นหาความรู้

๔. **วตฺตา** รู้จักพูดอธิบายให้ได้ผล หมายถึง ครูจะต้องรู้จักพูดให้ศิษย์เข้าใจได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

๕. **วจนฺทฺขโม** อดทนต่อถ้อยคำ ครูพร้อมรับฟังคำปรึกษา ไม่เบือนหน้าคำถามเดิมๆ หรือเรื่องเก่าที่เคยอธิบายแล้ว แต่ศิษย์บางคนก็ลืมไปบ้าง

๖. **คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา** แถลงเรื่องล้าลึกได้ หมายถึง ครูสามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย ทั้งในการเรียนการสอนในชั้น และผลงานนิพนธ์ต่างๆ ของท่าน ก็มี การอธิบาย คำเปรียบเทียบกับเข้าใจชัดเจนขึ้น

๗. **โน จฏฺฐาเน นิโยชเย** ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล หมายถึง ครูไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย

คุณพ่อวณิด เป็นครูผู้สมบูรณ์ด้วยกัลยาณมิตรธรรมที่ควรกล่าวได้ว่าเป็น “ยอดครู” โดยแท้



อาตมาเมื่อตัดสินใจจะทางโลกมาบวชพระ ก็ระลึกถึงคุณพ่อเป็นคนแรก และมาบอก
ข่าว กราบลาท่าน หลังจากนั้น ก็ได้ทำหน้าที่สะพานเชื่อมนำผลงานหนังสือของหลวงพ่
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และข่าวสุขภาพของหลวงพ่สมเด็จพระ
ให้ท่านทราบเสมอ

อาตมามีความภูมิใจอย่างหนึ่งที่ได้แสดงความกตัญญูต่อท่านด้วยการไปเยี่ยมคุณพ่
เสมอทุกปี นำหนังสือผลงานของหลวงพ่สมเด็จพระ และจดุปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการครองชีพ
ไปมอบให้ท่าน และมักชักชวนผู้ที่ศรัทธาในผลงานของท่าน มีเพื่อนสหธรรมิก และโยม
ญาติมิตรไปเยี่ยมท่านด้วย แม้ร่างกายท่านจะเจ็บป่วยอย่างไร แต่ท่านก็มีปราโมทย์ปรากฏให้
เห็นได้อยู่เสมอ ทุกท่านที่ได้ไปเยี่ยมต่างรู้สึกประทับใจ ถือเป็นลาภอันประเสริฐที่ได้มีโอกาส
พบท่าน ท่านเป็นปูชนียบุคคลที่น่าเคารพนับถือยิ่งท่านหนึ่ง เป็นแบบอย่างของสัตบุรุษทั้งดงาม
และหาพบได้ยากในปัจจุบัน เมื่อได้พบครั้งใดก็เป็นสิริมงคลทุกครั้ง สมกับพุทธภาษิตที่ว่า
“ปณฺฑิตานญจ เสวนา ปุชฺชา จ ปุชฺชนียานํ เอตมมฺงคฺลมุตฺตมํ การได้คบบัณฑิต การบูชา
บุคคลที่ควรบูชา เป็นอุดมมงคล”

กายสังขารของคุณพ่ทรุดโทรมเต็มที่ ท่านต้องทนกับทุกขเวทนาและปลงอายุสังขาร
มานานแล้ว แต่ทุกครั้งที่ได้ไปเยี่ยมท่าน มักได้รับความรู้สึกดีๆ และแง่คิดที่เป็นประโยชน์
เสมอ ท่านได้ละสังขารกลับคืนสู่ธรรมชาติดด้วยความสงบสง่างามแล้ว มอบผลงานนิพนธ์ที่ทรง
คุณค่าเป็นอมตะไว้เหนือกาลเวลา ที่หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก

พระครูประคุณสรกิจ (การุณย์ กุสละนฺโท)

จากน้อง...ถึงพี่หลวง



พวกเราเป็นเด็กกำพร้า น้องเป็นลูกคนสุดท้ายของครอบครัว พ่อและแม่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเป็นเด็กๆ ทำให้พวกเราทั้ง ๔ คนได้มาอาศัยกับป้าซึ่งเป็นพี่สาวของแม่ (ส่วนพี่ชายคนโตดูแลตัวเองได้แล้ว) ทำให้พี่ๆ ทุกคนเมตตาและเอ็นดูน้องคนนี้เสมอมา เราจึงเป็นเหมือนเพื่อนเล่นกันมาจนกระทั่งโต ต่างคนต่างก็ไปใช้ชีวิตส่วนตัวของตัวเอง แต่ความสัมพันธ์ของพี่น้องก็ไม่เคยห่างหายจากกัน มีการติดต่อส่งข่าวคราวกันอยู่เสมอ พี่หลวงเป็นพี่ที่น้องสนิทที่สุด เพราะพี่หลวงเป็นพี่ชายรองสุดท้ายของครอบครัวเรา

พี่หลวงเป็นคนมีนิสัยอ่อนโยน พุดจาไพเราะ ไม่เคยดูน้อง พี่ชอบเล่นเป็นพระสงฆ์ ตอนบิณฑบาตและให้พรน้องอยู่เสมอ จากนั้นไม่นานพี่ก็ได้บวชเรียนตามที่ตั้งใจไว้ พี่ยังนศึกษาหาความรู้ด้านธรรมะ ด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้พี่ๆ น้องๆ ได้เรียนรู้ธรรมะไปกับพี่หลวงอยู่เป็นประจำ อีกทั้งลูกหลานก็ได้คุ้ยและศึกษาธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจากพี่อยู่เสมอ พี่จึงเปรียบเสมือนดวงแก้วแห่งธรรม ที่ชี้แนะให้เราได้ปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรม ในการดำรงชีวิตของสังคมอย่างสงบและเรียบง่าย

น้องยินดีและภาคภูมิใจกับครอบครัวของพี่หลวง ที่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขเสมอมา จนกระทั่งเหลือพี่หลวงคนเดียวในครอบครัวของเรา พี่สอนให้น้องได้ปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นทั้งในความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับชีวิต แต่น้องปลื้มใจที่สุด เมื่อทราบข่าวว่าพี่หลวงได้รับเกียรติอันสูงส่งในชีวิตในฐานะศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เพราะพี่หลวงได้สร้างผลงานการเขียนหนังสือธรรมะ จนเป็นที่ประจักษ์ต่อผู้สนใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาามาเนิ่นนาน



แต่ที่สุด เมื่อมีเกิดก็ต้องมีดับ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้ น้องได้รับทราบข่าวการเจ็บป่วยของพี่ชายที่เหลือเพียงคนเดียว น้องและหลานๆ ก็ได้มีโอกาสไปเยี่ยมและให้กำลังใจอยู่บ่อยๆ จนกระทั่งวันที่น้องได้รับข่าวการเสียชีวิตของพี่หลวงจากหลานๆ และศิษย์ของพี่ แม้การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาอย่างที่พี่ได้บอกไว้ แต่น้องก็ยังอาลัยในการจากไปของพี่หลวงอย่างที่สุด คุณความดีของพี่ชาย น้องจะจดจำรำลึกถึงไว้ตลอดไป และขอภาวนาให้ดวงวิญญาณของพี่หลวง เดินทางไปสู่สุคติในสัมปรายภพอย่างสงบสุข

รักและอาลัยพี่หลวง

คล่องจิตร (อินทสระ) กาญจนมุสิก

วธเก เทวตตมุหิ โจเร องคุลิมาลเก;
ธนปาเล ราหุเล จ สพฺพตฺถ สมฺมานโส.

พระพุทธรองค์ทรงมีพระหทัยเสมอกันในนายขมังธนู ในพระเทวทัต
ในโจรองคุลิมาล ในช้างธนบาล (ช้างนาฬาคีรี) และในพระราหุล

ธมฺมปทญฺจกถา ๑.ยมกวคฺค ๑๒.เทวตตวตฺถ

ให้ดวงใจโศกเศร้าด้วยใจเกิด วันที่ 8 เดือน 2529 พ่อขอ
ตั้งชื่อลูกชายว่า รอดคุณ พงศ์ มีคุณพระ และคุณงามความดีที่รับและได้ชื่อ
ตั้งมาครองในสภามีสถิตมาสูง บัวรสจากคุณพระคุณพระที่รับและ
ชื่อคุณพระ พงศ์ ในพระมี สภามีสถิตมาสูง

ความดีของคุณพ่อ รอดคุณ พงศ์
แม่คุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
ความดีที่คุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ

เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ

เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ
เมื่อคุณพระคุณพระคุณพระคุณพระ

สภามีสถิตมาสูง
8 เดือน 29

บทกวีและคำอวยพรที่เขียนด้วยลายมือท่านอาจารย์
มอบให้ ผศ.สมจิตต์ อินทสระ ภรรยาที่รักของท่าน
เนื่องในวันคล้ายวันเกิด

ถ้าชีวิตคือ...



การจากไปของคุณพ่อคุณ อื่นทสระ เปรียบเหมือนวันที่ท้องฟ้าเจียบ รวากับแสงอาทิตย์ที่เคยส่องนำทางชีวิต ได้ลับขอบฟ้าไปอย่างสงบ ทิ้งไว้เพียงความคิดถึงและความว่างเปล่า ที่ไม่มีสิ่งใดทดแทนได้

ชีวิตของคุณพ่อ คือ การเดินทางที่ยาวนาน ก้าวผ่านทั้งความเหน็ดเหนื่อย อุปสรรค และความท้าทาย เพื่อสร้างครอบครัวให้มั่นคง ท่านอาจไม่ใช่คนที่พูดด้วยคำหวาน แต่การกระทำทุกอย่างชัดเจนยิ่งกว่าคำพูดใด ๆ

ถ้า “ชีวิตคือการหายใจ” การตื่นขึ้นในแต่ละวัน ก็เพื่อทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวให้ดีที่สุด “การจากลา” เป็นแค่การพักผ่อนครั้งสุดท้าย

ถ้า “ชีวิตคือเปลวเทียนที่ส่องสว่าง” ไม่นานเปลวไฟนั้นดับลง แต่ความอบอุ่นจากแสงเทียนยังคงหลงเหลืออยู่ในใจของผู้คนที่เคยได้รับแสงนั้น

ถ้า “ชีวิตคือสายน้ำ” คุณพ่อ คือน้ำที่ไหลอย่างช้า ๆ ไม่โอ้อวด แต่หล่อเลี้ยงทุกสรรพสิ่งที่ผ่าน ไม่เคยเรียกร้องสิ่งตอบแทน ทำหน้าที่ของตนอย่างเรียบง่าย แต่ยิ่งใหญ่ในความหมาย เมื่อถึงวันที่สายน้ำหยุดไหล วันที่ต้นไม้ใหญ่ต้องหักโค่นลงตามธรรมชาติ ธรรมชาติจึงบอกเราว่า การจากไปไม่ใช่การสูญสิ้นทุกอย่าง แต่คือการเปลี่ยนรูปแบบของการดำรงอยู่

ถ้า “ชีวิตคือใบไม้ที่ร่วงหล่น” ใบไม้ไม่ได้หายไปไหน แต่กลายเป็นปุ๋ยหล่อเลี้ยงผืนดิน เพื่อให้ต้นใหม่ได้เติบโต แม้ร่างกายท่านจะจากไป แต่ความดีงาม คำสอน ความรัก ความเมตตาของท่าน จะยังคงหล่อเลี้ยงหัวใจของลูกหลานและลูกศิษย์ทุกคนตลอดไป

คุณพ่อคือผู้ที่มอบแสงสว่างให้ครอบครัวและศิษย์ทุกคนอยู่เสมอ เป็นเสาหลักที่มั่นคง เป็นตัวอย่างของการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย แต่เต็มไปด้วยคุณค่า ท่านสอนให้เรารู้จักความอดทน ความซื่อสัตย์ และการใช้ชีวิตเพื่อผู้อื่น

สรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยง ชีวิตเป็นเพียงการเดินทางชั่วคราว ขอให้คุณพ่อได้วางภาระทั้งปวง เข้าสู่ความสงบ และไปสู่สุคติในสัมปรายภพ พักผ่อนอย่างสงบ ในสถานที่ที่ไม่มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ไม่มีความเหนื่อยล้า และเต็มไปด้วยความสุข ลูกหลานขอกราบลาคุณพ่อด้วยหัวใจที่อาลัยยิ่ง และขอใช้ชีวิตให้ดีที่สุด ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี ให้สมกับความรัก การเสียสละ และการอบรมสั่งสอนด้วยความหวังดี ที่คุณพ่อวศินมอบให้เสมอมา

ด้วยความรัก ความเคารพและอาลัยยิ่ง

ลูกๆ คุณพ่อวศิน

วรุตต์ อินทสระ

วโรตม์ อินทสระ

จากใจหลานๆ ถึงคุณลุง



ทุกครั้งที่พวกเราหลานๆ จากครอบครัวของพี่ๆ น้องๆ ของคุณลุง ทั้ง ๔ ครอบครัว ได้ยินชื่อของท่านจากคำบอกเล่าของพ่อและแม่ ก็จะคิดถึงภาพของผู้ชายคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง สมถะ มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น ท่านใช้ธรรมะเป็นหลักนำทาง ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานโดยผ่านการเขียนหนังสือ ที่พวกเราได้มีโอกาสอ่านงานของท่านอยู่เสมอ ตั้งแต่วัยเยาว์ ที่บ้านของพวกเราจะมีหนังสือที่เป็นงานของคุณลุงท่านส่งมาให้ เราชอบอ่านหนังสือที่เป็นนวนิยายธรรมะ เพราะตอนนั้นอายุของพวกเราก็ยังไม่ค่อยเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่าไรนัก แต่พวกเราชอบอ่านเพราะคำสอนเหล่านั้นผ่านบทประพันธ์ในรูปแบบนวนิยายอิงธรรมะ ทำให้อ่านได้อย่างเพลิดเพลิน และสนุกสนานกับคำสอนเหล่านั้นแบบซึมลึกโดยไม่รู้ตัว และเราทุกคนก็เติบโตมาท่ามกลางคำสอนผ่านตัวหนังสือของท่านจนโต

ในวัยทำงานของหลานๆ เมื่อมีโอกาสได้ไปเยี่ยมคุณลุง ทำให้เราได้เห็นภาพการใช้ชีวิตของท่านได้ชัดเจนมากขึ้น ท่านเป็นคุณลุงที่ใจดี มีเมตตาจนเราสัมผัสได้ด้วยความรู้สึก และมีความผูกพันกับท่านเพิ่มมากขึ้น ท่านพูดจานุ่มนวล เอาใจใส่ความเป็นอยู่ของหลานๆ อย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง หลานคนไหนมีเรื่องเดือดร้อนใจ ท่านก็เมตตาให้คำปรึกษาและช่วยเหลืออย่างเต็มที่ อีกทั้งญาติๆ ที่อยู่ห่างไกล ท่านก็ไม่เคยลืมที่จะช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส ท่านมีความกตัญญูต่อบุพการีและผู้มีพระคุณของท่าน เราหลานๆ ได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนท่านอย่างสม่ำเสมอ ท่านยิ้มให้พวกเราอย่างมีความสุขทุกครั้ง

ในช่วงอายุที่ท่านยังสุขภาพแข็งแรง ก็จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของสังคมปัจจุบัน แนะนำให้เราได้ใช้หลักธรรมในการทำงาน และการใช้ชีวิตอย่างสมถะ พวกเราทุกคนยึดมั่นในคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างที่คุณลุงได้อบรมสั่งสอนเสมอมา และชีวิตครอบครัวของท่านเป็นตัวอย่างที่ดีในการครองเรือนของครอบครัวหลานๆ ทุกคน

คุณลุงวดีนท่านได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ได้ร่วมเงาของพระพุทธศาสนา ได้เผยแผ่คำสอนของท่านสู่ญาติธรรม ผ่านงานเขียนและงานบรรยาย จนท่านได้รับรางวัลอันสูงส่งเป็นที่ภาคภูมิใจของครอบครัวและลูกหลาน ในฐานะ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖ ผู้เป็นทั้งนักคิด นักเขียน อาจารย์ด้านพระพุทธศาสนาของ วงวรรณกรรมไทย

บั้นปลายของชีวิตท่าน หลานทุกคนแวะเวียนไปเยี่ยมและให้กำลังใจท่านอยู่เสมอ เพื่อติดตามอาการป่วย จนวาระสุดท้าย ทุกอย่างก็เป็นไปตามธรรมชาติของชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ท่านได้จากไปอย่างสงบ คงเหลือไว้แต่คุณูปการในการบำรุงพระพุทธศาสนา คุณความดีที่มีต่อลูกหลานและชาวพุทธทุกคนที่ติดตามผลงานของท่านเสมอมา ขอพลังความดี ท่าน ศิลปภavanaของท่าน จงนำดวงวิญญาณของคุณลุงสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ด้วยรักเคารพอาลัยอย่างสูงยิ่ง

หลานๆ ตระกูลอินทสระ



กราบลาครู

คารวตาลัย อาจารย์วศิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์



“พระอานนท์ พุทธอนุชา”
มีพระอานนท์นำพิสุทธิ์พุทธพร

เขาชื่อว่า วศิน อินทสระ
รู้จักนามผู้สร้างสรรค์มานานครั้น

“ทางแห่งความดี” ปลูกให้เราเดิน
“ความทุกข์และการดับทุกข์” จึงตามมา

“พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน”
ชื่อ “วศิน อินทสระ” ร้อยมาลัย

“วาระสุดท้ายของพระโมคคัลลาน์”
วาระสุดท้ายครูวศินพุทธพล

ทางของครูแห่งธรรมงามสงบ
ขอครูถึงซึ่งธรรมงามปัญญา

คือคุณครูแห่งปัญญาทางอักษร
ยิ่งนึกย้อนยิ่งรักนักประพันธ์

เขียนเกี่ยวกับธรรมะเพื่อสร้างขวัญ
ไม่เคยรู้จักกันแต่ศรัทธา

มุ่งสรรเสริญคุณพุทธศาสนา
สอนทุกคราเตือนทุกครั้งโดยตั้งใจ

“ผู้สละโลก” เพื่อเกษมศานต์และผ่องใส
แห่งธรรมไว้เพื่อทางสุขของทุกคน

ทำน้ำตารินไหลไร้เหตุผล
เราจึงต้องอดทนไม่โศกา

ทางของครูมุ่งบรรจบในภพหน้า
ฟ้าเบิกฟ้านิพพานนิรันดร์เทอญ

ขมิ้นกร บางคมบาง

ศิลปินแห่งชาติ

สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๕๕๗

๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

ด้วยความรำลึกถึง



ได้รู้จักท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ผ่านการอ่านหนังสือของท่านเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่เริ่มศึกษาธรรมะตอนบวชเป็นสามเณร ได้อ่านหนังสือของท่านอาจารย์ประกอบการเรียนตั้งแต่เด็กเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

โดยส่วนตัว มีความเลื่อมใสและนับถือท่านอาจารย์เป็นอย่างมาก ในฐานะผู้เขียนหนังสือธรรมะที่มีเนื้อหาหลักซึ่ง อ้างอิงที่มาจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เขียนด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้คนเข้าถึงเนื้อหาหลักธรรมได้ง่าย ใช้สำนวนไพเราะ ภาษาสละสลวย รวมทั้งเขียนนิยายอิงธรรมะที่อ่านสนุก ได้ข้อคิดที่แหลมคม ตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เข้าถึงผู้คนหลากหลายระดับ

หลายๆ ครั้งอ่านหนังสือของท่านอาจารย์แล้ว ก็รู้สึกอัศจรรย์ใจว่า ทำไมอาจารย์ถึงได้ใช้ภาษาได้สละสลวยและหวานละมุนเหลือเกิน รู้สึกขอบคุณและระลึกถึงคุณของท่านที่มีคุณูปการ ช่วยให้ผู้คนเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้า เกิดศรัทธา เป็นแรงบันดาลใจในทางธรรมให้ผู้คนมากมาย แม้ช่วงแรกไม่ได้รู้จักท่านอาจารย์เป็นการส่วนตัว แต่ก็รู้สึกเหมือนมีความคุ้นเคยกับท่าน เพราะได้รับหนังสือของท่านอยู่เสมอๆ จากญาติธรรมผู้หวังดีนำมาให้บ้าง รับมอบเป็นของขวัญเวลาไปบรรยายธรรมตามที่ต่างๆ บ้าง ซื้อจากร้านหนังสือมาอ่านเองบ้าง ได้มีโอกาสเห็นหนังสือของอาจารย์ตามห้องสมุด มูลนิธิ วัด สถานปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ ก็รู้สึกซาบซึ้งที่ท่านได้ช่วยให้ผู้คนได้เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้ามากมายเหลือเกิน และในปัจจุบัน ก็มีลูกศิษย์และผู้ทีนับถือท่านช่วยกันเผยแผ่คำสอนทางออนไลน์มากมาย

ในช่วงท้ายชีวิตของท่านอาจารย์ ได้มีโอกาสพบและพูดคุยกับท่านบ่อยครั้ง เนื่องจากภรรยามีความนับถือท่านอาจารย์มากเป็นพิเศษ ได้ไปเยี่ยมและสอบถามปัญหาบ่อยๆ เลยไปด้วยกัน ได้พูดคุยถึงประวัติชีวิตตั้งแต่ท่านบวช ลาสิกขา ทำงาน มีภรรยาและลูกๆ เลยรู้สึกว่าได้คุ้นเคยกับท่านมากขึ้น พบว่าท่านอาจารย์ได้ผ่านความยากลำบากและทำงานหนักมาอย่าง



ยาวนาน จึงมีผลงานปรากฏออกมาอย่างที่เห็นกัน และท่านอาจารย์แม้จะอายุมากแล้ว แต่ความทรงจำในคำสอนโดยเฉพาะบทบาทยังชัดเจน เมื่อตอบปัญหาธรรมถึงตอนที่ยกคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประกอบ ท่านก็ยกบทบาทยามาประกอบและแปลได้อย่างคล่องแคล่ว การอธิบายธรรมก็แหลมคม ได้คติ ข้อคิดเตือนใจที่ดีๆ กลับมาเสมอ

ด้านคุณธรรมของท่านอาจารย์ กล่าวเฉพาะส่วนที่ได้มีโอกาสสัมผัสกับท่านโดยตรง ท่านเป็นคนอ่อนน้อม ให้เกียรติผู้อื่นมาก อดทนตอบคำถามต่างๆ อย่างเต็มใจ และมีสีหน้าเบิกบานเสมอ น้ำเสียงอ่อนโยนประกอบด้วยเมตตา แสดงถึงจิตใจดีงามของท่าน แม้ท่านจะเจ็บป่วยนอนบนเตียง ก็ไม่มีที่ทำเหมือนคนหงอยเหงาหรือหมดกำลังใจ มีแต่ความเบิกบานแจ่มใส พร้อมรับสังขารมัจจุราฐอย่างเข้าใจ สมเป็นพุทธบุตรผู้เกิดมารับใช้ศาสนาขององค์พระศาสดาและได้จากไปอย่างสง่างาม ขอท่านอาจารย์เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์และเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามที่ท่านประสงค์เถิด

ด้วยความระลึกถึง

ดร.สุกัร ทุมทอง

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาบาลีพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบانيศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

มุทิตาพจน์



กลางเดือนสิงหาคมปี ๒๕๖๗ ได้มีการประกาศรายชื่อ ๑๒ ศิลปินแห่งชาติประจำปี ๒๕๖๖ หนึ่งในนั้นคือ อาจารย์ยวดี อินทสระ วัย ๙๐ ปี เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ อาจารย์ยวดีไม่ใช่คนอื่นคนไกลสำหรับวารสารโพธิyalย์ เพราะเคยมีผลงานตีพิมพ์มาแล้วหลายครั้งในระยะขวบปีแรกๆ ภายหลังได้หายไป เนื่องจากในระยะหลังๆ ท่านไม่ได้เขียนหนังสืออีกเลยด้วยมีโรคภัยรุมเร้า ประกอบกับวัยที่สูงขึ้น

ผู้เขียนจำได้ว่า พบกับอาจารย์ยวดีครั้งแรกที่วัดบวรนิเวศ เมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว ตอนนั้นอาจารย์น่าจะมียายุ ๖๐ ปี ยังสอนหนังสืออยู่ที่มหาวิทยาลัย ผู้เขียนรู้สึกปลื้มปีติมากที่ได้มีโอกาสพบตัวจริงของนักเขียนที่เป็นที่ชื่นชอบที่สุดคนหนึ่ง

ในฐานะนักเขียนนักอ่านที่ชอบอ่านหนังสือทุกประเภท และบังเอิญได้พบกับหนังสือที่เป็นผลงานของอาจารย์ยวดี เช่น พระอานนท์ พุทธอนุชา พุทธจริยา ทางแห่งความดีสาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค ฯลฯ

ผลงานทุกชิ้นของอาจารย์ล้วนประณีต มีภาษาที่สวยงาม ไพเราะ ชวนอ่าน ทำให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจ คุณสมบัติเหล่านี้ล้วนเป็นที่ยอมรับและยกย่องสรรเสริญสำหรับนักอ่านทั่วไป

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชศรัทธาและทรงโปรดเรื่อง พระอานนท์พุทธอนุชา ของอาจารย์ยวดี ทรงอ่านเรื่อง พระอานนท์พุทธอนุชา ด้วยพระสุรเสียงของพระองค์เอง โปรดให้บันทึกลงแผ่น DVD เพื่อแจกจ่าย แก่ข้าราชการบริพาร และพสกนิกรของพระองค์

เมื่อผู้เขียนได้พบตัวจริง และได้สนทนากับอาจารย์ก็ยิ่งประทับใจมากถึงมากที่สุด อาจารย์เป็นชายรูปร่างสันตติ มีกิริยาอาการที่เรียบร้อยมาก พูดจาสุภาพอ่อนโยน มีน้ำเสียง

หนุ่มพลขวนฟ้ง ใบหน้าของอาจารย์มีลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นคนเฉลียวฉลาด เจกเช่น นักปราชญ์ทั้งหลายควรมี

ลักษณะเด่นของอาจารย์อย่างหนึ่งคือ ความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตัว และถ้าได้รู้จักกับ อาจารย์นานขึ้น ก็จะได้พบว่า อาจารย์เป็นคนถ่อมตัวอย่างน่าสรรเสริญ อาจารย์ชอบพูดว่า “อาจารย์อยู่อย่างนกกระจอก แต่บินอย่างนกอินทรี” หมายความว่า อาจารย์มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อยู่บ้านหลังเล็กๆ แต่ทำงานที่ยิ่งใหญ่ คือทำประโยชน์ให้คนอื่นให้สังคมให้มากที่สุด อาจารย์บอกว่า งานเขียนของอาจารย์นั้น ทำเพื่อคนอ่านอย่างแท้จริง สำหรับพระภิกษุ ก็ได้นำไปสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่ธรรมในระดับชาวบ้านที่ไม่ได้ร่ำเรียนพระปริยัติ ธรรมโดยตรง และสำหรับผู้อ่านทั่วไป ก็จะได้อ่านไว้เป็นความรู้ระดับสติปัญญา แล้วนำมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนๆ

อาจารย์เน้นว่า วิธีการเขียนของอาจารย์นั้นใช้ธรรมะที่เรียกว่า องค์ธรรมของธรรมกถึก ๕ ประการคือ

๑. แสดงธรรมไปตามลำดับ ไม่ตัดลัดให้สับสน หรือขาดความ
๒. ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจ
๓. สอนเขาด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง
๔. ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ
๕. ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือ ไม่ยกตน ไม่เสียดสีผู้อื่น

ด้วยเจตนาอันงดงามในการทำงาน ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้กล่าวได้ว่า งานของอาจารย์ นั้นมีค่าควรเมือง สมควรแก่ตำแหน่งศิลปินแห่งชาติทุกประการ

นอกจากนี้ปฏิปทาและจริยาวัตรของอาจารย์ยังน่าเลื่อมใส ควรนำมาเป็นแบบอย่างแก่ ผู้ที่มุ่งหวังความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน

อาจารย์เป็นคนชอบอ่านหนังสือ ชอบค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้กับตนเองอยู่เสมอ อาจารย์จะอ่านหนังสืออยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่อ่านหนังสือก็เขียนหนังสือ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยชราแล้ว อ่านหนังสือด้วยตนเองไม่ได้ ก็จะขอให้ลูกศิษย์มาอ่านหนังสือให้ฟังทุกวัน โดยท่านจะเป็น ผู้เลือกว่าจะให้อ่านเล่มใด แม้ร่างกายจะป่วยและชราภาพ แต่ท่านก็ยังคงมีความเบิกบานสดชื่น สามารถพูดคุยกับอาคันตุกะผู้มาเยือนได้อย่างอบอุ่นเป็นกันเอง

ท่านบอกว่า ชีวิตและการทำงานของท่านคือความสุข เพราะได้รู้สึกอยู่เสมอว่า ได้ทำตน เป็นประโยชน์ และเป็นผู้ให้ที่ไม่มีประมาณ

ปัจฉิมบท

ผู้เขียนได้เขียนมุกิตาพจน์ถึงท่านอาจารย์ วศิน อินทสระ ตีพิมพ์ในวารสารโพธิยาลัย ฉบับที่ ๗๕ ปีที่ ๑๐ ประจำเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน ๒๕๖๗ เนื่องในมงคลวโรกาสที่ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็น “ศิลปินแห่งชาติ” ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ในขณะนั้นท่านอาจารย์มีอายุ ๘๙ ปี นับว่าเป็นผู้ที่มีอายุยืนท่านหนึ่ง เป็นรัตตัญญูบุคคล แม้ท่านจะป่วยกระเสาะกระแสะเรื่อยมานับตั้งแต่เลยวัยเกษียณเป็นต้นมา จนกระทั่งไม่สามารถสร้างงานวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่และมีจำนวนมากเท่ากับสมัยที่ท่านยังเป็นหนุ่มฉกรรจ์

ในช่วงนั้นท่านทำทั้งงานสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และสถาบันอื่นๆ อีกหลายแห่ง ทั้งสอนประจำและรับเชิญไปบรรยาย เรียกว่าปฏิบัติหน้าที่ความเป็นอาจารย์อย่างเต็มที่ ท่านตั้งใจสอนและให้ความรู้แก่ลูกศิษย์โดยไม่รู้เหน็ดเหนื่อย

ผู้เขียนมีผู้ช่วยงานท่านหนึ่งเคยเรียนหนังสือกับอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขามีความชื่นชมและปลื้มในตัวของอาจารย์อย่างมาก พูดถึงอยู่เสมอไม่เคยขาด ทำให้ผู้เขียนได้รู้สึกเหมือนว่าได้รู้จักอาจารย์ไปด้วย นอกจากรู้จักจากผลงาน

ในวันหนึ่งเมื่อท่านอาจารย์อายุประมาณ ๖๐ ปี ผู้เขียนได้มีโอกาสพบท่านตามที่ได้เล่าไว้ในมุกิตาพจน์ข้างต้น และผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า รู้สึกประทับใจบุคลิกของอาจารย์มาก จำได้ไม่มีวันลืม อาจารย์เป็นคนสุภาพเรียบร้อย พูดจานุ่มนวลชวนฟัง มีหน้าตาเฉลียวฉลาด ในขณะเดียวกันก็ดูอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างที่สุด

หลังจากนั้นหลายปี ผู้เขียนเคยติดตามผู้ช่วยผู้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ท่านนั้น (ปัจจุบันเป็นพระภิกษุ) ไปเยี่ยมอาจารย์ที่บ้านพักที่ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี รู้สึกประหลาดใจนิดหน่อยที่อาจารย์อาศัยอยู่ในบ้านเล็กๆ มีพื้นที่ไม่มากนัก ขณะที่ไปพบนั้น ท่านอาจารย์ร่างกายทรุดโทรมลงไปมาก ดูเหมือนไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง ผู้เขียนรู้สึกเศร้าใจเป็นอย่างมากที่ไม่ได้เห็นอาจารย์ใช้ชีวิตอยู่อย่างสบายเท่าที่ควร ในบ้านไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกหรูหราอันใดเลย เรียบและง่ายจนน่าประหลาดใจว่า ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีคุณภาพเหนือกาลเวลาในระดับประเทศ ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควรจากรัฐบาล หรือองค์กรทางวัฒนธรรมใดๆ

ผู้เขียนจำว่า ได้ถามท่านว่า ทำไมจึงไม่เขียนวรรณกรรมเพชรน้ำเอกอย่าง พระอานนท์ พุทธอนุชา และเรื่องอื่นๆ ขึ้นมาอีก ท่านตอบว่า ท่านไม่เขียนแล้ว เพราะต้องปรุงแต่งอารมณ์เพื่อสร้างสีสันและอรรถรสให้กับสิ่งที่เขียน ตอนหนุ่มๆ ก็พอทำได้ แต่แก่แล้วก็รู้สึกอยากจะเขียนอีก เขียนได้แต่สารคดีธรรมะต่างๆ ไปเท่านั้น

ผู้เขียนรำพึงกับท่านว่า ผู้เขียนมีความรู้สึกว่าคุณมีความยิ่งใหญ่ควรแก่การเป็นศิลปินแห่งชาติ ท่านฟังแล้วก็ยิ้ม บอกว่า ไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้เลย เท่าที่ทำงานมาก็เพราะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ควรทำ เราชอบที่จะทำและทำได้ดี มีความสุขทุกครั้งที่ได้สร้างงาน เมื่อมีคนติดตามมีคนสนใจ ก็พอใจแล้ว ท่านมีอายุล่วงเลยมาถึง ๘๘ ปี จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็น “ศิลปินแห่งชาติ” ผู้เขียนรู้สึกปວใจว่า ทำไมมันช้าเหลือเกิน ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติได้เพียง ๒ ปี ก็ถึงแก่กรรม

หากมองโลกในแง่ดี ก็อาจมองได้ว่า ยังดีที่ท่านได้รับแต่งตั้งก่อนที่ท่านจะอำลาจากโลกนี้ไป ในใจท่านอาจจะไม่สนใจว่าตนเองจะได้เป็นศิลปินแห่งชาติหรือไม่ แต่ในใจของเราผู้เป็นลูกศิษย์ลูกหา (ประชาชน นักอ่าน ผู้ที่ชื่นชมผลงานของท่าน) ได้รอคอยตำแหน่งศิลปินแห่งชาติมานานแสนนาน จนอ่อนใจว่า จะได้มีวันนี้หรือไม่ วันที่เราเรียกท่านได้ว่าเป็น “ศิลปินแห่งชาติ” อย่างสมภาคภูมิ

ขอให้ชีวิตอันงดงามของท่านอาจารย์ เป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังผู้มุ่งหวังจะสร้างสรรค์วรรณกรรมที่ล้ำค่าสูงส่ง ฝากไว้ให้กับแผ่นดินเป็นมรดกของชาติ ตราบเท่ากาลปาวสาน.

พนิตา อังจันทรเพ็ญ

บรรณาธิการบริหารวารสารโพธิyalย

ปถวิสโม โน วิรุชฌติ อินทขิลูปโม ตาทิ สุพพโต;
รหโทว อเปตกททโม สัสารา น ภวนติ ตาทิโน.

ผู้ใดมั่นคงประดุจเสาเขื่อน
ปราศจากความยินดียินร้ายเสมือนแผ่นดิน
มีวัตรดี ผ่องใสดังห้วงน้ำอันปราศจากตม
การเวียนว่ายตายเกิดย่อมไม่มีแก่ท่านผู้เช่นนั้น ผู้คงที่แล้ว

จากหนังสือ ธรรมบท ทางแห่งความดี เล่มที่ ๒ หน้า ๑๔๕
อรหันตวรรค (ว่าด้วยอรหันต์) เรื่องที่ ๖ ผู้มีวัตรดี

สองปีที่เปี่ยมคุณค่า



แต่ท่านอาจารย์วสิน อินทสระ

หญิงได้มีโอกาสดูแลท่านอาจารย์ ประมาณ ๒ ปี (ในช่วงสุดท้ายของชีวิตท่าน) ท่านมีความเมตตาสูงมาก เจียบ สงบ ดูบ้างเป็นบางครั้งถ้าเราเผลอเสียงดัง จึงทำให้เรากลายเป็นคนพูดเสียงเบาๆ ค่อยๆ พูด มีสติระมัดระวังมากขึ้น เตือนตัวเองว่า อยู่ในบ้านอย่าทำเสียงดัง

ในช่วงสุดท้ายของชีวิตท่านอาจารย์นั้น ท่านเริ่มป่วยบ่อยมากขึ้น เราพาท่านเข้าๆ ออกๆ โรงพยาบาลกันอยู่บ่อยครั้ง จนหลายครั้งเข้า ท่านก็บอกเราว่า

“ไม่ต้องรักษา พอแล้ว พร้อมแล้วที่จะจากโลกนี้ไป เบื่อสังขารเต็มทน ทำทุกอย่างครบแล้ว พอแล้ว ไม่ห่วงอะไรแล้ว”

หญิงบอกท่านว่า “ท่านพร้อม แต่พวกเรายังไม่พร้อมค่ะ อยู่ด้วยกันอีกสักหน่อยนะคะ” ท่านยิ้ม และพูดแบบปล่อยวางว่า “เท่าที่ได้นะ”

หญิงอยู่ดูแลท่านอาจารย์ที่โรงพยาบาลตลอด ๒๔ ชั่วโมง ไม่กล้าลาไปไหน ด้วยความห่วงใยในอาการของท่าน จนถึงช่วง ๕ วันสุดท้ายของชีวิต หญิงมองดูท่านที่นอนสงบอยู่บนเตียง หญิงถามตัวเองว่า พวกเราทำถูกแล้วใช่ไหม ที่ไม่ได้ให้หมอยื้อท่านไว้ ไม่ต้องใช้เครื่องพยุงชีพช่วยใดๆ ทั้งสิ้น เราทุกคนเคารพในการตัดสินใจของท่าน ทำทุกอย่างตามเจตนารมณ์ของท่าน แม้จะบิบบัวใจมากที่ต้องเห็นความเป็นไปในอาการของบุคคลอันเป็นที่รักและเคารพยิ่ง

และในที่สุด ท่านอาจารย์ก็จากไปอย่างสงบ

หญิงได้แต่เสียดาย ที่มีโอกาสดูแลท่านแค่ ๒ ปี แต่เป็น ๒ ปีที่มีคุณค่าแก่ชีวิตของหญิงมาก ในสิ่งดีๆ ที่ท่านสอน และมีชีวิตที่สงบเย็นเป็นแบบอย่าง มีความเมตตาทั้งแก่หญิงและทุกๆ คน ท่านพูดเสมอว่า “ดีใจนะ ที่ได้หญิงมาดูแล” หญิงเองก็อยากกราบเรียนท่านว่า หญิงคงพอมิบุญนะคะ ที่ได้มีโอกาสมาดูแลท่าน ทำไม เราเพิ่งมาเจอกัน

หญิงขออนุญาตกราบลา ท่านอาจารย์วสิน อินทสระ สู่สรวงสวรรค์นะคะ และหญิงได้บอกท่านไว้เสมอๆ ว่า “เมื่อชาติหน้ามีจริง หญิงขอติดตามไปรับใช้ท่านอีกนะคะ”

น้อมกราบลาค่ะ

เพ็ญนภา กระทุ่มศรี (หญิง)

อาลัยปราชญ์แห่งธรรม
อาจารย์วาทิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
พุทธศักราช ๒๕๖๖



กราบบาทบูชาให้	ครูวาทิน
ปราชญ์แห่งธรรมยลยิน	แซ่ซ้อง
บุญสิ้นไศกถวิล	แสนสุด
นามท่านยังก็กก้อง	เกริกกู่ชูธรรม
รอยปากกาฝากไว้	ในสยาม
งานนิพนธ์ดังม	่องแผ้ว
ตรึงจิตศิษย์ติดตาม	เตือนสติ
คุณค่าประดับแก้ว	กอบก่อเจือจาน
เสวยสุขสถิตทิพย์-	พิมาน
จิตว่างวางวายปรารถ	ไปเศร้า
ละภาพจบสังขาร	เขษมสุข
น้อมสู่วิมุตติแล้ว	จึ่งรู้นิพพาน

ด้วยความเคารพและอาลัยยิ่ง
รองศาสตราจารย์อุษาพร ขวลิคนิธิกุล
อดีตรองคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

ครูผู้นำพาศิษย์ให้ใกล้ชิดพระธรรม



๑. พบท่านอาจารย์

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้าพเจ้าเป็นชายกลางคนอายุประมาณ ๔๕ ปี สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง ลาภยศ พอสสมควร แต่ไม่มีความสุขสงบ กำลังไขว่คว้าหาทางพ้นทุกข์ วันหนึ่งข้าพเจ้าขับรถไป ฟังวิทยุไป บังเอิญได้ฟังสถานีวิทยุ ๘๘.๒๕ MHz จากรายการธรรมะจัดสรร สถานีวิทยุสงฆทานธรรม กำลังออกรายการสัมภาษณ์ชายผู้หนึ่ง พูดสำนวนนำฟังแบบแปลกๆ **“รีบบบบข้าๆ...” “ทำงานอย่างนกอินทรี อยู่แบบนกกระจอก”...** คมคายดีจัง! เลยมีความคิดว่าจะต้องพบท่านผู้นี้ให้ได้

ต่อมา ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบท่านอาจารย์วศิน อินทสระ - “มรราวาสนุณี” ที่บ้านซอยพิบูลสงคราม ๑๒ และเห็นว่า ท่านเป็นเช่นนั้นจริงๆ ด้วย “อยู่อย่างนกกระจอก แต่ทำงานอย่างนกอินทรี” และได้ขอติดตามท่านไปเรียนธรรมะวันอาทิตย์ ที่วัดบวรฯ ชีวิตเริ่มเปลี่ยนทิศ!

๒. เรียนธรรมะวันอาทิตย์ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

ชีวิตข้าพเจ้าเริ่มเปลี่ยนไปในทางที่ดี เริ่มมีความสุขสงบขึ้นเป็นลำดับ ได้เรียนและเข้าใจธรรมะจากท่านหลายอย่าง ได้ข้อธรรมเพราะๆ เป็นมนต์ประจำใจ หลายมนต์เลย...

“เอาความทุกข์ที่มีเป็นข้อรองเหยียบ ยกจิตให้เราสูงขึ้น”

“ทำจิตให้เหมือนอากาศ ที่ใครก็ไม่สามารถมาทาสีหรือเขียนให้ติดได้”

“ความสุขมันเป็นความทุกข์ที่สุขุม” ฯลฯ

ท่านมีจิตที่มีความเมตตากรุณาอันประมาณมิได้ต่อเพื่อนมนุษย์ ผ่านการเขียนหนังสือหลายเล่ม เช่น

- **ผู้สละโลก** เพื่อให้กำลังใจพระภิกษุ สามเณร เวลาท้อแท้ (มีพระเล่าให้ฟัง)
- **สาระสำคัญของ มงคล ๓๘** และ **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค** เพื่อพระภิกษุสามเณร เปรียญธรรม

- ทางแห่งความดี เพื่อบุคคลทั่วไป
 - สืลากรรมสตรีสมัยพุทธกาล เพื่อให้กำลังใจสุภาพสตรี
 - อาภรณ์ประดับใจ เพื่อเยาวชน
- ธรรมะของท่านฟังแล้วไม่เคยเบื่อเลย (ฟังเป็น ๑๐๐ เทียว) เช่น
- ทางแห่งความดี ที่จัดรายการโดย คุณอริยาภรณ์ สิทธิธรรมพิชัย มูลนิธิธรรมะอิสระ
 - ธรรมะโอสถ
 - วิธีทำจิตให้บริสุทธิ์ สัพพาสวสังวรสูตร ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสแสดงหลัก การสำรวมระวัง และการละอาสวกิเลส ๗ ประการ
 - ผู้มุ่งสันติบท ฯลฯ

๓. ส่งอาหารและยา

ข้าพเจ้าไปเรียนช่วงหลังๆ กับท่านอาจารย์ที่วัดบวรนิเวศวิหารได้ไม่นาน ท่านก็ต้องพัก เนื่องจากมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ก็เลยพิจารณาขออนุญาตท่านส่งอาหารและยาให้ท่านทุกวัน อาทิตย์ ท่านก็เมตตาอนุญาตครับ โชคดีจัง! และขออนุญาตท่านอีกอย่าง คือการโทรหา ท่านเกือบทุกคืนเวลาประมาณ ๒๐.๓๐ น. ขุยธรรมะก่อนนอน เพื่อมนต์ประจำใจ ท่านก็ อนุญาต ได้หลายมนต์เลยครับ...

“หลับก็ดี ไม่หลับก็เป็นกุศล”

“ถ้าไม่ขุยธรรมะ ก็นั่งเสียดีกว่า”

ธรรมะที่ท่านเขียนมีเสน่ห์มาก มีความหมายแบบธรรมสามัญ และเบื่อง่าย (ปรมัตถ ธรรม) เช่น คำว่า “สัมมาทิฐิ”

ธรรมะต้องมีผู้ที่ย้ายธรรม (เหมือนพระมหากษัตริย์จะได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะ ในด้านผู้อธิบายเนื้อความย่อให้พิสดาร) หากเราอ่านเอง อาจมีหลายครั้งที่เข้าใจผิด

ทุกๆ ปี ในวันพระใหญ่ ท่านยังทำบุญให้พระที่สวดพระปาติโมกข์ เป็นเงิน ๑๒,๐๐๐ บาท ณ ๒ วัด คือวัดบุปผาราม และวัดเขมาภิรตาราม ท่านเล่าให้ฟังว่าเกิดมาใหม่จะได้ มีปัญญาที่ดี และยังทำบุญเป็นปัจจัยหลักแสน เพื่อสร้างศาลา และโรงครัวที่วัดห้วยพุด และวัดภูตบรรพต จ.สงขลา และบริจาคเงินให้ผู้สูงอายุที่บ้านเกิดด้วย

เวลาท่านอยู่บ้าน ท่านก็จะทบทวนท่องพระพุทธพจน์เสมอๆ บางครั้ง พระไปประชุม ที่ต่างจังหวัด ไม่เข้าใจในการแปลภาษาบาลี ก็โทรมาถามท่าน คำว่า “อตถะ” ในที่นี้ แปลว่า อะไร ท่านก็ตอบให้ความกระจ่างไป ท่านบอกว่ารู้สึกดีและมีความสุขใจ

๔. ช่วงที่ท่านป่วยหนัก

ท่านมีความอดทนเป็นเลิศ (“ขันติโก” ฉายาเรียกขานท่านตอนเป็นพระ) เช่นเมื่อตอนไปหาหมอที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง คนเข็นเตียง เข็นไม่ระวัง ศีรษะท่านกระแทกจนหัวแตกเลือดไหล ไม่มีใครเห็น จนกระทั่งกลับบ้านถึงได้เห็น ท่านไม่พูดสักคำ ท่านบอกว่ากลัวเขาถูกไล่ออก อีกครั้งเป็นเนืองอกที่ล้นขนาดใหญ่ประมาณเม็ดถั่วดำ ท่านก็อดทนมาเป็นเวลานานพอสมควร ถึงผ่าตัดออกไป เวลาถามท่านว่า “ท่านอาจารย์ อาการเป็นอย่างไรบ้างครับ” ท่านก็จะตอบว่า “ยาป็นียัง - ยังพอเป็นไปได้” “ขมนียัง - ยังพอทนได้” ท่านบอกว่ารูปขันธ์นี้เป็นของหนัก เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ค่อยเท่าไร พอจัดการได้ และเคยถามท่านว่าการไปกราบเยี่ยมครูบาอาจารย์ ยามที่ท่านป่วยหนัก พูดไม่ได้แล้ว ให้ปฏิบัติตัวอย่างไร ท่านบอกให้จับมือท่านไว้ แล้วอยู่เฉยๆ และเคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ท่านเคยมีนิมิตว่า ถ้าท่านตายแล้วจะไปอยู่ที่สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี

๕. สรุป

การสูญเสียท่านไป เหมือนการสูญเสียพระธรรมเจดีย์ที่ประเมินค่ามิได้ ท่านเคยเล่าให้ฟังว่าเนื้อธรรมต้องมีผู้แตกฉานและมีประสบการณ์ทางจิตโดยตรงขยายความ หากเราอ่านเองมีหลายครั้งที่เข้าใจความหมายผิด

ท่านเกิดมามีลมหายใจเพื่อการเผยแผ่ธรรมโดยแท้ ท่านยังเคยปรารภว่าถ้ายังเกิดอยู่ท่านก็จะเผยแผ่ธรรมะตลอดสังสารวัฏ ท่านให้ธรรมอันเป็นทิพย์กับข้าพเจ้า ครอบครัว และเพื่อนๆ กัลยาณมิตรอันหาประมาณค่ามิได้

ท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยากยิ่ง คำสอนและผลงานของท่านจะช่วยมนุษย์และเทวดาให้พ้นจากทุกข์ได้ตลอดไป ตราบเท่าที่กัลยาณมิตรยังเอ่ยธรรม ฟังธรรม สาธยายธรรม สันทนาธรรม ใคร่ครวญธรรมอยู่

ใครสนใจจะมีชีวิตที่สุขสงบขึ้น มีข้อธรรมที่ไพเราะ น่าฟัง ขอแนะนำให้ไปฟังบทสัมภาษณ์ ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ “รายการธรรมะจัดสรร สัมภาษณ์ ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ” นำโดยพระอาจารย์ฤช นิยมโล ใน YouTube “ได้นะครับ

ตลอด ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้ารู้สึกได้เลยว่า ท่านเป็นผู้มีเสน่ห์รุนแรงมาก ใครที่เข้าใกล้แล้ว จะอดหลงในความเป็นอัจฉริยะบุคคลและอริยบุคคลไม่ได้ (มีพระกล่าวให้ฟัง) คิดถึงท่านทุกวันเลยครับ !

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุเป็นอย่างยิ่งแด่บุตรชายทั้ง ๒ และครอบครัว ที่ให้เกียรติข้าพเจ้าในการเขียนคำไว้อาลัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ประธานชมรมกัลยาณธรรม และ คุณอรียาภรณ์ สิทธิธรรมพิชัย ผู้มีส่วนในการเผยแพร่ธรรมะของท่านอาจารย์ และลืมไม่ได้เลยคือคุณยุวดี อึ้งศรีวงษ์ ได้เสียสละเวลาชีวิตดูแลท่านอาจารย์ตลอดมากกว่า ๑๐ ปี

ท่านอาจารย์ได้ให้ธรรม ชีวิตใหม่แก่ข้าพเจ้าและครอบครัว ซึ่งไม่สามารถจะตอบแทนพระคุณของท่านหมดตลอดสังสารวัฏ จนถึงพระนิพพาน

กราบเท้าลาท่านอาจารย์วดีน อินทสระ ด้วยเศียรเกล้า
นายเกรียงพงษ์ หริจระติวงศ์
นางวราภรณ์ หริจระติวงศ์
นางสาวกัญญมณี หริจระติวงศ์
และครอบครัวหริจระติวงศ์



ภาพเมื่อพาทหลวงพ่อบุณณ สุตตสุตโน เมตตาเยี่ยม ธรรมปฏิบัติด้วยความศรัทธา
ท่านอาจารย์ หลวงพ่อได้ขออนุญาตพิมพ์ “พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน” เตรียมพร้อมล่วงหน้าไว้
สำหรับงานบำเพ็ญกุศล เมื่อถึงกาลวันละสังขารของหลวงพ่ (ท่านละสังขารเมื่อ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓)

กราบลา “ทหารเอก” ของพระพุทธองค์



นานกว่า ๒๒ ปีมาแล้วที่ฉันเคยเข้าเรียนในชั้นเรียนพุทธศาสนาที่วัดบวรนิเวศวิหาร ในวันอาทิตย์ (เว้นวันอาทิตย์ต้นเดือนที่ชั้นเรียนหยุด) ตามคำชักชวนของอาจารย์แอม์ ดอกเตอร์ สายฤดี วรกิจโกศาทร หัวหน้าชั้นเรียน

ครูผู้สอนชื่ออาจารย์วศิน อินทสระ

ก่อนหน้านี้ฉันเคยอ่านหนังสือธรรมะของอาจารย์มาก่อน และจับใจในถ้อยภาษาอันสละสลวย งดงาม อ่อนหวานราวภาษาวรรณคดีของอาจารย์ งานของท่านสะท้อนถึงจิตใจอันเมตตา ละเอียดอ่อนโยน ที่เราผู้เป็นนักอ่านสามารถสัมผัสได้ นอกเหนือจากการให้ข้อคิดหลักธรรมทางใจ

หนังสือเล่มหนึ่งที่ฉันได้มีโอกาสอ่าน เป็นหนังสือเล่มบางๆ ที่คุณหมอต่านหนึ่งพิมพ์แจกเป็นธรรมทานที่วัดตาก้องเพล จ.หนองบัวลำภู ซึ่งคัดลอกส่วนหนึ่งมาจากหนังสือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา”

ด้วยความจับใจในสรวรรณกรรมพุทธศาสนาชั้นเอกของอาจารย์วศิน อินทสระ ฉันจึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มบางเล่มนั้นเป็นธรรมทานในเบื้องต้นมา

เมื่อได้มาเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์วศินแล้ว จึงได้มีโอกาสอ่าน “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ฉบับสมบูรณ์ และไม่แปลกใจแต่ประการใดที่หนังสือสารานุกรมของฝรั่งยกย่องหนังสือเล่มนี้ว่าเป็น “วรรณคดีของโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century)”

ความซาบซึ้งของวรรณกรรมชิ้นเอกเล่มนี้เป็นที่จับใจนักอ่าน แม้ฉันเองที่ได้อ่านหลายครั้งเมื่อเวลาผ่านไป จนล่องสู่วัยอาวุโสที่เห็นโลก เห็นสุขและทุกข์เพิ่มขึ้น ความซาบซึ้งก็มีได้ลดลง ตรงกันข้ามกลับเพิ่มพูนขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์

หนังสือเล่มนี้มีใช้เป็นวรรณกรรมแห่งพุทธศาสนาที่คร่ำครึ แก่แก่ เชย โบราณตกยุค หากเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนถึงสัจจะแห่งชีวิต กิเลส รัก โลภ โกรธ หลง ของปุถุชนได้ถึงรากถึงแก่น ขณะเดียวกันก็อ่อนหวาน ปลอดภัย ให้แสงสว่างให้เราได้เชื่อมั่นในอำนาจแห่งกรรม ให้รสอันจับใจ ชุ่มเย็นราวหยาดน้ำฝนโปรยปราย หรือยามได้ดื่มกินธารน้ำใสสะอาดบริสุทธิ์ดับกระหายจะนั้น

ประการสำคัญ คือการได้ซาบซึ้งในพระเมตตาคุณอันหาที่เปรียบมิได้ของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงมีต่อเวไนยสัตว์ทั่วสากลจักรวาล ทรงสูลำบากสั่งสอนสรรพสัตว์อย่างมิรู้เหน็ดเหนื่อย แม้เมื่อดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระธรรมคำสั่งสอนก็ยังคงอยู่ ชี้ทางสว่างให้แก่พุทธศาสนิกชนมาจนบัดนี้

กล่าวได้ว่านี่คือวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่งามทั้งเนื้อหาและรสอันล้ำเลิศ อาบอ้อมใจที่ขออนุญาตกล่าวความให้เป็นที่น่าปรากฏไว้ในที่นี้คือ “พระอานนท์ พุทธอนุชา” เป็นหนังสือที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงโปรด และได้ทรงอ่านบันทึกพระสุรเสียงของพระองค์ลงในเทป เพื่อพระราชทานแก่พระญาติและผู้คุ้นเคยใกล้ชิดในวาระที่บุคคลเหล่านั้นเจ็บป่วย เพื่อเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับโรคร้าย ความจริงข้อนี้เป็นที่รับรู้กันในหมู่ลูกศิษย์ผู้ใกล้ชิด หากอาจารย์ไม่ปรารถนาจะบอกเล่าให้เป็นที่น่าปรากฏ นี่คือคุณธรรมของความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ประสงค์จะโอ้อวดตนของท่าน ศิษย์ผู้นี้ขออนุญาตนำลงไว้ในที่นี้ เพื่อเป็นมงคลและเป็นเกียรติยศแก่ชีวิตอันหาไม่แล้วของอาจารย์ ทั้งเป็นข้อมูลหากจะมีผู้ศึกษาประวัติและผลงานของอาจารย์สืบต่อไปในภายภาคหน้า

เมื่อได้มาเป็นลูกศิษย์ในชั้นเรียนธรรมะของอาจารย์วศิน ฉันจึงทราบสาเหตุที่อาจารย์เขียนงานได้สะอาด บริสุทธิ์ และงดงามเช่นนี้ เป็นเพราะจิตใจของอาจารย์เต็มเปี่ยมด้วยความเมตตาและกรุณาต่อทุกผู้ทุกชีวิตนั่นเอง

ครั้งหนึ่งมีผู้โทรศัพท์ถึงอาจารย์ที่บ้าน ก่อนหน้านั้นเขาคิดสั้น ตั้งใจปลิดชีวิตตนเอง แต่ยังมีโชคที่จะได้มีลมหายใจต่อไป เมื่อเขามีโอกาสอ่านงานเขียนของอาจารย์วศินที่แทงทะลุใจ ในยามทุกข์ถึงที่สุด ความคิดในทางมืดจึงเปลี่ยนเป็นความสว่าง เห็นคุณค่าของชีวิต และเห็นอำนาจแห่งกรรมในข้อปาณาติบาต เจ้าตัวโทรศัพท์มาแล้วให้อาจารย์ฟังด้วยความตื่นตันจับใจ และขอบพระคุณอาจารย์อย่างที่สุด นี่คือนำวจนะแห่งวรรณกรรมอันน่าอัศจรรย์ที่เห็นประจักษ์ชัดแจ้ง เปรียบเสมือนธรรมโอสธที่รักษาใจ และรักษาชีวิตของนักอ่านผู้นี้ เชื่อว่าน่าจะเป็นความภูมิใจเล็กๆ ของผู้เขียนด้วย

กว่า ๒๗ ปีของห้องเรียนพุทธศาสนาของอาจารย์วศิน ที่มีผู้เรียนหลากหลาย หลากฐานะ ความรู้ หลากที่มา แต่มีบรรยากาศอบอุ่นเหมือนญาติสนิท อาจารย์ได้เมตตาสอนเป็นธรรมทาน โดยมีได้คิดเงินค่าสอนแม้สักสลึงเฟื้องมาแต่ต้นจนปิดชั้นเรียนเมื่อสังขารไม่เอื้ออำนวยอีกต่อไป

แม้กายสังขารจะอ่อนล้า ถูกเบียดเบียนด้วยชรา พยาธิ แต่อาจารย์ยังคงทำหน้าที่ “ทหารเอก” ของพระพุทธเจ้าอย่างมั่นคง ก่อนจะปิดชั้นเรียนถาวร มีบางวันที่ไม่สบาย บางครั้งถึงขั้นนอนสอนบนเก้าอี้ผ้าใบแบบเอนนอน หรือสอนไปพักไป อาจารย์บอกกับลูกศิษย์ทั้งหลายเสมอว่าชีวิตนี้อยู่มาได้ด้วยอุปการคุณของพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงต้องตอบแทนพระคุณของศาสนา ด้วยการรับใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจนถึงที่สุดแห่งชีวิต

ความนุ่มนวล เมตตา อธิยาศัยอันอ่อนโยน และการครองตนอยู่ในศีลอันงามของอาจารย์วศิน เป็นแบบอย่าง ยิ่งความอบอุ่น ความร่มเย็นใจแก่ทุกคนที่ได้พบเห็นเสมอ

ในฐานะลูกศิษย์ปลายแถว ฉันจึงปิดยีนดีเป็นที่สุดเมื่ออาจารย์ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ในปี ๒๕๖๖ แม้จะล่าช้าไปมาก ด้วยงานของอาจารย์เป็นอณูมณีประดับแผ่นดิน มีค่าควรเมืองในใจของผู้คนมานานหลายสิบปีแล้ว

วันนี้ร่างของอาจารย์ถึงกาลแตกดับทำลายลงด้วยอำนาจของกฎธรรมชาติ “ทหารเอก” ของพระพุทธเจ้าได้ทำหน้าที่ตลอดกาลอันยาวนานชั่วชีวิตด้วยคมปากกา และได้วางปากกาลงแล้วอย่างสง่างามที่สุด หากผลงานของอาจารย์วศิน อินทสระ จะยังคงเป็นแสงสว่างส่องทางแก่วงการพระศาสนา และจารึกในใจนักอ่านสืบต่อไป

น้อมกราบอาจารย์ด้วยความระลึกในพระคุณ

อรสม สุทธิสาคร

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๕๖๓

ความทรงจำอันงดงาม



แม้ท้องฟ้าในวันที่คนสำคัญของเรากลับไปจะยังเหมือนเดิม แต่เมฆก็นำพาความหลังอันอึมเอมมาเล่าเรื่องวันดีๆ ที่เคยได้มีร่วมกันมาให้รำลึกซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้เหล่าศิษย์ที่คุ้นเคยมีความสุขเช่นเดียวกับวันที่อาจารย์ยังนั่งอยู่ท่ามกลางพวกเรา โมงยามที่ดีที่สุดของชีวิต เป็นความสุขของการรำลึกถึง

อาจารย์สอนให้พวกเรามองโลกนี้ให้เห็นทุกอย่างเป็นเรื่องธรรมดา เคยมีคนเรียนถามอาจารย์ว่า “ทำไมทุกครั้งที่ผมถามอาจารย์ไม่ว่าเรื่องอะไร อาจารย์จะตอบว่า “ธรรมดา” เสมอเลยครับ”

อาจารย์ตอบเขาว่า “ธรรมดา”

พวกเราเหล่าลูกศิษย์ฟังแล้วก็พากันยิ้มกริ่ม

ครั้งแรกที่ฉันนั่งในห้องเรียนวันอาทิตย์ที่วัดบวรฯ ได้รับหนังสือพระสูตรที่อาจารย์สอนฉันพบประโยคแรกบอกว่า

“จงทำให้เหมือนแผ่นดินที่ใครจะขุดให้หมดมิได้”

ช่างยิ่งใหญ่ น่าตะลึง นึกแน่น ลึกซึ้ง อ่านแล้วน้ำตาแทบจะไหลออกมา นี่คือน้ำตาที่พระพุทธเจ้าสอนหรือ ฉันรู้สึกซาบซึ้งมากมาย

หลังจากนั้นการเรียนธรรมะวันอาทิตย์กับอาจารย์วสิน ก็เหมือนท่องไปในพุทธภพเหมือนได้ร่วมอยู่ในบรรยากาศกาลเวลานานโพ้นนั้น อาจารย์บรรยายธรรมและบอกข้อความในพระไตรปิฎกได้แม่นยำ พวกเราพากันบอกว่าท่านเป็นพระไตรปิฎกเคลื่อนที่ ฉันเคยบันทึกไว้เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๔๖ ว่า “วันนี้เป็นวันครบรอบ ๒ ปีที่หนูมาเรียนกับอาจารย์ แต่หนูรู้สึกเหมือนเรียนมานานกว่านั้น และน่าจะจำธรรมะที่อาจารย์สอนได้มากกว่านี้ นี่เป็นความมหัศจรรย์ของท่านอาจารย์ที่จำธรรมะในพระไตรปิฎกได้มากเหลือเกิน และนี่ก็เป็นความธรรมดาของลูกศิษย์ที่จะจำอะไรไม่ค่อยได้”



ฉันเคยเรียนถามท่านว่า การเรียนธรรมะบางข้อ ดูเหมือนจะเรียนซ้ำๆ ในทุกระดับ มีความแตกต่างอย่างไรหรือคะ อาจารย์ตอบว่า “ประโยคหนึ่งนั้น เมื่อฟังครั้งแรกจะเข้าใจได้ระดับหนึ่งตามสติกำลัง พอมีประสบการณ์มากขึ้น เรียนรู้อะไรๆ มากมากขึ้นก็จะเข้าใจได้ลึกขึ้น คำที่ปุณฺณชนเข้าใจ คำเดียวกันโสดาบันเข้าใจได้ลึกกว่า เราจึงไม่ควรบอกว่า ‘รู้แล้ว’ เร็วนัก”

นอกจากพระสูตรแล้ว บางวันอาจารย์จะปาฐกถาธรรมเพื่อสอนเรื่องชีวิตแก่พวกเรา มีคำที่ฉันกระทบใจมากมายเกี่ยวกับการ **“ให้อย่างไรเงื่อนไข”** กล่าวว่่า **“อันตันจันถนนั้น เมื่อคนมาพักอาศัยได้ร่มเงา ตันจันถนก็ให้ร่มเงาแก่เขา พอจะจากไป เขาเอาขวานจามตัน ก็ยังให้กลิ่นหอมติดขวานไปด้วย”**

ความที่อาจารย์เป็นศิลปิน เป็นนักประพันธ์ เป็นนักสอน สิ่งที่ท่านให้แก่ลูกศิษย์ จึงมีคุณค่าเพียบพร้อม สมบูรณ์ ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติ ผู้ได้จรรโลงให้พระสูตรประกาศความงดงามมานานตลอดชีวิตของท่าน บุญกุศลแห่งการเผยแผ่พระธรรมย่อมນ้อมนำอาจารย์ให้สถิตอยู่ในดอกบัวบุญอันสงบสุข ณ ที่ซึ่งเปี่ยมแสงธรรมอันร่มเย็น ในดินแดนแห่งพระพุทธเจ้า

ขอกราบขอบพระคุณในโอกาสจากอาจารย์ ที่ฉันได้รับในการได้เรียนพุทธธรรมมายาวนานหลายปี ทำให้ชีวิตจิตใจได้มีพระธรรมนำทางตลอดมา ด้วยความศรัทธาในคำสอนว่า **“ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ดังร่มคันใหญ่ในฤดูฝน”**

กราบด้วยความเคารพท่านอาจารย์อย่างสูง
ขวัญ เพียงหยัย

การวตาลัย แต่...วคิน อินทสระ



กองบอกลสำนักพิมพ์ธรรมดา
กราบวันทาอาลัยครูปราชญ์ผู้เขียน
ส้น “วคิน อินทสระ” ผู้พากเพียร
จุดแสงเทียนแห่งปัญญาคราลับไป

เป็นเกียรติที่ได้ถ่ายทอดผลงานท่าน
ร่วมสืบสานงานธรรมอันขานไข
ขอจารึกจดจารไว้ในหทัย
จะมีให้สูญสลายจากใจชน

น้อมส่งครูสู่สถานวิมานแก้ว
จิตผ่องแผ้วสว่างล้ำนาคุศล
ณ ดินแดนสันสุดหฤตวัฏฏ์วน
นิพพานผลสถิตมั่นนรินทร์เทอญ

ด้วยความอาลัยยิ่ง
สำนักพิมพ์ธรรมดา

มรดกธรรมจากครู



หนังสือเล่มแรกภายใต้ชื่อผู้เขียน วศิน อินทสระ ที่ข้าพเจ้าซื้อมาอ่านชื่อ *พระอานนท์ พุทธอนุชา* เป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๙ โดยสำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๐ และหลังจากนั้นก็ตามซื้อเล่มต่อๆ ไป สะสมมาเรื่อยๆ จนบัดนี้มีหนังสือครูถึง ๑ ตูย้อมๆ

ครูวศินเป็นครูสอนเพื่อนๆ ข้าพเจ้าที่โรงเรียนราชินี แต่ไม่ได้สอนข้าพเจ้าเพราะข้าพเจ้าลาออกมาเสียก่อน วันหนึ่งเพื่อนๆ ข้าพเจ้าคุยกันว่า จะไปหาครูวศินที่บ้าน ข้าพเจ้าเอ๊ะทันทีถามว่า ครูวศินนามสกุลอะไร พอทราบว่า เป็น วศิน อินทสระ ข้าพเจ้าจึงขอติดตามไปด้วย ข้าพเจ้าได้แต่ฟังเพื่อนๆ สนทนากับครู ครูไม่ค่อยสบาย แต่ครูก็อยู่กับความไม่สบายกายได้อย่างสบายใจมาโดยตลอด แล้วข้าพเจ้าก็ลืมนมไว้ที่บ้านครู ทำให้มีจิ้งหะที่ต้องแฉะไปบ้านครูอีกครั้ง ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็แฉะเวียนไปหาครูเรื่อยๆ บางที่อยู่ทั้งวัน บางที่อยู่ครึ่งวัน และบางทีก็ไม่กินน้ำที่ ข้าพเจ้ามักมีคำถามไปถามครู ครูจะตอบเท่าที่ตอบได้ ไม่เดา ไม่ขยายความเกินที่รู้

ครูเป็นคนละเอียด ความจำดี พูดเท่าที่จำเป็น เท่าที่จะเป็นประโยชน์ ยิ้มไม่ถี่ครั้งหัวเราะนี้น่าจะครั้งเดียว ครูเป็นกัลยาณมิตรที่ข้าพเจ้าภูมิใจมากๆ ครูมีความอดทนอดกลั้นพอๆ กับความเมตตากรุณา คำสอนที่ครูพูดบ่อยและข้าพเจ้าจำได้ขึ้นใจ คือ ความพอดีดีเสมอ เขาเอาเปรียบเราไม่เป็นไร เราอย่าเอาเปรียบเขา การไม่สันโดษในกุศลธรรม

เมื่อได้รับทราบข่าวว่าครูเสียชีวิตแล้ว ก็ให้นึกเสียใจว่า ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปหาครูอยู่พอดี ส่วนความโล่งใจคือ ครูได้สบายเสียที ครูคงได้ไปอยู่ในที่ที่ครูตั้งใจไว้ ส่วนความกังวลใจคือ ที่นี้จะไปถามธรรมกับใครได้ละนี่ แล้วก็ปลอบใจตัวเองว่า อ่านหนังสือครูให้หมดตู้เสียก่อนค่อยกังวลดีกว่า ครูเป็นคนเขียนหนังสือที่สั้นไหล ถ้าอ่านแล้วสงสัย ให้อ่านต่อไป ครูจะขยายความในประโยคถัดๆ ไป ไม่ต้องกังวลว่าจะอ่านไม่รู้เรื่อง



ครั้งหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช (อัมพร อัมพโร) ที่วัดราชบพิธ จึงได้เล่าให้ครูฟังก่อนเข้าเฝ้า ครูได้ฝากหนังสือพระอานนท์ พุทธอนุชา ไปถวายท่าน พอพระสังฆราชทราบ ว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้นำหนังสือจากครูมาถวาย ท่านก็ดูจะมีความอยากคุยกับข้าพเจ้านานเป็นพิเศษ ใจข้าพเจ้าจึงพองโตขึ้นมาทันที เมื่อเทียบกับลูกศิษย์คนอื่นๆ ข้าพเจ้ามีโอกาสได้ใกล้ชิดได้ฟังธรรมจากครูน้อยมาก แต่ข้าพเจ้าไม่นึกเสียใจเลย เพราะข้าพเจ้าได้หนังสือที่ครูเขียนเป็นเพื่อนเป็นมิตรแท้ เป็นมิตรถาวร

ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจว่า ข้าพเจ้าได้รู้จักครู ข้าพเจ้าได้มรดกธรรมจากครูมากมาย ข้าพเจ้าได้ขออนุญาตครูพิมพ์หนังสือหลายเล่ม ทั้งบางและหนา ได้มีส่วนเผยแพร่ธรรมที่ครูเขียน แม้จะน้อยนิดแต่ก็ได้ทำ เท่านี้ข้าพเจ้าก็ภูมิใจ ไม่มีพร่องแม้แต่น้อย ดังนั้น บุญที่ครูเพียรทำ ไม่หยุดหย่อนมาหลายสิบปีละ จะต้องเป็นพลวปัจจัยที่มีค่ามีคุณค่าต่อครูสักเพียงไหน มากมายจนแทบไม่ต้องสงสัยถึงที่ไปของครูเลย

ข้าพเจ้าได้แต่บอกตัวเองว่า ข้าพเจ้าจะตอบแทนคุณครูได้ ๒ ทาง ทางหนึ่งคือปฏิบัติธรรมตามที่ครูเพียรสอน และอีกทางคือปฏิบัติดีต่อลูกหลานของครูเท่าที่จะมีโอกาส สิ่งใดที่ข้าพเจ้าอาจจะได้ล่วงเกินครู ทั้งทางกาย วาจา หรือใจ ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ข้าพเจ้าขอกราบขอขมาลาโทษครูมา ณ ที่นี้

ด้วยความรักและเคารพสูงสุดค่ะ
ชญาณี บุรพรัตน์ (ลูกเจี๊ยบ)

อาจารย์ภาณุ



○ น้อมศีรษะอภิวาทปราชญ์แผ่นดิน
“เพชรแห่งการเผยแผ่ธรรม” นาดวงใจ
○ ท่านอุทิศชีวิต...ถวายธรรม
โลกยกย่อง “พระอานนท์ พุทธอนุชา”
○ เป็นพ่อพิมพ์ดังงามสมนาม “ครู”
เอกบุรุษแบบอย่างทางความดี
○ “ศิลปินแห่งชาติ วรรณศิลป์”
เก๋าสืบเอ็ดชันษาท่านลาไกล
○ สุดอาลัยใจผวา...ครูลาลับ
สุขสงบให้เห็น เย็นให้ดู
○ แม้นวันนี้ไม่มีครูอยู่ให้ถาม
สดับธรรมเจริญศีลสมาธิปัญญา
○ คำสอนครูคือหลักธรรมนำชีวิต
เป็นแบบอย่างทางความดีผู้มีบุญ
○ ก้มกราบน้อมบูชาจิตเคารพ
แน้มกายไกลใจอยู่เคียงคู่กัน
○ สักการะพระคุณครูผู้ประเสริฐ
จักสืบสานงานธรรมตามรอยไป

นาม “วสิน อินทสระ” พระผู้ให้
หนึ่งองค์พระรัตนตรัยควรบูชา
เพียรน้อมนํานงานประกาศพุทธศาสนา
“จอมจักรพรรดิอโศก” ดับโศกหล้าด้วยบารมี
เป็นผู้รู้โลกและธรรมนำวิถี
เอกกวีวรรณกรรมสองธรรมชัย
เกียรติระบิล “ธรรมเจดีย์” ที่ยิ่งใหญ่
ฝากโลกไว้ผลงานเลิศปราชญ์เชิดชู
แม้ชีพดับแต่ธรรมแท้แลเห็นอยู่
ชีวิตครูเปี่ยมกุศลล้นเมตตา
ขอเดินตามรอยในไตรสิกขา
ปฏิบัติบูชา...ตอบแทนคุณ
ดุษฎีไกล่กลียาณมิตรจิตตอบอุ่น
เป็นต้นทุนถึงนิพพาน...ไม่นานครัน
รอวันพบท่านใหม่...ในสวรรค์
เป็นมิ่งขวัญจักรทองคัมภีร์มอญ
พักผ่อนเกิด...ที่เหนือยล้ามาเท่าไร
หลอมรวมใจกราบบูชา...ชั่วฟ้าดิน ๕

กราบบูชาพระคุณด้วยอาลัยยิ่งเหนือเศียรเกล้า
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
ประธานชมรมกัลยาณธรรม



คนมีวิชาความรู้ ถ้าไม่ควบคุมโดยศีลธรรมและมโนธรรม ก็มักยกตนข่มผู้อื่น
ภาคภูมิในสถาบันการศึกษาแห่งตน ว่าเลิศกว่าสถาบันการศึกษาใดๆ

คนบางคนเมาสถาบัน เมาวิชา สืมตัว ทั้งๆ ที่เขาไม่ได้ทำอะไรให้เป็นขึ้นเป็นอัน
เป็นแก่นสารแก่ใครเลย เขาก็ยังภาคภูมิอยู่นั่นเองว่า เขาสำเร็จมาจากสถาบันอันมี
เกียรติ แล้วเหยียดหยามผู้อื่น สถาบันอื่น

“ลูกรัก ความเป็นจริงแล้ว คนเราจะสำเร็จวิชาอะไร ในสถาบันไหนไม่สำคัญ
ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เขาได้ใช้วิชาความรู้ซึ่งเขาเรียนมาให้เป็นประโยชน์เพียงใด

การวัดคุณค่าของคนที่ถูกตอ้งนั้น ควรจะวัดที่ผลงานของเขา คนจะเคยเป็น
อะไรมาบ้าง ไม่สำคัญ ที่สำคัญอยู่ที่เคยทำอะไร เคยทิ้งอะไรไว้ ให้เป็นมรดกของสังคม
ที่ตนอาศัยอยู่”

วรรณกรรม “จอมจักรพรรดิอโศก”

ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๕๖๖



คำอาลัยบางส่วน จากเพจอจารย์วัดอินทสระ



Kornkoong Romyanond - 8 สัปดาห์

ท่านเป็นผู้ฝึกซึ่งในพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งท่านได้นำความรู้ในมาเผยแพร่เป็นตัวแทนหนังสือและการบรรยายต่อสาธารณชนมาตลอดระยะเวลายาวนาน

การละรูปและเกิดจุดจิตใจทั้งภพภูมินี้ของท่านย่อมไปสู่ภพภูมิใหม่ที่งดงาม ขอน้อมกราบส่งท่านไปปฏิบัติอธิษฐานของท่านเกิดสู่ภพภูมิใหม่ในสุคติภูมิที่สูงที่สุดที่จิตของท่านได้สะสมปัญญาบารมีไว้ค่ะ 🙏🙏🙏💖💖💖



Nitiphol Sodram - 8 สัปดาห์

น้อมกราบลาท่านอาจารย์วัดอินทสระด้วยความเคารพ ขอให้ดวงจิตท่านไปสู่ภพภูมิที่ดี... ในฐานะเคยได้เรียนกับท่าน ที่ ตึกมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายในวัดบวรนิเวศ บางลำภู ปี 2533 ขณะนั้นผมเองยังเป็นพระนักศึกษาระดับปีที่ 1 นึกถึงบรรยากาศที่เจียนสงบเวลาท่านสอนระลึกถึงเสมอครับ จากระวันนั้นถึงวันนี้เป็นเวลา 35 ปี มาแล้ว



Phaetpong Vora - 1 ปี

นำเสียดายสังคมไทยพึ่งพบเพชรเม็ดนี้ ความจริงมันจรัสแสงในวงวรรณกรรมมาตั้งแต่สิบปีที่แล้ว แต่สังคมไทยเป็นสังคมที่คนไม่อ่านหนังสือ ขาดสติปัญญา ใช้แต่กำลังเพชรเม็ดนี้ควรจะได้รับยกย่องเมื่อสิบปีมาแล้ว ไม่ใช่ตอนนี้ มันแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ไม่ได้อยู่ในระบบอุปถัมภ์ เป็นสุดขีดมือกระเป๋เดียวตายคนไทยส่วนใหญ่คิดสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ ภาพจึงออกมาเป็นแบบนี้



Orathai Thongom - 8 สัปดาห์

ดิฉันได้รู้จักท่านอาจารย์วัดอินทสระตั้งแต่ฟังบรรยายธรรมะร่วมสมัยเคยพาลูกมาหาตอนยังบวชเป็นพระไปหาท่านที่บ้านตอนนี้ลูกมหาสิกขมาแล้วก็อยากจะไปกราบท่านอีกแต่ก็ไม่มีแล้ววันเลามาพาท่านจากไปดิฉันจะระลึกถึงท่านอาจารย์ที่เคยสอนให้ორთაყმისტიปัญหาใกล้ชีวิตได้ประสบความสำเร็จในชีวิตขอไว้อาลัยให้ท่านอาจารย์วัดอินทสระอย่างสุดซึ้งใจค่ะ 🙏🙏🙏



Kamol Kamol - 8 สัปดาห์

น้อมกราบส่งครูอาจารย์ในธรรมคนแรกๆ ของกระผม ผมได้ศึกษาธรรมะจากหนังสือของท่านหลายเล่ม จนมีความเข้าใจในศาสนาพุทธมากขึ้นตามลำดับ และได้นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน พระคุณของท่านอาจารย์มาลั่นจนไม่อาจบรรยายได้ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านอาจารย์จงไปสู่สุคติด้วยเถิด 🙏🙏🙏



Wachara Eamratsameekool - 8 สัปดาห์

กราบลาอาจารย์ด้วยความเคารพเป็นอย่างสูงครับ ผลงานของอาจารย์มีความงดงามและเรียบง่าย ทำให้ผมสนใจและน้อมนำให้ได้เริ่มศึกษาธรรมะอย่างจริงจังครับ เป็นศิษย์ที่ไม่เคยได้พบหน้าอาจารย์เป็น ๆ แต่มีความรู้สึกใกล้ชิดอย่างที่สุด ขอคุณผลบุญที่อาจารย์ได้สั่งสมมานำพาสู่สุคติแด่นิพพานด้วยเทอญ



Arunee Khamputa - 8 สัปดาห์

ได้อ่านหนังสือทางแห่งความดีของท่านได้เป็นลูกศิษย์เรียนสดๆกับท่านวิชาพุทธปรัชญาเถรวาทที่ ม.ราม ขอกกราบท่านด้วยรักและศรัทธาให้ปัญญาทางธรรม ขอคุณผลบุญนำท่านสู่ทิพย์วิมานด้วยเทอญ



Wattana Wachirodom - 8 สัปดาห์

กราบอาลัยท่านอง.ว.คิน อินทสระ ด้วยความอาลัยยิ่ง ดิฉันได้มีบุญ..ที่ได้เป็นลูกศิษย์ท่านอง.กว่า 50 ปี (ก่อนปี 2517) ท่านอง.เป็นหลักชัยให้ธรรมะและให้ความรู้ในทางพุทธศาสนาและในทางจิตใจเสมอมา ในช่วง 20 ปีที่หลัง ท่านอง.อนุญาตให้ศิษย์ใกล้ชิดเรียกท่านว่า "คุณพ่อ" ดิฉันจึงมีคุณพ่อทางธรรมเสมอมา เวลาไปเยี่ยมคุณพ่อ เราจะปรารภกันเสมอว่า "อันนี้ 5 เป็นของหนักเน้อ..บุคคลต้องแบกอันนี้ 5 พาไป.." บัดนี้..คุณพ่อจากลูกๆ ไปแล้ว คุณพ่อไม่ต้องแบกของหนักอีกต่อไปแล้ว คุณพ่อจะอยู่ในโลกุโลกเสมอ ขอคุณพ่อมองลงมาและอานวยพรลูกจากเบื้องบนด้วยค่ะ



Kosol Konkorot - 8 สัปดาห์

ท่านอาจารย์พลิกมมของผมนั่งตั้งแต่ได้อ่านคำคมของท่านในท่านองว่า คนเรามีความต้องการต้องการ จึงมีพฤติกรรมต่างกัน ดังนั้น จึงต้องศึกษาให้รู้ ให้เข้าใจผู้อื่น เพื่ออยู่ด้วยกันได้อย่างเหมาะสม และมีความสุข #อาลัย เสียดาย ท่านอรยัง



Unchun Keartibutra - 8 สัปดาห์

ได้มีโอกาสได้ฟังและอ่านธรรมของพระพุทธองค์จากอาจารย์ซึ่งทำให้เข้าใจง่าย และได้ประโยชน์ยิ่งเป็นเครื่องมือในการพิจารณาสถานการณ์ต่างๆที่เผชิญในชีวิต ช่วยให้มีความเข้าใจสถานการณ์นั้นๆได้ถูกต้องเหมาะสมไม่เวียนวนทุกข์ร้อนเกินจำเป็น..จิตใจที่ตนได้รับโอกาสนี้..กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์วัดอินทสระ ค่ะ 🙏🙏🙏



Samniang Leurmsai - 8 สัปดาห์

ขอแสดงความอาลัยท่านอาจารย์ด้วยความเคารพอย่างยิ่งครับ



Muen Para - 8 สัปดาห์

เป็นพระราชาท่านหนึ่งที่ได้สนใจหนังสือของท่านอยู่ประจำคู่บ้านเสมอ ขอให้อาจารย์เข้าถึงกระแสนิพพานครับ



Sanyai Hoen - 8 สัปดาห์

อยู่เป็นโสดมาถึงทุกวันนี้ ก็ ด้วยธรรมะ อาจารย์ วัดอินทสระ(พระอานนท์ โกกิตฺยา) สู่สุคติภพเกิด ?



NNok Wimuti · 8 สัปดาห์

🙏🙏🙏 **ขอน้อมกราบลา**
ศาสนาและปรัชญาของท่านอาจารย์
จะคงอยู่ ขอบพระคุณ ค่ะ



Suchada Taebunpakul · 8 สัปดาห์

ขอระลึกไว้อาลัยแด่ท่านอาจารย์อินทสระ ท่าน เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและความเมตตาอย่างสูงหาเปรียบมิได้คนหนึ่ง
มีศักยภาพด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนวาระสุดท้าย เมื่อมีค.๖๔ ได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งท่านเจ็บป่วย ในวัยชรา จึงขออนุญาตถามท่านว่า ท่านเป็นห่วงอะไรในโลกนี้มั้ย ท่านตอบว่า"ท่านไม่ห่วงอะไร เพราะได้ทำทุกสิ่งที่ตั้งใจหมดแล้ว" ท่านอธิบายคุณค่าประโยชน์คุณูปการมากมายต่อพระพุทธศาสนา ขอกราบเคารพด้วยความอาลัยยิ่ง



Mawanta Sadhu · 8 สัปดาห์

กราบลาอาจารย์ด้วยความเคารพรักอย่างสูงค่ะ..
กราบขอบพระคุณสำหรับงานเผยแผ่ธรรม ให้ได้ซาบซึ้งและเข้าใจในพระธรรม..ในคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมกับที่ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นธรรมเจดีย์..ขอร่วมส่งอาจารย์ให้เดินทางสู่ภพภูมิเบื้องบนด้วยความปลอดภัยราบรื่นสว่างไสวค่ะ..บุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้ทำมาทั้งหมดทั้งปวงขอน้อมอุทิศให้อาจารย์ด้วยความกตัญญูและเคารพรักค่ะ..



จิตคาภา ไพรพงษ์ · 8 สัปดาห์

น้อมกราบด้วยความเคารพเป็นที่สูงงานเขียนเกี่ยวกับธรรมของท่านอาจารย์เสมือนน้ำและปุยที่หล่อเลี้ยงจิตข้าพเจ้าตั้งแต่เด็กจนชรา 🙏🙏🙏



ปัญญา ประเสริฐสุด · 8 สัปดาห์

กราบลาและอนุโมทนาในกุศลของท่านด้วย..ผมได้อ่านบทธรรมของท่านที่ท่านแสดงมาระยะหนึ่งแล้ว..ท่านแตกฉานธรรมอย่างยิ่ง..น้อมกราบลาและอนุโมทนาในกุศลของท่านด้วยนะครับ



Tarn Bumrungphon · 8 สัปดาห์

🙏🙏🙏 นับเป็นบุญอย่างมากที่ได้มีโอกาสเห็นพระธรรมในเพจของท่านได้อ่านได้ศึกษาธรรมะผ่านเพจของท่าน พระสังฆธรรมที่ท่านกรุณาเผยแพร่ตลอดมา มีคุณค่าการแก่ผู้คนมากมายที่แสวงหาปัญญา ด้วยบุญกุศลทั้งหลายจะเกื้อหนุนท่านให้สำเร็จในธรรมอันประเสริฐนี้ สาธุ
🙏🙏🙏 ขอน้อมกราบด้วยความเคารพ ในธรรมและในความกรุณาของท่านตลอดมาค่ะ



Pimphattra Pocharaboonyakait · 8 สัปดาห์

น้อมกราบพระลึกพระคุณความดี ของอาจารย์ท่านถ่ายทอดองค์ธรรมให้เข้าใจง่ายกระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น
น้อมกราบส่งจิตวิญญาณท่านสู่ภพภูมิที่สูงยิ่งๆขึ้นด้วยความเคารพค่ะ 🙏🙏🙏



Monica Vanzo · 8 สัปดาห์

กราบลาอาจารย์ขอขอบคุณอาจารย์ที่เป็นแสงสว่างให้หนูมาตลอดหลายปีที่ผ่านมา ธรรมะของอาจารย์เมื่อทุกข์ก็ทำให้ได้ออกจากทุกข์เมื่อเหงาก็เหมือนมีเพื่อนไม่ได้เดินบนโลกนี้อย่างเดียวตายขอความดีที่อาจารย์ทำส่งอาจารย์ที่มีสุดคือภูมิเป็นที่หมายด้วยเกิด
🙏🙏 อนุโมทนาบุญกุศลทั้งหมดกับอาจารย์ด้วยครับ



อินเเชย อินเเชย · 8 สัปดาห์ · ♀ แฟนตัวเอง

กราบลาท่านอาจารย์อินทสระ ด้วยรัก ด้วยเทิดทูน ด้วยสำนึกในความเมตตากรุณาที่ท่านอบรมสั่งสอนสาธุศิษย์ทั้งหลายให้ได้รับรู้พระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านการบรรยายธรรมและหนังสือจำนวนมากตลอดหลายสิบปีที่ท่านดำรงชีวิตอยู่ ด้วยหวังให้ผู้ฟังมีปัญญานำค่านิยมอันล้ำค่าไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความพ้นทุกข์นั่นเอง ขอกราบเท้าท่านอาจารย์ส่งท่านสู่สรวงนิพพานด้วยเศียรเกล้า เทอญ 🙏🙏



Mammoth Mammoth · 8 สัปดาห์

ขอน้อมกราบลาและอวยพรอาจารย์ด้วยความเคารพค่ะ
ไม่เคยลืมวิชาพระพุทธศาสนา คาบแรกเช้าวันจันทร์ เป็นบุญและภูมิใจที่ครั้งหนึ่งได้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ ขอบบุญกุศลในการคำสอนพระพุทธศาสนาที่อาจารย์ปฏิบัติดีเสมอมา นำทางอาจารย์สู่สวรรค์นิพพานค่ะ 🙏



สุชัยญา สิงห์สินธุ์ · 8 สัปดาห์ · ♀ แฟนตัวเอง
สุชัยญา สิงห์สินธุ์ เป็นแฟนตัวเอง และติดตามศึกษาธรรมะจากโพส ประจำค่ะ

ขอร่วมแสดงความเสียใจและขอเป็นกำลังใจให้ผ่านพ้นความเศร้าโศกสูญเสียด้วยดี เพื่อให้ท่านอาจารย์อินทสระ ท่านผู้วางชนม์เดินทางสู่สุคติภพภูมิที่ดีด้วยบุญทานบารมีที่สร้างสมนะค่ะ



Kanit Chonvasin · 8 สัปดาห์

ติดตามงานเขียนท่านอาจารย์มานานมาก. เห็นข่าวนี้ตกใจเลย, ขอแสดงความเสียใจกับครอบครัวท่านอาจารย์วศินด้วยครับ..และขอผลบุญที่ท่านได้ให้ธรรมะทานแก่ศรัทธาสาธุชนมายาวนาน จงส่งผลให้ท่านอาจารย์เข้าสู่แดนนิรทุกข์ด้วยเทอญ...สาธุครับ



Banjob Bannaruj · บ้านบรรณรุจิ · 8 สัปดาห์

อาจารย์มาดีในเวลาที่เหมาะสม อาจารย์ไปได้ในเวลาที่เหมาะสม สวรรค์ชั้นฟ้ารอรับอาจารย์อยู่แล้ว ขอ อ.สุขสงบนในสวรรค์ชั้นฟ้าตราบนานเท่านาน



Prend Pat · 8 สัปดาห์ · ♀ แฟนตัวเอง

ขอบพระคุณอาจารย์ครับ แม้ไม่เคยได้พบรู้จักกับอ.ส่วนตัว แต่ศึกษาและติดตามผลงานของอ.เสมอๆ ธรรมะที่อ.เผยแพร่เป็นของดี ที่ยิ่งตรง เข้าใจง่าย เหมาะแก่สาธุชนผู้สนใจทั่วไปแทบทุกคน ขออนุโมทนาบุญกับกรรมดีทั้งหลายที่อ.ได้กระทำไว้ตลอดช่วงชีวิตของอ.ด้วยครับ 🙏

 พระครูสังฆรักษ์สิริวัตร ฐิตโม - 8 ธันวาคม
ผมขอชื่นชมพระอาจารย์ทุกท่านที่ทุ่มเทอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา 26 ขอน้อมบุญส่งต่ออาจารย์ในทางธรรมเมตตาได้เคยเจอกันครับ

 สันติ มีสุขเนิน - 8 ธันวาคม
รู้จักและติดตามหนังสือของท่านสมัยเรียนมัธยมปีที่ 3 ปี พ.ศ. 2512 จนถึงปัจจุบัน ไม่ทราบว่าคุณเป็นอะไร ท่านให้ธรรมะแก่ผม บุญเหลือล้นจนจำได้ว่าท่านผู้สุดท้าย สอนกับคำกล่าวที่ว่า "สัพพะทานัง ธรรมะทานัง ยินดี ให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทั้งปวง" ขอแสดงความเสียใจด้วยครับ

 Siriphan Nerngchamhong - 8 ธันวาคม - ๑ แฟนคลับ
อาจารย์ ประมาทนะ กระตัง
สัพพัง อะภะยา ชะระตุโน ภันเต 🙏

 Tuk PD - 8 ธันวาคม
วศินท่าน ผ่านพวงกลาบัฟฟ้า
แต่ผลงาน ที่สร้างมา ยังเรืองรอง
ร้อยเรื่องธรรม ลึกซึ้ง ดุจแสงทอง
นำใจผอง ผู้ไม่รู้ สู่หนทาง

ท่านธรรมะ งามนัก ประจักษ์ชัด
ปลูกศรัทธา ให้ตั้งมั่น ไม่อ้างว่าง
เป็นครูใหญ่ แห่งพุทธวงนะ อย่างสว่าง
ร้อยคำสร้าง เหมือนโคมธรรม ประจักษ์ใจ

บทความท่าน น่าดี ให้ตื่นรู้
ปลดพันธนู แห่งทุกข์ ที่ตรึงให้
คิดปิ่นชาติ ผู้ประดับ แดนไทย
ด้วยพลังใจ แห่งปัญญา และเมตตา

กล่าวถวิล แล้วนำ ยังดำรง
เป็นประทีป ป้องพวงพร ในภพหล้า
ศิษย์ทุกคน น้อมรำลึก คุณูปการ
ขอกราบอาจารย์ ผู้ล้ำค่า นิรันดร์กาล

 Pokky Konun - 8 ธันวาคม
ขอแสดงความอาลัย ท่านคือผู้ที่นำแสง
แห่งธรรม ผู้สละโลก แสงเทียน ธรรม
นิยายที่ไม่เคยลืมน ขอขอบคุณครับท่าน
อาจารย์

 แพร่วิส แพร่วิส - 8 ธันวาคม
น้อมกราบส่งท่านอาจารย์วศินด้วยความเคารพและศรัทธาอีกค่ะ ท่านอาจารย์มีคุณูปการกับพุทธศาสนาในบ้านเราจริง ผลงานอันทรงคุณค่าของท่านอาจารย์วศินจะอยู่คู่กับการพุทธศาสนาไปอีกตราบนานเท่านาน ขอท่านอาจารย์สู้สมปราชญ์ด้วยเทอญ 🙏💖

 Ai Wonglakorn - 8 ธันวาคม
‘สีกาย-ธรรมยัง’
*
ขอให้ดวงวิญญาณท่านอาจารย์วศิน
อินทสระ คิลปินแห่งชาติ ผู้เป็นยอดนัก
ปราชญ์แห่งพระพุทธศาสนา จงสถิตมั่น
ในสัมปราชญ์ภพอันเป็นทิพย์นิมิต
ด้วยสังเวยธรรม

 Pokpong Chuasuwan - 8 ธันวาคม - ๑ แฟนคลับ
กราบคารวะอาจารย์วศินที่เคารพ
ขอถวายจิตวิญญาณของท่านอาจารย์
วศินไปสู่สัมปราชญ์ภพภูมิที่ดี สาธุ 🙏🙏

อาจารย์เป็นจุดตั้งแสงไฟในความมืด
ให้ผมเสมอมาผ่านการอ่านหนังสือที่
อาจารย์แต่ง ผมไม่เคยจบอาจารย์แต่
ก็รับรู้ได้ว่าอาจารย์ต้องเป็นคนที่มี
เมตตาธรรมสูงมากทุกแง่ทุกมุม รู้ได้
ผ่านการที่ลูกศิษย์ชุดถึงท่านเอาไว้ใน
หลายๆที่

 พระมหาสมพงษ์ เขมกรโธ - 8 ธันวาคม - ๑ แฟนคลับ
กำลังระลึกถึงอาจารย์ยอด เปิดมาเฟส
มาเจอข่าวเลย ชีวีตมาทางธรรมได้ก็
เพราะท่าน อาจารย์ชนะครับ ติดตามอ่าน
ผลงานของอาจารย์มาตลอด ทั้งธรรม
นิยาย และบทประพันธ์อื่นๆ อาจารย์จะ
อยู่ในใจเสมอครับ

 Anuruk Traikaew - 8 ธันวาคม
ผมรักในบทธรรมของท่านที่สุดแล้ว
พุทธจริยา ที่ท่านได้จนาไว้ คือที่ 1 ใน
ดวงใจของผมเลย ท่านอาจารย์จากไป
อย่างสงบและแน่นอนว่าท่านไปในภพที่
ดีแล้วสมกับบุญที่ท่านได้ทำไว้กับพระ
ศาสนาอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ 🙏🙏🙏

 อิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์ - 8 ธันวาคม
ส่งอาจารย์ สู่สุคติภพครับ

 Jump Sutthisakorn - 8 ธันวาคม
น้อมกราบท่าน ขอให้ท่านไปสู่สุคติค่ะ

 วรศักดิ์ พูลสวัสดิ์ - 7 ธันวาคม
ผมได้อ่านงานเขียนของอาจารย์วศินมาตั้งแต่ปี 2545
ได้รับความรู้ทำให้เข้าใจหลักธรรมที่ท่านอาจารย์
อธิบายได้ละเอียด
อาจารย์ท่านเป็นอุบาสนกตัวอย่างที่ดีงามท่านหนึ่ง รู้ลึก
ซึ้งรอบรู้ในวิชาซึ่งใจและชอบคุณที่อาจารย์วศินได้เปิด
มาเพื่อเผยแผ่ธรรมแห่งธรรมส่แก่ความดีได้สำเร็จ
อาจารย์วศินไม่ได้จากไปไหน แต่อยู่ในใจของทุกคนที่
ได้อ่านผลงานของท่าน
ขอถวายธรรมและญาติที่น้องสายโลหิตคงภูมิใจที่ได้อยู่
ร่วมสมัยกับอาจารย์วศินอินทสระ
ท่านอาจารย์ได้สร้างทางของคนไว้ยังดังแล้ว
เหลือแต่เราท่านทั้งหลายที่ต้องชวนชาวพุทธสร้าง
บุญความดีบนารมิกุศลกันต่อไป

 Rattana Karniol - 8 ธันวาคม
"การจากไปของท่านคือการสูญเสียที่
ยิ่งใหญ่ แต่ท่านจะอยู่ในหัวใจของเรา
เราตลอดกาล"
"ขอบคุณสำหรับความดีงามที่ท่านได้
มอบให้ พวกเราจะจดจำและรักษา
ความดีของท่านไว้เสมอ"
"ขอกราบคารวะด้วยความรักและ
เคารพอย่างสุดซึ้ง"

 นันทก บรรจบกุลสา - 8 ธันวาคม
ขอแสดงความเสียใจกับทุกท่านทุกคนที่เกี่ยวข้องกับ
ท่านอาจารย์ วศิน อินทสระ ในทุกฐานะ ที่เคารพ รัก
และนับถือท่าน ผมในฐานะศิษย์เก่าร่วมสถาบันการ
ศึกษา มจร และนักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้จากท่าน
อาจารย์ รู้สึกว่าเวลาสั้นเกินไปสำหรับสิ่งที่ผมหวังจะทำ
เพื่อบูชาครูอาจารย์ของเขานี้มีชีวิต
อย่างไรก็ตาม นอกจากความรู้ที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำ
พร้าสอนในหนังสือแล้ว แบบอย่างการดำเนินชีวิต
ของท่านยังเป็นการสอนนอกห้องให้เรียนรู้ได้อย่างดี
เนื่องเสมอมา แม้ในบั้นปลายชีวิตสุขภาพของท่านไม่
อำนวย แต่จิตใจของท่านอาจารย์ยังเข้มแข็งด้วย
อุดมการณ์เสมอ
สมกับผลงานของท่านเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา ตอน
หนึ่งที่ว่า

"ธรรมด่าว่าไม่อินทนั้น แม้จะหนักก็ไม่ฟังอินท พัดดิน
ก้าวลงสู่สงครามก็ไม่ฟังลีลา อ้อแม้เข้าสู่มืดมนแล้วก็ไม่
ฟังรสหวาน บัดนี้คิดแม้ประสมทุกข์ก็ไม่ฟังธรรม..."

ชีวิตของท่านอาจารย์ งดงามด้วยผลงานที่มีอิทธิพลต่อ
พฤติกรรมของผู้ที่ได้อ่าน ได้ฟังอย่างมาก หากจะ
แนะนำให้คนที่ไม่เคยรู้จักพระพุทธศาสนา ผมจะแนะนำ
ให้อ่านหนังสือนิยายธรรมะของท่านก่อนก็จะเรียน

 Jeab Chantalada - 8 ธันวาคม
ในช่วงที่เป็นทุกข์ที่สุดของชีวิต หนังสือ
ของท่านหลายเล่ม ทำให้เราเข้าใจชีวิต
และปล่อยวางความทุกข์ได้
ทำให้เข้าใจธรรมะจากหนังสือของท่าน
เข้าใจความหมายของพระไตรปิฎก ก็
จากการอธิบายความของท่านเช่นกัน
กราบคารวะท่านด้วยใจ
ขอให้ท่านไปสู่สุคติด้วยเทอญ
🙏🙏🙏



แสงธรรมเพื่อชีวิต สนธิชัย - 8 สัปดาห์
วรรณกรรมของท่านเป็นจุดแรกเริ่มให้เกิดความเลื่อมใสในพระศาสนา บุญทั้งหลายที่ข้าพเจ้ากระทำสำเร็จโดยชอบดีแล้ว ขออุทิศเหล่านั้นน้อมบูชาอาจารย์วันมาฆะ อันด้วยความเคารพยิ่ง



Chonh Jetlane - 8 สัปดาห์ - ๑ แผ่นด้วย
ขอน้อมกราบครูบาอาจารย์ ข้าพเจ้าจะดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนธรรมะพุทธประวัติข้าพเจ้าได้นำไปใช้ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ระลึกถึงสมัยพุทธกาล นับเป็นบุญของข้าพเจ้า และขอจริงใจพุทธศาสนาสืบต่อไป



Supattra Jantra - 8 สัปดาห์
กราบลาท่านอาจารย์ ด้วยความเคารพ รัก 🙏 อ่านหนังสือ อ. ตั้งแต่ อายุ 15 เป็นหนังสือที่ให้แรงบันดาลใจ เป็นอย่างยิ่งค่ะ



Nudchanart Jailuk - 8 สัปดาห์
กราบอ้อลาอาจารย์ด้วยความอาลัยค่ะ "ทางแห่งความดี" ของอาจารย์ จะเป็นแสงส่องทางให้แก่ผู้คนค่ะ



จันทร์ฉาย มีโสภะ - 8 สัปดาห์
ขอแสดงความอาลัยต่อการจากไป ท่านผู้มีคุณธรรมและเจริญในธรรมต่อพระพุทธศาสนาจะ ขอกราบขอบพระคุณท่านค่ะ



จันทร์ อิ่ม - 8 สัปดาห์ - ๑ แผ่นด้วย
น้อมกราบด้วยความเคารพค่ะ



Pattanavadee Sittsamarn - 8 สัปดาห์
ขอน้อมกราบด้วยความเคารพในธรรมในความกรุณาเมตตา ที่ได้เผยแผ่ธรรมให้ได้อ่านตลอดหลายปี ขอความดีอันเป็นกุศลส่งผลให้อาจารย์วันมาฆะ สุกตฺติในสัมปรายภาพเบื้องหน้าเทอญ สาธุ



พระครูสุภัทธาร สุขาวโรรส - 8 สัปดาห์
น้อมรำลึกพระคุณท่าน อาจารย์ด้วยความอาลัยยิ่ง อาตมาศิษย์ มรณ ที่มิโอกาสได้เรียนกับท่านอาจารย์



จุฑาทิพย์ ด้านสกุลเจริญ - 8 สัปดาห์
ขอน้อมกราบการที่ท่านอาจารย์วัน อินทสระ ด้วยความเคารพอย่างสูง และขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในธรรมให้แก่ข้าพเจ้า 🙏🙏🙏



Ampai Hongsin - 8 สัปดาห์
ขอตั้งจิต สวดมนต์ ที่เปี่ยมไปด้วยแสงธรรม ดวงจิตที่สะอาด สว่าง สงบ ในภาย ของอ. วสัน อินทสระ ตามสมมุติ นี้ ไปสู่ ภพภูมิที่ดีงามจนถึงนิพพาน ขอขอบพระคุณ อื่นความรู้ทางธรรม คำสอนของพระคุณเจ้า ที่ท่าน อ. นำมาอธิบาย ให้เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้ง่าย ข้าพเจ้า ได้หนังสือ ของอ. ช่วยให้ความคิดกว้างขวาง กว้างไกล เลื่อนสติปัญญา เสมอมา ขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูง ค่ะ



Piyapong Yukhaw - 8 สัปดาห์ - **ติดตาม**
ตอนผมบวชเป็นสามเณรประมาณ 20 กว่าปีที่แล้ว ได้รับหนังสือแนวธรรมะของอาจารย์ ที่เขาพิมพ์แจก หลายเล่ม แนวคิดข้อคิดต่างๆ ผมยังยึดถือเป็นแบบอย่างเท่าทุกวันนี้ กราบส่งท่านอาจารย์ ด้วยความเคารพ และ อาลัยอย่างยิ่ง ครับ



Boonserm Somteep - 8 สัปดาห์ - ๑ แผ่นด้วย
ในฐานะศิษย์วิชาพุทธศาสนาหมวกฏราชวิทยาลัย ขอแสดงความอาลัย ที่สูญเสียครูบาอาจารย์ทรงคุณค่าและแตกฉานในทางพระพุทธศาสนา ขอให้อาจารย์จงมีความสุขยิ่งๆขึ้นในสัมปรายภพ トラบเท่านิพพาน.



Nitiphol Sodram - 8 สัปดาห์
น้อมกราบลาท่านอาจารย์วัน ด้วยความเคารพ ขอให้ดวงจิตท่านไปสู่ภพภูมิที่ดี...ในฐานะเคยได้เรียนกับท่าน ที่ ตึกมหาหมวกฏราชวิทยาลัย ภายในวัดบวรนิเวศ บางลำภู ปี 2533 ขณะนั้นผมเองยังเป็นพระนักศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยที่ 1 นิกถึงบรรพชาศที่เจียบสมบเวลาท่านสอนระลึกถึงเสมอครับ จากวันนั้นถึงวันนี้เป็นเวลา 35 ปี มาแล้ว



สาขานอร์เวย์ วัดพุทธบารมี - 8 สัปดาห์
ขอถวายบุญคุณโยมอาจารย์ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ด้วยเทอญ



Sittavee Tanaponsawat - 8 สัปดาห์
ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก 🙏
ขอนอบน้อมกราบถวายความอาลัย
กายกรรม 🙏 จักกรรม 🙏 โนกรรม
กรรมใดๆตั้งแต่อดีตชาติถึงปัจจุบัน
ชาติ ประมาทผลงเลผลด้วยเจตนาที่ดี
มิได้เจตนาที่ดี 🙏 เก้ากระผมและ
ครอบครัว กราบขอขมา 🙏



Mahaniyom Yanyon - 8 สัปดาห์
คำสอนทางพระพุทธศาสนาของท่านอาจารย์ ถือว่าเป็นเยี่ยมในหลายแง่มุม ขอให้อาจารย์ที่วสัน จมิมุสสุตเป็นที่สุดเกิด ขอแสดงความอาลัย



วางศ์กร มีพรหม - 8 สัปดาห์ - ๑ แผ่นด้วย
อ่านแล้วร้องไห้ตาม ท่านผู้ที่ลึกซึ้ง เพราะกินใจมาก ได้รู้จักท่านครั้งแรกที่ราชการวัดสัมพันธวงศารามเข้ามาเปิดให้ฟังเมื่อ 20 ปีที่แล้ว ได้ยินได้ฟังแล้วความรู้สึกคือพูดสั้นขึ้นมาในใจว่าท่าน ท่านคือดวงประทีปส่องสว่างนำทางชีวิตให้เข้าใจชีวิต แต่ด้วยยังมีวาทกรรมจึงหาทางหาไม่ได้ฟังท่านอีก ต่อมาได้มาเรียนพระอภิธรรม จึงได้ติดตามอ่านวรรณกรรมของท่านอีกครั้ง ช่วงหนึ่งก็เรียนจบ, รวมค่าแห่งเป็นเวลาได้เจอกับท่านไปสอนที่มหาสิริ แต่ไร้บุญวาสนาไม่ได้เรียนวิชาพุทธศาสนาต่อไม่ได้พบอ.



สมคิด เชาว์ช่างเหล็ก - 8 สัปดาห์
คือครูฐานิยะที่หายาก
คือผู้มากเมตตาตามหาศาล
คือผู้ให้ไม่มีประมาณ
คือผู้ห่วงหาขวัญธาสาธุชน

ขอกราบลาธรรมนี้ที่เคารพ
ขอน้อมนพมาลาขึ้นเหนือเศียร
ศิษย์ มรณ. รุ่งสุกท้ายที่ได้เรียน
สถิตย ฌ มณเฑียร ครอบนิพพาน



Ooy Polaris - 8 สัปดาห์
กราบลาคุณครูวสัน อินทสระด้วยความเคารพยิ่ง ขอบพระคุณคุณครูที่ได้สอนวิชาศีลธรรมที่โรงเรียนราชินีและพุทธปรัชญาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำให้ศิษย์ได้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ขอแสดงความเสียใจกับครอบครัวของคุณครูด้วยค่ะ





อัตชีวประวัติ
อาจารย์วคิน
อินทสระ

คำนำ



ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ คือปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ปุชนิยบุคคลที่โลกยกย่อง เป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณธรรม ปัญญา สร้างหิตานุหิตประโยชน์ให้แก่โลก และพระพุทธศาสนา ด้วยผลงานธรรมมากมายเปี่ยมคุณูปการ ดุจพระธรรมเจดีย์ ที่เพียบพร้อมคุณสมบัติแห่งกัลยาณมิตร เป็นครูผู้แจ่มแจ้งในหลักธรรมคำสอน ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ธรรม มีอัจฉริยภาพในด้านงานวรรณศิลป์ ดุจอุปกรณพรสวรรค์ที่ช่วยรังสรรค์งานวรรณกรรมธรรมให้งาม ประณีต ฝากไว้ในพระศาสนา สมฉายานาม “นายช่างผู้ร้อยมาลัยธรรม” ผลงานของท่านสมบูรณ์พร้อมทั้งอรรถและรส น้อมนำธรรมเข้าถึงจิตใจผู้คนได้ทุกระดับ

เข้ามีดวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๘ ได้รับแจ้งว่าท่านถึงแก่อนิจกรรมแล้ว รู้สึกใจหายด้วยความอาลัยรักยิ่ง ลึนแล้ว... ร่มโพธิ์แก้วที่ให้ร่มเงาอบอุ่นปลอดภัยแก่ชีวิตลูกตลอดมา ไม่กี่ชั่วโมงก่อนหน้านี้ (ค่ำวันที่ ๑ ธ.ค.) เพิ่งไปกราบเยี่ยมท่าน เมื่อทราบว่เรานั่งอยู่ข้างเตียง ท่านก็บีบมือเราไว้แน่นและนานเป็นพิเศษ เหมือนรอสั่งเสียรอกล่าวอำลา เราทราบกันดีว่าจิตใจท่านเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มีมรณสติเตรียมพร้อมเสมอ สั่งเสียไว้เรื่อยๆ ว่าเมื่อถึงคราววิกฤติ ไม่อนุญาตให้แพทย์ใช้เครื่องช่วยพยุงชีพใดๆ ทั้งเตือนพวกเราบ่อยๆ ให้เตรียมทำใจไว้ “คุณพ่อจะอยู่เท่าที่อยู่ไหนนะ” ตามปกติ เราได้โทรศัพท์สนทนาธรรมกันทุกวัน ได้รับข้อคิดและหลักธรรมหลักชีวิตที่ดีเป็นกำลังใจตลอดมา บางครั้งเรามีทุกข์มาก เล่าให้ท่านฟัง ท่านพูดแค่คำสองคำ แต่เป็นคำสอนที่มีค่าเตือนสติได้ทรงพลัง จนทุกข์ที่แบกมาหล่นกระเด็นหายวับไปลับพลัน เพราะท่านเมตตา ใส่ใจ จริงใจ ตกผลึกความเข้าใจชีวิตด้วยปัญญา เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของศิษย์ทุกคน บัดนี้...เมื่อถึงวันอำลาจริงๆ ก็ทำใจยอมรับยากพอสมควร

ช่วงปีหลังๆ คุณพ่อเข้าออกโรงพยาบาลบ่อยๆ ท่านปล่อยวางและมนสิการธรรม โสธชั้นเลิศเป็นบริหารธรรม เหมือนคนทำงานเสร็จ รอรับค่าจ้าง ระลึกถึงเดือนมีนาคม ปี ๒๕๖๘ นี้เอง ท่านเข้าพักรักษาตัวอยู่ห้องพัก ชั้น ๑๒ โรงพยาบาลตำรวจ วันนั้น เรานั่งรถไฟฟ้าไปเยี่ยมเช่นเคย ถึงห้องได้สัก ๑๐ นาที กำลังป้อนน้ำมะพร้าวให้ท่าน รู้สึกว่าบ้านหมุน พื้นห้องแกว่งไกวแรง รูปที่แขวนไว้ก็แกว่งไปด้วย เสียงปุนร่วงกราวๆ ดังลั่นเป็นระยะจากชั้นบนขึ้นไป นื่องพยาบาลบอก จึงทราบที่เกิดแผ่นดินไหวรุนแรง ครั้งประวัติศาสตร์ มีตึกถล่มบางแห่งและมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก แต่มั่นใจว่าด้วยบุญบารมีของคุณพ่อ ทุกชีวิตที่จะปลอดภัยด้วย คิดว่าถ้าจะต้องตาย เราพร้อมตายเคียงข้างท่าน เอาตัวเองบังร่างท่านไว้ ถ้าอะไรจะถล่มทับลงมา ก็ให้โดนตัวเราก่อน ท่านบอกด้วยเสียงสงบว่า “คุณพ่อไม่มีดวงตายโหง ลูกไม่ต้องกลัว” ท่านนอนนิ่ง ไม่มีท่าทีตกใจสักนิด สถานการณ์ตอนนั้น คงไม่มีอะไรดีไปกว่าการปล่อยวางและยอมรับความตาย ถ้าจะมาถึงจริงๆ

ในพระพุทธศาสนาไม่มีอะไรบังเอิญ วันนั้น ราวกับฟ้าจะส่งให้เรามาอยู่เคียงข้างท่านในสถานการณ์วิกฤติ กว่าเราจะหารถเมลล์ไหนกลับบ้านได้ก็เกือบห้าทุ่ม แต่เราก็ผ่านวิกฤติ รอดชีวิตมาด้วยกันได้ (เมื่อปี ๒๕๕๔ เคยไปนอนเฝ้าท่านทำบาลุนหัวใจอดนอน ขับรถกลับบ้านคนเดียว ถึงบางนา รถคว่ำ พังยับ นอนโรงพยาบาลเป็นเดือน แต่เราก็รอดชีวิตมาได้) แต่ครั้งนี้ ไม่ใช่... ไม่มีวันพรุ่งนี้อีกแล้วจริงๆ ความตาย ตัดขาดการติดต่อได้อย่างขาดสะบั้นสิ้นเชิง กว่าที่ตั้งหลักทำใจได้ก็ใช้เวลาพอสมควร

มองย้อนกลับไปควรภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นศิษย์ (ลูกสาว) ที่คุณพ่อเมตตาอย่างยิ่ง ได้รับโอกาสดีๆ ได้ตามรอยผลงานต่างๆ ท่านไว้ใจและให้โอกาสได้ร่วมอุดมการณ์เผยแผ่ธรรม สัญญากับท่านว่าเมื่อเรียนบาลีไวยากรณ์จบปีนี้แล้ว คุณพ่อจะสอนธัมมบท อรรถกถาบาลีให้ ท่านรักภาษาบาลีมาก จำพระคาถาบาลีได้มากมาย เวลาท่านอยู่คนเดียว ท่านจะทบทวนสาธยายคาถาธรรมต่างๆ ทรงสมาธิอยู่เงียบๆ ตามลำพัง เป็นปกติ แต่พอถึงวันที่เราเรียนจบ มีเวลาพร้อม คุณพ่อก็มาด่วนจากลา ยิ่งทบทวนวันเวลาที่เคยมีท่านอยู่ ยิ่งซาบซึ้งประทับใจกับชีวิตงามของท่าน นับเป็นบุญยิ่งที่ได้ดูแลรับใช้และสืบสานงานธรรมของท่าน ได้เกิดมาร่วมชาติ ร่วมบุญวาสนา ได้รับเมตตาแบบอย่างที่ดี ได้รับแต่มงคลชีวิตจากท่านตลอดมา

ในงานบำเพ็ญกุศล ได้เห็นพระเดชพระคุณ พระเถรานุเถระ และพระลูกศิษย์ที่เคยเรียนกับคุณพ่อมาร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลตลอดระยะเวลา ๗ คืน ทุกรูปทุกท่านต่าง

กล่าวชื่นชมสดุดีคุณงามความดีของคุณพ่อ มากมายหลายเรื่อง หลายแง่มุม ยิ่งได้เห็นความยิ่งใหญ่ในคำว่า “ครู” เป็นกัลยาณมิตรชั้นเลิศที่ศิษย์ทั้งหลายเคารพรักศรัทธา และยึดถือเป็นแบบอย่าง เมื่อบำเพ็ญกุศลครบ ๗ คีน ได้บรรจุสรีระท่านไว้ที่ ศาลา ๑ เพื่อจัดเตรียมความพร้อมในการประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ ก็มาคิดเรื่องการเตรียมทำหนังสือที่ระลึกเพื่อแจกในงานฯ ซึ่งมีเวลาเตรียมการประมาณสองเดือนเท่านั้น การทำหนังสือที่ระลึกนี้ รู้สึกเป็นงานใหญ่เกินตัว แต่ด้วยความเคารพบูชาและสำนึกพระคุณยิ่ง ทั้งต้องรีบตัดสินใจเพื่อเริ่มลงมือทำงานให้ทันเวลาที่จำกัด จึงออกปากว่าจะทำงานนี้ จะตั้งใจทำเต็มกำลังความสามารถ

ระลึกถึง “อัตชีวประวัติ” ที่คุณพ่อเล่าไว้เอง เป็นหนังสือที่อ่านแล้ววางไม่ลง ตอนอ่านจบบรรู้ถึงพลังศรัทธาต่อความดีงาม เป็นแรงบันดาลใจยิ่ง สงสารท่านมากที่เป็นกัปาราคคุณพ่อคุณแม่ตั้งแต่ ๕ ขวบ ประทับใจในความรักดี ความเพียร ปัญญาที่ท่านมั่นคงเป็นหลักทางใจมายาวนาน หล่อหลอมบ่มเพาะพัฒนาชีวิต ไม่เคยย่อท้อไม่เคยโทษโชคชะตา และต่อมาในปี ๒๕๕๘ ท่านได้เขียนบทสุดท้ายเพิ่มไว้ ยังไม่ได้ตีพิมพ์เคยสั่งไว้ว่า “ถ้าลูกจะพิมพ์ ‘อัตชีวประวัติ’ ครั้งที่ ๓ ขอให้พิมพ์รวมลงไว้ด้วย” แต่เรายังไม่มีโอกาสทำ (ดีใจที่ช่วงปีสุดท้าย ได้เร่งจัดพิมพ์วรรณกรรม “พุทธจริยา” และ “จอมจักรพรรดิอโศก” ให้เสร็จ เพราะเห็นว่าเวลาของเราเหลือน้อย ชีวิตไม่แน่ ได้เห็นท่านถือหนังสือปลื้มใจยินดี ก็ยังมีความสุข) ในเมื่อ “อัตชีวประวัติ” ยังไม่ได้พิมพ์ใหม่ตามที่รับปากไว้ จึงตั้งใจนำมาจัดพิมพ์ลงในหนังสืออนุสรณ์ฯ ครั้งนี้ เพื่อให้ครบบริบูรณ์ต้นแบบชีวิตครูธรรม ปุชนิยบุคคลที่โลกควรจารึกเกียรติประวัติไว้

“พระอาณนท พุทธอนุชา” เป็นวรรณกรรมเล่มสำคัญที่โลกยกย่อง พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ หลังจากท่านลาสิกขาในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ พวกเราตระหนักและภูมิใจในคุณค่าและเกียรติยศในระดับสากลนี้ จึงนำมาพิมพ์รวมไว้ด้วย ให้เป็นวรรณกรรมเล่มสำคัญคู่ประวัติชีวิตทั้งดงามของท่าน ทั้งได้อ่านได้ฟังพระเถระหลายรูป เปิดใจว่า “ที่อาตมาบวช หรือ ที่บวชอยู่นานนี้ ก็เพราะได้อ่านพระอาณนท พุทธอนุชา” ก็ยังเห็นอัศจรรย์ในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ จึงขอเปิดโอกาสให้สาธุชนได้สัมผัสวรรณกรรมธรรมอันทรงคุณค่าที่จะฉายแสงพระธรรมอยู่คู่โลกตลอดไป ตราบนานเท่านาน

นอกจากหนังสืออนุสรณ์ฯ เล่มนี้ พวกเรายังได้จัดพิมพ์ “พุทธจริยศาสตร์”, “ธรรมดาของชีวิตเป็นเช่นนี้เอง” และได้นำวรรณกรรม “พุทธจริยา” ที่เพิ่งพิมพ์เสร็จไม่นาน มาแจกเป็นอนุสรณ์ธรรมในงานนี้ด้วย และได้รวบรวมไฟล์เสียงธรรมของท่าน

จัดหมวดหมู่ บรรจุลงแฟลชไดรฟ์ ๓๒ GB เป็นอนุสรณ์ธรรมพร้อมกัน ให้เสียงธรรมอันบริสุทธิ์เป็นเสียงของกัลยาณมิตร ชี้อำนาจสว่างแก่โลกตลอดไป พระธรรมไม่มีวันตาย

หนังสือนี้ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ได้สำเร็จตั้งตั้งกุศลเจตนาแล้ว ด้วยความสามัคคีร่วมใจของศิษย์ทั้งหลาย น้อมมาจริยบูชาปฏิการคุณแต่ท่านอาจารย์ ด้วยดวงใจเดียวกันที่เปี่ยมด้วยความเคารพอาลัยรัก ขอกราบนมัสการ ขอขอบพระคุณ ในเมตตาของครูบาอาจารย์ทุกรูป และขอนุโมทนาแก่กัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจ และเป็นกำลังใจในการทำงาน ให้มหากุศลธรรมทานอนุสรณ์ธรรมนี้สำเร็จลุล่วงทันตามเวลาอันจำกัด กราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้จัดทำหนังสือ “ประวัติและผลงานเพื่อเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลาแห่งชาติ” ไว้ จึงได้อาศัยเป็นข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้หนังสืออนุสรณ์ฯ เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น คู่ควรเป็นอนุสาวรีย์ชีวิตของปูชนียบุคคลอันจะเป็นที่ฐานาคติตลอดไป และหากหนังสือเล่มนี้เกิดมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ในนามคณะที่จัดงาน กราบขอขมาต่อครูบาอาจารย์ และกราบขออภัยต่อทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

อัครจารย์แห่งอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ที่สว่างไสว อบอวน สง่างามตามธรรม สุดจะพรรณนา แม้กระดาษทุกแผ่นในโลกนี้มารวมกันก็ยังไม่พอบรรยายได้ครบถ้วน วิธีหนึ่งที่ทำได้คือการตามดูรอยประทับในใจในความรู้สึกของท่านที่จะสะท้อนฉายาธรรมที่จับต้องได้ จันใด ความยิ่งใหญ่ของเอกบุรุษเช่นคุณพ่อวศิน อินทสระ ก็จันนั้น หนังสือเล่มนี้เป็นแต่เพียงส่วนน้อยนิดที่พวกเราได้ประมวลประวัติชีวิต ผลงาน คำสอนของท่าน อีกทั้งความทรงจำอันทรงคุณค่าที่ศิษย์ทั้งหลายมีต่อท่าน เป็นเพียงรอยจารึกเล็กน้อย ที่เราพยายามวาดภาพของครูให้สมบูรณ์ในกรอบเวลาที่จำกัด บูชาพระคุณท่านที่ได้ทุ่มเทอุทิศทั้งชีวิตเพื่อตอบแทนคุณพระศาสนาและประชาชน รักษาสืบทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ เพื่อประโยชน์สุขของทุกคน ที่จะต้องอยู่หรือเกิดมาบนโลกนี้ต่อไป ขอมหากุศลเจตนาอันประกอบด้วยปัญญา จงเป็นพลพจจัยให้ได้เหตุผลและศรัทธา นำพาทุกท่าน น้อมใจน้อมธรรมมาศึกษา ปฏิบัติบูชา อันจะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง ส่วนตนและสังคมโดยรวมตามลำดับไป

บัดนี้แม้ท่านจะวางภาระ วางขันธืไปแล้ว ทุกถ้อยธรรมคำสอน ถ้าพวกเราน้อมนำมาปฏิบัติตามได้ ก็เท่ากับว่าท่านยังมีชีวิตอยู่กับเราตลอดไป ผลงานมากมายที่ท่านฝากไว้ เมื่อได้มีโอกาสศึกษาตามรอยท่าน ยิ่งตระหนักในพระคุณและเมตตาอันสูงยิ่ง

นอกจากนั้น ชีวิตท่านยังเป็นแบบอย่างของผู้ทรงธรรม ที่ฝากคำสอนไว้ในโลกด้วยชีวิตจริง “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้รู้สึก” เมตตาให้ดู ปล่อยวางให้ดู อดทนให้ดู รักและให้อภัย ปรรณนาดีต่อสรรพชีวิตอย่างไม่มีประมาณ ดังนั้น แม้ท่านมิได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์ แต่เนื้อแท้ของท่านก็คือองค์พระแท้ที่เรากราบได้สนิทใจ ขอเชิญพวกเราเดินตามรอยธรรมอันท่านได้ดำเนินนำไปด้วยดีแล้ว และมาร่วมแรงร่วมใจกันสืบทอดเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมทุกข์ต่อไปตามกำลังเกิด

บุญกุศลและความดีได้อันบังเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือนี้ ขอตั้งจิตน้อมมาเจริญบูชาแด่คุณพ่อวาทิน อินทสระ ที่เคารพบูชายิ่งเหนือเศียรเกล้า ท่านได้แสดงธรรมไว้อย่างสมบูรณ์บริบูรณ์แล้ว หมดจดดงดงาม ในเบื้องต้น ท่ามกลาง และบทสุดท้ายในที่สุด สมเกียรติสมศักดิ์ศรีแห่ง “ทหารเอกของพระพุทธเจ้า” ชีวิตคุณพ่อสอนลูกว่าไม่มีเหตุผลข้ออ้างใดๆ ที่เราจะไม่เป็นคนดี ไม่ว่าชีวิตจะโยนอะไรมาให้เรา ทุกอุปสรรคปัญหา เราสามารถใช้เป็นอุปกรณ์พัฒนาชีวิตและจิตใจ เปลี่ยนก้อนอิฐเป็นดอกไม้ได้เสมอ โดยไม่ต้องโทษใคร ถ้าใจเรามั่นคงในธรรมและมีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

ขอนอบน้อมหลอมรวมทุกดวงใจเป็นพลังกุศลบุญราศี กราบอภิวาทสดุดีแด่ดวงวิญญาณของครู ผู้เป็นรัตตัญญูบุคคล สู่ทิพยสถานวิมานธรรม ได้สืบสานปณิธานแห่งผู้ให้อมตธรรม ผู้ทรงธรรมอันประเสริฐสืบต่อไปในสุคติสัมปรายภพเบื้องบนสุขสงบอยู่ในสันติรสด้วยดวงจิตบริสุทธิ์ สว่างแจ่มกระจ่างด้วยปัญญา อันท่านได้สร้างเหตุไว้ด้วยดีตลอดมา ขอबारมีสูงสุดแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษา เป็นวิถีธรรมนำทางให้ท่านได้ประจักษ์แจ้งในธรรมสูงสุด ด้วยปัญญาใสสว่างดุจพระจันทร์วันเพ็ญ ถึงฝั่งปรมาตมประโยชน์ คือนิพพานสมบัติอันเป็นบรมสุขในกาลอันใกล้นี้ และทอแสงธรรม แผ่บุญญาบาร์มี เป็นที่พึ่ง เป็นความร่มเย็นต่อใจศิษยานุศิษย์และผู้ใฝ่ธรรมในทุกภพภูมิทุกทิวาราตรี เทอญ

กราบบูชาพระคุณท่านอาจารย์ด้วยเศียรเกล้า

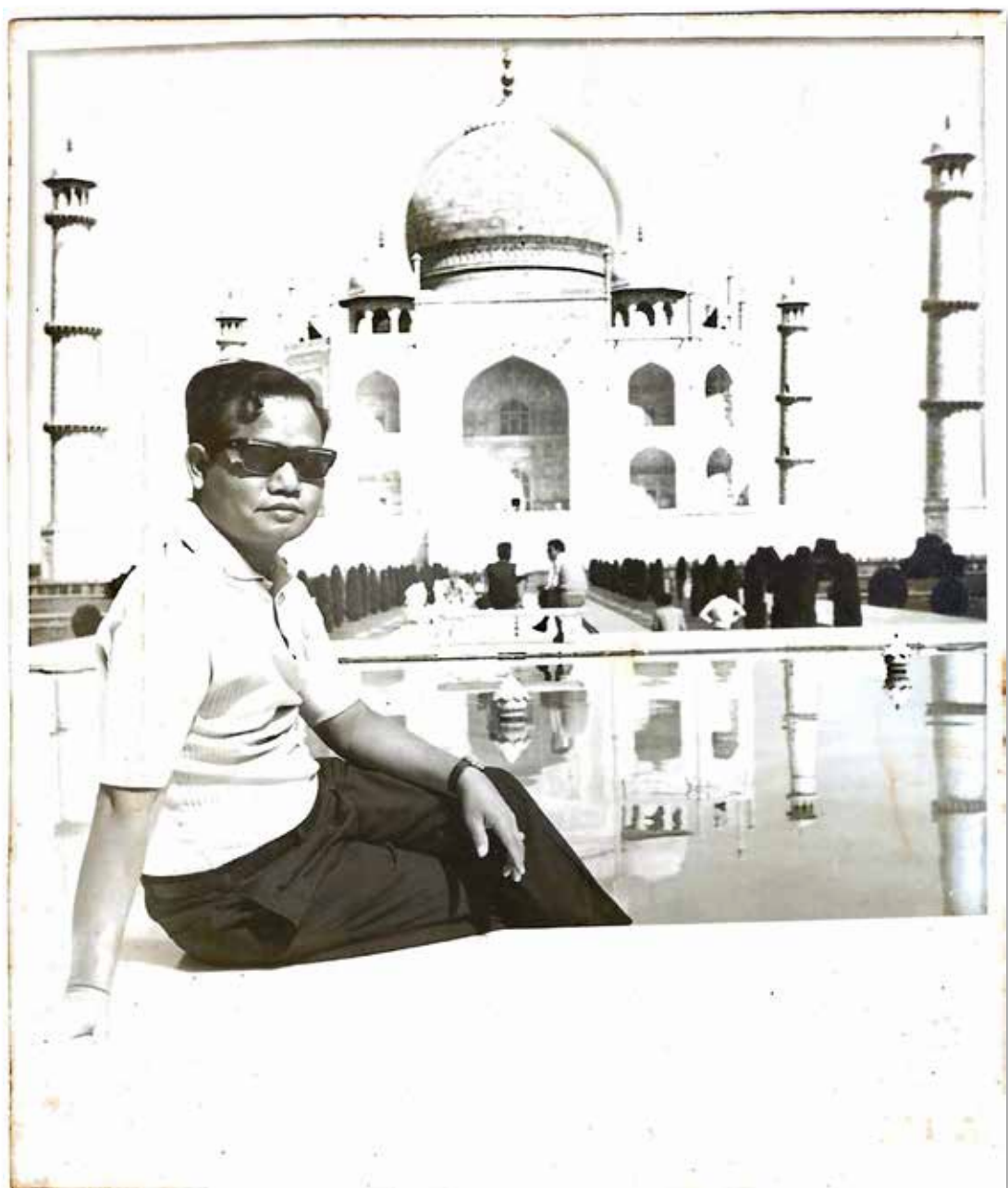
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

ประธานชมรมกัลยาณธรรม

ในนามคณะศิษย์และคณะบรรณาธิการ



๑	เมื่อเป็นเด็ก.....	๑๔๑
๒	เมื่อเป็นสามเณร.....	๑๔๗
๓	เมื่อบวชเป็นพระ.....	๑๕๒
๔	เมื่อมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์.....	๑๖๐
๕	เมื่อลาสิกขาและหน้าที่การงาน.....	๑๖๗
๖	โรงเรียนเตรียมทหาร.....	๑๗๒
๗	เมื่อแต่งงาน.....	๑๗๖
๘	เมื่อไปศึกษาต่อที่อินเดีย.....	๑๘๐
๙	มหาวิทยาลัยพาราณสี.....	๑๘๒
๑๐	กลับเมืองไทย.....	๑๘๕
๑๑	ที่หอสมุดแห่งชาติ.....	๑๘๙
๑๒	ประจำที่มหาวิทยาลัยสงฆ์.....	๑๙๑
๑๓	ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง.....	๑๙๓
๑๔	โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หลักสูตรพิเศษ.....	๑๙๗
๑๕	ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.....	๒๐๐
๑๖	ทำรายการวิทยุ.....	๒๐๒
๑๗	ทำนิตยสาร.....	๒๐๕
๑๘	เทพและซีดี.....	๒๐๘
๑๙	ชีวิตปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๙).....	๒๑๐
๒๐	บุพการี.....	๒๑๕
๒๑	บันทึกเปิดเตล็ด.....	๒๑๗
๒๒	เมื่อปัจฉิมวัย.....	๒๒๑
๒๓	ปัจฉิมบทแห่งธรรม.....	๒๒๖





เมื่อเป็นเด็ก



จำไม่ได้ว่ากี่เดือนหลังจากที่แม่ตายแล้ว
พ่อก็มาที่บ้านน้ำป่าว...
น้ำได้เรียกข้าพเจ้าไปหาพ่อ
ท่านเรียกข้าพเจ้าไปทอด รู้สึกอบอุ่นอย่างประหลาด
เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าจำได้ว่า
ได้อยู่ในอ้อมกอดของพ่อ แล้วพ่อก็จากไป
ต่อมาอีกไม่กี่เดือน น้ำจิตที่บ้านหนองหวามาแจ้งข่าวว่า
พ่อได้เสียชีวิตแล้ว ข้าพเจ้ายังเด็กเกินไปที่จะเสียใจ

ข้าพเจ้าเกิดที่หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ สถานที่เกิดเป็นเนินดินที่ภาษาทางใต้เขาเรียก ‘โคก’ มีต้นมะม่วงหิมพานต์ อยู่เต็มในบริเวณนั้น หรือเรียกย่อๆ ภาษาทางใต้เรียก ‘ยาร่วง’ แปลว่าข้าพเจ้า เกิดที่โคกยาร่วงหรือเนินป่าต้นหิมพานต์

เมื่อข้าพเจ้าโตแล้วได้เห็นว่าบริเวณนั้นเป็นป่าทั้งหมด จึงเป็นบ้านที่อยู่ในป่า มีป่าผู้ใจดีตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน เป็นพี่ของแม่ ชื่อปากลับ มีลูกสาว ๒ คน อายุมากกว่าข้าพเจ้า หมู่บ้านบริเวณนั้นจึงสงบเงียบเพราะเป็นป่าเสียส่วนใหญ่ มีลำคลองทอดยาวมาจากเขาแก้วลงสู่ทะเลสาบสงขลา ตรงตำบลปากบาง อำเภอรัตภูมิ

ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ใหญ่ว่า ต่อมาแม่ได้ย้ายกลับไปอยู่ที่ตำบลบ้านตากแดด อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่ง ณ ที่นั้นมีญาติอยู่มาก เช่น น้านองของแม่ และต่อไปอีกหมู่บ้านหนึ่งเหนือขึ้นไปมีญาติฝ่ายพ่ออยู่มาก เรียกหมู่บ้านหนองหวา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สองหมู่บ้านนี้อยู่คนละฝั่งทะเลสาบกับอำเภอรัตภูมิ ถ้าจะเดินทางไปหากันต้องไปทางเรือ ส่วนมากจะเป็นเรือใบ ยาและปูอยู่ที่บ้านหนองหวานี้ มีพี่สาวที่ใจดีคนหนึ่งลูกของป้า ชื่อพี่ถ้าย จิตรักดี

วัน/เดือน/ปีเกิด ของข้าพเจ้า แม่ได้บอกให้ทราบไว้ตั้งแต่พอจำความได้ว่า ถ้าใครถามให้บอกว่าเกิดปีจอวันจันทร์เดือนสิบ ข้าพเจ้าก็ท่องตลอดมาตั้งแต่สมัยที่เป็นเด็ก ใครถามก็ตอบได้ทันที ที่มาทราบวันเกิดวันที่ ๑๗ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ นั้น เมื่อข้าพเจ้าได้มาบวชเป็นสามเณรที่วัดบุปผารามแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยที่ท่านอาจารย์คือท่านเจ้าคุณพระราชดิลก เวลานั้นยังเป็นพระมหาหลวง กิตติสาโร อยู่ ท่านชำนาญทางโหราศาสตร์ ได้นำวัน/เดือน/ปีเกิดที่ข้าพเจ้าท่อง มาเทียบกับปฏิทินโหราศาสตร์ว่าตรงกับวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๙๗ เวลานั้นข้าพเจ้าอายุ ๑๓ ปี ซึ่งจะเล่ารายละเอียดข้างหน้า ข้าพเจ้าเกิดที่อำเภอรัตภูมิ แต่มาเติบโตที่อำเภอเมือง เมื่อแม่ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากกระอ ข้าพเจ้าจำความได้ไม่นาน แม่ก็สิ้นชีวิตด้วยโรคไข้ธรรมดา เมื่อข้าพเจ้าอายุได้ ๕ ขวบ พ่อฉันข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเป็นใคร บ้านของข้าพเจ้าอยู่ติดกับบ้านของน้าซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่า ‘น้าปาว’ ภรรยาชื่อ ‘แหม่ม’ ซึ่งเป็นน้าสะใภ้ มีลูกหลายคน ทั้งหญิงและชาย ข้าพเจ้ามีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน เป็นชาย ๔ หญิง ๒ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นพี่ชายคนที่สอง ทราบว่าเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก คงยังเหลือเติบโตมา ๕ คนคือ

สุเมธ อินทสระ (เสียชีวิตแล้ว)

นรินทร์ อินทสระ (เสียชีวิตแล้ว)

ชัด บุญประกอบ (เสียชีวิตแล้ว)

ข้าพเจ้า วศิน อินทสระ

คลองจิตร กาญจนมุสิก (ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลปากบาง อำเภอรัตภูมิ)

เมื่อแม่เสียชีวิตแล้วพ่อไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน พี่ชายคนโตก็ไม่ได้กลับบ้าน พวกเราซึ่งยังเด็กๆ กันอยู่ก็กำพร้าทั้งพ่อและแม่ ปากลับผู้มีน้ำใจอารีต่อลูกหลานได้มาแบ่งเอาหลานไป ๓ คน ไปเลี้ยงที่อำเภอรัตนภูมิ คือ นรินทร์ ชัด และคลองจิตร คงเหลือข้าพเจ้าให้อยู่กับน้ำที่บ้านตากแดด ตอนนั้นข้าพเจ้าอายุได้ ๕ ขวบ (พ.ศ. ๒๔๘๒) พ่อช่วยเขาทำงานได้บ้างเล็กๆ น้อยๆ ตามประสาเด็ก เมื่ออายุ ๘ ขวบ จึงได้เข้าเรียนหนังสือชั้นเตรียมประถมที่โรงเรียนประชาบาลป่อทราย ตำบลปากร่อ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีศาลาอยู่หลังหนึ่งเป็นโรงเรียนทั้งหมด เด็กเล็กชั้นเตรียมประถมให้เรียนที่ใต้ต้นประดู่ มีสระใหญ่อยู่สระหนึ่งอยู่ระหว่างศาลากับต้นประดู่ นักเรียนหิวน้ำ ก็ไปวกน้ำในสระกิน แต่ห้ามไม่ให้ใครลงไปว่ายน้ำเล่น คราวใดปิดเทอมปากลับก็จะมารับไปอยู่ที่อำเภอรัตนภูมิ ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุข เหมือนได้ขึ้นสวรรค์ เพราะมีป่ามาก และมีผลไม้ให้เก็บกินหลายอย่าง ลูกสาวคนเล็กของป้าชื่อพี่เชือนได้เอบไหล่ข้าพเจ้าไปหาผลไม้ในป่ากิน ข้าพเจ้ารู้สึกอบอุ่นและมีความสุขอย่างประหลาด ซึ่งไม่เคยได้รับมาก่อน ความรู้สึกอันนั้นยังแนบสนิทอยู่จนบัดนี้ พี่เชือนเสียชีวิตไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘

เมื่อเปิดเทอมข้าพเจ้าต้องกลับมาเรียนหนังสือที่โรงเรียนป่อทราย โดยเดินไปเรียนทั้งไปและกลับระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร เสื้อผ้าและอาหารนั้นขาดแคลนมาก ไม่ต้องพูดถึงรองเท้า เด็กนักเรียนเดินเท้าเปล่ากันทั้งนั้น พ.ศ. ๒๔๘๔ เกิดสงครามโลกครั้งที่สองยิ่งขาดแคลนหนักขึ้นไปอีก ทางเกวียนที่มุ่งไปโรงเรียนปะแล้วปะอีก ทางเกวียนที่มุ่งอยู่กับบ้านและมุ่งไปโรงเรียนคงมีไม่เกิน ๒ ตัว ปะแล้วปะอีกจนหาเนื้อเดิมไม่ได้ เลื่อนนั้นมีไว้สำหรับผูกคอ ไม่ได้มีไว้สำหรับใส่ วิธีผูกคอก็คือ เอาแขนเสื้อทั้งสองโอบมามัดคอไว้ ตัวเสื้ออยู่ข้างหลังไม่ต้องกลัวหนาวเพราะที่นั่นไม่เคยหนาว และเป็นการถนอมเสื้อไม่ให้ขาด จะไม่มุ่งทางเกวียนไปโรงเรียนก็ดูกระไรอยู่ ความขาดแคลนปัจจัยสี่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองมีอยู่เป็นอันมาก ธรรมดาไม่เกิดสงครามก็ขาดแคลนอยู่แล้วถึงหน้าแล้งก็แห้งจริงๆ ผู้ใหญ่ต้องไปตักน้ำในที่ไกลๆ จึงจะได้น้ำมาป้อนสองปี๊บ ไกลหลายกิโลทีเดียว หน้าฝนน้ำก็ท่วมเจิ่งนองไปหมดทั่วท้องทุ่ง มองเห็นพื้นน้ำขาวสุดสายตา อาหารที่ชาวบ้านหาได้เป็นหลักก็คือปลาในท้องทุ่ง ข้าวพอมีกินเพราะทำนาเอง ย้อนระลึกดูแล้วความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบทสมัยนั้นน่าสงสารมาก

จำไม่ได้ว่ากี่เดือนหลังจากที่แม่ตายแล้ว พ่อก็มาที่บ้านน้ำบาว ตอนนั้นบ้านของแม่ได้เป็นเรือนข้าวเปลือกของน้ำ น้ำได้เรียกข้าพเจ้าไปหาพ่อ ท่านเรียกข้าพเจ้าไปทอด

รู้สึกอบอุ่นอย่างประหลาด เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าจำได้ว่าได้อยู่ในอ้อมกอดของพ่อ แล้วพ่อก็จากไป เข้าใจว่าคงไปพักที่บ้านปู่และย่า ต่อมาอีกไม่กี่เดือน น้ำจิตที่บ้านหนองหวามาแจ้งข่าวว่าพ่อได้เสียชีวิตเสียแล้ว ข้าพเจ้ายังเด็กเกินไปที่จะเสียใจ จึงได้แต่ยืนเฉยๆ จำได้ว่าวันที่เผาพ่อนั้นน้ำท่วมใหญ่ คนหามศพต้องหามลุยน้ำกันไป ข้าพเจ้ายังเล่นน้ำตามไปด้วย

เรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนบ่อทรายใต้ ๓ ปี พอจบ ป.๒ ตอนนั้นทราบว่าพี่ชายคนโตคือพี่สุเมธ ไปบวชเป็นพระอยู่ที่วัดภูตบรรพต ตำบลชะแล อำเภอลือทอง จังหวัดสงขลา โดยคำขอร้องของปู่และย่า ข้าพเจ้าอยู่ที่บ้านตากแดดด้วยความลำบากและอดทน บังเอิญมีเหตุให้น้ำตดสินใจนำข้าพเจ้าไปไว้ที่วัดภูตบรรพตที่พี่ชายบวชอยู่ ตกลงว่าได้ไปอยู่เป็นเด็กวัดอยู่กับพี่ชาย แต่ความเป็นอยู่ก็ยังคงอัตคัดขาดแคลนตามประสาเด็กวัดบ้านนอก อาหารได้กินบ้างไม่ได้กินบ้าง น้อยวันที่ได้กินครบสามมื้อ มาเรียน ป.๓ ที่โรงเรียน ประชาบาลวัดชะแล ตำบลบางเขียด (ปัจจุบันเป็นอำเภอลือทอง) ห่างจากวัดภูตบรรพตเพียงเล็กน้อย เดินประมาณสิบนาทีก็ถึงแล้ว ตลอดเวลาที่เรียนอยู่ที่นี้ ตอนกลางวันเป็นไม่ต้องพูดถึงกันเลย คือไม่มีกิน ของขายก็ไม่มี ถึงจะมีของขายก็กินไม่ได้ เพราะไม่มีเงินติดตัวเลยสักบาทเดียวเหมือนๆ กันทุกคน เด็กที่พอกินข้าวกลางวันได้บ้างตอนพักเที่ยง ก็เห็นจะเป็นเด็กที่อยู่วัดชะแลนั่นเอง มีเพื่อนคนหนึ่งชื่อ ‘หอม’ เป็นเด็กวัดชะแล เขาชวนไปกินข้าวกลางวันบ่อยๆ แต่ไม่ค่อยได้ไปกิน เลิกเรียนกลับมาวัดได้กินบ้าง ไม่ได้กินบ้าง มีอุปาสิกบางคนที่อยู่ข้างวัดเขารู้สึกเอ็นดู บอกว่าวันไหนไม่มีข้าวเย็นที่วัด ให้ไปกินที่บ้านเขา แต่ก็ไม่ค่อยได้ไป ปู่กับย่าก็สั่งเหมือนกัน แต่บ้านปู่และย่าอยู่ไกลเหลือเกิน ต้องเดินเป็นชั่วโมงจึงจะถึง จึงไม่ค่อยได้ไป ปู่กับย่าเป็นคนใจดี ลูกหลานรัก และคนในหมู่บ้านก็เคารพนับถือ เคยพูดกับข้าพเจ้าว่า เมื่อเรียนจบชั้นประถมแล้ว ก็จะส่งให้เรียนต่อชั้นมัธยม แต่น่าเสียดาย เมื่อข้าพเจ้าเรียนอยู่ชั้น ป.๔ ปู่และย่าก็ล้มป่วยลงพร้อมกัน เลิกโรงเรียนแล้วข้าพเจ้าก็จะรีบกลับมาเยี่ยมปู่และย่า และร้องไห้ทุกครั้งที่มา รู้สึกหมดที่พึ่ง ในที่สุดปู่และย่าก็สิ้นชีวิตลงพร้อมกัน ดูเหมือนจะห่างกันคนละวัน เก็บศพไว้ที่บ้านสองสามวันแล้วก็เผาพร้อมกัน ข้าพเจ้ากลับไปอยู่วัดอย่างเดิม

เมื่อเรียนอยู่ ป.๔ จำได้ว่านางแดงน้องของพ่อ เป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ที่บ้านโคกโพธิ์ไกล้ำ บ้านหนองหวานนั่นเอง (ทางใต้จะเรียกน้องของพ่อหรือน้องของแม่ว่า ‘น้ำ’

เหมือนกันหมด) ทางรัฐบาลได้มีนโยบายช่วยเหลือเด็กยากจน ได้นำผ้าไปแจก ไม่มีชื่อของข้าพเจ้าอยู่ด้วย หน้าแดงได้ทักท้วงขึ้นว่า ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นเด็กยากจนหรือ ทำไมจึงไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงได้ผ้ามาผืนหนึ่ง จำได้ว่าเป็นสีกรมท่า ใช้นุ่งก็ได้ห่มก็ได้ ข้าพเจ้าตั้งใจนุ่ง ใช้ผ้าอย่างทะนุถนอม คืบหนึ่งมีการแสดงหนังตะลุงที่เชิงเขาวิฑูตบรรพต ที่นั่นเป็นป่าช้าด้วย (ภาษาทางใต้เรียกว่า ‘เปลว’) ข้าพเจ้าได้ไปดูหนังตะลุงแล้วเผลอหลับไป ตื่นขึ้นมาผ้าห่มหายไปแล้ว เป็นความทรงจำที่ไม่รู้จักลืมเลือนถึงความรู้สึกขณะนั้นว่าเสียตายเพียงไร เรายังเด็กมากจะไปหาโจรที่ไหนได้เล่า

ข้าพเจ้าชอบศิลปิน หนังตะลุงเป็นสิ่งที่นิยมชมชอบมาก เมื่ออยู่วัดบางคืบก็หนีไปแสดงหนังตะลุงเอง ตอนนั้นคงจะอายุสัก ๑๒-๑๓ มีเพื่อนๆ เด็กวัดด้วยกันช่วยกันเอาวัสดุเท่าที่จะหาได้มาแทนไหม้ จึง และกลอง เป็นต้น พากย์หนังตะลุงอยู่ได้ทั้งคืน กลับมาวัดตอนเช้าถูกท่านอาจารย์ลงโทษบ้างก็เพียงเล็กน้อย ไม่หนักหนารุนแรงอะไร ท่านอาจารย์ผู้ปกครองเวลานั้นก็คือท่านปลัดเมศวร ซึ่งต่อมาเป็นพระครูถาวรศีลคุณ (มรณภาพแล้ว) เจ้าอาวาสวิฑูตบรรพตเวลานั้นคือ ท่านพระครูโศภณศีลาจาร (แดง) ท่านเป็นพระที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส

ข้าพเจ้าเรียนจบ ป.๔ ที่โรงเรียนวัดชะแล้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ จำได้แม่น เพราะทราบข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ สวรรคต พอดีพระพี่ชายคิดจะมาเรียนหนังสือต่อที่จังหวัดสงขลา จึงได้เดินทางมาจังหวัดสงขลา พักอยู่ที่วัดมัชฌิมาวาส ซึ่งเป็นวัดหลวงและเป็นวัดใหญ่ อาศัยพักอยู่ที่กุฏิท่านมหานិพนธ์ ซึ่งต่อมาได้เป็นท่านพระครูนิเทศธรรมารักษ์ ท่านเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่และมีชื่อเสียงทางวิชาการแล้ว ท่านติดขัดอะไรก็เขียนจดหมายมาถามบ่อยๆ โดยไม่ได้ถือตัวว่าเคยเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า เมื่อพักอยู่ที่วัดมัชฌิมาวาสนั้น มีเด็กรุ่นเดียวกันที่พักอยู่กับท่านมหานิพนธ์หลายคน นอนกันที่ระเบียงหน้าห้องท่านเต็มไปหมด อาหารประจำวันก็คือผักบุงที่เด็กรุ่นโตไปซื้อมาจากตลาด นำมาแกงรวมกับอาหารที่พระปิตุบาทได้รู้สึกว่าการกินอายุของจังหวัดสงขลาเป็นที่ถูกใจยิ่งนัก มันเป็นกลิ่นเมืองที่สงบเรียบร้อย สะอาด และผาสุก ด้านตะวันตกเป็นทะเลสาบสงขลา ด้านตะวันออกเป็นทะเลหลวง สมัยนั้นสงขลาเป็นเมืองที่สงบเงียบ ท่อระบายน้ำใสสะอาด นอนไม่ต้องกางมุ้งไม่มียุงกัดตัว

อยู่ที่วัดมัชฌิมาวาสก็เดือนจำไม่ได้ ก็เดินทางมากรุงเทพฯ เป็นไวยาวัจกรของพระพี่ชาย มาโดยทางรถไฟในปี ๒๔๙๐ เสร็จสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ๒ ปี ตอนนั้น

ทางรถไฟที่สุราษฎร์ฯ ขาด ต้องลงเรือข้ามแม่น้ำแล้วมาขึ้นรถไฟอีกฝั่งหนึ่ง รถไฟสุดทางที่บางกอกน้อยเวลานั้น มาพักที่วัดบูรณศิริมาตยารามก่อน จำไม่ได้ว่ากี่วันแล้วไปพักที่วัดบุปผาราม ธนบุรี กับท่านเจ้าคุณพระราชดิศกุลซึ่งตอนนั้นยังเป็นพระมหาหลวงอยู่ประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๐ ที่แรกพระพี่ชายตั้งใจไว้ว่า เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ แล้วก็จะส่งกลับไปบวชที่วัดมัชฌิมาวาส สงขลา แรกทีเดียวพระพี่ชายไม่ได้ตั้งใจพาข้าพเจ้ามา จะให้บวชอยู่ที่สงขลา แต่เพราะผู้ที่จะเดินทางเป็นไวยาวัจกรมาด้วยเกิดป่วยกะทันหัน จึงให้ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนมา

เมื่อพักอยู่ที่วัดบุปผารามนั้น ท่านเจ้าคุณอาจารย์ คือ ท่านเจ้าคุณพระราชดิศกุล (ซึ่งต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะขอเรียกท่านว่า ‘ท่านอาจารย์’) ได้สืบสาวเรื่องราวว่าข้าพเจ้าเป็นลูกใครเป็นหลานใคร พอรู้ชื่อพ่อและปู่ ท่านอาจารย์ก็รับไว้ให้บวชที่วัดบุปผาราม ทราบว่าเมื่อสมัยยังหนุ่ม ก่อนบวช ท่านไปมาที่บ้านหนองหวาเสมอ รู้จักปู่ของข้าพเจ้าและเป็นเพื่อนกับพ่อของข้าพเจ้า

ท่านมหาสิริ ฐานยุตโต ก็เป็นคนบ้านเดียวกัน คือท่านอยู่บ้านห้วยพุฒ จะมีส่วนในการมาของพระพี่ชายของข้าพเจ้าด้วยหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ ท่านมหาสิริท่านนี้ต่อมาได้เป็นพระเทพกิตติเมธี เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม กาญจนบุรี สุพรรณบุรี (ธรรมยุต) ตลอดเวลาที่ยังไม่ได้บวชเป็นสามเณรนั้น ข้าพเจ้าปวดหัวอย่างรุนแรงทุกวัน ตั้งแต่เช้าพระอาทิตย์ขึ้นจนถึงเที่ยงวัน ยาไม่มีกินเลยแม้แต่เม็ดเดียว ไม่รู้เป็นโรคอะไร หรือจะเป็นอย่างที่เขาเรียกกันว่า ‘ลมตะกั่ง’ กระมัง กำหนดวันบวชเณร เดือนกรกฎาคมก่อนเข้าพรรษา แต่จำไม่ได้ว่าวันที่เท่าใด เช้าวันนั้นโกนผมแล้วยังมีนศีระอยู่ ไม่ถึงกับปวด จำได้ว่าบวชตอนบ่าย เมื่อครองผ้ากาสาวพัสตร์แล้วบวชเสร็จแล้วอาการปวดศีระที่ต้องนอนร้องให้ทุกวัน ไม่เป็นอีกเลยมาจนกระทั่งบัดนี้ ❀

๒

เมื่อเป็นสามเณร



ท่านอาจารย์และทางวัดตื่นเต้นและดีใจกันมาก
รวมทั้งท่านอุปัชฌาย์ด้วย
เพราะมีสามเณรสอบได้เปรียญเอกเป็นองค์แรกของวัด
เล่าลือกันไปมากพอควรว่าเป็นคนเรียนเก่ง
ใครๆ ก็หวังกันว่าข้าพเจ้าจะได้เปรียญ ๙ โดยไม่นานนัก
แต่ผู้ที่หวังก็ผิดหวัง
เพราะข้าพเจ้าหยุดอยู่เพียงเท่านี้

ในการบวชเป็นสามเณรคราวนี้ ผู้อุปถัมภ์ที่เรียกกันในสำนวนพระว่าโยมอุปฐาก คือ คุณแม่ริ้ว สิบศิริ ซึ่งเป็นโยมอุปฐากิกาของท่านมหาสิริ คุณแม่ริ้วเป็นพยาบาล ผดุงครรภ์ มีสามีเป็นบุรุษพยาบาลอยู่ที่ซอยริ้วสิบศิริใกล้ๆ วงเวียนเล็กสมัยนั้น เวลาที่วงเวียนเล็กได้ถูกรื้อไปแล้ว ท่านที่ไม่ทันเห็นวงเวียนเล็ก ก็ให้นึกถึงเชิงสะพานพุทธฯ ฝั่งธนบุรีและโรงเรียนศึกษานารี วงเวียนเล็กอยู่ตรงหน้าโรงเรียนศึกษานารีพอดี คุณแม่ริ้ว

เป็นคหปตานีผู้มั่งคั่งคนหนึ่งในสมัยนั้น มีบ้านใหญ่โตไม้สักทั้งหลัง เป็นคนอ้วน แต่ก็เดินไปวัดบูปผารามได้ ข้าพเจ้าเมื่อบวชแล้วก็ไปบิณฑบาตที่บ้านคุณแม่เร็วทุกวัน ตอนหลังน้องสาวคือคลองจิตรยังเด็กอยู่ คุณแม่เร็วได้ขอให้มาอยู่ที่บ้าน ด้วยเห็นว่าเป็นน้องของข้าพเจ้า แต่เพราะเหตุใดไม่ทราบ อยู่ได้ไม่นานก็กลับไปอยู่กับป้าที่รัตนภูมิ

สมัยที่ข้าพเจ้าเป็นสามเณรอยู่นั้น มีพระที่ได้รับความนิยมว่าเก่ง คือทั้งเรียนเก่งและเทศน์เก่งอยู่ ๒ รูป คือ ท่านมหาสิริ ป.๕.๖ ท่านมหาอาคม ป.๕.๕ ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็นพระธรรมรัตนดิลก เจ้าอาวาสวัดบูปผารามต่อจากท่านเจ้าคุณพระธรรมวรลังการ (อนฺภาโส) ผู้ซึ่งเป็นอุปฌาย์ของข้าพเจ้าในสมัยที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระโณมคุณมุนีซึ่งเป็นผู้มีเมตตาสูงมาก และมีปฏิปทาอันน่าเลื่อมใส

พูดถึงท่านอาจารย์ ท่านเอาใจใส่ต่อการศึกษเล่าเรียนของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่งและเข้าใจว่าจิตใจท่าน เพราะให้ท่องอะไรก็ท่องได้ ให้เรียนอะไรก็เรียนได้ด้วยความตั้งอกตั้งใจ อย่างให้ท่องสวดมนต์ตามหลักสูตรของวัด ท่านจะเรียกไปซ่อมทุกคืน หนังสือสวดมนต์ฉบับแรกที่ข้าพเจ้ามีก็คือ *เอกเทศสวดมนต์* ต่อมาก็เป็น *สวดมนต์ฉบับหลวง* ซึ่งเป็นหนังสือสวดมนต์เล่มใหญ่ ท่องไปสวดไปโดยที่ไม่รู้เรื่อง แต่ก็ชอบ เมื่อเริ่มเรียนนักธรรมชั้นตรีในปีที่บวชนั้นได้ท่อง *พุทธศาสนสุภาษิต* เล่ม ๑ จนตลอดเล่ม ๕๐๐ ข้อ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ช่างมีความสุขและความพอใจเสียทีเดียว รู้สึกซาบซึ้งในพระพุทธานุภาพเริ่มตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้ยังได้อ่านพุทธประวัติซึ่งไม่เคยได้อ่านมาก่อน ได้ท่องธรรมะและวินัยในนวโกวาท ได้หัดเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอ่าน *วินัยมุข* เล่ม ๑ ซึ่งเป็นหนังสืออธิบายวินัยโดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ล้วนแต่เป็นของชอบทั้งนั้น ข้าพเจ้าจึงเรียนนักธรรมเรียนสวดมนต์อย่างไม่รู้ลืกเบื่อหน่าย แม้จะยากไปบ้างสำหรับบางเรื่อง เช่น *วินัยมุข* สำหรับข้าพเจ้าซึ่งอายุเพียง ๑๓ ปีในขณะนั้น แต่ก็ชอบอ่านแม้จนกระทั่งบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๔๙)

เมื่อสอบนักธรรมชั้นตรีได้แล้ว ในปีนั้นท่านอาจารย์ให้เริ่มท่อง *บาลีไวยากรณ์* จำนวน ๔ เล่ม คิดเป็นจำนวนหน้าถึง ๕๐๔ หน้า ตั้งใจท่องด้วยความอดทนเพราะอยากรู้ จำไม่ได้ว่าต้องไปท่องให้อาจารย์ฟังหรือเปล่า ไปเข้าโรงเรียนฟังอธิบายบาลีไวยากรณ์ ดูเหมือนท่านมหาสิริ ฐานยุตฺโต เป็นผู้สอน ท่านเป็นอาจารย์ที่ค่อนข้างดุ แต่ก็ทำให้พระเณรตั้งใจเรียนดี

เหลือเวลาอีกประมาณ ๒ เดือนจะมีการสอบนักธรรมชั้นโท ท่านอาจารย์ยังไม่อยากให้สอบ อยากให้ท่องบาลีไวยากรณ์ให้จบก่อน แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะไม่ควรปล่อยเวลาให้ว่างไป ๑ ปี โดยไม่ได้สอบอะไรเลย จึงเข้าไปเรียนท่านว่าจะขอเข้าสอบนักธรรมโท ท่านยังคงยืนยันไม่ให้สอบ ข้าพเจ้าไปได้หนังสือธรรมวิภาค เล่ม ๒ ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาธรรมะสำหรับนักธรรมชั้นโท มานั่งท่องที่หน้าห้องทั้งกลางวันและกลางคืน ท่านอาจารย์เดินไปเดินมาอยู่แถวนั้น ท่านจะเปิดมาหาข้าพเจ้าก็ได้ เมื่อท่านได้ยินท่องธรรมวิภาค เล่ม ๒ บ่อยเข้า วันหนึ่งข้าพเจ้านั่งท่องอยู่หน้าห้องจนเหนื่อยแล้วจึงเข้าไปในห้อง เห็นหนังสือหลักสูตรนักธรรมชั้นโทกองหนึ่งวางอยู่บนโต๊ะของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจว่าท่านยินยอมให้ข้าพเจ้าสอบแล้ว จึงเข้าไปกราบขอขอบคุณท่านพร้อมด้วยนวดให้ท่าน งานนวดท่านอาจารย์เป็นงานประจำของข้าพเจ้าอยู่แล้ว ประมาณคืนละ ๒ ชั่วโมง เวลาประมาณ ๒ ทุ่มครึ่ง ถึง ๔ ทุ่ม เมื่อถึงเวลาสอบนักธรรมชั้นโท ข้าพเจ้าสอบได้ ท่านอาจารย์พูดกับใครต่อใครเป็นเชิงล้อเลียนหรือยกย่องก็ไม่ทราบได้ว่า สอบได้มาอย่างไร ใช้เวลาเรียนเพียง ๒ เดือน ในเมื่อคนอื่นเรียนกันทั้งปี สอบได้ก็มี สอบไม่ได้ก็มี

หลักสูตรนักธรรมชั้นโทยังคงมี ๔ วิชาเหมือนนักธรรมชั้นตรี แต่เนื้อหายากขึ้น พุทธศาสนสุภาษิตซึ่งข้าพเจ้าชอบนักหนานั้นมีถึง ๒๐๑ ข้อ แต่ละข้อยาวกว่าของนักธรรมชั้นตรีถึง ๓ เท่า เพราะเป็นคาถา ๔ บาท ของนักธรรมชั้นตรีมีบาทเดียว ข้าพเจ้าท่องหมดทุกข้อ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ไม่ได้เลือกท่องเพื่อเก็งข้อสอบเลย

เมื่อได้นักธรรมชั้นโทแล้ว และท่องบาลีไวยากรณ์ ๔ เล่มจบแล้ว ก็เริ่มแปลหนังสือธรรมบท ซึ่งเป็นหลักสูตรของเปรียญ ๓ ประโยค มีทั้งหมด ๘ ภาคด้วยกัน เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก จำนวนหน้าถึง ๑,๒๒๔ หน้า ไม่ใช่บ่อยเลยสำหรับสามเณรอายุ ๑๕ หนังสือชุดนี้เป็นอรรถกถาธรรมบท ผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์ชาวอินเดียมาทำงานในศรีลังกา เป็นหนังสือที่น่าสนใจมาก ยกคาถาพระพุทธานุญาตมาจากคัมภีร์ธรรมบท ขุททกนิกาย พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ มาตั้งแล้วเล่าเรื่องประกอบ แล้วอธิบายคำยากในพระพุทธานุญาตเพียงเล็กน้อย ผู้เรียนได้เพลิดเพลินไปกับนิทานประกอบเรื่องได้ธรรมะจากพระพุทธานุญาตและคำอธิบายเล็กน้อย แต่นักเรียนจะกลัวคำอธิบายที่เรียกว่า ‘แก้อรธ’ เพราะยากกว่าส่วนอื่นๆ ข้าพเจ้าเรียนด้วยความเพลิดเพลินพร้อมด้วยพระอื่นๆ รวมทั้งพระพี่ชายด้วย กลางคืนมักจะไปรวมกันที่ห้องใดห้องหนึ่งแล้วช่วยกันแปล การไปเรียนบาลีที่โรงเรียนมีไม่มากนัก ส่วนมากเรียนด้วยตนเอง เท่าที่

จำได้รู้สึกว่ พระมหาปลอด ปิยทสฺสี สอนอยู่ระยะหนึ่ง จำไม่ได้ว่ก่เดือน ถึงเวลาสอบ สนามหลวง (สนามใหญ่ของคณะสงฆ์) ข้าพเจ้าสอบได้ สร้างความตื่นเต้นพอใจให้ กับท่านอาจารย์และสำนักเรียนมิใช่น้อย ท่านอาจารย์เริ่มมั่นใจในตัวข้าพเจ้ามากขึ้น คุณแม่เร็ว สิบศิริซึ่งเป็นโยมอุปฐาธิกาทีดีใจ นำปากกาหมึกซึมมาถวายเป็นรางวัล โยมหรุ่นทางวงเวียนใหญ่ซึ่งได้ถวายอาหารบิณฑบาตอยู่เป็นประจำ และคุณน้าลี้ม วอนขอพร ผู้เป็นลูกสาวของโยมหรุ่น ก็ได้นำปากกาหมึกซึมมาถวายด้วย แต่คนละลี้กัน ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกปลื้มใจและภาคภูมิใจอยู่มิใช่น้อย เพราะได้เปลี่ยนฐานะจากสามเณร ธรรมดาเป็นสามเณรเปรียญ แม้จะเพียง ๓ ประโยคก็ตาม ถ้าจำไม่ผิดดูเหมือนว่ มีข้าพเจ้าเป็นสามเณรเปรียญอยู่เพียงรูปเดียวในเวลานั้น ปีหลังๆ ต่อมาจึงมีสามเณร เปรียญมากขึ้น พระพี่ชายของข้าพเจ้าก็สอบได้ในปีนั้นเหมือนกัน ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๓

ปีต่อมาเรียน ป.๕.๔ ใช้หนังสือ *มังคลัตถทีปนี* พักหนึ่ง เป็นผลงานของพระ สิริมังคลาจารย์ ชาวเชียงใหม่* แต่งอธิบายมงคล ๓๔ ตั้งแต่มงคลที่ ๑ ถึงมงคลที่ ๑๒ คือ การไม่คบคนพาล ไปจนถึง การงานไม่คั่งค้าง เป็นหนังสืออธิบายธรรมะมีนิทาน ประกอบ ข้าพเจ้าชอบมาก อ่านอย่างไม้อิ่มไม่เบื่อ เป็นหนังสือ ๔ หน้ายก ประมาณ ๓๗๕ หน้า ปีนั้นข้าพเจ้าสอบได้อีก

ปีต่อมาเรียน ป.๕.๕ ใช้หนังสือ *สมันตปาสาทิกา ภาค ๓* ที่พระเณรเรียกกันสั้นๆ ว่ ‘สามนต์’ เป็นอรรถกถาวินัย แปลยากมาก ต้องใช้ความอดทนอย่างสูง หนาถึง ๕๗๐ หน้า เป็นหนังสือขนาดใหญ่ ๔ หน้ายกพิเศษ อ่านไม่สนุก แต่จำเป็นต้องเรียน เพราะเป็นหลักสูตร ปีนั้นสอบได้ ป.๕.๕ ปีต่อมาเรียน ป.๕.๖ ใช้หนังสือ *มังคลัตถทีปนี ภาค ๒* หนา ๔๘๒ หน้า อธิบายมงคล ๓๔ ตั้งแต่มงคลที่ ๑๓ ถึงมงคลที่ ๓๔ อ่านสนุก เพลิดเพลิน ปีนั้นสอบ ป.๕.๖ ได้ ปีที่ข้าพเจ้าได้ ป.๕.๖ นั้น ท่านเจ้าคุณพระเทพกิตติ เมธี (จามยุตโต) สมัยยังเป็นพระมหาสิริอยู่ สอบได้ ป.๕.๗

ปีต่อมาข้าพเจ้าเรียน ป.๕.๗ ใช้หนังสือ *สมันตปาสาทิกา อรรถกถาวินัย ภาค ๑* และภาค ๒ ยากกว่าภาค ๓ ที่ใช้เรียน ป.๕.๕ แต่ก็ยังสอบได้ และได้นักธรรมเอกด้วย ในปีนั้น ท่านอาจารย์และทางวัดตื่นเต้นและดีใจกันมาก รวมทั้งท่านอุปชฌาย์ด้วย เพราะมีสามเณรสอบได้เป็นเปรียญเอกเป็นองค์แรกของวัด เล่าลือกันไปมากพอสมควร

* เมื่อประมาณ ๕๐๐ ปีมาแล้ว

ว่าเป็นคนเรียนเก่ง ใครๆ ก็หวังกันว่าข้าพเจ้าจะได้เปรียญ ๙ โดยไม่นานนัก แต่ผู้ที่หวังก็ผิดหวังเพราะข้าพเจ้าหยุดอยู่เพียงเท่านี้ ตั้งใจว่าจะเรียนโดยการสอบเพียงเท่านี้

เวลานั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้เปิดขึ้นแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๙ โดยชื่อว่า ‘สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย’ ตั้งอยู่หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ตึกที่เป็นสำนักงานแม่กองธรรมอยู่เวลานี้ มีพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศวิหารไปเรียนหลายรูปด้วยกัน ข้าพเจ้าเองตั้งใจไว้ว่า เมื่อเรียนถึงเปรียญเอกแล้วก็จะเปลี่ยนไปเรียนในระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ ด้วยหวังว่าจะได้วิชาสมัยใหม่ มาช่วยส่งเสริมการอธิบายธรรมทางพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าลืมเล่าไปว่า ข้าพเจ้าสามารถเทศนาปากเปล่าที่เขาเรียกกันทางวัดว่า ‘เทศน์ปฏิภาณ’ ตั้งแต่ได้นักธรรมโทแล้ว และได้เทศน์ปฏิภาณเรื่อยมา ทั้งในวัดและต่างจังหวัด ทางวัดก็ชื่นชมยินดีที่มีสามเณรเปรียญสามารถเทศน์ปฏิภาณได้เพิ่มขึ้นมาอีกรูปหนึ่ง นอกจากท่านมหาสิริ ฐานยุตโต และท่านมหาอาคม อุตตโร บางคราวเมื่อมีงาน ทางวัดมีเทศน์ ๓ ธรรมาสน์ ท่านทั้งสองได้ดึงเอาข้าพเจ้า ซึ่งเป็นสามเณรขึ้นไปนั่งเทศน์ด้วยรูปหนึ่ง ท่านมหาอาคมนั้น นิยมกันว่าเทศน์ดี เสียงดัง ท่านได้เปรียญ ๗ หลังจากข้าพเจ้า ๑ หรือ ๒ ปีจำได้ไม่แม่น ❖



อาคารสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในอดีต
(ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพฯ)
ก่อตั้งเมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๔๓๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๕

๓

เมื่อบวชเป็นพระ



ความเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่บั่นทอนกำลังกาย
และกำลังความสามารถเป็นอันมาก
ต้องเข้าโรงพยาบาลก็หลายครั้ง
เมื่อไปเรียนที่สภาการศึกษามหามกุฏฯ แล้ว
บางครั้งก็ป่วยหนัก
ท่านอาจารย์ไปเฝ้าคุณแลด้วยความห่วงใย
และพูดด้วยความเป็นห่วงว่า
“คุณอย่าเอาชีวิตไปทิ้งไว้เสียที่สภาการศึกษาฯ เลย”
ข้าพเจ้านิ่งฟังด้วยความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของท่าน
แต่นึกในใจว่า “เราได้ก้าวไปแล้ว
ย่อมมีคติเป็นสอง คือสำเร็จหรือตาย”



พระพี่ชายของข้าพเจ้าชื่อสุเมธ ได้ลาสิกขาไปแล้วตั้งแต่ได้ ป.ธ.๕ ประมาณปี ๒๔๙๕
เมื่อข้าพเจ้าได้ ป.ธ.๗ นั้นประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๗ อายุยังไม่เต็ม ๒๐ แต่ท่านอาจารย์
จะให้อุปสมบทก่อนเข้าพรรษานั้น อายุยังขาดอยู่ ๔ เดือน ทางวินยอนุญาตให้นับ
ในครรรภ์ได้ถึง ๙ เดือน แต่นิยมนับกันเพียงแค่ ๗ เดือน ทั้งนี้เพื่อเอาไว้ว่าเด็กบางคน
คลอดก่อนกำหนด จึงได้อุปสมบทในปีนั้น ประมาณเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนจำได้

ไม่แม่น ท่านอาจารย์ตั้งใจไว้ว่า ในวันอุโบสถข้างหน้าให้สวดปาติโมกข์ จึงให้เริ่มท่องปาติโมกข์ มีเวลา ๑๕ วัน แต่ข้าพเจ้าท่องเพียง ๑๒ วันก็จำได้หมด ไปซ่อมกับท่านอาจารย์ทุกคืน เหลือเวลาอีก ๒ วันเป็นเวลาทบทวนให้คล่อง ท่านอาจารย์ชมเชยว่าเท่าที่ท่านมีประสบการณ์ผ่านมา ยังไม่เคยเห็นใครท่องปาติโมกข์จำได้ภายใน ๑๒ วัน ท่านดีใจมาก ถึงวันสวดเช้าจริงก็สวดได้ดี เป็นที่ชื่นชมยินดีของอุปัชฌาย์อาจารย์ ข้าพเจ้าก็ปลื้มใจที่ทำให้ท่านยินดีได้ ตอนนั้นท่านอาจารย์มีสมณศักดิ์เป็นพระครูกิตติวิมล ต่อมาอีกหลายปีได้เลื่อนเป็นพระราชาคณะที่ พระกิตติวิมลเมธี และต่อมาอีกหลายปีได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชดิลก ท่านมหาอาคม อุตฺโตโร ต่อมาได้เป็นพระอมรเมธี และเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นไปจนถึงพระราชาคณะ ชั้นธรรมที่ พระธรรมรัตนดิลก มรณภาพเมื่ออายุ ๗๓ ปี (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๓) ท่านอายุมากกว่าข้าพเจ้า ๗ ปี

ท่านมหาสิริ จานยุตฺโต เมื่อเป็นเปรียญ ๗ อยู่ ได้รับคำสั่งจากเจ้าคณะภาค คือพระธรรมโกศาจารย์ วัดราชาธิวาสฯ ให้ไปเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสนหา จังหวัดนครปฐม ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปฏิญาณกวี แล้วเลื่อนเป็นพระราชธรรมกวี แล้วเลื่อนเป็นพระเทพกิตติเมธี มรณภาพประมาณ ๑๕ ปีมาแล้ว

ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปเข้าเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ สภากาสิกขามหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ไปกราบเรียนท่านอาจารย์ เพื่อขอลาไปเรียน แต่ท่านห้ามไว้ บอกว่าเรียนให้จบเปรียญ ๙ เสียก่อนแล้วค่อยไปเรียนก็ยังไม่สาย เพราะอีก ๒ ปีเท่านั้นเอง ข้าพเจ้าจึงอนุโลมตามท่าน ท่านอุตส่าห์หาหนังสือเปรียญ ๔ มาให้ คือ *คัมภีร์วิสุทธิมรรค* ๓ ภาค บอกว่าเป็นการอนุเคราะห์ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งท่านไปทำงานอยู่ที่สำนักงาน เป็นหัวหน้าแผนกปริยัติธรรมของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย สำนักงานอยู่ในวัดบวรนิเวศฯ ปัจจุบันเป็นสถานที่อบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ

คัมภีร์วิสุทธิมรรค เวลานั้นยังไม่มีฉบับภาษาไทย เป็นคัมภีร์ที่ยากมากทั้งภาษาและเนื้อหา โดยเฉพาะภาคที่ ๓ มีภาษาไทยบ้างเป็นบางตอน ซึ่งแปลคัดลอกต่อๆ กันมา ต่อมาภายหลังจึงมี *วิสุทธิมรรคแปล* ฉบับของสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี ต่อมาภายหลังอีกหลายปีจึงมี *วิสุทธิมรรคฉบับภาษาไทย* ของมูลนิธิมหามกุฏฯ แปลโดย นาวาอากาศเอกเมฆ อำไพจิตร ป.ธ.๙ แห่งสำนักวัดเทพศิรินทราวาส ผู้เรียน ป.ธ.๘ ในรุ่นหลังๆ จึงได้อาศัย

ข้าพเจ้าเรียน ป.๕.๔ ด้วยจิตใจเพียงครั้งเดียว อีกครั้งหนึ่งไปอยู่ที่สภาการศึกษา
มหามกุฏฯ เสียแล้ว จึงเรียนไม่เต็มที่ แต่พยายามอ่านจนหมด ถึงเวลาสอบท่านอาจารย์
เอาใจช่วยเต็มที่ ถึงกับเดินไปส่งข้าพเจ้าขึ้นรถสามล้อที่บ้านคุณน้าลำอ่าง ชูเกศ
ซึ่งข้าพเจ้าจะได้พุดถึงในโอกาสต่อไป ซึ่งในปีก่อนๆ ท่านอาจารย์ไม่เคยทำ ปีนั้นข้าพเจ้า
สอบตก ไม่ได้เสียใจอะไร เพราะรู้ตัวอยู่แล้วว่าเรียนด้วยใจเพียงครั้งเดียว ได้เข้าไปขอ
อนุญาตท่านอาจารย์เพื่อเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์อีก คราวนี้ท่านอนุญาต แต่รู้สึกท่าน
ไม่ค่อยพอใจนิดๆ แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะตอนหลังเมื่อข้าพเจ้าเรียนจบแล้ว และได้ใช้
ความรู้ที่เรียนมาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์มาประกอบการอธิบายธรรมะ ออกมาเป็นหนังสือ
มากมาย ประจักษ์แก่ท่าน ท่านรู้สึกปิติและภาคภูมิใจจนพูดออกมาว่า “ได้ตัดสินใจ
ถูกแล้ว ที่ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ เพราะได้ใช้ความรู้วิชาสมัยใหม่มาประกอบความรู้
ทางธรรม เป็นประโยชน์มาก”

บางคราวในการฉลองสมณศักดิ์ของท่าน ท่านได้พิมพ์หนังสือแจก เช่น หนังสือ
‘โลกอื่น’ (เล่าเรื่องตายแล้วเกิด) ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำนำในนามของศิษยานุศิษย์ ข้าพเจ้า
เขียนคำนำเรื่อง ‘ตายแล้วเกิด’ ได้ยกเอาข้อความในหนังสือที่ฝรั่งเขียน และหนังสือ
หลายเล่มที่ฝรั่งเขียนเกี่ยวกับเรื่อง ‘ตายแล้วเกิด’ ท่านอ่านแล้วชอบใจมาก นี่ก็เป็น
เพราะได้ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ มิฉะนั้นจะไม่รู้ตำราที่เป็นภาษาอังกฤษเลย

หลังจากได้สอบตกเปรียญ ๔ แล้ว และได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้ว
ข้าพเจ้าไม่คิดจะสอบบาลีอีกเลย แต่ได้นำหนังสือหลักสูตรเปรียญ ๙ มาอ่านดูหมด
ทั้งเล่มแล้ว เป็นคัมภีร์อธิบายอภิธรรมชื่อ *อภิธัมมัตถวินิภาณี** เป็นหนังสือชั้นฎีกา**

การศึกษาในระยะนี้มุ่งไปทางพระไตรปิฎก ข้าพเจ้าเริ่มอ่าน*พระไตรปิฎก* ตั้งแต่
เรียนอยู่ ป.๕.๔ เพราะหนังสือหลักสูตรคือ *มังคลัตถทีปนี* ได้อ้างพระไตรปิฎกไว้มาก
ยกข้อความมาบางส่วน แล้วบอกว่า ถ้าอยากได้ความพิสดารหรือข้อความละเอียด
ให้ดูในเรื่องนั้นเรื่องนี้ เช่นเรื่องพระเจ้าอชาตศัตรูให้ดูรายละเอียดใน สามัญญผลสูตร
ที่มณีกาย เป็นต้น ข้าพเจ้าก็ตามไปดู แต่ตอนนั้นยังไม่มีพระไตรปิฎกเป็นส่วนตัว ได้ไป

* พระสมุณคลาจารย์ รัตนารักษ์ในประเทศศรีลังกา พ.ศ. ๑๖๙๖

** คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มี ๕ ชั้น คือ ๑. พระไตรปิฎก ๒. อรรถกถา ๓. ฎีกา ๔. อณูฎีกา
และ ๕. ปกรณ์พิเศษ

ขอเืมจากอาคารโรงเรียนของวัดมาอ่านดูที่ละเล่มสองเล่ม แต่หนังสือยังติดกันเป็นปึก คือยังไม่ได้ตัด ข้าพเจ้าจึงต้องนำมาตัดเองทั้งเล่มจึงอ่านได้ แสดงว่าหนังสือยังไม่มีใครใช้ ข้าพเจ้ารู้สึกติดพระไตรปิฎกตั้งแต่นั้นมา เมื่อมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ วิชาพระสูตรใช้พระไตรปิฎกเป็นหลัก ชั้นละเล่ม ได้เพิ่มความรู้ให้กว้างขวางออกไปอีก ซึ่งจะเล่าข้างหน้า

ตามที่เล่ามานี้ เหมือนข้าพเจ้าจะไม่มีข้อบกพร่องอะไร แต่ความจริงแล้ว ข้าพเจ้ามีข้อบกพร่องเป็นอันมาก เหตุหนึ่งก็มาจากโรคภัยเบียดเบียน ทำให้ลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ แทบทุกปีที่มีการสอบบาลี ข้าพเจ้าต้องป่วยก่อนเสมอ หรือมิฉะนั้นก็ตอนสอบเสร็จแล้ว เพราะได้ทุ่มเทเรียนหนังสืออย่างหนัก นอนตี ๑ ตี ๒ แทบทุกคืน จนอาจารย์ต้องเปิดประตูออกมาเตือนบ่อยๆ ว่าให้นอนพักผ่อนเสียบ้าง แต่ข้าพเจ้ายังอยู่ติ๊กสมองยิ่งแจ่มใส จึงหยุดไม่ค่อยได้ อีกอย่างหนึ่งความเพลิดเพลिनในการที่ได้ความรู้เพิ่ม ทั้งในด้านภาษาบาลีและเนื้อหาธรรมะในการอ่าน เป็นแรงกระตุ้นให้อ่านและเรียนอย่างหนักอยู่หลายปี คิดว่าอาหารคงไม่ค่อยพอด้วย เพราะหลังจากฉันเพลแล้ว ก็ไม่มีอะไรตกถึงท้องอีกเลย นอกจากน้ำเปล่าจนกว่าจะถึงเช้าวันรุ่งขึ้น ต้องออกไปบิณฑบาตก่อนแล้วจึงจะกลับมาฉันข้าวรวมกันที่ศาลาโรงฉันของท่านอาจารย์ นี่พูดถึงสมัยที่เป็นสามเณร

จำได้ว่า เมื่อพระพี่ชายสึกแล้วได้ย้ายไปอยู่กุฏิที่พระพี่ชายเคยอยู่*** ซึ่งอยู่เดี่ยวโดด ใกล้โบสถ์มีกำแพงกัน และใกล้กับกุฏิท่านเจ้าคุณพระเทพกิตติเมธี สมัยเมื่อท่านยังเป็นพระมหาสิริ ความเจ็บป่วยเป็นสื่งบั่นทอนกำลังกายและกำลังความสามารถเป็นอันมาก ต้องเข้าโรงพยาบาลก็หลายครั้ง เมื่อไปเรียนที่สภาการศึกษามหามกุฏฯ แล้ว บางคราวก็ป่วยหนัก ท่านอาจารย์ไปเฝ้าดูแลด้วยความห่วงใยและพูดด้วยความเป็นห่วงว่า “คุณอย่าเอาชีวิตไปทิ้งไว้เสียที่สภาการศึกษาฯ เลย” ข้าพเจ้านิ่งฟังด้วยความรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของท่าน แต่นึกในใจว่า “เราได้ก้าวไปแล้ว ย่อมมีคติเป็นสอง คือสำเร็จหรือตาย”

ความมีโรคภัยไข้เจ็บมากและห่วงใยในการศึกษาเล่าเรียน จึงทำให้บกพร่องไปบ้าง ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระเช้าเย็น ที่พระสงฆ์ไปร่วมกันทำในโบสถ์ ตอนเย็นทำไม่ได้อยู่แล้วเพราะไปเรียนหนังสือกลับมาค่ำ แต่ตอนเช้าก็อยากสงวนเวลาไว้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะพระไตรปิฎกและหนังสืออื่นๆ ที่เป็นความรู้ เพราะพอหลัง

*** ปัจจุบันทางวัดได้รื้อออกหมดแล้ว

เที่ยงก็ต้องเดินทางไปเรียนหนังสือที่สภาการศึกษา จิตใจมุ่งมั่นอยู่ว่าจะหาความรู้ใส่ตัวไว้ให้มากที่สุด เพื่อจะได้ทำงานเผยแผ่พระธรรมในโอกาสหน้า ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ที่ถูกต้องและแม่นยำ

ท่านอุปัชฌาย์ของข้าพเจ้าคือ ท่านเจ้าคุณพระอโนมคุณมุณี ซึ่งต่อมาได้เป็นพระธรรมวราลังการนั้น เป็นพระเถระที่มีเมตตาสูง ท่านอาจารย์ก็เข้าใจข้าพเจ้า จึงให้อภัยไม่ถือสาต่อความบกพร่องของข้าพเจ้าในเรื่องนี้

มีอยู่คราวหนึ่งอายุประมาณ ๒๓ หรือ ๒๔ ข้าพเจ้าป่วยหนัก ผันไปว่ามีบุรุษสองคนลักษณะเหมือนยมทูตมาพาข้าพเจ้าไป ให้ข้าพเจ้านั่งเรือตรงกลางลำ เขาสองคนพายหัวพายท้าย พาข้าพเจ้าไป ณ ที่แห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าพบท่านผู้หนึ่งเหมือนยมบาลในฝันว่า ข้าพเจ้าเป็นพระ พอเห็นข้าพเจ้า ท่านผู้นั้นก็ดูบุรุษสองคนที่พาข้าพเจ้าไปว่า “พาท่านมาทำไม ให้ท่านอยู่ประกาศศาสนาสั่งสอนประชาชน” บุรุษสองคนนั้นจึงรีบพาข้าพเจ้ากลับโดยทางเรืออย่างเดิม ข้าพเจ้าตื่นขึ้นจึงรู้ว่าฝันไป และคิดว่าเป็นนิมิตหมายที่ดี กิจกรรมต่าง ๆ เช่น สวดมนต์ฉันทเพลนอกวัด ไม่ค่อยได้ไปเพราะเสียดายเวลาและเหตุที่ไม่ค่อยสบาย ส่วนกิจกรรมในวัดนั้น ถ้ามีผู้มานิมนต์ก็จะถามว่า พระอื่นที่ยังไม่ได้นิมนต์มีหรือไม่ ถ้าเขาบอกว่ามี ก็จะให้ไปนิมนต์พระอื่นก่อน จนกว่ามีพระไม่พอแล้วจึงจะรับนิมนต์ การสวดศพไม่เคยไปเพราะที่วัดไม่มีเมรุ ชีวิตจึงชุกอยู่กับตำราและหนังสือต่างๆ เมื่อบวชเป็นพระแล้วไม่ค่อยได้ออกบิณฑบาต มีคุณหน้าสำออง ชูเกศ และคุณแม่เดิม กล้วยไม้ ณ อยุธยา ส่งเสียอุปถัมภ์อยู่ คุณหน้าสำอองนั้นให้ลูกบุญธรรมชื่อ จิตยา ประดิษฐ์ อายุเท่ากับข้าพเจ้ามาส่งอาหารทั้งเช้าและเพล ตอนเย็นก็จะมีน้ำปานะมาถวายตามฤดูกาลของผลไม้ บางวันคุณหน้าสำอองก็มาเอง และถือโอกาสสนทนาธรรมด้วย คุณหน้าสำอองมีเพื่อนสนิทอยู่คนหนึ่งชื่อคุณหน้าทิพวรรณ มาฟังธรรมที่วัดด้วยกันเสมอ โดยเฉพาะในวันพระ คุณแม่เดิมนั้นส่วนมากจะมาตอนเพล มีอาหารมาเพียงพอสำหรับพวกเราที่อยู่ที่นี่ประมาณ ๓-๔ รูปและเด็ก ๆ ด้วย

ข้าพเจ้ารู้จักคุณหน้าสำอองเมื่อประมาณอายุ ๑๘ ปี ยังเป็นสามเณรอยู่ เสียงเล่าลือที่ว่าข้าพเจ้าเป็นสามเณรที่เรียนเก่ง ทำให้คุณหน้าสนใจ จึงได้นิมนต์ให้รับบิณฑบาตที่บ้านเป็นประจำ ข้าพเจ้าก็ได้ไปเยี่ยมเยียนคุณหน้าเสมอเมื่อว่าง คุณนายัยครอบครัวยามาจนครบถ้วนด้วยความจำเป็นบางประการ ลูกคุณหน้า ๓ คน ชาย ๑ หญิง ๒ ล้วนแต่เรียนหนังสือดี จบจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งสามคน เมื่อลูกเรียนจบแล้วได้

ทำงานแล้ว คุณน่าจะสบายขึ้น

คุณแม่แต้มนั้นเป็นพยาบาลผดุงครรภ์ เพื่อนกับคุณแม่ริ้ว สิบศิริ คุณแม่แต้มแต่งงานกับหม่อมหลวงปาน กล้วยไม้ มาเป็นโยมอุปฐาธิกา คือเป็นเจ้าภาพ**** เมื่อข้าพเจ้าบวชพระ โดยคำแนะนำของท่านเจ้าคุณพระเทพกิตติเมธี (สิริ จานยุตโต) เมื่อได้เป็นเจ้าภาพบวชข้าพเจ้าแล้ว ชอบใจที่ข้าพเจ้าเป็นคนเฉยๆ หนึ่งๆ คุณแม่เรียกข้าพเจ้าว่าเป็น ‘พระไม่ยิ้ม’ พูดเสียงเบา ท่านเจ้าคุณธรรมรัตนดิลก (อาคม) เคยพูดถึงข้าพเจ้าให้ข้าพเจ้าได้ยินว่า “อยู่กันมา ๗ ปี ไม่เคยได้ยินเสียงเขาหัวเราะเลย” ส่วนท่านเองนั้นหัวเราะเสียงดัง จนบางครั้งคนจีนที่ขายของอยู่ข้างวัด วิ่งมาถามว่าเกิดอะไรขึ้น นี่เป็นคำเล่าของท่านเอง ไม่ใช่ข้าพเจ้าเพิ่มเติมเสริมต่อแต่ประการใด

คุณแม่แต้ม บ้านอยู่ปากคลองตลาด ใกล้โรงเรียนราชินี อดสำหรับข้ามเรือจากปากคลองตลาดมาวัดบุปผารามแทบทุกวัน พร้อมด้วยอาหารอันค่อนข้างมาก บางวันก็นั่งรถสามล้อมา ตลอดเวลา ๑๐ ปีที่ข้าพเจ้าบวชเป็นพระ ท่านทั้งสองได้ทำกิจที่ทำได้ยากแก่ข้าพเจ้า ผู้ซึ่งมิใช่ลูกหลานและพงศ์พันธุ์แต่ประการใด จึงขอจารึกพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย คุณแม่แต้มมีลูกชาย ๒ คน คนหนึ่งคือ คุณทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ซึ่งเป็นนักวิชาการที่สังคมส่วนมากรู้จักและยังติดต่อกับข้าพเจ้าอยู่จนกระทั่งบัดนี้

เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่ มีลูกศิษย์มากแล้วทั้งพระและฆราวาส เขามักจะพูดกันว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีเมตตาและให้อภัยแก่ผู้น้อย ทั้งนี้ข้าพเจ้าคิดและระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อข้าพเจ้ามีข้อบกพร่องมากมายสมัยยังหนุ่มนั้น ได้อาศัยเมตตาและการให้อภัยของท่านอุปัชฌาย์อาจารย์ จึงได้นำพาชีวิตให้ตลอดรอดฝั่งมาได้จนเป็นอยู่ได้เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ข้าพเจ้าระลึกถึงท่านมหาตมะคานธี ซึ่งเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตาและการให้อภัย เพราะเหตุที่คราวหนึ่งท่านทำผิด เข้าไปขอโทษคุณพ่อ คุณพ่อของท่านโอบกอดท่านพร้อมด้วยน้ำตาซึมและให้อภัย สิ่งนั้นประทับใจท่านคานธีตลอดมา ข้าพเจ้ามั่นใจว่าเมตตาและการให้อภัยจะชนะทุกสิ่งในระยะยาว ข้าพเจ้าระลึกถึงสุภาษิตอังกฤษบทหนึ่งอยู่เสมอ คือ To err is human, to forgive divine. แปลว่า การทำผิดเป็นเรื่องของมนุษย์ แต่การให้อภัยเป็นเรื่องของเทวดา หมายความว่า เมื่อใดเราให้อภัยแก่ผู้อื่น

**** ตอนนั้นคุณแม่ริ้ว สิบศิริ มีปัญหาชีวิตหลายอย่าง ฐานะจึงเปลี่ยนแปลงไป



เมื่อนั้นเราเป็นเทวดา เราควรให้อภัยแก่ตัวเองบ้างเหมือนกัน แต่ไม่ใช่บ่อยนัก เพื่อไม่ซ้ำเติมตัวเองมากเกินไป

เมื่อบวชเป็นพระแล้ว ความเป็นอยู่ค่อยดีขึ้น จากการอุปถัมภ์ดูแลของคุณแม่เดิม กล้วยไม้ ณ อยุธยา และคุณน้าลำอาง ชูเกษ และญาติโยมคนอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อนๆ ผู้ไปมาหาสู่มักจะทักว่า มีน้ำมีนวลดีขึ้นกว่าสมัยเป็นสามเณร เมื่อเป็นสามเณรนั้นหอมมากหอมจนตัวเขียว แก้มตอบ เมื่อแขม่วท้อง ท้องจะลึกลงไปเหมือนรูปเคียว ด้านคม ถ้าคนอ้วนลงพุงก็จะตรงกันข้าม เพราะความหอมและบอบบางจึงมักนุ่งสบง ๒ ชั้น เพื่อให้ดูไม่หอมเกินไป ใครๆ มักจะทักว่าแก่เกินวัยและดูแก่กว่าพระพี่ชาย ซึ่งอายุห่างกันประมาณ ๑๐ ปีเสียอีก ท่านอาจารย์ก็เป็นคนหอมเหมือนกัน แต่ท่านอายุมากแล้วจึงไม่เป็นการแปลก

ช่วงระยะอายุ ๒๐ กว่าๆ นี้ มีเด็กลูกศิษย์มาอยู่ด้วย ๓-๔ คน คือ

ฉวีรัต หะนนท์ มาเรียนโรงเรียนเพาะช่าง เมื่อจบแล้วกลับไปจังหวัดสงขลา เป็นอาจารย์สอนศิลปะอยู่ที่โรงเรียนวรนาธิเฉลิม จนเกษียณอายุ ปัจจุบันอายุ ๗๒ อันที่จริงฉวีรัต หะนนท์ มาอยู่กับข้าพเจ้าตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก ข้าพเจ้าเป็นเด็กรุ่นพี่ อยู่ที่

วัดภูทิตตบรรพต ตอนเรียนชั้น ป.๓ ป.๔ แยกกันเมื่อข้าพเจ้ามากรุงเทพฯ

โฆสิต นามสกุลอะไรจำไม่ได้ มาเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะเรียนจบหรือไม่ จำไม่ได้ เพราะเขาไม่ค่อยสบาย เป็นคนชีวิตกังวล กลับไปอยู่สงขลา ทราบว่าเสียชีวิตตั้งแต่ยังหนุ่ม

ผดุง ขวาร์ตน์ มาเรียนมัธยมปลายที่โรงเรียนอำนวยการศิลป์ ต่อมาเข้าแพทย์ศิริราชได้ จบแพทย์ศิริราชแล้วไปอยู่อเมริกันนานปี ตอนนี้อยู่เมืองไทยแล้ว สร้างบ้านอยู่ที่เกาะยอ สงขลา

วิจิตร ขวาร์ตน์ น้องชายของผดุง มาเข้าเรียนโรงเรียนอำนวยการศิลป์เหมือนกัน หลังจากผดุงปีหรือสองปีจำไม่แม่น ถ้าจำไม่ผิด เรียนจบกฎหมายที่ธรรมศาสตร์แล้วไปอยู่อเมริกา จนบัดนี้ลูกศิษย์รุ่นนั้นมาถึงบัดนี้อายุ ๖๐ กว่ากันแล้วทั้งนั้น

คุณเกรียงศักดิ์ แสงเจริญ และคุณสุวรรณ ปุณอภิตน์ สนทนากับข้าพเจ้าตั้งแต่เป็นสามเณรด้วยกัน และเป็นพระด้วยกัน รุ่นราวคราวเดียวกันเกิดปีเดียวกัน คุณสุวรรณเรียนจบมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหามกุฏฯ แล้วสึกไปทำงานกรมประชาสัมพันธ์ได้เป็นประชาสัมพันธ์จังหวัด คุณเกรียงศักดิ์นั้นเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหามกุฏฯ ได้เพียงเตรียม ปีที่ ๒ แล้วสอบ ม.๘ ได้ไปเข้าเรียนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จบแล้วเป็นอัยการจนเกษียณอายุ ทั้งสองคนนี้ สอบบาลีได้เปรียญ ๕ เขามักจะมาคุยกับข้าพเจ้าที่กุฏิของข้าพเจ้าเสมอ คุณเกรียงศักดิ์นั้นมาฉันอยู่ด้วยเลย ส่วนมากเขาเป็นคนคุย ข้าพเจ้าเป็นคนฟัง เวลาที่มีเรื่องขัดแย้งกันบ้างเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง เขามักจะพูดกันว่าข้าพเจ้าจะรู้อะไร มัวอ่านแต่พระไตรปิฎก ข้าพเจ้าก็ได้แต่หัวเราะเบาๆ เห็นว่าจริงของเขาเหมือนกัน

การเรียนบาลีในยุคนั้นสนุกสนานครื้นเครง เพราะมีผู้เรียนมากทั้งพระและสามเณร จนสำนักเรียนบุปผารามมีชื่อเสียงกระฉ่อนไปไกล จึงมีพระภิกษุสามเณรมาอยู่กันมากขึ้น ❀



เมื่อมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์



ข้าพเจ้าได้รับบรรจุให้เป็นอาจารย์
สอนวิชาพระสูตรตันตปิฎก
ตั้งแต่สอบเทอมสุดท้ายเสร็จ
ยังไม่ทันประกาศผลสอบ
ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจว่าเหตุไฉนจึงเป็นเช่นนั้น
ทบทวนไปมา ก็เข้าใจได้ว่า
ท่านผู้ใหญ่ผู้จัดการศึกษา
คงจะมั่นใจในตัวข้าพเจ้า



ข้าพเจ้าขอเล่าเรื่องที่ผมเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ เมื่อได้รับอนุญาตจากท่านอาจารย์แล้วก็ไปสอบเข้าเรียน ปรากฏว่าสอบเข้าได้ มีพระภิกษุสามเณรที่สอบเข้าได้คราวนั้น ดูเหมือน ๙๑ รูป ใช้เวลาเรียน ๗ ปี ชั้นบุรพศึกษา ๑ ปี เตรียม ๒ ปี เป็นนักศึกษา ๔ ปี เรียนที่ตึกมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นตึก ๒ ชั้นหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ปัจจุบันนี้เป็นสำนักงานแม่กองธรรม สนามหลวง และดูเหมือนจะเป็นสมาคมโหรา ด้วย

ปีนั้นจะเป็น พ.ศ. ๒๔๙๙ ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนรุ่นที่ ๑๐ มหาวิทยาลัยสงฆ์ เปิดเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ เรียนอยู่ที่หน้าวัด ๒ ปี พอถึงปี ๒๕๐๑ ตึกมหาวิทยาลัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็สร้างเสร็จ เป็นตึก ๓ ชั้น และย้ายมาเรียนที่ตึกนี้ กว้างขวางสะดวกสบายขึ้นที่สภาศึกษาฯ นี่นอกจากได้เรียนวิชาต่างๆ มากมายแล้ว ยังได้มีเพื่อนฝูงจากวัดต่างๆ มากมาย ทั้งธรรมยุตและมหานิกาย หูตากว้างขวางขึ้น รู้สึกเพลิดเพลินต่อการเรียนเล่าเรียน ได้ความรู้ใหม่ๆ แปลกๆ ได้พบครูบาอาจารย์มากมาย เช่น อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ อาจารย์นาวาอากาศเอกเมฆ อำไพจิตร อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ เป็นต้น

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ บรรยายวิชาพระสูตรในชั้นต้น คือชั้นบุรพศึกษา และชั้นสุดท้ายคือชั้นปีที่ ๔ อาจารย์นาวาอากาศเอกเมฆ อำไพจิตร สอนวิชาพระสูตรในชั้นปีที่ ๑ และ ๒

อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ บรรยายวิชาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ลีลาของท่านสนุกสนานตื่นเต้น เสียงดัง จำแนกอย่างหาใครเสมอเหมือนได้ยาก เข้าห้องสอนไม่เคยนั่ง ไม่เคยมีตำราติดมือเข้ามาเลย อาศัยความจำของท่านอย่างเดียว พูดได้ตลอด ๑ ชั่วโมงหรือ ๒ ชั่วโมง เป็นผู้ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่อย่างปอนๆ การแต่งกายไม่เคยตามโลกเลย นุ่งกางเกงเก่าๆ ใส่เสื้อฮาวาย เท่านั้นไปได้ทุกหนทุกแห่ง แต่ไม่เคยมีใครรังเกียจท่านเพราะการแต่งตัวของท่านเคยมีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเชิญท่านไปปาฐกถา ขอร้องให้ท่านแต่งชุดสากลไป ท่านบอกว่า “จะฟังผมหรือจะฟังชุดสากล” จำไม่ได้ว่าผู้เชิญตอบอย่างไร ตกลงคงไม่ได้ไปสมัยนั้นอาจารย์มหาวิทยาลัย มักนิยมแต่งชุดสากลเวลาไปบรรยายในห้องเรียนหรือปาฐกถาในห้องประชุม ความรู้ของอาจารย์เสถียรหลังไหลเหมือนเกลียวน้ำจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำน่าอัศจรรย์จริงๆ ไม่เคยเรียนในมหาวิทยาลัยใด ไม่มีปริญญาใดๆ น่าเสียดายที่ท่านอายุสั้นเพียง ๓๘ เท่านั้น คือนั่งอาบน้ำสระผมเข้านอน แล้วไม่ตื่นอีกเลยไม่ได้เป็นโรคอะไร ข้าพเจ้าได้เรียนกับท่านอยู่ ๒ ปี ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าเขียนหนังสือเรื่อง ‘พุทธปรัชญามหายาน’ ได้อุทิศส่วนของหนังสือเรื่องนี้ให้แก่ท่าน เพื่อเป็นเครื่องบูชาพระคุณของท่านบ้างตามสมควร อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ อายุมากกว่าข้าพเจ้า ๘ ปี ถ้ายังมีชีวิตอยู่ถึงเวลานี้ อายุท่านก็ ๘๕ พอดี

อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ สอนวิชาภาษาอังกฤษ เป็นผู้อยู่อย่างเรียบง่ายและปอนเหมือนกัน รูปร่างผอมบาง ชอบนั่งกางเกงสีกากี ใส่เสื้อขาวแขนยาว เข็มขัดผ้า (ไม่ใช่เข็มขัดหนัง) รองเท้าผ้าใบสีน้ำตาล ถู่งเท้าสีน้ำตาลพับลงมาครึ่งหนึ่ง เครื่องแต่งตัวของท่านมีเท่านี้ทุกวัน บ้านท่านอยู่บางพลัดฝั่งธนบุรี ท่านเดินจากบางพลัดข้ามสะพานกรุงธนฯ ไปวัดบวรนิเวศฯ ระยะทางไม่น้อยเลย ทุกวันที่มีการสอน ท่านไม่เคยเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยใด ไม่เคยมีปริญญา ที่เรียนในโรงเรียนจริงๆ ก็คือ ชั้น ม.๗ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล แต่ความรู้ภาษาอังกฤษของท่านมากมายเหลือเกิน ทั้งกว้างขวางและลึกซึ้ง ท่านแปลหนังสือธรรมะภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษมากมาย ตั้งแต่หนังสือของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หนังสือของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ และแม้หนังสือของข้าพเจ้าผู้เป็นศิษย์ของท่าน คือเรื่อง ‘หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท)’ เมื่อองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) ได้ออกหนังสือวารสารภาษาอังกฤษชื่อหนังสือ *W.F.B. (The World Fellowship of Buddhists)* ได้เชิญท่านไปเป็นบรรณาธิการ นับว่าภาษาอังกฤษของท่านอยู่ในระดับโลกทีเดียว ประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกในระยะนั้นก็คือ ท่านหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล และต่อมาก็เป็นศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

ข้าพเจ้าเรียนภาษาอังกฤษกับท่านอยู่ ๔ ปีตั้งแต่เป็นนักศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ ได้ความรู้ที่เป็นหลักและเป็นเนื้อเป็นหนังจนใช้ภาษาอังกฤษได้บ้าง ก็เพราะได้อาศัยการสั่งสอนอย่างเอาจริงเอาจังและหวังความเจริญในวิชาการทางภาษาอังกฤษของท่าน

ต่อมาภายหลังเมื่อข้าพเจ้าจบปริญญาโทจากประเทศอินเดียแล้ว ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งคือ ‘จริยศาสตร์’ ได้อาศัยตำราภาษาอังกฤษเป็นหลักสำคัญเวลาเขียน จึงได้อุทิศส่วนดีของหนังสือเล่มนั้นให้อาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ในฐานะผู้ประสาทความรู้ภาษาอังกฤษแก่ข้าพเจ้า จนสามารถอาศัยตำราภาษาอังกฤษเป็นหลักเขียน ‘จริยศาสตร์’ ขึ้นมาได้ พุดได้ว่าเป็นหนังสือจริยศาสตร์เล่มแรกในวงการการศึกษาไทย

วิธีสอน อาจารย์ศิริมักจะพิมพ์ข้อความ ซึ่งมีเนื้อหาเป็นความรู้ทั่วไปบ้าง มีเนื้อหาเป็นธรรมะบ้าง มาแจกให้นักศึกษาแปลในห้องเรียน เมื่อนานวันเข้าบทเรียนก็ค่อยๆ หนาขึ้นมากขึ้น เพื่อนร่วมชั้นของข้าพเจ้าหลายท่านไปหาข้าพเจ้าที่วัดบุปผาราม เพื่อช่วยกันแปลข้อความต่างๆ ในบทเรียนที่ได้รับแจกนั้น เพื่อว่าเมื่อถึงเวลา อาจารย์ให้แปล

ในชั้นเรียนก็จะแปลได้โดยไม่ถูกอาจารย์ดู ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจว่าจะแปลบทเรียนทั้งหมดด้วยตัวเอง แล้วพิมพ์แจกเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน เพื่อเพื่อนๆ จะได้ไม่เสียเวลาเดินทางไปที่วัดบุปผาราม ในการนี้ต้องได้รับรองจากอาจารย์ก่อน เมื่อแปลแล้วจึงได้ส่งให้อาจารย์ตรวจ บางคราวก็ไปหาท่านที่บ้านตั้งแต่เช้าและฉันทเพลที่นั่น

เพื่อนนักศึกษารู้สึกสบายใจที่ได้อาศัยคู่มือซึ่งข้าพเจ้าได้ทำด้วยความพากเพียร และข้าพเจ้าก็ภูมิใจที่ได้ทำงานนี้ เพื่อนๆ ชมว่าข้าพเจ้าแปลภาษาอังกฤษเป็นไทยได้ดี ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะข้าพเจ้ารู้จักใช้ภาษาไทยให้สละสลวย และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการแต่งหนังสือในระยะต่อมา แต่ในทางตรงกันข้ามคือ การแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษนั้น ข้าพเจ้าทำได้ไม่ค่อยดี คิดว่าเป็นเพราะความรู้ในภาษาอังกฤษยังไม่เพียงพอ นั่นเอง จึงสู้เพื่อนบางคนไม่ได้ที่ชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ พูดและเขียนได้คล่อง มีบางท่านที่พูดและเขียนได้คล่องเหมือนกันแต่ไม่ถูก จึงถูกอาจารย์ดุเอาบ่อยๆ ทำให้ไม่ค่อยชอบใจอาจารย์นัก ทั้งนี้เพราะคิดเอาเองว่าเพราะตัวเขียนและพูดถูกแล้ว

การเรียนภาษาอังกฤษกับท่านอาจารย์ศิริ ทั้งหนักและเหน็ดเหนื่อย หลายคนท้อแท้ หมดความพยายาม ออกไปเสียก็มี หลายท่านพอใจเพราะได้ความรู้เพิ่มขึ้น ทุกครั้งที่ได้เรียน ข้าพเจ้าอยู่ในประเภทหลังนี้ แม้จะไม่เก่งเท่าเพื่อนบางคน แต่ก็พอใจที่ได้ความรู้เพิ่มขึ้น บางคราวข้าพเจ้าฝีมือตกลง ได้คะแนนน้อย ท่านจะออกมาเตือนที่หน้าห้องเป็นส่วนตัว ท่านหวังดีต่อข้าพเจ้าเสมอมาซึ่งจะเล่าอีกข้างหน้า

สำหรับวิชาพระสูตรตันตปิฎกและวิชาที่เกี่ยวกับศาสนานั้น ข้าพเจ้าได้คะแนนดีพอสมควรเสมอ เมื่อเป็นนักศึกษาปีที่ ๓ ทางพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ซึ่งท่านศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกสมาคมฯ อยู่ ได้ขอมาทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อได้พระนักศึกษาลัทธิหนึ่งไปสอนพระสูตรที่พุทธสมาคมฯ แก่ชาวบ้านผู้สนใจ ที่ห้องประชุมของพุทธสมาคมฯ ทางมหาวิทยาลัยได้ส่งข้าพเจ้าไปสอนในตอนเย็นวันพุธ อาจารย์สัญญาพานั่งฟังด้วยเสมอถ้าท่านว่าง จากผู้ฟังกลุ่มน้อยๆ ค่อยๆ เพิ่มมากขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไปจนเกือบเต็มห้องประชุม ข้าพเจ้าใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักในการสอนสอนอยู่ประมาณ ๓ ปี เมื่อข้าพเจ้าลาสิกขาแล้วจึงได้เลิกไป ในปี ที่ ๒ ที่ไปสอนทางพุทธสมาคมฯ ขอให้เปิดสอนวิชาบาลีขึ้นด้วย แต่ทำอยู่ได้ไม่นานก็ต้องปิดลงด้วยเหตุอะไร จำไม่ได้เสียแล้ว

ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย นอกจากได้รู้จักอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ แล้ว ยังได้รู้จักผู้พิพากษาอื่นๆ อีกหลายท่าน ได้รู้จักนักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ เช่น คุณประมุข อุณหธูป และภริยา คือครูประยงค์ศรี อุณหธูป อาจารย์โรงเรียนราชินี ต่อมาได้เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชินี และคุณอบ ไชยวสุ

คุณประมุขเป็นนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ อยู่ที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐทั้งรายวัน และรายสัปดาห์ มีหนังสือเล่มหนึ่งของคุณประมุข เป็นเรื่องแปลให้ชื่อว่า ‘เจ้าแม่ทองดำ (ไอเฟียม เวนเจอร์)’ โดยเจอราร์ด สเปร์รอร์ คุณประมุขได้มอบหนังสือเล่มนั้นให้ข้าพเจ้า พร้อมด้วยเขียนว่า

“ขอน้อมให้อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้พาผมไปถึงพระธรรม ด้วยความเอิบอิ่มเป็น ท่านแรก... ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๕”

๗ ปีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ข้าพเจ้าเที่ยวไปเที่ยวมาระหว่างวัดบุปผารามกับวัด บวรนิเวศ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ด้วยความยากลำบาก ด้วยความอดทน โรคภัย ไข้เจ็บก็เบียดเบียน การเดินทางก็ลำบาก เพราะต้องขึ้นรถเมล์ทั้งไปและกลับ นานๆ ครั้ง จึงจะได้อาศัยรถแท็กซี่ของอาจารย์เรียบ รังษีพงศ์ นักศึกษารุ่นพี่ซึ่งได้สำเร็จไปก่อนแล้ว ไปทำงานที่มหาวิทยาลัย มีสิทธิ์เบิกค่ารถได้ รถแท็กซี่เวลานั้นเป็นรถออสตินท้ายตัด นั่งไม่สบายเหมือนรถแท็กซี่เวลานี้ แต่ก็ดีกว่าขึ้นรถเมล์ ขำรองแท็กซี่ไม่ได้สวม เพราะ วัดธรรมยุตห้ามสวมรองเท้าออกนอกวัด จึงต้องเดินเท้าเปล่ามาขึ้นรถเมล์ที่ถนนใหญ่ เชิงสะพานพุทธฯ เทียงๆ ร้อนเท้าปวด ขากลับมาขึ้นรถที่บางลำพู ก็ยากลำบากเหมือนกัน เพราะพระมากด้วยกัน ต้องคอยให้เก้าอี้หลังสุดว่างจึงขึ้นไปได้ เวลาฝนตกยิ่งลำบากใหญ่ บางคราวก็เดินข้ามสะพานพุทธฯ จำไม่ได้ว่าเพราะอะไร ได้กลิ้งไถ่อย่างที่เขาอย่างขายอยู่ ใต้สะพานฝั่งธนฯ ยวนนาสิกเสียไม่กี่กระไร ความหิวซึ่งมีอยู่บ้างแล้ว กลิ้งไถ่อย่างกระตุ้นให้ หิวมากขึ้น ช่วงหลังๆ นี้ตอนเย็นหิวทุกวันเพราะสุขภาพไม่ดี แต่พอเช้าขึ้นมาก็หาย ได้อาศัยน้ำปานะที่คุณน้าสำอานให้เด็กนำไปถวาย พอประทังไปได้บ้าง แต่ถ้าหิวตอนดึก ก็เป็นอันสิ้นหวัง บางคืนหิวจนนอนไม่หลับ นมหรือโอวัลตินไม่ต้องพูดถึง เพราะพระ ธรรมยุตห้ามฉันในเวลาวิกาล คือตั้งแต่เที่ยงไปแล้ว น้ำหวานพอฉันได้แต่ไม่มีจะฉัน ที่กุฏิเกลี้ยงเกลาจากสิ่งบริโภคนั้น ตั้งแต่เพลแล้วก็ไม่ได้ฉันอะไรอีก ที่มหาวิทยาลัยสมัยนั้น ก็ยังไม่มีอะไรเลยแม้แต่ น้ำเปล่า

นี่คือความลำบากยากเข็ญในสมัยเป็นพระนักศึกษา เพราะเคยมีประสบการณ์แบบนี่ เมื่อข้าพเจ้าเป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์จะถวายน้ำดื่มพระและผู้เรียนทุกครั้งที่เข้าสอน เมื่อเรียนจบแล้วและเป็นอาจารย์บรรยายวิชาแล้วจึงมักพูดให้กำลังใจนักศึกษาเสมอว่า “เรียนไปให้จบเถิด จะไม่ตกต่ำถ้าความประพฤติไม่เสีย เพราะความเพียรและความอดทนที่ท่านต้องใช้ระหว่างเรียนอยู่ที่นี้มีมากพอที่จะเป็นพื้นฐานของชีวิตให้เจริญงอกงามต่อไป”

จำได้ว่าเมื่อเรียนอยู่ปีที่ ๔ ได้รับนิมนต์ให้ไปทำพจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ โครงการของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานอยู่ที่วัดเบญจมบพิตร เขาให้ชื่อหน่วยงานว่า หน่วยวิจัยทางพระพุทธศาสนากกรมการศาสนา ทำงานช่วงเช้าตั้งแต่ ๐๙.๐๐-๑๑.๐๐ น. ทุกวัน จะเว้นวันพระหรือวันอาทิตย์ จำไม่ได้ ให้นิตยภัตเดือนละ ๓๐๐ บาท นั่งแท็กซี่ไป-กลับเที่ยวละ ๗ บาท กลับมาฉันเพลที่วัด ปายก็ไปเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัย จะทำได้ถึงปีหรือไม่จำไม่ได้ กรมการศาสนาเปลี่ยนอธิบดีคนใหม่ คือ พันเอกปิ่น มุกทุกันต์ ท่านสั่งให้เลิกงานหน่วยนี้ ด้วยเหตุผลว่างานอย่างนี้ไม่ใช่งานวิจัยทางพระพุทธศาสนา คณะทำงานไปจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ บ้างจากมหาจุฬาฯ บ้าง เท่าที่มีเอกสารอยู่ในมือเวลานี้ ทำไปได้ถึงเล่มที่ ๖ คิดเป็นหน้าได้ ๙๖๐ หน้า หนังสือขนาด ๘ หน้ายกตัดสัน (ยาว ๒๑ ซม. กว้าง ๑๕.๕ ซม.) คิดแล้วน่าเสียดาย ดูเหมือนว่ามหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งก็ไม่ได้สานต่องานนี้หรือทางมหาจุฬาฯ จะเอาไปทำต่อก็ไม่ทราบ

อาจารย์อีกท่านหนึ่งที่ยังไม่ได้พูดถึง และควรจะพูดไว้ในที่นี้ก็คือ อาจารย์แสง จันทร์งาม เมื่อข้าพเจ้าเข้าศึกษานั้นท่านยังเป็นพระอยู่ เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเก่งทางภาษาอังกฤษ เคยเข้าสอนข้าพเจ้าไม่กี่ครั้งเพราะงานท่านมากในตำแหน่งผู้บริหาร ท่านพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่วและสำเนียงดีมาก ท่านสอบชิงทุนของบริติช เคาน์ซิลได้ ลาสิกขาแล้วไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ แล้วไปต่อปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา จบแล้วได้กลับมาทำงานที่มหามกุฏฯ ระยะหนึ่ง หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย อาจารย์วิชาจิตวิทยาของมหามกุฏฯ ได้ย้ายไปเป็นคณบดีที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ชวนอาจารย์แสงไปด้วย อาจารย์แสงจึงไปอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์ ตั้งแต่นั้นมา จนได้เป็นคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และเป็นศาสตราจารย์ มีศิษย์จากมหามกุฏฯ หลายท่านไปทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์แสง จันทร์งาม ได้เขียนหนังสือไว้มากมายเล่ม ที่รู้จักกันมากก็คือ *สืลาวดี*



อาจารย์แสง จันทรงาม

ข้าพเจ้าเรียนจบในปีการศึกษา ๒๕๐๕ และได้รับปริญญา ในปี ๒๕๐๖ ปริญญา
ศาสตรศาสตรบัณฑิต เวลานั้นยังไม่มีการแยกคณะ เมื่อเข้าเรียนปีแรกมีพระประมาณ
๙๑ รูป เรียนไปค่อยๆ ออกกันไป เหลือปีสุดท้ายที่ได้รับปริญญาประมาณ ๒๔ รูป
องค์ที่ชวนข้าพเจ้าว่าขอให้เรียนกันให้จบนะ ดูเหมือนออกไปตั้งแต่เรียนได้ปีที่ ๒ ของ
๗ ปี การรับปริญญานั้นยังคงรับในโบสถ์ของวัดบวรนิเวศวิหาร สมเด็จพระสังฆราช
เป็นผู้ประทานปริญญา

ข้าพเจ้าได้รับบรรจุให้เป็นอาจารย์สอนวิชาพระสูตรตันตปิฎก ตั้งแต่สอบเทอม
สุดท้ายเสร็จยังไม่ทันประกาศผลสอบ ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจว่าเหตุไฉนจึงเป็นเช่นนั้น
ทบทวนไปมา ก็เข้าใจได้ว่า ท่านผู้ใหญ่ผู้จัดการศึกษาคงจะมั่นใจในตัวข้าพเจ้า จึงได้
ทำไปเช่นนั้น ทำให้รู้สึกภูมิใจนิดๆ ว่าท่านให้เกียรติเราถึงปานนี้

มีเรื่องจะเล่าไว้เสียตอนนี้เลยก็ได้ว่า เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบและได้รับปริญญาแล้ว
ก็ยังคงไปสอนพระสูตรอยู่ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ทางประเทศเยอรมนีได้ติดต่อ
ผ่านมาทางศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ว่าขอพระไทยไปอยู่เยอรมนีสักรูปหนึ่ง
ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ทาบทามขอให้ข้าพเจ้าไป ข้าพเจ้าก็เต็มใจที่จะไป เรื่อง
ถึงคณะธรรมยุตผู้ใหญ่ ทางคณะธรรมยุตประชุมกัน มีสมเด็จพระสังฆราชฯ (จวน
อุฎฺฐายี) ขณะนั้นดูเหมือนจะดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ เป็นประธาน
ประชุมที่ห้องประชุมของมหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าไปนั่งฟังอยู่ด้วย มติที่ประชุมไม่อนุญาต
ให้ไป เหตุผลว่า ไปอยู่รูปเดียวจะอยู่ได้อย่างไร จะทำอุโบสถสังฆกรรมได้อย่างไร จะปลง
อาบัติกับใคร เข้าใจว่าเวลานั้นพระสงฆ์ไทยในเยอรมนีคงยังไม่มีเลย เป็นอันว่าการไป
เยอรมนีเป็นอันยกเลิก ❀



เมื่อลาสิกขาและหน้าที่การงาน



มีเสียงเล่าลือกันไปว่า
ข้าพเจ้าน้อยใจที่ไม่ได้ไปเยอรมนีจึงสึก
ความจริงไม่ใช่
ข้าพเจ้าตั้งใจไว้ก่อนจะบวชว่าจะอยู่เพียงเท่านี้
เมื่อมีผู้ถามว่าทำไมจึงสึก
ข้าพเจ้าตอบอยู่ประโยคเดียวซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า
“ไม่อยากจะอยู่แล้ว”
มีพระนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยจำนวนมากเสียดาย
และบอกว่าพวกอาตมาสึกสักสิบองค์
ยังดีกว่าอาจารย์สึกองค์เดียว



ข้าพเจ้าตัดสินใจลาสิกขาในเดือนมกราคม ๒๕๐๗ ได้ลาทำนอุปชฌาย์และท่านอาจารย์
ท่านไม่พูดอะไร ท่านอาจารย์ได้กำหนดวันให้เป็นวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗
ดูเหมือนจะเป็นเวลาเช้าหลังจากพระฉันอาหารแล้ว มีเสียงเล่าลือกันไปว่าข้าพเจ้าน้อยใจ
ที่ไม่ได้ไปเยอรมนีจึงสึก ความจริงไม่ใช่ ข้าพเจ้าตั้งใจไว้ก่อนว่าจะบวชอยู่เพียงเท่านี้
เมื่อมีผู้ถามว่าทำไมจึงสึก ข้าพเจ้าตอบอยู่ประโยคเดียวซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า “ไม่อยากจะอยู่แล้ว”



มีพระนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยจำนวนมากเสียชีวิต และบอกว่าพวกอาตมาสีกักสืบองค์
ยังดีกว่าอาจารย์สีกองค์เดียว แต่ข้าพเจ้าคิดว่า น่าจะลองมาหาประสบการณ์ทางโลก
ดูบ้าง เพราะบวชตั้งแต่เด็ก ไม่เคยใช้ชีวิตแบบฆราวาสมาเลย ยังไปสอนที่มหาวิทยาลัย
มหามกุฏฯ อยู่เป็นรายชั่วโมง ท่านเลขาธิการในสมัยนั้นคือท่านเจ้าคุณพระเทพกวีหรือ
พระราชสุมนมุนีจำไม่ได้แม่น คือสมเด็จพระญาณวโรดมองค์ปัจจุบัน ได้ถามข้าพเจ้าด้วย
ความหวังใยว่า งานทำได้แล้วหรือยัง ข้าพเจ้าบอกว่ายัง ท่านบอกว่าควรจะหางาน
ให้ได้เสียก่อนแล้วจึงค่อยสึก เพราะเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว ตกลงงานแล้วอายุเขา แต่ข้าพเจ้า
ไม่ได้คิดอย่างนั้น ข้าพเจ้าไม่กล้าไปหางานตอนเป็นพระ แต่ก็รู้สึกขอบคุณท่านที่หวังดี

ข้าพเจ้าพักอยู่ที่วัดที่กุฎิเดิมไม่กี่วัน ไปเยี่ยมคุณน้าลิ้ม วอนขอพร ที่วงเวียนใหญ่
มีบ้านหลังโตกว้างขวาง คุณน้าทราบดีว่า ยังไม่มีที่อยู่จึงชวนให้มาอยู่ด้วย ให้ห้องเล็กๆ



ห้องหนึ่งเป็นที่พักอาศัย สิ่งที่ข้าพเจ้ากลัวที่สุดในช่วงนั้น คือกลัวจะไม่มีสตางค์เสียค่ารถเมล์ เพราะสีกออกมาตัวเปล่าจริงๆ ไม่ได้สะสมเงินทองอะไรไว้เลย อาศัยรายได้เพียงเล็กน้อยที่ไปสอนพิเศษที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ ดูเหมือนจะชั่วโมงละ ๒๐ หรือ ๓๐ บาท จำไม่ได้ แต่ก็อยู่ในประมาณนั้น มหาวิทยาลัยสงฆ์เวลานั้นยังยากจนอยู่มาก รัฐบาลยังไม่รับรอง ยังไม่ได้งบประมาณช่วยเหลือจากรัฐบาล คงได้บ้างจากมูลนิธิมหามกุฏฯ และจากกรมการศาสนา อยู่ที่บ้านคุณน้าลี้ไม่กี่เดือน ๒ หรือ ๓ เดือนจำไม่ได้แม่น ย้ายไปเข้าบ้านที่ถนนนครไชยศรีระยะหนึ่ง แล้วย้ายไปที่ถนนพิชัย ช่วงนั้นนอกจากสอนที่มหามกุฏฯ แล้วยังได้ไปสอนที่โรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด โดยการเชิญของครูประยงค์ศรี และได้เขียนหนังสือลงหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ โดยการชักชวนของคุณประมูล อุณหุรูป พอมีรายได้เพิ่มขึ้นบ้าง หนังสือที่เป็นเล่ม ตอนนั้นก็พิมพ์แล้ว ๒ เล่ม คือ ‘แสงเทียน’ และ ‘ชีวิตนี้มีอะไร’ อันที่จริงหนังสือ ๒ เล่มนี้ ข้าพเจ้าเคยเขียนลงเป็นตอนๆ ในนิตยสารศุภมิตรรายเดือนมาแล้วตั้งแต่สมัยที่เป็นพระ ข้าพเจ้าเขียนเรื่อง ‘พระอาณนท พุทธอนุชา’ ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์อยู่นานหลายเดือน (๓๓ สัปดาห์) และต่อด้วย จอมจักรพรรดิอโศก



ตอนที่เข้าบ้านอยู่ที่ถนนพิชัยนั้น เขาอยู่คนละห้องกับคุณไว ตาทิพย์ (ปรีชา ติพยเนตร) ผู้เป็นเพื่อนนักศึกษารุ่นเดียวกันกับข้าพเจ้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ เขาชอบทำงานหนังสือพิมพ์ สักแล้วได้ทำงานหนังสือพิมพ์สมใจหมาย อยู่สยามรัฐบ้าง ไทยรัฐบ้าง บางเช้าก็ออกไปวิ่งด้วยกันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า

อยู่ที่บ้านเขาได้ไม่นานนัก ทางโรงเรียนพณิชยการสีลม ของอาจารย์ประชุม รัตนเพียร ต้องการอาจารย์ผู้ปกครอง จึงติดต่อมาทางท่านเจ้าคุณมหานายก (แจ่ม อภิบาลศรี) วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นพระบ้านเดียวกันกับอาจารย์ประชุม คือจังหวัด ตาก ท่านเจ้าคุณมองเห็นข้าพเจ้าว่าจะไปเป็นอาจารย์ผู้ปกครองได้ จึงเสนอข้าพเจ้าแก่ อาจารย์ประชุม ได้เงินเดือน ๙๐๐ บาท

ระหว่างที่สอนอยู่ที่โรงเรียนพณิชยการสีลมนั้น ทางโรงเรียนเตรียมทหาร ต้องการอาจารย์สอนวิชาศีลธรรม ได้ติดต่อขออาจารย์สอนวิชาศีลธรรม ทราบว่าผ่านมา ทางนาวาอากาศเอกประยงค์ สุวรรณบุปผา อนุศาสนาจารย์กองทัพอากาศ ข้าพเจ้า ไม่ทราบยศในขณะนั้นของท่าน ว่าเป็นยศชั้นอะไร อาจารย์ประยงค์ได้เสนอข้าพเจ้าไป อาจารย์ประยงค์เป็นศิษย์เก่ามหามกุฏฯ รุ่น ๒ สำนักวัดราชประดิษฐ์ ข้าพเจ้าได้ส่ง เอกสารหลักฐานต่างๆ ไปให้โรงเรียนเตรียมทหาร ข้าพเจ้าไม่ได้กระตือรือร้นแต่ประการ ใด นึกว่าได้ดี ไม่ได้ก็ไม่ใช่ เพราะไม่ได้ไปสอบคัดเลือก อยู่โรงเรียนพณิชยการสีลม ได้ ๑ เทอม ทางโรงเรียนเตรียมทหารก็เรียกตัว นาวาเอกประชุม อาธิروب รองผู้บัญชา การ โรงเรียนเตรียมทหารได้ไปตามข้าพเจ้าถึงที่อยู่ถาวร

ต่อมาข้าพเจ้าได้ย้ายไปอยู่ที่หอพักธรรมนิवासของวัดมกุฏกษัตริยารามฯ ตั้งอยู่ ท้ายวัดมกุฏฯ ติดกับสถาบันโรคผิวหนังของกระทรวงสาธารณสุขในปัจจุบัน เป็นหอพัก ที่รับเด็กนักศึกษาซึ่งมาจากต่างจังหวัดไม่มีที่พักมาสมัครเพื่อเข้าอยู่ เมื่อผ่านคณะกรรมการแล้วก็เข้าอยู่ได้ ทางวัดต้องการผู้ปกครอง บรรณาธิการนิตยสาร *ศุภมิตร* คือ คุณมณูญ ธารานุมาศ ได้เสนอข้าพเจ้า เมื่อคณะกรรมการอนุมัติแล้วจึงได้ติดต่อขอให้ ข้าพเจ้าไปอยู่เป็นผู้ปกครองนักศึกษา

เท่าที่จำได้ นักศึกษาเวลานั้นก็มีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เป็นต้น จากทางจุฬาฯ เช่น โกมล ศิมทอง, สวัสดิ์ อมรสิทธิ์ ทาง ธรรมศาสตร์ เช่น สถิตย์ อรรถบิลกุล, วินัย ภัคดี เป็นต้น นักเรียนแพทย์ศิริราช ก็มีนักศึกษาอยู่ที่นั่นไม่ต้องเสียเงินค่าหอพัก แต่ต้องหากินเอง ข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นด้วยความรู้สึกมีความสุขสดชื่น อยู่ใกล้ท่านเจ้าคุณเทพปัญญาภว (บรรจง กลฺโล) ผู้ช่วย เลขาฯ สมเด็จพระสังฆราชฯ ในขณะนั้นเลขาฯ สมเด็จพระสังฆราชฯ คือ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ในปัจจุบัน ขณะนั้นเป็นพระราชอาคันตุกะที่พระกิตติสารมุนี (ประจวบ กนฺตาจาโร) ข้าพเจ้าสนิทสนมกับท่านทั้งสองมาเป็นเวลานาน ❀



โรงเรียนเตรียมทหาร



การเข้าไปอยู่ในโรงเรียนเตรียมทหาร
ข้าพเจ้ารู้สึก
ได้เข้ามหาวิทยาลัยที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง
ทำให้ข้าพเจ้าได้มีประสบการณ์มากมาย
ในอาณาจักรที่ไม่เคยคิดว่า
จะได้เข้าไปอยู่
และไม่เคยขวนขวาย



ที่โรงเรียนเตรียมทหาร ข้าพเจ้าได้พบนาวาเอกประชุม อาริรอบ ได้พบพลตรีปิยะ สุวรรณพิมพ์ (ยศในขณะนั้น) และนายทหารอื่นๆ อีกมากมาย พลตรีปิยะและนาวาเอกประชุมเป็นนายทหารที่สุภาพและสง่างาม ตอนนั้นข้าพเจ้ายังแต่งกายพลเรือนอยู่นานเท่าไรจำไม่ได้ ถูกไปฝึกทหารที่กรมการรักษาดินแดนใกล้วัดโพธิ์ท่าเตียน พร้อมกับอาจารย์อุทัย ทันทสุวรรณ ซึ่งจบมาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสอนวิชาคณิตศาสตร์



ตอนหลังพลตรีปิยะได้ย้ายไปเป็นเจ้ากรมศึกษาวิจัย ได้เลื่อนยศเป็นพลโทและพลเอกตามลำดับ ข้าพเจ้าไปฝึกวิชาทหารอยู่ก็วันจำไม่ได้ คิดว่าไม่ถึงเดือน ตอนเย็นยังกลับไปสอนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ

ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าเป็นผู้มีร่างกายอ่อนแอ แต่มีบางคนอ่อนแอกว่าข้าพเจ้าอีก ที่ไปฝึกทหารพร้อมกันจากหน่วยอื่นๆ ด้วย คิดว่าประมาณ ๓๐ คนทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อรับยศเป็นร้อยตรี ครูฝึกซึ่งเป็นนายสิบข้างจำบ้างไม่ได้เข้มงวดอะไร เวลาวิ่งรอบสนามเขาจะบอกว่า “ใครไม่ไหวให้วิ่งออกจากแถว” มีหลายคนวิ่งออกจากแถบบ่อยๆ ข้าพเจ้าซึ่งคิดว่าตัวเองมีร่างกายอ่อนแอ ไม่เคยวิ่งออกจากแถวเลย เวลาให้ยิงปืนทั้งปืนสั้นและปืนยาว ข้าพเจ้าไม่เคยยิงถูกเป้าเลย คงจะไม่ได้เกิดมาเพื่อถือปืน เป็นทหารถือซอลค์

และปากกา เป็นอันว่าฝึกทหหารเสร็จเรียบร้อยก็ได้ติดยศเป็นร้อยตรี เคยถามรองฯ ประชุม อารีรอบ ว่า “ไม่ต้องแต่งกายเครื่องแบบไม่ต้องติดยศได้ไหม” ท่านบอกว่า “ไม่ได้” ท่านถามว่า “มียศไม่ดีหรือ ไปไหนก็มีคนให้เกียรติและเกรงใจ” ข้าพเจ้านิ่ง

อัตราที่กองทัพรือว่าง ข้าพเจ้าจึงได้รับบรรจุให้เป็นทหารเรือ แต่พอข้าพเจ้า มาคุยกับพลตรีปิยะ ท่านถามว่า

“อยากเป็นทหารบกหรือทหารเรือ” ข้าพเจ้าตอบว่า “อยากเป็นทหารบก” ท่าน จึงให้โอนมาเป็นทหารบก ท่านทำโดยวิธีใด ข้าพเจ้าไม่ทราบ ท่านเป็นผู้ใหญ่ในวงการ ทหาร เรื่องทำนองนี้คงทำได้ไม่ยาก รู้สึกว่ารองฯ ประชุมจะน้อยใจอยู่หน่อยๆ แต่ เสร็จแล้วก็แล้วกันไป ท่านไม่ได้เอามาเป็นอารมณ์ ที่นั่นมีรองผู้บัญชาการอยู่ ๓ ท่าน คือ นาวาเอกประชุม อารีรอบ เป็นทหารเรือ นาวาอากาศเอกสิงห์ ศิริคุปต์ เป็นทหารอากาศ พันตำรวจโทเจือ จันทร์เพ็ญ เป็นรองฯ ฝ่ายตำรวจ เพราะที่นั่นเป็นนักเรียนรวม เมื่อจบแล้วต้องแยกย้ายกันไปเรียนในโรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนนายเรืออากาศและนายร้อยตำรวจ ข้าพเจ้าเข้าไปสอนเมื่อปี ๒๕๐๘ เป็น นักเรียนเตรียมทหารรุ่นที่ ๘ เพราะโรงเรียนเตรียมทหารตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๐๐ พอดี

ข้าพเจ้าสอนอยู่ที่นั่น ๔ ปี นอกจากงานสอนแล้ว ท่านผู้บัญชาการยังให้เป็น หัวหน้ากองบังคับการ (หัวหน้า บก.) ซึ่งเป็นเหมือนกองกลางของโรงเรียน คือหนังสือ ราชการทุกฉบับจะเข้าหรือออกต้องผ่านมาทางหัวหน้า บก. ฟังดูเหมือนใหญ่แต่ ความจริงไม่ได้ใหญ่ เพราะข้าพเจ้ามียศเป็นเพียงร้อยตรีเท่านั้นเอง หัวหน้ากองวิชาการ หัวหน้ากองการปกครอง ท่านเป็นพันเอกกันทั้งนั้น หัวหน้า บก. ในความหมายของ ข้าพเจ้าที่ข้าพเจ้าทำอยู่ เท่ากับหัวหน้าแผนกสารบัญกระมัง และก็น่าจะเป็นอย่างนั้น นอกจากงานเกี่ยวกับหนังสือนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังได้รับมอบหมายจากท่านผู้บัญชาการ ให้ร่างสุนทรพจน์สำหรับท่านปราศรัยในโอกาสต่างๆ เช่น โอวาทนักเรียนเตรียมทหาร ในห้องประชุม เป็นต้น ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่ได้ทำงานนี้ ท่านผู้บัญชาการจะไม่ อ่านสุนทรพจน์ในที่ประชุม แต่จะจับสาระสำคัญไปพูดปากเปล่าโดยไม่ดูต้นฉบับ

การเข้าไปอยู่ในโรงเรียนเตรียมทหาร ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้เข้ามหาวิทยาลัยที่สำคัญ อีกแห่งหนึ่ง ทำให้ข้าพเจ้าได้มีประสบการณ์มากมายในอาณาจักรที่ไม่เคยคิดว่าจะได้ เข้าไปอยู่และไม่เคยชวนขวาย พลเอกปิยะนั้นมีบุคลิกที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง สมเป็น



โรงเรียนเตรียมทหารในปี พ.ศ. ๒๕๑๑

ผู้นำ คำสั่งของท่านชัดเจนและรู้จักให้เกียรติผู้น้อย ท่านเป็นนายทหารที่เป็นนักการศึกษา และเป็นนักจิตวิทยา ข้าพเจ้ายังนึกถึงภาพของท่านได้อยู่ เมื่อข้าพเจ้านำงานเข้าไปส่ง ท่านจะกล่าวคำ “ขอบคุณ” ทุกครั้ง และไม่เคยรุกรานผู้น้อย ข้าพเจ้าน่าจะเป็นคนโชคดีในเรื่องนี้ คือเจอแต่ผู้ใหญ่ที่ดีๆ มีความเอ็นดูและความปรานีต่อข้าพเจ้าอย่างดีเสมอมา

ปี ๒๕๑๑ ข้าพเจ้าได้เลื่อนยศเป็นร้อยโท ไปติดยศที่กระทรวงกลาโหมพร้อมกับอาจารย์อุทัย ทันทสุวรรณ และนายทหารจากที่อื่นๆ ด้วย แม้ข้าพเจ้าจะคิดว่าการเป็นทหารอยู่ที่นี้ดี แต่คิดอยู่เสมอว่า นี่ไม่ใช่ทางของเรา จึงคิดจะลาออกอยู่เสมอ ❀

๗

เมื่อแต่งงาน



เมื่อส่งใบลาออกแล้ว
ได้เข้าไปคุยกับผู้บัญชาการ
ท่านพูดกับข้าพเจ้าหลายอย่าง
มีบางประโยคที่จับใจไม่รู้ลืม
ระลึกอยู่เสมอ
และเป็นการกำลังใจในการใช้ชีวิตที่ดั่งงาม
ไม่让您ผู้ใหญ่เสียความตั้งใจ

วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าแต่งงานกับ สมจิตต์ นุ่มบุญนำ ซึ่งตอนนั้นเป็นครู
อยู่ที่โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ เขตสะพานกรุงธนฯ ฝั่งธนบุรี แต่งที่โรงเรียนเตรียมทหาร
ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้เกียรติไปสวมมงคล พลเอกปิยะ สุวรรณพิมพ์
เป็นผู้ถอดมงคล เชิญแขกแต่พอสมควร เลี้ยงที่สโมสรโรงเรียนเตรียมทหาร



ปลายปี ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าตัดสินใจลาออกและขอลาออก ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ เมื่อส่งใบลาออกแล้วได้เข้าไปคุยกับผู้บัญชาการ ทานพูดกับข้าพเจ้าหลายอย่าง มีบางประโยคที่จับใจไม่รู้ลืม ระลึกอยู่เสมอ และเป็นกำลังใจในการใช้ชีวิตที่ดีงาม ไม่ให้ ท่านผู้ใหญ่เสียความตั้งใจ

ลืมเล่าไปอย่างหนึ่งว่า เมื่อข้าพเจ้าแต่งงานแล้วได้ย้ายจากหอพักธรรมนิवास ไปอยู่ที่อาคารสงเคราะห์กองทัพบก ซึ่งอยู่ที่ถนนประชาธิปไตย ตรงกันข้ามกับหอพัก ธรรมนิवासนั่นเอง นายทหารคนหนึ่งเขามีสิทธิ์อยู่ แต่เขาไม่ได้อยู่ จึงให้ข้าพเจ้าไปอยู่ เสียเงินเพียงเล็กน้อย



ข้าพเจ้าขอย้อนกลับมาที่หอธรรมนิवासอีกนิดหนึ่ง คือเมื่อตอนทำงานอยู่ที่โรงเรียนเตรียมทหารนั้น ข้าพเจ้ายังพักอยู่ที่หอธรรมนิवास มีรถเล็กๆ คันหนึ่งขับไปทำงาน จอดที่ชอกติกระหว่างหอธรรมนิวาสกับสถาบันโรคผิวหนัง ตรงกันข้ามกับหอธรรมนิวาส เป็นตำหนักสมเด็จพระสังฆราชฯ หลังตำหนักสมเด็จพระสังฆราชฯ เป็นสำนักงานนิตยสาร*ศุภมิตร* ใกล้สำนักงานนิตยสาร*ศุภมิตร* มีป้อมยามตำรวจอยู่อารักขาสมาเด็จพระสังฆราชฯ

คืนหนึ่งประมาณตีสาม มีขโมยมาขโมยรถของข้าพเจ้า กำลังเข็นออกไป ตำรวจชื่อเบญจาเล่าให้ฟังว่า เขากำลังหลับ ได้ยินเสียงเหมือนมีคนปลุกว่า “เบญจา เบญจา ลุกขึ้น มีคนมาขโมยรถ” เขาลุกขึ้นมาดูก็เห็นขโมยกำลังเข็นรถอยู่ แต่ไม่เห็นใครอื่น

จึงจับไว้ได้คนหนึ่ง อีกคนหนึ่งจะจับได้ต่อมาหรือไม่จำไม่ได้ สมเด็จพระสังฆราชฯ ก็เสด็จลงมาดูด้วย ตำรวจส่งเรื่องฟ้องศาล ข้าพเจ้าในฐานะเป็นเจ้าของรถจึงต้องไปให้การที่ศาลด้วย เป็นครั้งแรกที่ขึ้นศาลและไม่เคยขึ้นอีกเลย ปรากฏว่าขโมยซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นคนหนึ่งติดคุก เมื่อไปศาล ข้าพเจ้ายังเห็นเขาถูกล่ามโซ่มาให้การต่อหน้าผู้พิพากษา

ก่อนหน้าที่จะเกิดเรื่องนี้ ไม่ทราบกี่วันหรือกี่เดือน ข้าพเจ้าฝันไปว่าตอนเช้าลงมาเปิดกระโปรงรถเพื่อจะดูหม้อน้ำ ดูน้ำกลั่น เป็นต้น มองไปที่เครื่องปรากฏว่าเครื่องรถเป็นพระพุทธรูปทั้งองค์ พระพักตร์หันไปทางหน้ารถ เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์สวยงามมาก แถมยังตรัสได้เสียอีก ท่านตรัสว่า “ใช้ไปเถอะรถคันนี้ ไม่เป็นไรหรอก”

ไม่กี่วันต่อมา ข้าพเจ้าขับรถไปทางสะพานควาย มีเด็กคนหนึ่งวิ่งตัดหน้ารถอย่างกะทันหัน เด็กอายุประมาณ ๑๕ ข้าพเจ้ามองไปที่หน้ารถไม่เห็นเด็ก เข้าใจว่าเด็กคงเข้าไปอยู่ใต้ท้องรถเสียแล้ว รีบเปิดประตुरถออกไปดู เด็กลุกขึ้นจากตรงไหนไม่ทราบ ปัดฝุ่นแล้ววิ่งไป มีผู้คนจับตาดูกันมาก ตำรวจก็มาถึง ข้าพเจ้าได้ให้นามบัตรตำรวจไว้ บอกว่าถ้าเด็กเป็นอะไรให้ตามข้าพเจ้าตามนามบัตรนี้ วันเวลาล่วงไปปรากฏว่าเจ็บหายไปแล้ว

แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็จำเป็นต้องขายรถคันนี้ ตอนที่ข้าพเจ้าไปศึกษาที่อินเดียเป็นเวลา ๒ ปี เพราะแม่บ้านยังขับรถไม่เป็น ❀



เมื่อไปศึกษาต่อที่อินเดีย



ข้าพเจ้าคิดว่าไหนๆ
ก็ลาออกมาแล้ว ควรจะไปเรียนต่อ
จึงตัดสินใจว่าจะไปเรียนต่อที่ประเทศอินเดีย
ระหว่างนั้น นอกจากเขียนหนังสือ
และสอนพิเศษแล้ว
ก็เตรียมตัวเพื่อไปอินเดีย

โชคดียุ่ตอนนั้นเมื่อข้าพเจ้าอยู่ที่อาคารสงเคราะห์กองทัพบก ชั้น ๒ ผลงานการเขียนหนังสือของข้าพเจ้าได้แพร่หลายไปมากแล้ว มีรายได้พอเลี้ยงตัวได้ ประกอบกับรายได้จากการสอนพิเศษก็ยังพอมีอยู่ ข้าพเจ้าคิดว่าไหนๆ ก็ลาออกมาแล้ว ควรจะไปเรียนต่อจึงตัดสินใจว่าจะไปเรียนต่อที่ประเทศอินเดีย ระหว่างนั้นนอกจากเขียนหนังสือ และสอนพิเศษแล้ว ก็เตรียมตัวเพื่อไปอินเดีย

ข้าพเจ้าแต่งงานเมื่อ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๒ พอ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๓ ข้าพเจ้ามีลูกชาย ๑ คน คือ วรardt หรือ โก้



ข้าพเจ้าจำเป็นต้องไปอินเดียประมาณสิงหาคม ๒๕๑๓ จึงจำเป็นต้องให้แม่บ้าน และลูกไปอยู่กับพี่ชายของเขาชั่วคราว ที่ถนนพิบูลสงคราม ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี คือที่บ้านพี่จำวงศ์ นุ่มบุญนำ ซึ่งเป็นพี่คนโตของแม่บ้าน ได้ย้ายมา ปลุกบ้านใหม่ ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการช่วยปลูกด้วย พี่จำวงศ์บอกว่าถ้าย้ายออกเมื่อไหร่ ก็จะคืนเงินให้ และได้ทำตามนั้น เมื่อข้าพเจ้าและแม่บ้านได้ย้ายออกไปจากที่นั้น จำไม่ได้ว่าได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านพี่จำวงศ์คืนอาคารสงเคราะห์เขาไปในเดือนใด คงประมาณ ลัก ๒ เดือน ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเดินทางไปอินเดีย ที่บ้านนี้อยู่กันหลายคน พอช่วยกัน เลี้ยงเด็กได้ และมีพี่น้องของแม่บ้านปลุกบ้านอยู่ใกล้กันอีก ๒ หลัง นับว่าอบอุ่นสำหรับ แม่บ้านและลูกชายพอสมควร ❀



มหาวิทยาลัยพาราณสี



เพื่อนผู้หวังดีบางคนได้เตือนข้าพเจ้าว่า
มัวมานั่งเขียนหนังสืออยู่
เดี๋ยวสอบตกไม่ได้กลับเมืองไทย
ข้าพเจ้ารับคำเตือน เพียงแต่ยิ้มให้เขา
แต่ในใจก็นึกว่า
เขาไม่รู้ถึงความจำเป็นของเรา
ถึงอย่างไรก็ขอบขอบคุณที่หวังดี

ข้าพเจ้าและคณะ มีอาจารย์เที่ยง นันทโท และคุณประสิทธิ์ ประถมของ เป็นต้น กับพระ
อีกหลายรูป ออกเดินทางในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๓ โดยเครื่องบินของการบินไทย
(ไทยอินเตอร์) ไปลงที่กัลกัตตา พักอยู่ที่กัลกัตตาชั่วระยะหนึ่งแล้วนั่งรถไฟไป
มหาวิทยาลัยพาราณสี หรือเรียกเป็นทางการว่า Banaras Hindu University หรือใช้
อักษรย่อว่า B.H.U.

เรื่องไปเรียนที่อินเดียนี้ ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ค่อนข้างละเอียดแล้ว ในหนังสือชื่อ
อันความกรุณาปราณี หนา ๓๖๘ หน้า ซึ่งในหนังสือนั้นต้องขอเรียนท่านทั้งหลายไว้

ในที่นี้ว่า ข้าพเจ้าเขียนเป็นทำนองสารคดีอิงนิยาย หรือจะเรียกว่านิยายอิงสารคดีก็คงจะได้ เพราะฉะนั้นจึงมีเรื่องจริงบ้าง * เรื่องที่สร้างขึ้นมามาก ไม่ใช่จริงทั้งหมด และไม่ใช่สร้างขึ้นมามากทั้งหมด ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจตามนี้ ข้าพเจ้าก็สบายใจที่จะแนะนำให้ท่านอ่าน

มหาวิทยาลัยพาราณสีนั้นสะอาดและสวยงามมาก ต้นไม้ร่มครึ้มไปหมด กว้างขวางใหญ่โต ข้าพเจ้าได้พักที่หอพักนักศึกษานานาชาติ ห้องที่ ๓๗ เลข ๗ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าเป็นอันมาก เช่น เกิดวันที่ ๑๗ พ.ศ. ๒๔๙๗ เรียนบาลีได้เปรียญ ๗ บวชพระ พ.ศ. ๒๔๙๗ ลาสิกขาปี ๒๕๐๗ เรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่ ๗ ปี ฯลฯ

๒ ปีที่มหาวิทยาลัยพาราณสีและที่อินเดีย ได้ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก ไม่เสียที่ที่ตัดสินใจไป แม้ตอนแรกๆ จะขลุกขลักเดือดร้อนอยู่บ้าง แต่ก็ลงตัวได้ในที่สุด รศ. สุวรรณ เพชรนิล ได้เขียนจดหมายไปให้กำลังใจกับข้าพเจ้าว่าเมื่อเรียนจบแล้ว ข้าพเจ้าจะนำวิชาความรู้มาใช้ประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนาและในประเทศไทยได้มากที่สุด

เนื่องจากตอนที่เดินทางไปนั้น ข้าพเจ้ามีเงินติดตัวไปเพียงเล็กน้อย เงินที่เสียค่าเครื่องบินก็ดูเหมือนจะยืมมหาวิทยาลัยสงฆ์ไป จำไม่ได้ว่าจำนวนเท่าไรแต่คงจะไม่ถึงหมื่น คิดว่ากลับมาแล้วจะผ่อนส่งให้ ข้าพเจ้าไปเรียนด้วยทุนของตนเอง แต่ก็ไม่มีทุนจึงจำเป็นต้องเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย งานของข้าพเจ้าก็คือเขียนหนังสือ ส่งมาพิมพ์ในประเทศไทย ได้เงินแล้วทางบ้านก็จะเอาไว้ใช้บ้าง ส่งไปให้ข้าพเจ้าบ้าง เวลานั้นพิมพ์อยู่สำนักพิมพ์เดียวคือสำนักพิมพ์ *บรรณาการ* ส่งต้นฉบับมาเท่าไร เรื่องอะไร เขารับพิมพ์หมด ขอขอบคุณสำนักพิมพ์ *บรรณาการ* ไว้ ณ ที่นี้ด้วย ข้าพเจ้าเขียนหนังสือได้ประมาณ ๗ หรือ ๘ เล่ม แต่ละเล่มประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ หน้าโดยเฉลี่ย บางเล่มก็เกือบ ๖๐๐ หน้า เช่น *ทางแห่งความดี เล่ม ๑*

เป็นงานหนักมิใช่น้อย เพียงแต่เรียนอย่างเดียวก็หนักมากอยู่แล้ว เพราะตำราเรียนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด อาจารย์สอนเป็นภาษาอังกฤษ ฟังรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง ต้องจำหัวข้อว่าท่านพูดเรื่องอะไร แล้วมาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ ตำรา

* เช่น เปรม สุจินดา ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง เรียนไม่จบ แต่ข้าพเจ้าเรียนจบ เป็นต้น

พร้อมทั้งทำโน้ตย่อไว้ด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกเหน็ดเหนื่อยมากเพราะทั้งสองอย่างเป็นงานหนักทั้งนั้น เวลานั้นข้าพเจ้าอายุ ๓๕ แล้ว สุขภาพก็ไม่ได้แข็งแรง บางวันตอนเช้าๆ ได้ออกไปวิ่งบ้าง ตอนเย็นตีเบตมินตันบ้าง แต่ก็ทำได้เล็กๆ น้อยๆ นักเรียนไทยในพาราณสีมีมากพอสมควร ทั้งพระภราดรและผู้หญิงด้วย ที่ไปเรียนปริญญาตรีก็มี ปริญญาโทก็มี ที่ทำปริญญาเอกอยู่ก็มี เท่าที่จำได้เมื่อข้าพเจ้าไปนั้น สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนฺตจาโร) ขณะนั้นเป็นพระกิตติสารมุนีทำปริญญาเอกอยู่ จากมหาจุฬาฯ ก็มี ท่านมหาสังวร พรหมเสน ทำปริญญาเอกอยู่ จบปริญญาเอกแล้วลาสิกขาไปเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

ข้าพเจ้าทั้งเรียนและทั้งเขียนหนังสือเพื่อหาทุนในการศึกษา ค่าหอพักและค่าอาหาร จนนิ้วบางนิ้วคือนิ้วกลางมือขวาเป็นตุ่มแข็งขึ้นมาและเจ็บเล็กน้อย จึงต้องใช้พลาสติกพันไว้ตลอดเวลา ๒ ปี กลับมาอยู่เมืองไทยแล้วก็ยังไม่หาย (แต่ตอนนี้ได้หายแล้ว) หนังสือที่เขียนในระยะนั้น เช่น ‘ทางแห่งความดี’ บางเล่ม ‘สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘’ (๒ เล่ม) ‘อันความกรุณาปราณี’ ‘ธรรมและชีวิต’ เป็นต้น

เพื่อนผู้หวังดีบางคนได้เตือนข้าพเจ้าว่า มัวมานั่งเขียนหนังสืออยู่เดี่ยวสอบตกไม่ได้กลับเมืองไทย ข้าพเจ้ารับคำเตือน เพียงแต่ยิ้มให้เขา แต่ในใจก็นึกว่า เขาไม่รู้ถึงความจำเป็นของเรา ถึงอย่างไรก็ขอบคุณที่หวังดี

สาเหตุอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เขียนหนังสือก็คือ ชอบที่จะเขียน ได้ความรู้อะไรแล้ว ก็อยากจะเผื่อแผ่ให้ผู้อื่นได้ด้วย ขอสารภาพไว้ในที่นี้ว่า ไฟคือความอยากรู้และการเผื่อแผ่ความรู้ ลูกโป่งลอยอยู่เสมอในจิตใจของข้าพเจ้า ไม่เคยมอดดับไปเลย แม้จนกระทั่งบัดนี้ เมื่อข้าพเจ้าอายุถึง ๗๗ ปีแล้ว ❖

๑๐

กลับเมืองไทย



เมื่อเครื่องบินร่อนลงที่สนามบินดอนเมืองนั้น
รู้สึกอบอุ่นและมีความสุขเสียนี้กระไร
การไปอยู่ต่างประเทศเสีย ๒ ปี
ทำให้รู้สึกรักเมืองไทยขึ้นอีกมาก

เมื่อสอบปลายปีของปีที่ ๒ เสร็จแล้ว รอฟังผลสอบอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ประกาศผลออกมาว่าสอบได้หมดทุกวิชา ก็เตรียมตัวเดินทางกลับ ข้าพเจ้าจำได้ว่ามาถึงเมืองไทย เดือนกรกฎาคม ๒๕๑๕ วันที่เท่าไรจำไม่ได้ แต่จำความรู้สึกได้ว่า เมื่อเครื่องบินร่อนลงที่สนามบินดอนเมืองนั้น รู้สึกอบอุ่นและมีความสุขเสียนี้กระไร การไปอยู่ต่างประเทศเสีย ๒ ปี ทำให้รู้สึกรักเมืองไทยขึ้นอีกมาก แม่บ้านไปคอยรับที่สนามบินดอนเมือง มาพักที่บ้านพี่จำนงค์อยู่ชั่วระยะหนึ่ง ลูกชายอายุ ๒ ขวบกว่าอบอุ่นอยู่ในหม่อมญาติ ข้าพเจ้า



ยังไม่มีอะไรทำเป็นชิ้นเป็นอัน ก็เขียนหนังสือไปเรื่อยๆ จำได้ว่าจับเขียน ‘ทางแห่งความดี’ เล่ม ๒ ในตอนนี้ ไปสอนพิเศษที่มหาวิทยาลัย บ้าง เขียนหนังสือบ้าง ก็พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้

เข้าวันหนึ่งนั่งรถเมล์ไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง ไปถึงหน้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งใจว่าจะนั่งเล่นในมหาวิทยาลัยสักพักหนึ่ง พอลงรถก็ได้ยินเสียงเรียกข้างหลัง เหลียวไปดู เห็นคุณจำ ธรรมฤทธิ์ เป็นรุ่นลูกศิษย์ เคยเกื้อกูลเขามาบ้างพอสมควร เขาชวนคุยเรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่พักหนึ่ง เขาทำงานขับรถทัวร์บริษัทอะไรจำไม่ได้ เอาสมุดบัญชีธนาคารให้ดู บอกว่าตอนนี้เขาพอมีสตางค์ขึ้นบ้างแล้ว ถ้าข้าพเจ้าจะใช้ก็ยินดีให้ยืม ข้าพเจ้าตกลงยืมเขา ๑ หมื่น ตกลงจะผ่อนส่งคืนเขาเดือนละเท่าไรจำไม่ได้

เงิน ๑ หมื่นสมัย พ.ศ. นั้นก็ไม่น้อยสำหรับข้าพเจ้า ให้ดอกเบี้ยเขาบ้างเล็กน้อย ได้เงินค่าเขียนหนังสือ ‘ทางแห่งความดี’ เล่ม ๒ มา ๘ พัน รวมกันเป็น ๑ หมื่น ๘ พันบาทพอจะปลูกบ้านเล็กๆ ได้ในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๕๑๖) พอติดตอนที่ข้าพเจ้ายังอยู่ที่อินเดียนั้นแม่บ้านได้เช่าที่ไว้แปลงหนึ่ง ๕๔ ตารางวา จึงเอาเงินดังกล่าวมาปลูกบ้านชั้นเดียวเล็กๆ อยู่ได้ ๓ คนพ่อ-แม่-ลูก เป็นบ้านหลังแรกที่ข้าพเจ้ามีและคิดว่าคงจะเป็นหลังสุดท้ายรู้สึกมีความสุขขึ้นพอประมาณ บ้านห่างจากบ้านพี่จำนงค์เพียงมีคูคลองเล็กๆ คั่นกลางมีสะพานไม้ข้ามเดินถึงกันได้

เมื่อปลูกบ้านเสร็จแล้วอยู่อาศัยได้แล้ว ได้เชิญคุณจำ ธรรมฤทธิ์ และเพื่อนของเขามาเลี้ยงอาหารเย็นเพื่อตอบแทนเขาในน้ำใจอันดีงาม* มิฉะนั้นข้าพเจ้าคงไม่มีทางสร้างบ้านได้ในระยะนี้ คุณหน้าสำออง ชูเกษ ได้ทราบข่าวว่าสร้างบ้านก็มาเยี่ยม ชมว่าข้าพเจ้าเก่ง กลับจากอินเดียไม่กี่วันก็ปลูกบ้านได้ ข้าพเจ้าก็ได้แต่หัวเราะเบาๆ รั้วรอบบ้านยังเป็นไม้ระแนงอยู่ ด้านตะวันตกเป็นท้องร่องสวน ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นลานที่จอดรถของโรงเรียนอนุบาลเพื่อนเด็ก งูเงี้ยวก็เลื้อยเข้าออกได้ ห้องอาบน้ำอยู่นอกตัวบ้านติดกับรั้ว พื้นห้องอาบน้ำเป็นพื้นระดับเดียวกับพื้นบริเวณบ้าน ตัวบ้านยกพื้นสูงขึ้นตักน้ำจากตุ่มอาบ

มีอยู่วันหนึ่งข้าพเจ้ารู้สึกร้อนรนกระวนกระวายที่จะไปให้เลือดแก่โรงพยาบาล จึงได้ไปที่โรงพยาบาลวชิระ เขาแนะนำให้ไปให้ที่สภากาชาดฯ แต่จำไม่ได้แน่นอนว่าได้ให้ที่นั่นหรือไปที่สภากาชาดฯ แต่จำได้ว่าได้ให้เลือดแล้วแน่นอน กลับมาสบายใจเพราะได้ทำสิ่งที่อยากทำ วันรุ่งขึ้นตอนสายๆ ข้าพเจ้าลงไปอาบน้ำ งูสีน้ำตาลตัวใหญ่โผล่หัวออกมาจากใต้ตุ่มใกล้ขาของข้าพเจ้าประมาณ ๒ คืบ ข้าพเจ้าขึ้นจากห้องอาบน้ำ เอาไม้ยาวไปเหยี่ย ดู มันก็เลื้อยไปยังท้องร่องสวน

ข้าพเจ้านึกทบทวนดู โยงไปถึงเหตุการณ์เมื่อวันวานว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงร้อนรนกระวนกระวายนัก ในการที่จะไปให้เลือด ถ้าไม่ได้เอาเลือดออกเสียตั้งแต่เมื่อวาน วันนี้อคงถูกงูกัดเอาเลือดออกแน่ และแถวนี้มีงูพิษ เช่น งูกะปะ เป็นต้น งูตัวนั้นคงเป็นงูกะปะและตัวใหญ่เสียด้วย โบราณท่านบอกว่าให้เชื่อแรงสังหรณ์ไว้บ้าง ข้าพเจ้าคิดว่าแรงสังหรณ์ก็คืออานุภาพของจิตใต้สำนึกนั่นเอง

* คุณจำบอกว่า ข้าพเจ้าเคยเกื้อกูลเขาหลายครั้งเมื่อเขาขาดแคลน สมัยที่ข้าพเจ้าพักอยู่ที่หอพักธรรมนิवास

วันหนึ่งข้าพเจ้าตื่นแต่เช้าประมาณตีห้า นึกอะไรขึ้นมาก็ไม่ทราบ บอกแม่บ้านให้จัดของใส่บาตรสักสองสามองค์ ธรรมดาไม่ได้ใส่ทุกวัน ใส่บ้างเว้นบ้าง แต่วันนั้นบอกให้จัดของใส่บาตร เมื่อแม่บ้านถามว่าทำไม ข้าพเจ้าก็คงยืนย่นอยู่อย่างเดิม และให้เขาเป็นคนใส่บาตรด้วย เขาก็ทำตาม เสร็จแล้วนั่งรถสองแถวไปทำงาน

กลับมาตอนเย็น เธอเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เมื่อรถไปถึงหน้าวัดปากน้ำ รถชนกันเขานั่งคู่ไปกับคนขับ กระชกแตกลงมาท่วมตัว แต่ไม่เป็นอะไร ไม่บาดเจ็บ เขาเลยเข้าใจว่าทำไมเมื่อเช้าจึงรบกวนให้เขาไปใส่บาตร

เกี่ยวกับเรื่องศาลพระภูมิ ที่บ้านไม่ได้ตั้งศาลพระภูมิ เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็จัดธูปบูชาเทวดา และน้อมนีกว่า ถ้ามีเทวดาอารักษ์อยู่บริเวณนี้ ท่านจะอยู่ตรงไหนในบ้านนี้ก็ได้ทั้งนั้น ไม่ได้ทำบ้านเล็กๆ ให้อยู่ แต่ใครจะสร้างศาลพระภูมิไว้ในบ้าน ข้าพเจ้าก็ไม่คัดค้าน ไม่ว่าอะไร ❀



ท่านอาจารย์เขียนหนังสือ “อันความกรุณาปราณี”
ขึ้นโดยใช้ตัวละครสมมติ อิงจากประวัติชีวิตของท่าน
เพื่อขอบคุณมวลมิตรที่ช่วยเหลือสนับสนุน
ระหว่างไปศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยพาราณสี ประเทศอินเดีย



ที่หอสมุดแห่งชาติ



อยู่มาได้ ๖ เดือน ข้าพเจ้าก็ขอลาออกอีก
ตอนนี้ตั้งใจแน่นอนว่าจะต้องออกเด็ดขาด
รู้สึกข้าพเจ้าเสียเวลาไปทั้งวัน

ในการมาทำราชการ
ถ้าเป็นอย่างนี้ ข้าพเจ้าไปทำงานของข้าพเจ้าเอง
น่าจะเหมาะกว่า
เพราะเวลานั้นข้าพเจ้า
ก็ยังเขียนหนังสือออกเผยแพร่อยู่

วันหนึ่ง ไปหานาวาเอกสมภพ ภิรมย์ อธิบดีกรมศิลปากร ที่กรมศิลปากร ท่านมี
ทำที่ตึกใจที่ได้พบ ถามว่าได้งานที่ไหนทำแล้วหรือยัง เรียนท่านว่ายังไม่มีแต่สนใจงาน
หอสมุดแห่งชาติ ท่านหยิบกระดาษสมุดจึกขึ้นมา แล้วเขียนจดหมายถึงผู้อำนวยการ
หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเวลานั้นคืออาจารย์แม้นมาศ ขวลิต ให้พิจารณารับข้าพเจ้าไว้

นาวาเอกสมภพรู้จักกับข้าพเจ้า ตั้งแต่สมัยที่ข้าพเจ้าอยู่โรงเรียนเตรียมทหาร ท่าน
เป็นสถาปนิกออกแบบก่อสร้างตึกโรงเรียนเตรียมทหารที่ถนนพระรามสี่ ใกล้สวนลุมพินี
ท่านมาเยี่ยมโรงเรียนเตรียมทหารบ่อย ชอบอ่านหนังสือของข้าพเจ้าโดยเฉพาะเรื่อง
พระอานนทฯ ทราบว่าข้าพเจ้ามาอยู่โรงเรียนเตรียมทหารแล้ว มีโอกาสได้พบกันและ
คุ้นเคยกันตั้งแต่นั้นมา เมื่อข้าพเจ้าเรียนอยู่ที่อินเดีย ท่านไปทำธุระที่อินเดียแล้วแวะมา

ที่มหาวิทยาลัยพาราณสี ได้พบกันอีก คุยกันอยู่นาน มีอยู่ประโยคหนึ่งซึ่งท่านพอใจที่ข้าพเจ้าพูดคือ ข้าพเจ้าพูดว่า “เมื่ออยู่อินเดียได้ กลับไปเมืองไทยอยู่ที่ไหนก็ได้”

อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้บังคับบัญชาในระดับสูงของหอสมุดแห่งชาติ ข้าพเจ้าไปสมัครงานที่หอสมุดแห่งชาติ ทางหอสมุดฯ มีท่าทียินดีรับไว้ แต่ต้องสอบตามระเบียบของข้าราชการพลเรือน ข้าพเจ้าสอบได้เพราะสอบคนเดียว ข้อสอบเท่าที่จำได้คือ ให้เขียนบทความสั้นๆ เป็นภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าเป็นเรื่องอะไร ตอนนั้นกลับจากอินเดียใหม่ๆ ยังพอเขียนได้ เพราะเขียนตอบข้อสอบภาษาอังกฤษที่อินเดียมาพอสมควร และยังใหม่อยู่ ถ้าให้มาเขียนเดี๋ยวนี้คงเขียนไม่ได้ เพราะเป็นเวลาถึง ๓๕ ปีมาแล้ว เกือบจะไม่ได้เขียนภาษาอังกฤษเลย ได้อ่านบ้างตามสมควร แต่ตอนนี้ก็อ่านไม่ได้เพราะตาไม่ดี ข้าพเจ้าเขียนบันทึกนี้เมื่ออายุ ๗๒ แล้ว ตอนที่เข้าทำงานที่หอสมุดแห่งชาตินั้น อายุ ๓๗ ตำแหน่งเป็นวิทยากรโท

งานแรกๆ ที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำ คือการทำบัญชีหนังสือ เดือนเดียวข้าพเจ้าก็ลาออก ผู้อำนวยการบอกว่า มาอยู่เดือนเดียวลาออกเดี๋ยวอธิบดีจะตำหนิต่าน ข้าพเจ้าจึงยับยั้งอยู่ ท่านบอกว่า ชอบอยู่ห้องไหนแผนกไหนให้เลือกเอง ข้าพเจ้าจึงเลือกเอาห้องศาสนาและปรัชญา ซึ่งคิดว่าถูกกับนิสัยของตัวเอง แต่ไม่ได้ทำอะไรมากนักนอกจากดูแลหนังสือ และแนะนำผู้มาใช้บริการ อยู่มาได้ ๖ เดือนข้าพเจ้าก็ขอลาออกอีก ตอนนั้นตั้งใจแน่อนว่าจะต้องออกเด็ดขาด รู้สึกว่าข้าพเจ้าเสียเวลาไปทั้งวันในการมาทำราชการ ถ้าเป็นอย่างนี้ข้าพเจ้าไปทำงานของข้าพเจ้าเองน่าจะเหมาะกว่า เพราะเวลานั้นข้าพเจ้าก็ยังเขียนหนังสือออกเผยแพร่อยู่ ทั้งยังไปสอนพิเศษอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ข้าพเจ้าไปหาท่านอธิบดี กรมศิลปากร เล่าให้ท่านฟังถึงการงานที่ทำและความรู้สึกนึกคิดของข้าพเจ้า ท่านไม่ว่าอะไร ท่านเข้าใจ และพูดอะไรบางอย่างที่ข้าพเจ้าปลื้มใจและภูมิใจ

ลืมเล่าไปเรื่องหนึ่งว่า ในขณะที่ข้าพเจ้าทำราชการอยู่ที่หอสมุดแห่งชาตินั้น ท่านอธิบดีสมภพ ภริมย์ ได้มอบหนังสือภาษาอังกฤษ ‘รามเกียรติ์สำหรับเยาวชน’ มาให้เล่มหนึ่ง บอกว่าช่วยแปลให้ด้วย ข้าพเจ้าแปลจนจบ เสียตายว่าข้าพเจ้าไม่ได้ถ่ายทอดสาระไว้ พอส่งต้นฉบับให้ท่านอธิบดีแล้วก็ป็นอันหมดไปเลย หนังสือต้นฉบับเห็นอยู่เมื่อไม่กี่เดือนมานี้เอง แต่ตอนนี้หาไม่เจอ หนังสือขนาด ๘ หน้ายก ความหนาไม่เกิน ๑๐๐ หน้า ❖

๑๒

ประจำที่มหาวิทยาลัยสงฆ์



ช่วงเข้ามีเวลาว่าง
ได้เขียนหนังสือและเขียนได้มาก
ส่วนมากเริ่มตั้งแต่ตีห้าจนถึงห้าโมงเช้า
แล้วเตรียมตัวไปสอน
ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์
ทำอยู่อย่างนี้นานปี

ระหว่างที่ข้าพเจ้าลาออกจากหอสมุดฯ แล้วแต่ยังไม่ถึงวันกำหนดออกนั้น ทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ทราบข่าว จึงได้ส่งพระให้มาติดต่อกับที่หอสมุดฯ คือ พระมหาอภิชาญ* เลขาธิการสำนักงานอธิการบดี ซึ่งในเวลานั้นเรียกสำนักงานเลขาธิการ ให้มาติดต่อก่อนขอให้ไปอยู่เป็นอาจารย์ประจำที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเวลานั้นท่านเจ้าคุณพระเทพโมลี (ประจวบ กนฺตจาโร) เป็นเลขาธิการอยู่ ปัจจุบันคือสมเด็จพระพุทธชินวงศ์** ข้าพเจ้าออกจากหอสมุดแห่งชาติก็ไปเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทันที คิดว่าประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๗

* ปัจจุบันคือ ผศ.อภิชาญ ปานเจริญ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

** มรณภาพแล้ว เมื่อ ๓ มกราคม ๒๕๕๑



การไปทำงานที่มหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นเฉพาะตอนบ่าย ประมาณบ่ายโมงถึงหกโมงเย็น ไม่มีส่วนอื่นนอกจากงานสอน สอนวิชาปรัชญา ศาสนา ตรรกศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์ เป็นต้น ช่วงเช้ามีเวลาว่างได้เขียนหนังสือและเขียนได้มาก ส่วนมากเริ่มตั้งแต่ตีห้าจนถึงห้าโมงเช้า แล้วเตรียมตัวไปสอนที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ ทำอยู่อย่างนี้นานปี

ดูเหมือนปี ๒๕๑๗ นั้นเอง ทางโรงเรียนราชินีได้เชิญมาอีก ได้ไปสอนที่โรงเรียนราชินีเป็นบางวันเฉพาะช่วงเช้า สอน ม.ศ.๔, ม.ศ.๕ วิชาศีลธรรม มีชั่วโมงสำหรับครูด้วย มีครู ๑๐-๑๕ คนสมัครใจที่จะเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ทางโรงเรียนได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าช่วยสอนด้วย จึงเป็นอันสอนทั้งครูและนักเรียน ครูแยกต่างหากไม่รวมกับนักเรียน ข้าพเจ้าขาดหายจากโรงเรียนราชินีที่ปากคลองตลาดไป เมื่อไปอยู่โรงเรียนพณิชยการ สิลมและโรงเรียนเตรียมทหาร ตลอดถึงช่วงที่ไปอยู่อินเดีย เมื่อกลับมาแล้วทางโรงเรียนก็เชิญไปอีก ดูเหมือนจะสอนติดต่อกันประมาณ ๑๐ ปี ทั้งครูและนักเรียนที่ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่ ล้วนแต่เป็นผู้ใหญ่และผู้ชรากันไปหมดแล้ว

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลังจากได้อ่านหนังสือบางเล่มของข้าพเจ้าแล้ว วันหนึ่งได้ชวนข้าพเจ้า ให้ไปอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอาจารย์ประจำ แต่ข้าพเจ้าขอไม่ไปเป็นอาจารย์ประจำ เพราะไม่คิดจะรับราชการอีก ❖

๑๓

ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง



ใครมาก็ดีใครไม่มาก็ได้
ลงทะเบียนแล้วไปสอบอย่างเดียวก็น่า
นักศึกษาบางคนมีภารกิจที่จะต้องทำมาก
ไม่สามารถมาเข้าเรียนได้
ถึงกระนั้นในมหาวิทยาลัยก็ยังคลาคล่ำไปด้วย
นักศึกษาจำนวนมาก
อยู่ที่นั่นสบายใจ ความเป็นกันเองสูง
ทั้งกับครูบาอาจารย์และกับนักศึกษา

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ รศ.สุวรรณ เพชรนิล ได้ชวนไปอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะมนุษยศาสตร์ ดูเหมือนอาจารย์สุวรรณจะเป็นหัวหน้าภาควิชาปรัชญาอยู่ในตอนนั้น ได้นำหนังสือของข้าพเจ้าจำนวนหลายเล่มไปเสนอคนบดี เพื่อให้เห็นว่าควรจะได้รับข้าพเจ้า ไปอยู่สอนวิชาศาสนา หรือปรัชญา พอข้าพเจ้ารู้เข้าก็รีบปฏิเสธด้วยเหตุผลเดียวกันกับ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์สุวรรณขอโทษที่ได้ทำไปโดยพลการ

แต่มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ยังยินดีเชิญข้าพเจ้าไปเป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชา พุทธปรัชญาทั้งเถรวาทและมหายาน ข้าพเจ้าเขียนตำราให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๓ เล่ม คือ พุทธปรัชญาเถรวาท ๒ เล่มคือ เล่มที่เป็นหลักกับเล่มที่เป็นหนังสืออ่านประกอบ



พุทธปรัชญามหายาน ๑ เล่ม ดูเหมือนยังใช้อยู่จนบัดนี้ หลังจากที่เขาพ่อเจ้าลาออกมาแล้ว เป็นเวลานานปี เพราะเขาพ่อยังได้รับเงินค่าตำราอยู่สม่ำเสมอทุกปีมา ที่ต้องเขียน พุทธปรัชญาเถรวาท เป็น ๒ เล่มนั้น ที่แรกเขาพ่อใช้พุทธปรัชญาเถรวาทเล่มใหญ่ หนาถึง ๖๘๘ หน้า ขนาด ๑๖ หน้ายก ต่อมาทางภาควิชาปรัชญาเห็นว่าเล่มใหญ่เกินไป สำหรับนักศึกษา ขอให้เขาพ่อเขียนใหม่อีกสักเล่มหนึ่ง เพื่อเหมาะๆกับที่นักศึกษาจะ เรียนในภาคเรียน เขาพ่อจึงเขียนใหม่ในปี ๒๕๒๕ เป็นหนังสือ ๙๙ หน้าขนาด ๘ หน้ายก พิเศษ ซึ่งเป็นแบบของหนังสือตำราในมหาวิทยาลัยทั่วไป เขาพ่อเริ่มไปสอนที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๑ เข้าใจว่าสอนเฉพาะพุทธปรัชญาเถรวาท อย่างเดียว พอปี ๒๕๒๕ จึงได้สอนพุทธปรัชญามหายานเพิ่มขึ้นอีกวิชาหนึ่ง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่หัวหมาก เป็นมหาวิทยาลัยใหญ่ มีบริเวณกว้างขวาง เป็นตลาดวิชาจริงๆ นักศึกษาที่นั่นต้องรับผิดชอบตัวเองสูงเพราะไม่มีการบังคับเรียน ใครมาก็ดี ใครไม่มาก็ได้ ลงทะเบียนแล้วไปสอบอย่างเดียวก็ได้ นักศึกษาบางคนมีภารกิจ ที่จะต้องทำมาก ไม่สามารถมาเข้าเรียนได้ ถึงกระนั้นในมหาวิทยาลัยก็ยังคลาคล่ำไปด้วย

นักศึกษาจำนวนมาก อยู่ที่นั่นสบายใจ มีความเป็นกันเองสูงทั้งกับครูบาอาจารย์และกับนักศึกษา

ข้าพเจ้าเดินทางไปสอนโดยรถเมล์ประจำทาง ขึ้นรถจากบ้านที่ถนนบุรีไปลงที่เทเวศร์ แล้วขึ้นรถสาย ๙๐ ไปลงที่หน้า ม.รามฯ หากกลับมักจะขึ้นรถจากหน้ารามไปลงที่สนามหลวง แล้วขึ้นรถต้นทางสาย ๖๔ กลับบ้าน บางวันออกจาก ม.รามฯ ๑๖.๓๐ น. กว่าที่จะกลับถึงบ้านก็ประมาณ ๒๐.๓๐ น. ๔ ชั่วโมงพอดี ก็เป็นช่วงเวลาที่การจราจรหนาแน่น วันไหนฝนตกเข้าด้วยก็จะใช้เวลามากกว่านี้ ข้าใช้เวลาไม่น้อยหย่อน ประมาณชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง เพราะเป็นช่วงเวลาที่การจราจรไม่หนาแน่น วันไหนข้าพเจ้ากลับผิดเวลามาก แม่บ้านจะแต่งตัวรออยู่ที่บ้าน เพื่อว่ามีปัญหาอะไรจะได้ออกไปได้ทันที เวลานั้นโทรศัพท์มือถือก็ยังไม่มีการใช้กัน ข้าพเจ้าลำบากในการเดินทางอย่างนี้อยู่หลายปี ประมาณปี ๒๕๒๖ จึงได้ซื้อรถส่วนตัว เป็นโตโยต้าดีเอ็กซ์ มือสอง เขาใช้มาแล้ว ๑ ปี ซื้อมาด้วยราคา ๑ แสนบาท เจ้าของรถเป็นเพื่อนของแม่บ้าน จึงซื้อได้ในราคานี้ ผ่อนส่งเขา ๑๐ เดือน การเดินทางค่อยสะดวกสบายขึ้น ปีต่อมาได้ซื้อรถอีกคันหนึ่ง โตโยต้าเหมือนกัน สำหรับแม่บ้านใช้ รถเก่าเหมือนกัน เก่ากว่าคันที่ข้าพเจ้าใช้เพราะไปไม่ไกลไปแค่วิทยาลัยครูสวนดุสิตและกลับบ้าน ระยะทางประมาณวันละ ๒๐ กิโลเมตร

จำได้ว่าใน พ.ศ. ๒๕๒๔ ข้าพเจ้าได้ซื้อที่ดินซึ่งปลูกบ้านอยู่แล้วในราคา ๒ แสน ๗ หมื่น* ๕๔ ตารางวา และได้ขอกู้เพื่อนบ้านเขา ๒ แสน จ่ายดอกเบี้ยเท่ากับที่เขาได้รับจากธนาคาร บัญชีออมทรัพย์ โดยที่เขาได้มาบอกให้เอง คือคุณหงษ์และคุณวรารุณ โชติกเสถียร ข้าพเจ้าขอบันทึกขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ถ้าไม่ได้ท่านทั้งสองนี้ ข้าพเจ้าคงต้องกู้เงินธนาคาร ซึ่งดอกเบี้ยแพงกว่านี้มาก ท่านทั้งหลายก็ทราบอยู่แล้วว่าดอกเบี้ยเงินกู้แพงกว่าดอกเบี้ยเงินฝาก คุณวรารุณและคุณหงษ์ทำงานอยู่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ตั้งบ้านเรือนอยู่ในซอยเดียวกัน คือซอยเขมานนท์ ถนนพิบูลสงครามซอย ๑๒

ข้าพเจ้าและภรรยาได้เงินมาเท่าใด เหลือจากค่าใช้จ่ายประจำเดือนแล้วก็ระดมใช้หนี้ ใช้หนี้หมดภายใน ๑๐ เดือน จะว่าเป็นชะตาของข้าพเจ้าก็ได้ คราวใดจำเป็นต้องใช้เงิน เงินก็จะหลั่งไหลมา เมื่อหมดความจำเป็นแล้วก็จะหยุด ถ้าจะไหลมาบ้างก็เอื่อยๆ

* จำเป็นต้องซื้อ เพราะปลูกบ้านอยู่ในที่เขาและเจ้าของที่เขาบอกขาย

เรื่อย ๆ เหมือนตัวข้าพเจ้าเอง ซึ่งเป็นคนไม่กระตือรือร้นในเรื่องการหาเงิน เพราะเหตุที่ใช้หนี้ได้อย่างรวดเร็ว เจ้าของเงินอดใจไม่ได้จึงถามด้วยความเกรงใจว่า ไปกู้ที่อื่นมา หรือเปล่า ไม่ต้องเกรงใจ ใช้หมดเมื่อไรก็ได้ เพราะตกลงกันไว้ว่าจะใช้เดือนละ ๕ พัน เป็นเวลานานถึง ๓ ปีกับ ๔ เดือน

เมื่อใช้หนี้หมดแล้ว ปีต่อมาคือปี ๒๕๒๕ ได้ปรับปรุงบ้านใหม่ทั้งตัวบ้านและรั้ว ทั้งพื้นบริเวณบ้านด้วย รั้วนั้นได้รั้วระแนงออกทั้งหมด ทำเป็นกำแพงก่ออิฐถือปูน โดยรอบ ปรับปรุงครัวใหม่อย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ (เฉพาะห้องน้ำและห้องครัว) ห้องครัว นั้นลมโกรกแทบทั้งวัน เป็นที่ที่ข้าพเจ้าชอบนำเตียงผ้าใบไปนอนเล่น เหมือนเตียงที่เขา นอนเล่นชายหาด

ตอนปี ๒๕๑๘ ข้าพเจ้าได้ขยายห้องไป ๑ ห้อง เพราะมีลูกชายคนที่สองคือ วโรตม์ (โจ้) ทำให้มีเนื้อที่ในตัวบ้านกว้างออกไป สะดวกสบายขึ้น ทำเท่าที่จำเป็นและเท่าที่เงินมี แต่มาปรับปรุงบ้านเมื่อปี ๒๕๒๕ นี้ต้องจ่ายเงินไปถึง ๒ แสน โชคดีที่ไม่ต้องเป็นหนี้ เมื่อตอนซื้อที่นั่นเป็นหนี้ด้วยความจำเป็นจริงๆ ข้าพเจ้าไม่ชอบเป็นหนี้ และแม่บ้านก็อนุโลมตาม ไม่เคยขัดใจ

การเขียนหนังสือก็ยังคงดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ มีรายได้พอสมควร มีเงินเดือนประจำและรายได้จากการสอนพิเศษ แม่บ้านก็มีรายได้จากการไปเป็นอาจารย์ เป็นข้าราชการประจำที่วิทยาลัยครูสวนดุสิต ลูกกำลังเรียนหนังสือทั้งสองคน แต่ไม่เดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่าย ฐานะความเป็นอยู่ค่อยๆ มั่นคงขึ้น ❀



โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หลักสูตรพิเศษ



บางวันถึงกับเอาเก้าอี้นอนมานอนสอนในห้องเรียน
ถ้าความดันสูงมากๆ เช่น ๑๗๐, ๑๘๐
ประมาณ ๒ ปีมาแล้ว ได้ยาที่คุมความดันได้
จึงค่อยสบายขึ้น
บางวันความดันค่อนข้างต่ำด้วยซ้ำไป
ถ้าต่ำมากจนถึงลุกขึ้นแล้ววง
ก็ละลายน้ำเกลือดื่มสักพักหนึ่งก็หาย

ประมาณ พ.ศ.๒๕๒๕ หรือ ๒๕๒๖ ทางโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้ติดต่อ
ขอให้ข้าพเจ้าช่วยไปสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ระดับพุทธศาสนา ๙ มี ๒ ปี
คือ ๙ ปีที่ ๑ และ ๙ ปีที่ ๒ พุทธศาสนา ๙ คือ รับนักศึกษาและประชาชนทั่วไปเข้าเรียน
เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งตั้งมา
หลายปีแล้ว ข้าพเจ้าเคยสอนอยู่ ๑ ปี หรือ ๒ ปีสมัยที่ยังเป็นพระนักศึกษายู่ แล้วก็
ขาดหายไปมาถึง พ.ศ.๒๕๒๕ หรือ พ.ศ.๒๕๒๖ ทางเลขาธิการโรงเรียนพระพุทธศาสนา



วันอาทิตย์ ถ้าจำไม่ผิดคือพระมหาอุทัย อุทโย ป.ธ.๙ แห่งวัดพระพิเรนทร์ ได้เชิญข้าพเจ้าไปสอนในชั้นพุทธศาสนา ๙ ให้เหตุผลอันน่าชื่นใจว่า

“ปีนี้ชั้นพุทธศาสนา ๙ มีนักศึกษาและผู้หลักผู้ใหญ่มาเรียนกันมาก อยากจะได้อาจารย์ที่ทรงความรู้จริงๆ มาสอน”

พระมหาอุทัย อุทโย รูปนี้ปัจจุบันเป็นพระราชาคณะที่พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ข้าพเจ้าได้ไปสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตั้งแต่บัดนั้นมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๕๓

อันที่จริงชั้นพุทธศาสนา ๙ ตามหลักสูตรมีเรียนเพียง ๒ ปี คือ ๙ ปีที่ ๑ และ ๙ ปีที่ ๒ แต่พอจบปีที่ ๒ แล้ว มีนักศึกษาผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่ง มีคุณสมบัติเหมาะสม สละนันทน์ เป็นต้น ได้ขอรับรองข้าพเจ้าว่า อาจารย์ช่วยสอนต่ออีกได้ไหม ข้าพเจ้าตอบตกลง จึงได้แยกกลุ่มมาสอนต่างหาก คราวนี้ข้าพเจ้าใช้พระไตรปิฎกที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ก่อนแล้วเป็นหลักในการสอน สถานที่ใช้ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยบ้าง ใช้ห้องอื่นๆ บ้าง เริ่มต้นจาก ๕-๖ คน นักศึกษาค่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ออกไปบ้าง เพิ่มเข้ามาใหม่บ้าง จนมาถึง พ.ศ. ๒๕๔๙ นั้น มีนักศึกษาอยู่ประมาณ ๔๐-๕๐ คน เป็นดอกเตอร์ก็หลายคน เมื่อเห็น



ว่าเรียนแล้วดีก็ชวนกันมา ข้าพเจ้าสอนมาโดยไม่มีการปิดเทอมเลยเป็นเวลา ๒๐ ปีเศษแล้ว ประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕ ข้าพเจ้าป่วยหนักจึงขอหยุดพักไปประมาณ ๒ เดือน พอทุเลาก็เริ่มสอนต่อมาจนถึงต้นปี ๒๕๕๓ จึงหยุดสอนอย่างถาวรด้วยอุปสรรคด้านสุขภาพ

ที่ว่าป่วยหนักนั้นคือ ความดันโลหิตสูงและเป็นโรคหัวใจ เส้นเลือดหัวใจเส้นหนึ่งตีบเล็กน้อย บางวันถึงกับเอาเก้าอี้นอนมานอนสอนในห้องเรียน ถ้าความดันสูงมากๆ เช่น ๑๗๐, ๑๘๐ ประมาณ ๒ ปีมาแล้วได้ยาที่คุมความดันได้จึงค่อยสบายขึ้น บางวันความดันค่อนข้างต่ำด้วยซ้ำไป ถ้าต่ำมากจนถึงลุกขึ้นแล้วงอก็ละลายน้ำเกลือดื่ม ลักพักหนึ่งก็หาย

ข้าพเจ้าสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงประมาณ ๑๒ ปี วันหนึ่งฝนตกหนัก รถติดมาก ข้าพเจ้าขับรถกลับจากรามคำแหงประมาณ ๖ ชั่วโมง รู้สึกว่าอายุมากขึ้น ความเหนื่อยก็มากขึ้น การจราจรก็หนาแน่นมากโดยเฉพาะขากลับ ไม่มีทางด่วนเหมือนปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจลาออกเมื่อหมดเทอม สิ้นปีการศึกษาแล้ว คิดว่าประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๔ ❀

๑๕

ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์



ที่แรกสอนวิชา

“พระพุทธศาสนาในประเทศไทย”

โดยข้าพเจ้าได้เขียนตำราเรื่องนี้ไว้ก่อนแล้ว

ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นสอนจริยศาสตร์

เดินทางไปมาสะดวก

มีทางยกระดับใช้เวลาเดินทาง

เพียง ๑๕-๒๐ นาทีก็ถึงแล้ว



หลังจากนั้น ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ภาควิชาปรัชญา ได้เชิญข้าพเจ้าไปสอน
ที่มหาวิทยาลัย โดยอาจารย์สุเชาว์ พลอยชุม ซึ่งเป็นหัวหน้าภาควิชาอยู่เวลานั้น
อาจารย์สุเชาว์ พลอยชุม เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ รุ่นหลังข้าพเจ้าหลายปี
ตอนที่ข้าพเจ้าไปสอนที่ ม.เกษตรฯ มีศิษย์เก่ามหามกุฏฯ เป็นอาจารย์ประจำอยู่หลายคน
แล้ว ที่แรกสอนวิชา ‘พระพุทธศาสนาในประเทศไทย’ โดยที่ข้าพเจ้าได้เขียนตำราเรื่องนี้
ไว้ก่อนแล้ว ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นสอนจริยศาสตร์ เดินทางไปมาสะดวก มีทางยกระดับ
ใช้เวลาเดินทางเพียง ๑๕-๒๐ นาทีก็ถึงแล้ว



มีอยู่ระยะหนึ่งที่ผลสำรวจออกมาว่า นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีสุขภาพจิตดีที่สุดในบรรดานิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทย ข้าพเจ้าไปสอนที่นั่นอยู่ประมาณ ๑๐ ปี ในระยะแรกๆ ก็เห็นด้วยกับผลสำรวจอันนั้น แต่พอระยะปลายคือประมาณ ๒ ปีหลังข้าพเจ้าไม่แน่ใจ ข้าพเจ้าสอนเฉพาะนักศึกษาปี ๔ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา มีนักศึกษาจากภาคอื่นและคณะอื่นที่เลือกเรียนวิชาปรัชญามาเรียนด้วย ข้าพเจ้าขอลาออกจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ด้วยเหตุผลทางสุขภาพ ตอนนั้นข้าพเจ้าอายุ ๖๗ แล้วเริ่มมีอาการทางโรคหัวใจ และความดันโลหิตสูง แต่ข้าพเจ้าไม่รู้เข้าใจว่าเป็นเรื่องอื่น เช่น อายุมาก ทำงานมากจนเหน็ดเหนื่อย ต้องกินยาหมอมอยู่เป็นประจำ ตอนนั้นข้าพเจ้าได้ทำรายการทางวิทยุด้วยแล้ว ❀

๑๑

ทำรายการวิทยุ



ข้าพเจ้าไม่เคยคิดไม่เคยใฝ่ฝันมาก่อนเลย
ว่าจะได้ทำ คิดว่าเป็นเรื่องสุดวิสัยสำหรับข้าพเจ้า
เพราะข้าพเจ้าไม่สามารถจะหาเงินมาจ่ายค่าสถานีได้
เดือนละ ๘ พันหรือ ๑ หมื่น, ๒ หมื่น
จึงไม่เคยคิดเลยจริงๆ
ถ้าจะให้หาเงินค่าสถานีไปด้วย
ทำรายการวิทยุไปด้วย
ข้าพเจ้าขอไม่ทำ



การทำงานวิทยุนี้ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดไม่เคยใฝ่ฝันมาก่อนเลยว่าจะได้ทำ คิดว่าเป็นเรื่องสุดวิสัยสำหรับข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้าไม่สามารถจะหาเงินมาจ่ายค่าสถานีได้เดือนละ ๘ พันหรือ ๑ หมื่น, ๒ หมื่น จึงไม่เคยคิดเลยจริงๆ ถ้าจะให้หาเงินค่าสถานีไปด้วย ทำรายการวิทยุไปด้วย ข้าพเจ้าขอไม่ทำ เหตุที่ได้ทำก็คือ คุณศยามล สีนิลแท้ ผู้ทำรายการวิทยุอยู่ที่ FM ๙๖ MHZ. คลื่นสังคมไทย ได้นำเอาหนังสือของข้าพเจ้าไปอ่านบ่อยๆ ในรายการธรรมะเวลา ๐๖.๐๐-๐๖.๔๕ น. คุณศยามลอายุยังน้อย เพิ่งจบจากจุฬาฯ มาหมาดๆ แต่เป็นคนเสียงดีชวนฟัง เมื่ออ่านหนังสือธรรมะบ่อยๆ เข้า ก็เป็นคน

ติดธรรมะ รู้สึกปลื้มใจที่ได้อ่าน คุณสุพร มณีเวทย์พันธ์ ผู้เป็นหัวหน้ารายการจึงพูดกับคุณศยามลว่า เอาหนังสืออาจารย์มาอ่านบ่อยๆ เชิญท่านออกรายการเสียเลยไม่ดีหรือ คุณศยามลจึงติดต่อขอให้ข้าพเจ้าช่วยออกรายการ โดยพูดจากที่บ้าน สนทนากับเขาซึ่งอยู่ที่สถานี ข้าพเจ้าตกลง จึงได้เริ่มทำรายการวิทยุเป็นครั้งแรกประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๙ รายการนี้ดีและมีคนฟังมาก

ข้าพเจ้าได้รับเชิญไปพูดที่วัดมเหยงคณ์ของท่านพระครูเกษมธรรมทัต จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านเชิญคุณศยามลไปด้วย เพราะได้ฟังทางวิทยุตอนเช้า และเปิดกระจายเสียงให้อุบาสกอุบาสิกาฟังด้วย ที่นั่นเป็นสำนักกรรมฐาน ทำรายการวิทยุคุณลีนี่อยู่นานเท่าใดจำไม่ได้ จนรายการเขาเลิกไปด้วยเหตุจำเป็นบางประการ

ใกล้ๆ กับที่ทำรายการนี้ก็มาทำรายการ ‘วิเคราะห์ธรรม’ ทางสถานีวิทยุ AM ๙๖๓ KHZ. เวลา ๒๐.๐๐-๒๐.๓๐ น. ในนามของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการจัดของท่านมหามงคล ขนดีธีโร วัดชนะสงครามฯ แบ่งกันพูดคนละวัน ข้าพเจ้าได้วันอังคาร นอกจากนี้ก็มีท่านเจ้าคุณพระเทพดิลก ท่านเจ้าคุณพระธรรมวิสุทธิกวี เป็นต้น ทำอยู่นานเหมือนกันจนรายการถูกยุบเลิกไป ท่านมหามงคลจึงทำแต่ผู้เดียว โดยการหาทุนเองมาจนกระทั่งบัดนี้

ใกล้ๆ กันนี้ คุณวรรณภา กาญจนภิญโญวงศ์ ศิษย์ผู้หนึ่งของข้าพเจ้า ได้ฟังข้าพเจ้าบรรยายทางวิทยุบ่อยๆ และไปฟังที่ข้าพเจ้าสอนที่วัดบวรนิเวศฯ ด้วย ได้ติดต่อกับคุณเพ็ญศรี อินทรทัต ผู้ซึ่งทำรายการวิทยุหลายสถานีอยู่แล้ว ให้ช่วยหาสถานี และเวลาให้ข้าพเจ้า คุณเพ็ญศรีติดต่อทางสถานี AM ๙๖๓ KHZ. ได้รายการธรรมโอสธ ซึ่งเป็นรายการของสถานีไม่ต้องจ่ายเงิน ออกอากาศเวลา ๐๖.๐๐-๐๖.๔๕ น. ทั้งวันเสาร์และวันอาทิตย์ คงจะพูดอยู่ประมาณ ๑ ปี รายการก็เปลี่ยนไป

คุณวรรณภาอีกนั้นแหละได้ขอร้องคุณเพ็ญศรี ให้หาคลื่นอื่นให้ในเวลาที่เหมาะสมไปได้คลื่น AM ๗๔๗ KHZ. เวลา ๒๑.๓๐-๒๒.๐๐ น. ชื่อรายการว่า ‘ธรรมและทรรคนะชีวิต’ โดยคุณวรรณภาเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ ทำอยู่นานเท่าไรจำไม่ได้ ย้ายไปคลื่น AM ๑๔๒๒ KHZ. เพราะดูเหมือน ราคาจะถูกกว่า ตอนนั้นคุณบุษรา เรืองแสง หรือ คุณกระเถิด แทนกิจการกุล เป็นผู้รับเหมารายการแล้วแจกจ่ายกันไป



ประมาณปี ๒๕๔๑ พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ ผู้จัดรายการ 'ธรรมะร่วมสมัย' อยู่ที่สถานีวิทยุ อสมท FM ๑๐๐.๕ MHz. ได้เชิญข้าพเจ้าให้เป็นวิทยากรในรายการ 'ธรรมะร่วมสมัย' เวลา ดี ๑ ถึงดี ๒ วันพฤหัสบดี เว้นพฤหัสบดี สลับกับท่านอาจารย์วัลลภ ชวนบุญโณ ต่อมาท่านอาจารย์วัลลภของดด้วยความจำเป็นบางประการ ท่านผู้จัดรายการและผู้ฟังบางส่วนจึงขอให้ข้าพเจ้าออกทุกวันพฤหัสบดี ทำติดต่อเรื่อยมาจน พ.ศ. ๒๕๔๕ ข้าพเจ้าจึงขอหยุด เพราะป่วย (รายการออกอากาศสดในเวลาดีมาก) แต่อาจารย์ทองขาวนำเทปของข้าพเจ้าไปเปิดแทนอยู่จนกระทั่งบัดนี้ แม้รายการธรรมะร่วมสมัยจะย้ายคลื่นไปแล้วก็ตาม ❀

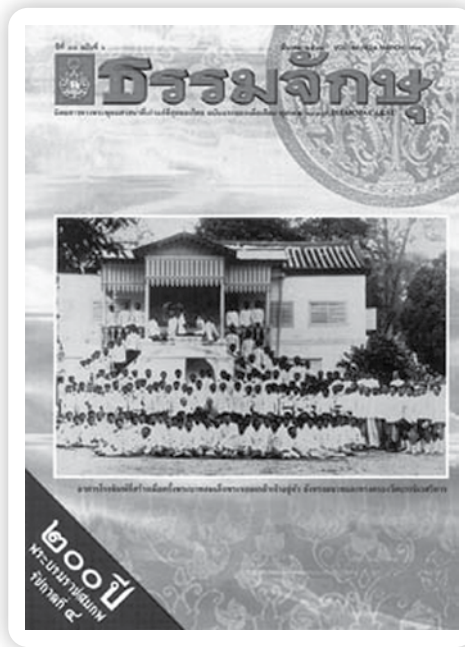
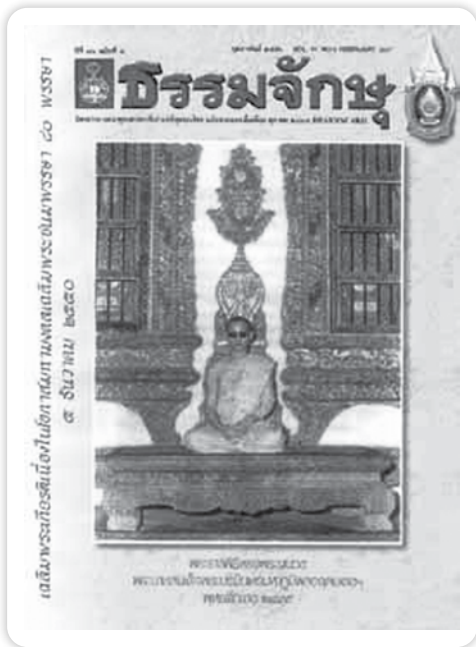
๑๗

ทำนิตยสาร



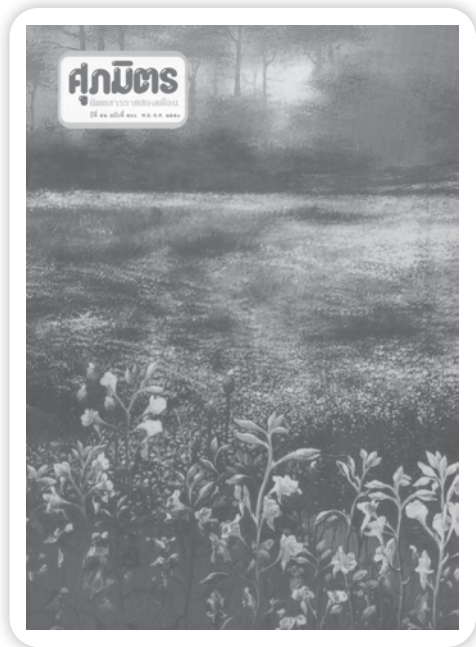
ตอนที่ข้าพเจ้ามารับตำแหน่งบรรณาธิการนั้น
ธรรมจักรฯ อายุยาวนาน ๙๐ ปีแล้ว
ข้าพเจ้าไม่เคยนึกฝันมาก่อนเลยว่า
จะได้เป็นบรรณาธิการหนังสือฉบับนี้
เพราะรู้สึกว่าจะสูงเกินเอื้อม
ผู้ที่เคยเป็นบรรณาธิการมา
ก็ล้วนแต่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งนั้น

ย้อนไปเมื่อปี ๒๕๒๙ ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งโดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ ให้เป็นบรรณาธิการนิตยสาร ‘ธรรมจักรฯ’ ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการนำเสนอของท่านเจ้าคุณพระเทพดิลก ในสมัยที่ยังเป็นพระราชธรรมนิเทศ หรือพระโคตมคณาภรณ์ จำได้ไม่แม่น (ระแบบ จิตภาโณ) นิตยสารธรรมจักรฯ มีอายุยาวนานที่สุดฉบับหนึ่ง คู่มากับยุทธโฆของกระทรวงกลาโหม ธรรมจักรฯ เริ่มออกฉบับแรกเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๓๙ โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตอนที่ข้าพเจ้ามารับตำแหน่งบรรณาธิการนั้น ธรรมจักรฯ อายุยาวนานถึง ๙๐ ปีแล้ว



ข้าพเจ้าไม่เคยนึกฝันมาก่อนเลยว่าจะได้เป็นบรรณาธิการหนังสือฉบับนี้ เพราะรู้สึกว่าสูงเกินเอื้อม ผู้ที่เคยเป็นบรรณาธิการมาก็ล้วนแต่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งนั้น เช่น ก่อนจะถึงข้าพเจ้า ท่านอาจารย์นาวาอากาศเอกเมฆ อำไพจิตร ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเป็นบรรณาธิการจนท่านสิ้นชีวิตลง

ในขณะที่ข้าพเจ้าเป็นบรรณาธิการธรรมจักรอยู่นั้น บรรณาธิการนิตยสารศุภมิตรของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนาและมนุษยธรรม (กศม.) วางลง ทางคณะกรรมการมีสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ เป็นต้น สมัยที่ยังเป็นพระธรรมปัญญาจารย์ ได้มีหนังสือขอให้ข้าพเจ้าไปเป็นบรรณาธิการศุภมิตร ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งบรรณาธิการนิตยสาร 'ศุภมิตร' เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๔ หลังจากเป็นบรรณาธิการธรรมจักรมาแล้ว ๕ ปี ข้าพเจ้าเป็นบรรณาธิการนิตยสารทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันมา ๒ ฉบับ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๙ ข้าพเจ้าจึงออกจากตำแหน่งบรรณาธิการนิตยสารธรรมจักร ตำแหน่งนี้จึงไปตกอยู่ที่ศาสตราจารย์แสง จันทรงาม ซึ่งอยู่ถึงเชียงใหม่ ซึ่งท่านก็ชราภาพมากแล้ว แต่จำเป็นต้องรับไว้ด้วยเหตุผลบางประการ ข้าพเจ้าจึงทำนิตยสารฉบับเดียวต่อมาจนกระทั่งบัดนี้มีบางคราวที่นิตยสารศุภมิตรเกิดมรสุมหนัก จะล้มน้ำล้นแหล่ เหมือนเรือโดนคลื่นมรสุม แต่ก็ช่วยกันจนรอดมาได้



ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะบารมีของสมเด็จพระสังฆราชฯ (จวน อุฏฺฐายีมหาเถร) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งนิตยสารศุภมิตรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ สมเด็จพระสังฆราชฯ องค์นี้ได้ไปบุกเบิกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้ด้วย เจริญมั่นคงมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นวัดด้วยชื่อวัดชูจิตธรรมาราม ข้าพเจ้าเดินทางไปสอนอยู่ที่นั่นหลายปี มีธจากวัดมกุฏฯ มารับที่บ้าน เสร็จแล้วก็มาส่งมีศิษย์ที่เคยเรียนที่วังน้อยมาได้ดีอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็มาก สำเร็จปริญญาเอกก็มี

พูดถึงปริญญาเอก ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ ที่ได้อนุมัติปริญญา ศาสตราจารย์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พุทธศาสตร์) ให้แก่ข้าพเจ้า เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ❀

๑๘

เทปและซีดี



คิดเป็นม้วนเทปคาสเซ็ทได้ ๑๙๖ ม้วน
ม้วนละ ๖๐ นาทีบ้าง ๙๐ นาทีบ้าง
ที่ไม่ได้ทำจำหน่ายก็มีอีกไม่น้อย
ต่อมามีผู้ศรัทธาไปถ่ายจากเทปคาสเซ็ท
ลงในซีดีบ้าง MP3 บ้าง
ก็มีผู้อ่านจากหนังสือลงซีดีก็มี
ตอนนี้มีมากจนจำไม่ไหว



เมื่อถึง พ.ศ. ๒๕๔๙ นั้น ข้าพเจ้าอยู่บ้านพักผ่อนเป็นส่วนมาก เพราะอายุมากขึ้น และกำลังลดถอยลงมาก มีงานทำเล็กๆ น้อยๆ ตามความสมัครใจ เช่น ไปสอนปริญญาดริบ้าง ปริญญาโทบ้าง สำหรับปริญญาเอกนั้นไปสอนเป็นครั้งคราว ไปสอนนักเรียนวันอาทิตย์หลักสูตรพิเศษทุกอาทิตย์วันอาทิตย์ต้นเดือน ผู้เรียนมีหลายวัย หลายระดับ ความรู้ เรียนรวมกัน แต่ก็กันไปได้ดี เป็นกันเองและสงบรรมเย็น อบอุ่น มีความสุขที่ได้เรียนได้สอนและได้พบกัน ทั้งๆ ที่บางคนจบปริญญาเอก บางคนปริญญาโท บางคนปริญญาตรี บางคนไม่มีปริญญา สำหรับวัยนั้นมีตั้งแต่อายุ ๒๐ ขึ้นไปถึง ๗๕ แต่ก็ประพฤติปฏิบัติต่อกันเหมือนคนในครอบครัวเดียวกันที่รักใคร่ปรองดองกัน ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจในชั้นเรียนนี้ ผู้เรียนก็ภูมิใจเหมือนกัน (เท่าที่ได้ฟังมา)



สำหรับการออกอากาศทางวิทยุนั้น ทำได้บ้างโดยวิธีอัดเทปล่วงหน้า มีผู้สนทนาด้วยทางโทรศัพท์ เขาอยู่ที่ห้องอัดเสียง (สตูดิโอ) ข้าพเจ้าพูดไปจากบ้าน เช่น รายการ ‘ธรรมะกับชีวิต’ ของคุณอริยาภรณ์ สิทธิธรรมพิชัย นอกจากนี้เอาเทปเก่าไปเปิดบ้าง บางสถานี เช่น ร.ด.๗๔๗ รายการ ‘แสงเทียนเสียงธรรม’ ของคุณเพ็ญศรี อินทรทัต (ปัจจุบันก็ยังมียุ่ จัดในเวลา ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ น.)

สมัยก่อนเมื่อข้าพเจ้ายังสบายอยู่ ข้าพเจ้าจะพูดสดแล้วอัดเทปไว้ คุณวรรณกาญจนภิญโญวงศ์ จะอัดไว้ทุกรายการ ต่อมาได้ทำเทปออกจำหน่ายในราคาถูกประมาณ ๖๐ ชื่อเรื่อง คิดเป็นม้วนเทปคาสเซ็ทได้ ๑๙๖ ม้วน ม้วนละ ๖๐ นาทีบ้าง ๙๐ นาทีบ้าง ที่ไม่ได้ทำจำหน่ายก็มีอีกไม่น้อย ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธาไปถ่ายจากเทปคาสเซ็ทลงในซีดีบ้าง MP3 บ้าง ที่มีผู้อ่านจากหนังสือลงซีดีก็มี ตอนนี้มีมากจนจำไม่ไหว รู้สึกดีใจที่มีผู้สืบทอดงานให้แพร่หลายออกไปสู่มหาชน เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา และสังคม ❀

๑๙

ชีวิตปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๙)



ชีวิตของข้าพเจ้าบัดนี้
ได้มายืนอยู่ในปัจจุบันแล้ว
จะเป็นอย่างไรต่อไป
ไม่อาจจะคาดเดาได้ ไม่กล้าหวังอะไร
เพียงแต่พยายามทำเหตุให้ดีไว้
ผลจะเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่เหตุบันดาลให้เป็นไป
ข้าพเจ้ามีคติอยู่ว่า ได้มอบตนให้แก่ธรรมไปแล้ว
จะสุขหรือทุกข์ จะเจริญหรือเสื่อมอย่างไร
ก็สุดแล้วแต่ธรรมจะอำนวยผลให้



อาหารการกินไม่เดือดร้อน มีผู้คอยดูแล เป็นลูกศิษย์บ้าง ญาติบ้าง ลูกศิษย์ที่ดูแล
อยู่เป็นประจำก็มี บางคนทำอาหารส่งสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง (คือคุณวิรัช และคุณนวลน้อย
ชูประดิษฐ์) ที่เป็นหลานลูกของพี่สาวซึ่งเสียชีวิตไปแล้วทำอาหารมาส่งให้เสมอๆ ก็มี
(ประดับ หรือ สุขาดา) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันอาทิตย์ที่ไปสอนลูกศิษย์หลายๆ คนจะนำ
ของมาให้ รวมความว่าไม่ลำบากเรื่องอาหารการกิน

ที่อยู่อาศัยก็พออยู่ได้ไม่เดือดร้อน ยารักษาโรคก็มีลูกศิษย์หลายคนช่วยจัดให้ เสื้อผ้าก็มีเพียงพอแก่ความต้องการ รวมความว่าเรื่องปัจจัยสี่ไม่ขาดแคลนไม่เดือดร้อน เวลาใดต้องการเขียนหนังสือ ก็มีลูกศิษย์คอยจดบันทึกให้ (ยุวดี อึ้งศรีวงษ์) อย่างที่กำลังเขียนบันทึกอยู่นี้ ยุวดีก็ช่วยบันทึกไว้

ข้าพเจ้ายังจงนอยุ่ว่า เพราะเหตุใดเมื่อยังเขียนหนังสือได้ด้วยตนเองและสามารถเขียนได้มากจึงไม่เขียนประวัติไว้ มาเริ่มเขียนเมื่ออายุ ๗๒ แล้ว และไม่สามารถจะเขียนได้ด้วยตนเอง ต้องนั่งบอกให้ลูกศิษย์ช่วยเขียน เท่าที่คิดได้ตอนนี้น่าจะเป็นเพราะ

๑. ข้าพเจ้าลังเลว่าจะเขียนดีหรือไม่ดี คิดไปในทางไม่เขียนมากกว่า จึงปล่อยเลยตามเลยมาจนถึงบัดนี้

๒. เมื่อยังมีกำลังและมีความพร้อมที่จะเขียนได้เองอยู่ ข้าพเจ้าก็ใช้เวลาให้หมดไปด้วยการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ และเขียนเรื่องต่างๆ ไม่รู้จักหมดสิ้น เพราะว่ามีวัตถุดิบที่จะนำมาเขียนได้มีมากเหลือเกิน

สาเหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจเขียนในเวลานี้คือ มีผู้ขอประวัติเพื่อไปทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับผลงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ถ่ายเอกสารประวัติที่มีผู้สัมภาษณ์ไปออกอากาศทางวิทยุแล้วและพิมพ์เป็นหนังสือแล้ว รู้สึกว่ายังผิดอยู่มาก ต้องแก้ไขกันมาก จึงคิดว่าถ้าข้าพเจ้าไม่เขียนไว้เอง ต่อไปภายหน้าเมื่อข้าพเจ้าเสียชีวิตแล้ว เรื่องราวต่างๆ จะผิดเพี้ยนไปสักเพียงไร ผู้ที่เกิดภายหลังไม่ได้ทราบความจริง ก็จะมีสื่อเอาอย่างผิดๆ ไม่ตรงตามความเป็นจริง

ขอย้อนกล่าวถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ที่ข้าพเจ้าสอนมาเป็นเวลา ๒๐ ปีแล้ว มีนักศึกษาออกไปบ้างเข้ามาใหม่บ้างตามที่ได้กล่าวไว้บ้างแล้ว ท้ายสุดก่อนหยุดสอนนั้นได้ รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร เป็นกำลังสำคัญได้รับฉันทานุมัติจากเพื่อนร่วมห้องเรียนให้เป็นหัวหน้า ดร.สายฤดีเข้ามาเพราะได้อ่านหนังสือ ‘ธรรมะรอบกองไฟ’ ของคุณขวัญ เพ็ญหทัย หรือพรจิตต์ พงศ์วรภา ซึ่งได้เขียนถึงข้าพเจ้าว่า ได้ไปเรียนธรรมะกับข้าพเจ้าที่วัดบวรนิเวศวิหาร ดร.สายฤดีจึงได้ตามมาฟังเมื่อประมาณต้น พ.ศ. ๒๕๔๕ และได้ชวนพรรคพวกมาอีกหลายคน ล้วนแต่อยู่ยังยืนกันมาจนข้าพเจ้าหยุดสอน ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคนมีอานุภาพของตน แต่มี

อานุภาพต่างกันเท่านั้น ถ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานตามที่เขาค้นหาหรือตามอานุภาพ
ที่เขามี เขาย่อมทำได้ดี คุณสุธี พึ่งพรพรหม กับ คุณธีรณัฐ ปัญญารัตนบุญ ได้ทำ
อาหารและเครื่องดื่มมาบริการข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ในชั้นเรียนมานานปีโดยไม่รู้สึก
เบื่อหน่าย ในห้องเรียนวันอาทิตย์ก็เช่นเดียวกัน แต่ละคนต่างช่วยกันทำงานตามอานุภาพ
ของตนอย่างน่าปลื้มใจและน่าสรรเสริญ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะกล่าวถึงคนทุกคนได้
แต่ขอกล่าวรวมๆ ไปเช่นนี้

การไปต่างประเทศนั้น ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้ไปนัก หลังจากกลับจากอินเดียแล้วก็
ไม่ได้ไปอินเดียอีกเลย และไม่ได้ไปประเทศไหน จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๖ ข้าพเจ้าได้รับอนุมัติ
จากมหาวิทยาลัยให้ไปดูการประชุมสงฆ์ในสหรัฐอเมริกา ภรรยาของข้าพเจ้า
ขอติดตามไปด้วยเพียงเพื่อช่วยเหลือข้าพเจ้าในการเดินทางไกล เมื่อการประชุมสงฆ์
ที่สหรัฐอเมริกาเสร็จแล้ว ได้เดินทางไปอีกหลายประเทศในยุโรป กล่าวคือ ฝรั่งเศส
เดนมาร์ก นอร์เวย์ ใช้เวลาทั้งหมดเพียง ๒๐ กว่าวัน หลังจากนั้นข้าพเจ้าไม่เคยไป
ประเทศไหนอีกเลย เรื่องไปอเมริกาและยุโรปนี้ ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ค่อนข้างละเอียด
แล้ว ในหนังสือเรื่อง ‘อันสืบเนื่องมาจากการไปดูการประชุมสงฆ์ ณ สหรัฐอเมริกา’
พ.ศ. ๒๕๓๖

ต่อมาประมาณอีก ๑๐ ปี คือเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ข้าพเจ้าได้ปรับปรุง
บ้านครั้งใหญ่ห่างจากครั้งแรกถึง ๒๐ ปี จ่ายเงินไปประมาณ ๖ แสน ซึ่งเป็นเงินจำนวน
ไม่ใช่น้อยสำหรับข้าพเจ้า ดีที่ไม่ได้เป็นหนี้เลย

พอถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๖ ข้าพเจ้าก็สูญเสียเพื่อนร่วมเดินทางชีวิตไป คือ
ผศ.สมจิตต์ อินทสระ ผู้เป็นภรรยา ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งตับ ข้าพเจ้าได้เขียนเล่า
เรื่องของสมจิตต์กับข้าพเจ้าไว้พอสมควร ในหนังสือพระราชทานเพลิงศพเมื่อวันที่
๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ลูกชาย ๒ คนก็ได้ทำงานเป็นหลักฐานแล้ว วรรตต์เป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต กำลังทำปริญญาเอกอยู่ด้วยที่สวนดุสิตเหมือนกัน* วรรตม์ทำงานอยู่
การบินไทย จะต้องไปใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศครั้งละนานๆ หลายปี

* ตอนนี้ ได้จบปริญญาเอกแล้ว : อัตชีวประวัติของวศิน อินทสระ

เกี่ยวกับหนังสือ เทป หรือซีดี วรรณมา กาญจนภิญโญวงศ์ ได้รับผิดชอบแจกบ้าง ฝากจำหน่ายบ้าง จำหน่ายเองบ้างตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังได้ช่วยจัดอาหารกลางวันในวันที่ข้าพเจ้าไปสอนที่ มมร. คือในวันอังคารและวันพฤหัสบดี

ชีวิตของข้าพเจ้าบัดนี้ได้มายืนอยู่ในขณะปัจจุบันแล้ว จะเป็นอย่างไรต่อไป ก็ไม่อาจจะคาดเดาได้ ไม่กล้าหวังอะไร เพียงแต่พยายามทำเหตุให้ดีไว้ ผลจะเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่เหตุบันดาลให้เป็นไป ข้าพเจ้ามีคติอยู่ว่า ได้มอบตนให้แก่ธรรมไปแล้ว จะสุขหรือทุกข์ เจริญหรือเสื่อมอย่างไรก็สุดแล้วแต่ธรรมจะอำนวยผลให้'

มาในระยะหลังนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๐) มีผู้ส่งอาหารเพิ่มขึ้นคือ คุณหม่อม (จุฑาภา เจริญวรรณ) ส่ง ๒ วัน คุณปนัดดา เลิศล้ำอำไพ ส่ง ๑ วัน ทำอยู่ระยะหนึ่งแล้ว ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้หยุดไป เพราะเหตุที่มีอาหารเพียงพอที่จะยังชีพได้แล้ว

เกี่ยวกับเรื่องเงินทองใช้สอยนั้นไม่ได้ขาดแคลน เพราะข้าพเจ้าได้เก็บออมไว้เองบ้าง นอกจากนี้ยังมีลูกศิษย์หลายคนได้ช่วยเหลือมอบให้เป็นรายเดือน ลูกศิษย์บางคนได้พิจารณาที่จะออกค่ารักษาพยาบาลให้เมื่อเจ็บป่วย ทำให้รู้สึกดีชื่นใจ ขอบใจทุกๆ คนที่มีน้ำใจต่อข้าพเจ้า มีนายแพทย์บางคนชอบอ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าเขียน บอกว่ารู้สึกภูมิใจที่ได้ดูแลข้าพเจ้าบ้างตามโอกาสที่มาถึงเขา และให้ติดต่อได้ตลอดเวลา

มาระยะหลังนี้ (ปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๑) ร่างกายของข้าพเจ้าทรุดโทรมลงมาก เนื่องด้วยโรคหลายอย่าง มีโรคหัวใจเป็นต้น ทำให้อ่อนเพลีย ไม่มีกำลัง ทำงานได้น้อย สอนหนังสือเพียงเล็กน้อยก็เหนื่อย ในที่สุดคงต้องหยุดสอนไปเอง

ข้าพเจ้าเป็นโรคนั้นโรคนี้อยู่เสมอตั้งแต่วัยเด็ก ที่เรียกโดยทั่วไปว่าเป็นคนไข้โรคเรื้อยมาทุกวัยจนถึงปัจจุณวัย บัดนี้อายุ ๗๗ แล้ว (พ.ศ. ๒๕๕๔) โรคยิ่งระดมกันเข้ามา เบียดเบียนบีบคั้นมากขึ้น ไม่รู้จะรอดไปได้สักเพียงใด ข้าพเจ้าลองนึกทบทวนดู เข้าใจว่าสาเหตุของโรคมาจากความไม่รู้บ้าง ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง รู้ผิดบ้าง นี่เป็นเหตุในชาตินี้ สำหรับเหตุในชาติก่อนนั้นไม่อาจทราบได้

ข้าพเจ้าเขียนเรื่องโรคภัยไข้เจ็บไว้ ณ ที่นี้ เพื่อจะเตือนคนรุ่นหลังว่าขอให้เอาใจใส่ดูแลสุขภาพให้ดี อย่าได้ประมาท เพราะมันเป็นปัจจัยหนึ่งแห่งความสุขที่สำคัญของชีวิต ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยนึก ในวัยต้นๆ มุ่งแต่การเรียนและการทำงาน ไม่เคยคำนึงว่าสุขภาพกาย

ที่สมบูรณ์ไร้โรคมีความสำคัญเพียงใด มาสำนึกอย่างถ่องแท้เมื่อมีโรคมามาก ยากต่อการแก้ไขเสียแล้ว ทำให้ความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้และความสามารถในการงานลดน้อยลงอย่างน่าใจหายอย่างที่จะเรียกคืนไม่ได้อีก ความชราอย่างเดียวก็ทำให้บุคคลทุพพลภาพไปมากแล้ว ถ้ามีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนรุ่มล่อมเข้ามาอีก จะทุพพลภาพสักเพียงใด ท่านลองนึกดูเถิด

ยิ่งอยู่ไปนานปี ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าซาบซึ้งในพระคุณของพระศาสนามากขึ้นๆ เพราะระลึกว่าฐานะของข้าพเจ้าที่เป็นอยู่ได้อย่างปัจจุบันนี้เป็นเพราะอานุภาพแห่งพระศาสนามคุ้มครองโดยแท้ ไปติดต่อกับเกี่ยวข้องกับบุคคลใดๆ ในที่ใดๆ ก็ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งนี้คิดว่าเป็นเพราะอานุภาพแห่งพระธรรม ซึ่งข้าพเจ้าเคารพ เฝยแผ่และถือป็นธงมาตลอดชีวิต ความแตกต่างแห่งชีวิตย่อมมีเป็นแน่นอนไม่วันใดก็วันหนึ่ง เหมือนเรือที่แล่นมาไกลจนเห็นฝั่งแล้ว-ฝั่งคือความตาย ซึ่งมองเห็นอยู่เบื้องหน้า

ลุถึงปลายปี ๒๕๕๑ เมื่อข้าพเจ้ามีอายุเข้าปีที่ ๗๕ โรคภัยไข้เจ็บรุ่มล่อมมากขึ้น ร่างกายทรุดโทรมและทุพพล (ไม่มีกำลัง) จึงได้หยุดสอนหนังสือไปชั่วคราว ทั้งนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์ มมร. และทั้งศิษย์ผู้ศึกษาธรรมวันอาทิตย์ จำได้ว่าตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม ๒๕๕๑ เมื่อรู้ว่าข้าพเจ้าป่วย จนไม่สามารถสอนหนังสือได้ ก็มีศิษย์ผู้ศึกษาธรรมวันอาทิตย์มาเยี่ยมเยียนกันเสมอ มีรองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร เป็นต้น พอดีเป็นเทศกาลปีใหม่ด้วย ความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าเวลานี้ ล่อแหลมต่ออันตรายแห่งการสูญเสียชีวิต ข้าพเจ้าอยู่ไปวันต่อวัน คือนึกอยู่เสมอว่าจะอยู่ถึงพรุ่งนี้หรือไม่ พรุ่งนี้กับชาติหน้าอะไรจะมาถึงก่อน

พ.ศ. ๒๕๕๒ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ คณะผู้ศึกษาธรรมวันอาทิตย์ และศิษย์ผู้สนใจในธรรม ได้ร่วมกันจัดตั้งกองทุนเพื่อการรักษาพยาบาลข้าพเจ้า โดยเอาเงินเข้าธนาคาร เบิกใช้ได้ตามประสงค์เมื่อต้องการ ขอบใจคณะศิษย์ทุกคน อันที่จริงข้าพเจ้ามีเงินพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ แต่เมื่อคณะศิษย์อ้อนวอนและมีเจตจำนงอันแน่วแน่ ข้าพเจ้าก็ปลื้มใจและอนุโมทนา ขออวยพรให้ทุกคนเจริญรุ่งเรืองยิ่งๆ ขึ้นไป

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ได้เริ่มไปสอนใหม่สำหรับผู้ศึกษาธรรมวันอาทิตย์ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ และได้หยุดสอนอย่างถาวร ในต้นปี ๒๕๕๓ เพราะรู้สึกว่สุขภาพทรุดโทรมลงทุกวัน ❀

๒๐

บุพการี



วันหนึ่งได้ทราบข่าวว่า
ท่านให้ถือจดหมายไปขอเงินหลานที่หาดใหญ่
รู้สึกสลดใจว่าเราอยู่ที่ไกล
กลับรู้ไม่ถึงความขาดแคลนของท่าน
จึงปวารณาว่าตั้งแต่นี้ต่อไป
ถ้าเพื่อท่านต้องการปัจจัยจำนวนเท่าใดขอให้ออก
และได้ถวายเป็นนิตยภัตประจำเดือน

เมื่อข้าพเจ้าเริ่มตั้งตัว ได้ทราบข่าวว่าปากลับผู้เป็นบุพการีต่อพี่น้องของข้าพเจ้า
ทุกคนรวมทั้งข้าพเจ้าด้วย ท่านชรามากแล้ว ยังต้องนำของไปขายที่ตลาดนัด ข้าพเจ้า
ถามไปว่า “เดือนหนึ่งๆ ต้องใช้เงินสักเท่าใด” เมื่อทราบจำนวนแล้ว ข้าพเจ้าบอกว่า
ให้ป้าหยุดค้าขาย เงินจำนวนนั้นจะส่งไปให้เอง ข้าพเจ้าได้ส่งเงินให้ป้าเสมอมา จนป้า
เสียชีวิตประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๓

ต่อมาได้ทราบข่าวว่าท่านเจ้าคุณอาจารย์ (พระราชดิลก) ป่วย ท่านอยู่ที่วัด
บุพผาราม ฝั่งธนบุรี ต้องเข้าโรงพยาบาลบ่อยๆ ต้องใช้เงินในการรักษาพยาบาล ในการ
ซื้อยา นึกเอาเองว่าท่านคงพอมีอยู่บ้าง วันหนึ่งได้ทราบข่าวว่าท่านให้คนถือจดหมายไป



(ซ้าย) พระธรรมวรลังการ (กล่อม อนุภาสเถร ป.ธ.๕) อดีตเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดบุปผาราม เจ้าคณะภาค ๑๖-๑๗-๑๘ (ธ) กิตติมศักดิ์ พระอุปัชฌาย์ของท่านอาจารย์ (ขวา) พระราชดิลก (หลง กิตติสโร) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสฯ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ที่พาท่าน มาบวชเรียนที่วัดบุปผาราม และดูแลเอาใจใส่ด้วยความเมตตา ตั้งแต่เป็นสามเณรน้อย จนถึงเรียนจบมหาวิทยาลัยสงฆ์

ขอเงินหลานที่หาได้ใหญ่ รู้สึกสลดใจว่า เราอยู่ที่ใกล้กลับไม่รู้ถึงความขาดแคลนของท่าน จึงบวระณว่าตั้งแต่นี้ต่อไปถ้าเมื่อท่านต้องการปัจจัยจำนวนเท่าใดขอให้อบอก และได้ ถวายเป็นนิตยภัตประจำเดือนท่าน ขอให้เปิดบัญชีออมทรัพย์ไว้ ท่านต้องการเมื่อใด ก็จะให้เด็กลูกศิษย์มารับไปตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ จนท่านสิ้นชีวิตเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ เนื่องจากท่านมอบศพให้แก่โรงพยาบาลศิริราช จึงได้มาทำการพระราชทาน เพลิงศพเมื่อ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๗

ต่อมาพี่สุเมธได้มาหาที่บ้าน หลังจากคุยเรื่องอื่นกันแล้ว ตอนนั้นพี่สุเมธไม่ค่อย สบาย ป่วยกระเสาะกระแสะ ข้าพเจ้าได้ถามว่า “มีลูกหลายคน เขาได้ส่งเงินให้ประจำ หรือไม่” พี่สุเมธ ตอบว่า “ส่งบ้างไม่ส่งบ้าง ไม่แน่นอน” ข้าพเจ้าจึงได้ส่งเงินให้พี่สุเมธ ทุกเดือน จนพี่สุเมธเสียชีวิตที่จังหวัดสงขลาเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

ต่อมาวันหนึ่งอาจารย์ศิริ พุทธศุภร์ ได้โทรฯ ทางไกลจากเชียงใหม่มาหาข้าพเจ้า ตอนนั้นท่านไปอยู่เชียงใหม่กับลูกชายซึ่งสอนอยู่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ท่านบอกว่า เงินที่มหาวิทยาลัยมหายมกุฏฯ จะให้ท่านจำนวนเท่าใด ให้ข้าพเจ้าช่วยนำฝากธนาคาร ด้วย แล้วบอกเลขที่บัญชีธนาคารให้ ข้าพเจ้าได้รู้เลขที่บัญชีของท่านแล้วก็เลยถือโอกาส ฝากเงินของข้าพเจ้าให้ท่านเป็นประจำเดือนด้วย จนท่านเสียชีวิตเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ❀

๒๑

บันทึกเบ็ดเตล็ด



— ❖ —
ตอนนี้ฝนไม่ดี เมื่อเจอเนื้อเหนียวๆ เข้า
ก็มักจะคายทิ้ง
ทำให้ระลึกถึงสมัยเป็นเด็ก
ได้เนื้อลักชิ้น คำหนึ่งกินข้าวได้ ๑ จาน
เพราะกลืนแต่ข้าวไม่ยอมกลืนเนื้อ
กลืนต่อเมื่อข้าวคำสุดท้าย
— ❖ —

๑. เมื่ออายุประมาณ ๔ ขวบ จำได้ว่าไปวัดกับแม่ (วัดห้วยพุท) ขากลับวิ่งออกหน้า
แม่มาก่อน ตกลงไปในสระน้ำริมทาง ป้อมแป้มๆ ทำท่าจะจมน้ำ พอดีแม่เดินมาทันจึง
ช่วยไว้ได้

๒. เมื่ออายุประมาณ ๑๑ ขวบ พี่ชายอีกคนหนึ่งมาบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัด
ภูตบรรพต เมื่อเป็นเด็กเขาอยู่ที่อำเภอรัตนภูมิ ที่มาบวชเป็นสามเณรอยู่ที่นี้ก็เพราะมี
พี่ชายคนโตบวชเป็นพระอยู่ เขาคิดถึงบ้านที่รัตนภูมิจึงอยากจะกลับบ้าน ชวนข้าพเจ้า
ไปด้วย ต้องเดินไปไกลมากกว่าจะถึงริมทะเลที่บ้านตากลม (อ่านว่า ตาก-ลม) ลงเรือใบ
เล็กๆ จากบ้านตากลมไปขึ้นที่ปากบาง อำเภอรัตนภูมิ เป็นทะเลสาบสงขลา ดูเหมือนจะ
มีชาวบ้านที่บ้านตากลมไปส่ง แต่เมื่อไปถึงกลางทะเลฝนตกหนัก ลมแรงมาก สามเณร

พี่ชายและเจ้าของเรือต้องลงจากเรือแล้วประทับประคองเรือไป ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ช่วยอะไรเขาไม่ได้ ได้แต่ร้องไห้ นึกในใจว่าเราคงตายคราวนี้ แต่ก็รอดมาได้เพราะลมและฝนหยุดลง

๓. เมื่อบวชเป็นสามเณรแล้ว อายุประมาณ ๑๔ ได้เดินทางจากกรุงเทพฯ ไปสงขลา โดยเรือสินค้าของนายเพ็ง คหบดีคนหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีเรือสินค้าจากสงขลามากรุงเทพฯ เสมอ เทียบกลับคราวนั้นท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้ฝากข้าพเจ้าไปกับเรือสินค้าของนายเพ็งกับสามเณรอีกรูปหนึ่ง จำไม่ได้ว่าเป็นใคร พระภิกษุอีกรูปหนึ่งชื่อพระจรรยา อโสลโก (บัดนี้เสียชีวิตแล้วในเพศฆราวาส) เรือสินค้าโดนคลื่นหนักมาก ข้าพเจ้าเมาคลื่นอย่างรุนแรงตลอดเวลา อาเจียนจนไม่มีอะไรเหลือ เหลือมาก นอนแบ็บอยู่ในเรือจนพระที่ไปด้วยกล่าวว่าข้าพเจ้าจะตาย เพราะเมาคลื่นอยู่หลายวันหลายคืน ฉันอะไรก็ไม่ได้ ไปถึงเกาะสมุยจึงค่อยสบายขึ้น เป็นอันรอดตายในคราวนั้น จากเกาะสมุยไปสงขลาไม่เป็นไร

๔. เมื่อถึงสงขลาแล้วไปพักที่วัดห้วยพุด ท่านเจ้าคุณอาจารย์ไปคุมงานก่อสร้างอยู่ที่นั่น ท่านให้พระเณรที่วัดห้วยพุดแจวเรือไปบรรทุกทรายที่ตำบลปากบาง อำเภอรัตภูมิ พอเรือออกทะเลสาบสงขลาไปสักพักหนึ่ง เล่นไปไปได้ไม่นานเท่าไร เมฆทะมึนก็ตั้งขึ้น ฝนตกหนักต้องเก็บใบเรือเพราะมีดมืดไปหมดเลยไม่รู้ทิศทาง ปล่อยให้เรือถูกคลื่นซัดไปตามที่มันจะไป ทุกคนนั่งเฉยๆ เรือถูกคลื่นซัดอยู่ทั้งคืน โชคดีว่าเป็นเรือเปล่ายังไม่ได้บรรทุกทราย ถ้าบรรทุกทรายมาแล้วเรือคงจมแน่ ข้าพเจ้าคงไม่มีชีวิตมาจนถึงบัดนี้ ตอนเช้าพอสว่างก็มองเห็นทิศทาง ปรากฏว่าเรือไปติดอยู่ที่เกาะยอ ซึ่งเป็นเกาะหนึ่งในทะเลสาบสงขลา ต้องเดินทางอีกไกลกว่าจะถึงรัตภูมิ

๕. เมื่อเป็นเด็กอยู่กับย่า อาหารการกินค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะพวกเนื้อสัตว์ที่มีอยู่มากก็คือเนื้อปลา เพราะหาได้เองตามท้องทุ่ง เนื้อวัวเนื้อหมูหากินได้ยากไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ ตอนนั้นฟันไม่ค่อยดี เมื่อเจอเนื้อเหนียวๆ เข้าก็มักจะคายทิ้ง ทำให้ระลึกถึงสมัยเป็นเด็ก ได้เนื้อสักชิ้นหนึ่ง คำหนึ่ง กินข้าวได้ ๑ จาน เพราะกลืนแต่ข้าวไม่ยอมกลืนเนื้อ กลืนต่อเมื่อข้าวคำสุดท้าย

๖. เมื่อเป็นสามเณรอายุประมาณ ๑๔ หรือ ๑๕ พระจรรยา อโสลโก ชวนมาชมวัดเขมาภิรตารามฯ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ขากลับค่อนข้างเย็นไปหน่อย ไม่มีรถกลับ

สมัยนั้นรถเมลไม่ได้มากมายเหมือนเวลานี้ จึงต้องเดินกลับจากวัดเขมาฯ ไปถึงวัด
บุพผาราม ระยะทางประมาณ ๑๕ กิโลเมตร

๗. เมื่อเป็นสามเณรอายุ ๑๔ หรือ ๑๕ จำไม่แม่น ตรงน้องเหนือตาตุ่มข้างขวา
มีอาการบวมปูดขึ้นมา เจ็บด้วย ได้ไปที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ หมอตรวจแล้วได้
ทำการผ่าตัด ฉีดยาชาแล้วผ่าตัดเลย ได้ยินเสียงหมอชูดกระดูกดังแกรๆ เสร็จแล้วใส่ยา
เอาผ้ากอซพันแผล ข้าพเจ้าคนเดียวขึ้นรถเมลกลับ เลยเวลาเพลแล้ว วันนั้นอดฉันเพล
หลังจากนั้นแผลไม่หาย มีเนื้อปูดออกมาประมาณเท่าผลส้ม ข้าพเจ้าได้แต่ใส่ยาเหลือง
นานก็เดือนจำไม่ได้ ออกบิณฑบาตก็ไม่ได้ ดีที่อยู่กันหลายรูป ได้อาศัยอาหารบิณฑบาต
ที่ภิกษุสามเณรรูปอื่นได้มา ได้คุณหมอไพฑูรย์ สิบศิริ ลูกชายคุณแม่ริ้ว สิบศิริ มาฉีดยา
ให้ ๒ เข็ม แผลค่อยๆ ยุบหายไป ตอนนี้อยู่แผลยังปรากฏชัดเจน จำได้แม่นยำยาที่
ฉีดยานั้นชื่อ ‘บิสมัท’ ถ้าได้ยาได้หมอที่ถูกกับโรคเสียแต่แรก ก็คงไม่เป็นแผลยืดเยื้อยาวนาน
จนบางครั้งหัวนวดกว่าจะถูกตัดขาทิ้ง นี่ก็ความเป็นอยู่ในสมัยนั้น คือจนและเจ็บ

๘. ความตริกบางส่วน

ข้าพเจ้านอนเล่นอยู่บนเก้าอี้โยกผ้าใบใต้ต้นวาสนาซึ่งไม่โตนัก และต้นไม้อื่นๆ เช่น
ยางอินเดียและมะม่วง ซึ่งสูงพ้นรั้วบ้านขึ้นไปมาก ลมพัดเย็นสบาย เมื่อเห็นนานพอ
สมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็จะลุกขึ้นเดิน มีไม้เท้าเป็นเพื่อนป้องกันการเซลัมซึ่งอาจจะเกิดขึ้น
ได้ เดินดูต้นไม้ในกระถางสูงประมาณแค่คอของข้าพเจ้าเรียงรายอยู่หลายต้น ต้นช่อย
ซึ่งอยู่นอกรั้ว นานๆ จะหยุดยืนดูต้นหูกวาง ต้นมะม่วงใหญ่ร่มครึ้มซึ่งอยู่นอกบ้านของ
ข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้ามีสิทธิ์ที่จะยืนดูและชมมัน เหมือนของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจ
ในสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ได้แม้เพียงเท่านี้

มีศิษย์หลายคนผู้หวังดีชวนไปนั่นไปนี่เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศเสียบ้าง แต่เงื่อนไข
แห่งโรคภัยไข้เจ็บอย่างข้าพเจ้า ทำให้ต้องปฏิเสธความหวังดีเหล่านั้น เพียงแต่ได้อยู่
กับธรรมชาติน้อยๆ เช่น ต้นไม้ต่างๆ ดังกล่าวแล้ว และมีผู้ช่วยอ่านหนังสือให้ฟัง ช่วย
เขียนหนังสือให้บ้างเมื่อต้องการ ข้าพเจ้าก็พอใจแล้ว เปลี่ยนเป็นฟังวิทยุบ้าง ดูเรื่องที่มี
ประโยชน์ทางทีวีบ้าง ทำให้รู้สึกว่แต่ละวันผ่านไปอย่างมีความหมาย เกี่ยวกับปัจจัยสี่
อันเป็นสิ่งเกื้อกูลชีวิตก็ไม่มีอะไรขัดข้อง คนอายุ ๗๗ ปี อย่างข้าพเจ้าจะต้องการอะไร
อีกเล่า

ข้าพเจ้ามักหวนระลึกถึงเพื่อนร่วมโลก เพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายของข้าพเจ้าเสมอๆ ทั้งมนุษย์และดิรัจฉาน บางคนเป็นอัมพาตทั้งตัว ลุกไปไหนไม่ได้ นอนอย่างเดียว เงินจะรักษาตัวก็ไม่มี ลูกก็ยังเล็ก คู่ครองก็หนีจากไป ฯลฯ ข้าพเจ้าได้เห็นกองทุกข์หมีมาของมวลมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งดิ้นรนแม่เพียงเพื่อหาอาหารมาเลี้ยงชีพให้ชีวิตนี้เป็นอยู่ได้ ทำให้ข้าพเจ้าครางเบาๆ ว่า “เพียงเพื่อมีชีวิตอยู่ มวลมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจะต้องดิ้นรนถึงเพียงนี้เชียวหรือ” ทำให้ระลึกต่อไปถึงบทสวดมนต์ที่ว่า “ทุกขोद्धिธนา ทุกขปรเทา แปลว่า เราทั้งหลายหยั่งลงสู่ทุกข์แล้ว และมีทุกข์อยู่เบื้องหน้า ทำไฉนหนอความสิ้นทุกข์จะพึงปรากฏแก่เรา”

ความทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด (นตฺถิ ทุกฺขํ อชาตสฺส) ทราบมาว่า บางคนแต่งงานแล้วไม่มีลูก อยากมีลูกเป็นนักหนา พยายามชวนขวยเป็นสิบปีด้วยความยากลำบาก เพื่อให้มีลูก ทั้งอ้อนวอนลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็ไม่สำเร็จ ดูแล้วรู้สึกว่าเขาชวนขวยแสวงหาทุกข์จริงๆ น่าสงสารสังเวชเสียทีกระไร บางพวกทำแท้งครั้งแล้วครั้งเล่าเพื่อไม่ให้ลูกมีชีวิตอยู่ มองดูให้เกิด สภาชีวิตช่างน่าสังเวชเพียงไร พระพุทธเจ้าตรัสว่า เกิดบ่อยๆ เป็นทุกข์บ่อยๆ (ทุกฺขา ชาติ ปฺนปฺปฺน) ดังนั้นผู้หวาดหวั่นพรันพรึงต่อความแก่ ความเจ็บไข้ และความตาย จึงควรชวนขวยเพื่อการไม่เกิด เป็นการดับภพดับชาติ เป็นบรมสุข ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “การดับภพเสียได้เป็นนิพพาน-นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง (ภวนิโรธํ นิพพานํ ปรมํ สุขํ)”

วคิน อินทสระ
๕ สิงหาคม ๒๕๔๙

๙. เมื่ออายุ ๗๗ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔)

ช่วงเวลาของชีวิตที่เหลืออยู่ไม่มากนัก ข้าพเจ้าไม่อยากจะสนใจเรื่องอะไร นอกจากเรื่องบุญกุศลและการมณสิการธรรมะหรือกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะทำให้จิตใจสงบและสว่างด้วยปัญญา วางเรื่องยุ่งๆ ต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน ขอให้ข้าพเจ้ามีชีวิตที่สงบสุขเยือกเย็น เพื่อว่าสิ่งนี้จักแผ่ไปเป็นประโยชน์แก่มวลชนในวงกว้าง ขออย่าได้มีสิ่งใดหรือใครๆ เข้ามาเป็นอุปสรรคต่อความตั้งใจนี้เลย

(ความคิดปรารถนาของคนชราคนหนึ่ง)

๒๒

เมื่อปัจฉิมวัย



ข้าพเจ้าบันทึกเรื่องราวตอนนี้ไว้
เพื่อเป็นเกียรติและยกย่องคณะศิษย์
ผู้ทำอุปการกิจซึ่งทำได้ยากแก่ข้าพเจ้า
ไม่ใช่เพื่อเชิดชูตนแต่ประการใด

ถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๔ คุณหมอมัจม (ทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ) ได้มาขอพบที่บ้าน เนื่องจากได้อ่านหนังสือของข้าพเจ้าหลายเรื่อง และได้ฟังซีดี MP3 หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่อง *ศรัทธากับปัญญา* เธอบอกว่า “ควรจะไปพบท่านได้แล้ว”

ตั้งแต่ได้รู้จักกันมาเธอได้กระทำให้เป็นประโยชน์แก่อกุลเป็นอันมาก ได้พิมพ์หนังสือของข้าพเจ้าเป็นอันมากในนามของชมรมกัลยาณธรรม ในฐานะที่เธอเป็นประธานชมรมฯ ตั้งแต่รู้จักกันมาได้ประพาสสิ่งที่ได้เป็นประโยชน์ต่อกันเป็นอันมาก



ทั้งส่วนตัวและส่วนสังคม เช่น ได้พิมพ์หนังสือธรรมะ และทำซีดี MP3 ออกแจกจ่าย เป็นจำนวนมาก หมอจุ่มเป็นคนมีน้ำใจโอบอ้อมอารี จึงมีพรรคพวกมาก ซึ่งคนเหล่านั้น ได้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย เช่น คุณหมอเปิ้ล (รติมา) คุณหนู (ภคกรณ์) คุณเอกชัย ดีรุ่งโรจน์ เป็นต้น

ยุวดี อึ้งศรีวงศ์ ได้ดูแลข้าพเจ้าตลอด ๒๔ ชั่วโมงมาเป็นเวลานานปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ เธอได้ลาออกจากราชการในตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ในปีนั้น เธอได้ดูแลข้าพเจ้าด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี อันที่จริงเธอได้ เทียวไปเที่ยวมาระหว่างนครสวรรค์กับบ้านของข้าพเจ้ามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ แล้ว แต่ได้มาอยู่ดูแลประจำเมื่อได้ลาออกจากราชการแล้ว เธอได้เอาใจใส่ห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง ดูแลทุกอย่าง เช่นเรื่องจัดยาและอาหาร รวมทั้งงานด้านวิชาการต่างๆ เช่น พิสูจน์อักษร ซึ่งมีอยู่เสมอ และเป็นจำนวนมาก ช่วยเขียนช่วยพิมพ์ ช่วยอ่านหนังสือให้ฟัง เป็นต้น นอกจากนี้เธอยังมีวิธีะยอดเยี่ยมในการอ่านหนังสือลงแผ่น MP3 ที่ได้อ่านมาแล้ว

หลายเรื่อง เช่น ทางแห่งความดี โอวาทปาติโมกข์ และ อัตชีวประวัติ ของข้าพเจ้า เป็นต้น

เมื่อน้ำท่วมใหญ่ปี ๒๕๕๔ คุณเอกชัย ตีร่งโรจน์ เจ้าของคอนโด ริสอร์ทต้า ถนนพระราม ๓ ได้มาพาคู่ข้าพเจ้าและยุวดี อึ้งศรีวงษ์ ไปพักที่คอนโด ของเขา เป็นเวลา ๒ เดือน คือเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ๒๕๕๔ โดยการแนะนำของคุณหมอมัจฉา ข้าพเจ้าได้กลับบ้านเมื่อแน่ใจว่าน้ำไม่ท่วมแล้ว เมื่อธันวาคม ๒๕๕๔ ขอบันทึกขอบคุณคุณเอกชัย ไว้ในที่นี้ด้วย เมื่อข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่คอนโด นั้น ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยดีจาก คุณเอกชัยและคุณหมอมัจฉา

เมื่อจำเป็นต้องไปโรงพยาบาลก็ได้รับความเอื้อเฟื้ออย่างดีจากคุณหมอเปิ้ล (รติมา) และคุณหมอสุรพงศ์ ผู้ที่มารับไปทุกครั้งคือคุณหมอ (ภาคกรณ์) ขอบันทึกขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย คุณหมอเปิ้ลนั้นได้แวะมาเยี่ยมที่บ้านเสมอๆ เธออยู่ประจำที่โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี คุณหมอสุรพงศ์ก็อยู่ที่นั่น

คราวใดจำเป็นต้องเจาะเลือดเพื่อตรวจสุขภาพทุก ๔ เดือน พยาบาลคนหนึ่งคือบุญธิรา สัมฤทธิ์ล้วน ได้มาเจาะเลือดให้ที่บ้าน แล้วหมอเปิ้ลก็มารับไป บุญธิราเป็นพยาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

คุณสวัสดิ์ อมรสิทธิ์ ศิษย์เก่าหอพักธรรมนิवास ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการและเจ้าของศูนย์การแปลนานาชาติ ได้ส่งอาหาร (และยาบ้าง) ให้ทุกวันพฤหัสบดี ผู้ส่งอาหารเวลานี้มี ๕ ท่านด้วยกันคือ

๑. คุณวิรัช-คุณนวลน้อย ชูประดิษฐ์ ส่งวันพุธ ขับรถมาส่งเองจากถนนจรัสสนิทวงศ์ กรุงเทพฯ (ช่วงหลังเปลี่ยนเป็นวันศุกร์)
๒. ดร.สายฤดี วรกิจโกศล ส่งอาหารทุกวันจันทร์ (ช่วงหลังไม่สะดวก)
๓. คุณสวัสดิ์ อมรสิทธิ์ ส่งวันพฤหัสบดี ให้ลูกน้องมาส่งจากถนนสามเสน กรุงเทพฯ (ช่วงหลังเปลี่ยนมอบปัจจัยประจำเดือน)
๔. คุณหมออัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ส่งวันศุกร์ (รวมทั้งยาเก่าที่จำเป็นด้วย) ขับรถมาส่งเองจากจังหวัดสมุทรปราการ (ช่วงหลังไม่สะดวกขับรถไกล)
๕. คุณเกรียงพงษ์ หริจิระติวงศ์ ส่งวันเสาร์ ขับรถมาส่งเองจากถนนประชาชื่น กรุงเทพฯ (ช่วงหลังเปลี่ยนเป็นวันอาทิตย์)



สำหรับข่าวสารนั้นไม่ได้ซื้อมาหลายปีแล้ว เพราะคุณผึ้ง (รัชนิพันธุ์ ตรังคานุกุลกิจ) เจ้าของบริษัทศรีไทยใหม่ จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ส่งให้ประจำสัปดาห์เสมอ จนรับประทานไม่หมด แจกให้คนอื่นบ้างก็มี ได้อนุเคราะห์ยาจีนแก้โรคหัวใจเป็นประจำอีกด้วย

ขอบันทึกขอบคุณทุกคนที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยน้ำใจอันงาม

ยุวดี อึ้งศรีวงษ์ นั้นได้รับผิดชอบทุกอย่าง รวมทั้งการปรุงอาหารในบางวันด้วย เธอทำงานด้วยความขยันขันแข็ง ตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาเข้านอนตอนดึก

อัตชีวประวัตินี้เขียนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ จนถึงบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๕) เป็นเวลา ๖ ปีแล้ว ฉบับนี้เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะมีชีวิตอยู่ถึงการพิมพ์ครั้งที่ ๔ หรือไม่ ก่อนหน้านี้ข้าพเจ้าคิดว่าอยู่ไปที่ละวันทีละคืน แต่มาถึงบัดนี้ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ข้าพเจ้าต้องคิดว่าอยู่ไปที่ละชั่วโมง เพราะมีสัญญาณเตือนอยู่เสมอ ให้ตระหนักว่า ชีวิตอาจแตกดับในชั่วโมงนี้หรือชั่วโมงหน้าก็ได้

ข้าพเจ้าได้รับความเกื้อกูลจากคณะศิษย์เป็นอันมาก ได้แวะเวียนกันมาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอพร้อมทั้งของฝากจำนวนมาก ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของคณะศิษย์เหล่านั้น บางคืนเมื่อข้าพเจ้านอนไม่หลับ ก็นอนนึกถึงความเสียสละ ความเอื้ออาทรของเขา

เหล่านั้นแล้วรู้สึกดีในจิตใจ ขอให้ทุกคนปราศจากทุกข์โศกโรคภัย สรรพพิบัติอุปัทวันตราย
ทั้งหลายทั้งปวง มีชีวิตที่สดชื่นตั้งงามสมกับความดีที่ได้ทำไว้ทุกประการ

ข้าพเจ้าบันทึกเรื่องราวตอนนี้ไว้ เพื่อเป็นเกียรติและยกย่องคณะศิษย์ผู้ทำ
อุปการกิจซึ่งทำได้ยากแก่ข้าพเจ้า ไม่ใช่เพื่อเชิดชูตนแต่ประการใด

ถึง พ.ศ. ๒๕๕๗ มีผู้ส่งอาหารเพิ่มขึ้นอีกท่านหนึ่ง คือ รศ.ดร.สายฤดี วรกิจ
โกศาทร ส่งในวันจันทร์ มาด้วยตนเองบ้าง ให้คนขับรถมาส่งบ้าง จากสำเหร่ กทม.
ฝั่งธนฯ แพทย์หญิงรติมา ลือวิบูลย์รัตน์ ได้มาเยี่ยมสัปดาห์ละครั้ง ต้อย (แฝว) ผู้เป็น
หลานพร้อมด้วยสามีได้มาเยี่ยมเดือนละครั้ง มีเครื่องดื่มคือเห็ดหิมะ ดัดมือมาด้วย
ครั้งละ ๒ กล่องๆ ละ ๘ ขวด คุณจันทร์ฉาย เค้าอุทัยอยู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศิษย์
ทางหนังสือและซีดีมานานปีแล้ว และ รศ.ดร.สายฤดี ได้มอบเงินจำนวนหนึ่งให้ไว้
ทุกเดือนเพื่อใช้จ่ายตามต้องการ คุณแรกขวัญ กระสินธุ์ อยู่ไกลถึงเยอรมัน ซึ่งเป็น
ศิษย์ศึกษาธรรมวันอาทิตย์ ได้ส่งเงินยูโรมาให้ปีละหลายครั้ง คราวใดที่เธอกลับมา
เมืองไทยจะมอบเงินไว้ให้ใช้มากเป็นพิเศษ

ข้าพเจ้าขอจารึกขอบคุณทุกคนที่ประพาสประโยชน์แก่กุศลแก่ข้าพเจ้าด้วยน้ำใจ
อันงามไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ข้าพเจ้าป่วยหนักต้องเข้าโรงพยาบาลเอกชน อยู่
๗ วัน ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลจำนวนแสน แล้วย้ายไปโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า ซึ่งเป็น
โรงพยาบาลของรัฐบาลประจำจังหวัดนนทบุรี โดยการชวนช่วยเหลือของคุณหมอเปิ้ล
อยู่ที่นั่น ๖ วัน ที่โรงพยาบาลเอกชนนั้นแม้จะต้องเสียค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินจำนวน
มากก็ตาม ถึงกระนั้นคณะศิษย์ก็รวบรวมเงินช่วยเหลือกันจนเพียงพอ ยังมีเงินเหลือ
กลับมาบ้านอีก รู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของคณะศิษย์เป็นอันมาก ขอให้ทุกคนมีความสุข
ปราศจากทุกข์และเจริญด้วยคุณธรรม มีปัญญาเป็นต้นยิ่งๆ ขึ้นไป ❀

๒๓

ปัจฉิมบทแห่งธรรม

อาจารย์วศิน อินทสระ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



ตลอดระยะเวลา ๙๑ ปีแห่งชีวิต ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ได้ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มั่นคงในศีลธรรม และอุทิศตนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ความเพียร ความเมตตา และความสงบเย็นในจิตใจของท่าน มิได้เป็นเพียงคำสอน หากแต่เป็นแบบอย่างทีลู่กลาและศิษยานุศิษย์ได้ประจักษ์ด้วยตนเองเสมอมา

สุขภาพตามวัยและการดูแลสุขภาพ

ตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นต้นมา สุขภาพของท่านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามวัย มีโรคประจำตัวหลายประการ อาทิ โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และโรคความดันโลหิต ซึ่งจำเป็นต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ท่านใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องการควบคุมอาหาร การพักผ่อน และการรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอตามคำแนะนำของแพทย์



ในปี พุทธศักราช ๒๕๖๕ ท่านมีอาการเจ็บหน้าอกเฉียบพลัน และเข้ารับการรักษาอย่างเร่งด่วนที่โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า ก่อนจะถูกส่งต่อไปยังโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อรับการรักษาด้วยวิธีสวนเส้นเลือดหัวใจโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ทำให้การทำงานของหัวใจสามารถกลับมาดำเนินได้ แม้ไม่แข็งแรงดังเดิม อย่างไรก็ตาม การรักษาครั้งนั้นส่งผลให้ท่านต้องพักรักษาตัวเป็นเวลานาน รวมถึงต้องดูแลภาวะไตอย่างใกล้ชิด นับแต่นั้นเป็นต้นมา กำลังในการลุก นั่ง และเดินของท่านลดลง แม้ครอบครัวจะพยายามส่งเสริมการทำกายภาพบำบัดอย่างเต็มที่ก็ตาม

กำลังใจอันมั่นคงในงานเผยแผ่ธรรม

แม้ร่างกายจะค่อยๆ เสื่อมถอยตามวัย แต่กำลังใจของท่านยังคงมั่นคง ด้วยหลักธรรมที่ยึดถือเป็นแนวทางชีวิต ท่านมักสอนลูกๆ และศิษย์เสมอว่า ชีวิตเป็นไปตามเหตุและปัจจัย ทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามธรรมดา คำพูดที่ลูกหลานได้ยินจากท่านอยู่เสมอว่า “พออยู่ได้” หรือ “สบายดีตามสภาพ” สะท้อนถึงจิตใจที่สงบ ไม่ยึดติด และยอมรับความจริงแห่งชีวิตด้วยความอ่อนโยน

ช่วงที่ท่านยังพูดคุยได้ เราเคยถามอาการของท่าน ท่านก็จะตอบสั้นๆ เสมอว่า “ยาบนี้ยัง...ยังพอเป็นไปได้ ขมนี้ยัง....ยังพอทนได้” (ความหมายลึกซึ้งมากนะ) และ

เคยพูดว่า... “ก็ไม่ได้เจ็บไม่ปวดอะไร เพียงแต่ไม่ค่อยมีแรง” และที่ฟังแล้วชอบมากคือ “ไม่ยินดีชีวิต ไม่ยินดีความตาย”

ในช่วงบั้นปลายชีวิต ท่านยังคงเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง มีคณะศิษย์เข้าเยี่ยมเยียนเป็นประจำ และท่านมักมอบข้อคิดที่เปี่ยมด้วยเมตตากลับไปเสมอ ทั้งการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์แก่ศิษย์ใกล้ชิด และการเผยแพร่ธรรมผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Facebook เพจ ท่านมีความสุขอย่างยิ่งที่ได้เห็นธรรมะเข้าถึงผู้สนใจในวงกว้าง และยังคงทำหน้าที่ครูทางธรรมทหารเอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเต็มกำลัง トラบเท่าที่สังขารเอื้ออำนวย

เกียรติยศแห่งความเพียร

ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๕ คณะศิษย์ได้ริเริ่มรวบรวมประวัติและผลงานของท่านเพื่อนำเสนอต่อกระทรวงวัฒนธรรม อันนำไปสู่การได้รับพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๖ แม้ท่านมิได้แสดงความคาดหวังต่อเกียรติยศดังกล่าว แต่ก็มีมโนคติและปลื้มใจอย่างสงบ โดยถือว่าเป็นผลแห่งความเพียรและการบำเพ็ญความดีที่ได้สั่งสมมาอย่างยาวนาน

วาระสุดท้ายด้วยใจสงบ

เมื่อเข้าสู่ปีพุทธศักราช ๒๕๖๘ อาการของโรคประจำตัวกำเริบบ่อยครั้ง ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลถี่ขึ้นและพักรักษาตัวนานขึ้น ครอบครัวจึงย้ายการรักษามายังโรงพยาบาลตำรวจ โดยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจาก คุณอุษณีย์ แสงสิงแก้ว และคุณหมอชัญญภัทร แกวแสงเอก ท่านและครอบครัวได้รับความเมตตาและคำแนะนำอันมีคุณค่าจากแพทย์และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน โดยเฉพาะ ร.ต.ท.นพ. ปิยะณัฐ แก้วดวงเทียน แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคไต ซึ่งดูแลท่านด้วยความเข้าใจและความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง

แม้อาการจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามวัยและสภาวะของร่างกาย แต่ท่านยังคงมีกำลังใจดีเสมอ ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรือในโรงพยาบาล ท่านมักกล่าวกับลูกๆ ว่า “พ่อไม่เป็นไรสบายดี อยู่มานานพอแล้ว หากถึงเวลาจะละสังขาร ก็ขอให้เป็นไปอย่างสงบ” คำกล่าวนี้สะท้อนถึงความพร้อมและความสงบในจิตใจของท่าน จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ช่วงหลังท่านก็เข้าๆ ออกๆ โรงพยาบาลบ่อยขึ้นโดยธรรมชาติของความชรภาพ มีลูกๆ ครอบครัว และผู้ใกล้ชิด ดูแลท่านอย่างอบอุ่นตลอดเวลา จนกระทั่งการทำงานของไตอ่อนแอลงเป็นลำดับ คุณหมอให้คำแนะนำการรักษาที่มีประโยชน์หลายอย่าง และลูกๆ ก็ตัดสินใจรักษาท่านแบบประคับประคอง (Palliative Care) มุ่งเน้นเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ท่านมีความสุขสงบเย็น มีความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด

ช่วงหลังสุด (เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๘) ท่านก็ไม่ค่อยได้พูดอะไร ได้แต่ลืมตามอง พวกเราอย่างสงบ และเมตตา จนในที่สุดก็หลับตานอนพร้อมสติสัมปชัญญะสงบอยู่กับลมหายใจ ก่อนนี้เคยถามท่านว่า เวลาไปเยี่ยมท่านตอนท่านไม่สบายมาก พวกเราจะต้องทำอะไร? ท่านตอบว่าให้เยี่ยมอยู่เฉยๆ แล้วก็จับมือท่านก็พอ...

ประทีปธรรมกับความทรงจำที่ไม่เลือนหาย

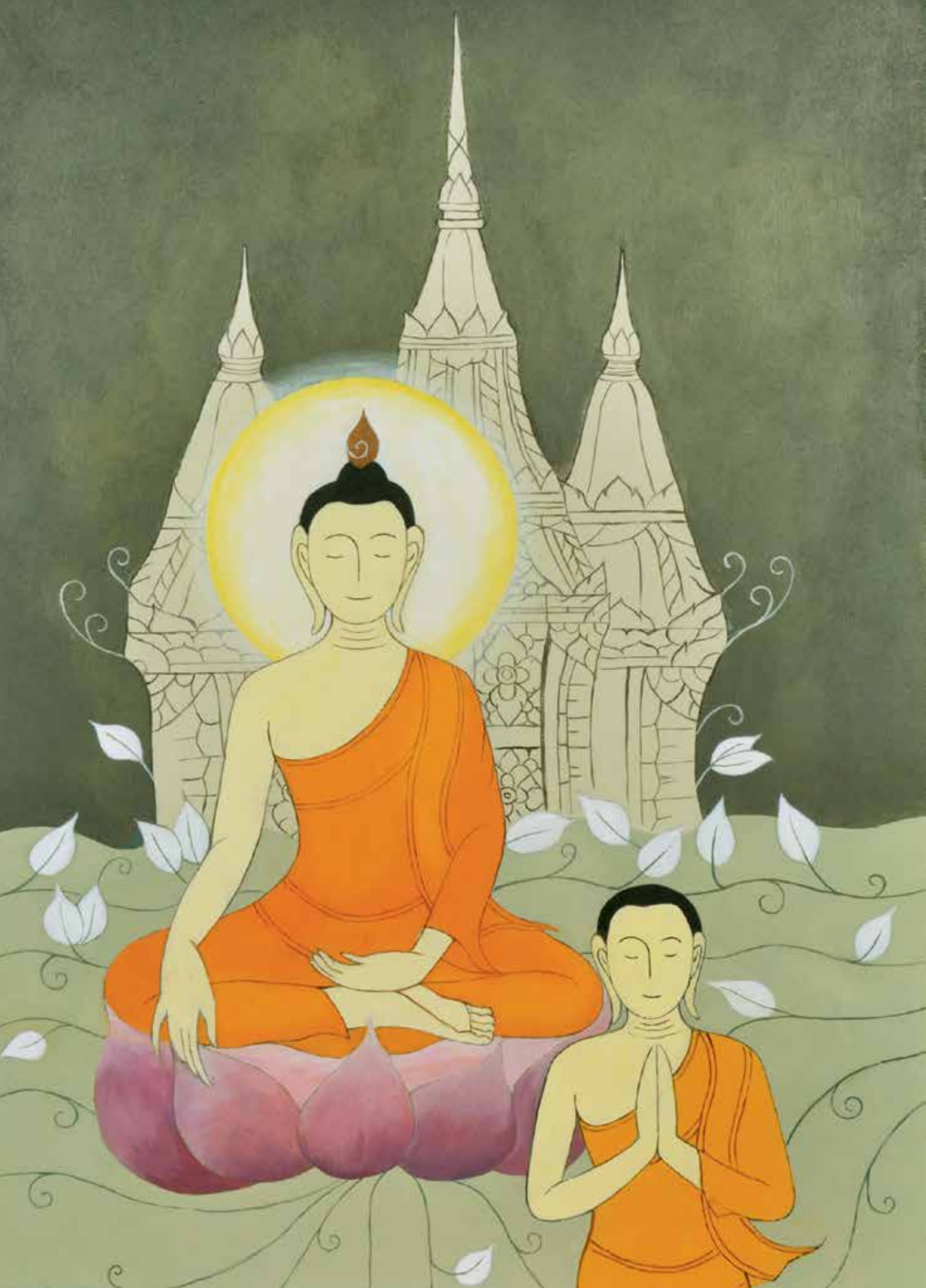
ตลอดเวลาที่ผ่านมา ท่านแสดงความห่วงใยครอบครัวอยู่เสมอ สอบถามสารทุกข์ สุกดิบของลูกๆ และหลานๆ คอยให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และเป็นแสงสว่างทางใจในทุกสถานการณ์ รอยยิ้มของท่านมิได้เป็นเพียงความอบอุ่น หากยังเป็นพลังใจ เป็นแบบอย่างให้ลูกหลานดำเนินชีวิตบนหนทางแห่งศีลธรรมและความดีงามอย่างมั่นคง

จนกระทั่งวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๘ เวลาประมาณ ๐๒.๐๐ น. ท่านมีอาการหายใจแรง ผู้ดูแลจึงเรียกพยาบาลให้มาดูอาการ และช่วยเหลือน พอสายใจการช่วยเหลือน ท่านก็จากไปอย่างสงบ และสง่างาม ทั้งมรดกธรรมมากมายอันประเมินค่ามิได้ไว้ให้แก่พวกเรา เพื่อเป็นร่มธรรมร่มชีวิต...ท่านเป็นแบบอย่างชีวิตที่ดีให้พวกเราได้เดินตามรอยธรรม ก่อนที่ลมของสังสารวัฏ จะพัดพาอวยพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เลือนหายไป

ท่านคือแม่ทัพธรรมโดยแท้ มีพระสัทธรรมเป็นอาวุธประจำกายใจ ฝ่าฟันศึกสงครามชีวิตอย่างเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ อดทน เสียสละ สมเป็นทหารเอกของพระพุทธองค์

ท่านเคยปรารภให้ฟังว่า “ชีวิตนักปราชญ์ ไม่เคยสบายหรอก...” เพื่อเผยแผ่พระสัทธรรมช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกอยู่ในทะเลทุกข์ที่แสนทรมาน ยึดเยื้อ และยาวนาน บัดนี้... ได้จบศึก เสร็จศึกแล้ว ศึกที่ต่อทำในโลกใบนี้ ได้ทำจบบริบูรณ์แล้ว...

แม้สังขารแตกดับสุดลงตามกาลเวลา แต่คุณความดี คำสอน และแบบอย่างแห่งชีวิตที่ท่านได้มอบไว้ จะยังคงอยู่ในความทรงจำและในหัวใจของผู้ที่เคารพรักและศรัทธา ในธรรมคำสอนตลอดไป เปรียบประหนึ่งแสงประทีปธรรมที่ส่องสว่างในจิตใจผู้คน มิรู้ดับสูญตราบนิรันดร์ ❀



พระอานนท์ พุทธอานุชา

ธรรมนิยายอิงชีวประวัติ
ในพุทธกาล

หนังสือเรื่องนี้
ข้าพเจ้าเขียนขึ้นเพื่อเทิดเกียรติ
พระพุทธอานุชาผู้ประเสริฐ
ซึ่งคุณธรรมและปฏิปทาของท่าน
ได้ฝังลึกอยู่ในดวงใจของข้าพเจ้า
มาเป็นเวลานาน

(วิศ ๐๒๐๖๖)

คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก



หนังสือที่ข้าพเจ้าเคยเขียนมา ทุกเรื่อง ทุกเล่ม ข้าพเจ้าเขียน ด้วยความพยายาม และความประณีตพอๆ กัน แต่ข้าพเจ้าไม่เคยหมกใจในการเขียนเรื่องใด เหมือนเรื่อง **พระอานนท์ พุทธอนุชา** นี้เลย ทั้งนี้เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

เรื่องอื่นๆ ข้าพเจ้าสร้างตัวละครขึ้นเอง เป็นการสะดวกในการที่จะเบนเรื่องให้ไปตามเจตนาของข้าพเจ้า เพียงแต่แทรกหลักธรรม และทรรศนะชีวิตลงไปในที่ที่เห็นว่าสมควรเท่านั้นก็พอแล้ว ส่วนเรื่อง **พระอานนท์ พุทธอนุชา** เป็นชีวประวัติของพระมหาเถระที่มีองค์จริง และเป็นพระที่สำคัญที่สุดท่านหนึ่งในพระพุทธศาสนา เรื่องของท่าน ผู้ศึกษาทางศาสนาส่วนใหญ่ก็ทราบกันอยู่ ข้าพเจ้าต้องระวังมาก ในการเขียนเรื่องนี้

เรื่องของพระอานนท์กระจัดกระจายกันอยู่มาก ข้าพเจ้าจึงต้องใช้เวลาค้นคว้าจากตำราทางศาสนามากมาย ทั้งพระไตรปิฎก และ อรรถกถา นอกจากเรื่องของท่านแล้วยังมีเรื่องของบุคคลผู้เกี่ยวข้องอีกมิใช่น้อย ซึ่งได้กล่าวถึงในหนังสือเรื่องนี้

พระอานนท์เป็นพระอริยบุคคล คือ ก่อนพระพุทธเจ้านิพพาน ท่านเป็นพระอริยบุคคลเพียงชั้นโสดาบัน เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว ท่านเป็นพระอรหันต์ เมื่อเป็นดังนี้ การที่ข้าพเจ้าจะเขียนเรื่องของท่าน ในรูปธรรมนิยาย จึงเป็นเรื่องที่ยากและหนักใจ

อย่างไรก็ตาม แม้จะหนักใจ ข้าพเจ้าก็ได้รับกำลังใจ เป็นเครื่องทดแทนอยู่เสมอๆ เนื่องจากขณะที่หนังสือเรื่องนี้ลงอยู่ในสยามรัฐสัปดาหวิจารณ์นั้น มีท่านผู้อ่าน เขียนจดหมายไปชมเชยมากมายด้วยกัน ที่บรรณาธิการนำลงในคอลัมน์จดหมาย ของสยามรัฐสัปดาหวิจารณ์ ก็มีหลายฉบับ อย่างน้อยจดหมายเหล่านี้ และคำวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักอ่าน ซึ่งล้วนแสดงออกในทางนิยมชมชอบนั้น ได้เป็นกำลังใจ ให้ข้าพเจ้าตั้งอกตั้งใจเขียนต่อไปอีก

เมื่อเรื่องนี้ลงอยู่ในสยามรัฐนั้น มีบางท่านมาขออนุญาตบางตอน ไปจัดพิมพ์แจกในงานศพ และเมื่อจบลงแล้ว กำลังรวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม อยู่ก็มีหลายท่านมาขออนุญาต ตอนนั้นตอนนี้นำไปจัดพิมพ์เผยแพร่ เป็นการกุศลในวันมาฆบูชา เป็นต้น อีกหลายราย ข้าพเจ้าอนุญาตให้ด้วยความยินดี สำหรับผู้ที่ไปติดต่อที่สำนักงานสยามรัฐนั้น ข้าพเจ้าบอกอนุญาตไว้กับคุณประมุข อุณหรูป ให้อนุญาตเฉพาะบางตอนแทนข้าพเจ้าได้

ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า ก่อนหนังสือเล่มนี้จะพิมพ์เป็นเล่มอย่างสมบูรณ์อย่างที่ท่านเห็นอยู่นี้ หนังสือเรื่องนี้ได้แพร่หลายไปมากแล้ว เมื่อมารวมพิมพ์เป็นเล่ม ข้าพเจ้าได้แก้ไขทั้งตัวอักษร ข้อความ และ เหตุการณ์อีกบ้าง เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ ส่วนที่พิมพ์ไปก่อนๆ นั้น พิมพ์ตามต้นฉบับที่ลงในสยามรัฐ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้อ่านเห็นข้อความไม่ตรงกันกับที่เคยอ่านมาในที่อื่นหรือในสยามรัฐก็ตาม ขอให้ท่านถือเอาฉบับนี้เป็นฉบับที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด เพราะข้าพเจ้าได้ตรวจแก้ต้นฉบับก่อนจะส่งโรงพิมพ์ และตรวจปรูฟด้วยตนเอง ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อหนังสือลงแทนไปแล้ว ข้าพเจ้าเปิดดูก็ยังมีสะกดการันต์ผิดอยู่อีก ก็ต้องปล่อยไป ข้าพเจ้ามิได้บอกแก้คำผิดเอาไว้เพราะเห็นเป็นส่วนน้อย อนึ่ง หัวเรื่องแต่ละบท ข้าพเจ้าได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขไปบ้าง แต่ไม่มากนัก

สำหรับเรื่องของบุคคล ที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้อาจจะมีผิดพลาดอยู่บ้าง เช่น เรื่องของสุภททะ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ นั้น เดิมทีเข้าใจกันว่า เป็นลูกชายของอุปกะ ข้าพเจ้าก็เขียนไปว่า “กล่าวกันว่า สุภททะ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ เป็นลูกชายของอุปกะ” แต่เมื่อกำลังรวมพิมพ์เป็นเล่มอยู่ ข้าพเจ้าได้พบว่าน่าจะเป็นคนละคนกันเสียแล้ว ทั้งนี้จากการเปิดดูใน The Dictionary of Pali Proper Names โดย จี.พี. มาลาลา เซเกรา ได้รวบรวมชื่อสุภททะไว้หลายท่านด้วยกัน และสุภททะ ปัจฉิมสาวก กับสุภททะ บุตรชายของอุปกะเป็นคนละคน สุภททะปัจฉิมสาวก เป็นคนเกิดในตระกูลพราหมณ์ ข้าพเจ้าขอภัยท่านผู้อ่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย และในการพิมพ์เป็นเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้แก้ไขแล้ว

อีกเรื่องหนึ่งคือ ภรรยาของอุปกะชื่อไม่ตรงกัน ในอรรถกถา ปาสราลิสสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ บ่งว่า ชื่อนาวา แต่ใน Pali Proper Names ของมาลาลา เซเกรา บอกว่า ชื่อจาปา เรื่องนี้เป็นเกร็ด ไม่ใช่เรื่องสำคัญ จะชื่ออะไรก็ได้ ข้าพเจ้าจึงไม่เอาชื่อทั้งสองนั้น แต่ตั้งชื่อเสียใหม่ตามความพอใจของข้าพเจ้า คือชื่อสุชาวดี

เรื่องพระอานนท์ พุทธอนุชา เนื้อหาของเรื่องจริงๆ ไม่มีมากนัก ที่หนังสือเป็นเล่มขนาดใหญ่ขนาดนี้ เพราะการเพิ่มเติมเสริมต่อของข้าพเจ้า ในทำนองธรรมนิยายอิงชีวิตประวัติ ข้าพเจ้าชี้แจงข้อนี้ สำหรับท่านที่ไม่คุ้นกับเรื่องทางศาสนานัก อาจจะหลง

เข้าใจผิดว่า เป็นเรื่องที่มีหลักฐานทางตำราทั้งหมด สำหรับท่านที่คงแก่เรียนในทางนี้ อยู่แล้ว ย่อมทราบดีว่าตอนใดเป็นโครงเดิม และตอนใด แห่งใด ข้าพเจ้าเพิ่มเติม เสริมต่อ ขึ้น นอกจากนี้ ยังมีหลายตอนที่ข้าพเจ้าสร้างเรื่องขึ้นเอง เพียงแต่เอาพระอานนท์ ไปพัวพันกับเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อให้นิยายเรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเห็นว่า ไม่เป็นทาง เสียหายแต่ประการใด

บุคคลที่ควรได้รับการขอบคุณจากข้าพเจ้ามากที่สุด คือ คุณประมุข อุณหภูมิก นักประพันธ์นามอุโฆษผู้หนึ่งในวงวรรณกรรมไทย ซึ่งได้ชักชวนเร่งเร้าให้ข้าพเจ้าเขียน เรื่องลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ พูดได้ว่าเรื่องที่ท่านอ่านอยู่ที่นี่ คุณประมุข อุณหภูมิก มีส่วนช่วยเหลืออยู่เป็นอันมาก อีกท่านหนึ่งที่ข้าพเจ้าอดจะกล่าวนามมิได้คือท่านเจ้าคุณ พระอมรมุนี (สุวรรณ วรนุชชัย) วัดราชผาติการาม ซึ่งข้าพเจ้าได้อาศัยค้นคว้าตำรา จากสำนักของท่านอยู่เสมอ เมื่อหาไม่ได้จากที่อยู่ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอขอบคุณและ ขอขอบพระคุณท่านที่เอ่ยนามถึงนี้ เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอโน้มระลึกถึงพระคุณของบูรพาจารย์ เจ้าตำราทั้งหลาย ที่ได้ สละกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังปัญญา ทำตำราและบทประพันธ์ไว้เป็นแนวทาง ให้ข้าพเจ้าได้อาศัยไต่เต้าขึ้นมาในขั้นที่เรียกว่า “พอเขียนหนังสือได้บ้าง” อยู่ในเวลานี้

หนังสือเล่มนี้สำนักพิมพ์บรรณาคารได้ใช้วิธีระมัดระวังอย่างแรงกล้า ในการที่ จะสร้างให้ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด และปรากฏเป็นรูปเล่มออกมาอย่างที่ท่านเห็นอยู่ที่นี่ ข้าพเจ้าขอขอบคุณสำนักพิมพ์บรรณาคารเป็นอย่างยิ่ง ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ข้าพเจ้าเอง มิได้ทรงนางจะเป็นผู้ทำอะไรไม่ผิด เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้อ่านได้พบ ข้อผิดพลาดบกพร่องใดๆ ข้าพเจ้าจะขอขอบคุณท่านอย่างสูง ถ้าท่านจะโปรดบอกให้ ข้าพเจ้าทราบ ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ ถูกต้อง ถ้าหากจะมีการพิมพ์ใหม่ในคราวต่อไป

หนังสือเล่มนี้มีหลายรส มีทั้งเรื่องทางศาสนา ปรชญาว่าด้วยความรัก ปรชญา ชีวิต กฎของสังคม และ ฯลฯ ขอท่านได้โปรดเลือกอ่านตามอัธยาศัยและความพอใจเถิด



พระนคร

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๙

“

เมื่อเร็วๆ นี้ มีผู้รู้จักคุ้นเคยนำเอกสารจากต่างประเทศมาให้ดู เป็น Encyclopedia of World Literature in 20th Century คือ สารานุกรมวรรณคดีหรือวรรณกรรมของโลกในศตวรรษที่ ๒๐

ในสารานุกรมนั้นมีข้อความกล่าวถึงนักเขียนไทยหลายคน พร้อมทั้งชื่อหนังสือเด่นๆ ที่ท่านเหล่านั้นเขียน แต่หนังสือทางศาสนามีกล่าวถึงเฉพาะเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา เพียงเล่มเดียว ขอนำข้อความเฉพาะที่เกี่ยวกับหนังสือพระอานนท์มาลงไว้ด้วยดังนี้

The spiritual confusion arising from rapid social change and disintegrating morality finds expression in the work of Buddhist scholars, such as Wasin Inthasara's (b.1934) *Phar-A-non Buttha anucha* (1965 ; Phar-A-non, the brother of the Lord Buddha), in which he discusses aspects of Buddhism applicable to modern life, in a language that can be grasped by laymen (p.430)

ส่วนข้อความที่แปลเป็นไทยนั้น วารสารกัลยาณมิตร ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๓๓ ได้นำลงแล้ว ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำอีก ข้าพเจ้าได้นำมาลงไว้ ณ ที่นี้ด้วยแล้ว

(ตัดตอนบางส่วนจากคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๗)

๑๒ มีนาคม ๒๕๓๔

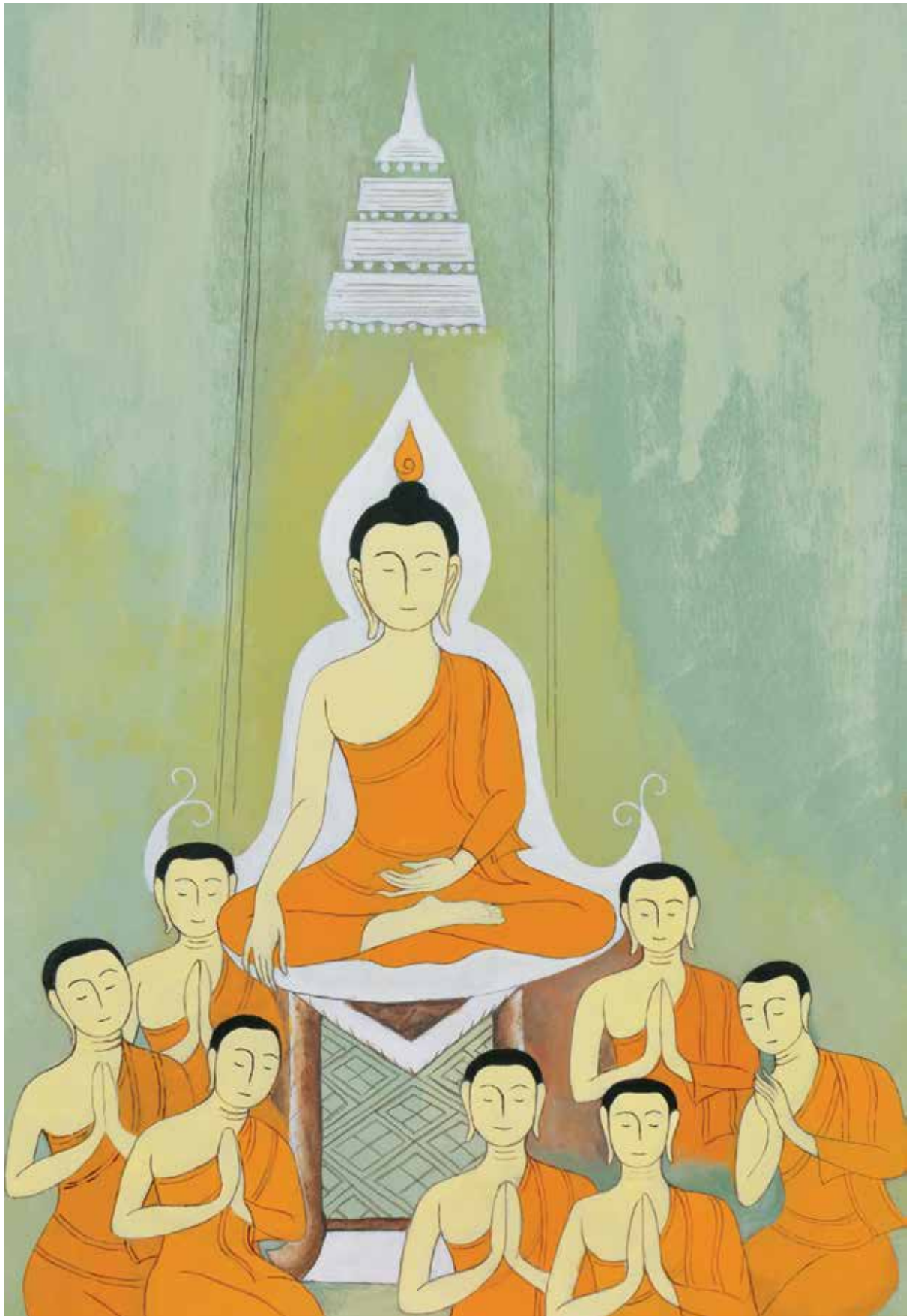
”



สารบัญ

๑	ในที่ประชุมสงฆ์ ณ เขตวันมหาวิหาร.....	๒๓๙
๒	ณ ลัทธิฐานครแห่งนครกบิลพัสดุ์.....	๒๔๔
๓	พุทธปฏิญาณจากผู้เป็นบัณฑิต.....	๒๔๙
๔	มหาสมุทร.....	๒๕๔
๕	กับพระนางมหาปชาบดี.....	๒๖๐
๖	ความรัก-ความร้าย.....	๒๖๗
๗	กับโกกิลากิษุณี.....	๒๗๖
๘	โกกิลาผู้ประหารกิเลส.....	๒๘๕
๙	พันธุละกับพระราชา.....	๒๙๓
๑๐	ณ ป่าประดู่ลาย.....	๓๐๓
๑๑	บนกองกระดูกแห่งตมหานุสัย.....	๓๑๒
๑๒	สุทัตตะผู้สร้างอารามเขตวัน.....	๓๒๑
๑๓	เบญจกัลยาณีนามวิสาขา.....	๓๒๔
๑๔	มหาอุบาสิกานามวิสาขา.....	๓๓๐
๑๕	พุทธานุภาพ.....	๓๓๘
๑๖	นางบุญและนางบาป.....	๓๔๕
๑๗	นางบาปและนางบุญ.....	๓๕๔

๑๘	ปฏิกิริยาแห่งธัมโมชปัญญา.....	๓๖๑
๑๙	น้ำใจและจริยา.....	๓๖๘
๒๐	บุพพุตการของพระพุทธอรุณา.....	๓๗๖
๒๑	ความอัศจรรย์แห่งธรรมวินัย.....	๓๘๔
๒๒	ปัจฉิมทัศนาศนา ณ เวสาลี.....	๓๙๑
๒๓	คราเมื่อทรงปลงพระชนมายุสังขาร.....	๓๙๘
๒๔	พระอาณนักร้องไห้.....	๔๐๖
๒๕	ปัจฉิมสาวกอรหันต์และพวงดอกไม้มาร.....	๔๑๔
๒๖	อุปกาสีวกกับพวงดอกไม้มาร.....	๔๒๒
๒๗	อุปกาสีวกกับพระอนันตชิน.....	๔๓๐
๒๘	เมื่อสาลวโนทยานชาวดัวยมหาวิปโยค.....	๔๔๐
๒๙	หนึ่งวันก่อนวันประชุมสังคายนา.....	๔๔๘
๓๐	พรหมทัณฑ์ และ ณ ชาดสระบนเส้นทางจาริก.....	๔๕๘
๓๑	จตุรงคพลและวิมลมาน.....	๔๖๖
๓๒	หญิงงามกับพระบิดา.....	๔๗๔
๓๓	ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ.....	๔๘๒





ในที่ประชุมสงฆ์ ณ เขตวันมหาวิหาร



สมณะทั้งสองเดินคุ่มผ่านทุ่งกว้างเข้าสู่เขตป่าโปร่ง มีทางพอเดินได้สะดวก สมณะซึ่งเดินนำหน้ามีอินทรียี่ฟ่องไล่ มีสายตาทอดลงต่ำผิวขาวละเอียดอ่อนลักษณะแสดงว่ามาจากวรรณะสูง อากัปกริยาและท่าทีเยื้องย่างน่าทึ่ง นำมาซึ่งความเลื่อมใส ปีติปราโมชแก่ผู้พบเห็นยิ่งนัก ผ้าสีเหลืองหม่นที่คลุมกายแม้จะทำขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่มีรูปทรงอะไร แต่ก็มองดูสะอาดเรียบร้อยดี

ส่วนสมณะผู้เดินอยู่เบื้องหลัง แม้จะมีส่วนสูงไม่เท่าองค์หน้าแต่ก็มีรูปร่างอยู่ในขนาดเดียวกัน ท่านเดินได้ระยะพองาม ไม่หำงนักและไม่ชิดจนเกินไป

ทั้งสองเดินมาถึงทางสองแพร่ง เมื่อสมณะผู้เดินหน้ามีอาการว่าจะเลี้ยวไปทางขวา สมณะผู้เดินหลังก็กล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ต้องการจะไปทางซ้ายพระเจ้าข้า”

“อย่าเลยนาคสมณะ ตถาคตต้องการไปทางขวา เรามีเรื่องสำคัญที่จะต้องไปโปรดสัตว์ทางนี้”

“ข้าพระองค์ต้องการไปทางซ้าย พระเจ้าข้า” พระนาคสมณะยืนยัน

“อย่าเลยนาคสมณะ มากับตถาคตทางขวานี้เถิด” พระผู้มีพระภาคขอร้อง

พระพุทธองค์ทรงห้ามถึง ๓ ครั้ง แต่พระนาคสมาละก็หายอมนไม่ ในที่สุดท่านก็วางบาตรของพระผู้มีพระภาคไว้ในทาง ๒ แพร่งแล้วเดินหลีกไปทางซ้ายตามความปรารถนาของท่าน พระจอมมุนีศากยบุตรต้องนำบาตรของพระองค์ไปเองและเสด็จไปโดดเดี่ยว

อีกครั้งหนึ่ง พระเมฆิยะเป็นพระอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค พระองค์เสด็จไปยังชันตุคาม เขตปาจิณวังสะ มีพระเมฆิยะตามเสด็จ เวลาเช้าพระเมฆิยะไปบิณฑบาตในชันตุคาม กลับจากบิณฑบาตแล้วท่านเดินผ่านสวนมะม่วงอันน่ารื่นรมย์แห่งหนึ่ง ปรารถนาจะไปบำเพ็ญสมณธรรมที่นั่น จึงกราบทูลขออนุญาตพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงห้ามถึง ๓ ครั้งว่า

“อย่าเพิ่งไปเลยเมฆิยะ เวลาที่เราอยู่คนเดียว ขอให้ภิกษุอื่นมาแทนเสียก่อน แล้วเธอจึงค่อยไป”

ความจริงพระพุทธองค์ทรงเห็นอุปนิสัยของพระเมฆิยะ ว่ายังไม่สมควรที่จะไป จึงไม่ทรงอนุญาต หากใช้เพราะทรงคำนึงถึงความลำบากไม่ และไม่ใช้พระองค์จะไม่ทรงเห็นความจำเป็นในการบำเพ็ญสมณธรรม เกี่ยวกับเรื่องสมณธรรมนั้น พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้ภิกษุกระทำอยู่เสมอ

พระเมฆิยะไม่ยอมฟังคำท้วงติงของพระพุทธองค์ ละทิ้งพระองค์ไว้แล้วไปสู่สวนมะม่วงอันร่มรื่น บำเพ็ญสมณธรรมทำจิตให้สงบ แต่ก็หาสงบไม่ ภูวิตกทั้งสามรบกวนจนไม่อาจให้จิตสงบได้เลย วิตกทั้งสามนั้นคือ กามวิตก-ความตริกรื่องกาม พยาบาทวิตก-ความตริกในทางปองร้าย และวิหิงสาวิตก-ความตริกในทางเบียดเบียน ในที่สุดจึงกลับมาเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์ทรงเตือนว่า

“เมฆิยะ จิตนี้เป็นสิ่งที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามได้ยาก ผู้มีปัญญาจึงพยายามทำจิตนี้ให้หายดิ้นรน และทำจิตให้ตรงเหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรงฉะนั้น เมฆิยะเอ๋ย จิตนี้คอยแต่จะกลิ้งเกลือกลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณเหมือนปลาซึ่งเกิดในน้ำ ภูกนายพราณเบียดยกขึ้นจากน้ำแล้ว คอยแต่จะดิ่งลงไปใต้น้ำอยู่เสมอ ผู้มีปัญญาจึงพยายามยกจิตขึ้นจากอาลัยในกามคุณให้ละปวงมารเสีย”

ภายใน ๒๐ ปีแรก จำเดิมแต่การตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคคือระหว่างพระชนมายุ ๓๕ ถึง ๕๕ พรรษา พระพุทธองค์ไม่มีพระสาวกผู้อยู่อุปัฏฐากประจำ บางคราวก็เป็นพระอุปัชฌายะ บางคราวพระนาคิณะ บางคราวพระราณะ บางคราวพระนาคสมาละ และ

บางคราวพระเมษิเยะที่กล่าวแล้ว บางคราวก็เป็นสามเณรจนท่น้องชายพระสารีบุตร

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับความลำบากด้วยการที่ภิกษุผู้อุปัฏฐากไม่รู้พระทัยของพระองค์ ต้องเปลี่ยนอยู่บ่อยๆ ถ้าจะมีผู้สงสัยว่า เหตุไฉนพระพุทธานุญาตจึงต้องมีพระอุปัฏฐากประจำด้วย ดุๆ จะมีเป็นการยังถ้อยศัคคดียี่สิบชื่อนะอยู่หรือ เรื่องนี้ถ้าพิจารณาด้วยดีจะเห็นความจำเป็นที่พระองค์จะต้องมีพระอุปัฏฐากประจำ หรือผู้รับใช้ใกล้ชิด เพราะพระองค์ต้องทำหน้าที่ของพระพุทธานุญาต ต้องมีการประชุมสงฆ์เป็นคราวๆ และต้องต้อนรับคฤหัสถ์บรรพชิตมากมายที่มาเฝ้า เพื่อถวายปัจจัยบ้าง เพื่อทูลถามปัญหาข้อข้องใจบ้าง ในบรรดาผู้มาเฝ้าเหล่านั้น ที่เป็นมาตุคามก็มีมาก จะเห็นว่าพระองค์ไม่ควรประทับอยู่แต่ลำพัง แต่ก็มีนานๆ ครั้งทีพระศาสดาทรงปลีกพระองค์ไม่ทรงต้อนรับผู้ใด ทรงหลีกเร้นเพื่ออยู่แสวงหาความสุขในปัจจุบัน ที่เรียกว่า “วิญญูธรรมสุขวิหาร”

ด้วยประการดังกล่าวมานี้ จึงคราวหนึ่ง เมื่อพระองค์ประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร ใกล้กรุงสาวัตถี ราชธานีแห่งแคว้นโกศล พระเถระชั้นผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก มีพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้น มาประชุมกันพร้อม พระผู้มีพระภาคทรงปรารภในท่ามกลางสงฆ์ว่า บัดนี้พระองค์ทรงพระชราแล้ว ภิกษุผู้อุปัฏฐากพระองค์บางรูปก็ทอดทิ้งพระองค์ไปเสียเฉยๆ บางรูปวางบาตรและจีวรของพระองค์ไว้บนพื้นดินแล้วเดินจากไป จึงขอให้สงฆ์เลือกภิกษุรูปใดรูปหนึ่งขึ้นรับตำแหน่งอุปัฏฐากพระองค์เป็นประจำ

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสแล้ว มีความสังเวชสลดจิตอย่างยิ่ง พระสารีบุตรกราบทูลขึ้นก่อนว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นดวงตาของโลก ข้าพระพุทธเจ้าขออาสารับเป็นอุปัฏฐากปฏิบัติพระองค์เป็นประจำ ขอพระผู้มีพระภาคอาศัยความอนุเคราะห์รับข้าพระองค์เป็นอุปัฏฐากเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบขอบใจพระสารีบุตรแล้วตรัสว่า “สารีบุตรอย่าเลย เธออย่าทำหน้าที่อุปัฏฐากเราเลย เธออยู่ ณ ที่ใดที่นั่นก็มีประโยชน์มาก โอวาทคำสั่งสอนของเธอเป็นเหมือนโอวาทของพระพุทธเจ้า เธอสามารถหมั่นธรรมจักรให้เป็นประโยชน์สุขแก่ปวงชนเช่นด้วยเรา ผู้ใดเข้าใกล้เธอเหมือนได้เข้าใกล้เรา ผู้ที่สนทนากับเธอเหมือนได้สนทนากับเรา”

ต่อจากนั้นพระมหาเถระรูปอื่นๆ ต่างก็แสดงความจำนงจะเป็นอุปัฏฐากปฏิบัติพระพุทธรองค์เป็นประจำ แต่พระองค์ทรงห้ามเสียทั้งสิ้น เหลือแต่พระอานนท์เท่านั้นที่ยังคงนั่งเฉยอยู่ พระสารีบุตรจึงกล่าวเตือนพระอานนท์ขึ้นว่า

“อานนท์ เธอไม่เสนอเพื่อรับเป็นอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาคหรือ ทำไมจึงนั่งเฉยอยู่”

“ข้าแต่ท่านธรรมเสนาบดี” พระอานนท์ตอบ “อันตำแหน่งที่ขอได้มานั้นจะประเสริฐอะไร อีกประการหนึ่งเล่า พระผู้มีพระภาคก็ทรงทราบอัธยาศัยของข้าพเจ้าอยู่ ถ้าพระองค์ทรงประสงค์ ก็คงจะตรัสให้ข้าพเจ้าเป็นอุปัฏฐากของพระองค์เอง ความรู้สึกของข้าพเจ้าที่มีต่อพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างไร พระองค์ก็ทรงทราบอยู่แล้ว”

ที่ประชุมเจียบไปครู่หนึ่ง ไม่มีผู้ใดไหวกายหรือวาจาเลยเจียบสงบเหมือนไม่มีพระภิกษุอาศัยอยู่ ณ ที่นั้นเลย ภิกษุทุกรูปนั่งสงบ ไม่มีแม้แต่เสียงไอหรือจามหรืออาการกระดุกกระดิก พระผู้มีพระภาคตรัสขึ้นท่ามกลางความเจียบนั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์มีความประสงค์ที่จะอุปฐากเราอยู่แล้ว เป็นเพียงขอให้สงฆ์รับทราบเท่านั้น เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปอานนท์จักอุปฐากเรา”

เป็นความรอบคอบสุขุมของพระผู้มีพระภาคที่ตรัสเช่นนั้น ความจริงหากพระองค์จะไม่ตรัสในที่ประชุมสงฆ์ แต่ตรัสเฉพาะพระอานนท์เอง พระอานนท์ก็พอใจที่จะอุปฐากอยู่ใกล้ชิดพระองค์ตลอดเวลา แต่เพื่อจะยกย่องพระอานนท์ และให้สงฆ์รับทราบในอัธยาศัยของพระอานนท์ พระองค์จึงปรารภเรื่องนี้ท่ามกลางสงฆ์ ความเป็นจริงพระอานนท์ได้สั่งสมบารมีมาเป็นเวลาหลายร้อยชาติเพื่อตำแหน่งอันมีเกียรตินี้

พระอานนท์เป็นผู้รอบคอบ มองเห็นการณ์ไกล เมื่อพระผู้มีพระภาคและสงฆ์มอบตำแหน่งนี้ให้แล้ว จึงทูลขอเงื่อนไขบางประการดังนี้

“ข้าแต่พระผู้เป็นนาถะของโลก! เมื่อข้าพระองค์รับเป็นพุทธอุปัฏฐากแล้ว ข้าพระองค์ทูลขอพระกรุณาบางประการ คือ

๑. ขอพระองค์อย่าได้ประทานจีวรอันประณีตที่มีผู้นำมาถวายแก่ข้าพระองค์เลย
๒. ขอพระองค์อย่าได้ประทานบิณฑบาตอันประณีตที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์
๓. ขอพระองค์อย่าได้ให้ข้าพระองค์อยู่ในที่ที่เดียวกันกับที่พระองค์ประทับ
๔. ขออย่าได้พาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์ ซึ่งพระองค์รับไว้”

“ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นประโยชน์อย่างไรจึงขอเงื่อนไข ๔ ประการนี้”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ทูลขอพร ๔ ประการนี้ เพื่อป้องกันมิให้คนทั้งหลายตำหนิได้ว่าข้าพระองค์รับตำแหน่งพุทธอุปัฏฐาก เพราะเห็นแก่ลาภสักการะ”

พระอานนท์ยังได้ทูลขึ้นอีกในบัดนั้นว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าอื่นยังมีอีก คือ

๕. ขอพระองค์โปรดกรุณาเสด็จไปสู่ที่นิมนต์ ซึ่งข้าพระองค์รับไว้เมื่อพระองค์ไม่อยู่

๖. ขอให้ข้าพระองค์ได้พาพุทธบริษัทเข้าเฝ้าพระองค์ในขณะที่เขามาเพื่อจะเฝ้า

๗. ถ้าข้าพระองค์มีความสงสัยเรื่องใด เมื่อใด ขอให้ได้เฝ้าทูลถามได้ทุกโอกาส

๘. ถ้าพระองค์แสดงพระธรรมเทศนาในที่ใด แก่ผู้ใด ซึ่งข้าพระองค์มิได้อยู่ด้วย ขอให้โปรดเล่าพระธรรมเทศนานั้นแก่ข้าพระองค์อีกครั้งหนึ่ง”

“อานนท์ เธอเห็นประโยชน์อย่างไร จึงขอพรข้อนี้”

“ข้าแต่พระจอมมุนี ข้าพระองค์ทูลขอพรข้อนี้เพื่อป้องกันมิให้คนทั้งหลายดำหนิได้ว่า ดูกุเลิธพระอานนท์เฝ้าติดตามพระศาสดาอยู่เหมือนเงาตามตัว แต่เมื่อถามถึงพระสูตร หรือชาดก หรือคาถาว่าสูตรนี้ ชาดกนี้ คาถานี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ใครที่ไหน ก็หาไม่รู้ เรื่องเพียงเท่านี้ยังไม่รู้ จะมัวติดตามพระศาสดาอยู่ทำไม เหมือนกบอยู่ในสระบัว แต่หารู้ถึงเกสรบัวไม่”

พระพุทธองค์ประทานพรทั้ง ๘ ประการแก่พระอานนท์ พุทธอนุชา ตามปรารถนา และพระอานนท์ก็รับตำแหน่งพุทธปฎิฐากตั้งแต่บัดนั้นมา พระผู้มีพระภาคมีพระชนมายุได้ ๕๕ พรรษา เป็นปีที่ ๒๐ จำเดิมแต่ตรัสรู้ ส่วนพระอานนท์มีอายุได้ ๕๕ ปีเช่นกัน แต่มีพรรษาได้ ๑๙ จำเดิมแต่อุปสมบท ❀

๒

ณ ลัทธิคารแห่งนครกบิลพัสดุ์



นับถอยหลังจากเวลาที่พระอานนท์รับเป็นพุทธปฎิฐากไป เป็นเวลา ๕๕ ปี ในพระราชวังอันโอ่อ่าของกษัตริย์ศากยราช มีการประดับประดาประทีปโคมไฟเป็นระย้าสว่างไสวไปทั่วเขตพระราชวัง พระเจ้าสุกโกทนะอนุชาแห่งสมเด็จเจ้ากรุงกบิลพัสดุ์ มีพระพักตร์แจ่มใสตลอดเวลา ทรงหักคณนั้นคนนี้ด้วยความเบิกบานพระทัย พระประยูรญาติและเสนาข้าราชการบริพาร มีความปรีดาปราโมชอย่างยิ่งที่มีพระราชกุมารพระองค์หนึ่งอุบัติขึ้นในโลก เขาพร้อมใจกันถวายพระนามราชกุมารว่า “อานันทะ” เพราะนิมิตที่นำความปรีดาปราโมชและบันเทิงสุขมาให้ เจ้าชายอานันทะอุบัติขึ้นวันเดียวกับพระราชกุมารสิทธัตถะก้าวลงสู่โลกนั้นแล พระราชกุมารทั้งสองจึงเป็นสหชาติกัน มาสู่โลกพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย นับว่าเป็นคู่บารมีกันโดยแท้

เจ้าชายอานันทะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุดเท่าที่พระราชกุมารในราชสกุลจะพึงได้รับ พระองค์เติบโตขึ้นภายในความชื่นชมโสมนัสแห่งพระราชบิดาและพระประยูรญาติ เจ้าชายเป็นผู้ถ่อมตนสุภาพอ่อนโยนและว่าง่ายมาแต่เล็กแต่น้อย พระฉวีผุดผ่องพระวรกายงามสง่าสมสกุลกษัตริย์ ทรงได้รับการศึกษาอย่างดีจากสำนักอาจารย์ที่ดีที่สุดเท่าที่หาได้ในแคว้นสักกะ จนกระทั่งพระชนมายุสมควรที่จะมีคู่ครอง แต่ก็หาปรากฏว่าพระองค์ทรงชอบพอสตรีคนใดเป็นพิเศษไม่

ข่าวการเสด็จออกบรรพชาของเจ้าชายสิทธัตถะมกุฏราชกุมารแห่งกบิลพัสดุ์นคร
ก่อความสะเทือนพระทัยและพิศวงงงงวยแก่เจ้าชายอาฬัมมทัตที่ยิ่งนัก พระองค์ทรงดำริ
อยู่เสมอว่า เจ้าพี่คงมองเห็นทางปลอดโปร่งอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ จึงสละรัชสมบัติ
ออกบรรพชา

จนกระทั่ง ๖ ปี ภายหลังจากพระสิทธัตถะกุมารออกแสวงหาโมกขธรรมแล้ว
มีข่าวแพร่สะพัดจากนครราชคฤห์เข้าสู่นครหลวงแห่งแคว้นสักกะว่า บัดนี้พระมหามุนี
โคตมะศากยบุตรได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เทศนาสั่งสอนปวงชนชาวมคธอยู่ เจ้าชาย
อาฬัมมทัตทรงกำหนดพระทัยไว้ว่า เมื่อใดพระพุทธเจ้าเสด็จมาสู่นครกบิลพัสดุ์ พระองค์
จักขอบวชในสำนักของพระพุทธองค์

วันหนึ่ง ณ สัณฐาคารแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ศากยราชทั้งหลายประชุมกันมี
พระราชกุมารหลายพระองค์เข้าประชุมด้วย พระเจ้าสุทโธทนะ ซึ่งบัดนี้เป็นพุทธบิดา
เป็นประธาน พระองค์ตรัสปรารภว่า

“ท่านทั้งหลาย บัดนี้ท่านคงได้ทราบข่าวการอุปบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าแล้ว
พระองค์มิใช่ใครอื่น คือสิทธัตถะกุมารแห่งเรานั้นเอง ทราบว่ากำลังประทับอยู่ ณ กรุง
ราชคฤห์ ราชธานีแห่งพระเจ้าพิมพิสาร ข้าพเจ้าขอปรึกษาท่านทั้งหลายว่า เราควรจะ
ส่งคนของเราไปทูลเสด็จมาเมืองเรา หรือควรจะคอยจนกว่าพระองค์จะเสด็จมาเอง
ผู้ใดมีความเห็นอย่างไร ขอให้แสดงความคิดเห็นได้”

มีราชกุมารองค์หนึ่งชูพระหัตถ์ขึ้น เมื่อได้รับอนุญาตให้พูดได้แล้ว พระองค์จึง
แสดงความคิดเห็นว่า

“ข้าแต่ศากยราชทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เราไม่ควรทูลเชิญเสด็จ ข้าพเจ้า
มีเหตุผลว่า เมื่อตอนเสด็จออกบวช พระสิทธัตถะก็มีได้ทูลใครแม้แต่สมเด็จพระราชาบิดา
เอง อีกประการหนึ่งกบิลพัสดุ์เป็นนครของพระองค์ เรื่องอะไรเราจะต้องเชิญเจ้าของบ้าน
ให้เข้าบ้าน เมื่อพระสิทธัตถะเฝ้าว่าตนเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จะไม่กลับบ้านของตัวเอง
ก็แล้วไป เมื่อพระองค์ไม่คิดถึงพระชนกหรือพระประยูรญาติทั้งหลาย เราจะคิดถึง
พระองค์ทำไม ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าต้องถึงกับทูลเชิญเสด็จก็เป็นเรื่องมากเกินไป”
ราชกุมารตรัสจบแล้วก็นั่งลง

ทันใดนั้น พระราชกุมารอีกองค์หนึ่งลุกขึ้นกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้ใหญ่ในแผ่นดิน
และศากยวงศ์ทั้งหลาย ข้อที่เจ้าชายเทวทัตกล่าวมานั้นไม่ชอบด้วยเหตุผล ข้าพเจ้า
ไม่เห็นด้วย เจ้าชายสิทธัตถะแม้จะเป็นยุพราชมีพระชนมายุยังเยาว์ก็จริง แต่พระองค์

บัดนี้เป็นนักพรตและมีใช้นักพรตธรรมดา ยังเป็นถึงพระพุทเจ้าอีกด้วย แม้แต่นักพรตธรรมดา เราผู้ถือตัวว่าเป็นกษัตริย์ยังต้องให้เกียรติถวายความเคารพ เมื่อเป็นเช่นนี้เหตุไฉนเราจะให้เกียรติแก่พระสิทธัตถะซึ่งเป็นพระพุทเจ้าและพระญาติของเราไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าตำแหน่งอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นตำแหน่งที่สูงส่งมาก พระมหาจักรพรรดิยังต้องถวายพระเกียรติ ทำไมคนขนาดเราจะถวายพระเกียรติไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะส่งทูตไปเชิญเสด็จพระองค์เข้าสู่บิลพัสดุ์” พระราชกุมารนั่งลง

“การที่เจ้าชายอานันทะเสนอมานั้น” เจ้าชายเทวทัตค้าน “โดยอ้างตำแหน่งพระพุทเจ้าขึ้นเป็นที่ตั้ง ก็ความเป็นพระพุทเจ้านั้น ใครๆ ก็อาจเป็นได้ถ้ากล้าโกหกชาวโลกว่าตัวเป็นผู้พูดเอาเอง ใครๆ ก็พูดได้”

“เทวทัต” เจ้าศากยะสูงอายุนั่งลุกขึ้นพูด “ถ้าเจ้าชายสิทธัตถะลงโลกว่าเป็นพระพุทเจ้าอย่างที่เขาเข้าใจ เราก็ยังจำเป็นที่จะต้องเชิญเสด็จขึ้นเพื่อจะารู้ให้แน่นอนว่า พระองค์เป็นพระพุทเจ้าจริงหรือพระพุทเจ้าปลอม”

ลัทธิคารเวียบกริบ ไม่มีใครพูดขึ้นอีกเลย พระเจ้าสุทโธทนะจึงตรัสขึ้นว่า

“ท่านทั้งหลาย ถ้าเราเถียงกันแบบนี้สักกี่วันก็ไม่อาจตกลงกันได้ ต่างคนต่างก็มีเหตุผลน่าฟังด้วยกันทั้งสิ้น ข้าพเจ้าอยากจะให้เรื่องจบลงโดยการฟังเสียงข้างมาก เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าขอถามที่ประชุมว่า ผู้ใดเห็นว่าสมควรเชิญเสด็จลูกของเรามาสู่เมือง ขอให้ยกพระหัตถ์ขึ้น”

จบพระสุรเสียงของพระเจ้าสุทโธทนะ มีพระหัตถ์ของศากยวงศ์ขึ้นสลอนมากมาย แต่ไม่ได้นับ เพราะเห็นว่ายังเหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่เหลือเกิน

“คราวนี้ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่สมควรจะเชิญเสด็จ ขอให้ยกพระหัตถ์ขึ้น”

ปรากฏว่ามี ๒ พระหัตถ์เท่านั้น คือเจ้าชายเทวทัตและพระสหายคู่พระทัย

เป็นอันว่าเสียงในที่ประชุมเรียกร้องให้ทูลเสด็จพระผู้มีพระภาคเข้าสู่บิลพัสดุ์ เจ้าชายอานันทะพอพระทัยเหลือเกิน ทูลอาสาไปรับเสด็จพระพุทเจ้าด้วยตนเอง แต่พระเจ้าสุทโธทนะทรงห้ามเสีย เจ้าชายเทวทัตคั่งแค้นพระทัยยิ่งนัก ตั้งแต่เป็นพระราชกุมารน้อยๆ ด้วยกันมาไม่เคยมีชัยชนะเจ้าชายสิทธัตถะเลย

เวลานั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจากอรุเวลาเสนานิคม ตำบลที่ตรัสรู้ไปสู่อิสิปตนมฤคทายะเพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ แล้วโปรดพระยสะและชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมด้วยบริวาร แล้วเสด็จเข้าสู่กรุงราชคฤห์เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสารตามปณิธานที่ทรงให้ไว้ เมื่อเสด็จผ่านมาทางราชคฤห์สมัยเมื่อแสงหาโมกขธรรมได้รับวัดเวฬุวันสวนไม้ไผ่ เป็นอาราม

สงฆ์แห่งแรกในพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวกระฉ่อนทั่วไปทั้งพระนครราชคฤห์และเมืองใกล้เคียง ทรงได้อัครสาวกชายชวาชื่อพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ เป็นกำลังสำคัญ ในเวลาเย็นชาวนครราชคฤห์มีมือถือดอกไม้ธูปเทียนและน้ำปานะ มีน้ำอ้อยเป็นต้น ไปสู่อารามเวฬุวันเพื่อฟังพระธรรมเทศนา และถวายน้ำปานะแก่พระภิกษุสงฆ์

พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงส่งทูตมาเชิญพระผู้มีพระภาคเพื่อเสด็จกลับพระนคร แต่ปรากฏว่าทูต ๙ คณะแรกไปถึงแล้ว ได้ฟังพระธรรมเทศนาเลื่อมใสศรัทธา ขอบรรพชาอุปสมบท และมีได้ทูลเสด็จพระพุทธองค์ ต่อมาถึงทูตคณะที่ ๑๐ ซึ่งมีกาฬทายีมหาอำมาตย์เป็นหัวหน้า ไปถึงวัดเวฬุวันขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาค แล้วจึงทูลอาราธนาพระองค์ตามพระดำรัสของพระพุทธบิดา

พระผู้มีพระภาค มีพระอรหันต์ชื่อนาสพจำนวนประมาณ ๒ หมื่นเป็นบริวาร เสด็จจากกรุงราชคฤห์สู่นครกบิลพัสดุ์วันละโยชน์ๆ รวม ๖๐ วัน ในระหว่างทางได้ประทานพระธรรมเทศนาโปรดประชาชนให้ดำรงอยู่ในคุณวิเศษต่างๆ ตามอุปนิสัย จนกระทั่งถึงนครกบิลพัสดุ์

พระพุทธบิดาเตรียมรับเสด็จพระพุทธองค์โดยสร้างวัดนิโครธารามถวายเป็นพุทธนิวาส การเสด็จมาของพระพุทธองค์ครั้งนี้เป็นที่ชื่นชมโสมนัสของพระประยูรญาติยิ่งนัก เพราะเป็นเวลา ๗ ปีแล้วที่พระองค์จากไป โดยพระญาติมิได้เห็นเลยแม้แต่เงาของพระองค์

วันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกบิณฑบาตผ่านมาทางปราสาทของพระบิดา พระเจ้าสุทโธทนะทอดพระเนตรเห็นแล้วรีบเสด็จลงไปจับชายจีวรของพระองค์ แล้วกล่าวว่า

“ลิตถถะ ทำไมเจ้าจึงทำอย่างนี้ ตระกูลของเจ้าเป็นคนขอทานหรือ ศากยวงศ์ไม่เคยทำเลย เจ้าทำให้วงศ์ของพ่อเสีย บ้านของเจ้าก็มี ทำไมจึงไม่ไปรับอาหารที่บ้าน เทียวเดินขอทานชาวบ้านอยู่ พ่อจะเอาหน้าไปไว้ไหน พ่อเป็นจอมคนในแผ่นดิน เป็นกษัตริย์ ลูกมาทำตนเป็นขอทาน”

“มหาบพิตร” เสียงนุ่มนวลกังวานจากพระโอษฐ์พระผู้มีพระภาค

“บัดนี้อตมภาพมิใช่ศากยวงศ์แล้ว อตมภาพเป็นอริยวงศ์ เป็นพุทธวงศ์ พระพุทธเจ้าในอดีตทุกๆ พระองค์ทรงกระทำอย่างนี้ทั้งนั้น อตมภาพทำเพื่อรักษาวงศ์ของอตมภาพมิให้สูญหาย สำหรับบ้านอตมภาพก็ไม่มี อตมภาพเป็นอนาคาภิรมย์

ผู้ไม่มีเรือน”

“ช่างเกิดสิทธัตถะ เจ้าจะเป็นอะไร จะมีเรือน หรือไม่มีเรือน พ่อไม่เข้าใจ แต่เจ้าเป็นลูกของพ่อ เจ้าจากไป ๗ ปีเศษ พ่อคิดถึงเจ้าสุดประมาณ พิมพาหรือก็คร่ำครวญถึงแต่เจ้า ราहुลเล่ามีบิดาเหมือนไม่มี เวลานี้เจ้าจะต้องไปบ้านไปพบลูก พบชานาและพระญาติที่แก่เฒ่า”

ว่าแล้วพระเจ้าสุทโธทนะก็นำเสด็จพระพุทธองค์ไปสู่พระราชวัง ถวายขานนียโกชนียาหารอันประณีตสมควรแก่กษัตริย์ พระผู้มีพระภาคแสดงพระธรรมเทศนาโปรดให้พระบิดาเป็นพระสกทาคามี และพระนางมหาปชาบดีโคตมีพระน่านางเป็นพระโสดาบัน แล้วเสด็จกลับสู่นิโครธาราม ❀

๓

พุทธปัญญาจากผู้เป็นบัณฑิต



ขณะที่พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์นั้น มีเจ้าชายในศากยวงศ์หลายพระองค์ได้เสด็จออกบรรพชา เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ตามทางแห่งพระพุทธองค์ พระโลกนาถลำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ นิโครธารามตามพระอัธยาศัยพอสมควรแล้ว ทรงละกบิลพัสดุ์ไว้เบื้องหลัง เสด็จสู่แคว้นมัลละ ลำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ อนุปิยอัมพวัน

เมื่อพระศาสดาจากไปแล้ว เจ้าศากยะทั้งหลายวิพากษ์วิจารณ์กันว่าเจ้าชายเป็นอันมากได้ออกบวชตามพระศาสดา ยังเหลือแต่เจ้าชายอาณนท์ เจ้าชายอนุรุทธ เจ้าชายมหานาม และเจ้าชายภัททิยะ เป็นต้น มิได้ออกบวช ตามความจริงเจ้าชายเหล่านี้พระญาติได้ถวายให้เป็นเพื่อนเล่นเป็นบริวารของพระสิทธัตถะในวันขนานพระนามเจ้าชายเหล่านี้คงมิใช่พระญาติของพระพุทธองค์กระมังจึงเฉยอยู่ มิได้ออกบวชตาม

เจ้าชายมหานาม ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ได้ฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดังนี้รู้สึกละอายพระทัย จึงปรึกษากับพระอนุชาคือเจ้าชายอนุรุทธว่าเรา ๒ คนพี่น้องควรจะออกบวชเสียคนหนึ่ง ในที่สุดตกลงกันว่าให้พระอนุชาออกบวช แต่พระมารดาไม่ทรงอนุญาต

“ลูกรัก” พระนางตรัส “เจ้าจะบวชได้อย่างไร การบวชมิใช่เป็นเรื่องง่าย เจ้าต้องสละวันละครึ่ง ต้องเสด็จด้วยพระบาทเปล่า ต้องบรรทมอย่างง่าย ๆ ปราศจากพุกหมอน อันอ่อนนุ่ม ใช้ไม้เป็นเขนย ต้องอยู่ตามโคนไม้หรือท้องถ้ำ เมื่อต้องการของร้อนก็ได้ของเย็น เมื่อต้องการของเย็นก็ได้ของร้อน ด้วยเหตุนี้แม่จึงไม่ต้องการให้เจ้าบวช”

“ข้าแต่พระมารดา” เจ้าชายอนรุทกล่าวว่า “หม่อมฉันทราบว่าการบวชเป็นความลำบาก และมีใช่เป็นเรื่องง่าย แต่เมื่อพระญาติหลายพระองค์ซึ่งเคยมีความสุขสบายอย่างหม่อมฉันนี้แหละยังสามารถบวชได้ ทำไมหม่อมฉันจะบวชบ้างไม่ได้ อีกประการหนึ่งพูดถึงความสะดวกสบาย พระศาสดาเคยสะดวกสบายกว่าหม่อมฉันมากนัก พระองค์ยังสามารถอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ทำไมหม่อมฉันจะอยู่ไม่ได้ น่าจะมีความสุขอะไรสักอย่างหนึ่งมาทดแทนความสะดวกสบายที่เสียไป และเป็นความสุขที่ดีกว่าประณีตกว่า หม่อมฉันคิดว่าหม่อมฉันทนได้”

“ลูกรัก ถึงแม้เจ้าจะทนอยู่ในเพศบรรพชิตได้ แต่แม่ทนไม่ได้ แม่ไม่เคยเห็นลูกลำบาก และไม่ต้องการให้ลูกลำบาก ลูกเป็นที่รักสุดหัวใจของแม่ แม่ไม่อยากจะอยู่ห่างลูกแม้เพียงวันเดียว จะกล่าวไยถึงจะยอมให้ลูกไปบวชซึ่งจะต้องอยู่ห่างแม่เป็นแรมปี อึ้งเล่า แม่ไม่เห็นว่าจะจำเป็นอย่างไรที่จะต้องบวช ถ้าลูกต้องการจะทำความดีเป็นอยู่อย่างคลุหฺสเถก็ทำได้ และก็ดูเหมือนจะทำได้สะดวกกว่าด้วยซ้ำไป อย่าบวชเลยลูกรักเชื่อแม่เถอะ” ว่าแล้วพระนางก็เฝ้าพระหัตถ์ลูบเส้นพระเกศาเจ้าชายด้วยความกรุณา

“ข้าแต่มารดา พูดถึงความลำบาก ยังมีคนเป็นอันมากในโลกนี้ที่ลำบากกว่าเรา หรืออย่างน้อยก็ลำบากกว่าบรรพชิต พูดถึงเรื่องการต้องจากกันระหว่างแม่กับลูก ยังมีการจากกันอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งร้ายแรงยิ่งกว่าการจากไปบวช นั่นคือการต้องจากเพราะความตายมาถึงเข้า และทุกคนจะต้องตายหลีกเลี่ยงไม่พ้น ถูกแล้วที่มารดาบอกว่าการทำความดีนั้นอยู่ที่ไหนก็ได้ แต่การบวชอาจจะทำความดีได้มากกว่า เพราะมีโอกาสมากกว่า ถ้าเปรียบด้วยภาชนะสำหรับรองรับน้ำ ภาชนะใหญ่ย่อมรองรับน้ำได้มากกว่าภาชนะเล็ก และภาชนะที่สะอาดย่อมไม่ทำให้น้ำสกปรก เพราะฉะนั้น ลูกจึงเห็นว่าการบวชเป็นเสมือนภาชนะใหญ่ที่สะอาด เหมาะสำหรับรองรับน้ำคือความดี”

“ลูกรู้ได้อย่างไร ในเมื่อลูกยังมิได้บวช ความคิดอาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้” พระนางมีเสียงแข็งขึ้นเล็กน้อย

“ลูกยังไม่รู้ แต่ลูกอยากจะลอง”

“เอาอย่างนี้ดีไหม คือถ้าเจ้าชายภัททียะ พระสหายของเจ้าบวช แม่ก็อนุญาตให้เจ้าบวชได้” พระนางเข้าพระทัยว่า อย่างไรก็ตามเจ้าชายภัททียะคงไม่บวชแน่

เจ้าชายอนรุฑร์ดีพระทัยมากที่พระมารดาตรัสคำนี้ พระองค์รีบเสด็จไปหาพระสหาย ตรัสว่า

“ภัททียะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะบวชตามเสด็จพระศาสดา แต่การบวชของข้าพเจ้าเนืองอยู่ด้วยท่าน คือพระมารดาตรัสว่า ถ้าท่านบวช จึงจะอนุญาตให้ข้าพเจ้าบวช”

“สหาย” เจ้าชายภัททียะตรัสตอบ “ข้าพเจ้าก็คิดจะบวชอยู่เหมือนกัน ได้ยินคนเขาวีพากษ์วิจารณ์กันแล้วรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ พระศาสดายังบวชอยู่ได้ ทำไมพวกเราจะบวชไม่ได้”

เจ้าชายอนรุฑร์ดีพระทัยเป็นที่สุด เมื่อทูลพระมารดาแล้วทั้งสองสหายก็ได้ชักชวนเจ้าชายอีก ๔ พระองค์ คือ เจ้าชายอาณนท์ เจ้าชายภคุ เจ้าชายกิมพิละ และเจ้าชายเทวทัต เป็น ๖ พระองค์ เสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์มุ่งสู่อนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละ เมื่อเสด็จถึงพรมแดนระหว่างแคว้นสักกะและแคว้นมัลละ พระราชกุมารทั้งหกก็รับสั่งให้นายอุบาลีภูษามาลา ซึ่งตามเสด็จมาส่งกลับไปสู่พระนครกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยเปลื้องพระภูษาซึ่งมีราคามากมอบให้อุบาลีนำกลับไป

ในขณะที่ ๖ พระราชกุมารและนายอุบาลีภูษามาลาจะแยกกันนั้น ราวป่าประหนึ่งว่าจะถึงซึ่งอาการร้องไห้ มหาปฐพีมีการสะท้อนสะท้อนเหมือนจะแยกออกจากกัน อุบาลีจำใจจากพระราชกุมารกลับมาทางเดิมได้หน่อย จึงคิดว่าการที่จะนำเครื่องประดับอันมีค่า ซึ่งเจ้าของสละแล้วโดยปราศจากความไยดีไปขายเลี้ยงชีพตามคำของพระราชกุมารนั้น ปานประหนึ่งผู้กลืนน้ำลายซึ่งเจ้าของถ่มแล้ว จะประโยชน์อะไรที่จะทำอย่างนั้น เกิดสังเวชสลดจิต จึงเอาเครื่องประดับเหล่านั้นแขวนไว้กับกิ่งไม้แห่งหนึ่ง แล้ววิ่งกลับไปแจ้งความประสงค์กับพระราชกุมารว่า

“ข้าแต่นาย ข้าพเจ้าขอตามเสด็จไปด้วย เพื่อจะได้รับใช้พระองค์ต่อไป”

พระราชกุมารทั้งหกทรงปรึกษากันอยู่ครู่หนึ่ง จึงยินยอมให้อุบาลีตามเสด็จไปด้วย พระกุมารทั้ง ๖ พระองค์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลขอบรรพชาอุปสมบทและทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ทั้งหลายมีทิฐิมาก เมื่อบวชพร้อมด้วยอุบาลีซึ่งเป็นคนรับใช้มาก่อน ถ้าข้าพระองค์ทั้งหลายบวชก่อนก็จะพึงใช้อำนาจกับเขาอีก เพราะฉะนั้น ขอให้พระผู้มีพระภาคให้การอุปสมบทแก่อุบาลีก่อนเถิด เพื่อข้าพระองค์

ทั้งหลายจักได้อภิวาทลกราบเขาเมื่ออุปสมบทแล้ว เป็นการทำลายทิฏฐิมานะไปในตัว เพื่อประโยชน์แก่การประพฤติพรหมจรรย์”

เมื่อบวชแล้วไม่นาน พระภัททิยะ พระภาค พระกิมพิละ และพระอนุรุธก็ประสบความสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระเทวทัตได้สำเร็จฌานแห่งปุถุชน ส่วนพระอานนท์ซึ่งมีพระเพลิงฐิสีสะเป็นอุปชฌายะและมีพระปุลณณมันตานีบุตรเป็นพระอาจารย์ ได้สำเร็จเป็นโสดาบัน หลังจากอุปสมบทแล้ว ๓๙ พรรษา พระอานนท์ได้รับตำแหน่งเป็นพุทธอุปัฏฐากดังกล่าวแล้วแต่หนหลัง

หน้าที่ประจำของพระอานนท์ คือ

๑. ถวายน้ำ ๒ ชนิด คือทั้งน้ำเย็นและน้ำร้อน
๒. ถวายไม้สัฬ ๓ ขนาด (ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่)
๓. นวดพระหัตถ์และพระบาท
๔. นวดพระปฤษฎางค์
๕. บัดกวาดพระคันธกุฎีและบริเวณพระคันธกุฎี

ในราตรีกาล ท่านกำหนดในใจว่า เวลานี้พระผู้มีพระภาคคงจะทรงต้องการสิ่งนั้น สิ่งนี้ หรือรับสิ่งนั้นรับสิ่งนี้ แล้วท่านก็เข้าไปเฝ้าเป็นระยะๆ เมื่อเสร็จกิจแล้วจึงออกมาอยู่ยามหน้าพระคันธกุฎี กล่าวกันว่าท่านถือประทีปด้ามใหญ่เดินวนเวียนพระคันธกุฎีของพระผู้มีพระภาคถึงคืนละ ๘ ครั้ง อันว่าท่านอานนท์นี้สามารถทำงานที่ได้มอบหมายดียิ่งนัก เมื่อได้รับมอบหมายสิ่งใดจากพระพุทธองค์แล้ว ท่านทำไม่เคยบกพร่อง

เช่นครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงศรัทธา ปราธนาจะถวายอาหารแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นประจำ และทูลอาราธนาพระพุทธองค์ให้เสด็จเข้าวังทุกๆ วัน พระจอมมุนีทรงปฏิเสธอย่างละมุนละม่อมว่า

“มหาบพิตร ธรรมดาว่าพระพุทธเจ้านั้น ย่อมเป็นที่ต้องการของคนทั้งหลายเป็นอันมาก ผู้จានงหวังเพื่อทำบุญกับพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมากอยู่ อนึ่ง พระพุทธเจ้าไม่ควรรับนิมนต์เพียงแห่งเดียว ควรสงเคราะห์แก่คนทั่วไป”

“ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นประมุข นำพระสงฆ์มารับโภชนาหารในนิเวศน์ของข้าพระองค์เป็นประจำเถิด” พระเจ้าปเสนทิโกศลทูล

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของพระอานนท์นำภิกษุจำนวนมากไปสู่ราชนิเวศน์เป็นประจำ ใน ๒-๓ วันแรกพระเจ้าปเสนทิทรงอังคาสภิกษุด้วย

โภชนาหารอันประณีตด้วยพระองค์เอง แต่ระยะหลังๆ มาพระองค์ทรงลืมหักขณทุกสิ่งทุกอย่าง พระองค์ก็ยังไม่ทรงตื่นบรรทม หักขณทุกอย่างจึงกลับไปเสียเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อเป็นเช่นนี้บ่อยเข้า หักขณทุกอย่างก็ไม่มา คงเหลือแต่พระอาสนทณองค์เดียวเท่านั้น เป็นธรรมเนียมในพระราชวัง ถ้าพระราชโอรสไม่สั่ง ใครจะทำอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้น ราชบริพารจึงไม่สามารถจัดอาหารถวายพระสงฆ์ได้

วันหนึ่งพระราชโอรสตื่นบรรทมแต่เช้า สั่งจัดอาหารถวายพระเป็นจำนวนน้อย เมื่อถึงเวลาพระองค์เสด็จออกเพื่อถวายพระกระยาหาร ไม่ทอดพระเนตรเห็นพระอื่นเลย นอกจากพระอาสนทณที่ขอดทนมาทุกวัน

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพิโรธยิ่งนัก เสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทณที่กราบทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ สวากของพระองค์ไม่เห็นว่าการนิมนต์ของข้าพระองค์เป็นเรื่องสำคัญเลย ข้าพระองค์นิมนต์พระไว้เป็นจำนวนน้อย แต่มีพระอาสนทณองค์เดียวเท่านั้น ที่ไปรับอาหารจากพระราชวัง ข้าวของจัดไว้เสียหายหมด”

“พระมหาบพิตร พระสงฆ์คงจะไม่คุ้นเคยกับราชตระกูลกระมังจึงกระทำอย่างนั้น มหาบพิตร สำหรับอาสนทณนั้นเป็นบัณฑิตเป็นผู้เข้าใจเหตุการณ์ และมีความอดทนอย่างเยี่ยม เป็นบุคคลที่หาได้โดยยาก”

อีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลมีพระประสงค์ให้พระนางมัลลิกาอัศรมหเส และพระนางวาสภขัตติยราชเทวีศึกษาธรรม พระพุทธร่องค์ทรงมอบหมายให้พระอาสนทณ เป็นผู้ถวายความรู้ พระนางวาสภขัตติยาพระญาติของพระผู้มีพระภาคเรียนโดยไม่เคารพ คือศึกษาอย่างขัดไม่ได้ ส่วนพระนางมัลลิกาทรงตั้งพระทัยศึกษาด้วยดี พระอาสนทณ นำเรื่องขึ้นกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระพุทธร่องค์จึงตรัสว่า

“อาสนทณ วาจาสุภาสิตย่อมไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไม่ทำตามเหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย สันฐานดี แต่หากลิ่นมิได้ แต่วาจาสุภาสิตจะมีประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย มีสันฐานงาม และมีกลิ่นหอม

อาสนทณเอย ธรรมที่เรากล่าวดีแล้วนั้น ย่อมไม่มีผลมากไม่มีอาานิสงส์มากแก่ผู้ไม่ทำตามโดยเคารพ ไม่สาธยายโดยเคารพและไม่แสดงโดยเคารพ แต่จะมีผลมาก มีอาานิสงส์ไพศาลแก่ผู้ซึ่งกระทำโดยนัยตรงกันข้าม มีการฟังโดยเคารพ เป็นต้น” ❀



มหามิตร

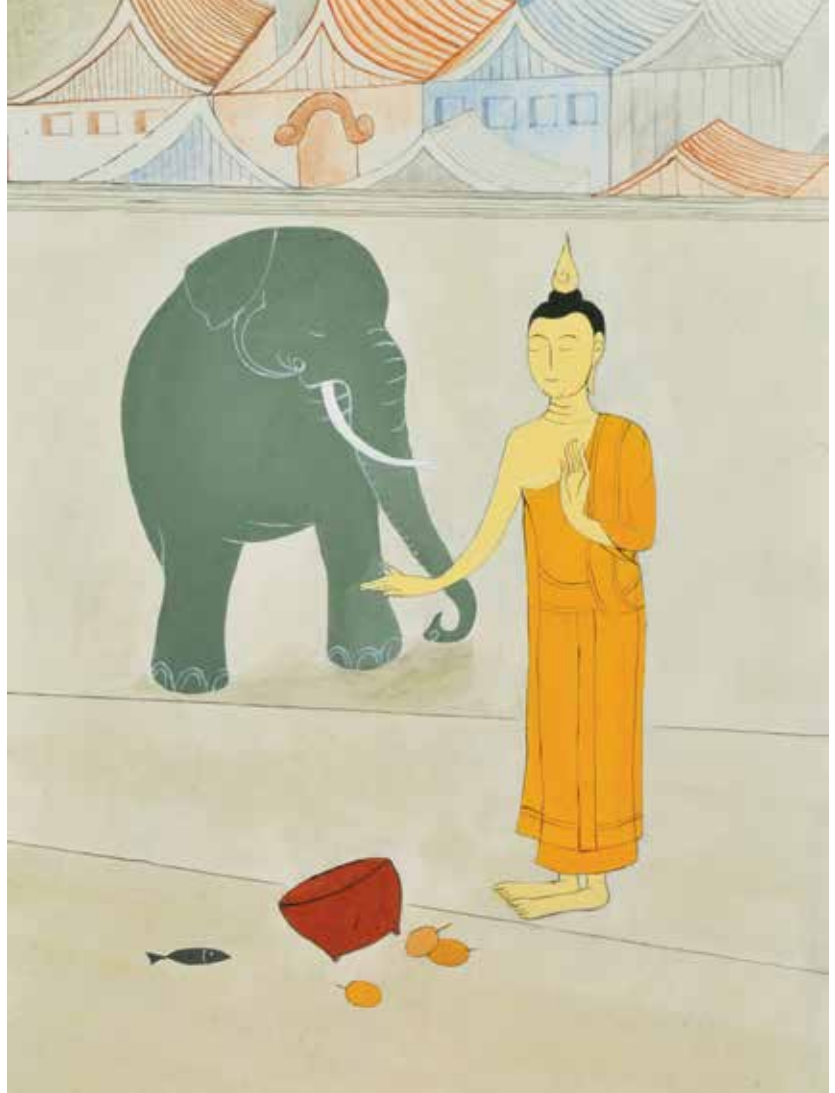


พูดถึงความจงรักภักดี และความเคารพรักในพระผู้มีพระภาค พระอานนท์มีอยู่อย่าง
สุดพรรณนา ยอมสละแม้แต่ชีวิตของท่านเพื่อพระพุทธองค์ได้อย่างอาจหาญ เช่น
ครั้งหนึ่งพระเทวทัตร่วมกับพระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนสังหารพระจอมมุนี โดยการปล่อย
ช้างนาฬาคีรีซึ่งกำลังตกมันและมอมเหล้าเสีย ๑๖ หม้อ ช้างนาฬาคีรียิ่งคะนองมากขึ้น

วันนั้นเวลาเช้า พระพุทธองค์มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะเข้าสู่นครราชคฤห์
เพื่อบิณฑบาต ในขณะที่พระองค์กำลังรับอาหารจากสตรีผู้หนึ่งอยู่นั้นเสียงแปร่นๆ ของ
นาฬาคีรีดังขึ้น ประชาชนที่คอยดักรวยอาหารแด่พระผู้มีพระภาคแตกกระจาย ริ่ง
เอาตัวรอด ทิ้งภาชนะอาหารเกลื่อนกลาด พระพุทธองค์เสียวมาทางซึ่งช้างใหญ่กำลัง
วิ่งมาด้วยพระอาการสงบ พระอานนท์พุทธานุชาเดินล้ำมายืนเบื้องหน้าของพระผู้มี
พระภาค ด้วยคิดจะป้องกันชีวิตของพระศาสดาด้วยชีวิตของตนเอง

“หลีกไปเถิดอานนท์ อย่าป้องกันเรา” พระศาสดาตรัสอย่างปกติ

“พระองค์ผู้เจริญ” พระอานนท์ทูล “ชีวิตของพระองค์มีค่ายิ่งนัก พระองค์อยู่เพื่อ
ประโยชน์แก่โลก เป็นดวงประทีปของโลก เป็นที่พึ่งของโลก ประดุจโพธิ์และไทร เป็น
ที่พึ่งของหมู่มนุษย์ เหมือนน้ำเป็นที่พึ่งของหมู่ปลา และป่าเป็นที่พึ่งอาศัยของสัตว์จตุบาท
ทวีบาท พระองค์อย่าเสี่ยงกับอันตรายครั้งนี้เลย ชีวิตของข้าพระองค์มีค่าน้อย ขอให้
ข้าพระองค์ได้สละสิ่งที่มีค่าน้อย เพื่อรักษาสิ่งซึ่งมีค่ามาก เหมือนสละกระเบื้องเพื่อรักษา
ไว้ซึ่งแก้วมณีเถิด พระเจ้าข้า”



“อย่าเลย อานนท์ บารมีเราได้สร้างมาดีแล้ว ไม่มีใครสามารถปลงตาคดลงจากชีวิตได้ ไม่ว่าสัตว์ดิรัจฉานหรือมนุษย์ หรือเทวดามารพรหมใดๆ”

ขณะนั้นนาฬิกิริวี่งมาจวนจะถึงองค์พระจอมมุนีอยู่แล้ว เสียงร้องกรี๊ดของหมู่สตรีดังขึ้นเป็นเสียงเดียวกัน ทุกคนอกสันขวัญหณี นึกว่าครั้งนี้แล้วเป็นวาระสุดท้ายที่เขาจะได้เห็นพระศาสดาผู้บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน พระพุทธองค์ทรงแผ่พระเมตตาซึ่งอบรมมาเป็นเวลาที่ยาวนานหลายแสนชาติช้านอกจากพระเหตุภัย กระทบเข้ากับใจอันคลุกอยู่ด้วยความฝันเมาของนาฬิกิริ ช่างใหญ่หยุดชะงักเหมือนกระแทกกับเหล็กท่อนใหญ่ ใจซึ่งเร้าร้อนกระวนกระวายเพราะโมหะของมันสงบเย็นลง เหมือนไฟน้อย กระแทกกับอุทกธาราพลันก็ดับวูบลง มันหมอบลงแทบพระมงคลบาทของพระศาสดา พระพุทธองค์ทรงใช้ฝ่าพระหัตถ์อันวิจิตรซึ่งสำเร็จมาด้วยบุญญาธิการลูบศีรษะของพญาช้าง พร้อมด้วยตรัสว่า

“นาฬาคีรีเอ๋ย เธอถือกำเนิดเป็นดิรัจฉานในชาตินี้ เพราะกรรมอันไม่ดีของเธอ ในชาติก่อนแต่งตั้งให้ เธออย่าประกอบกรรมหนักคือทำร้ายพระพุทธเจ้าเช่นเราอีกเลย เพราะจะมีผลเป็นทุกข์แก่เธอตลอดกาลนาน”

นาฬาคีรีสงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วใช้วงเล็บเคล้าเคลียพระขงฆ์ของพระผู้มีพระภาค เหมือนสารภาพผิด ความมีนเมาและตกมันปลาสนาการไปสิ้น

นี่แหละพุทธานุภาพ

ประชาชนเห็นเป็นอัศจรรย์ พวกกันสัการบูชาพระศาสดาด้วยดอกไม้และของหอม จำนวนมาก

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงพระประจวบด้วยโรคลมในพระอุทร พระอานนท์ เป็นห่วงยิ่งนัก จึงได้ปรุงยาคุ (ข้าวต้ม ต้มจนเหลว) ด้วยมือของท่านเอง แล้วน้อมนำ เข้าไปถวาย เพราะพระพุทธองค์เคยตรัสว่า ยาคุเป็นยาไล่ลมในท้องในลำไส้ได้ดี พระพุทธองค์ตรัสถามว่า

“อานนท์ เธอได้ยาคุมาจากไหน”

“ข้าพระองค์ปรุงเอง พระเจ้าข้า”

“อานนท์ทำไมเธอจึงทำอย่างนี้ เธอทำสิ่งที่ไม่สมควร ไม่ใช่กิจของสมณะ เธอทราบมิใช่หรือว่าสมณะไม่ควรปรุงอาหารเอง ทำไมเธอจึงมักมากถึงปานนี้เอาไป เทเสียเถิด อานนท์ เราไม่รับยาคุของเธอดอก”

พระอานนท์คงก้มหน้านิ่ง ท่านมิได้ปริปากโต้แย้งแม้แต่น้อย ท่านเป็นผู้นุ่สงสาร อะไรรุ่นนั้น

ครั้งหนึ่ง พระกายของพระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งเป็นโทษเป็นเหตุให้ ทรงอึดอัด มีพระพุทธประสงค์จะเสวยยาระบาย พระอานนท์ทราบแล้วจึงไปหาหมอ ชีวกโกมารภัจจ์แจ้งเรื่องนี้ให้ทราบ หมอเรียนท่านว่า ขอให้ท่านกราบทูลให้พระองค์ ทรงพักผ่อน เพื่อให้พระกายชุ่มชื้นสัก ๒-๓ วันก่อน พระอานนท์ก็กระทำตามนั้น ได้เวลา แล้วท่านก็ไปหาหมออีก หมอชีวกได้ปรุงยาระบายพิเศษ อบด้วยกำยานอบ ๓ กำณ ถวาย ให้พระผู้มีพระภาคสดมภ์ มิใช่เสวย ปรากฏว่าทรงระบายถึง ๓๐ ครั้ง

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นิโครธาราม นครกบิลพัสดุ์ พระองค์เพ่ง ทรงพินิจจากไข้หนักไม่นาน ท้าวมหานามเข้าเฝ้าและทูลถามปัญหาหนักๆ เช่นปัญหาว่า ญาณเกิดก่อนสมาธิหรือสมาธิเกิดก่อนญาณ ท่านอานนท์เห็นว่าเป็นการลำบากแก่ พระผู้มีพระภาค จึงจับพระหัตถ์ท้าวมหานามนำเสด็จไปข้างนอก แก้ปัญหานั้นเสียเอง

อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธองค์ประทับ ณ นครเวสาลี ทรงประชวรหนักและทรงใช้ความเพียรขับไล่อาพาธนั้นจนหาย พระอานนท์ทูลความในใจของท่านแด่พระผู้มีพระภาคว่า

“พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ทรงประชวรอยู่นั้น ข้าพระองค์ลุ่มใจเป็นที่สุด ภายของข้าพระองค์เหมือนงอมระงมไป มีความรู้สึกเหมือนว่าทิศทั้งหลายมีดมม แต่ข้าพระองค์ก็เบาใจอยู่หน่อยหนึ่งว่า พระองค์คงจักยังไม่ปรินิพพาน จนกว่าจะได้ประชุมสงฆ์ แล้วตรัสพระพุทธพจน์อย่างใดอย่างหนึ่ง”

พระอานนท์นี่เองเป็นผู้ออกแบบจิวรของพระสงฆ์ ซึ่งใช้มาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าดำรงชีวิตอยู่มาจนบัดนี้ นับว่าเป็นแบบเครื่องแต่งกายเก่าแก่ที่สุดในโลก และยังทันสมัยอยู่เสมอ เข้าได้ทุกการทุกงาน

ครั้งหนึ่ง ท่านตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไปทักขิณาคิริชนบท พระพุทธองค์ทอดพระเนตรเห็นคันทนาของชาวมคธเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีคันทนาสั้นๆ คั่นในระหว่าง แล้วตรัสถามพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เธอจะทำจิวรแบบนาของชาวมคธนี้ได้หรือไม่”

“ลองทำดูก่อน พระเจ้าข้า” ท่านทูลตอบ

ต่อมา ท่านได้ทำการตัดเย็บจิวรแบบคันทนาของชาวมคธนั้น แล้วนำขึ้นทูลถวายให้พระผู้มีพระภาคทรงพิจารณา พระพุทธองค์ทอดพระเนตรแล้วเห็นชอบด้วย รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายใช้จิวรที่ตัดและเย็บแบบที่ท่านอานนท์ออกแบบนั้น พร้อมกันนั้นได้ตรัสชมเชยท่านอานนท์ท่ามกลางสงฆ์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นคนฉลาด มีปัญญา สามารถเข้าใจในคำที่เราพูดแต่โดยย่อได้โดยทั่วถึง”

พูดถึงเรื่องประหยัด หรือใช้สิ่งของให้คุ้มค่า พระอานนท์ก็เป็นผู้ประหยัดและฉลาดในเรื่องนี้มาก ดังครั้งหนึ่งหลังพุทธปรินิพพาน ท่านเดินทางโดยทางเรือไปสู่ นครโกสัมพี เพื่อประกาศลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันทะ พระหัตถ์คือตามรับสั่งของพระผู้มีพระภาค ขึ้นจากเรือแล้วท่านเข้าอาศัยพัก ณ อุทยานของพระเจ้าอุเทนราชาแห่งนครนั้น ขณะนั้นพระเจ้าอุเทนและพระมเหสีประทับอยู่ ณ พระราชอุทยาน พระมเหสีทรงทราบข่าวพระอานนท์มาก็ทรงโสมนัสทูลลาพระสวามีไปเยี่ยมพระอานนท์ สันทนาพอเป็นสัสมโหมตนิยกราแล้ว พระอานนท์แสดงธรรมเป็นที่เลื่อมใสจับจิตยิ่งนัก พระนางได้ถวายจิวรจำนวน ๕๐๐ ผืน ในเวลาต่อมาแต่พระอานนท์ พระเจ้าอุเทนทรงทราบเรื่องนี้

แทนที่จะทรงพิโรธพระมเหสี กลับทรงตำหนิท่านอาณนทว่า รับจิวรไปทำไมมากมาย
หลายผืน จะไปตั้งร้านขายจิวรหรืออย่างไร เมื่อมีโอกาสได้พบพระอาณนท พระองค์จึง
เรียนถาม

“พระคุณเจ้า ทราบว่าพระมเหสีถวายจิวรพระคุณเจ้า ๕๐๐ ผืน พระคุณเจ้า
รับไว้ทั้งหมดหรือ”

“ขอถวายพระพร อาตมภาพรับไว้ทั้งหมด” พระอาณนททูล

“พระคุณเจ้ารับไว้ทำไมมากมายนัก?”

“เพื่อแบ่งถวายภิกษุทั้งหลายผู้มีจิวรเก่าคร่ำคร่า”

“จะเอาจิวรเก่าคร่ำคร่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำเพดาน”

“จะเอาผ้าเพดานเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าปูที่นอน”

“จะเอาผ้าปูที่นอนเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าปูพื้น”

“จะเอาผ้าปูพื้นเก่าไปทำอะไร?”

“จะเอาไปทำผ้าเช็ดเท้า”

“จะเอาผ้าเช็ดเท้าเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าเช็ดธูลี”

“จะเอาผ้าเช็ดธูลีเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปโยลกขยำกับโคลนแล้วฉาบทาฝา”

พระเจ้าอุเทนทรงเลื่อมใสว่ สมณศากยบุตรเป็นผู้ประหยัดใช้ของไม่ให้เสียเปล่า
จึงถวายจิวรแด่พระอาณนทอีก ๕๐๐ ผืน

พระอาณนทนอกจากเป็นผู้กตัญญูต่อผู้ใหญ่แล้ว ยังสำนึกแม่ในอุปการะของผู้ห้อย
ด้วย ศิษย์ของท่านเองที่กระทำดีต่อท่านเป็นพิเศษ ท่านก็อนุเคราะห์เป็นพิเศษ เช่น
คราวหนึ่งท่านได้จิวรมาเป็นจำนวนร้อยๆ ผืน ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลถวาย ท่านระลึก
ถึงศิษย์รูปหนึ่งของท่านซึ่งทำอุปการะปฏิบัติต่อท่านดี มีการถวายน้ำล้างหน้า ไม้ชำระฟัน
ปิดกวาดเสนาสนะ ที่อาศัย เวจกุล (ส้วม) เรือนไฟ นวดมือ นวดเท้า เป็นต้น แปลว่า
ศิษย์ผู้นี้ปฏิบัติดีต่อท่านมากกว่าศิษย์อื่นๆ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ท่านจึงมอบจิวร
ที่ได้มาทั้งหมดแก่ศิษย์รูปดังกล่าวนี้

เนื่องจากพระภิกษุรูปนี้เป็นพระดีจริงๆ จึงเอาจีวรที่อุปัชฌายะมอบให้ไปแจกแก่
ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะเดียวกันจนหมดสิ้น ดูเหมือนจะเป็นความประสงค์ของพระอาณนที่
ที่จะให้เป็นเช่นนั้นด้วย ภิกษุทั้งหลายไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลถามว่า

“พระเจ้าข้าอคติหรือความเห็นแก่หน้ายังมีแก่พระโสตาบันหรือ?”

“มีเรื่องอะไรหรือภิกษุ?”

เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า
“ภิกษุทั้งหลาย การทำเพราะเห็นแก่หน้าหรืออคติหาไม่มีแก่อาณนที่ไม่ แต่ที่อาณนทำ
เช่นนั้นก็เพราะระลึกถึงอุปการะของศิษย์ผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติชอบต่อเธอเหลือเกิน ภิกษุ
ทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าอุปการะผู้อื่นแม้เล็กน้อย อันบัณฑิตระลึกถึงและหาทางตอบแทน
ในโอกาสอันควร” ❀



กับพระนางมหาปชาบดี



พระอานนท์เป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา ทนเห็นความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่นไม่ได้ คอยเป็นธุระช่วยเหลือเท่าที่สามารถ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใคร ดังเช่นเรื่องเกี่ยวกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นต้น

พระนางทรงเลื่อมใสและรักใคร่ในพระผู้มีพระภาคยิ่งนัก คราวหนึ่งทรงปรารภว่า ศากยวงศ์อื่นๆ ได้ถวายสิ่งของแด่พระผู้มีพระภาคบ้าง ได้ออกบวชตามบ้าง แต่ส่วนพระนางเองยังมิได้ทำอะไรเป็นขึ้นเป็นอันเพื่อพระพุทธรองค์เลย จึงตัดสินใจจะถวายจีวรแด่พระผู้มีพระภาค พระนางเริ่มตั้งแต่ปั่นฝ้ายเองทอเอง ดัดและเย็บเอง ย้อมเองเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปถวายพระศาสดา

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค หม่อมฉันทำจีวรผืนนี้ด้วยมือของตนเองโดยตลอดตั้งแต่เริ่มต้น ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับเพื่ออนุเคราะห์หม่อมฉันด้วยเถิด”

“อย่าเลย อย่าถวายตลาดเลย ขอพระนางได้นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์รูปอื่นเถิด ตลาดมีจีวรใช้อยู่แล้ว” พระศาสดาทรงปฏิเสธอย่างอ่อนโยน

พระนางอ้อนวอนถึง ๓ ครั้ง แต่พระศาสดาก็หาทรงรับไม่คงยืนกรานอย่างเดิม พระนางถึงแก่โทมนัสเป็นอย่างยิ่ง ไม่อาจทรงกลั่นอัสสุชลไว้ได้ ทรงน้อมพระทัยที่



อุตุสำหรับตั้งพระทัยทำเองโดยตลอด ยิ่งระลึกถึงความหลังครั้งอดีตที่เคยโอบอุ้มเลี้ยงดู พระพุทธองค์มาตั้งแต่เยาว์วัยด้วยแล้ว ยิ่งน้อยพระทัยหนักขึ้น พระนางทรงกันแสง นำจีวรผืนนั้นไปสู่สำนักพระสารีบุตร เล่าเรื่องให้ท่านทราบและกล่าวว่า

“ขอพระคุณเจ้าได้โปรดรับจีวรผืนนี้ไว้ด้วยเถิด เพื่ออนุเคราะห์ข้าพเจ้า”

พระสารีบุตรทราบเรื่องแล้วก็หารับไม่ แนะนำให้นำไปถวายพระภิกษุรูปอื่นและปรากฏว่าไม่มีใครรับจีวรผืนนั้นเลย พระนางยิ่งเสียพระทัยเป็นพันทวี

ในที่สุดพระพุทธองค์รับสั่งให้ประชุมสงฆ์แล้วให้พระนางถวายแก่ภิกษุบวชใหม่รูปหนึ่ง แล้วทรงปลอบให้พระนางคลายจากความเศร้าโศกและให้รำเริงบันเทิงด้วยบุญกิริยาอันยิ่งใหญ่ขึ้นว่า

“ดูก่อนโคตมิ ผ้าที่ท่านถวายแล้วนี้ ได้ชื่อว่าถวายสงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ผลานิสงส์มีมากกว่าการถวายเป็นส่วนบุคคลแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งหรือมากกว่าการถวายแก่พระพุทธเจ้าเอง โคตมิเอ๋ย การที่ตถาคตไม่รับจีวรของท่านนั้น มิใช่เพราะใจไม่ใส่ระกำอะไร แต่เพราะมุ่งประโยชน์อันสูงสุดที่จะพึงมีแก่ท่านเอง ปาฏิบุคลิกทานใดๆ จะมีผลเท่าสังฆทานหาได้ไม่”

“อานนท์เอ๋ย” พระพุทธองค์ทรงผินพระพักตร์มาตรัสแก่พระอานนท์ “ข้อที่เธอ อ้อนวอนเราเพื่อรับจีวรของพระนางโคตมี โดยอ้างว่าพระนางมีอุปการะมากแก่เรา เคยเลี้ยงดู เคยให้น้ำนมและถือว่าเป็นผู้มีอุปการะมากนั้นเราก็เห็นอยู่ แต่เพราะเห็น อย่างนั้นนั่นเอง เราจึงต้องการให้พระนางได้รับประโยชน์อันไพศาล โดยการนำจีวร ถวายแก่สงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข อานนท์เอ๋ย การที่บุคคลได้อาศัยผู้ใดแล้ว ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ได้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น การที่จะตอบแทนผู้นั้น มิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้โดยง่ายเลย การทำตอบแทนด้วยการถวาย ข้าวน้ำและเครื่องใช้ต่างๆ และการเคารพกราบไหว้ เป็นต้น ยังเป็นสิ่งที่เล็กน้อย คือ ไม่สามารถตอบแทนคุณความดีของท่านผู้นั้นได้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้

อานนท์ ปาฏิบุคลิกทานมีอยู่ ๑๔ ชนิด คือ

๑. ของที่ถวายแก่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. ของที่ถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. ของที่ถวายแก่พระอรหันตสาวก
๔. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุนิพพาน
๕. ของที่ถวายแก่พระอนาคามี
๖. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุนาคามีผล
๗. ของที่ถวายแก่พระสกทาคามี
๘. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติดี เพื่อบรรลุสกทาคามีผล
๙. ของที่ถวายแก่พระโสดาบัน
๑๐. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุโสดาปัตติผล
๑๑. ของที่ให้แก่คนภายนอกพุทธศาสนา ซึ่งปราศจากกามราคะ
๑๒. ของที่ให้แก่ปุถุชนผู้มีศีล
๑๓. ของที่ให้แก่ปุถุชนผู้ทุศีล
๑๔. ของที่ให้แก่สัตว์ดิรัจฉาน

อานนท์ ของที่ให้แก่สัตว์ดิรัจฉานยังมีผลมากผลไพศาล อานนท์ คราวหนึ่ง เราเคยกล่าวแก่ปริพาชกผู้นึงว่า บุคคลเทน้ำล้างภาชนะลงในดินด้วยตั้งใจว่า ขอให้ สัตว์ในดินได้อาศัยอาหารที่ติดน้ำล้างภาชนะนี้ได้ดีมีกินเถิด แม้เพียงเท่านี้เรายังกล่าวว่า ผู้กระทำได้ประสพบุญแล้วเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจะกล่าวไปใยในทานที่บุคคลให้แล้ว แก่ปุถุชนผู้มีศีลหรือผู้ทุศีล จนถึงแก่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จะไม่มีผลมากแล้ว

แต่ทั้งหมดนี้เป็นปาฏิบุคลิกทานคือทานที่ให้เจาะจงบุคคล เรากล่าวว่าปาฏิบุคลิกทานใดๆ จะมีผลเท่าสังฆทานมิได้เลย

อานนท์เอ๋ย ต่อไปเบื้องหน้าจักมีแต่โคตรภูสงฆ์ คือสงฆ์ผู้ทศิล มีธรรมทราวมลึกแต่ว่ามีกาสาวพัสดร์พันคอ การให้ทานแก่ภิกษุผู้ทศิลเห็นปานนั้น แต่สังฆทานก็ยังเป็นทานที่มีผลมาก มีอานิสงส์ไพศาล ประมาณมิได้”

แล้วทรงหันไปตรัสแก่พระนางผู้มีจิรวรอันจักถวายเป็น

“ดูก่อนโคตมิ เพราะฉะนั้น การที่ท่านได้ถวายเป็นภิกษุซึ่งมีพระพุทธานุภาพเป็นประมุขในครั้งนี้ จึงจัดเป็นโชคลาภอันประเสริฐยิ่งแล้ว”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงเลื่อมใสศรัทธา ปราธมนางจะบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาค เคยทูลอ้อนวอนขออนุญาตบวชเป็นภิกษุณีตั้งแต่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ แต่พระพุทธานุภาพไม่ทรงอนุญาต ทรงอ้อนวอนครั้งแล้วครั้งเล่า พระพุทธานุภาพก็หาทรงอนุญาตไม่จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากนครกบิลพัสดุ์ไปประทับ ณ กรุงเวสาลี ประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน

พระนางโคตมีพร้อมด้วยสตรีศากยวงศ์หลายพระองค์ ทรงตัดสินพระทัยอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะบวชเป็นภิกษุณี จึงพร้อมกันปลงพระเกศา ห่มผ้าห่มกาสายะ เสด็จจากกรุงกบิลพัสดุ์ด้วยพระบาทเปล่าไปสู่นครเวสาลีที่ประทับของพระศาสดา ทูลขอบรรพชาอุปสมบท แต่พระพุทธานุภาพก็ไม่ทรงอนุญาตตามเคย พระนางเสียพระทัยและขมขื่นยิ่งนัก มาประทับยืนร้องไห้อยู่ที่ประตูปามหาวัน

พระอานนท์มาพบพระนางเข้า ทราบเรื่องโดยตลอดแล้วมีใจกรุณาปราธมนางจะช่วยเหลือ จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลอ้อนวอนเพื่อประทานอุปสมบทแก่พระนางโคตมี

“พระองค์ผู้เจริญ” ตอนหนึ่งพระอานนท์ทูล “พระนางโคตมีพระน้านางของพระองค์ บัดนี้ปลงพระเกศาแล้วห่มผ้ากาสายะ มีพระวรกายขมุกขมอม เพราะเสด็จโดยพระบาทมาจากนครกบิลพัสดุ์ พระวรกายแปดเปื้อนไปด้วยธุลี แต่ก็หาคำหนึ่งถึงความลำบากเรื่องนี้ไม่ มุ่งพระทัยแต่ในเรื่องบรรพชาอุปสมบท พระนางเป็นผู้มีอุปการะมากต่อพระองค์ เป็นผู้ประทานชีรธราแทนพระมารดา ขอพระองค์ได้ทรงอนุเคราะห์พระนางเถิด ขอให้พระนางได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีตามพระประสงค์เถิด”

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “อานนท์เรื่องที่พระนางมีอุปการะมากต่อเรานั้น เราสำนึกอยู่ แต่เธอต้องไม่ลืมว่า เราเป็นธรรมราชาต้องรับผิดชอบในสังฆมณฑล จะเอาเรื่องส่วนตัวมาปะปนกับเรื่องความเลื่อมความเจริญ

ของส่วนรวมก็ต้องตรงให้ดีกว่า อานนท์ ถ้าเปรียบสังคมทลของเราเป็นนาข้าว การที่ยอมให้สตรีมาบวชในธรรมวินัยนี้ก็เหมือนปล่อยตัวเพลี้ยตัวแมลงลงในนาข้าว นั้น รังแต่จะทำความพินาศอวายเป็นแก่นาข้าวอย่างไม่ต้องสงสัย อานนท์ เราเคยพูดเสมอ มิใช่หรือ ว่าสตรีที่บุรุษเอาใจเข้าไปช้อนนั้น เป็นมลทินอย่างยิ่งของพรหมจรรย์ อานนท์ เออ ถ้าศาสนาของเราจะพึงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปี แต่หากมีสตรีมาบวชด้วยจะอยู่ได้ ๕๐๐ ปี เท่านั้น หรือสมมติว่าศาสนาของเราจะพึงดำรงอยู่ได้ ๕๐๐ ปี เมื่อมีสตรีมาบวชในธรรมวินัยด้วยก็จะทอนลงเหลือเพียงครึ่งเดียว คือ ๒๕๐ ปี อ่าเลย อานนท์ เธออย่าพอใจ ขวนขวายให้มีภิกษุณีขึ้นในศาสนาเลย จะเป็นเรื่องลำบากในภายหลัง”

พระอานนท์ ผู้อันเมตตากรุณาเตือนอยู่เสมอ กระทำความพยายามต่อไปได้ทูล พระผู้มีพระภาคว่า

“พระองค์ผู้เจริญ ถ้าสตรีได้บวชในธรรมวินัยของพระองค์ นางจะสามารถหรือไม่ ที่จะบรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผล เป็นต้น”

“อาจทีเดียว อานนท์ นางจะสามารถจะทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์โปรดประทานอนุญาตให้พระนาง โคตมีบวชเถิด พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์ประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “อานนท์ ถ้าพระนางโคตมี สามารถรับครุธรรม ๘ ประการได้ ก็เป็นอันว่าพระนางได้บรรพชาอุปสมบทสมปรารถนา ครุธรรม ๘ ประการนั้น มีดังนี้

๑. ภิกษุณีแมंबวชแล้วตั้ง ๑๐๐ ปี ก็ต้องทำการอภิวาท การลุกขึ้นต้อนรับอัญชลี กรรมและสามีจิกรรมแก่ภิกษุแมंबวชแล้วในวันนั้น

๒. ภิกษุณีต้องไม่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ

๓. ภิกษุณีต้องถามวันอุโบสถ และเข้าไปรับโอวาทจากภิกษุทุกกึ่งเดือน

๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วต้องปวารณา คือเปิดโอกาสให้ตักเตือนสั่งสอนจาก สำนักทั้งสอง คือทั้งจากภิกษุณีสงฆ์และจากภิกษุสงฆ์

๕. ภิกษุณีต้องอาบดินหนัก เช่น สังกาทีเสสแล้ว ต้องประพฤติมานัตตลอด ๑๕ วันในสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย คือทั้งในภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์

๖. นางสิกขมานาคือสตรีที่เตรียมจะบวชเป็นภิกษุณี จะต้องประพฤติปฏิบัติ ศีล ๖ ข้อ คือตั้งแต่ข้อ ๑ ถึง ข้อ ๖ ให้ครบบริบูรณ์ตลอดเวลา ๒ ปีขาดไม่ได้ ถ้าขาด ลงจะต้องตั้งต้นใหม่ เมื่อทำได้ครบแล้วต้องอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

๗. ภิกษุณีต้องไม่ด่าว่าเปรียบเปรยหรือบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใดๆ

๘. ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ ให้ภิกษุว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุณีได้ฝ่ายเดียว

ดูก่อนอานนท์ นี่แลครุธรรมทั้ง ๘ ประการ ซึ่งภิกษุณีจะต้องสักการะเคารพ นับถือบูชาตลอดชีวิต จะล่วงละเมิดมิได้”

พระอานนท์จำครุธรรม ๘ ประการได้แล้ว ทูลลาพระผู้มีพระภาคไปเฝ้าพระนางโคตมิ บอกเล่าถึงเงื่อนไข ๘ ประการตามพุทธดำรัส แล้วกล่าวว่า

“โคตมิ ท่านพอจะรับครุธรรม ๘ ประการนี้ได้อยู่หรือ ถ้าท่านรับได้ อันนี้แหละเป็นบรรพชาอุปสมบทของท่าน พระผู้มีพระภาคตรัสมาอย่างนี้”

พระนางโคตมิปลื้มพระทัยยิ่งนัก พระนางเป็นเหมือนสุภาพสตรีซึ่งอาบน้ำชำระกายอย่างดีแล้ว นุ่งห่มด้วยผ้าไหมมีราคาแพงประพรมน้ำหอมเรียบร้อยแล้ว มีพวงมาลัยซึ่งทำด้วยดอกไม้หอมสวมลงศีรษะ สตรีนั้นหรือจะไม่พอใจฉันใดก็ฉันนั้น พระนางทรงรับครุธรรม ๘ ประการทันที และปณิธานว่าจะประพฤติปฏิบัติให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ตลอดชีวิต

ทำไมพระพุทธองค์จึงไม่ทรงประสงค์ให้สตรีได้บวชเป็นภิกษุณี? เหตุผลแจ่มแจ้งอยู่แล้วในพระดำรัสของพระองค์ น่าจะทรงเกรงความยุ่งเหยิงอันจะพัวพันเกิดขึ้นในภายหลัง ในครุธรรม ๘ ก็มีอยู่ข้อหนึ่งซึ่งบัญญัติว่าภิกษุณีจะต้องอยู่อาวาสเดียวกับพระสงฆ์แยกสำนักไปตั้งเป็นอิสระอยู่ต่างหากไม่ได้ แต่คงจะให้แบ่งเขตกันมิใช่อยู่ปะปนกัน เรื่องที่ทรงห้ามมิให้ภิกษุณีแยกไปตั้งสำนักต่างหากกัน เป็นเรื่องที่เราเข้าใจได้ง่ายคือภิกษุณีคุ้มครองรักษาตัวเองไม่ได้ พวกอันธพาลอาจจะบุ่มบ่ามเข้าไปก่อวุ่นให้ได้รับความเดือดร้อน

คราวนี้มาถึงปัญหาอีกข้อหนึ่งว่า ที่แรกดูเหมือนจะเป็นความประสงค์ของพระพุทธองค์จริงๆ ที่จะไม่ยอมให้ภิกษุณีมีขึ้นในศาสนา แต่มายอมจำนนต่อเหตุผลของพระอานนท์หรืออย่างไร จึงยอมให้ภายหลัง

เรื่องนี้กล่าวแก้กันว่า พระพุทธองค์จะยอมจำนนต่อเหตุผลของพระอานนท์ก็หาไม่ได้ แต่พระองค์ต้องการให้เป็นเรื่องยาก คือให้บวชได้โดยยาก เพื่อภิกษุณีจะได้ถนอมสิ่งที่ตนได้มาโดยยากนั้น และต้องการพิสูจน์ความแน่วแน่เด็ดเดี่ยวของพระนางโคตมิด้วยว่าจะจริงแค่ไหน

อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้พระพุทธองค์น่าจะไม่ประสงค์ให้ภิกษุณีมีขึ้นในศาสนาจริงๆ แต่ที่ยอมให้น้อย่างขัดไม่ได้ และจะเห็นว่าเมื่อยอมโดยขัดไม่ได้แล้ว พระองค์ก็ทรงวางระเบียบไว้อย่างถี่ยิบเพื่อบีบคั้นให้ภิกษุณีหมดไปโดยเร็ว ลิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์ของพระสงฆ์มีเพียง ๑๕๐ ข้อ หรือที่รู้จักกันว่าพระสงฆ์มีศีล ๒๒๗ ข้อ แต่ภิกษุณีมีถึง ๓๑๑ ข้อ อาบัติเบาๆ ของพระ แต่เมื่อภิกษุณีทำเข้ากลายเป็นเรื่องหนัก แปลว่าพระพุทธองค์ประสงค์ให้ภิกษุณีหมดไปโดยเร็ว และความประสงค์ของพระองค์ก็สัมฤทธิ์ผลปรากฏว่าในสมัยที่พระองค์นิพพานนั้น มิได้มีเรื่องกล่าวถึงภิกษุณีเลย สันนิษฐานกันว่าภิกษุณีอาจจะหมดแล้วก็ได้ มาโผล่ขึ้นอย่างไรในสมัยพระเจ้าอโศกอีกไม่ทราบ ข้อที่นำคิดอีกอย่างหนึ่งก็คือปวัตตินี (หมายถึงอุปัชฌายะผู้ให้ภิกษุณีบวช) รูปหนึ่งบวชภิกษุณีได้ ๑ รูปต่อ ๑ ปี และต้องเว้นไป ๑ ปีจึงจะบวชได้อีกรูปหนึ่ง แบบนี้หมดแนวบางท่านให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่พระพุทธเจ้าไม่ประสงค์ให้มีภิกษุณีนั้น เพราะต้องการให้สตรีเป็นกองเสปียง การบวชเหมือนการออกรบ กองทัพถ้าไม่มีเสปียงก็ไปไม่ไหว ให้ผู้หญิงอยู่เป็นกองเสปียงบำรุงศาสนาจักรซึ่งมีพระเป็นทหาร และพระพุทธองค์นั้นเป็นพระธรรมราชา

อีกอย่างหนึ่งที่ไม่ทรงยอมให้บวช ก็เพราะมีพระกรุณาต่อสตรี ต้องลำบากการบวชเป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องผจญภัยนานาประการ ผู้บวชอยู่ได้ต้องเป็นคนเข้มแข็ง มีใจคนอ่อนแอ สตรีเป็นเพศอ่อนแอ พระพุทธองค์ไม่ต้องการให้ลำบาก

เรื่องที่มีลิกขาบทบัญญัติมากสำหรับภิกษุณีนั้น บางท่านให้เหตุผลว่าเพราะภิกษุณีเป็นลูกหญิงของพระพุทธเจ้า ธรรมดาลูกหญิงพ่อดังเป็นห่วงมากกว่าลูกชาย และมีข้อห้ามมากกว่า จะปล่อยเหมือนลูกชายไม่ได้ ทั้งนี้ก็ด้วยความหวังดี หวังความสุข ความเจริญนั่นเอง ❀



ความรัก-ความร้าย



นอกจากมีเมตตากรุณา หวั่นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นแล้ว พระอานนท์ยังเป็นผู้สุภาพอ่อนโยนอย่างยิ่งอีกด้วย ความสุภาพอ่อนโยนและลักษณะอันน่ารัก มีรูปงามผิวพรรณดีนี่เองได้เคยคล่องเอาดวงใจน้อยๆ ของสตรีผู้หนึ่งให้หลงใหลใฝ่ฝัน โดยที่ท่านมิได้เจตนาเลย เรื่องเป็นดังนี้

คราวหนึ่ง ท่านเดินทางจากที่ไกลมาสู่วัดเชตวัน อากาศซึ่งร้อนอบอ้าวในเวลาเที่ยงวัน ทำให้ท่านมีเหงื่อไทรมกายและรู้สึกกระหายน้ำ พอเดินทางมาถึงบ่อน้ำแห่งหนึ่ง เห็นนางทาสีกำลังตักน้ำ ท่านจึงกล่าวขึ้นว่า

“น้องหญิง อาตมาเดินทางมาจากที่ไกล รู้สึกกระหายน้ำ ถ้าไม่เป็นการรบกวน อาตมาขอป้อนน้ำจากท่าน ดื่मพอแก้กระหายด้วยเถิด”

นางทาสีได้ยินเสียงอันสุภาพอ่อนโยนจึงเงยหน้าขึ้นดู นางตะลึงอยู่ครู่หนึ่งแล้วถอยออกห่างท่าน ๒-๓ ก้าว พลังกล่าวว่า

“พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าถวายน้ำแก่ท่านมิได้ดอก ท่านไม่ควรดื่มจากมืออันต่ำช้าของข้าพเจ้า ท่านเป็นวรรณะกษัตริย์ ข้าพเจ้าเป็นเพียงนางทาสี”

“อย่าคิดอย่างนั้นเลย น้องหญิง อาตมาไม่มีวรรณะแล้ว อาตมาเป็นสมณศากยบุตร อาตมามิได้เป็นกษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ ศูทรหรือจัณฑาลอย่างใดอย่างหนึ่งเลย อาตมาเป็นมนุษย์เหมือนน้องหญิงนี่แหละ”

“ข้าพเจ้าเกรงแต่จะเป็นมลทินแก่พระคุณเจ้า และเป็นบาปแก่ข้าพเจ้าที่ถวายน้ำ การที่ท่านจะรับของจากมือคนต่างวรรณะและโดยเฉพาะวรรณะที่ต่ำอย่างข้าพเจ้าด้วย แล้ว ข้าพเจ้าไม่สบายใจเลย ความจริงข้าพเจ้ามิได้หวังน้ำดอก” นางยังคงยืนกรานอยู่ อย่างเดิม ขณะพูดมีเสียงสั่นน้อยๆ

“น้องหญิง มลทินและบาปจะมีแก่ผู้มีเมตตากรุณาไม่ได้ มลทินย่อมมีแก่ ผู้ประกอบกรรมชั่ว บาปย่อมมีแก่ผู้ไม่สุจริต การที่อาตมาขอ น้ำ และน้องหญิงจะให้น้ำ นั้นเป็นธรรม ธรรมย่อมปลดเปลื้องบาปและมลทิน เหมือนน้ำสะอาดชำระสิ่งสกปรก ฉะนั้นน้องหญิง บัญญัติของพราหมณ์เรื่องบาปและมลทินอันเกี่ยวกับวรรณะนั้น เป็นบัญญัติที่ไม่ยุติธรรม เป็นการแบ่งแยกมนุษย์ให้เห็นห่างจากมนุษย์ เป็นการเหยียดหยามมนุษย์ด้วยกัน เรื่องนี้อาตมาไม่มีแล้ว อาตมาเป็นสมณศากยบุตร สาวก ของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ไม่มีวรรณะ เพราะฉะนั้น ถ้าน้องหญิงต้องการจะให้น้ำ ก็จงเท ลงในบาตรนี้เถิด”

นางรู้สึกจับใจในคำพูดของพระอานนท์ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกในชีวิตของนางที่ ได้ยินคำกระตือรือร้นจากชนซึ่งสมมติเรียกกันว่า “ชั้นสูง” มืออันเรียวงามสั่นน้อยๆ ของ นางค่อยๆ ประจงเทน้ำในหม้อลงในบาตรของท่านอานนท์ ในขณะนั้นนางนั่งคุกเข่า พระอานนท์ยืนโน้มตัวลงรับน้ำจากนางแล้วดื่มด้วยความกระหาย นางซ่อนสายตาขึ้นมอง ดูพระอานนท์ซึ่งกำลังดื่ม น้ำ ด้วยความรู้สึกปิติซาบซ่านแล้วยิ้มอย่างเอียงอาย

“ขอให้มีความสุขเถิด น้องหญิง” เสียงอันไพเราะจากพระอานนท์ หน้าของท่าน ยิ่งแจ่มใสขึ้นเมื่อได้ดื่ม น้ำจะรับความกระหายแล้ว

“พระคุณเจ้าดื่มอีกหน่อยเถิด” นางพูดพลางเอียงหม้อน้ำในท่าจะถวาย

“พอแล้วน้องหญิง ขอให้มีความสุขเถิด”

“พระคุณเจ้า ทำอย่างไรข้าพเจ้าจึงจะทราบนามพระคุณเจ้าพอเป็นมงคลแก่ใจ และความ รู้สึกของข้าพเจ้าบ้าง” นางพูดแล้วก็หันหน้าด้วยความขวยอาย

“น้องหญิง ไม่เป็นไรดอก น้องหญิงเคยได้ยินชื่อพระอานนท์อนุชาของพระพุทธเจ้าหรือไม่?”

“เคยได้ยิน พระคุณเจ้า?”

“เคยเห็นท่านไหม?”

“ไม่เคย พระคุณเจ้า เพราะข้าพเจ้าทำงานอยู่เฉพาะในบ้านและมาตักน้ำที่ฝั่ ไม่มี โอกาสไปที่ใดเลย”

“เวลานี้ น่องหญิงกำลังสนทนากับพระอานนท์อยู่แล้ว”

นางมีอาการตะลึงอยู่ครู่หนึ่ง แล้วแววแห่งปิติค่อยๆ ฉายออกมาทางดวงหน้า และแววตา

“พระคุณเจ้า” นางพูดด้วยเสียงสั่นน้อยๆ “เป็นมงคลแก่โสดและดวงตาของข้าพเจ้ายิ่งนักที่ได้ฟังเสียงของท่าน และได้เห็นท่านผู้มีศีล ผู้มีเกียรติศัพท์ระบือไปไกล ข้าพเจ้าเพิ่งได้เห็นและได้สนทนากับท่านโดยมีรู้มาก่อน นับเป็นบุญอันประเสริฐของข้าพเจ้ายิ่งแล้ว”

และแล้วพระอานนท์ก็ลานางทาสี เดินมุ่งหน้าสู่วัดเขตวันอันเป็นที่ประทับของพระศาสดา เมื่อท่านเดินมาได้หน่อยหนึ่ง ได้ยินเสียงเหมือนมีคนเดินตามมาข้างหลัง ท่านเหลียวดู ปรากฏว่าเป็นนางทาสีที่ถวายน้ำนั้นเองเดินตามมา ท่านเข้าใจว่าบ้านของนางคงจะอยู่ทางเดียวกับที่ท่านเดินมา จึงมิได้สงสัยอะไรและเดินมาเรื่อยๆ จนจวนจะถึงชุมประตู ไม่มีทางแยกไปที่อื่นอีกแล้วนอกจากทางเข้าสู่วัด ท่านเหลียวมาเห็นนางทาสีเดินตามอย่างกระชั้นชิดนัยน์ตาก็จ้องมองดูท่านตลอดเวลา ท่านหยุดอยู่ครู่หนึ่ง พอนางเข้ามาใกล้ท่านจึงกล่าวว่า

“น่องหญิง เธอจะไปไหน?”

“จะเข้าไปในวัดเขตวันนี้แหละเจ้าคะ” นางตอบ

“เธอจะเข้าไปทำไม?”

“ไปหาพระคุณเจ้า สนทนากับพระคุณเจ้า”

“อย่าเลยน่องหญิง เธอไม่ควรจะเข้าไป ที่นี่เป็นที่อาศัยอยู่ของพระสงฆ์ เธอไม่มีธุระอะไร อย่าเข้าไปเลย เธอกลับบ้านเสียเถิด”

“ข้าพเจ้าไม่กลับ ข้าพเจ้ารักท่าน ข้าพเจ้าไม่เคยพบใครดีเท่าพระคุณเจ้าเลย”

“น่องหญิง พระศาสดาตรัสว่า ปกติของคนเราอาจจะรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และต้องอยู่ร่วมกันนานๆ ต้องมีโยนิโสมนสิการและต้องมีปัญญา จึงจะรู้ว่าคนนั้นคนนี้มีปกติอย่างไร คือดีหรือไม่ดี นี่น่องหญิงพบเราเพียงครู่เดียวจะตัดสินได้อย่างไรว่าอาตมาเป็นคนดี อาตมาอาจจะเอาชื่อท่านอานนท์มาหลอกเธอก็ได้ อย่าเข้ามาเลย กลับเสียเถิด”

“พระคุณเจ้าเป็นใครก็ช่างเถิด” นางคงพรวดต่อไป มือหนึ่งถือหมอน้ำซึ่งบัดนี้นางได้เทน้ำออกหมดแล้ว “ข้าพเจ้ารักท่าน ซึ่งข้าพเจ้าสนทนาอยู่ด้วยเวลานี้”

“น่องหญิง ความรักเป็นเรื่องร้าย มิใช่เป็นเรื่องดี พระศาสดาตรัสว่า ความรัก

เป็นเหตุให้เกิดทุกข์โศกและทรมานใจ เธอชอบความทุกข์หรือ?”

“ข้าพเจ้าไม่ชอบความทุกข์เลยพระคุณเจ้า และความทุกข์นั้นใครๆ ก็ไม่ชอบ แต่ข้าพเจ้ามีความรัก โดยเฉพาะรักพระคุณเจ้า”

“จะเป็นไปได้อย่างไร น้องหญิง! ในเมื่อทำเหตุก็ต้องได้รับผล การที่จะให้มีรักแล้วมิให้ทุกข์ติดตามมานั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เป็นไปไม่ได้เลย”

“แต่ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เห็นพระคุณเจ้า ได้สนทนากับพระคุณเจ้าผู้เป็นที่รักอย่างยิ่งของข้าพเจ้า รักอย่างสุดหัวใจเลยทีเดียว”

“ถ้าไม่ได้เห็นอาตมา ไม่ได้สนทนากับอาตมา น้องหญิงจะมีความทุกข์ไหม?”

“แน่นอนทีเดียว ข้าพเจ้าจะต้องมีความทุกข์อย่างมาก”

“นั่นแปลว่าความรักเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แล้วใช่ไหม?”

“ไม่ใช่พระคุณเจ้า นั่นเป็นเพราะการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักต่างหากเล่า มิใช่เพราะความรัก”

“ถ้าไม่มีรัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักจะมีได้หรือไม่?”

“มีไม่ได้เลย พระคุณเจ้า”

“นี่แปลว่าน้องหญิงยอมรับแล้วใช่ไหมว่าความรักเป็นสาเหตุขั้นที่หนึ่งที่จะให้เกิดทุกข์” พระอานนท์พูดจบแล้วยิ้มน้อยๆ ด้วยรู้สึกมีชัย แต่ใครเล่าจะเอาชนะความปรารถนาของหญิงได้ง่ายๆ ลงจะเอาอะไรก็จะเอาให้ได้ เพราะธรรมชาติของเธอมักจะใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ถ้าผู้หญิงคนใดใช้เหตุผลในการตัดสินใจชีวิตหรือในการดำเนินชีวิต หญิงคนนั้นจะเป็นสตรีที่ดีที่สุดและน่ารักที่สุด เหตุผลที่กล่าวนี้มีใช้มากมายอะไรเลย เพียงไม่ถึงกึ่งเท่านั้นด้วยเหตุนี้ แม้นางจะมองเห็นเหตุผลของพระอานนท์ว่าคมคายอยู่ แต่นางก็หายอมนะ นางกล่าวต่อไปว่า

“พระคุณเจ้า ความรักที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังที่พระคุณเจ้ากล่าวมานั้นเห็นจะเป็นความรักของคนที่รักไม่เป็นเสียละกระมัง คนที่รักเป็น ย่อมรักได้โดยมิให้เป็นทุกข์”

“น้องหญิงเคยรักหรือ หมายถึงเคยรักใครคนใดคนหนึ่งมาบ้างหรือไม่ในชีวิตที่ผ่านมา”

“ไม่เคยมาก่อนเลย ครั้งนี้เป็นครั้งแรก และคงจะเป็นครั้งสุดท้ายอีกด้วย”

“เมื่อไม่เคยมาเลย ทำไมเธอจึงจะรักให้เป็นโดยมิต้องเป็นทุกข์เล่า น้องหญิงคนที่จับไฟนั้นจะจับเป็นหรือจับไม่เป็น จะรู้หรือไม่รู้ ถ้าลงได้จับไฟด้วยมือแล้ว ย่อมร้อนเหมือนกัน ใช่ไหม?”

“ใช่ พระคุณเจ้า”

“ความรักก็เหมือนการจับไฟนุ่นแหละ ทางที่จะไม่ให้มือพองเพราะไฟเผามืออยู่ทางเดียว คืออย่าจับไฟ อย่าเล่นกับไฟ ทางที่จะปลอดภัยจากรักก็ฉันทันนั้น มีอยู่ทางเดียว คืออย่ารัก”

“พระคุณเจ้าจะว่าอย่างไรก็ตามเถิด แต่ข้าพเจ้าหักรักรักจากพระคุณเจ้ามิได้เสียแล้ว แม้พระคุณเจ้าจะไม่ปราณีข้าพเจ้าเยี่ยงคนรัก ก็ขอให้พระคุณเจ้ารับข้าพเจ้าในฐานะทาสผู้ซื่อสัตย์ ข้าพเจ้าจักปฏิบัติพระคุณเจ้า บำรุงพระคุณเจ้าเพื่อความสุขของท่าน และของข้าพเจ้าด้วย”

“น้องหญิง ประโยชน์อะไรที่เธอจะมารักคนอย่างอาตมา อาตมารักพระศาสนา และพระมหากษัตริย์หมดหัวใจเสียแล้ว ไม่มีหัวใจไว้รักอะไรได้อีก แม้เธอจะขอสมครอยู่ในฐานะเป็นทาสก็ได้ พระศาสนาทรงห้ามมิให้ภิกษุในพระศาสนามีทาสไว้ใช้ ยิ่งเธอเป็นทาสหญิงด้วยแล้วยิ่งเป็นการผิดมากขึ้น แม้จะเป็นศิษย์คอยปฏิบัติก็ไม่ควร จะเป็นตำหนิของวิญญูชน เป็นทางแห่งความเสื่อมเสีย อาตมาเห็นใจน้องหญิง แต่จะรับไว้ในฐานะใดฐานะหนึ่งไม่ได้ทั้งนั้น กลับเสียเถิดน้องหญิง พระศาสนาหรือภิกษุสามเณรเห็นเข้าจะตำหนิอาตมาได้ นี่ก็จวนจะถึงพระคันธกุฎีแล้ว อย่าเข้ามานะ” พระอานนท์ยกมือขึ้นห้ามในขณะที่นางทาสีจะก้าวตามท่านเข้าไป

พระผู้มีพระภาคทรงสดับเสียงเถียงกันระหว่างพระอานนท์กับสตรี จึงตรัสถามมาจากภายในพระคันธกุฎีว่า

“อะไรกัน อานนท์”

“ผู้หญิง พระเจ้าข้า เขาตามข้าพระองค์เข้ามายังวิหาร”

“ให้เขาเข้ามาเถอะ พามานี้ มาหาตถาคต” พระศาสดาตรัส

พระอานนท์พานางทาสีเข้าเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคมีพระวาจาว่า “อานนท์เรื่องราวเป็นมาอย่างไร ทำไมเขาจึงตามเธอมาถึงนี้?” เมื่อพระอานนท์ทูลให้ทรงทราบแล้วจึงตรัสว่า

“ภคินี เธอรักใคร่พอใจในอานนท์หรือ?”

“พระเจ้าข้า” นางทาสียกมือแค่อกรับตามเป็นจริง

“เธอรักอะไรอานนท์?”

“ข้าพระพุทธเจ้ารักนัยน์ตาพระอานนท์ พระเจ้าข้า”

“นัยน์ตานี้ประกอบด้วยเส้นประสาทและเนื้ออ่อน ต้องหมั่นเช็ดสิ่งสกปรกในดวงตาอยู่เป็นนิตย์ มีขี้ตาไหลออกมาจากนัยน์ตาอยู่เสมอ ครั้นแก่ลงก็จักฝ้าฟาง ขุ่นมัวไม่แจ่มใส อย่างนี้เธอยังรักนัยน์ตาของอาณนทอยู่หรือ?”

“ถ้าอย่างนั้น ข้าพระองค์รักหูของพระอาณนท พระเจ้าข้า”

“ภคินี หูนั้นประกอบด้วยเส้นเอ็นและเนื้อ ภายในช่องหูมีของโสโครกเป็นอันมาก มีกลิ่นเหม็น ต้องแคะไค้อยู่เสมอ ครั้นชราลงก็หนวก จะฟังเสียงอะไรก็ไม่ถนัด หรืออาจไม่ได้ยินเลย ดังนี้แล้ว เธอยังจะรักอยู่หรือ?”

นางเอียงอายเล็กน้อย แล้วตอบเสียงต่อไปว่า “ถ้าอย่างนั้นข้าพระองค์รักจมูกอันโด่งงามของพระอาณนท พระเจ้าข้า”

“ภคินี จมูกนั้นประกอบขึ้นด้วยกระดูกอ่อนที่มีโพรง ภายในมีน้ำมูกและเส้นขนกับของโสโครก มีกลิ่นเหม็นเป็นกొนนๆ อย่างนี้เธอยังจะรักอยู่อีกหรือ?”

ไม่ว่านางจะตอบเสียงไปอย่างไร พระพุทธองค์ก็ทรงชี้แจงให้พิจารณาเห็นความเป็นจริงของร่างกายอันสกปรกเปื่อยเน่านี้ ในที่สุดนางก็นิ่งก้มหน้านิ่ง พระพุทธองค์ตรัสว่า

“ภคินี อันร่างกายนี้สะสมไว้แต่ของสกปรกโสโครก มีสิ่งปฏิกูลไหลออกมาจากทวารทั้ง ๙ มีช่องหู ช่องจมูก เป็นต้น เป็นที่อาศัยแห่งสัตว์เลื้อยคลานน้อย เป็นป่าช้าแห่งซากสัตว์นานาชนิด เป็นรังแห่งโรค เป็นที่เก็บมูล (ปัสสาวะ) และกรีส (อุจจาระ) อุปมาเหมือนถุงหนังซึ่งบรรจุเอาสิ่งโสโครกต่างๆ เข้าไว้และซีมออกมาเสมอๆ เจ้าของกายจึงต้องชำระล้างขัดถูวันละหลายๆ ครั้ง เมื่อเว้นจากการชำระล้างแม้เพียงวันเดียวหรือสองวัน กลิ่นเหม็นก็ปรากฏเป็นที่รังเกียจ เป็นของน่าขยะแขยง”

“ภคินี ร่างกายนี้เป็นเหมือนเรือนซึ่งสร้างด้วยโครงกระดูก มีหนังและเลือดเป็นเครื่องฉาบทา ที่มองเห็นเปล่งปลั่งผุดผาดนั้นเป็นเพียงผิวหนังเท่านั้น เหมือนมองเห็นความงามแห่งหีบศพอันวิจิตรตระการตา ผู้ไม่รู้ก็ติดในหีบศพนั้น แต่ผู้รู้เมื่อทราบว่าเป็นหีบศพ แม้ภายนอกจะวิจิตรตระการตาเพียงไร ก็หาพอใจยินดีไม่ เพราะทราบชัดว่าภายในแห่งหีบอันสวยงามนั้นมีสิ่งปฏิกูลพึงรังเกียจ”

แม้พระศาสดาตรัสอยู่อย่างนี้ ความรักของเธอที่มีต่อพระอาณนทก็หาลดลงไม่ บางคราวแสงสว่างฉายวูบเข้ามาสู่หทัยของนาง ทำให้นางมองเห็นความเป็นจริงตามพระศาสดาตรัสก็ตาม แต่มันมีน้อยเกินไปไม่สามารถจะข่มความเสน่ห์หาที่เธอมีต่อพระอาณนทเสียได้ เหมือนน้ำน้อยไม่พอที่จะดับไฟโดยสิ้นเชิง ไฟคือราคะในจิตใจของ

นางก็ฉันทันที คุณรุ่นอยู่ตลอดเวลา นางคิดว่าทำไฉนหนอจักสามารถอยู่ใกล้พระอานนท์ได้ เมื่อไม่ทราบจะทำประการใด จึงทูลลาพระศาสดาและพระอานนท์กลับบ้าน ก่อนกลับนางไม่ลืมที่จะขำเลียงมองพระอานนท์ด้วยความเสนาหา

เนื่องจากมาเสียเวลาในวัดเขตวันเสียนาน นางจึงกลับไปถึงบ้านเอาจวนค่ำ นางรู้สึกตะครันตะครอทั้งกายและใจ เกรงว่าระหว่างที่นางหายไปนานนี้นายอาจจะเรียกใช้ เมื่อไม่พบ นางคงถูกลงโทษอย่างหนักอย่างที่เคยถูกมาแล้ว อนิจจา ชีวิตของคนทาสช่างไม่มีอิสระและความสุขเสียเลย

เป็นการบังเอิญอย่างยิ่ง ปรากฏว่าตลอดเวลาที่นางหายไปนี้นายมิได้เรียกใช้เลย ผิดจากวันก่อนๆ ที่เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้นอกจากพุทธานุภาพ โอ...พุทธานุภาพช่างน่าอัศจรรย์อะไรเช่นนั้น

คืนนั้นนางนอนกระวนกระวายอยู่ตลอดคืน จะข่มตาให้หลับสักเท่าใดก็หาสำเร็จไม่พอเคลิ้มๆ นางต้องผวาตื่นขึ้นด้วยภาพแห่งพระอานนท์ปรากฏทางประสาทที่หกหรือมโนทวาร นางนอนภาวนาชื่อของพระอานนท์เหมือนนามเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธคุณก็คอยไหลวนเวียนเข้ามาสู่ความสำนึกอันลึกซึ้ง นางคิดว่าภายใต้พุทธฉายาน่าจะมีความสงบเย็นและบริสุทธิ์น่าพึงใจเป็นแน่แท้ แต่จะอย่างไรหนอ จึงจะประสบความสำเร็จตามความสงบเย็นเช่นนั้น

เสียงไก่โห่อยู่ไม่นาน ท้องฟ้าก็เริ่มสว่าง ลมเย็นตอนรุ่งอรุณพัดแผ่วเข้ามาทางช่องหน้าต่าง นางสลัดผ้าห่มออกจากกาย ลุกขึ้นเพื่อเตรียมอาหารไว้สำหรับนาย นางภาวนาอยู่ในใจว่า เช้านี้ขอให้พระอานนท์บิณฑบาตผ่านมาจากทางนี้เถิด

แสงแดดในเวลาเช้าให้ความชุ่มชื้นพอสบาย นางเสร็จธุระอย่างอื่นแล้วออกมายืนเหม่ออยู่หน้าบ้าน มองไปเบื้องหน้าเห็นภิกษุณีรูปหนึ่งมีบาตรในมือเดินผ่านบ้านของนางไป ทันใดนั้นความคิดก็แวบเข้ามา ทำให้นางดีใจจนเนื้อเต้น ภิกษุณี โอ ภิกษุณีเราบวชเป็นภิกษุณีสติ จะได้อยู่ในบริเวณวัดเขตวันกับภิกษุณีทั้งหลาย และคงมีโอกาสได้อยู่ใกล้และพบเห็นพระคุณเจ้าอันเป็นที่รักของเราเป็นแน่แท้

นางลานายไปเฝ้าพระศาสดา และทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยแห่งนางแล้ว ประทานอนุญาตให้อุปสมบทอยู่ ณ สำนักแห่งภิกษุณีในวัดเขตวันนั่นเอง

เมื่อบวชแล้วภิกษุณีรูปใหม่ก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นพระธรรมวินัยตั้งใจประพฤติปฏิบัติด้วยดี สำรวมอยู่ในสิกขาบพปาติโมกข์ มีสิกขาและอาชีวะเสมอด้วย

ภิกษุณีทั้งหลาย เป็นที่รักใคร่ชอบพอของภิกษุณีอื่นๆ ทั้งนี้เพราะนางเป็นผู้เสงี่ยม
เจียมตนและพอใจในวิเวกอีกด้วย

ถึงกระนั้นก็ตาม ทุกเวลาบ่าย เมื่อนางได้เห็นพระอานนท์ขณะให้อาบาทแก่ภิกษุณี
บริษัท ความรัญจวนใจก็ยังเกิดขึ้นรบกวนนางอยู่มิเว้นวาย จะพยายามข่มด้วยอสุภ
กรรมฐานสักเท่าใด ก็หาสงบราบคาบอย่างภิกษุณีอื่นๆ ไม่

คราวหนึ่งนางได้ฟังโอวาทจากพระศาสดาเรื่องกิเลส ๓ ประการ คือ ราคะ โทสะ
และโมหะ พระพุทธองค์ตรัสว่า

“กิเลสทั้ง ๓ ประการนี้ย่อมเผาบุคคลผู้ยอมอยู่ใต้อำนาจของมันให้ร้อน
กระวนกระวาย เหมือนไฟเผาไหม้ท่อนไม้และแกลบให้แห้งเกรียม ข้อแตกต่างแห่งกิเลส
ทั้ง ๓ ประการนี้ก็คือ ราคะนั้นมีโทษน้อยแต่คลายช้า โทสะมีโทษมากแต่คลายเร็ว โมหะ
มีโทษมากด้วย คลายช้าด้วย บุคคลซึ่งออกบวชแล้วประพฤติดนเป็นผู้ไม่มีเรื่อ น เรียกว่า
ได้ชักกายออกห่างจากกามราคะ แต่ถ้าใจยังหมกมุ่นพัวพันอยู่ในกาม ก็หาสำเร็จ
ประโยชน์แห่งการบวชไม่ คือเขาไม่สามารถจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบได้ อุปมาเหมือน
ไม้สดชุ่มอยู่ด้วยยาง แม้จะวางอยู่บนบก บุคคลผู้ต้องการไฟก็ไม่อาจนำมาสี้ให้เกิดไฟขึ้น
ได้ เพราะฉะนั้น ภิกษุ ภิกษุณีผู้ชักกายออกจากกามแล้ว ควรพยายามชักใจออกจากกาม
ความเพลิดเพลินหลงใหลเสียด้วย”

นางได้ฟังพระพุทธภาษิตนี้แล้ว ให้รู้สึกละอายใจตนเองสุดประมาณที่นางเข้ามา
บวชก็มีได้มุ่งหมายเพื่อกำจัดทุกข์ให้สูญสิ้นหรือเพื่อทำลายกองตัณหาอะไรเลย แต่เพื่อ
ให้มาอยู่ใกล้คนอันเป็นที่รัก คิดดูแล้วเหมือนนำน้ำมันมาวางไว้ใกล้เพลิง มันมีแต่จะลุก
เป็นไฟกองมหึมาขึ้นสักวันหนึ่ง

เมื่อปรารภดังนี้ นางยิ่งกระวนกระวายใจมากขึ้น พระอานนท์หรือก็ไม่เคยทักทาย
ปราศรัยเป็นส่วนตัวเอง การที่ได้เห็นคนอันเป็นที่รักเป็นความสุขก็จริง แต่มันเล็กน้อย
เกินไป เมื่อนำมาเทียบกับความทรมาณในขณะที่ต้องอยู่โดดเดี่ยวและว้าเหว่ กาสาว
พัสดร์เป็นกำแพงเหลืองมโหฬารที่คอยกั้นมิให้ความรักเดินถึงกัน ถึงกระนั้นก็ยังมิภิกษุ
และภิกษุณีบางท่านกระโดดข้ามกำแพงนี้ ล่วงละเมิดสิกขาบทวินัยของพระองค์จนได้
นางคิดมาถึงเรื่องนี้แล้วเสียวสันหลังวาบ เหมือนถูกก้อนหินอะอันเยือกเย็นโดยไม่รู้สีกตัว
มาก่อน

นางพยายามสะกดใจมิให้คิดถึงพระอานนท์ พยายามท่องบ่นสาธยายพระธรรม
วินัย แต่ทุกขณะจิตที่ว่างลง ดวงใจของนางก็จะคร่ำครวญรำพันถึงพระอานนท์อีก นาง

รู้สึกปวดศีรษะและวิงเวียน เพราะความคิดหมกมุ่นลับสนนี้เองกระมังที่พระอานนท์พูดไว้ แต่แรกที่พบกันว่าความรักเป็นความร้าย

วันหนึ่ง นางชวนเพื่อนภิกษุณีรูปหนึ่งไปหาพระอานนท์ พระอานนท์เป็นผู้มี อดยาศัยงาม จึงต้อนรับนางด้วยเมตตาธรรม นางรู้สึกชุ่มชื้นขึ้นบ้าง เหมือนข้าวกล้า ที่จวนแห้งเกรียมเพราะขาดน้ำชุ่มชื้นขึ้น เพราะฝนผิติดฤดูกาลหลั่งลงมา แต่เมื่อนาง จะลากลับนั่นเอง พระอานนท์พูดว่า

“น้องหญิง ต่อไปเมื่อไม่มีธุระอะไรก็อย่ามาอีก ถ้ามีความสงสัยเกี่ยวกับข้อธรรม วินัยอันใด ก็ให้ถามเมื่ออาตมาไปสู่สำนักภิกษุณีเพื่อให้โอวาท”

คืนนั้นนางนอนร้องไห้ตลอดคืน น้อยใจ เสียใจ และเจ็บใจตนเอง “พระอานนท์ หรือก็ช่างใจไม่ไ้ระกำเสียเต็มประดา จะเห็นแก่ความรักของเราบ้างก็ไม่มีเลย” นางยัง คิดยิ่งซ้ำใจและน้อยใจ

ภิกษุณีผู้พักอยู่ ณ ที่ใกล้ ได้ยินเสียงสะอื้นในยามดึก จึงลุกมาหาด้วยความ เป็นห่วง ถามนางว่า

“โกกิล่า มีเรื่องอะไรหรือ?”

“อ้อ ไม่มีอะไรดอก สุมิตรา ข้าพเจ้าฝันร้ายไป รู้สึกตกใจมากเลยร้องไห้ออกมา ขอบใจมากที่ท่านเป็นห่วงข้าพเจ้า” นางตอบ ผินสีหน้าให้ชุ่มชื้นขึ้น

“พระศาสดาสอนว่า ให้เจริญเมตตาแล้วจะไม่ฝันร้าย ท่านเจริญเมตตาหรือเปล่า ก่อนนอนนะ” ภิกษุณีสุมิตรากล่าวอย่างกั่นเอง

“อ้อ เมื่อเจริญเมตตาแล้วจะไม่ฝันร้ายอย่างนั้นหรือ?”

“ใช่”

“ก่อนนอนคืนนี้ ข้าพเจ้าลืมไป ท่านกลับไปนอนเถิด ข้าพเจ้าขอภัยด้วยที่ร้องให้ ดังไปจนท่านตื่น”

เมื่อภิกษุณีสุมิตรากลับไปแล้ว ภิกษุณีโกกิลาก็คิดถึงชีวิตของตัวเอง ชีวิตของนาง เต็มไปด้วยความเป็นทาส เมื่อก่อนบวชก็เป็นทาสทางกาย พอปลีกจากทาสทางกาย มาได้ก็มาตกเป็นทาสทางใจเข้าอีก แนนอนที่เดียวผู้ใดตกอยู่ในความรัก ดวงใจของ ผู้นั้นย่อมเป็นทาส ทาสของความรัก ทาสรักนั้นจะไม่มีใครสามารถช่วยปลดปล่อยได้ นอกจากเจ้าของดวงใจจะปลดปล่อยเอง นางหลับไปด้วยความอ่อนเพลียเมื่อจวนจะ รุ่งสางอยู่แล้ว ❀

๗

กับโกกิลากิษุณี

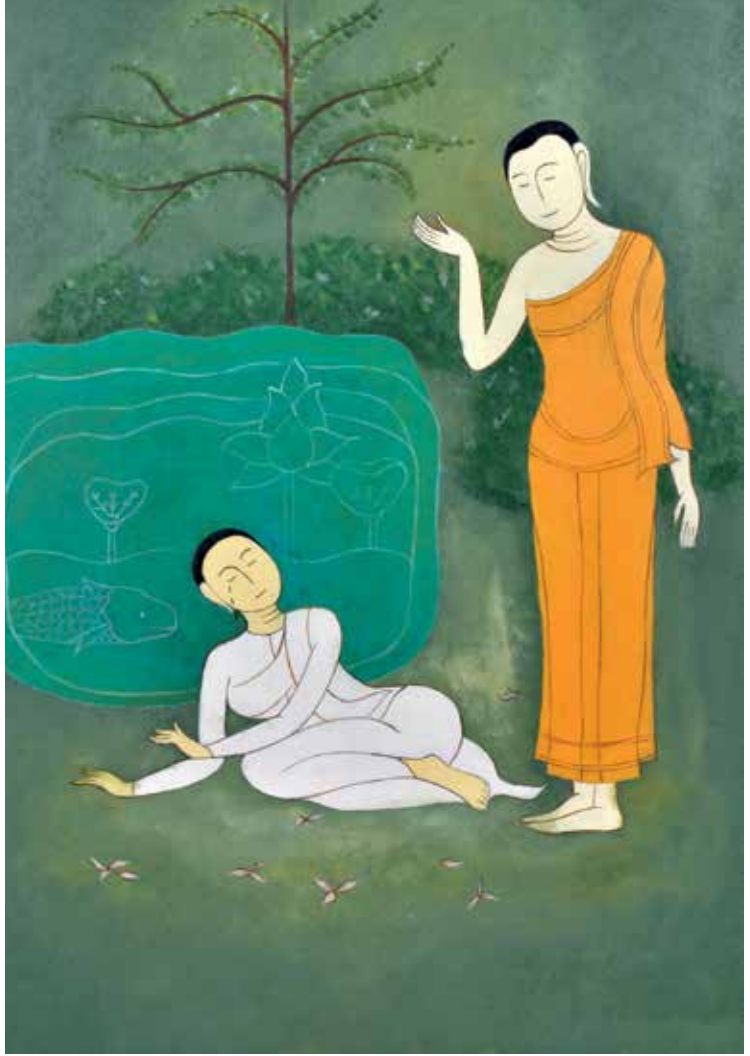


ในที่สุดเมื่อเห็นว่าจะสะกดไว้ไม่อยู่แล้ว นางจึงตัดสินใจลาพระศาสดา พระอานนท์ และเพื่อนภิกษุณีอื่นๆ จากวัดเชตวัน เมืองสาวัตถี มุ่งหน้าสู่โฆสิตาราม เมืองโกสัมพี ด้วยคิดว่า “การอยู่ห่าง อาจจะเป็นยารักษาโรคได้บ้างกระมัง”

นางจากเชตวันด้วยความอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างยิ่ง อุปมาเหมือนมารดาต้องจำใจจาก บุตรสุดที่รักของตัวจนใดก็ฉนั้น นางอยู่จำพรรษา ณ โฆสิตาราม ซึ่งโฆสิตมหาเศรษฐี สร้างถวายพระพุทธองค์ ๓ เดือนที่อยู่ห่างจากพระอานนท์ดวงจิตของนางผ่องแผ้ว แจ่มใสขึ้น การทอ่งบ่นสาธยายและการบำเพ็ญสมณธรรมก็ดีขึ้นตามไปด้วย นางคิดว่า คราวนี้คงตัดอาลัยในพระอานนท์ได้เป็นแน่แท้

แต่ความรักย่อมมีวงจรของมัน จนกว่ารักนั้นจะสิ้นสุดลง ชีวิตมักจะเป็นอย่างนี้ เสมอ เมื่อใครคนหนึ่งพยายามดิ้นรนหาความรัก เขามักจะไม่สมปรารถนา แต่พอเขา ทำท่าจะหนี ความรักก็ตามมา ความรักจึงมีลักษณะคล้ายเงา เมื่อบุคคลวิ่งตาม มันจะ วิ่งหนี แต่เมื่อเขาวิ่งหนี มันจะวิ่งตาม

ด้วยกฎอันนี้กระมัง เมื่อนางหนีรักออกจากเชตวันและมาสงบอยู่ ณ กรุงโกสัมพีนี้ เมื่อออกพรรษาแล้ว ชาวการเสด็จสู่กรุงโกสัมพีของพระผู้มีพระภาคก็แพร่สะพัดมา ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าพระอานนท์จะต้องตามเสด็จมาด้วย



ชาวโกสัมพีทราบข่าวนี้ด้วยความชื่นชมโสมนัส ภิกษุสงฆ์ต่างจัดแจงปิดกวาดเสนาสนะ เตรียมพระคันธกุฎีที่ประทับของพระศาสดา พระเจ้าอุเทนเองซึ่งไม่ค่อยจะสนพระทัยในทางธรรมนัก ก็อดที่จะทรงปริดาปราโมชมิได้ เพราะถือว่าพระศาสดาเสด็จไป ณ ที่ใด ย่อมนำความสุขและมงคลไปสู่ที่นั่นด้วย การสนทนาเรื่องการเสด็จมาของพระศาสดามีอยู่ทุกหัวระแหงแห่งกรุงโกสัมพี ศาสดาคณาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ ก็เตรียมผูกปัญหาเพื่อทูลถาม บางท่านก็เตรียมถามเพื่อความรู้ความเข้าใจจริง และบางท่านก็ต้องเตรียมถามเพียงเพื่อเทียบเคียงความคิดเห็นเท่านั้น หมู่ภิกษุสงฆ์ปติปราโมชเป็นอันมาก เพราะการเสด็จมาของพระศาสดาย่อมหมายถึงการได้ยินได้ฟังมธุรภาชิตจากพระองค์ด้วย และบางท่านอาจจะได้บรรลุคุณวิเศษเปื่องสูงเพราะธรรมเทศนานั้น

ใครจะทราบบ้างเล่าว่า ดวงใจของโกกิลภิกษุณีจะเป็นประการใด เมื่อบ่ายวันหนึ่ง เพื่อนภิกษุณีนាំข่าวมาบอกนางว่า

“นี่ โกกิล่า ท่านทราบไหมว่าพระศาสดาจะเสด็จมาถึงเร็วๆ นี่”

“อย่างนั้นหรือ?” นางมีอาการตื่นเต้นเต็มที่ “เสด็จมาองค์เดียวหรืออย่างไร?”

“ไม่องค์เดียวหรอก ใครๆ ก็รู้ว่าเมื่อพระพุทธร่องค์เสด็จมาจะต้องมีพระเถระผู้ใหญ่มาด้วยหรืออาจจะมาสวมทาบที่หลังก็ได้ แต่ท่านที่ต้องตามเสด็จแน่ คือพระอานนท์ พุทธอนุชา”

“พระอานนท์” นางอุทาน พร้อมด้วยเอามือทาบอก

“ทำไมหรือ โกกิล่า ดูท่านตื่นเต้นมากเหลือเกิน?” ภิกษุณีรูปนั้นถามอย่างสงสัย

“เปล่าดอก ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะได้เฝ้าพระศาสดา และฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ ดีใจจนควบคุมตัวไม่ได้” นางตอบเสียง

“ใครๆ เขาก็ตั้งใจกันทั้งนั้นแหละโกกิล่า คราวนี้เราคงได้ฟังธรรมกถาอันลึกซึ้ง และได้ฟังมธุรภาสิตของพระมหาเถระ เช่นพระสารีบุตรและพระมหากัสสปะ หรือพระอานนท์ เป็นต้น” ภิกษุณีรูปนั้นกล่าว

วันที่รอคอยก็มาถึง พระศาสดา มีพระภิกษุสงฆ์อรหันต์หมู่ใหญ่แวดล้อมเสด็จถึงกรุงโกสัมพี พระราชาธิบดีอุเทนและเสนามหาอำมาตย์ พ่อค้า ประชาชน สมณพราหมณ์ อาจารย์ ถวายการต้อนรับอย่างมโหฬาร ยิ่งก่อนถึงชัมประตุโฆสิตาราม ประมาณ กิ่งโยชนมีประชาชนจำนวนแสนคอยรับเสด็จ มรรคาดารดาษไปด้วยกลีบดอกไม้ นานาพันธุ์หลากสี ที่ประชาชนนำมาโปรยปรายเพื่อเป็นพุทธบูชา

ในบริเวณอารามก่อนเสด็จถึงพระคันธกุฎี มีภิกษุและภิกษุณีจำนวนมากรอรับเสด็จ ทุกท่านมีแววแห่งปิติปราโมช ถวายบังคมพระศาสดาด้วยความเคารพอันสูงสุด พระอานนท์ตามเสด็จพระพุทธร่องค์ด้วยกิริยาที่งดงามมองดูน่าเลื่อมใส ทุกคนต่างชื่นชมพระศาสดาและพระอานนท์ และผู้ที่ชื่นชมในพระอานนท์เป็นพิเศษก็เห็นจะเป็นโกกิล่า ภิกษุณีนั่นเอง

ทันใดที่นางได้เห็นพระอานนท์ ความรักซึ่งสงบตัวอยู่ก็พุ่งขึ้นมาอีก คราวนี้ดูเหมือนจะรุนแรงยิ่งกว่าคราวก่อน เพราะเป็นเวลา ๓ เดือนแล้วที่นางมิได้เห็นพระอานนท์ ความรักที่ทำท่าจะสงบลงนั้น มันเป็นเหมือนดินเผาซึ่งถูกริดรอน ณ เบื้องปลายเมื่อขึ้นใหม่ย่อมขึ้นได้สวยกว่า มากกว่า และแผ่ขยายโตกว่า ฉะนั้น

นางรีบกลับสู่ห้องของตน บัดนี้ ใจของนางเริ่มปั่นป่วนรวนเรอีกแล้ว จริตที่เดียวในจักรวาลนี้ไม่มีไฟอะไรร้อนแรงและดับยากเท่าไฟรัก ความรักเป็นความเรียกร้องของหัวใจ มนุษย์เราทำอะไรลงไปเพราะเหตุเพียง ๒ อย่างเท่านั้น คือเพราะหน้าที่อย่างหนึ่ง

และเพราะความเรียกร้องของหัวใจอีกอย่างหนึ่ง ประการแรก แม้จะสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง มนุษย์ก็ไม่ค่อยจะเดือดร้อนเท่าใดนัก เพราะคนส่วนมากหาได้รักหน้าที่เท่ากับความสุส่วนตัวไม่ แต่สิ่งที่หัวใจเรียกร้องนี่สิ ถ้าไม่สำเร็จ หรือไม่สามารถสนองได้ หัวใจจะรำร่อยอยู่ตลอดเวลา มันจะทรมาณไปจนกว่าจะหมดฤทธิ์ของมันหรือมนุษย์ผู้นั้นตายจากไป

โกกิลากฤษณ์กำลังต่อสู้กับสิ่ง ๒ อย่างนี้อย่างน่าสงสาร หน้าที่ของนางคือ การทำลายความรักความใคร่ บัดนี้นางเป็นกฤษณ์ มิใช่หญิงชาวบ้านธรรมดา นางจึงต้องพยายามกำจัดความรักความใคร่ระหว่างเพศให้หมดไป แต่หัวใจของนางกำลังเรียกร้องหาความรัก หน้าที่กับความเรียกร้องของหัวใจ อย่างไหนจะแพ้จะชนะ ก็แล้วแต่ความเข้มแข็งของอำนาจฝ่ายสูงหรือฝ่ายต่ำ ผู้หญิงนั้นลงได้ทุมเทความรักให้แก่ใครแล้วก็มันคงเหนียวแน่นยิ่งนัก ยากที่จะถ่วงถอน และความรักที่ไม่มีทางสมปรารถนาเลยนั้นเป็นความปวดร้าวอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง ดวงใจของเธอยะระบมบ่มหนอง ในที่สุดก็แตกสลายลงด้วยความชอกช้ำนั้น อนิจจา กอกिला แม้เธอจะรู้ว่าความรักของเธอไม่มีทางจะสมปรารถนาได้เลย แต่เธอก็ยังรักสุดที่จะหักห้ามและถ่วงถอนได้

อีกคืนหนึ่งที่นางต้องกระวนกระวายร่ายจวนจิตถึงพระอาณนท นอนพลิกไปพลิกมา นัยน์ตาเหม่อลอยอย่างไร้จุดหมาย นานๆ จึงจะจับนิ่งอยู่ที่เพดานหรือขอบหน้าต่าง นางรู้สึกว้าวุ่นเหมือนอยู่ท่ามกลางป่าลึกเพียงคนเดียว ทำไมนางจึงว้าวุ่นในเมื่อคืนนั้นเป็นคืนแรกที่พระศาสดาเสด็จมาถึง ราชามหาอำมาตย์และพ่อค้าคหบดีมากหลายมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเหมือนสายน้ำที่หลั่งไหลอยู่มิได้ขาดระยะ มันเป็นเรื่องของผู้หญิงที่ผู้ชายน้อยคนนักจะเข้าใจและเห็นใจ

กฤษณ์โกกิลาทอนสะอื้นเบาๆ เมื่อเราร้อนและกลัดกลุ้มถึงที่สุด น้ำตาเท่านั้นที่จะช่วยบรรเทาความระทมขมขื่นลงได้บ้าง เพื่อนที่ดีในยามทุกข์สำหรับผู้หญิงก็คือน้ำตา ดูเหมือนจะไม่มีอะไรอีกแล้วจะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจได้เท่านั้นตา แม้มันจะหลั่งไหลจากขั้วหัวใจ แต่มันก็ช่วยบรรเทาความอึดอัดลงได้บ้าง

เนื่องจากผู้หญิงถือว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของความรัก ตรงกันข้ามกับผู้ชายซึ่งมักจะเห็นว่าความรักเป็นเพียงบางส่วนของชีวิตเท่านั้น เมื่อเกิดความรักผู้หญิงจึงทุมเทชีวิตและจิตใจให้แก่ความรักนั้น ทุมเทอย่างยอมเป็นทาส กอกिलाเป็นผู้หญิงคนหนึ่งในโลก เธอจะหลีกเลี่ยงความจริงในชีวิตหญิงไปได้อย่างไร

พระดำรัสของพระศาสดา ซึ่งทรงแสดงแก่พุทธบริษัทเมื่อสาธยายยังคงแว่วอยู่ในโสตของนาง พระองค์ตรัสว่า “ไม่ควรปล่อยตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งความรัก

เพราะการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักเป็นเรื่องทรมาน และเรื่องที่จะบังคับมิให้พลัดพรากก็เป็นสิ่งที่สุดวิสัย ทุกคนจะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง” พระพุทธรูปนี้ช่างเป็นความจริงเสียนี้กระไร แต่เธอจะพยายามหักห้ามมิให้คิดถึงพระอานนท์สักเท่าใดก็หาสำเร็จไม่ เธอตกเป็นทาสแห่งความรักแล้วอย่างหมดสิ้นหัวใจ

รุ่งขึ้นเวลาบ่าย นางเที่ยวเดินชมโน่นชมนี้ในบริเวณโฆสิตารามเพื่อบรรเทาความกระวนกระวายกลัดกลุ้มร้อน เธอเดินมาหยุดยืนอยู่ริมสระซึ่งมีบัวบานสะพรั่ง รอบๆ สระมีม้านั่งทำด้วยไม้และมีพนักพิงอย่างสบาย เธอชอบมานั่งเล่นบริเวณสระนี้เสมอๆ ดูดอกบัว ดูแมลงซึ่งบินวนไปเวียนมาอยู่กลางสระ ลมพัดเฉื่อยฉิวหอบเอากลิ่นดอกบัว และกลิ่นน้ำคละเคล้ากันมาทำให้นางมีความชุ่มชื้นบ้าง ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อชีวิตเสมอ มันเป็นเพื่อนที่ดีทั้งยามสุขและยามทุกข์ ชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติมักจะเป็นชีวิตที่ชื่นสุขเบาสบาย ยิ่งมนุษย์ทอดทิ้ง ห่างเหินจากธรรมชาติมากเท่าใด เขาก็ยิ่งห่างความสุขออกไปทุกทีมากเท่านั้น

ขณะที่นางกำลังเพลินอยู่กับธรรมชาติอันสวยงาม และดูเหมือนความชุ่มร้อนจะลดลงไปบ้างนั่นเอง นางได้ยินเสียงเหมือนคนเดินอยู่เบื้องหลัง ทันทิที่นางเหลียวไปดูภาพ ณ เบื้องหน้านางเข้ามาทำลายความสงบราบเรียบโดยพลัน พระอานนท์และโฆสิตมหาเศรษฐีเจ้าของอารามนั่นเอง นางรู้สึกตะครันตะครอ มือและริมฝีปากของนางเริ่มสั่นน้อยๆ เหมือนคนเริ่มจะจับไข้เมื่อพระอานนท์เข้ามาใกล้ นางถอยหลังไปนิดหนึ่งโดยมิได้สำนึกว่าเบื้องหลังของนาง ณ บัดนี้คือสระน้ำ บึงเอิญท้าวข้างหนึ่งของเธอเหยียบดินแข็งก้อนหนึ่งเธอเสียหลักและล้มลง

พระอานนท์และโฆสิตมหาเศรษฐีตกตะลึงจ้องยืนนิ่งเหมือนรูปปั้นศิลาสักครู่หนึ่งจึงได้สติ แต่ไม่ทราบจะช่วยเธอประการใด เธอเป็นภิกษุณี อันใครๆ จะถูกต้องมิได้ อย่างพูดถึงพระอานนท์เลยแม้โฆสิตมหาเศรษฐีเองก็ไม่กล้ายื่นมือประคองนางให้ลุกขึ้น นางพยายามช่วยตัวเองจนสามารถลุกขึ้นมาสำเร็จ แล้วคุกเข่าลงเบื้องหน้าพระอานนท์ก้มหน้าหนึ่งด้วยความละอาย

“น้องหญิง” เสียงทุ้มๆ นุ่มนวลของพระอานนท์ปรากฏแก่โสตของนางเหมือนแว่วมาตามสายลมจากที่ไกล “อาตมาขออภัยด้วย ที่ทำให้เธอตกใจและลำบาก เธอเจ็บบ้างไหม?”

เสียงเรียบๆ แต่แฝงไว้ด้วยความหวังใยของพระอานนท์ ได้เป็นเหมือนน้ำทิพย์ ชโลมใจนางให้ชื่นบาน อะไรเล่าจะเป็นความชื่นใจของสตรีมากเท่ารู้ลึกว่าชายที่ตนพะวง รักมีความหวังใยในตน สตรีเป็นเพศที่จำความดีของผู้อื่นได้เก่งพอๆ กับการให้อภัย และลืมความผิดพลาดของชายอันตนรัก เหมือนเด็กน้อยแม้จะถูกเฆี่ยนมาจนปวดร้าว ไปทั้งตัว แต่พอมารดาผู้เฒ่าจะวางไม้เรียวแล้วหันมาปอบด้วยคำอันอ่อนหวานสักครู่หนึ่ง และแถมด้วยขนมชิ้นน้อยๆ บ้างเท่านั้น เด็กน้อยจะลืมเรื่องไม้เรียว กลับหันมาชื่นชม ยินดีกับคำปอบโยนและขนมชิ้นน้อย เขาจะซุกตัวเข้าสู่อ้อมอกของมารดาและกอดรัด เหมือนอาลยอย่างที่สุด การให้อภัยแก่คนที่ตนรักนั้นไม่มีที่สิ้นสุดในหัวใจของสตรี และ บางทีก็เป็นเพราะธรรมชาติอันนี้ด้วยที่ทำให้เธอชอกช้ำแล้วชอกช้ำอีก แต่มนุษย์ทั้งบุรุษ และสตรีเป็นสัตว์โลกที่ไม่ค่อยรู้จักเข็ดหลาบ จึงต้องชอกช้ำด้วยกันอยู่เนืองๆ

นางซ่อนสายตาขึ้นมองพระอานนท์แวบหนึ่งแล้วคงก้มหน้าต่อไป ไม่มีเสียงตอบ จากนาง เหมือนมีอะไรมาจุกที่คอหอย เธอพูดไม่ออกบอกไม่ถูกว่า เธอดีใจหรือเสียใจ ที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น

“น้องหญิง” เสียงพระอานนท์ถามขึ้นอีก “เธอเจ็บข้างไหน? อาตมาเป็นห่วงว่า เธอจะเจ็บ”

“ไม่เป็นไร พระคุณเจ้า” เสียงตอบอย่างยากเย็นเต็มที่

“เธอมาอยู่ที่นี้สบายดีหรือ?”

“พอทนได้ พระคุณเจ้า”

“แม่นางต้องการอะไรเกี่ยวกับปัจจัย ๔ ขอให้บอกข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอปวารณาไว้” ท่านเศรษฐีพูดขึ้นบ้าง แล้วพระอานนท์และโสมสิดเศรษฐีก็จากไป

นางมองตามพระอานนท์ด้วยความรัญจวนพิศواس นางรู้สึกเหมือนอยากให้หกล้ม วันละ ๕ ครั้ง ถ้าการหกล้มนั้นเป็นเพราะเธอได้เห็นพระอานนท์อันเป็นที่รัก นางเดิน ตามพระอานนท์ไปเหมือนถูกละกด ความรักทำให้บุคคลทำสิ่งต่างๆ อย่างครึ่งหลับครึ่งตื่น ครู่หนึ่งนางจึงหยุดเหมือนนึกอะไรขึ้นได้แล้วเหลียวหลังกลับสู่ที่อยู่ของนาง

นางกลับสู่ภิกขุณูปัสสยะที่พักของภิกษุณี ด้วยหัวใจที่เศร้าหมอง ความอยากพบ และอยากสนทนาด้วยพระอานนท์นั้นมีมากที่สุดประมาณ บุคคลเมื่อมีความปรารถนา อย่างรุนแรง ย่อมคิดหาอุบายเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ปรารถนานั้น เมื่อไม่ได้โดยอุบายที่ชอบ ก็พยายามทำโดยเล่ห์กลมารยา สุดแล้วแต่ความปรารถนานั้นจะสำเร็จได้โดยประการใด โดยเฉพาะความปรารถนาในเรื่องรักด้วยแล้ว ย่อมหันเหบิดเบือนจิตใจของผู้ตกอยู่ภายใต้

อำนาจของมันให้กระทำทุกอย่าง พระพุทธองค์จึงตรัสว่า เมื่อใดความรักและความ
หลงครอบงำ เมื่อนั้นบุคคลก็มีตมณเหมือนคนตาบอด

นางปิดประตูกุณโณนเหมือนคนเจ็บหนัก ภิกษุณีผู้อยู่ห้องติดกันได้ยินเสียงคราง
จึงเคาะประตูเรียก

“ท่านเป็นอะไรหรือ โกกิลา?” สุนันทาภิกษุณีถามด้วยความเป็นห่วง

“ไม่เป็นไรมากดอก สุนันทา ปวดศีรษะเล็กน้อย แต่ดูเหมือนจะมีอาการไข้ ตะครัน
ตะครอ เนื้อตัวหนักไปหมด” โกกิลาตอบ

“ฉันยาแล้วหรือ?”

“เรียบร้อยแล้ว”

“อ้อ มีอะไรจะให้ข้าพเจ้าช่วยท่านบ้าง ไม่ต้องเกรงใจนะข้าพเจ้ายินดีเสมอ”

“มีธุระบางอย่าง ถ้าท่านเต็มใจจะช่วยเหลือก็พอทำได้” โกกิลาพูด มีแววเข้มขึ้นขึ้น

“มีอะไรบอกมาเถิด ถ้าข้าพเจ้าพอช่วยได้ก็ยินดี” สุนันทาตอบด้วยความจริงใจ

“ท่านรู้จักพระอานนท์มิใช่หรือ?”

“รู้สิโกกิลา พระอานนท์ ใครๆ ก็ต้องรู้จักท่าน เว้นแต่ผู้ไม่รู้จักพระผู้มีพระภาคเจ้า
เท่านั้น ท่านมีธุระที่พระอานนท์หรือ?”

“ถ้าไม่เป็นการลำบากแก่ท่าน ข้าพเจ้าอยากวานให้ท่านช่วยนิมนต์พระอานนท์
มาที่นี่ ข้าพเจ้าอยากฟังโอวาทจากท่าน เวลานี้ข้าพเจ้ากำลังป่วย ชีวิตเป็นของไม่แน่
พระพุทธองค์ตรัสไว้มิใช่หรือว่า ความแตกดับแห่งชีวิต ความเจ็บป่วย กาลเป็นที่ตาย
สถานที่ทิ้งร่างกายและคติในสัมปรายภพเป็นสิ่งที่ไม่มีเครื่องหมาย ใครๆ รู้ไม่ได้
เพราะฉะนั้น ขอท่านอาศัยความอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าไปหาพระอานนท์ แล้วเรียน
ท่านตามคำของข้าพเจ้าว่า โกกิลาภิกษุณีขออนุญาตการทำด้วยเศียรเกล้า เวลานี้นางป่วย
ไม่สามารถลุกขึ้นได้ ถ้าพระคุณเจ้าจะอาศัยความกรุณาไปเยี่ยมไข้ จะเป็นประโยชน์เกื้อกูล
และความสุขแก่นางหาหน่อยไม่”

เวลานั้นป่วยมากแล้ว ความอบอุ่นลดลง บริเวณอารามซึ่งมีพันธุ์ไม้หลายหลาก
ดูร่มรื่นยิ่งขึ้น นกเล็กๆ บินกึ่งไม้ร่วงไล่กันอย่างพลัดพลัด บางพวกร้องทักทายกันอย่าง
สนิทสนมและชื่นสุข ด้รจจานเป็นสัตว์โลกที่มีความรู้น้อยและความสามารถน้อย มันมี
ความรู้ความสามารถแต่เพียงหากินและหลบหลีกภัยเฉพาะหน้า แต่ดูเหมือนมันจะ
มีความสุขยิ่งกว่ามนุษย์ซึ่งถือตนว่าฉลาดและมีความสามารถเหนือสัตว์โลกทั้งมวล
เป็นความจริงที่ว่าความสุขนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจ มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศไหนและ

ภาวะใด ถ้าสามารถพอใจในภาวะนั้นได้ เขาก็มีความสุข คนยากจนหาเข้ากินคำอาจะมีความสุขกว่ามหาเศรษฐีหรือมหาราชาผู้ร่ำรวยอยู่เสมอ เพราะความปรารถนาและทะยานอยากอันไม่รู้จักสิ้นสุด มนุษย์เราจะมีสติปัญญาฉลาดปานใดก็ตาม ถ้าไร้เสียแล้วซึ่งปัญญาในการหาความสุขให้แก่ตนโดยทางที่ชอบ เขาผู้นั้นควรจะทะนงตนว่าฉลาดกว่าสัตว์ละหรือ?

มนุษย์ส่วนใหญ่มักจะปล่อยให้ความอยากความดิ้นรนออกหน้า แล้ววิ่งตามเหมือนวิ่งตามเงาของตนเองในเวลาบ่าย ยิ่งวิ่งตาม ก็ดูเหมือนเงาจะห่างตัวออกไปทุกที ทุกคนต้องการและมุ่งมั่นในความสุข แต่ความสุขก็เป็นเหมือนเงานั้นเอง ความสุขมิใช่เป็นสิ่งที่เราจะต้องแสวงหาและมุ่งมอง หน้าที่โดยตรงที่มนุษย์ควรทำนั้นคือการมองทุกข์ให้เห็น พร้อมทั้งตรวจสอบพิจารณาสาเหตุแห่งทุกข์นั้นแล้วทำลายสาเหตุแห่งทุกข์เสีย โดยนัยนี้ความสุขก็จะเกิดขึ้นเองเหมือนผู้ปรารถนาความสุขความเจริญแก่ประเทศชาติ ถ้าปราบเสี้ยนหนามและเรื่องร้ายในประเทศมิได้ ก็อย่าหวังเลยว่า ประชาชาติจะเจริญและผาสุกหรือเหมือนผู้ปรารถนาสุขแก่ร่างกาย ถ้ายังกำจัดโรคในร่างกายมิได้ ความสุขกายจะมีได้อย่างไร แต่ถ้าร่างกายปราศจากโรค มีอนามัยดี ความสุขกายก็มีมาเอง

ด้วยประการฉะนี้ปรัชญาเถรวาทจึงให้หลักเราไว้ว่า “มองทุกข์ให้เห็นจึงเป็นสุข” อธิบายว่า เมื่อเห็นทุกข์ กำหนดรู้ทุกข์ และค้นหาสมุฏฐานของทุกข์ แล้วทำลายสาเหตุแห่งทุกข์นั้นเสีย เหมือนหม้อทำลายเชื้ออันเป็นสาเหตุแห่งโรค ยิ่งทุกข์ลดน้อยลงเท่าใด ความสุขก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น ความทุกข์ที่ลดลงนั่นเองคือความสุข เหมือนทัศนะทางวิทยาศาสตร์ที่ถือว่าความเย็นไม่มี มีแต่ความร้อน ความเย็นคือความร้อนที่ลดลง เมื่อความร้อนลดลงถึงที่สุดก็กลายเป็นความเย็นที่สุด ทำนองเดียวกัน เมื่อความทุกข์ลดลงถึงที่สุดก็กลายเป็นความสุขที่สุด ชั้นแห่งความสุขนั้นมีขึ้นตามชั้นแห่งความทุกข์ที่ลดลง คำสอนทางศาสนาเมื่อว่าโดยนัยหนึ่งจึงเป็นเรื่องของ “ศิลปะแห่งการลดทุกข์” นั่นเอง

พระอานนท์ได้รับคำบอกเล่าจากสุนันทาภิกษุณีแล้ว ให้รู้สึกเป็นห่วงกังวลถึงโกกิลาภิกษุณียิ่งนัก ท่านคิดว่า หรือจะเป็นเพราะนางหกล้มเมื่อบ่ายนี้กระมัง จึงเป็นเหตุให้นางป่วยลง อนิจจาโกกิลา เธอรักเรา เราหรือจะไม่รู้ แต่เธอมาหลงรักคนที่ไม่มีความรักเสียแล้ว เหมือนเด็กน้อยผู้ไม่ประสาต่อความตาย นั่งร่ำร้องเร่งเร้าขอคำตอบจากมารดาผู้นอนตายสนิทแล้ว ช่างน่าสงสารสังเวชเสียนี้กระไร ผู้หญิงมีความอ่อนแอทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พระศาสดาจึงกีดกันภิกษุณีในเบื้องต้นแรกที่จะให้สตรีบวชใน

ศาสนา ทั้งนี้เป็นเพราะพระมหากรุณาของพระองค์ที่ไม่ต้องการให้สตรีลำบาก มีเรื่อง
เดียวเท่านั้นที่สตรีทนได้ดีกว่าบุรุษ นั่นคือการทนต่อความเจ็บปวด

พระอานนท์มีพระรูปหนึ่งเป็นปัจฉาสมณะ ไปสู่สำนักภิกษุณีเพื่อเยี่ยมไข้ แต่เมื่อ
เห็นอาการไข้ของโกกิลากษุณีแล้ว ความสงสารและกังวลของท่านก็ค่อยๆ คลายตัวลง
ความฉลาดอย่างเลิศล้ำของพระพุทธอนุชาตาทะลุความรู้สึกและเคลือบญาณการ (อาการ
ไข้) ของนาง ท่านรู้สึกว่าท่านถูกหลอก ท่านไม่เชื่อเลยว่านางจะเป็นไข้จริง “แต่เอาเถิด”
พระอานนท์ปรารภกับตัวเอง “โอกาสนี้ก็เป็นโอกาสดีเหมือนกันที่จะแสดงบางอย่างให้
นางทราบเพื่อนางจะได้ละความพยายาม เลิกรักเลิกลมกุ่มในโลกียวิสัย หันมาทำความ
เพียรเพื่อสิ่งที่ดีควรละ และเจริญสิ่งที่ควรทำให้เจริญ ให้เหมาะสมกับเพศภิกษุณีแห่ง
นาง คงจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่นางไปตลอดกาลนาน คงจะเป็นปฏิการอันประเสริฐ
สำหรับความรักของนางผู้รักดีต่อเราตลอดมา” ❀



โกกิลาผู้ประหารกิเลส



และแล้วพระอานนท์ก็กล่าวขึ้นว่า

“น้องหญิง ชีวิตนี้เริ่มต้นด้วยเรื่องที่น่าละอาย ทรงตัวอยู่ด้วยเรื่องที่ย่งยากลำบาก และจบลงด้วยเรื่องเศร้า อนึ่ง ชีวิตนี้เริ่มต้นและจบลงด้วยเสียงคร่ำครวญ เมื่อลืมตาขึ้นดูโลกเป็นครั้งแรก เราก็ร้องไห้ และเมื่อจะหลับตาลงเราก็ร้องไห้อีก หรืออย่างน้อยก็เป็นสาเหตุให้คนอื่นหลังน้ำตา เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเกิดมาเพื่อจะหวังเหนี่ยวยึดถือ แต่เมื่อหลับตาลงโลกลี้มนั้น ทุกคนแบมือออก เหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่เบื้องหลังสำนึกและเป็นพยานว่าเรามีได้เอาอะไรไปเลย

น้องหญิง อาตมาขอเล่าเรื่องส่วนตัวให้ฟังสักเล็กน้อย อาตมาเกิดแล้วในศากยวงศ์อันมีศักดิ์ ซึ่งเป็นที่เลื่องลือว่าบริสุทธิ์ยิ่งในเรื่องตระกูล อาตมาเป็นอนุชาแห่งพระบรมศาสดา และออกบวชติดตามพระองค์เมื่ออายุได้ ๓๖ ปี ราชกุมารผู้มีอายุถึง ๓๖ ปี ที่ยังมีดวงใจผ่องแผ้ว ไม่เคยผ่านเรื่องรักๆ ใคร่ๆ มาเลยนั้นเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก หรืออาจจะหาไม่ได้เลยก็ได้ น้องหญิงอย่านึกว่าอาตมาจะเป็นคนวิเศษเลิศเลอ กว่าราชกุมารทั้งหลาย อาตมาเคยผ่านความรักมาแล้ว และได้ประจักษ์ว่าความรักเป็นความร้าย ความรักเป็นสิ่งที่ทำรุณและเป็นเครื่องทำลายความสุขของปวงชน อาตมากลัวต่อความรักนั้น ทุกคนต้องการความสมหวังในชีวิตรัก แต่ความรักไม่เคยให้

ความหวังแก่ใครถึงครึ่งหนึ่งแห่งความต้องการ ยิ่งความรักที่ฉาบทาด้วยความเสน่หาด้วยแล้วจะเป็นพิษแก่จิตใจทำให้ทรมานทรมายดึ้นรนไม่รู้จักจบสิ้น ความสุขที่เกิดจากความรักนั้นเหมือนความสบายของคนป่วยที่ได้กินของแสลง เธออย่าพอใจในเรื่องความรักเลย เมื่อหัวใจถูกลูบไล้ด้วยความรัก หัวใจนั้นจะสร้างความหวังขึ้นอย่างเจิดจ้า แต่ทุกครั้งที่เราหวัง ความผิดหวังก็จะรอเราอยู่ น่องหญิง อย่าหวังอะไรให้มากนัก จงมองดูชีวิตอย่างผู้ชำชอง อย่าวิตกกังวลอะไรล่วงหน้า ชีวิตนี้เหมือนเกลียวคลื่นซึ่งก่อตัวขึ้นแล้วม้วนเข้าหาฝั่งและแตกกระจายเป็นฟองฝอย จงยืนมองดูชีวิต เหมือนคนผู้ยืนอยู่บนฝั่งมองดูเกลียวคลื่นในมหาสมุทรฉะนั้น

โกกิลาเอย เมื่อความรักเกิดขึ้น ความละเอียดและความเกรงกลัวในสิ่งที่ควรกลัวก็พลันสิ้นไป เหมือนก้อนเมฆมหึมา เคลื่อนตัวเข้าบดบังดวงจันทร์ให้อับแสง ธรรมดาสตรีนั้นควรจะยอมตายเพราะความละเอียด แต่แทนที่จะเป็นเช่นนั้น ความละเอียดมักจะตายไปก่อนเสมอ เมื่อความใคร่เกิดขึ้น ความละเอียดก็หลบหน้า เพราะเหตุนี้ พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ความใคร่ทำให้คนมีเดบอด หนึ่งโลกมนุษย์ของเราได้เต็มไปด้วยชีวิตอันประหลาดพิสดาร ต่างชนิดและต่างรส ชีวิตของแต่ละคนได้ผ่านมาและผ่านไปด้วยความระกำลำบากทุกข์ทรมาน ถ้าชีวิตมีความสุขก็เป็นความหวาดเสียวที่จะต้องจากชีวิตอันรื่นรมย์นั้นไป

โกกิลาเอย มนุษย์ทั้งหลายผู้ยังมีวิชาเป็นผ้าบังปญญาจักขุ นั้น เป็นเสมือนทารกน้อยผู้หลงเข้าไปในป่าใหญ่อันรทึบ ซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายอันน่าหวาดเสียวและว่าเหวเจียบเหงา มนุษย์ส่วนใหญ่แม้จะร่าเริงแจ่มใสอยู่ในหมู่ญาติและเพื่อนฝูง แต่ใครเล่าจะทราบว่าเป็นส่วนลึกแห่งใจเขาจะว่าเหวและเจียบเหงาสักปานใด แทบทุกคนว่าเหวไม่แน่ใจว่าจะยึดเอาอะไรเป็นหลักของชีวิตที่แน่นอน เธอปรารถนาจะเป็นอย่างนั้นด้วยหรือ?

น่องหญิง บัดนี้เธอมีธรรมเป็นเกาะที่พึ่งแล้ว จงยึดธรรมเป็นที่พึ่งต่อไปเถิด อย่าหวังอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย โดยเฉพาะความรักความเสน่หาไม่เคยเป็นที่พึ่งจริงจังให้แก่ใครได้ มันเป็นเสมือนดอกไม้ จะล้มลงทันทีเมื่อถูกคลื่นซัดสาด

ธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าเขาจะอยู่เพศใดภาวะใด การกระทำที่นึกขึ้นภายหลังแล้วต้องเสียใจนั้น พระศาสดาทรงสอนให้เว้นเสีย เพราะฉะนั้น แม้จะประสบปัญหาหัวใจ หรือได้รับความทุกข์ยากลำบากสักปานใดก็ต้องไม่ทิ้งธรรม มนุษย์ที่ยังมีอัสวะอยู่ในใจนั้น ย่อมจะมีวันพลั้งเผลอประพฤติดิฉิธรรมไปบ้างเพราะยังมีสติ

ไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติในภายหลังแล้วก็ควรตั้งใจประพฤติธรรมสั่งสมความดีกันใหม่ ยิ่งพวกเรานักบวชด้วยแล้วจำเป็นต้องมีอุตมคติ การตายด้วยอุตมคตินั้นมีค่ากว่า การเป็นอยู่โดยไร้อุตมคติ

น้องหญิง “ธรรมดาไม่จันทน์นั้น แม้จะแห้งก็ไม่ทิ้งกลิ่น หัสตินก้าวลงสู่สงคราม ก็ไม่ทิ้งลีลา อ้อยแม่เข้าสู่หีบยนต์แล้วก็ไม่ทิ้งรสหวาน บัณทิตแม้ประสบทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรม” พระศาสดาทรงย้ำว่า ฟังสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรักษาธรรม

โกกิลาเอย เธอได้สละเพศมาราวาสมาแล้ว ซึ่งเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ยากที่ใครๆ จะสละได้ ขอให้เธอเสียสละต่อไปเถิดและสละให้ลึกกว่านั้น คือไม่สละแต่เพียงเพศ อย่างเดียว แต่จงสละความรู้สึกอันจะเป็นข้าศึกต่อเพศเสียด้วย เธอเคยฟังสุภาจิต อันกินใจยิ่งมาแล้วมิใช่หรือ “ในคนร้อยคน หากคนกล้าได้หนึ่งคน ในคนพันคน หากคน เป็นบัณฑิตได้หนึ่งคน ในคนแสนคน หากคนพูดจริงได้เพียงหนึ่งคน ส่วนคนที่เสียสละ ได้ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่รู้ว่าจะมีหรือไม่ คือไม่ทราบจะคำนวณเอาจากคนจำนวนเท่าใด จึงจะพินได้หนึ่งคน” สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นนักเสียสละตัวอย่างของโลก เคยมีกษัตริย์องค์ใดบ้างทำได้เหมือนพระพุทธองค์ ทรงยอมเสียสละความสุขความ เพลิดเพลินทุกอย่างที่ชาวโลกปองหมาย มาอยู่กลางดินกลางทรายก็เพื่อทำประโยชน์อัน ยิ่งใหญ่แก่มนุษยชาติ การเสียสละของพวกเรา เมื่อนำไปเทียบกับ การเสียสละของ พระบรมศาสดาแล้ว ของเราช่างเล็กน้อยเสียนี้กระไร

น้องหญิง พระศาสดาตรัสว่า บุคคลอาจอาศัยตัณหาละตัณหาได้ อาจอาศัยมานะ ละมานะได้ อาจอาศัยอาหารละอาหารได้ แต่เมถุนธรรมนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอน ให้ชกสะพานเสีย คืออย่าทอดสะพานเข้าไป เพราะอาศัยละไม่ได้

ชื่อว่า “อาศัยอาหารละอาหาร” นั้น คือละความพอใจในรสของอาหาร จจริงอยู่ สัตว์โลกทั้งมวลดำรงชีพอยู่ได้เพราะอาหาร ข้อนี้นี้พระศาสดาก็ตรัสไว้ แต่มนุษย์และสัตว์ เป็นอันมากติดข้องอยู่ในรสแห่งอาหาร จนต้องกระเลือกกระสนกระวนกระวาย และต้อง ทำชั่วเพราะรสแห่งอาหารนั้น ที่ว่าอาศัยอาหารละอาหารนั้นคือ อาศัยอาหารละความ พพอใจในรสแห่งอาหารนั้น บริโภคเพียงเพื่อยังชีพให้ชีวิตเป็นไปได้เท่านั้น เหมือนคน เดินทางข้ามทะเลทราย เสี่ยงอาหารหมด และบังเอิญลูกน้อยตายลงเพราะหิวโหย เขาจำใจต้องกินเนื้อบุตรเพียงเพื่อให้ข้ามทะเลทรายได้เท่านั้น หากติในรสแห่งเนื้อบุตรไม่

ชื่อว่า “อาศัยตัณหาละตัณหา” นั้น คือเมื่อทราบว่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาซื้อโน้นได้สำเร็จเป็นโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี หรืออรหันต์ ก็มีความ

ทะยานอยากที่จะเป็นบ้าง เมื่อพยายามจนได้เป็นแล้ว ความทะยานอยากอันนั้นก็หายไป อย่างนี้เรียกว่าอาศัยตัณหาละตัณหา

ข้อว่า “อาศัยมานะละมานะ” นั้น คือเมื่อได้ยินได้ฟังภิกษุหรือภิกษุณี หรืออุบาสก อุบาสิกาซื้อโน้นได้สำเร็จเป็นโสดาบัน เป็นตัน ก็มีมานะขึ้นว่าเขาสามารถทำได้ ทำไมเราซึ่งเป็นมนุษย์และมีอวัยวะทุกส่วนเหมือนเขาจะทำไม่ได้บ้าง จึงพยายามทำความเพียรเผากิเลสจนได้บรรลุโสดาปัตติผลบ้าง อรหัตตผลบ้าง อย่างนี้เรียกว่าอาศัยมานะละมานะ เพราะเมื่อบรรลุแล้ว มานะนั้นย่อมไม่มีอีก

“ดูก่อนน้องหญิง ส่วน “เมถุนธรรม” นั้น ใครๆ จะอาศัยละมิได้เลยนอกจากจะพิจารณาเห็นโทษของมันแล้วเลิกละเสีย ห้ามใจมิให้เลื่อนไหลไปยินดีในกามสุขเช่นนั้น น้องหญิง พระศาสดาตรัสว่ากามคุณนั้นเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน มีสุขน้อยแต่มีทุกข์มาก มีโทษมาก มีความคับแค้นเป็นมูล มีทุกข์เป็นผล”

พระอานนท์พูดจบ คอยจับภิกษุของโกกิลากฤษณ์ว่าจะมีความรู้สึกอย่างไร ธรรมกถาของท่านได้ผล ภิกษุณีค่อยๆ ลูกจากเตียง สลัดผ้าห่มออกคลานมาหมอบลงแทบเท้าของพระอานนท์ นางสะอึกสะอื้นจนสิ้นที้มไปทั้งตัวพูดอะไรไม่ออก นางเสียใจอย่างสุดซึ้ง อันความเสียใจและละอายนั้น ถ้ามันแยกกันเกิดคนละครั้ง ก็ดูเหมือนจะไม่รุนแรงเท่าใดนัก แต่เมื่อใดที่ทั้งความเสียใจและความละอายเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน และในกรณีเดียวกันด้วยแล้ว ย่อมเป็นความทรมานสำหรับสตรีอย่างยิ่งยวด นางเสียใจเหลือเกินที่ความรักของนางมิได้รับสนองเลยแม้แต่น้อย คำพูดของพระอานนท์ล้วนแต่เป็นคำเสียดแทงใจสำหรับนางผู้ยังหวังความรักจากท่านอยู่ ยิ่งกว่านั้นเมื่อนางทราบว่พระอานนท์มิได้เชื่อในอาการลงของนางเลย นางจึงรู้สึกเหมือนถูกตบหน้าอย่างแรง ละอายสุดที่จะประมาณได้ นางจึงไม่สามารถพูดคำใดได้เลย นอกจากถอนสะอื้นอยู่ไปมา

ครู่หนึ่งพระอานนท์จึงพูดว่า “น้องหญิง หยุดร้องไห้เสียเถิด การร้องไห้ไม่มีประโยชน์อะไร ไม่ช่วยเรื่องหนักใจของเธอให้คลายลงได้” อนิจจาพระอานนท์ช่างพูดอย่างพระอรិยะแท้

“ข้าแต่พระคุณเจ้า” นางพูดทั้งเสียงสะอื้น ภิกษุผู้เป็นปัจฉาสมณะของพระอานนท์ต้องเบือนหน้าไปเสียทางหนึ่ง เกรงว่าจะไม่สามารถอดกลั้นน้ำตาได้ “ข้าพเจ้าจะพยายามกล้ำกลืนฝืนใจปฏิบัติตามโอวาทของท่าน แม้จะเป็นความทรมานสักปานใด ข้าพเจ้าจะอดทนและขอเกิดทูลบูชาพระพุทธานุชาไว้ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

อย่างสูง ข้าพเจ้าไม่เจียมตัวเองจึงต้องทูลทรมานถึงปานนี้ ข้าพเจ้าเป็นเพียงหญิงทาส
ทวนหม้อน้ำ ข้าพเจ้าเพิ่งสำนึกตนเวลานี้เอง ความรัก ความอาลัยทำให้ข้าพเจ้าลืมกำเริบ
ชาติตระกูลและความเหมาะสมใดๆ ทั้งสิ้น มาหลงรักพระพุทธรูปผู้ทรงศักดิ์

ข้าแต่ท่านผู้สืบบาริวงศ์ กายกรรม วชิรกรรม ที่ข้าพเจ้าล่วงเกินท่านและจะ
พึงขอโทษนั้นไม่มี ส่วนมโนกรรมนั้นมีอยู่ ข้าพเจ้ารักท่าน และรักอย่างสุดหัวใจ ถ้าการ
ที่ข้าพเจ้ารักท่านนั้นเป็นความผิด ขอท่านผู้ประเสริฐโปรดให้อภัยในความผิดพลาด
อันนั้นด้วย” นางพูดจบแล้วนั่งก้มหน้า น้ำตาของนางหยดลงบนจีวรผืนบาง เสมือน
หยาดน้ำค้างถูกลดลงจากใบหญ้าเมื่อลมพัดเป็นครั้งคราว

“น้องหญิง เรื่องชาติเรื่องตระกูลนั้นอย่านำมาปรารมภ์เลย อาตมามีได้เคย
คิดถึงมันเป็นเวลานานมาแล้ว ที่อาตมาไม่รักน้องหญิงมิใช่เพราะอาตมาเกิดใน
ตระกูลอันสูงศักดิ์ ส่วนเธอเป็นทาสีดอก แต่เป็นเพราะอาตมาเห็นโทษแห่งความรัก
ความเสน่หาตามที่พระศาสดาทรงสอนอยู่เสมอ เวลานี้อาตมามีหน้าที่ที่จะต้องบำรุง
พระศาสดาผู้เป็นนาถะของโลก และพยายามทำหน้าที่กำจัดอาสวะในจิตใจ มิใช่เพิ่ม
อาสวะให้มากขึ้น เมื่ออาสวะยังไม่สิ้น ย่อมจะต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารอีก จะเป็น
เวลานานเท่าใดก็สุดจะคำนวณ พระศาสดาตรัสว่า การเกิดบ่อยๆ เป็นความทุกข์ เพราะ
เมื่อมีการเกิด ความแก่ ความเจ็บและความทรมานอื่นๆ ก็ติดตามมาเป็นสาย นอกจากนี้
ผู้วนเวียนอยู่ในวัฏสงสารอาจจะมีบางชาติที่ประมาทพลาดพลั้งไปแล้วต้องตกไป
ในอบาย เป็นการถอยหลังไปอีกมาก กว่าที่จะตั้งต้นได้ใหม่ก็เป็นการเสียเวลาของชีวิตไป
มิใช่น้อย

น้องหญิง เธออย่าน้อยใจในชาติตระกูลอันต่ำต้อยของเธอ บุคคลจะเกิดในตระกูล
กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ หรือศูทรก็ตาม ย่อมตกอยู่ภายใต้กฎธรรมดาเหมือนกันหมด
คือเมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ และในที่สุดก็ต้องตาย ความตายย่อมกวาดล้าง
สรรพสัตว์ไปโดยมิละเว้นใครไว้เลย และใครๆ ไม่อาจต่อสู้ด้วยวิธีใดๆ ได้

นอกจากนี้ มนุษย์ทุกคนล้วนมีเลือดสีแดง รู้จักกลัวภัยและใคร่ความสุขเสมอกัน
เหมือนไม้นานาชนิด เมื่อนำมาเผาไฟย่อมมีเปลวสีเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมัวมา
แบ่งแยกกันอยู่ทำไมว่า คนนั้นเป็นวรรณะสูง คนนี้เป็นวรรณะต่ำ มาช่วยกันกระพือ
สันติสุขให้แก่โลกที่ร้อนระอุนี้จะมีดีกว่าหรือ มนุษย์ไม่ว่าจะเกิดในวรรณะใด เมื่อประพบัติดี
ก็เป็นคนดีเหมือนกันหมด เมื่อประพบัติชั่วก็เป็นคนชั่วเหมือนกันหมด

เพราะฉะนั้น ขอให้น้องหญิงเล็กน้อยใจในเรื่องชาติตระกูลของตัวและตั้งหน้าพยายามทำความดีเถิด ขอให้น้องหญิงเชื่อว่าการที่อาตมาไม่สามารถสนองความรักของน้องหญิงได้นั้น มิใช่เป็นเพราะอาตมารังเกียจเรื่องชาติเรื่องตระกูลของเธอเลย แต่มันเป็นเพราะอาตมารังเกียจตัวความรักนั้นต่างหาก

ภคินีเอ๋ย อันธรรมดาว่าความรักนั้น มันเป็นธรรมชาติที่เราร้อนอยู่แล้ว ถ้ายังมันเกิดขึ้นในฐานะที่ผิด ที่ไม่เหมาะสมเข้าอีก มันก็จะยิ่งเพิ่มความแรงร้อนมากขึ้น การที่น้องหญิงจะรักอาตมาหรืออาตมาจะรักเธออย่างเสนหาอาลัยนั้นแล เรียกว่าความรักอันเกิดขึ้นในฐานะที่ผิดหรือไม่เหมาะสม ขอให้เธอตัดความรัก ความอาลัยเสียเถิด แล้วเธอจะพบความสุขปลอดโปร่งอีกแบบหนึ่งซึ่งสูงกว่าประณีตกว่า”

พระอานนท์ละภิกขุรูปสละยะไว้เบื้องหลัง ด้วยความรู้สึกที่แปลกประหลาดท่านเดินลัดเลาะมาทางริมสระแล้วนั่งลง ณ ม้ายาวมีพนักตัวหนึ่ง ภิกษุเป็นปัจฉาสมณะก็นั่งลง ณ ริมสุดข้างหนึ่ง พระอานนท์ถอนหายใจยาวและหนักหน่วง เหมือนจะระบายความหนักอกหนักใจออกมาเสียบ้าง ครู่หนึ่งท่านจึงบอกให้ภิกษุรูปนั้นกลับไปก่อน ท่านต้องการจะนั่งพักผ่อนอยู่ที่นั่นสักครู่ ถ้าพระศาสดาเรียกหา ก็ให้มาตามทีริมสระนั้น

ท่านนั่งคิดทบทวนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางครั้งรู้สึกสงสารภิกษุณีโกกิลาอย่างจับใจ แต่ด้วยอัธยาศัยแห่งมหาบุรุษ ประดับด้วยบารมีธรรมนั้นต่างหากเล่า จึงสามารถข่มใจและสลัดความรู้สึกสงสารอันนั้นเสีย ท่านปรารภกับตนเองว่า “อานนท์ เธอเป็นเพียงโสดาบันเท่านั้น ราคะ โทสะ และโมหะยังมีได้ละเลย เพราะฉะนั้นอย่าประมาท อย่าเข้าใกล้ หรือยอมพบกับภิกษุณีโกกิลาอีก ธรรมชาติของจิตเป็นสิ่งที่ดิ้นรนกลับกลอกง่าย บางคราวปรากฏเหมือนช้างตกมัน อานนท์ จงเอาสติเป็นข้อสำหรับเหนี่ยวรั้งช้าง คือจิตที่ดิ้นรนนี้ให้อยู่ในอำนาจ บุคคลผู้มีอำนาจมากที่สุดและควรแก่การสรรเสริญนั้นคือผู้ที่สามารถเอาตนของตนเองไว้ในอำนาจได้ สามารถชนะตนเองได้ พระศาสดาตรัสว่าผู้ชนะตนเองได้ชื่อว่าเป็นยอดนักรบในสงคราม เธอจงเป็นยอดนักรบในสงครามเถิด อย่าเป็นผู้แพ้เลย”

พระอานนท์ตรีกตรองและโอวาทตนเองอยู่พอสมควรแล้วก็เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ท่านไม่มีอะไรปิดบังสำหรับพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น ท่านจึงกราบทูลเรื่องราวทั้งหมดให้พระจอมมุณีทรงทราบ รวมทั้งที่ท่านปรารภกับตนเอง และให้โอวาทตนเองนั้นด้วย พระมหาสมณะทรงทราบเรื่องแล้ว ทรงประทานสาธุการแก่พระอานนท์ แล้วตรัสให้กำลังใจว่า

“อานนท์ เธอเป็นผู้มีบาปมีอันได้สั่งสมมาดีแล้ว ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายแห่งเธอ เรื่องที่เธอจะตกไปสู่ฐานะที่ต่ำกว่านี้นั้นเป็นไม่มีอีก” แล้วพระศากยมุนีก็ทรงแยมพระโอษฐ์น้อยๆ เมื่อพระอานนท์ทูลถามสาเหตุที่ทรงแยมพระโอษฐ์นั้น จึงตรัสว่า

“อานนท์ เธอคงลืมไปว่า พระโศดบันนั้นมีการไม่ตกต่ำเป็นธรรมดาจะต้องได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์อย่างแน่นอนไม่วันใดวันหนึ่ง เธออย่าวิตกทุกข์ร้อนไปเลย”

พระอานนท์มีอาการแหม่นซึมแจ่มใสขึ้น เพราะพระดำรัสประโลมใจของพระศาสดานั้น

เย็นวันนั้นเอง พุทธบริษัทแห่งนครโกสัมพีผู้ใคร่ต่อธรรม มีมือถือดอกไม้ธูปเทียน และสัณฐานชาติหลากหลายต่างมุ่งหน้าสู่โสมลิตาราม เพื่อฟังธรรมรสจากพระพุทธองค์ เมื่อพุทธบริษัทพร้อมนั่งอย่างมีระเบียบแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสก (สบง = ผ้าสำหรับนั่ง) ซึ่งย้อมไว้ด้วยดีแล้ว ทรงคาดพระกายพันธนะ (ประคดเอว = ผ้ารัดเอว) อันเป็นประดุกสายฟ้า ทรงครองสุดตมหาบังสกุลจีวร อันเป็นประดุกผ้ากัมพลสีเหลืองหม่น เสด็จออกจากพระคันธกุฎีสู่ธรรมสภาด้วยพุทธลีลาอันงามยิ่งหาที่เปรียบมิได้ ประดุกจีวรแห่งพญาช้างตัวประเสริฐ และประดุกอาการเยื้องกรายแห่งไกรสรสิหราชเสด็จขึ้นสู่บรรพตพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ดีแล้ว ท่ามกลางมณฑลมาลย์ซึ่งประดับตกแต่งอย่างวิจิตรตระการตา ทรงเปล่งพระฉัพพัตถนรังสีประดุกพระอาทิตย์เปล่งแสงอ่อนๆ บนยอดภูเขายุคันธร เมื่อสมเด็จพระจอมมุณีเสด็จมาถึง พุทธบริษัทก็เงยบาริภ พระพุทธองค์ทรงมองดูพุทธบริษัทด้วยพระหฤทัยอันเปี่ยมไปด้วยพระเมตตา ทรงดำริว่า “ชนหมู่นี้ ช่างงามน่าดูจริงหนอ จะหาคนคะนองมือคะนองเท้า หรือมีเสียงโอะเสียงจามไม่ได้เลย ชนทั้งหมดนี้มีคารวะต่อเรายิ่งนัก ถ้าเราไม่พูดขึ้นก่อน แม้จะนั่งอยู่นานสักเท่าใดก็จะมีใครพูดอะไรเลย แต่เวลานี้เป็นเวลาแสดงธรรม”

พระองค์ทรงดำริเช่นนี้แล้ว จึงส่งข่ายคือพระญาณของพระองค์ไปสำรวจพุทธบริษัทว่า ใครหนอจะสามารถบรรลุธรรมเบื้องสูงได้บ้างในวันนี้ ทรงเล็งเห็นอุปนิสัยแห่งภิกษุณีโกกิลาวาสีญาณแก่กล้าพอจะบรรลุธรรมได้ พระพุทธองค์จึงทรงประกาศธรรมจักรอันประเสริฐ ด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะกังวานดังนี้

“ดูก่อนท่านทั้งหลาย ทาง ๒ สาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยความสุขสายหนึ่ง และอัตตกิลมถานุโยค การทรมานกายให้ลำบากเปล่าสายหนึ่ง อันผู้หวังความเจริญในธรรมพึงละเว้นเสีย ควรเดินทางสายกลาง คือเดินตามอริยมรรคมีองค์ ๘ คือความเห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดชอบ การทำชอบ การประกอบ

อาชีพในทางสุจริต ความพยายามในทางที่ชอบ การตั้งสติชอบ และการทำสมาธิชอบ

ดูก่อนท่านทั้งหลาย ความทุกข์เป็นความจริงประการหนึ่งที่ชีวิตจะต้องประสบ บ้างไม่มากก็น้อย ความทุกข์ที่กล่าวนี้มีอะไรบ้าง? ท่านทั้งหลายความเกิดเป็นความทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ก็เป็นความทุกข์ ความแค้นใจ หรือความโศก ความร่ำไรร่ำพันจนน้ำตานองหน้า ความทุกข์กายความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับบุคคลหรือสิ่งของอันไม่เป็นที่พอใจ ปราณนาอะไรไม่ได้ตั้งใจ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้น เมื่อกล่าวโดยสรุป การยึดมั่นในขั้น ๕ ด้วยตัณหาอุปาทานนั่นเอง เป็นความทุกข์อันยิ่งใหญ่

ท่านทั้งหลาย เราตถาคตกล่าวว่า ความทุกข์ทั้งมวลสืบเนื่องมาจากเหตุก็อะไรเล่าเป็นเหตุแห่งทุกข์นั้น เรากล่าวว่า ตัณหานั่นเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ ตัณหาคือความทะยานอยากดิ้นรน ซึ่งมีลักษณะเป็น ๓ คือ ดิ้นรนอยากได้อารมณ์ที่นำใคร่นำปราณนา เรียกคามตัณหาอย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เรียกภวตัณหาอย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากผลักสิ่งที่มีแล้วเป็นแล้ว เรียกวิภวตัณหาอย่างหนึ่ง นี่แลคือสาเหตุแห่งความทุกข์ชั้นมูลฐาน

ท่านทั้งหลาย การสลະคืนโดยไม่เหลือซึ่งตัณหาประเภทต่างๆ การดับตัณหา คลายตัณหาโดยสิ้นเชิงนั่นแล เราเรียกว่านิโรธ คือความดับทุกข์ได้

ทางที่จะดับทุกข์ดับตัณหานั้น เราตถาคตแสดงไว้แล้ว คืออริยมรรคมีองค์ ๘

ท่านทั้งหลาย “จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด” อย่ามีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย เราตถาคตเองเป็นที่พึ่งแก่ท่านทั้งหลายไม่ได้ ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ส่วนความเพียรพยายามเพื่อเผาบาปอกุศล ท่านทั้งหลายต้องทำเอง ทางมีอยู่ เราชี้แล้วบอกแล้ว ท่านทั้งหลายต้องเดินเอง”

พระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าในวันนั้น เหมือนเจาะจงเทศนาแก่ภิกษุณีโกกิลาโดยเฉพาะ นางรู้สึกเหมือนพระองค์ประทับแก้ปัญหาคหัวใจของนางให้หลุดร่วงสมแล้วที่ใครๆ พากันชมพระพุทธรองค์ว่าเป็นเหมือนดวงจันทร์ ซึ่งทุกคนรู้สึกเหมือนว่า จงใจจะส่องแสงสีนวลไปให้แก่ตนเพียงคนเดียว

โกกิลาภิกษุณีส่งกระแสจิตไปตามพระธรรมเทศนา ปลดเปลื้องสังโยชนคือกิเลสเครื่องร้อยรัดจิตใจที่ละชั้น จนสามารถประหารกิเลสทั้งมวล ได้สำเร็จมรรคผลขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งด้วยประการฉะนี้ ❀



พันธฺรุละกับพระราชา



วันหนึ่งเวลาเช้า มันทเป็นฤดูใบไม้ผลิ ใบเกำของพฤกษชาติฤกสลัดร่วงลงและเหี่ยวแห้งอยู่บริเวณโคนต้น ที่เฝ้าเปื่อยไปแล้วก็มีเป็นจำนวนมาก ใบอ่อนซึ่งผลิอกใหม่ดูสวยงามสล้างเสลา มองดูเรียงรายเป็นทิวแถวน่าชื่นชม เมื่อฤดูนี้มาถึงเข้า แทบทุกคนรู้สึกว่ำเหมือนได้อาศัยอยู่ในโลกใหม่ น้ำค้างบนยอดหญ้าและใบไม้ยังไม่ทันเหือดแห้ง เพราะยังเช้าอยู่ พระอาทิตย์เพิ่งจะทอแสงสาดพื้นพิภพมาไม่นานนัก ลมอ่อนในยามเช้าพัดเฉื่อยฉิวหอบเอากลั่นน้ำและกลั่นดอกไม้่นานาพันธุ์ติดมาด้วย นกเล็ก ๆ กระโดดโลดเต้นด้วยความสำราญจากกิ่งนี้สู่กิ่งโน้น และจากกิ่งโน้นสู่กิ่งนั้น พลังก็ร้องเหมือนเสียงทักทายกันด้วยความสุขสดชื่นรับอรุณรุ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา เติ่นจงกรมพิจารณาธรรมอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอันสดชื่นนี้ พลังท่านก็คิดถึงสุภาชิตเก่า ๆ บทหนึ่งว่ำ

“กาก็ดำ นกดูเหวาก็ดำ อะไรเล่าเป็นเครื่องแตกต่างระหว่างกาและนกดูเหวานั้น แต่เมื่อฤดูใบไม้ผลิมาถึงเข้า กาก็คงเป็นกา นกดูเหวาก็คงเป็นนกดูเหวำ

สาธุชนและทุรชนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เมื่อเปล่งวาจาปราศรัยจึงทราบว่ำใครเป็นสาธุชนและใครเป็นทุรชน”

ท่านใคร่ครวญต่อไปถึงพระพุทธานุชิต ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้พระพุทธรองค์เคยตรัสว่ำ “ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา ผู้พูดไม่เป็นธรรม ไม่ชื่อว่ำเป็นสัตบุรุษ” ฯลฯ

ขณะนั้นเอง สุภาพสตรีผู้หนึ่งถือดอกไม้รูปเทียนและข้าวยาคุเดินเข้ามาในบริเวณ
อาราม เมื่อนางเห็นพระอานนท์ จึงวางของลงแล้วนั่งลงไหว้

“อุบาสิกา วันนี้มาแต่เช้าเชียวหรือ?” พระอานนท์ทักอย่างสนิทสนม

“ข้าพเจ้ามีกิจพิเศษด้วย คือจะมาทูลลาพระศาสดากลับไปอยู่บ้านเดิมกุสินารา
พระคุณเจ้า” นางตอบด้วยเสียงสั่นเครือ “และตั้งใจว่าจะลาพระคุณเจ้าด้วย ก็พอดี
พบพระคุณเจ้าที่นี่”

“ทำไมหรืออุบาสิกา?” พระอานนท์ถามด้วยความสงสัย

“ท่านเสนาบดีให้กลับพระคุณเจ้า”

เมื่อพระอานนท์ไม่ซักถามอะไรอีก นางก็นมัสการแล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ใจนางไม่สบายเลย ไหนจะเป็นห่วงท่านเสนาบดีที่จะต้องอยู่โดยปราศจากนาง และ
ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือนางปรารถนาจะอยู่สาวัตถิ เพราะเป็นราชธานีที่พระพุทธองค์
ประทับอยู่บ่อยที่สุดและนานที่สุด การได้อยู่เมืองที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่นั้นเป็น
กำไรชีวิตอย่างมากสำหรับความรู้สึกของนาง เมื่อนางถวายบังคมแล้ว พระศาสดาจึง
ทักว่า

“มัลลิกา วันนี้มาแต่เช้า มีธุระอะไรพิเศษหรือ?”

“หม่อมฉันทูลลาพระองค์เพื่อไปกุสินารา พระเจ้าข้า” นางทูลตอบ

“ทำไมหรือ?”

“ท่านเสนาบดีให้กลับไปอยู่กุสินารา พระเจ้าข้า”

“มีเรื่องอะไรรุนแรงถึงต้องให้กลับเที่ยวหรือ?”

“เรื่องก็มีเพียงว่าหม่อมฉันไม่มีบุตร ท่านพันธุเสนาบดีจึงให้กลับไปอยู่บ้าน
เดิม เขาบอกว่าหม่อมฉันเป็นหมัน เขาต้องการลูก เมื่อไม่สามารถมีลูกให้เขาได้ จึงไม่มี
ประโยชน์อะไรที่จะอยู่ต่อไป”

“เท่านี้เองหรือมัลลิกา”

“เท่านี้เอง พระเจ้าข้า”

“ถ้าเพียงแต่เท่านี้ก็อย่าไปเลย อยู่ที่สาวัตถินี้แหละ ขอให้บอกท่านเสนาบดีตาม
คำของตถาคต”

นางมัลลิกาได้ฟังพุทธดำรัสแล้วดีใจและโปร่งใจ เหมือนนักโทษที่ถูกตัดสินประหาร
ชีวิตแล้วและพระราชารับสั่งให้ปล่อยฉะนั้น นางถวายบังคมพระศาสดาเดินอย่างร่าเริง
กลับออกมาทางเดิม พบพระอานนท์ยังเดินจงกรมอยู่จึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้พระอานนท์

ทราบ ท่านกล่าวว่า

“อุบาสิกา ท่านเป็นผู้มีโชคดี ต่อไปนี้ท่านปรารถนาสิ่งใดคงได้สิ่งนั้นสมประสงค์ พระศาสดาไม่เคยตรัสอะไรที่ปราศจากเหตุ การห้ามของพระองค์น่าจะมีเหตุผลที่จะเป็นประโยชน์แก่ท่าน จงเบาใจเถิด”

นางมัลลิกาภรรยาแห่งท่านพันธุลเสนาบดีเป็นสตรีมีบุญผู้หนึ่งในสมัยพุทธกาล มีเครื่องประดับที่มีค่าและทรงเกียรติล้ำ ซึ่งเรียกว่า “มหาลดาปสาธน์” ในสมัยเดียวกัน มีสตรีอยู่ ๓ คนเท่านั้นที่สามารถมีเครื่องประดับนี้ คือนางวิสาขามหาอุบาสิกาคนหนึ่ง นางมัลลิกาภรรยาพันธุลเสนาบดีคนหนึ่ง และธิดาแห่งเศรษฐีกรุงพาราณสีอีกคนหนึ่ง

นางกลับไปหาท่านพันธุลด้วยอาการลงใจ แฉ่งเรื่องที่พระศาสดาทรงทัดทานมิให้กลับไปกุสินารา พันธุลคิดว่า พระศาสดาคงทรงเห็นเหตุสำคัญเป็นแน่จึงทรงห้ามไว้ เขาเชื่อในพระสัพพัญญุตญาณแห่งพระพุทธองค์จึงพลอยดีใจกับชายาด้วย เข้าประคองมัลลิกาด้วยความถนอมรักใคร่ พลังกล่าวว่า

“ที่รัก การที่พี่บอกให้น้องกลับกุสินารานั้น เป็นเพราะไม่รักน้องก็หาไม่ได้ น้องก็คงทราบว่าวงศ์ตระกูลเป็นสิ่งสำคัญ ตระกูลที่ไม่มีบุตรสืบต่อย่อมขาดสูญ พี่ไม่ปรารถนาเช่นนั้น พี่เพียงทำตามประเพณีของพวกเราเท่านั้น หญิงที่เป็นหม้ายยอมให้สิทธิแก่สามีตนเพื่อมีหญิงอื่นเป็นภรรยาสำหรับมีบุตรสืบสกุลวงศ์ เพราะพี่รักน้องจึงไม่อยากให้น้องอยู่อย่างหน้าขึ้นนอกตรม พี่ทราบกฎธรรมดาดีว่าไม่มีสตรีคนใดอยากเห็นสามีของตนมีภรรยาอื่นอย่างตาหูตาตา น้องเป็นสุดที่รักของพี่ แต่ความจำเป็นควรจะอยู่เหนือความรักมิใช่หรือ?”

มัลลิกาชบอยู่กับอกของพันธุล น้ำตาไหลพรากลงอาบแก้มนางจะสะกดกลั้นอย่างไรก็สุดที่จะห้ามมิให้มันพร้งพร้อออกมา ความรู้สึกของนางสับสนวุ่นวายทั้งดีใจและเสียใจ ดีใจที่มีโอกาสได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดสามีอันเป็นที่รัก เสียใจที่นางไม่สามารถให้บุตรสืบสกุลแก่เขาได้ ความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งสอดแทรกเข้ามา คือรู้สึกสงสารและเห็นใจสามี นางพูดทั้งน้ำตาว่า

“น้องเข้าใจพี่ดี และพร้อมที่จะทำตามคำบัญชาของพี่ น้องได้มอบทั้งร่างกายและจิตใจให้พี่แล้ว สิ่งที่น้องให้พี่ไม่ได้นั้น เป็นสิ่งสุดวิสัยจริงๆ เท่านั้นในโลกนี้มีสิ่งอยู่เป็นจำนวนมากที่เราปรารถนาเหลือเกินเพื่อจะได้ แต่ก็ไม่ได้สมตั้งใจ ตรงกันข้าม มีสิ่งอยู่เป็นจำนวนมากที่เราอยากหลีกเลี่ยงและไม่พึงปรารถนา แต่ก็ประสบเข้าจนได้ ที่รัก ในโลกนี้มีใครเล่าที่จะสมปรารถนาไปเสียทุกอย่าง ทุกชีวิตล้วนคลุกเคล้าไปด้วย

ปลิวมาตามสายลม กระทบมานประสาธอันไวต่อความรู้สึกของบุุชชนผู้ติดอยู่ในรูปเสียง กลิ่น รส และสัมผัส

บนปราสาทชั้นที่ ๓ จะมองเห็นมนุษย์คู่หนึ่ง เขายืนเคียงกันมองผ่านหน้าต่างออกไปทางตะวันออก ครู่หนึ่งบุุชผู้มีร่างกายกำยำสมเป็นนักรบ ทางแขนประคองสตรีผู้ยืนอยู่เคียงข้าง

“มัลลิกาที่รัก ท่ามกลางสายลม แสงจันทร์ และกลิ่นดอกไม้จากอุทยาน ช้ายังมีมัลลิกาอยู่เคียงใกล้เช่นนี้ ที่มีความสุขเหลือเกิน ดูเหมือนวันนี้เป็นอีกวันหนึ่งที่พี่มีความสุขเหมือนวันแรกที่พี่และน้องอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาที่รัก พี่ขอพูดซ้ำอีกครั้งเถิดว่า พี่รักน้องเหลือเกิน” เขาตั้งภรรยาอดรักเข้าสวมกอดด้วยความถนอม

ต่อมามัลลิกาดำรงครรภ์ และคลอดบุตรครั้งละ ๒ ถึง ๑๖ ครั้ง รวม ๓๒ คน เป็นที่ชื่นชมสมใจของพันธุละและมัลลิกาเองยิ่งนัก บุตรเหล่านี้ล้วนแข็งแรงมีพลานามัยสมบูรณ์ และสำเร็จวิทยาการอันสูงยิ่ง สมเป็นบุตรแห่งเสนาบดีแคว้นโกศลอันเกรียงไกร

ปลายรัชกาลแห่งพระเจ้าปเสนทิโกศลนั่นเอง ชาวใหญ่ก็เกิดขึ้นในราชธานีสาวัตถี เป็นชาวที่แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว จากแคว้นหนึ่งสู่แคว้นหนึ่ง จากเมืองน้อยสู่ตำบล และหมู่บ้านทุกแห่ง ประชาชนต่างโจษจันกันถึงชาวนี้ พันธุละเสนาบดีและบุตร ๓๒ คน ถูกฆ่าตาย

ภิกษุในอารามเขตวันกลุ่มหนึ่งนั่งสนทนากันอยู่ วิพากษ์วิจารณ์ถึงมรณกรรมของท่านพันธุละ ขณะนั้นนั่นเองพระอานนท์พุทธอนุชาเดินผ่านมากลางภิกษุเหล่านั้นลุกขึ้นยืนรับ แล้วปูลาดอาสนะเป็นท่านองเชื้อเชิญพระพุทธอนุชาพระอานนท์เมื่อนั่งลงเรียบร้อยแล้ว จึงกล่าวว่า

“อาวุโส ท่านทั้งหลายกำลังสนทนาเรื่องอะไรค้างอยู่?”

“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายกำลังสนทนากันถึงเรื่องมรณกรรมของท่านพันธุละเสนาบดี”

พระอานนท์มีอาการตรอง เหมือนจะปลงธรรมสังเวชอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า

“อาวุโส มรณกรรมของท่านพันธุละเสนาบดี ซึ่งความจริงท่านผู้นี้คือเจ้าชายแห่งนครกุสินารานั้น ก่อความสะเทือนใจแก่ข้าพเจ้ามาก ท่านทั้งหลายก็ทราบกันอยู่แล้วว่า ครอบครัวท่านเสนาบดีรวมทั้งท่านเสนาบดีเองมีความสนิทสนมต่อข้าพเจ้าเพียงไร อนึ่งข้าพเจ้าแม้จะเป็นพระอริยบุคคลก็จริงแต่ก็เป็นเพียงอริยะขั้นต้นเท่านั้น ยังหาตัดความโศกและความสะเทือนใจได้ไม่ แต่ที่ยับยั้งอยู่ได้ก็ด้วยมีสติคอยเหนี่ยวรั้งอยู่”

ภิกษุกลุ่มนั้นมีอาการสงสัย เมื่อพระอานนท์พูดว่า “พันธฺรเสนาบดี เป็นเจ้าชายแห่งนครกุสินารา” ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมีลักษณะอาวุธกว่ารูปอื่นๆ ถามขึ้นอย่างนอบน้อมว่า “ข้าแต่ท่านผู้ทรงธรรมข้าพเจ้าสงสัยในคำกล่าวของท่านที่ว่า ท่านพันธฺรเสนาบดี เป็นเจ้าชายแห่งนครกุสินารา เท่าที่ข้าพเจ้าทราบและเห็น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านพันธฺรเสนาบดี เป็นเชื้อไขแห่งราชธานีสาวัดถีนีเอง เพราะเป็นเสนาบดีแห่งนครนี้ และเป็นที่รักของทวยนาครแคว้นโกศลเหลือเกิน ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่าพันธฺรเสนาบดีเป็นชาวกุสินาราโดยกำเนิด”

“ดูก่อนศากยบุตร” พระอานนท์กล่าวอย่างช้าๆ “ท่านทั้งหลายยังมีอายุน้อย และเป็นชาวแคว้นอื่น เพิ่งเดินทางมาสู่ราชธานีแห่งแคว้นโกศลไม่นานนักจึงยังหาทราบความเดิมแห่งท่านเสนาบดีไม่ ถ้าท่านทั้งหลายประสงค์ ข้าพเจ้าก็จะเล่าให้ท่านฟังแต่เพียงสังเขป”

เมื่อภิกษุเหล่านั้นแสดงอาการยอมตาม และวิงวอนเพื่อให้ท่านเล่าความเป็นมาแห่งพันธฺรเสนาบดีแล้ว พระอานนท์จึงกล่าวว่า

“ภราดร นับถอยหลังจากนี้ไปประมาณ ๓๐ ปีเศษ เมื่อท่านพันธฺรเสนาบดียังอยู่ในวัยหนุ่ม และสำเร็จการศึกษาจากสำนักตักกคิลาล แล้วกลับสู่กุสินารานครนั้น ได้รับการต้อนรับจากพระชนกชนนีและพระประยูรญาติอย่างมโหฬารยิ่งสมพระเกียรติแห่งพระราชกุมาร พันธฺรเสนาบดีเป็นเจ้าชายรูปงาม เสวยสละอดทนและรักเกียรติ เป็นราชประเพณีที่ราชกุมารผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องแสดงศิลปศาสตร์ให้ปรากฏแก่พระประยูรญาติและทวยนาคร วิชาที่พันธฺรเสนาบดีชำนาญมากก็คือพินดาบและยิงธนู

เมื่อมีการทดลองพินดาบ พระญาติได้นำไม้ไผ่มามัดรวมเข้าด้วยกันมัดละหลายลำ และยกให้สูงขึ้น แล้วให้พันธฺรเสนาบดีกระโดดขึ้นไปฟัน พันธฺรเสนาบดีฟันมัดไม้ไผ่เหล่านั้นขาดสะบั้นเหมือนฟันต้นกล้วย แต่บังเอิญได้ยินเสียงดังกรีกในไม้ไผ่มัดสุดท้าย เมื่อพันธฺรเสนาบดีกระโดดลงมาแล้วถามทราบความว่าเสียง ‘กรีก’ นั้นเป็นเสียงของซี่เหล็กที่พระญาติแกล้งใส่ไว้ในมัดไม้ไผ่ทุกๆ ลำ พันธฺรเสนาบดีเสียใจว่าพระญาติของพระองค์ไม่มีใครหวังดีต่อพระองค์เลย จึงไม่บอกล่วงหน้าว่าได้สอดซี่เหล็กไว้ในลำไม้ไผ่ด้วย ถ้าพระองค์ทรงทราบล่วงหน้าจะฟันไม่ให้มีเสียงดังเลย จึงกราบทูลพระชนกชนนีว่าจะฆ่ามัลลกษัตริย์แห่งกุสินาราให้หมดแล้วจะเป็นกษัตริย์เอง เมื่อถูกพระมารดาทักท้วงไว้และตรัสว่า เป็นลัทธิของพระประยูรญาติที่จะทำอย่างนั้นได้ พันธฺรเสนาบดีจึงไม่ปรารถนาจะอาศัยอยู่ในกุสินาราต่อไปเพราะรู้สึกอับอายที่ฟันไม้ไผ่ไม่มีเสียงดัง

อาวุโส ธรรมดาของชายใจสิงห์นั้น ย่อมรักเกียรติและศักดิ์ศรียิ่งนัก จะไม่ยอมอยู่ในที่ไร้เกียรติ เพราะฉะนั้น เมื่อรู้สึกตัวว่าไม่มีเกียรติพอในกุลินารา ท่านพันธุละจึงตั้งใจจะไปอยู่เมืองอื่น แต่จะไปไหน ทรงระลึกถึงพระสหายร่วมสำนักศึกษารุ่นเดียวกันอยู่หลายคน ในที่สุดทรงมองเห็นปเสนทิกุมารแห่งสาวัตถีว่าน่าจะพออาศัยอยู่ได้ เพราะเป็นพระสหายที่รักใคร่กันมาก และปเสนทิกุมารก็ทรงมีอัธยาศัยดี จึงส่งสาส์นไปทูลความทั้งหมดให้ปเสนทิวาษาทรงทราบ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดีพระทัยยิ่งนักที่จะได้พระสหายร่วมสำนักศึกษาและปรากฏเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศมาทำราชการในราชสำนักแห่งพระองค์ อย่างน้อยๆ พันธุละคงจะเป็นที่ปรึกษาของพระองค์อย่างดีเลิศ

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงให้จัดการต้อนรับพระสหายอย่างมโหฬารและทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเสนาบดี เป็นที่ปรึกษาราชการทั้งปวง พันธุละทำราชการด้วยความรู้ความสามารถดีเยี่ยม

วันหนึ่งขณะที่พันธุละกลับจากธุรกิจบางอย่างและผ่านมาทางโรงวินิจฉัย เมื่อประชาชนเห็นท่านพันธุละจึงขอร้องให้หยุดและให้ช่วยวินิจฉัยความ เพราะคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาไม่เป็นที่พอใจของคู่ความ ผู้พิพากษากินสินบน ใครสามารถให้เงินทองแก่คู่ความข้างใด ข้างนั้นก็ชนะ ส่วนฝ่ายที่ยากจนไม่มีเงินทอง แม้จะถูกก็กลับกลายเป็นฝ่ายผิด ประชาชนทนเดือดร้อนและขมขื่นมาเป็นเวลานานจนสุดที่จะทนได้ อาวุโส ธรรมดาว่า ความอดทนของปุถุชนนั้นย่อมมีขอบเขต เมื่อเลยขอบเขตที่จะทนได้ ต่อไปก็จะระเบิดออกมา และจะกลายเป็นผลร้ายอย่างยิ่งแก่ผู้กดขี่ทารุณ จะมีความขอกช้าและขมขื่นใดเล่าเสมอด้วยการไม่ได้รับความยุติธรรม ยุติธรรมนั้นจะถูกจดจำฝังใจของผู้ได้รับไปตลอดชีวิต นึกขึ้นที่โรมันเหมือนปลายหอกขวางอยู่ที่อก แต่ผู้เป็นใหญ่ที่จะทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมนั้น ก็คือผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม รู้จักละอายใจในการแสวงหาความสุขสำราญบนความเดือดร้อนของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ พระศาสดาจึงตรัสว่า ความละอายใจในการทำชั่วและความกลัวต่อผลอันเผ็ดร้อนของความชั่ว ๒ ประการนี้เป็นธรรมค้ำครองโลกให้สงบสุข โอกาสสำหรับการทำชื่อนั้นย่อมมีอยู่เสมอสำหรับผู้ขาดธรรมปราศจากธรรม พระศาสดาตรัสว่า

‘เมื่อฝูงโคกำลังว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าโคนายฝูงนำดี โคทั้งหลายก็จะปลอดภัยขึ้นสู่ท่าที่ถูกต้อง ไม่ถูกน้ำพัด แต่ถ้าโคนายฝูงนำไม่ดี โคทั้งหลายย่อมเดือดร้อน ได้รับอันตรายฉับใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉับนั้น ผู้ใดถูกแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะ ถ้าเขาดังอยู่ในธรรม ชื่อสัตย์สุจริต ประชาชนผู้เดินตาม ก็น่าจะตั้งอยู่ในธรรมและชื่อสัตย์สุจริตด้วย รัฐจะมี

ความสุขถ้าผู้เป็นใหญ่ประพฤติธรรม’

ท่านพันธุเสนาบดี แม้จะไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการวินิจฉัยความ แต่เมื่อประชาชนขอร้องท่านก็ต้องทำ และเมื่อวินิจฉัยไปแล้วปรากฏว่าเป็นที่พอใจของมหาชนอย่างยิ่ง ทำเจ้าของทรัพย์ให้เป็นเจ้าของ ทำผู้ทุจริตให้พ่ายแพ้ ประชาชนชื่นชมยินดี โห่ร้องขึ้นอึงคะนึง จนได้ยื่นถึงพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสถามเรื่องราว ทรงทราบความแล้วทรงโสมนัสยิ่งนักจึงทรงตั้งท่านพันธุละไว้ในตำแหน่งผู้พิพากษาอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

เรื่องร้ายในโรงวินิจฉัยสงบเรียบร้อยตลอดมา แต่ท่านทั้งหลายก็ต้องไม่ลืมว่า คนดีก็มีศัตรูเหมือนกัน และคนที่เป็ศัตรูของคนดีนั้นคือคนร้าย เมื่อคณะผู้พิพากษา ผู้กินสินบนชุดเก่าถูกถอดออก ก็โกรธเคืองและเกลียดชังท่านพันธุละ ยิ่งมหาชนเคารพ ยกย่องท่านพันธุละมากเท่าใด คนพวกนั้นก็ยิ่งเกลียดชังท่านพันธุละมากขึ้นเท่านั้น ความเกลียดชังที่เกิดจากความไม่ดีของผู้อื่น เป็นความเกลียดชังที่พอจะระงับได้บ้าง แต่ความเกลียดชังที่มีแรงริษยาสมอยู่ด้วยกัน จะคอยเร่งเร้าให้บุคคลหาช่องทางทำลายผู้ที่ตนเกลียดชังอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้พิพากษาชุดนั้นจึงพยายามแหยให้พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เกลียดชังท่านพันธุละ โดยคาดหมายว่า อย่างไรเสียเรื่องจะต้องถึงพระกรรณพระเจ้าปเสนทิโกศล และก็เป็นจริงสมคะเน เรื่องที่ยุแหยให้เกลียดชัง ก็คือเรื่องรัชสมบัติพันธุละต้องการจะแย่งราชสมบัติ”

“ดูก่อนท่านผู้สืบบริวารค์” พระอานนทกล่าวต่อไป “เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับสตรียิ่งไปกว่าทราบว่ามีอันเป็นที่รักของตนแบ่งใจให้หญิงอื่น เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับบุรุษยิ่งไปกว่าถูกหยามเกียรติว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถ เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับคหสารยิ่งไปกว่าถูกเห็นร่วมสังวาสกับนางพัง เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับแม่ผู้ยิ่งไปกว่าถูกช่วงชิงไข เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับพระราชายังไปกว่าถูกแย่งราชสมบัติ

อาวุโส ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลเมื่อทรงเชื่อว่าท่านพันธุละคิดกบฏก็ทรงวางแผนสังหารท่านพันธุละทันที พระองค์ประสงค์จะยึดมือทหารของพระองค์ให้ฆ่าท่านพันธุละ จึงอุบายขึ้นว่า ปัจจุบันตนบทแห่งแคว้นโกศลมีโจรกลุ่มหนึ่งกำเริบใจ เทียวปล้นและฆ่าชาวบ้านอย่างทารุณ ทำบ้านมิให้เป็นบ้านทำนิคมมิให้เป็นนิคม พระองค์ทรงมองไม่เห็นใครอื่นที่จะปราบได้ นอกจากพันธุเสนาบดี

เมื่อท่านพันธุละพร้อมด้วยบุตร ๓๒ คน เตรียมเดินทางไปปัจจุบันชนบทนั่นเอง นางมัลลิกาารู้สึกสังหรณ์ใจอย่างบอกไม่ถูก

‘พี่ คนอื่นในเมืองสาวัตถีนี้ ไม่มีอีกแล้วหรือนอกจากท่านพันธุละ’ นางถามอย่างกังวล

‘เมื่อเป็นพระบรมราชโองการ เราก็ต้องไป’ ท่านพันธุละพูดอย่างเคร่งเครียดและหนักแน่น

‘ทำไมเรื่องโจรปล้นชาวบ้านเท่านี้เอง’ จะต้องสังเวยนาบตีไปปราบ เพียงแต่ตำรวจหรือทหารธรรมดาก็น่าจะเพียงพอแล้ว’ มัลลิกาท้วง

‘น้องรัก’ ท่านพันธุละยังคงพูดอย่างเคร่งขรึม ‘ที่ว่าพระองค์ส่งพี่ไปปราบโจร แม้พระองค์ทรงเห็นว่าพี่สมควรจะปราบควายเปลี่ยนแล้วส่งให้พี่ไป พี่ก็ต้องไป ยิ่งกว่านั้นถ้าพระองค์จะส่งพี่ไปต่อสู้กับความตาย พี่ก็ต้องไป พระราชาเป็นเจ้าชีวิต น้องรัก ชีวิตของเราเป็นของพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงต้องการเมื่อไร เราก็ต้องถวายทันที’

‘แต่น้องรู้สึกสังหรณ์ใจอย่างไรพิกล พี่เคยจากน้องไปราชการอยู่เสมอมิใช่ไม่เคยไป น้องไม่เคยสังหรณ์และวิตกกังวลเหมือนครั้งนี้ พี่ไม่ไปไม่ได้หรือ?’ นางพราพลาถกอดเอวของท่านเสนาบดีไว้

‘พี่บอกน้องแล้วว่า เมื่อเป็นพระบรมราชโองการพี่ก็ต้องทำตาม คงไม่เป็นไรดอกน้อง อย่ากังวลเลย’ พันธุละปลอบ

‘แล้วทำไมต้องเอาลูกๆ ไปทั้งหมดด้วย ลูกไม่ต้องไปไม่ได้หรือ?’

‘นี่ก็เป็นพระบรมราชโองการอีกเหมือนกัน’ เมื่อนึกถึงลูกท่านเสนาบดีก็มีสีหน้าหม่นหมองลงเล็กน้อย แต่ก็กลับเข้มแข็งอย่างเดิมในช่วงระยะเวลาเล็กน้อย

‘ไม่เอาที่มการายนะ หลานชายไปด้วยหรือ?’

‘ไม่มีพระบรมราชโองการให้พาไป’

‘น้องขอไปด้วย’

‘อย่าไปเลย พี่รัก เป็นเรื่องของพี่และลูกๆ เท่านั้น’ ”

“อวุโส” พระอานนท์เล่าต่อ “ท่านพันธุละพูดเหมือนรู้เรื่องล่วงหน้าอยู่ตลอดเวลา นางมัลลิกาสังหรณ์ใจ เป็นความสังหรณ์ที่มีเหตุผลเหลือเกินภราดร ความสังหรณ์ใจของสตรีนั้นมักจะมีมูลเหตุเสมอ สภาพดวงจิตของสตรีห้วนไหวง่าย ดังนี้ จึงสามารถรับอารมณ์อันเร้นลับได้ง่าย เหมือนน้ำตื้นย่อมกระเพื่อมได้เร็ว ประสาที่ ๖ ของคนไวต่ออารมณ์อันเร้นลับเสมอ

อวุโส เมื่อมีข่าวท่านพันธุละออกปราบโจรด้วยตนเอง โจรที่ก่อความวุ่นวายก็หลบหนีไป ความจริงโจรพวกนี้ก็คือราชบุรุษที่พระเจ้าปเสนทิทรงแต่งไปนั่นเอง และ

ก็หาได้ปล้นหรือทำร้ายชาวบ้านอย่างชาวลิโอไม่ เมื่อท่านพันธุละเดินทางกลับมานคร
สรวัดลีนั้นเอง ทหารที่พระเจ้าปเสนทิแต่งตั้งไว้ให้ไปในขบวนของท่านพันธุละได้ลอบฆ่า
ท่านเสนาบดีและลูกๆ ทั้งหมด”

“ท่านผู้เจริญ” ภิกษุรูปหนึ่งกล่าวขึ้น “ไม่น่าจะเป็นได้เลย ที่ท่านพันธุละจะ
ไม่ทราบแผนการของพระเจ้าปเสนทิ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าท่านพันธุละเป็นเสนาบดีใจสิงห์
พลัดพรากบ้านเมืองมา และหวังจะพึงร่มเงาของเพื่อน เมื่อเพื่อนคิดมาก็ไม่ทราบจะอยู่
ไปทำไม ตายเสียดีกว่า

อนึ่ง ตามเค้าเรื่อง ถ้าท่านพันธุละปรารถนารัชสมบัติในกรุงสรวัดลี ท่านก็
สามารถเอาได้โดยง่าย แต่ความจงรักภักดีและชื่อเสียงกตัญญู ทำให้ท่านยอมตาย
ดีกว่าที่จะทำการอสังฆกตัญญู พระเจ้าสเปนทินั้นเป็นที่รู้ๆ กันอยู่แล้วว่าเป็นกษัตริย์
ที่โง่เขลาและพระกรรมเบาด้วย ข้าพเจ้าไม่ปลงใจเชื่อเลยว่าท่านพันธุละจะไม่ทราบ
ถึงแผนการของพระเจ้าปเสนทิ” ภิกษุรูปนั้นพูดเสียงเครียดเหมือนจะเจ็บร้อนแทน
ท่านพันธุละเสนาบดี

พระอานนท์นั่งอิงในท่าตรอง ท่านมองเหม่อไปข้างหน้าอย่างไร้จุดหมาย ทุกคน
เงียบ ทุกคนคิด นิ่งและนาน

“อาวุโส” พระพุทธอนุชากล่าวขึ้น “ในที่สุดพระเจ้าปเสนทิก็ทราบความจริง
ภายหลังว่า พันธุละมิได้คิดแย่งรัชสมบัติเลย ทรงเสียพระทัยอย่างใหญ่หลวงจนหา
ความสุขในรัชสมบัติมิได้ แต่พระองค์ทรงรู้พระองค์เมื่อได้เสียคนดีไปอย่างจะเรียก
กลับคืนมาไม่ได้อีกแล้ว และสมัยที่พระองค์ทรงระลึกถึงพันธุละมากที่สุด ก็คือสมัยที่
มีราชกิจสำคัญๆ ซึ่งพระองค์ไม่สามารถวินิจฉัยได้ด้วยพระสติปัญญาของพระองค์เอง

อาวุโส คนสอพลอนั้นนอกจากหาความสุขให้แก่ตนมิได้แล้วยังจะก่อความยุ่งยาก
แก่คนดีคนบริสุทธิ์มากมาย แต่โลกก็ไม่เคยขาดแคลนคนประเภทนี้ เขาแสดงอาการ
พินอบพิเทาต่อหน้าเจ้านายเสียจนออกหน้าออกตา และเหมือนแสรังทำเมื่อได้มีโอกาส
อยู่ตามลำพังกับเจ้านาย เขาก็เริ่มลงมือทักถมความดีของเพื่อน และค่อยๆ เชี่ยวความร้าย
ต่างๆ ของเพื่อนขึ้นเสนอนาย คนประเภทนี้อยู่ที่ใดก็เดือดร้อนที่นั่น แต่ก็ดูเหมือนจะ
ชอกแซกอยู่ทุกหนทุกแห่ง ถ้าไม่มีคนประเภทดังกล่าวนี้ โฉนเลยท่านพันธุละจะต้อง
ตายอย่างน่าเศร้าและสังเวชใจ” พระอานนท์พูดจบแล้วบอกลาภิกษุเหล่านั้น แลลงว่าถึง
เวลาที่จะต้องเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว ❀

๑๐

ณ ป่าประดู่ลาย



เมื่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้อาวุศวรรณญาณทรงสละละทิ้งสังขารอันประกอบขึ้น เหมือนสัมภาระที่ใช้สอยเช่นเกวียนเป็นต้น เข้าสู่มหาปริณิพพาน อันบรมสุขเกษมศานต์จากความทรมานทั้งปวงแล้ว พระอานนท์พุทธอนุชา ซึ่งบัดนี้เป็นเสมือนองค์แทนแห่งพระตถาคตเจ้าก็จาริกไปในที่ต่างๆ โดยเด็ดเดี่ยวเดียวดาย จากแคว้นสุ่แคว้น จากราชธานีสู่ราชธานี และบพจรสู่คามนิคมชนบทต่างๆ เพื่อแสวงหาความวิเวกบ้าง เพื่อโปรดให้ประชานิกรดำรงในคุณธรรมสัมมาปฏิบัติบ้าง เป็นเวลาถึง ๔๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน

สมัยหนึ่ง พระพุทธอนุชาก่อจากสาวัดทีราชธานีแห่งแคว้นโกศล มุ่งหน้าลงสู่ทิศใต้ถึงลำน้ำยมุนา เดินเลียบลำน้ำนี้ลงตอนใต้อันเป็นที่ตั้งแห่งโกศลัมพี ราชธานีแห่งแคว้นวังสะ

อันว่านครโกศลัมพีนี้ รุ่งเรืองด้วยศิลปวิทยาการมากมาย นอกจากนี้ยังเป็นย่านกลางแห่งการเดินทาง และการขนส่งสินค้าระหว่างโกศล มคธ และเมืองผ่านต่างๆ ทางใต้และทางตะวันออกอีกด้วย

ลำน้ำยมุนาอันสวยงามตระการตานั้น ก็ไหลมาจากแดนอันขจรนามแต่กาลไกล สมัยมหาภารตยุทธ นั่นคือหัสตินปุระนครซึ่งปรกหักพังแล้วเพื่อชิงชัยความเป็นใหญ่กัน ความงามของนครโกศลัมพีย่อมติดตาเตือนใจของอาคันตุกะผู้มาเยือนไปตลอดชีวิต มองไปจากฝั่งยมุนาจะเห็นกำแพงปราการบ้านเรือนสลัปล้าง ดูเป็นลดหล่น ยอดปราสาท



แห่งอุเทนราชนั้น เมื่อต้องแสงสุริยยามจะอัสดงก็ส่องแสงเหมือนมีอาทิตย์อยู่หลายดวง การสัญจรทางเรือคับคั่ง มีเรือน้อยใหญ่ประดับด้วยธงทิวสีต่างๆ ดุจยามตา

เมื่อพระอานนท์มาใกล้นครโกสัมพีนั้น เป็นเวลาเย็นมากแล้ว ท่งสาส์นเกศตรียมต้องแสงอาทิตย์ในสายฝนกาล มองดูประหนึ่งปูลาดด้วยแผ่นทอง พระพายรำแพนเพียงแผ่วเบาต้องกายพระมหาเถระ ก่อให้เกิดความชุ่มเย็นแจ่มมารดาอุบลำบุตรสุดที่รักด้วยใจเกษม ฌ เบื้องบนก้อนเมฆสลับซับซ้อนเป็นทิวแถวลอยละลือตามแรงลม มองดูเป็นสีม่วงสลับฟ้าตระการตายิ่งนัก

พระผู้เป็นพหูสูต หาได้มุ่งเข้าสู่เขตนครโกสัมพีไม่ ท่านต้องการแสวงหาที่สงบและ ฌ สถานที่นั้น แห่งใดเล่าจะสงบเท่าป่าไม้ประดู่ลาย เพราะฉะนั้นพระมหาเถระจึงเยื้องย่างด้วยลักษณาการอันน่าทศนา เข้าสู่ป่านั้นด้วยหทัยที่แช่มชื่นเบิกบาน

เมื่อพระอาทิตย์อัสดงแล้วไม่นาน ดวงจันทร์แจ่มจรัสก็โผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ด้านตะวันออก ป่าประดู่ลายเขียวสดดั่งแว่น เหมาะสำหรับผู้แสวงหาวิเวกอย่างแท้จริง เนื่องจากมีกษุแวงเวียนมาพักอยู่เสมอ ป่านี้จึงมีเสนาสนะน้อยๆ อยู่หลายหลังสำหรับพักอาศัยหลังหนึ่งเพียงผู้เดียว พระเถระเลือกได้กระท่อมหลังหนึ่ง เมื่อปูลาดนิสีทนะลงแล้วก็นั่งขัดสมาธิหลับตาอยู่ตลอดปฐมยามแห่งราตรี และพักผ่อนเมื่อถึงมัชฌิมยามล่วงไปแล้ว

ปัจจุบันกาล แสงสีขาวทางทิศตะวันออกเริ่มทาบทอบฟ้าจากทิศเหนือตลอดไปทางทิศใต้ ลมรุ่งอรุณพัดแผ่เยือกเย็น เสียงกาซึ่งเพิ่งออกจากรวงรังเพื่อแสวงภักษาหารบินผ่านป่าประดู่ลายพร้อมด้วยเสียงร้องกาๆ บริเวณป่าประดู่ลายยังคงเงียบสงัด ได้ยินแต่เพียงเสียงใบไม้ไหวกระทบกันเป็นครั้งคราว พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐเดินวนเวียนไปมาอยู่หน้ากระท่อมน้อยโดยอาการที่เรียกกันว่าเดินจงกรม เพื่อพิจารณาหวัชข้อธรรมท่องฟ้าสาธแล้ว แสงสว่างสาดไปทั่วบริเวณไพร โนม่น้อมมนัสแห่งพระอาณนทให้แจ่มใสขึ้นบาน ท่านเตรียมนั่งอันตรวาสก และครองอุตตราสงค์เป็นปริมนทลเรียบร้อยถือบาตรเข้าสู่นครโกสุมพิเพื่อปิตนทบาท

มีผู้คอยดักรวยอาหารแก่มุนีอยู่เป็นแห่งๆ สมณศากยบุตรเป็นที่คั่นตาของประชาชนชาวโกสุมพิแล้วตั้งแต่ครั้งที่พระตถาคตเจ้าเสด็จเข้าสู่นครโกสุมพิเป็นครั้งแรกเมื่อพระอาณนทได้อาหารพอสมควรแล้ว ท่านก็เดินดุ่มมุ่งเข้าสู่ป่าประดู่ลายตามเดิม จันอาหารตามที่ประชาชนศรัทธาถวายด้วยอาการแห่งสามิบริโภคนั้นเป็นแบบอย่างแห่งพระอรหันต์ทั้งหลาย เสร็จแล้วท่านก็ยับยั้งอยู่ ณ ที่นั้น ด้วยวิหระธรรมอันประเสริฐจนกระทั่งวัฒนฉายากาล พระอาทิตย์โคจรผ่านกึ่งกลางฟ้าไปแล้ว เงาไม้ประดู่ลายที่อยู่โดดเดี่ยวทอดยาวไปทางทิศตะวันออก บรรยากาศรื่นรมย์สงบเหมาะแก่อนาคาริกมุนี

ภิกษุรูปหนึ่งร่างกายสูงใหญ่มีสง่าเดินเข้ามาสู่ป่าอันเงียบสงบนี้ เมื่อท่านผ่านมาทางพระอาณนทที่นั่งอยู่ เห็นเป็นสมณะแบบเดียวกันจึงเข้าไปหาด้วยอาการแห่งมิตร แต่ท่านหาได้รู้จักพระอาณนทไม่

“ท่านผู้ทรงพรต” ภิกษุรูปนั้นกล่าวขึ้น “ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะพบท่านผู้ใดในป่าอันวิเวกแห่งนี้ ท่านคงมุ่งแสวงหาสันติวรบทเช่นเดียวกับข้าพเจ้า จึงมานั่งอยู่ ณ ที่นี้แต่ผู้เดียว”

“ท่านผู้บำเพ็ญตบะ” พระอาณนทตอบ “ข้าพเจ้าทราบจากเครื่องนุ่งห่มและบริขารอื่นๆ ที่ติดตัวท่านมาว่าท่านเป็นสมณะแบบเดียวกับข้าพเจ้า สมณะแบบเรานี้มีพระผู้มีพระภาคเป็นศาสดาด้วยกัน ก็พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นตรัสไว้มิใช่หรือว่าความวิเวกเป็นสหายอันประเสริฐ”

“ท่านผู้ทรงพรต” ภิกษุรูปนั้นกล่าว “พระดำรัสนี้ช่างเป็นพระพุทธานุชาตที่กระตุ้นเตือนเรงเร้าให้พุทธสาวกพอใจในวิเวกเสียนี้กระไร ขอประทานโทษเกิดจากลักษณะอาการและคำกล่าวของท่าน ข้าพเจ้าพออนุมานได้ว่า ท่านคงจะมาสู่ธรรมวินัยนี้มานานแล้ว ส่วนข้าพเจ้าเองแม้จะมีอายุเหี้ยมย่างเข้าสู่วัยชราหลายปีแล้วก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเพิ่ง

จะอุปสมบทอุทิศพระผู้มีพระภาคเมื่อไม่นานนี้เอง คือเมื่อพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ปรินิพพานแล้ว ข้าพเจ้าพึงจะบวชได้ ๕ พรรษาเท่านั้น”

“อาวุโส” พระอานนท์เปลี่ยนคำแทนชื่อของภิกษุรูปนั้น “ข้าพเจ้าอุปสมบทในสมัย
ที่พระตถาคตยังทรงพระชนม์อยู่ และได้เห็นได้เฝ้าพระองค์เสมอๆ ข้าพเจ้าถือเป็นลามก
อันประเสริฐที่ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค มิใช่แต่ข้าพเจ้าเท่านั้น ใครๆ ก็ปรารถนาที่จะได้
เข้าเฝ้าและสนทนาด้วย พระองค์เป็นผู้สูงสุดอย่างแท้จริง”

ภิกษุรูปนั้นแสดงอาการสนใจอย่างเห็นได้ชัด และมีนัยน์ตาวาวด้วยปิติพร้อมด้วย
กล่าวว่า “ท่านผู้ทรงพรต ข้าพเจ้าปรารถนาอย่างยิ่ง ปรารถนาเหลือเกินที่จะทราบ
พระพุทธจริยาโดยละเอียดจากผู้ซึ่งเคยเข้าเฝ้าเคยฟังธรรมของพระศาสดา ทำอย่างไร
ข้าพเจ้าจึงจะได้บรรลุผลสำเร็จแห่งความปรารถนานั้น แต่ก่อนอื่นข้าพเจ้าปรารถนา
ใคร่ทราบนามของท่านผู้มีโชคดี พอเป็นเครื่องประดับความรู้ไว้ก่อน ส่วนข้าพเจ้าเอง
มีนามว่ากัมโปชะ ชื่อเดียวกับแคว้นที่ข้าพเจ้าเกิดซึ่งอยู่ทางเหนือขึ้นไป ท่านเองก็คง
ทราบว่กัมโปชะมีชื่อเสียงที่สุดเรื่องพันธุ์ม้าดี”

พระอานนท์นั่งอยู่ครู่หนึ่ง หาได้ตอบคำของพระกัมโปชะทันทีไม่ ท่านกำลัง
ตรึกตรองว่า ควรจะบอกนามของท่านแก่ภิกษุรูปนี้หรือไม่หนอ ภิกษุรูปนี้มีความ
เลื่อมใสในพระศาสดาเป็นอย่างยิ่ง กระหายใคร่ฟังพระพุทธจริยา และเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับ
กับพระองค์ ภิกษุรูปนี้คงจะต้องเคยได้ยินเกียรติคุณของท่านในฐานะเป็นผู้ใกล้ชิด
อย่างยิ่งกับพระศาสดา ถ้าเธอทราบนามของท่านแล้วและได้ฟังพุทธจริยาบางตอนจาก
ท่านเอง คงจะเพิ่มพูนปิติปราโมชแก่เธอหาหน่อยไม่ อาจจะเป็นทางให้เธอได้ธรรมจักขุ
ในไม่ช้า เมื่อคิดถึงประโยชน์ดังกล่าวนี้เป็นที่ตั้งแล้ว พระพุทธอนุชาสุโกทมนบุตรจึง
กล่าวว่า

“ภราดา ข้าพเจ้ายินดีจะเล่าพุทธจริยา และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระองค์บาง
ประการบางตอนให้ท่านฟัง เท่าที่ข้าพเจ้ารู้เห็นมาด้วยตนเองบ้าง ที่พระศาสดาโปรด
ประทานเล่าให้ข้าพเจ้าฟังบ้าง อื่นๆ ข้อที่ท่านอยากทราบนามของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้า
บอกท่านได้แต่เพียงว่า เมื่อข้าพเจ้ายังครองฆราวาสอยู่พระญาติวงศ์เรียกข้าพเจ้าว่า
‘เจ้าชายอานันทะ’ และเมื่อข้าพเจ้าอุปสมบทแล้วเพื่อนพรหมจารีเรียกข้าพเจ้าว่า ‘พระ
อานนท์’ พระศาสดาเรียกว่า ‘อานนท์อานนท์’ อยู่เสมอๆ”

พอพระมหาเถระกล่าวจบลง พระกัมโปชะมีอาการตะลึงอยู่ครู่หนึ่ง แล้วอาการ
แห่งปิติซาบซ่านก็เข้ามาแทนที่ ท่านลุกขึ้นนั่งกระโหย่งประนมมือกราบลงแทบบาทมูล

ของพระอานนท์ ชบสිරະอยู่หนึ่งนานและนาน เมื่อท่านเงยหน้าขึ้นอีกครั้งหนึ่ง พระพุทธ
อนุชาสังเกตเห็นน้ำตาเอ่อเป้าตาของภิกษุผู้อยู่ในวัชรารูปนั้น นั่นเป็นสัญลักษณ์แห่ง
ปีติปราโมชอันหลังไหลจากความรู้สึกที่ลึกซึ้ง และปรากฏออกมาทางกรรกาย และแล้ว
พระกัมโพชะก็กล่าวว่า

“ข้าแต่ท่านผู้ไม่หลงใหลในบ่วงมาร เป็นลาภอันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าที่ได้มาพบ
ท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐเหมือนองค์แทนแห่งพระตถาคตเจ้า ข้าพเจ้าเดินทางมาหลาย
เมืองด้วยจุดประสงค์ที่จะได้พบและสนทนากับท่าน ข้าพเจ้าทราบที่ท่านเดินทางมา
โกสัมพี ข้าพเจ้าก็ติดตามมา แต่ก็หาได้รู้จักท่านไม่ แม้จะสนทนาอยู่กับท่านที่กระหาย
ใคร่พบอยู่ตลอดเวลาก็ตาม โอ...ช่างเป็นลาภของข้าพเจ้าเสียกี่กระไร อุปมาเหมือน
ลูกโคซึ่งเที่ยวติดตามหาแม่ในป่ากว้าง และได้พบแม่สมประสงค์ ความรู้สึกของลูกโคนั้น
เป็นฉันใด ความรู้สึกของข้าพเจ้าก็เป็นฉันนั้น” แล้วพระกัมโพชะก็กราบลงแทบบาทมูล
ของพระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง

“ช่างเกิดผู้มีอายุ” พระอานนท์กล่าว “เรื่องของข้าพเจ้าไม่มีความสำคัญเท่าเรื่อง
ของพระศาสดา อนึ่ง ท่านบวชอุทิศพระพุทธเจ้าแม้จะนิพพานไปแล้วก็ตาม แต่เรื่องของ
พระองค์ก็ยังเป็นเครื่องเพิ่มพูนปีติปราโมชแก่ผู้สดับอยู่เสมอ ท่านได้ขอร้องให้ข้าพเจ้า
เล่าถึงพุทธจริยาบางตอนเพื่อเป็นเครื่องประดับความรู้ และประดับประดองศรัทธา
ปสาทะ ข้าพเจ้าจะขอเล่าให้ท่านฟังเป็นปฏิการแก่ความปรารถนาดีของท่าน” แล้ว
พระอานนท์ก็กล่าวสลับไปว่า

“ดูก่อนภราดา ณ ป่าไม้ประดู่ลายนี้เอง สมัยหนึ่งพระตถาคตเจ้าประทับอยู่ด้วย
หมู่ภิกษุ นับจำนวนร้อย พระองค์หยิบใบไม้มากำพระหัตถ์หนึ่ง แล้วตรัสถามภิกษุ
ทั้งหลายว่า ใบไม้ในกำพระหัตถ์ของพระองค์ กับใบไม้ในป่านี้นั้นทั้งหมด ไหนจะมากกว่ากัน
เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบไม้ในป่านี้นั้นมีมากกว่าเหลือหลาย ใบไม้ในกำพระหัตถ์
มีน้อยนิดเดียว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ฉันเดียวกันนั้นแลภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราแสดง
แล้วแก่เธอทั้งหลายนั้นเพียงเล็กน้อยเหมือนใบไม้ในกำมือของเรา ส่วนธรรมที่เรา
ยังมิได้แสดงมีมากมายเหมือนใบไม้ในป่า ภิกษุทั้งหลาย ทำไมเราจึงไม่แสดงสิ่งที่เรารู้
เราเข้าใจอีกมากมายเล่า ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตแสดงแต่ธรรมที่จำเป็นเพื่อรองรับ
ดับทุกข์เท่านั้น สิ่งนอกจากนี้รู้ไปก็ทำให้เสียเวลาเปล่า ภิกษุทั้งหลาย สมัยหนึ่งมีภิกษุ
รูปหนึ่งเข้ามาหาเราและถามปัญหา ๑๐ ข้อ ขอให้เราแก้ปัญหานั้น ๑๐ ข้อนั้นล้วนเป็นปัญหา
ไม่แก้ปัญหาก็คลายสงสัย เขาจะละเพศพรหมจรรย์ ปัญหา ๑๐ ข้อนั้นล้วนเป็นปัญหา

ที่ไร้สาระ ไม่เป็นไปเพื่อระดับทุกข์ รู้แล้วก็ไม่ทำอะไรดีขึ้น เช่นปัญหาว่าโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่ สุดหรือไม่มีที่ สุด ตายแล้วเกิดหรือไม่ดังนี้เป็นต้น เราไม่ยอมแก้ปัญหานั้น ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวกับภิกษุรูปนั้นว่าอย่าว่าแต่เธอจะละเพศพรหมจรรย์เลย แม้เธอจะตายไปต่อหน้าต่อตาเรา เราก็หายอมแก้ปัญหานั้นของเธอก็ไม่ ภิกษุทั้งหลาย ปัญหาที่เผชิญอยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือปัญหาเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายถูกความทุกข์เสียอยู่ทั้งทางกายและทางใจ อุปมาเหมือนผู้ถูกยิงด้วยลูกศรซึ่งกำซาบด้วยยาพิษแล้ว ญาติมิตรเห็นเข้าเกิดความกรุณาจึงพยายามจะช่วยกันถอนลูกศรนั้น แต่บุรุษผู้โง่เขลาบอกว่า ต้องไปสืบให้ได้เสียก่อนว่าใครเป็นคนยิง และยิงมาจากทิศไหน ลูกศรทำด้วยไม้อะไร แล้วจึงจะค่อยมาถอนลูกศรออก ภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้นั้นจะต้องตายเสียก่อนเป็นแน่แท้ ความจริงเมื่อถูกยิงแล้ว หน้าที่ของเขาก็คือ ควรพยายามถอนลูกศรออกเสียทันที ชำระแผลให้สะอาดแล้วใส่ยาและรักษาแผลให้หายสนิท หรืออีกอุปมาหนึ่งเหมือนบุคคลที่ไฟไหม้อยู่บนศีรษะ ควรรีบดับเสียโดยพลัน ไม่ควรเที่ยววิงวาดคนผู้เอาไฟมาเผาศีรษะตน ทั้งๆ ที่ไฟลุกไหม้อยู่

ภิกษุทั้งหลาย สังสารวัฏนี้โพลงอยู่ด้วยเพลิงทุกข์นานาประการไหม้ร้อนอยู่ทั่ว สัตว์ทั้งหลายดิ้นทุรนทุรายอยู่ในกองทุกข์แห่งสังสารวัฏนี้ ใครเล่าจะเป็นผู้ดับ ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันดับทุกข์แห่งตน อุปมาเหมือนบุรุษสตรีผู้รวมกันอยู่ในบริเวณกว้างแห่งหนึ่ง และต่างคนต่างถือดุ้นไฟใหญ่อันโพลงอยู่ทั่ว แล้วต่างคนต่างก็วิ่งวนกันอยู่บริเวณนั้น และร้องกันว่า ‘ร้อน ร้อน’ ภิกษุทั้งหลาย คราวนั้นมีบุรุษผู้หนึ่งเป็นผู้ฉลาด ร้องบอกให้ทุกๆ คนทิ้งดุ้นไฟในมือของตนเสีย ผู้ที่ยอมเชื่อ ทิ้งดุ้นไฟ ก็ได้ประสบความเย็น ส่วนผู้ไม่เชื่อ ก็ยังคงวิ่งถือดุ้นไฟพร้อมด้วยร้องตะโกนว่า ‘ร้อน ร้อน’ อยู่นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตได้ทิ้งดุ้นไฟแล้ว และร้องบอกให้เธอทั้งหลายทิ้งเสียด้วย ดุ้นไฟที่กล่าวถึงนี้คือกิเลสทั้งมวล อันเป็นสิ่งที่เผาลนสัตว์ให้เราร้อนกระวนกระวาย ภิกษุทั้งหลาย อายุตระภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อายุตระภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมาภรณ์ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือ ราคะ บ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่จะครอบงำรังรัดใจของบุรุษได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งสตรี ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่สามารถครอบงำรังรัดใจของสตรีได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งบุรุษ

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณนี้เรากล่าวว่าเป็นเหื่อแห่งมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เป็นกำลังพลแห่งมาร ภิกษุผู้ปรารถนาจะประหารมารพึงสลัดเหื่อแห่งมาร ขยีพวงดอกไม้แห่งมาร และทำลายกำลังพลแห่งมารเสีย

ภิกษุทั้งหลาย เราเคยเฝ้าเยี่ยงกามคุณ ณ โพธิมณฑลในวันที่เราตรัสรู้นั่นเอง ดูก่อนกาม เราได้เห็นต้นเคঁาของเจ้าแล้ว เจ้าเกิดจากความดำริคำนึงถึงนั่นเอง เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก ด้วยประการฉะนี้ กามเอ๋ย เจ้าจะเกิดขึ้นอีกไม่ได้”

“ดูก่อนภราดา” พระอานนท์กล่าวต่อไป “ครั้งนั้น ณ ป่าไม้ประดู่ลายนี้ ภิกษุจำนวนมากได้ดวงตาเห็นธรรมและอริยคุณสูงๆ ขึ้นไปด้วยพระพุทธภาชิตอันลึกซึ้ง จับใจนี้ พระองค์ทรงใช้อุปมาอุปไมยอันคมคายแยบยล และขมวดพระธรรมเทศนาให้เห็นจุดเด่นที่ทรงประสงค์ เหมือนนายช่างผู้ฉลาด เมื่อจะสร้างปราสาทหรือภูมาคารย่อมจะลงรากปราสาทนั้นให้แน่นหนา และวางเสาอันมั่นคงและสร้างเรือนยอด ทะล่อมขึ้นให้ยอดเด่น เห็นสง่างาม รุ่งเรืองด้วยพระธรรมเทศนาโกศลแห่งพระทศพลวิมลนาวรณญาณ อันหาใครเปรียบปานมิได้ในสามภพ”

“ดูก่อนอาคันตุกะ” พระอานนท์กล่าวต่อไป “ณ กรุงโกสัมพีนี้เอง พระตถาคตเจ้าเคยประทับรอยพระบาท คือพระพุทธจริยาอันประเสริฐไว้สำหรับให้คนภายหลังถือเป็นเยี่ยงอย่างดำเนินตาม

คือสมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึงโกสัมพี และสำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ โขสิตาราม ตอนเช้าพระพุทธองค์จะเสด็จออกบิณฑบาต มีประชาชนผู้เลื่อมใสคอยดักถวายเป็นทิวแถว แต่ก็มีกลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่งคอยตามด่าว่ากระแทกกระแทกเสียดสีอยู่ตลอดเวลา เมื่อพระองค์เสด็จกลับโฆสิตาราม ก็ตามไปด่าถึงพระคันธกุฎีด้วยอักโกสวัตถุ ๑๐ ประการ เช่น ท่านเป็นโค เป็นลา เป็นอูฐ เป็นสัตว์นรก เป็นต้น เรื่องนี้มีเบื้องหลัง คือ

สมัยหนึ่ง ก่อนหน้าที่เรื่องนี้จะเกิดขึ้นไม่นานนัก พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จสู่แคว้นกุรุ ณ ที่นั้นมีหมู่บ้านพราหมณ์อยู่แห่งหนึ่ง พราหมณ์นายบ้านมีธิดาสาวทรงสิริโสภาคยิ่งนัก นามว่า มาคันทิยา ความงามแห่งนางระบือไปทั่ว ชายหนุ่มผู้มั่งคั่งต่างเดินทางโดยเกวียนบ้าง โดยรถม้าบ้าง มาสู่มาคันทิยาคามนี้เพื่อทศนามาคันทิยานารี บางคนก็แต่งผู้ใหญ่มาสู่ขอ แต่พราหมณ์ผู้บิดายังมองไม่เห็นใครเหมาะสมแก่ธิดาของตน จึงยังไม่ยอมยกให้ใคร มาคันทิยาเป็นที่กล่าวขวัญถึงแห่งปวงชนชาวกุรุอย่างแพร่หลาย จนเมื่อธิดาของสกุลใดเกิดใหม่ ผู้เฒ่าผู้แก่จะให้พรว่า ขอให้สวยเหมือนมาคันทิยา

ดูก่อนอาคันตุกะ แต่ท่านต้องระลึกไว้อย่างหนึ่งว่า ความงามกับอันตรายนั้น มักจะมาด้วยกันเสมอ ที่ใดมีความงาม ที่นั้นย่อมมีอันตรายแอบแฝงซ่อนเร้นอยู่ด้วย จะมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดแห่งความงามนั้น และมีอยู่บ่อยครั้งที่อันตรายไม่เพียง แต่ผู้เข้าไปเกี่ยวข้องเท่านั้น แต่แก่เจ้าของความงามนั่นเองอีกด้วย

พระศาสดาเสด็จไปถึงบ้านมาคัณทียพราหมณ์ในเช้าวันหนึ่งขณะที่เขาบูชาไฟอยู่ที่ ประตูบ้าน เมื่อได้ทัศนาศาเห็นพระศาสดาแล้วพราหมณ์ก็ตะลึงในความงามแห่งพระองค์ ถึงแก่อุทานออกมาว่า ชายผู้นี้งามจริงหนอ เขาเข้าไปหาพระตถาคตเจ้าแล้วกล่าวว่า

‘สมณะ ข้าพเจ้ามองหาชายอันจะคู่ควรแก่บุตรของข้าพเจ้ามาเป็นเวลานานแล้ว แต่จะหาใครงามคู่ควรแก่บุตรของข้าพเจ้าเสมอท่านไม่ได้ ขอท่านโปรดยืนอยู่ตรงนี้สักครู่หนึ่ง แล้วข้าพเจ้าจะนำบุตรมามอบให้ท่าน’

พระศาสดาแสดงอาการดุษณิภาพ ทรงเหยียบรอยพระบาทให้ปรากฏไว้ด้วยแรง อธิฐานอันสำเร็จมาจากพระบารมีแต่ปางบรรพ์ แล้วเสด็จหลีกไปประทับ ณ ใต้ต้นไม้ งามครึ้มต้นหนึ่ง

พราหมณ์แจ้งข่าวแก่พราหมณ์และให้ตบแต่งลูกสาวให้สวยงามเพื่อนำไปมอบให้ ชายผู้นั้นอันตนเห็นว่าคู่ควรกัน แล้วพากันออกจากเรือน เมื่อไม่เห็นพระตถาคต ณ ที่เดิม พราหมณ์ก็ประหลาดใจ บังเอิญพราหมณ์ได้เหลือบเห็นรอยเท้าที่พระพุทธรองค์ ทรงเหยียบไว้ จึงกล่าวกับพราหมณ์ผู้สามีว่า อย่าติดตามมหาบุรุษผู้นี้เลย ผู้มีรอยเท้า อย่างนี้เป็นผู้สละแล้วซึ่งโลกียารมณ์ทั้งปวง พราหมณ์เอ๋ย อันบุคคลผู้เจ้าระคะนั้นมิเท้า เว้ากลางมาก คนเจ้าโทสะหนักสั่น ส่วนคนเจ้าโมหะนั้นปลายเท้าจิกลง ส่วนรอยเท้าของ บุรุษผู้นี้เป็นผู้เพิกกิเลสได้แล้วอย่างแท้จริง พราหมณ์ต่อว่าภรรยาว่าอวดรู้วอดดี ทำตน เหมือนจระเข้นอนในตม จึงพาบุตรและภรรยาเที่ยวตามหาพระศาสดา มาพบเข้าใต้ต้นไม้ แห่งหนึ่ง พราหมณ์ดีใจจนหนา แต่ได้ต่อว่าเป็นเชิงพ้อว่า ‘สมณะข้าพเจ้าบอกให้ท่าน ยืนรอที่โน้น แต่หายืนคอยไม่ เหมือนไม่ยินดีจะรับบุตรของข้าพเจ้า สมณะ บุตรของ ข้าพเจ้านี้งามเลิศกว่านารีใดๆ ทั้งปวงในถิ่นนี้ เป็นที่ปองหมายแห่งเศรษฐีคหบดี และ แม้แห่งพระราชา แต่ข้าพเจ้าหาพอใจใครเสมอด้วยท่านไม่ บัดนี้ข้าพเจ้าได้นำนางผู้งาม พร้อมมามอบ ณ เบื้องบาทของท่านแล้ว ขอจงรับไว้ และครองกันฉันสามีภรรยาเถิด’ พราหมณ์กล่าวจบแล้วสั่งให้บุตรถวายบังคมพระศาสดา

พระโลกนาถศากยบุตร ยังคงประทับดุษณิอยู่ครู่หนึ่ง พระองค์ทรงรำพึงว่า พราหมณ์ผู้นี้มีความหวังดีต่อเรา ต้องการสงเคราะห์เราด้วยสิ่งอันเป็นที่รักที่หวงแหน

ที่สุดแห่งตน แต่สิ่งนี้มีความแก่ ความเจ็บ และความตายเป็นธรรมดา เราจักปฎิการพราหมณ์ผู้นี้ด้วยอมตธรรม พราหมณ์และพราหมณ์ทั้งสองนี้มีอุปนิสัยแก้กล่าวพอกีจะบรรลุธรรมของเราได้ เป็นการมอบสภาพอันไม่แก่และไม่ตายแก่เขา ดำริดังนี้แล้วพระตถาคตเจ้าจึงเอื้อนโอบฐ์ว่า

‘พราหมณ์ ถ้าเราจะเล่าเรื่องบางเรื่องให้ท่านฟัง ท่านจะพอใจฟังหรือไม่’

‘เล่าเถิดสมณะ ข้าพเจ้าพร้อมอยู่แล้ว ท่านมีบุตรภรรยาอยู่แล้วหรือ?’

นางมาคันทิยา บุตรีแห่งพราหมณ์นั่งฟังพิศพระตถาคตเจ้าเหมือนเด็กมองตุ๊กตาซึ่งตนไม่เคยเห็น พร้อมกันนั้นมารยาแห่งสตรีซึ่งปรากฏอยู่ในเรือนร่างและนิสัยแห่งอิตถีเพศ ก็เริ่มฉายแววออกมาทางสายตาและริมฝีปากอันบางงามอันเต็มอิมันนั้น

พระตถาคตเจ้าชายพระเนตรดูนางมาคันทิยาหน้าหนึ่ง ทรงรู้ถึงจิตใจอันปั่นป่วนของนาง แล้วตรัสว่า

‘พราหมณ์ เมื่อเราอยู่ในวัยหนุ่มมีเกศายังดำสนิท ถูกแวดล้อมด้วยสตรีล้วนแต่ละครญาติ เป็นที่ปรารถนาของบุรุษเพศผู้ยังตัดอาลัยในปวงกามมิได้ แต่เราเบื่อหน่ายในโลกีย์วิสัย จึงสละสมบัติบรมจักรและนางผู้จำเริญตา ออกแสวงหาโมกขธรรมแต่เดี๋ยวเดียว เทียบไปอย่างไม่มีอาลัย พลอดปรองเหมือนบุคคลที่เป็นหนี้แล้วพ้นจากหนี้ เคยถูกคุมขังแล้วพ้นจากที่คุมขัง เคยเป็นโรคแล้วหายจากโรค หลังจากท่องเที่ยวอยู่เดี๋ยวเดียวและทำความเพียรอย่างเข้มงวดไม่มีใครจะทำได้ยิ่งกว่าเป็นเวลา ๖ ปี เราก็ได้ประสบชัยชนะอย่างใหญ่หลวงในชีวิต ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณสงบเยือกเย็นถึงที่สุด ล่วงพ้นปวงแห่งมารทั้งปวงที่เป็นทิพย์และเป็นของมนุษย์ มารและธิดามารคือ นางตัณหา นางราค และนางอรดี ได้พยายามยั่วยวนเราด้วยวิธีแปลกๆ เพื่อให้เราตกอยู่ในอำนาจ แต่เราก็หาสนใจไยดีไม่ ในที่สุดพวกมารก็ถอยหนีไปเอง เราชนะมารอย่างเด็ดขาดจนมีนามก้องโลกว่า ‘ผู้พิชิตมาร’

พระตถาคตหยุดอยู่ครู่หนึ่ง ทรงกวาดสายพระเนตรดูทุกใบหน้า ในที่สุดพระองค์ตรัสว่า

‘พราหมณ์ เมื่อได้เห็นนางตัณหา นางราค และนางอรดีซึ่งทรงความงามเหนือ ๓ โลก เราก็หาพอใจแต่น้อยไม่ ก็ทำไมเล่าเราจะพอใจในสรีระแห่งธิดาของท่านซึ่งเต็มไปด้วยบุตรและคูถ พราหมณ์เอ๋ย อย่าว่าแต่จะให้แต่จะต้องด้วยมือเลย เราไม่ปรารถนาจะแต่ต้องธิดาของท่านแม้ด้วยเท้า’ ” ❀

๑๑

บนกองกระดูกแห่งตัณหาขุสย



“ดูก่อนภราดา” พระอานนท์เล่าต่อไป “พระดำรัสตอนสุดท้ายของพระผู้มีพระภาค เป็นเสมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยงลงบนใบหน้าของบุตรีพราหมณ์ นางรู้สึกร้อนผ่าวไปหมด ทั้งร่าง สำหรับสตรีสาวอะไรจะเป็นเรื่องเจ็บปวดยิ่งไปกว่าการเสนอตัวให้ขาย แล้วถูกเขาเยี่ยงอย่างไมไ่ดี ดังนั้น นัยน์ตาซึ่งเคยหวานเยิ้มของนาง จึงถูกเคียวให้เหือดแห้งไปด้วยไฟโทสะ ใบหน้าซึ่งเคยถูกชมว่างามเหมือนจันทร์เพ็ญนั้น บัดนี้ได้ถูกเหมคือความโกรธเคลื่อนเข้ามาบดบังเสียแล้ว นางผูกใจเจ็บในพระศาสดาสุดประมาณ

พระตถาคตเจ้าสังเกตเห็นกิริยาอาการของนางโดยตลอดแต่หาสนพระทัยอันใดไม่ ทรงแสดงอนุปพุททิภา พรธนาเรื่องทาน ศีล ผลแห่งทาน ศีล โทษของกาม และอาณิสสแห่งการหลีกเร้นออกจากกาม ที่เรียกว่า ‘เนกขัมมะ’ ฟอกอัธยาศัยแห่งพราหมณ์และพราหมณี จนทรงเห็นว่าจิตอ่อนควรแก่พระธรรมเทศนาชั้นสูงแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงประกาศสามูกกัณฐิกธรรมเทศนาคือ อริยสัจ ๔ ประหนึ่งช่างย้อมผู้ฉลาด ฟอกผ้าให้สะอาดแล้วนำมาย้อมสีที่ตนต้องการ

พระธรรมเทศนาจบลงด้วยการสำเร็จมรรคผลของพราหมณ์และพราหมณี พระพุทธรองค์เสด็จจากอาสนะ ทิ้งมาคันทียคามไว้เบื้องหลัง มุ่งสู่ชนบทอื่นเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ต่อไป

ความงามแห่งสตรีมักจะเป็นเหมือนดาบ ๒ คม คือให้ทั้งคุณและโทษแก่เธอ และมีสตรีน้อยคนนักที่จะจับแต่เพียงคมเดียว เพราะฉะนั้นเธอจึงมักประสบทั้งความสุขและความเศร้า เพราะความงามเป็นมูลเหตุ กุญแจนี้พิสูจน์ได้ด้วยชีวิตของนางมาคันทิยา ซึ่งข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟังต่อไป

ด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวดในการที่จะแก้แค้นพระศาสดา เครื่องมือในการใช้ความพยายามของนางมีอย่างเดียวคือความงาม เมื่อมีความพยายามความสำเร็จย่อมตามมาเสมอ และในความพยายามนั้น ถ้าจังหวะดีก็จะทำให้สำเร็จเร็วขึ้น ดังนั้น ต่อมาไม่นานนางก็ได้เป็นมเหสีของพระเจ้าอุเทนแห่งโกสัมพีโดยวิธีใดไม่แจ้ง นับว่าได้เป็นใหญ่เป็นโตพอที่จะหาทางแก้แค้นพระศาสดาได้โดยสะดวก ดังนั้น เมื่อนางทราบข่าว พระศาสดาเสด็จมาโกสัมพีนางจึงยินดีนัก ‘คราวนี้แหละพระสมณโคดมผู้จงหองจะได้เห็นฤทธิ์ของมาคันทิยา’ นางปรารถนาเรื่องนี้ด้วยความกระหายใจ จึงจ้างบริวารของนางบ้าง ทาสและกรรมกรบ้าง ให้เที่ยวติดตามด่าพระศาสดาทุกมุมเมือง ทุกหนทุกแห่งที่พระองค์ทรงเหยียบย่างไป

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าตามเสด็จไปทุกหนทุกแห่งเหมือนกัน ถูกด่าแรงๆ จิตใจของข้าพเจ้าก็กระวนกระวาย แต่พระศาสดาเจ้าทรงมีอาการเข้มแข็งอยู่เสมอ สี่พระพักตร์ยังคงสงบนิ่ง เช่นเดียวกับเวลาได้รับคำสรรเสริญ จิตใจที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม คือ นิทานาและสรรเสริญนั้น เป็นจิตที่ประเสริฐยิ่งพระองค์ตรัสไว้อย่างนี้ และพระองค์ก็ทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อาวุโส トラบใดที่บุคคลยังพอใจด้วยคำสรรเสริญ เขาย่อมยังต้องหวั่นไหวเพราะถูกนิทานา นี่เป็นกฎที่แน่นอน พระศาสดาเจ้าทรงทำพระมณัสให้เป็นเช่นแผ่นดิน หนักแน่นและไม่ยินดียินร้ายว่าใครจะไปโปรยปรายของหอมดอกไม้ลงไป หรือใครจะทิ้งเศษขยะของปฏิกูลอย่างไรลงไป ข้าพเจ้าเองสุดที่จะทนได้ จึงกราบทูลพระองค์ว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ อย่าอยู่เลยที่นี่ คนเขาด่ามากเหลือเกิน’

‘จะไปไหน อานนท์’ พระศาสดาตรัส มีแววแห่งความเด็ดเดี่ยวฉายออกมาทางพระเนตร และสี่พระพักตร์

‘ไปเมืองอื่นเถิด พระเจ้าข้า สาวตลธิ ราชคฤห์ สาเกต หรือเมืองไหนๆ ก็ได้ ที่ไม่ใช่โกสัมพี’

‘ถ้าเขาด่าเรานั่นอีก?’

‘ก็ไปเมืองอื่นอีก พระเจ้าข้า’

‘ถ้าที่เมืองนั้นเขาตำราอีก?’

‘ไปต่อไป พระเจ้าข้า’

‘อย่าเลย อานนท์ เธออย่าพอใจให้ตถาคตทำอย่างนั้น ถ้าจะต้องทำอย่างเธอว่า เราจะไม่มีแผ่นดินอยู่ มนุษย์เราอยู่ที่ไหนจะไม่ให้มีคนรักคนชังนั้นเห็นจะไม่ได้ เรื่องเกิดขึ้นที่ใด ควรให้ระงับลง ณ ที่นั้นเสียก่อนแล้วจึงค่อยไป อานนท์ เรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตถาคตนั้นจะไม่ยืดยาวเกิน ๗ วันคือจะต้องระงับลงภายใน ๗ วันเท่านั้น’ แล้วพระพุทธองค์ก็ตรัสต่อไปว่า

‘อานนท์ เราจะอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น เหมือนช้างศึกก้าวลงสู่สงคราม ต้องทนลูกศรซึ่งมาจากทิศทั้งสี่ เพราะคนในโลกนี้ส่วนมากเป็นคนชั่วคอยแสหาแต่โทษของคนอื่น เธอจงดูเถิด พระราชาทั้งหลายย่อมทรงราชพาหนะตัวที่ฝึกแล้วไปสู่ที่ชุมนุมชน เป็นสัตว์ที่ออกชุมนุมชนได้ อานนท์เอ๋ย ในหมู่มนุษย์นี้ผู้ใดฝึกตนให้เป็นคนอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่นได้ จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐสุด ม้าอัสตร ม้าสินธพ พญาช้างตระกูลมหานาคที่ได้รับฝึกแล้วจัดเป็นสัตว์อาชาไนย สัตว์อาชาไนยเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ แต่คนที่ฝึกตนดีแล้วยังประเสริฐกว่าสัตว์เหล่านั้น

ดูก่อนอานนท์ ผู้อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้สูงกว่า ก็เพราะความกลัว อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้เสมอกัน เพราะเห็นว่าพอสู้กันได้ แต่ผู้ใดอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้ซึ่งด้อยกว่าตน เราเรียกความอดทนนั้นว่าสูงสุด ผู้มีความอดทนมีเมตตา ย่อมเป็นผู้มีลาภ มียศอยู่เป็นสุข เป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เปิดประตูแห่งความสุขความสงบได้โดยง่าย สามารถขุดมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทเสียได้ คุณธรรมทั้งมวล มีศีลและสมาธิ เป็นต้น ย่อมเจริญงอกงามแก่ผู้มีความอดทนทั้งสิ้น’

ในที่สุด ทาสและกรรมกรที่พระนางมาคันทิยาว่าจ้างมาตำพระมหาสมณะก็เลิกกันไปเอง เพราะเขาทั้งหลายรู้สึกว่าเขากำลังด่าเสียดสีแถมทั้งที่บซึ่งไม่หวั่นไหวเลย ความพยายามของพระนางมาคันทิยาเป็นอันล้มเหลว อาวุโส พระศาสดาเคยตรัสไว้ว่า ‘ภูเขาศิลาล้วนย่อมไม่หวั่นไหวด้วยลมจากทิศทั้งสี่ฉันใด บัณฑิตย่อมไม่หวั่นไหวเพราะคำนิทาและคำสรรเสริญฉันนั้น’

ในพระดำรัสของพระศาสดาตอนต้น ท่านคงจำได้ว่า พระองค์ตรัสถึงม้าอัสตร ม้าสินธพ และสัตว์อาชาไนย รวมทั้งพญาช้างตระกูลมหานาค ข้าพเจ้าขอไขความเรื่องนี้สักเล็กน้อย

ม้าอัสน์นั้น คือสัตว์ผสมระหว่างม้าและลา คือแม่ม้า พ่อลา ลูกออกมาจึงได้ลักษณะที่ดีเยี่ยม คือได้ลักษณะเร็วจากแม่ และได้ลักษณะทนทานจากพ่อม้าเป็นสัตว์ที่มีฝีเท้าเร็วมาก จนได้นามอีกอย่างหนึ่งว่า ‘มโนมัย’ หมายความว่า ‘สำเร็จดังใจ’ ส่วนลานั้นทนทานมากในการนำภาระหนัก ปืนที่โกรกซันก็เก่ง เมื่อลักษณะทั้ง ๒ ประการมารวมกันคือทั้งเร็วและทน ก็เป็นคุณลักษณะที่ดีเยี่ยม

หันมามองดูมนุษย์เรา ผู้ใดมีคุณลักษณะ ๒ อย่าง คือทั้งเร็วและทนทาน ผู้นั้นก็จัดได้ว่าประเสริฐ คนบางคนมีสติปัญญาดี รู้อะไรได้เร็วแต่ไม่ทนทาน อ่อนแอ เบื่อหน่ายงานง่าย จีบจืด ในที่สุดก็เอาดีไม่ค่อยได้ ส่วนบางคนทนทานบึกบึน แต่ขาดสติปัญญา รู้อะไรได้ช้า จึงทำให้เสียเวลามากเกินไปในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และคนในโลกส่วนมากก็มักจะได้ลักษณะเดียว แต่ดูเหมือนพระศาสดาจะทรงสรรเสริญความเพียรพยายามมากอยู่ เมื่อได้พยายามแล้วไม่สำเร็จสมประสงค์ ใครเล่าจะลงโทษผู้นั้นได้

ม้าสินธพนั้นเป็นพันธุ์ม้าซึ่งเกิด ณ ลุ่มแม่น้ำสินธุ เป็นม้าพันธุ์ดีมาก แคว้นกัมโพชะถิ่นกำเนิดของท่านก็เป็นแคว้นที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องมีม้าพันธุ์ดีตามที่ท่านกล่าวแล้วแต่หนหลัง ส่วนช้างตระกูลมหานาคก็เป็นช้างตระกูลดี

กล่าวถึงสัตว์อาชาไนย หมายถึงสัตว์ที่ได้รับการฝึกฝนแล้วให้ควรแก่การงานประเภทนั้นๆ โดยนัยนี้สัตว์ทุกประเภทสามารถเป็นอาชาไนยถ้าได้รับการฝึกให้เหมาะแก่การใช้งาน แต่บรรดาอาชาไนยด้วยกัน บุรุษอาชาไนยหรือคนอาชาไนยประเสริฐที่สุดเพราะเหตุนี้ พระตถาคตเจ้าจึงตรัสว่า บรรดามนุษย์ด้วยกัน คนที่ฝึกตนแล้วประเสริฐที่สุด

คำว่า ฝึกตนนั้น หมายถึงฝึกจิตของตนให้ตั้งมั่น รับผิดชอบได้แม้ในภาวะที่คนทั่วไปรู้สึกว่าจะทนไม่ได้ การฝึกจิตก็เหมือนการฝึกยกน้ำหนักต้องค่อยทำค่อยไป เมื่อได้ที่แล้วก็เป็จิตที่ทนทาน และมีอิทธิพลเป็นอัสจรรย์

นางมาคันทิยา เป็นมเหสีรองของพระเจ้าอุเทน พระมเหสีใหญ่คือพระนางสามาวดี พุทธสาวิกาเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้ามากเมื่อพระนางมาคันทิยากลับแล้งพระศาสดาไม่สมประสงค์ ก็หันมาริษาหาโทษให้พระนางสามาวดี พระนางถูกกล่าวหาหลายเรื่องจนพระเจ้าอุเทนทรงเชื่อและจะประหารชีวิตพระนางสามาวดี แต่พระองค์ทรงทราบข้อเท็จจริงภายหลัง จึงสั่งประหารชีวิตพระนางมาคันทิยาพร้อมทั้งบริวารและญาติด้วยวิธีเรียกได้ว่าทารุณอย่างยิ่ง

คือพระองค์ให้ชุดหลุมฝังพระนางมาคันทียาและบริวารเพียงแค่ออแล้วให้เฝ้าจนอวัยวะขาดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย พระนางมาคันทียาจบชีวิตลงด้วยเรื่องที่ว่าพระองค์ทำร้ายตัวเอง

ดูก่อนภราดา การคิดประทุษร้ายต่อผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้บริสุทธิ์ ย่อมเป็นเหมือนการถ่มน้ำลายรดฟ้า หรือการปาฐีสีทวนลม ผู้กระทำย่อมได้รับโทษเอง”

“ดูก่อนท่านผู้แสวงมรรคาแห่งอมตะ” พระอานนท์กล่าวต่อไป “พระผู้มีพระภาคเจ้าสำราญพระอิริยาบถ ณ กรุงโกสัมพีตามพระอัธยาศัยพอสมควรแล้วก็เสด็จจาริกไปสู่คามนิคมชนบทราชธานีน้อยใหญ่ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ผู้พองแวงให้ได้ ให้ดำรงอยู่ในกุศลกรรมบถ จนกระทั่งหวนกลับไปประทับ ณ กรุงสวตติราชธานีแห่งแคว้นโกศลอันเป็นดินแดนแถบเชิงเขาหิมาลัย ความจริงพระพุทธองค์ประทับ ณ กรุงสวตติเป็นเวลาหลายปีที่สุดคือถึง ๒๕ พรรษาแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ประทับอยู่รวดเดียว ๒๕ พรรษา พระองค์เสด็จไปๆ มาๆ แต่เมื่อคิดรวมแล้วได้ ๒๕ ปีพอดี คือประทับอยู่ ณ ปุพพารามของนางวิสาขา ๖ ปี และประทับ ณ เขตวันอารามของท่านอนาถปิณฑิกะ ๑๙ ปี

อันว่าพระนครสวตติราชธานีแห่งแคว้นโกศลนี้ ตั้งอยู่ทางเหนือแห่งแคว้นกาลิ มีอาณาเขตไปจนถึงหิมาลัยบรรพต มีแคว้นศากยะอยู่ทางทิศเหนือ โกลิยะอยู่ทางทิศตะวันออก แคว้นโกศลซึ่งมีสวตติเป็นราชธานีนี้เป็นอาณาจักรยิ่งใหญ่คู่แข่งกับแคว้นมคธ

โกศลมีเมืองสำคัญ ๓ เมือง คือ สวตติ อโยธยา ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำสราย เป็นเมืองสำคัญมาก่อนสมัยพระพุทธองค์ ต่อมาถูกรวมเข้ากับโกศล ส่วนอีกเมืองหนึ่งคือสาเกต อยู่ใกล้กับอโยธยา เจริญขึ้นเวลาเดียวกับที่อโยธยาเสื่อมลง จึงกลายเป็นเมืองแทนอโยธยา สาเกตมีความสำคัญสำหรับโกศลมาก เป็นเมืองบิดาแห่งนางวิสาขา มหาอุบาสิกา ซึ่งข้าพเจ้าจะขอไว้เล่าให้ท่านฟังในภายหลัง ระหว่างสวตติถึงสาเกตมีรถด่วนเดินทางวันเดียวถึง รถด่วนนั้นคือรถเทียมม้า ตั้งสถานีไว้ ๗ แห่ง พอถึงสถานีหนึ่งก็เปลี่ยนม้าครั้งหนึ่ง ม้าชุดหนึ่งวิ่งเป็นระยะทางกว่ากึ่งโยชน์เล็กน้อย แปลว่าต้องเปลี่ยนม้าถึง ๗ ครั้ง เรื่องนี้เองที่พระปุณณมันตานีบุตร อาจารย์ของข้าพเจ้า เมื่อสนทนากับพระสารีบุตรถึงเรื่องวิสุทธิ ๗ อันจะนำบุคคลไปสู่พระนิพพาน จึงเปรียบวิสุทธิ ๗ เหมือนรถ ๗ ผลัดจากสวตติถึงสาเกต

ครั้งแรกที่พระตถาคตเจ้าเหยียบพระมงคลบาทลงสู่สวตถินั้น เป็นเพราะการอาราธนาของท่านอนาถปิณฑิกมหาเศรษฐี ซึ่งเวลานั้นยังมิได้มีเนมิตกนามอันไพเราะอย่างนี้เลย เรื่องเป็นดังนี้

สมัยหนึ่ง เมื่อตรัสรู้แล้วไม่นาน พระตถาคตเจ้าประทับอยู่ ณ สัตวันใกล้กรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ครั้นนั้นอนาถปิณฑิกเศรษฐียังมิได้รู้จักพระพุทธเจ้า ได้เดินทางไปกรุงราชคฤห์เพื่อเยี่ยมเยียนสหายและเพื่อกิจการค้าด้วย เมื่อไปถึง เศรษฐีผู้สหายต้อนรับพอสมควรแล้ว ก็ขอตัวไปสั่งงานคนทั้งหลายให้ทำนั่นทำนี่ จนไม่มีโอกาสได้สนทนากับอาคันตุกะ อนาถปิณฑิกะประหลาดใจจึงถามว่า

‘สหาย ครึ่งก่อนๆ เมื่อข้าพเจ้ามา ท่านกระวีกระวาดต้อนรับอย่างดียิ่ง สนทนาปราศรัยเป็นที่บันเทิงจิตตามฐานะมิตรอันเป็นที่รัก ท่านละงานอื่นๆ ไว้ลี้ลามต้อนรับข้าพเจ้า แต่คราวนี้ท่านละข้าพเจ้าแล้วสั่งงานยุ่งอยู่ ท่านมีงานอวาทวิวาหรงคผล หรือพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาแห่งแคว้นจะเสด็จมาเสวยที่บ้านของท่านในวันพรุ่งนี้หรืออย่างไร?’

‘สหาย’ เศรษฐีกรุงราชคฤห์ตอบ ‘อภัยข้าพเจ้าเกิด ข้าพเจ้าจะไม่สนใจไยดีในการมาของท่านก็หาไม่ได้ ท่านก็ควรทราบอยู่แก่ใจแล้วว่าข้าพเจ้ามีความรักในท่านอย่างไร แต่พรุ่งนี้ข้าพเจ้าอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนร้อย เพื่อเสวยและฉันอาหารที่นี่ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมัวสั่งงานยุ่งอยู่’

‘สหาย ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้าหรือ? โอ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วในโลกหรือ!’

‘ใช่ พระพุทธเจ้า พระโคตมพุทธะออกบวชจากศากยตระกูลมีข่าวแพร่สะพัดไปทุกหนทุกแห่งว่าพระองค์เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบสมบูรณ์ด้วยวิชชาและจรณะ คือมีความรู้ดีและความประพฤติดี เสด็จไปที่ไหนก็อำนวยการให้ที่นั่น เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นผู้รู้จักโลกเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นจากกิเลสนิทรา รื้อรียสัจอย่างแจ่มแจ้งและมีพระทัยเบิกบานด้วยพระมหากรุณาต่อมวลสัตว์ เป็นผู้หกราคะ โทสะ และโมหะ พร้อมทั้งบาปกรรมทั้งมวลแล้ว เสด็จเที่ยวจาริกสั่งสอนเวไนยสัตว์ แสดงธรรมอันไพเราะทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง เต็มบริบูรณ์ทั้งห้วงอวกาศและความหมาย ท่านไม่ทราบการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าดอกหรือ?’

‘ดูก่อนภราดา คำว่า ‘พุทธ’ นั้นเป็นคำที่ก่อความตื่นเต้นให้แก่อนาถปิณฑิกเศรษฐียิ่งนัก อุปมาเหมือนเป็นโรคซึ่งทรมาณมานานปี เมื่อทราบว่ามีหมอสามารถจะบำบัด

โรคนั้นได้ จะดีใจสักเพียงใด ดังนั้นอนาถปิณฑิกะจึงกล่าวว่า

‘สหาย ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สำหรับพรรุ่งนี้เป็นจำนวนเท่าใด ข้าพเจ้าขอออกให้ทั้งหมด’

‘อย่าเลย สหาย’ เศรษฐีกรุงราชคฤห์ตอบ ‘อย่าว่าแต่ท่านจะจ่ายค่าอาหารเลย แม้ท่านจะมอบสมบัติในกรุงราชคฤห์ทั้งหมดให้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็หายอมให้ท่านเป็นเจ้าภาพสำหรับเลี้ยงพระพุทธเจ้าไม่ กว่าข้าพเจ้าจะจงได้ก็เป็นเวลานานเหลือเกิน ข้าพเจ้าคอยโอกาสนี้มานานหนักหนาแล้ว สมบัติบรมจักร ข้าพเจ้ายังปรารถนาน้อยกว่าได้เลี้ยงพระพุทธเจ้า เจ็ดวันนี้เป็นวันของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ยอมให้ใครเป็นอันขาด’ เมื่ออนาถปิณฑิกะวิงวอนว่าขอออกค่าใช้จ่ายสักครึ่งหนึ่ง เศรษฐีกรุงราชคฤห์ก็หายอมไม่

ดูก่อนภราดา พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายนั้นทรงมีบุพเพกตบุญญาอย่างล้นเหลือ กุศลธรรมทั้งมวลที่พระองค์ทรงบำเพ็ญกระทำมาตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ มารวมกันให้ผลในปัจจุภพของพระองค์นี้ ประดุจสายธารซึ่งยังเอ่ออยู่ในท่านบและบังเอิญท่านบพังทลายลง อุทกธาราก็ไหลหลากท่วมทัน ดังนั้น ไม่ว่าพระองค์จะเสด็จไป ณ ที่ใด พระราชา เสนาบดี พ่อค้า ประชาชน จึงต้องการถวายปัจจัยแก่พระองค์ จนถึงกับต้องแย่งต้องจ้องกันล่วงหน้าเป็นเวลานานๆ

อนาถปิณฑิกเศรษฐีเป็นผู้อันกุศลธรรมแต่ปางบรรพตักเตือนแล้ว เมื่อได้ยินคำ ‘พุทโธ’ เท่านั้น ปีติก็ซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์ ปรารถนาเหลือเกินที่จะได้เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลานั้น แต่บังเอิญเป็นเวลาค่า ประตุมืองปิดเสียแล้ว จิตใจของเขาจึงกังวลถึงแต่เรื่องที่จะเฝ้าพระศาสดา ไม่อาจหลับลงได้อย่างปกติ เขาลุกขึ้นถึง ๓ ครั้ง ด้วยสำคัญว่าสว่างแล้ว แต่พอเดินออกไปภายนอกเรือน ความมืดยังปรากฏปกคลุมทั่วไป ครานั้นความสะดุ้งหวาดเสียและความกลัวก็เกิดขึ้นแก่เขา เขากลับมานอนรำพึงถึงพระศาสดาอยู่ด้วยความกระวนกระวายใจ

ในที่สุดเวลาก็มาถึง ท้องฟ้าเริ่มสาง เสียงไก่ขันรับอรุณแว่วมาตามสายลม เศรษฐีเดินออกจากตัวเรือนมุ่งสู่ประตูเมือง ประตูยังไม่เปิด อนาถปิณฑิกะต้องขอร้องวิงวอนคนเฝ้าประตูเสียนานเขาจึงยอมเปิดให้ เมื่อออกจากประตูเมืองแล้ว ทางที่จะไปสู่ป่าสิตวันก็เป็นทางเปลี่ยว การสัญจรยังไม่มี การเดินออกจากเมืองเข้าไปในป่านั้นเป็นการยากมากสำหรับคนขลาด เศรษฐีเกือบจะหมดความพยายาม มีหลายครั้งที่เขาจะถอยกลับเข้าสู่เมือง แต่พอเขาหยุดยืนนั่นเอง เสียงปรากฏขึ้นเหมือนหวาดแว่วมาจากอากาศว่า ‘เศรษฐี ม้าตั้งร่อย ช้างตั้งร่อย โค แพะ แกะ เป็ด ไก่ อย่างละร่อยๆ ถ้าท่าน

ได้เพราะถอยกลับเพียงก้าวเดียว ก็จะไม่ประเสริฐเหมือนก้าวไปข้างหน้าเพียงก้าวเดียว
จงก้าวต่อไปเถิด เศรษฐี การก้าวไปข้างหน้าของท่าน จะเป็นประโยชน์แก่ท่านและ
แก่โลกมาก'

เศรษฐีมุ่งหน้าเข้าสู่ป่าสีตวัน อันเป็นที่ประทับแห่งพระศาสดา เวลานั้นพระพุทธ
องค์ตื่นบรรทมแล้ว ทรงแผ่ขยายพระญาณพิจารณาดูสัตว์โลกที่พระองค์ควรจะโปรด
เห็นอุปนิสัยของอนาถปิณฑิกเศรษฐีว่าเป็นผู้ควรแก่การบรรลุนิพพาน จึงทรงจงกรมคือ
ดำเนินกลับไปกลับมาอยู่ ณ บริเวณที่ประทับ เมื่อเศรษฐีเข้ามาใกล้ พระพุทธองค์จึง
ตรัสว่า

‘เข้ามาเถิด สุทัตตะ ตถาคตอยู่ที่นี่’

ดูก่อนภราดา พระดำรัสเรียกเศรษฐีโดยชื่อว่า ‘สุทัตตะ’ โดยถูกต้องนั้นนำความ
ปราโมทย์มาให้เศรษฐีอย่างเหลือล้น เขาไม่เคยรู้จักพระศาสดาและพระศาสดาก็ไม่เคย
ทรงรู้จักเขา แต่พระองค์สามารถเรียกชื่อเขาได้ เศรษฐีหรือจะไม่ปลื้มใจ เขาขบหน้าลง
แทบบาทมูลแห่งพระตถาคตเจ้า แล้วกราบทูลว่า

‘ข้าแต่พระศาสดายมุนี เป็นโชคคดียของข้าพระพุทธเจ้ายิ่งแล้วที่ได้มาเฝ้าพระองค์
สมปรารถนา ข้าพระองค์รอคอยจนพระองค์เสด็จเข้าไปในเมืองเพื่อเสวยภัตตาหาร
ไม่ไหว จึงออกมาเฝ้าแต่เช้ามีด พระองค์ผู้เจริญ เมื่อคืนนี้ราตรียาวนานเสียเหลือเกิน
ปรากฏแก่ข้าพระพุทธเจ้าเหมือนหนึ่งเดือน เป็นเวลานานเหลือเกินที่สัตว์โลกจะได้สดับ
คำว่า พุทโธ พุทโธ’

‘ดูก่อนสุทัตตะ ผู้ตื่นอยู่มิได้หลับ ย่อมรู้สึกว่ารাত্রีนี้นาน ผู้ที่เดินทาง
จนเมื่อยล้าแล้ว รู้สึกว่าโยชน์หนึ่งเป็นหนทางที่ยืดยาว แต่สังสารวัฏคือการเวียนเกิด
เวียนตายของสัตว์ผู้ไม่รู้พระสัทธรรมยังยาวนานกว่านั้น ดูก่อนสุทัตตะ สังสารวัฏนี้
หาเบื้องต้น เบื้องปลาย ได้โดยยาก สัตว์ผู้พอใจในการเกิดย่อมเกิดบ่อยๆ และการเกิด
บ่อยๆ นั้น ตถาคตกล่าวว่าความทุกข์ เพราะสิ่งที่ติดตามความเกิดมาก็คือความแก่
ชรา ความเจ็บปวดทรมาน และความตาย ความต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความ
ต้องประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความแค้นใจ ความเศร้าครวญ ความทุกข์กายทุกข์ใจ
และความคับแค้นใจ อุปมาเหมือนเห็ดซึ่งโผล่ขึ้นจากดินและนำดินติดขึ้นมาด้วย หรือ
อุปมาเหมือนโคลนซึ่งเหนียวเหนียว แล้วจะเดินไปไหนก็มีเหนียวติดตามไปทุกหนทุกแห่ง
สัตว์โลกเกิดมาก็ทุกข์ประจำสังขารติดมาด้วย トラปิโตที่เขายังไม่สลัดความพอใจ
ในสังขารออก ความทุกข์ก็ย่อมติดตามไปเสมอ เหมือนโคลนที่ยังมีแอกเหนียวครอบคอบอยู่

ล้อเกวียนย่อมติดตามไปทุกฝีก้าว

‘ดูก่อนสุทตตะ เมื่อร่ายยังมั่นคง แม้ต้นไม้จะถูกตัดแล้ว มันก็สามารถขึ้นได้อีก
ฉันเดียวกัน เมื่อบุคคลยังไม่ถอนตัณหาสูงขึ้นเสียจากดวงจิต ความทุกข์ก็เกิดขึ้น
ได้บ่อยๆ’

“สุทตตะเอ๋ย น้ำตาของสัตว์ผู้ต้องร้องไห้ เพราะความทุกข์โทมนัสทัพบมในขณะ
ที่ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสารนี้ มีจำนวนมากเหลือคณนา สุดท้ายจะกล่าวได้ว่ามีประมาณ
เท่านั้นเท่านี้ กระดูกที่เขาทอดทิ้งลงทัพบมปฐพีดลแล้ว ถ้านำมากองรวมๆ กันมิให้
กระจัดกระจาย คงจะสูงเท่าภูเขา บนพื้นแผ่นดินนี้ไม่มีช่องว่างเลยแม้แต่เม็ดเดียวที่สัตว์
ไม่เคยตาย ปฐพีนี้เคลื่อนกล่นไปด้วยกระดูกแห่งสัตว์ผู้ตายแล้วตายแล้ว เป็นที่น่าสังเวช
สลดจิตยิ่งนัก ทุกย่างก้าวของมนุษย์และสัตว์เหยียบย่ำไปบนกองกระดูก เขานอนบน
กองกระดูก นั่งบนกองกระดูก สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่บนกองกระดูกทั้งสิ้น

‘ดูก่อนสุทตตะ ไม่ว่าภพไหนๆ ล้วนแต่มีลักษณะเหมือนกองเพลิงทั้งนั้น สัตว์
ทั้งหลายดิ้นรนอยู่ในกองเพลิงคือทุกข์ เหมือนเต่าอันเขาโยนลงไปแล้วในกองไฟใหญ่
ฉะนั้น’ ” ❀

๑๒

สุทัตตะผู้สร้างอารามเขตวัน



“พระศาสดาทรงเทศนาอริยสังคโตโดยย่อแก่ท่านสุทัตตะ จนเศรษฐีได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย แล้วทรงย้ายในตอนสุดท้ายว่า

‘ดูก่อนสุทัตตะ การได้อัตถภาพมาเป็นมนุษย์เป็นของยาก การดำรงชีพอยู่แห่งสัตว์ทั้งหลายเป็นของยาก การได้ฟังธรรมของสัตบุรุษเป็นของยาก และการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธรเจ้าทั้งหลายก็เป็นของยาก ดูก่อนสุทัตตะ เพราะเหตุนั้น การแสดงธรรมของสัตบุรุษก็ตาม การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธรเจ้าก็ตาม ล้วนเป็นเหตุนำความสุขความสงบมาสู่โลก’ ”

“ดูก่อนผู้สืบบอริยวงศ์” พระอานนท์กล่าวต่อไป “พระธรรมเทศนาของพระศาสดานั้น ไพเราะจับใจและแจ่มแจ้งยิ่งนัก เพราะเหตุนี้เมื่อพระองค์แสดงจบลงจึงมักมีผู้ชมเชยเสมอว่า ‘แจ่มแจ้งจริงพระเจ้าข้า เหมือนหงายของที่คว่ำเปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดเพื่อให้ผู้มีตาดีได้มองเห็นรูป’ ดังนี้

อนาถปิณฑิกเศรษฐี หรืออีกนัยหนึ่งคือสุทัตตคฤหบดี ซึ่งบัดนี้ได้เป็นโสดาบันแล้ว ด้วยการฟังพระธรรมเทศนาครั้งเดียว ทูลอาราธนาพระตถาคตเจ้าเพื่อเสด็จสู่กรุงสาวัตถีราชธานีแห่งโกศลรัฐ เมื่อพระพุทธรองค์ทรงรับแล้ว เศรษฐีจึงมุ่งหน้ากลับสู่นครตน ล่วงหน้าไปก่อน ตามรายทาง เศรษฐีให้คนสร้างที่พักไว้เป็นแห่งๆ และป่าวประกาศให้ประชาชนสร้างที่พัก เพื่อพระสงฆ์สาวกตามเส้นทางที่พระศาสดาจะเสด็จไป

เมื่อถึงสวัสดิวัดแล้ว อนาคตปณทิกะมองหาสถานที่ที่จะสร้างอารามถวายพระศาสดา และภิกษุสงฆ์ เห็นที่อยู่แห่งหนึ่งเป็นสวนของเจ้าชายในราชตระกูลผู้ทรงพระนามว่า ‘เซตะ’ ได้ลักษณะควรเป็นอารามสำหรับพุทธนิवास คืออยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้าน มีทางเข้าออกได้สะดวก ไม่อึกทึบในเวลากลางวันและเงียบสงบในเวลากลางคืน ห่างจากหมู่บ้าน เหมาะสำหรับเป็นที่สำราญพระอิริยาบถของพระตถาคตเจ้า และเป็นที่ตรีกตรองธรรมอันลึกซึ้งสำหรับภิกษุสงฆ์

อนาคตปณทิกะได้เข้าเฝ้าเจ้าชายเซตะขอซื้อสวนสร้างอาราม เบื้องแรกเจ้าชายทรงปฏิเสธ แต่เมื่อเศรษฐีขอร้องวิงวอนหนักเข้าก็ทรงยอม แต่ทรงโก่งราคาแพงเหลือหลาย ถึงกับว่าถ้าจะซื้อให้ได้ก็ต้องให้ราคาเท่ากับเอาทองไปบุลงให้เต็มสวนนั้น ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงดำริว่า ถ้าราคาแพงเกินไปเศรษฐีคงไม่ซื้อ แต่พระองค์ทรงเข้าพระทัยผิดไป เศรษฐียอมตกลงซื้อ เมื่อตกลงแล้วก็วัดเนื้อที่ ชำระเงินเป็นตอนๆ ไป เหลือเนื้อที่อยู่อีกนิดหน่อย ซึ่งเศรษฐีกำหนดไว้ว่าจะทำซุ้มประตูตรงนั้น พอได้เงินหมด เศรษฐีกำลังจะไปเยี่ยมเพื่อนที่สนิทไว้ใจกันคนหนึ่งมา เจ้าชายเซตะทรงเห็นใจและสงสารเศรษฐี จึงทรงยกเนื้อที่ตรงนั้นให้ เมื่อสร้างอารามเสร็จแล้วก็ถึงเวลาทำซุ้มประตู เศรษฐีดำริว่าเจ้าชายเซตะมีคนเคารพนับถือมากในพระนครสวัสดิวัด ถ้ามีชื่อเจ้าชายอยู่ด้วยจะเป็นประโยชน์มาก จึงให้ยกป้ายขึ้นว่า ‘เซตวัน’ แต่คนทั้งหลายมักจะต่อท้ายว่า ‘อารามของอนาคตปณทิกเศรษฐี’ ด้วยประการฉะนี้

อันว่า ‘เซตวัน’ นี่เป็นอารามที่สวยงามที่สุด และใหม่ที่สุด อนาคตปณทิกะให้สร้างกุฏิ วิหาร ห้องประชุม ห้องเก็บของ ขุดสระใหญ่ปลูกบัวขาว บัวขาว บัวหลวง บัวเขียว บานสะพรั่ง ชูดอกไสว ปลูกมะม่วงเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังมีพันธุ์ไม้หลายหลากเป็นทิวแถว ที่ทำเป็นซุ้มเป็นพุ่มก็มี สะอาด สวยงาม และร่มรื่น ต้นไม้ส่วนมากมีผลอันจะเป็นประโยชน์แก่ภิกษุสามเณร รวมความว่าเซตวันเป็นอารามที่น่าอยู่น่าอาศัย มีสัปปายธรรมพร้อมทั้ง ๔ ประการ คือ

๑. เสนาสนสัปปายะ ที่อยู่อาศัยสบาย

๒. บุคคลสัปปายะ มีมิตรสหายดี มีผู้เอาใจใส่พอสมควร

๓. อาหารสัปปายะ มีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์

๔. ธรรมสัปปายะ มีธรรมเป็นที่สบาย ข้อนี้หมายความว่า ธรรมที่จะปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณเบื้องสูงเหมาะแก่จิตอัธยาศัย และมีเรื่องต่างๆ โหม่นน่าใจไปเพื่อละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อพยายามมิให้ออกุศลที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น เพื่อทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้

เกิดมี และเพื่อรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่และเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป

ดูก่อนอากัณฐกะ กล่าวเฉพาะอย่างยิ่งประการที่ ๒ คือบุคคลสัปปายะนั้นท่านอนาถปิณฑิกะนอกจากจะถวายอารามแล้วยังบำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น จีวร อาหาร และยารักษาโรค ท่านจะไปเฝ้าพระศาสดาทั้งเช้าและเย็น เมื่อไปตอนเช้าก็จะนำอาหารเป็นต้นว่า ยาสูบ และภัต เมื่อไปในเวลาเย็นก็จะนำพานะชนิดต่างๆ ไป เป็นต้นว่า น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ท่านไม่เคยไปมือเปล่าเลยด้วยละอายว่า ภิกษุหนุ่มและสามเณรจะดูหมิ่น เมื่อไปเฝ้าก็ไม่เคยทูลถามปัญหาพระศาสดาเลย เพราะท่านคิดว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเคยเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติและบัดนี้ก็เป็นพระพุทธเจ้าสุขุมล ถ้าจะถามปัญหา พระองค์ก็จะทรงดำริว่าเศรษฐีเป็นผู้มีอุปการะมากต่อเราแล้วจะทรงแก้ปัญห ด้วยความตั้งพระทัย จะทำให้พระองค์ทรงลำบาก

ดูก่อนอากัณฐกะ พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยอันนี้ของเศรษฐีแล้วทรงดำริว่าเศรษฐีนี้เกรงใจเราในฐานะที่ไม่ควรจะเกรง ก็เรอบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลายืดยาวนาน เคยควักลูกหยันน้ำตา เคยตัดศีรษะอันประดับประดาแล้วด้วยมงกุฏ และเคยสละอวัยวะอื่นๆ ตลอดถึงชีวิตให้เป็นทาน บารมี ๑๐ เรอบำเพ็ญมาแล้วอย่างเข้มงวดและบริสุทธิ์ก็ด้วยจุดประสงค์ที่จะขนสัตว์ในสังสารสาครขึ้นสู่ที่อันเกษม คือพระนิพพาน ทรงดำริเช่นนี้ก็แสดงธรรมแก่เศรษฐีพอสมควรทุกครั้งที่เขาไปเฝ้า

ดูก่อนพงศ์พันธุ์แห่งอารยะ นอกจากท่านอนาถปิณฑิกะแล้วยังมีคนอื่นๆ อีกมากที่เคารพเลื่อมใสในพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นกำลังสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา ช่วยบำรุงรักษาและการเผยแผ่คำสอนของพระตถาคตเจ้า เป็นต้นว่านางวิสาขามหาอุบาสิกา นางสุปปาวสา นางสุปปิยา ตลอดไปถึงพระราชาธิบดีปเสนทิโกศลและพระนางมัลลิกาอัครราชเทวี”

“ข้าแต่ท่านผู้ทรงพรตอันประเสริฐ” พระกัมโพชะกล่าวขึ้น “ข้าพเจ้าเคยได้ยินชื่อเสียงของท่านเหล่านี้บ้างเป็นบางท่าน แต่ไม่ทราบรายละเอียด ถ้าท่านจะกรุณาอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าบ้าง ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง” ❀

๑๓

เบญจกัลยาณีนามวิสาชา



“ดุก่อนภราดา สำหรับท่านแรก คือนางวิสาชา มหาอุบาสิกานั้นมีเรื่องค่อนข้างจะมากอยู่ เป็นสตรีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพุทธจักร เป็นผู้มียุบุญและรูปร่างสมบูรณ์ด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี ๕ ประการ คือ ผมงาม หมายถึงผมซึ่งยาวสลวยลงมาแล้วมีปลายซ้อนขึ้นเองโดยธรรมชาติ ฟันงาม หมายถึงฟันขาวสะอาดเป็นระเบียบเรียงรายประดุจไข่มุกที่นายช่างจัดเข้าระเบียบ ริมฝีปากงาม หมายถึง ริมฝีปากบางโค้งเป็นรูปกระจับ สีชมพูหรือคล้ายผลตำลึงสุก เป็นเองโดยธรรมชาติ มิใช่เพราะตกแต่งแต่้มทา ผิวงาม หมายถึงผิวขาวละเอียดยอ่อนเหมือนสีดอกกรรณิการ์ ลักษณะนี้มี ๒ อย่าง คือถึงผิวดำก็ดำอย่างดอกอุบลเขียว อมเลือดอมผาดเปล่งปลั่งคล้ายสีน้ำผึ้ง ซึ่งนำมาจากรังผึ้งใหม่ๆ วัยงาม หมายถึง คนงามตามวัย งามทุกวัย เมื่ออยู่ในวัยเด็กก็งามอย่างเด็ก เมื่ออยู่ในวัยสาวก็งามอย่างหญิงสาว เมื่ออยู่ในวัยชราก็งามอย่างคนชรา

นางวิสาขามีใช้ชาวสาววัดดีโดยกำเนิด แต่เป็นชาวสาเกต ต้นตระกูลดั้งเดิมของนางอยู่กรุงราชคฤห์ สมัยเมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปขอเศรษฐีจากกรุงราชคฤห์นั้นจอมเสนาแห่งแคว้นมคธได้มอบธัญชัยเศรษฐีบิดาวิสาชาให้มา เมื่อเดินทางมาถึงเขตกรุงสาวัดดี ธัญชัยเห็นสถานที่แห่งหนึ่งมีทำเลดี เหมาะที่จะสร้างเมืองได้ จึงทูลขอพระเจ้ากรุงสาวัดดีเพื่อสร้างที่พักอยู่ตรงนั้น พระเจ้าปเสนทิทรงอนุญาต ต่อมาจึงสร้างเป็นเมืองให้ชื่อว่า ‘สาเกต’ เพราะนิมิตที่มาถึงตรงนั้นเมื่อตะวันรอน



วิสาखाเจริญเติบโตขึ้นที่กรุงสาเกตนั่นเอง เจริญวัยขึ้นด้วยความงามงามอย่าง จะหาหญิงใดเสมอเหมือนได้ยาก แต่เป็นผู้ไม่หยิ่งทะนงในความงาม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนเป็นนิสัย มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยสมเป็นกุลสตรีที่ได้รับการอบรมดี จนกระทั่งมีอายุพอสมควรจะแต่งงานแล้ว บิดาแห่งปुณณวัณณกุมารในกรุงสาวัตถี จึงส่งทูตไปขออนางเพื่อบุตรของตน

การแต่งงานของนางวิสาขาเป็นเรื่องมหิหารยิ่ง

ธัญชัยเศรษฐีให้นายช่างทำเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์เป็นชุดวิวาห์แห่งธิดา เครื่องประดับนี้แพรวพราวไปด้วยเพชรนิลจินดามากหลาย ไม่มีผ้าด้ายผ้าไหมหรือ ผ้าใดๆ เจือปนเลย ที่ที่ควรจะใช้ผ้า เขาก็ใช้แผ่นเงินแทนในเครื่องประดับนี้ต้องใช้เพชร ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน แก้วมณี ๓๓ ทะนาน

ลูกตุ้มทำด้วยทอง ห่วงทำด้วยเงิน เครื่องประดับนี้คลุมตั้งแต่ศีรษะจรดหลังเท้า บนศีรษะทำเป็นรูปนกยูงรำแพน ขนปีกทั้ง ๒ ข้างทำด้วยทองข้างละ ๕๐๐ ขน จะงอย ปากทำด้วยแก้วประพาฬ นัยน์ตาทำด้วยแก้วมณี ก้านขนและขาทำด้วยเงิน เครื่องประดับนี้มีค่า ๙๐ ล้านกหาปณะ ค่าจ้างทำ ๑ แสนกหาปณะ และทำอยู่ถึง ๔ เดือน โดยนายช่างจำนวนร้อย จึงสำเร็จลง

คืนสุดท้ายที่วิสาขาจะจากไปสู่ตระกูลสามีนั่นเอง ธนัญชัยเศรษฐีผู้บิดาได้ให้โอวาทแก่นางเป็นที่ประทับใจ และเป็นประโยชน์ในการครองเรือนยิ่งนัก โอวาทนั้นมี ๑๐ ข้อดังนี้

‘วิสาขา เมื่อลูกไปสู่ตระกูลสามี ชื่อว่าอยู่ไกลหูไกลตาพ่อ ลูกจงจำโอวาทของพ่อไว้เพื่อเป็นตัวแทนของพ่อ เป็นเกราะป้องกันภัยอันตรายสำหรับลูก

๑. จงอย่านำไฟในออก
๒. จงอย่านำไฟนอกเข้า
๓. จงให้แก่คนที่ให้
๔. จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้
๕. จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้
๖. จงนั่งให้เป็น
๗. จงนอนให้เป็น
๘. จงบริโภคให้เป็น
๙. จงบูชาเทวดา
๑๐. จงบูชาไฟ’

นางวิสาขาเข้าสู่พิธีอวาวหวิวาหมงคลด้วยเกียรติอันยิ่งใหญ่ การต้อนรับทางกรุงสาวัตถีนั้นมโหฬารเหลือคณนา แต่บังเอิญตระกูลของปุณณวัณณกุมารนั้นมีได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่นับถือศาสนาของนิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสนาเซน มักจะเชื่อเชือนักบวชผู้ไม่มุ่งห่มอะไรมาเลี้ยงเสมอ นางวิสาขามีความละเอียดเป็นล้นพ้น จนไม่สามารถออกมากราบไหว้และเลี้ยงสมณะที่มีคารเศรษฐีบิดาแห่งสามีเสื่อมใสได้ จึงเป็นที่ตำหนิของมิกคารเศรษฐี นางวิสาขาเสื่อมใสพระรัตนตรัยตั้งแต่สมัยอยู่เมืองราชคฤห์แล้ว เรื่องนี้เป็นข้อยุ่งยากในครอบครัวประการเดียวที่ยังแก้ไม่ตก

วันหนึ่งเวลาเช้า พระภิกษุรูปหนึ่งออกบิณฑบาตผ่านมาทางเรือนของมิกคารเศรษฐี เวลานั้นนางวิสาขากำลังปฏิบัติบิดาแห่งสามีซึ่งบริโภคอาหารอยู่ เมื่อพระมายืนอยู่ที่ประตูเรือนตามอริยัตินติแบบอย่างของพระอริยะ เศรษฐีมองเห็นแล้ว แต่ทำเฉยเสีย และหันหน้าเข้าฝาบริโภคอย่างไม่สนใจ นางวิสาขาหาอุบายให้พ่อผัวมองไปทางประตูเรือนด้วยวิธีต่างๆ โดยวาจา เช่นว่า

‘ท่านบิดาคูที่ชุ่มประตุนั้นซิ เภาวัลย์มันเลื้อยรุงรังเหลือเกินแล้ว ยังไม่มีเวลาให้คนใช้ทำให้เรียบร้อยเลย’

‘ช่างมันเถิด ไว้อย่างนั้นก็สวยดี’ เศรษฐีพูดโดยมิได้มองหน้านางวิสาขและมิได้เหลียวไปดูที่ซุ้มประตูเลย

‘ท่านบิดาคุณกตัญญูสิ สิ้นสวยเหลือเกิน เกะอยู่ริมรั้วใกล้ซุ้มประตูนั้นแหละ’

‘เออพอเห็นแล้ว เห็นมันมาจบบ่อยเสมอจนพอเบื่อก่อนที่จะดูมัน’ เศรษฐียังคงก้มหน้าบริโภคต่อไป

เมื่อนางเห็นว่าหมดหนทางที่จะให้บิดาของสามีเห็นพระภิกษุอย่างถนัดได้จึงกล่าวขึ้นว่า

‘นิมนต์โปรดช่างหน้าเถิดพระคุณเจ้า ท่านมีภาระกำลังบริโภคของเก่า’

เพียงเท่านั้นเอง เรื่องได้ลุกลามไปอย่างใหญ่หลวง เศรษฐีหยุดรับประทานอาหารทันที ตวาดนางวิสาขด้วยอารมณ์โกรธ

‘วิสาข เธออวดดีอย่างไรจึงบังอาจพูดว่าเรากินของเก่าไม่สะอาด มีเรื่องหลายเรื่องที่เรารู้เธอและบิดาของเธอทำไม่สมควร ต่อแต่นี้ไปเธออย่าได้อาศัยอยู่ในบ้านของเราอีกเลย ขอให้เตรียมตัวกลับไปบ้านของเธอได้’ เศรษฐีพูดเท่านั้นแล้วก็ลุกขึ้น ให้คนไปตามพราหมณ์ที่เลี้ยงของนางมา แล้วบอกให้พราหมณ์นำนางวิสาขกลับไป

พราหมณ์ทราบความแล้วเดือดร้อนใจเป็นหนักหนา รีบเข้าพบนางวิสาขและถามด้วยจิตกังวว่า

‘แม่เจ้ามีเรื่องอะไรรุนแรงนักหรือ? ท่านมีภาระจึงให้ส่งแม่เจ้ากลับเมืองสาเกต’

‘ดูก่อนพราหมณ์’ นางพูดอย่างเยือกเย็นปราศจากความสะทกสะท้านใดๆ ทั้งสิ้น ‘เมื่อข้าพเจ้ามาก็มาด้วยเกียรติยศอันใหญ่หลวง มีข้าทาสบริวารเป็นจำนวนร้อย เมื่อถึงคราวกลับไปจะกลับอย่างผู้ไร้ญาติขาดที่พึ่งหาควรแก่ข้าพเจ้าไม่ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าอยากให้เรื่องนี้ได้รับการพิจารณาเสียก่อน เมื่อเป็นที่แน่นอนว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ถูกหรือผิดก็ตาม ข้าพเจ้าก็จะขอลาไปและไปอย่างมีเกียรติอย่างคราวที่มา’

พราหมณ์ได้นำนางวิสาขเข้าหาท่านเศรษฐีเพื่อชักพอกความผิดให้เห็นแจ้ง มีคารเสรษฐีนั่งหน้าถมึงทึง มีอาการเกรี้ยวกราดฉายอยู่ทั้งใบหน้าและแววตา

‘มีอะไรอีกพราหมณ์’ เศรษฐีตั้งคำถามกระซกๆ

‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม่เจ้ายังไม่ทราบความผิดของตนว่าได้กระทำผิดประการใด จึงต้องถูกไล่กลับ’ พราหมณ์ตอบ

‘ความผิดประการใด?’ เศรษฐีทวนคำ ‘ก็การที่เธอบังอาจว่าเรากินของเก่าของสกปรกนะ ยังไม่พออีกหรือ?’

‘ข้าแต่ท่านบิดา’ นางวิสาขาทูด้วยน้ำเสียงเรียบเป็นปกติ ‘คำที่ลูกพูดนั้นมิได้หมายความว่า ท่านบิดาบริโภคของสกปรก แต่ลูกหมายความว่าท่านบิดากำลังกินบุญเก่า ลูกคิดว่าการที่ท่านบิดามั่งมีศรีสุข มีเงินทองล้นเหลืออยู่ในปัจจุบันชาตินี้ โดยที่ท่านบิดามีได้ลงทุนลงแรงทำอะไรมากนัก ทรัพย์สมบัติล้วนแต่เป็นมรดกตกทอดมาทั้งสิ้นนั้น เป็นเพราะบุญเก่าของท่านบิดาอำนวยผลให้ ถ้าท่านบิดาไม่สั่งสมบุญใหม่ให้เกิดขึ้น บุญเก่านั้นก็จะต้องหมดไปสักวันหนึ่ง ลูกหมายถึงบุญเก่านี้เอง จึงพูดว่า ‘บิดากำลังบริโภคของเก่า’

‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี ข้อนี้หาเป็นความผิดแห่งแม่เจ้าไม่’ พราหมณ์พูดขึ้น

‘เอาเถิด แม่นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนก่อนนางก็ได้ทำสิ่งที่น่ารังเกียจ คือเราเห็นนางลงไปที่คอกลาเวลาตีคั่นเที่ยงคืน นางลงไปทำไมเพราะนั่นเป็นกิจที่กุลสตรีไม่พึงทำ’

‘ข้าแต่ท่านบิดา คีณนั้นลามันออกลูก และออกด้วยความลำบากทรมาน ลูกเพียงแต่ลงไปดูมันและช่วยมันเท่าที่ลูกพอช่วยได้ ในการลงไป ลูกก็ได้ลงไปเพียงคนเดียว มีหญิงคนใช้ไปด้วยหลายคน และนำประทีปโคมไฟสว่างไสวลงไปด้วย’

‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม้ข้อนี้ก็จะถือเป็นผิดของนางหาได้ไม่’ พราหมณ์กล่าว

‘เอาเถิด แม่นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนสุดท้ายที่นางจะมาสู่ตระกูลเรา เราได้ยินบิดาของนางพูดสั่งเสียข้อความถึง ๑๐ ข้อซึ่งเราไม่พอใจ เราไม่ต้องการสตรีที่พยายามปฏิบัติอย่างนั้นอยู่ในบ้านเรือนของเรา เพราะจะนำภัยพิบัติมาสู่ตระกูลอย่างแน่แท้ เป็นไปได้หรือที่จะห้ามมิให้เรานำไฟภายนอกเมื่อเพื่อนบ้านมาขอจุดไฟ และเมื่อไฟในบ้านดับ เราก็ต้องไปขอจุดไฟภายนอกบ้านเข้ามาในบ้าน บิดาของนางห้ามนางมิให้นำไฟในออกและไฟนอกเข้า เราทนไม่ได้ที่จะให้นางปฏิบัติเช่นนั้น เป็นการใจแคบเกินไป’

นางวิสาขายิ้มน้อยๆ แล้วกล่าวว่า

‘ข้าแต่ท่านบิดา ข้อนี้บิดาลูกหมายความว่า ถ้าหากมีเรื่องยุ่งยากในครอบครัวหรือเกิดระหองระแหงกับสามีหรือบิดาแห่งสามีหรืออันใดชนใดๆ ก็อย่าได้นำเรื่องเหล่านั้นไปเที่ยวเล่าให้ชาวบ้านฟัง เพราะเป็นเรื่องประจานตัวเอง ส่วนข้อที่ไม่ให้นำไฟนอกเข้านั้นหมายความว่าอย่าได้นำเรื่องยุ่งๆ ภายนอกบ้านมาก่อความรำคาญแก่สามีหรือบิดามารดาแห่งสามี’

‘แล้วข้ออื่นอีกล่ะ?’ เศรษฐีถามโดยมิได้เงยหน้า

นางวิสาขาชี้แจงให้ฟังตามลำดับดังนี้

‘ชื่อว่า ‘จงให้แก่คนที่ให้’ นั้น หมายความว่า เมื่อมีผู้มายืมของใช้หรือเงินทอง ถ้าเขาใช้คืนก็ควรจะให้เขายืมต่อไปในคราวหน้า

ชื่อว่า ‘จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้’ นั้น หมายความว่า ถ้าใครยืมเงินทองของใช้ไปแล้วไม่ใช้คืน นำไปแล้วเฉยเสีย แสดงถึงความเป็นคนมีนิสัยไม่สะอาด คราวต่อไปอย่าให้ยืมอีก โดยเฉพาะเงินทองเป็นของที่ทำให้มิตรรักกันก็ได้แตกกันก็ได้

ชื่อว่า ‘จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้’ นั้นหมายความว่า เมื่อญาติพี่น้องประสพความทุกข์ยาก บากหน้ามาพึ่ง จะเป็นการกู้ยืมหรือขอกก็ตาม ควรให้แก่ญาติพี่น้องนั้น เขาจะใช้คืนหรือไม่ก็ช่างเถิด เพราะเป็นญาติพี่น้องต้องสงเคราะห์เขาตามควรแก่ฐานะ

ชื่อว่า ‘จงนั่งให้เขิน’ หมายความว่า เมื่อสามีหรือมารดาบิดาของสามีหรือผู้ใหญ่ อันเป็นที่เคารพนับถือนั่งอยู่ในที่ต่ำ ก็อย่าได้นั่งบนที่สูงกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่งาม ไม่สมเป็นกุลสตรี

ชื่อว่า ‘จงนอนให้เขิน’ นั้น หมายความว่า เมื่อมารดาบิดาของสามีหรือสามียังไม่นอน ก็ยังไม่ควรนอน ควรปฏิบัติท่านเหล่านั้นให้มีความสุข เมื่อท่านนอนแล้วจึงค่อยนอนทีหลัง และนอนวางมือวางเท้าให้เรียบร้อย พยายามตื่นก่อนสามี และมารดาบิดาของสามี จัดแจงน้ำและไม้ชำระฟันไว้คอยท่าน เสร็จแล้วดูแลเรื่องอาหารเครื่องบริโภคว่าสำหรับท่าน

ชื่อว่า ‘จงบริโภคให้เขิน’ นั้นหมายความว่า อย่าบริโภคก่อนสามีหรือมารดาบิดาของสามี คอยดูแลให้ท่านบริโภคแล้วจึงค่อยบริโภคทีหลังหรืออย่างน้อยบริโภคพร้อมกัน ในการบริโภคนั้นควรสำรวมกิริยาให้เรียบร้อยไม่มูมมาม ไม่บริโภคเสียงจับๆ เหมือนอาการแห่งสุกร ไม่บริโภคให้เมล็ดข้าวตกเรียรดั่งอาการแห่งเป็ด

ชื่อว่า ‘จงบูชาเทวดา’ นั้นหมายความว่า ให้บูชาสามีทั้งกายและใจ มีความเคารพและจงรักในสามีเหมือนเทวดา จึงมีคำพูดติดปากกันมานานแล้ว สตรีที่แต่งงานแล้วและสามีรักนั้น ชื่อว่าเทวดารักษาคุ้มครอง ตรงกันข้ามถ้าสามีไม่รัก ก็ชื่อว่าเทวดาไม่คุ้มครอง

ชื่อว่า ‘จงบูชาไฟ’ นั้น หมายความว่า ให้บูชามารดาบิดาของสามี ท่านทั้งสองเปรียบเสมือนไฟ มีทั้งคุณและโทษ อาจจะทำให้คุณให้โทษได้ ถ้าปฏิบัติดีก็จะให้คุณ แต่ถ้าปฏิบัติไม่ดีก็จะให้โทษมาก เพราะฉะนั้น จึงควรปฏิบัติต่อท่านด้วยดี มีสัมมาคารวะ ไม่ดูหมิ่น” ❀

๑๔

มหาอุบาสิกานามวิสสา



“ดูก่อนภราดา” พระอานนท์กล่าวต่อไป

“เมื่อนางวิสสาขากล่าวจบลง ท่านมิกคารเศรษฐีก็ก้มหน้านิ่ง ไม่รู้จะตอบนางประการใด พราหมณ์ชำระความระหว่างสะไภ้และพ่อผัวจึงกล่าวว่า ‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี เรื่องทั้งหมดนี้นางหาความผิดไม่เลย นางเป็นผู้บริสุทธิ์’ เศรษฐีจึงกล่าวขอโทษนางวิสสาที่ท่านเข้าใจผิดไป นางวิสสาจึงกล่าวว่า

‘ข้าแต่ท่านบิดา บัดนี้ข้าพเจ้าพ้นจากความผิดทั้งปวงแล้ว จึงสมควรจะกลับไปสู่เรือนแห่งบิดาตน’

‘อย่าเลยลูกรัก’ มิกคารเศรษฐีพูดกับลูกสะไภ้ด้วยสายตาวิงวอน นางวิสสาจึงกล่าวว่า เมื่อนางอยู่เรือนตน ณ นครสาเกตได้มีโอกาสทำบุญและฟังธรรมตามโอกาสที่ควร แต่เมื่อนางมาอยู่ที่นี้แล้ว นางไม่มีโอกาสทำได้เลย จิตใจระวนกระวายใคร่จะทำบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา แต่หาได้กระทำไม่ ถ้าบิดาจะอนุญาตให้นางทำบุญกุศลตามต้องการ นางก็จะอยู่ แต่ถ้าท่านบิดาไม่อนุญาต นางก็จะขอลากลับไปสู่นครสาเกตตามเดิม เศรษฐีจึงกล่าวว่า

‘ลูกรัก ทำเถิด ทำบุญได้ตามปรารถนา พ่อไม่ขัดข้อง และปณณวัตนกุมาร สามีของเจ้า ก็คงไม่ขัดข้องเช่นกัน’

ดูก่อนนราดา เมื่อเศรษฐีกล่าวอนุญาตเช่นนี้ หัวใจของนางวิสาขาที่เคยเหี่ยวแห้ง ก็กลับชุ่มชื้นเบิกบาน ประหนึ่งดินชาติซึ่งขาดน้ำมาเป็นเวลานานแลแล้วกลับได้อุทกธารา เพราะพิกุลหลังในต้นวัสสานฤดู หรือประดู่ประทุมมัลลย์แบ่งบานขยายกลีบเมื่อต้องแสงระวีแรกรุ่งอรุณ ความสุขใดเล่าสำหรับผู้ใคร่บุญจะเสมอเหมือนการมีโอกาสดำทำบุญ หรือเพียงแต่ได้ฟังข่าวว่าจะได้ทำบุญ เจกนัคนเลงสุราบาน ซึ่งชื่นชมยินดีชาวแห่งการดื่มสุราเมื่อทราบว่ามีผู้เชื่อเชิญ

วันรุ่งขึ้นนางวิสาขาได้ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสาวกเพื่อเสวยภัตตาหารที่บ้านตน พระพุทธองค์ทรงรับอาราธนา แล้วเสด็จสู่บ้านของนางวิสาขา เมื่อเสวยเสร็จแล้วมีพระพุทธประสงค์จะทรงอนุโมทนาและแสดงธรรมพอเป็นเครื่องปลื้มใจแก่ผู้ถวาย นางวิสาขาจึงได้ให้คนไปเชิญบิดาสามีนางเพื่อร่วมฟังอนุโมทนาด้วย ตามปกติเศรษฐีไม่เลื่อมใสในพุทธศาสนา เวลานั้นยังคร่ำคร่าคำสอนของนิครนถ์นาฏบุตรอยู่ ไม่ปรารถนาจะมาเฝ้าพระศาสดาเลย แต่ด้วยความเกรงใจลูกสะใภ้จึงมา พระผู้มีพระภาคทรงทราบอุปนิสัยและความรู้สึกของเศรษฐีดีอยู่แล้ว จึงทรงหลังพระธรรมเทศนาอันประกอบด้วยเหตุผล แพรวพราวไปด้วยเทศนาโวหารและอุทาหรณ์ พระองค์ตรัสว่า ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทองหรือของที่บุคคลหวงแหน อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยอื่นๆ ทั้งหมดนี้ บุคคลนำไปไม่ได้ต้องทอดทิ้งไว้ทั้งหมด แต่สิ่งที่บุคคลทำด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจนั้นแหละที่จะเป็นของเขา เป็นสิ่งที่เขานำไปเหมือนเงาตามตัว เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดพึงสังมกัลยาณกรรมอันจะนำติดตัวไปสู่สัมปรายภพได้ เพราะบุญย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายทั้งในโลกลี้และโลกหน้า

พระองค์ตรัสว่า ทรงเห็นด้วยกับคำกล่าวของบัณฑิตผู้หนึ่งที่ว่า

‘เมื่อมีไฟไหม้บ้าน ภาชนะเครื่องใช้อันใดที่เจ้าของนำออกไปได้ ของนั้นก็เป็นที่ประโยชน์แก่เจ้าของ ที่นำออกไม่ได้ ถูกไฟไหม้วอดวายอยู่ ณ ที่นั้นเองฉันใด เมื่อโลกนี้ถูกไฟคือความแก่ ความตายไหม้อยู่ ก็ฉันนั้น คือ ผู้ฉลาดย่อมนำของออกด้วยการให้ทาน ของที่บุคคลให้แล้ว ถือว่านำออกดีแล้ว มีความสุขเป็นผล ส่วนของที่ยังไม่ได้ให้หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่ใจอาจขโมยเสียบ้าง ไฟอาจจะไหม้เสียบ้าง อีกอย่างหนึ่งเมื่อความตายมาถึงเข้า บุคคลย่อมละทรัพย์สมบัติและแม้สรีระของตนไว้ นำไปไม่ได้เลย ผู้มีปัญญารู้ความจริงข้อนี้แล้วพึงบริโภคตามสมควรแล้ว เป็นผู้ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าสู่ฐานะอันประเสริฐ’

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า ‘ความตระหนี่ลามเป็นความโง่เขลา เหมือนชาวนาผู้ไม่ฉลาดไม่ยอมหว่านพันธุ์ข้าวลงในนา เขาเก็บพันธุ์ข้าวปลูกไว้จนเน่าและเสีย ไม่สามารถจะปลูกได้อีก ข้าวเปลือกที่หว่านลงแล้ว ๑ เมล็ด ย่อมได้ผล ๑ รวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้วก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมากผลไพศาล การรวบรวมทรัพย์ไว้โดยมิได้ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ทรัพย์นั้นจะมีคุณแก่ตนอย่างไร เหมือนผู้มีเครื่องประดับอันวิจิตรตระการตา แต่หาได้ประดับไม่ เครื่องประดับนั้นจะมีประโยชน์อะไร จึงแต่จะก่อความหนักใจในการเก็บรักษา’

‘นกชื่อนกขี้หวะชอบเที่ยวไปตามซอกเขาและที่ต่างๆ มาจับต้นเลียบที่มีผลสุก แล้วร้องว่า ‘ของกู ของกู’ ในขณะที่มันร้องอยู่นั่นเอง หมู่นกเหล่าอื่นบินมากินผลเลียบตามต้องการแล้วจากไป นกขี้หวะก็ยังคงร้องว่า ‘ของกู ของกู’ อยู่นั่นเอง ข้อนี้ฉันใดบุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมายแต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิได้ใช้สอยเองให้ผาสุก มัวเฝ้ารักษาและภูมิใจว่า ‘ของเรามี ของเรามี’ ดังนี้เมื่อเขาประพตติอยู่เช่นนี้ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายไป ทรดโทรมไปด้วยเหตุต่างๆ มากหลาย เขาก็คงคร่ำครวญอยู่อย่างเดิมั่นเอง และต้องเสียใจในของที่เสียไปแล้ว เพราะฉะนั้นผู้ฉลาดหาทรัพย์ได้แล้วพึงสงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ มีญาติเป็นต้น’

‘ดูก่อนท่านทั้งหลาย’ พระศาสดาตรัสต่อไป ‘ทรัพย์ของคนไม่ดีนั้นไม่สุ่อำนวยประโยชน์แก่ใคร เหมือนสระโบกขรณีตั้งอยู่ในที่ที่ไม่มีมนุษย์ แม้จะใสสะอาด จืดสนิท เย็นดี มีท่าลงสะดวก น้ำรินรมย์ แต่มหาชนก็หาได้ดื่ม อาบหรือใช้สอยตามต้องการไม่ น้ำนั้นมิอยู่อย่างไรประโยชน์ ทรัพย์ของคนตระหนี่ก็ฉันนั้น ไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ใครๆ เลย รวมทั้งตัวเขาเองด้วย

ส่วนคนดีเมื่อมีทรัพย์แล้ว ย่อมบำรุงมารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ให้เป็นสุข บำรุงสมณพราหมณาจารย์ให้เป็นสุข เปรียบเหมือนสระโบกขรณีอันอยู่ไม่ไกลหมู่บ้าน หรือนิคม มีท่าลงเรียบร้อย สะอาด เยือกเย็น น้ำรินรมย์ มหาชนย่อมได้อาศัยนำไปอาบ ดื่ม และใช้สอยตามต้องการ โภคะของคนดีย่อมเป็นดังนี้ หากหมดไปโดยเปล่าประโยชน์ไม่

ดูก่อนท่านทั้งหลาย นักกายกรรมผู้มีกำลังมาก หรือนักมวยปล้ำซึ่งมีพลังมหาศาลนั้น ก่อนที่จะได้กำลังมาเขาก็ต้องออกกำลังไปก่อน การเสียสละนั้น คือการได้มาซึ่งผลอันเลิศในบัดนี้ ปรมาจารย์ผู้มีกำลังมาก ย่อมไม่เสียสละอะไร ย่อมไม่ทำอะไร จงดูเถิด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมรดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ไม้นั้นย่อมให้ผลที่ปลาย ท่านทั้งหลายจงพิจารณาดูความจริงตามธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งเถิด คือแม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไม่ไหล ไม่ถ่ายเทไปสู่

ที่อื่น หยุดหนึ่ง ชั่งอยู่ที่เดียว แม่น้ำสายนั้นย่อมพลันตื่นขึ้น และสกปรกเน่าเหม็น เพราะสิ่งสกปรกกลงมาได้ถ่ายเท นอกจากนี้บริเวณใกล้ๆ แม่น้ำสายนั้น จะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สวยสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยลงสู่ทะเลหรือแตกสาขาออกไปไหลเรื่อยไป มันไม่รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัยอาบ ตั้ม และใช้สอยตามปรารถนา มันจะใสสะอาดอยู่เสมอ ไม่มีวันเหม็นเน่าหรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียงก็เขียวสดสวยงาม

บุคคลผู้ตระหนี่ เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็เก็บตุนไว้ ไม่ถ่ายเทให้ผู้อื่นบ้างก็เหมือนแม่น้ำตาย ไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่เป็นเหมือนน้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอ กระแสก็ไม่ขาด ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น สาธุชนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตนเสมือนน้ำซึ่งไหลใสสะอาด ไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย

“ยัญญสัมปทา หรือ ทาน จะมีผลมาก อานิสงส์ไพศาล ถ้าประกอบด้วยองค์ ๖ กล่าวคือ

๑. ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส ชื่นบาน
๒. เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส
๓. เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย
๔. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากราคะ
๕. ผู้รับปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโทสะ
๖. ผู้รับปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโมหะ

ทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล เป็นการยากที่จะกำหนดกองบุญว่ามีประมาณเท่าไรเท่านี้ อันที่จริงเป็นกองบุญใหม่ที่นับไม่ได้ ไม่มีประมาณ เหลือที่จะกำหนดเหมือนน้ำในมหาสมุทรย่อมกำหนดได้โดยยากว่ามีประมาณเท่าไรเท่านี้

ดูก่อนท่านทั้งหลาย คราวหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลราชาแห่งแคว้นนี้เข้าไปหาตถาคตและถามว่า บุคคลควรจะให้ทานในที่ใด เราตอบว่าควรให้ในที่ที่เลื่อมใส คือเลื่อมใสบุคคลใด คณะใด ก็ควรให้แก่บุคคลนั้น ในคณะนั้น พระองค์ถามต่อไปว่า ให้ทานในที่ใดจึงจะมีผลมาก เราตถาคตตอบว่า ถ้าต้องการผลมากกันแล้วละก็ ควรจะให้ในท่านผู้มีศีล การให้แก่บุคคลผู้ทศศีลหาจะมีผลมากอย่างนั้นไม่

สถานที่ทำบุญเปรียบเหมือนเนื้อนา เจตนาและไทยธรรมของทายกเปรียบเหมือนเมล็ดพืช ถ้าเนื้อนาบุญ คือบุคคลผู้รับเป็นคนดีมีศีลธรรมและประกอบด้วยเมล็ดพืช คือเจตนาและไทยธรรมของทายกบริสุทธิ์ ทานนั้นย่อมมีผลมาก การหว่านข้าวลงในนา

ที่เต็มไปด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ต้นข้าวขึ้นได้โดยยากฉันทใด การทำบุญในคณะบุคคล ผู้มีศีลน้อยมีธรรมน้อยก็ฉันทนั้น คือยอมได้บุญน้อย ส่วนการทำบุญในคณะบุคคลซึ่งมีศีล มีธรรมงามยอมจะมีผลมาก เป็นภาวะอันตรงกันข้ามอยู่ดังนี้'

พระศาสดา ยังพระธรรมเทศนาให้จบลงด้วยปัจฉิมพจน์ว่า

‘เพราะฉะนั้น บุคคลไม่ควรประมาท ว่าบุญหรือบาปเพียงเล็กน้อย จะไม่ให้ผล หยาดน้ำไหลลงที่ละหยด ยังทำให้หม้อน้ำเต็มได้ การสั่งสมบุญหรือบาปแม้ทีละน้อย ก็ฉันทนั้น ผู้สั่งสมบุญยอมเปี่ยมล้นไปด้วยบุญ ผู้สั่งสมบาปยอมเพียบแปล้ไปด้วยบาป’

พระธรรมเทศนา เป็นเสมือนจุดแสงสว่างให้โพล่งขึ้นในดวงใจของเศรษฐี เขาคลาน เข้ามาถวายบังคมพระมงคลบาทแห่งพระศาสดา พร้อมด้วยกล่าวสรรเสริญว่า ‘แจ่มแจ้ง จจริง พระเจ้าข้า แจ่มแจ้งจจริง เหมือนทรงหยายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางให้แก่ คนที่หลงทาง ส่องประทีปในที่มืดเพื่อให้ผู้มีนัยน์ตาได้มองเห็นรูป ข้าพระพุทธเจ้าขอ ถึงพระองค์พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่เคารพสักการะ เป็นแนวทางดำเนิน ชีวิตตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจวบสิ้นลมปราณ’ ”

“ดูก่อนผู้แสวงสันติวรบท” พระอานนทักกล่าวต่อไป

“ตั้งแต่บัดนั้นมา มิคารเศรษฐีก็นับถือนางวิสาखाใน ๒ ฐานะคือ ฐานะสะใภ้และ ฐานะแม่ จึงเรียกนางวิสาखाว่า ‘แม่ แม่’ ทุกคำไป เพราะถือนางวิสาखाเป็นผู้จูงให้ ท่านเดินเข้าทางถูก จูงออกจากทางรก เมื่อคนทั้งหลายพูดถึงนางวิสาखा ก็มักจะเติม สร้อยคำตามมาข้างหลังว่า ‘มิคารมารดา’ แม้พระสาวกซึ่งเป็นภิกษุเมื่อกล่าวถึง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่ปุพพาราม ก็กล่าวว่า ‘บัดนี้ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของนางวิสาขา มิคารมารดาในปุพพาราม’

ด้วยเหตุที่บิดาแห่งสามีเรียกตนว่า ‘แม่’ และคนทั้งหลายพากันเรียกนางว่า ‘มิคาร มารดา’ นางวิสาขารู้สึกละอายและกระดาก แต่ไม่ทราบจะทำประการใด เมื่อมีลูกชาย ในระยะต่อมา จึงตั้งชื่อลูกชายให้เหมือนชื่อปู่ของเติ๋กว่ามิคาระ เพื่อจะได้แก้ความขวยอาย และแก้ความละอาย เมื่อมีผู้เรียกนางว่า มิคารมารดา จะได้หมายถึงมารดาแห่งมิคาระ ลูกชายของตน

ตั้งแต่มิคารเศรษฐีเสื่อมใสในพุทธศาสนาแล้ว ประตู่บ้านของนางวิสาขาก็เปิดออก สำหรับต้อนรับพระสงฆ์สาวกแห่งพระผู้มีพระภาค มีเสมอที่นางนิมนต์พระสงฆ์จำนวน ร้อย มีพระพุทธองค์เป็นประมุข เพื่อรับภัตตาหารและเสวยที่เรือนของนาง มหาสมุทร ย่อมไม่อ้อมด้วยน้ำ บัณทิตและปราชญ์ย่อมไม่อ้อมด้วยคำสุภาชิต ผู้มีศรัทธาเชื่อกรรมและ

ผลของกรรมย่อมไม่อ้อมด้วยการทำบุญ นางวิสาขาเป็นผู้มีศรัทธา จะให้นางอ้อมด้วยบุญได้ไหน เพราะฉะนั้น จึงปรากฏว่านางทำบุญทำกุศลโดยมีรู้จักเห็นเดี๋ยวและเปื้อนหน้า ความสุขใจเป็นขุมทรัพย์อันประเสริฐสุด ก็ความสุขใจอันใดเล่าจะเสมอด้วยความสุขอ้อมใจ เพราะรู้สึกตนได้ทำความดี เป็นความสุขที่ผ่องแผ้ว สงบ และชื่นบาน เหมือนสายน้ำที่กระเซ็นจากหุบผา ก่อความชื่นฉ่ำให้แก่รักษกาย ฉันทใดก็ฉันทนั้น

ตลอดเวลาที่พระบรมศาสดาประทับอยู่กรุงสาวัตถี นางจะไปเฝ้าพระองค์วันละ ๒ เวลา คือเวลาเช้าและเวลาเย็น เมื่อไปเวลาเช้าก็ถือยาคุและอาหารอื่นๆ ติดมือไปด้วย เมื่อไปเวลาเย็นก็มีน้ำปานะชนิดต่างๆ ที่ควรแก่สมณบริโภคไป นางไม่เคยไปมือเปล่าเลย ทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาต่างก็พร้อมใจกันเรียกนางว่า ‘มหาอุบาสิกา’ เพื่อเป็นเกียรติแก่นางผู้มีใจประเสริฐ

คราวหนึ่ง นางกลับจากงานมงคลในกรุงสาวัตถี ข้าพเจ้าลืมเล่าท่านไปว่า งานมงคลทุกงานในกรุงสาวัตถีเจ้าของงานจะถือเป็นเกียรติอันยิ่งใหญ่ถ้านางวิสาขาได้ไปร่วมงานด้วย เพราะฉะนั้นเขาจะเชิญนางแทบจะทุกงาน การไปของนางวิสาขาถือกันว่าเป็นการนำมงคลมาสู่บ้านสู่งาน นี่แหละท่าน พระศาสดาจึงตรัสว่า ‘เกียรติย่อมไม่ละผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้’ เมื่อไปในงานมงคลนางก็ต้องสวมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์อันสวยงามและเลิศค่า กลับจากงานแล้ว นางต้องการจะแวะไปเฝ้าพระศาสดา แต่เห็นว่าไม่ควรจะสวมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์เข้าไปจึงถอดแล้วห่อให้หญิงคนใช้ถือไว้ เมื่อเฝ้าพระศาสดาพอสมควรแก่เวลาแล้วนางก็ถวายบังคมลากลับออกมา ถึงหน้าวัดเชตวัน นางจึงเรียกเครื่องประดับนั้นจากหญิงคนใช้เพื่อจะสวม แต่ปรากฏหญิงคนใช้ลืมไว้ ณ ที่ประทับของพระศาสดานั้นเอง พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ข้าพเจ้าเก็บไว้ เพื่อนางมาในวันรุ่งขึ้นจะได้ส่งคืน ลักครุ์หญิงรับใช้กลับมาเพื่อจะรับคืน ข้าพเจ้าจึงนำห่อเครื่องประดับนั้นมาจะมอบให้ หญิงคนใช้มีท่าทางตื่นตกใจอย่างมาก

‘นี่เครื่องประดับของนายเธอ รับไปเถิด’ ข้าพเจ้าพูดพร้อมด้วยวางของลง

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า’ นางคุกเข่าอยู่เบื้องหน้าของข้าพเจ้าด้วยเสียงสั่นเครือมีอาการเหมือนจะร้องไห้ ‘แม่นายสั่งไว้ว่า ถ้าพระคุณเจ้าจับต้องและเก็บเครื่องประดับไว้แล้วก็ไม่ต้องรับคืน แม่นายบอกว่า พระคุณเจ้าเป็นที่เคารพของแม่นายอย่างยิ่ง แม่นายไม่สมควรจะสวมเครื่องประดับที่พระคุณเจ้าจับต้องแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้ารับคืนไปไม่ได้ดอก’

‘น้องหญิง’ ข้าพเจ้าพูด ‘เครื่องประดับมหาดาปสาธน์นี้มีค่ามาก นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องประดับของสตรี ไม่สมควรที่สมณะจะเก็บไว้ อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร จงรับคืนไปเถิด และบอกนางว่าอาตมาให้รับคืนไป น้องหญิงทำตามคำขอร้องของอาตมา นายของเธอคงไม่ว่าอะไรดอก’

‘แม่นายสั่งไว้ว่าให้ถวายพระคุณเจ้า’

‘อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร’

หญิงคนใช้จำใจต้องรับเครื่องประดับคืนไป นางเดินร้องไห้ไปพลางเพราะเกรงจะถูกลงโทษ นางวิสาखाเห็นหญิงคนใช้เดินร้องไห้กลับไปพร้อมด้วยห่อของ นางก็คาดการณได้โดยตลอด จึงกล่าวว่า

‘พระคุณเจ้าอาณนท์เก็บไว้หรือ?’

‘เจ้าค่ะ’

‘แล้วเธอร้องไห้ทำไม?’

‘ข้าเสียใจที่รักษาของแม่นายไว้ไม่ได้ แม่นายจะลงโทษข้าประการใดก็ตามเถิด ข้ายอมรับผิดทุกประการ เครื่องประดับนี้มีค่ายิ่งกว่าชีวิตของข้า มิใช่เพียงแต่ชีวิตของข้าเท่านั้น แต่มีค่ายิ่งกว่าชีวิตครอบครัว และญาติฯ ของข้าทั้งหมดรวมกัน’ ว่าแล้วนางก็ร้องไห้สะอึกสะอื้น กลิ้งเกลือกอยู่แทบเท้าของนางวิสาखा

เวลานั้นเย็นมากแล้ว พระอาทิตย์โคจรลับขอบฟ้าทางทิศตะวันตกไปแล้ว แต่ความมืดยังไม่ปรากฏในที่ ท้องฟ้าระบายนด้วยแสงสีม่วงสลบฟ้าในบางที่และสีเหลืองอ่อนสลบฟ้าในบางแห่ง กลุ่มเมฆลอยเลื่อนตามแรงลม และปลิวกระจายเป็นครั้งคราว มองดูเป็นรูปต่างๆ สลบล้างสวยงามน่าพิงชม ลมเย็นพัดเฉื่อยฉิว สไบน้อยผืนบางของวิสาखाพลิ้วกระพือตามแรงลม ผมของนางอันงดงามฟูสยายไหวพลิ้วปลิวกระจายไปหน้าเอิบอิมอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความอิมเอิบมากขึ้น ประดุจศศิธรในวันบุรณมิตินี้มีรัศมีของใยเป็นเงินยวง และถูกแวดวงด้วยกลุ่มเมฆ เสียงชะนีซึ่งอาศัยอยู่ในแนวป่าใกล้วัดเขตวันกู่กองโหยหวนปานประหนึ่งสัญญาว่าทิวกาลจะสิ้นสุดลงแล้ว หมู่เด็กเลี้ยงแกะและเลี้ยงโคเดินดุ่มด้อนฝูงแกะและฝูงโคของตนๆ เข้าสู่คอก อชบาลและโคบาลเหล่านั้นล้วนมีกิริยาร่าเริง ฉ้นเดียวกันกับสฤณทั้งหลาย ซึ่งกำลังโอบน้อมกลับสู่รวงรัง

นางวิสาขายืนสงบนิ่ง กระแสความรู้สึกของนางไหลเวียนเหมือนสายน้ำในวังวน นางคิดถึงชีวิตทาส ‘อนิจจา ชีวิตทาสช่างลำบากและกังวลเสียนี้กระไร รับใช้ไกล่ลิดเกินไป ก็หาว่าประจบสอพลอ เห็นห่างไปหน่อยเขาก็ว่าทอดทิ้งธุระของนาย พุดเสียงค่อยเขา

ก็ว่าไม่เต็มใจตอบ พูดเสียงดังไปหน่อยเขาก็ว่ากระโชกโฮกฮาก ใครเล่าจะสามารถรับใช้นายได้อย่างสมบูรณ์ ชีวิตทาสเป็นชีวิตที่ลำเค็ญเหน็ดเหนื่อย ทุกๆ ที่เป็นอย่างนี้ คนทาสส่วนมากก็เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละและกตัญญู เสรีชนด้วยซ้ำไป ส่วนมากคอยแต่ตลบตะแลงเอารัดเอาเปรียบและคดโกง มีตัวอย่างที่หาได้ง่ายสำหรับทาสซึ่งซื่อสัตย์ กตัญญูและเสียสละต่อนายของตน แต่สำหรับนายแล้วหาได้ยากเหลือเกิน ที่จะเพียงแต่เสียสละเพื่อทาสเท่านั้น อย่าพูดถึงความซื่อตรงเลย นายส่วนมากมักจะใช้ทาสไม่เป็นเวลา ใช้วาทานล่วงล้นให้ทาสหวังอย่างลมๆ แล้งๆ เหนียวบำเหน็จ ทำความผิตน้อยเป็นผิตมาก ส่วนความดีความชอบนั้นมิค่อยจะได้พูดถึง

‘หญิงคนใช้ของเรา’ นางวิสาขาคิดต่อไป เพียงแต่ลืมเครื่องประดับไว้และนำคืนมาได้ มิใช่ทำของเสียหายอย่างใด ยังยอมเอาชีวิตของตนมาถ้อยถอนความผิต เราจำจะต้องปลอบนางให้หายโศกและบำรุงหัวใจนางด้วยคำหวาน เพราะโบราณคัมภีร์กล่าวไว้ว่า แสงจันทร์ก็เย็น กลิ่นไม้จันทน์ก็เย็น แต่ความเย็นทั้ง ๒ ประการนั้นรวมกันแล้วยังไม่เท่ากับความเย็นแห่งมธุรสวาจา อนึ่งการแสดงความรักใคร่ แม้แต่บุคคลที่มีได้รับใช้ตน เอื้ออารีกว้างขวางเพิ่มความรักให้ระลึกถึงความดีแต่เก่าก่อน ให้อภัยในความผิตพลาดเหล่านี้ เป็นลักษณะของผู้มีใจกรุณา’ ” ❀

๑๕

พุทธธานุภาพ



“และแล้วนางวิสาขาก็กล่าวว่า

‘สุสิมา ลูกขึ้นเถิด อย่าคร่ำครวญนักเลย ข้อที่เธอลืมเครื่องประดับไว้นั้น เราได้ถือเป็นความผิดประการใด เราเองยังลืมได้ทำไมเธอจะลืมบ้างไม่ได้ เครื่องประดับมีค่าก็จริง แต่ก็หามีค่าเท่าชีวิตของเธอไม่ เครื่องประดับมหายาลดาปสาธน์นี้ ถ้าหายหรือเสียไปเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งเราก็ทำใหม่ได้ แต่ชีวิตของเธอถ้าเสียไปจะทำใหม่ได้ที่ไหน คุณก่อนนางผู้ซื้อสัตย์ การที่เธอจะยอมถ้อยถอนเครื่องประดับนี้ด้วยชีวิตของเธอนั้น ซึ่งใจเรายิ่งนัก เธอจงเบาใจเถิด พระธรรมของพระศาสดาได้ชุบย้อมจิตใจของเราให้มองเห็นชีวิตมนุษย์และแม่สัตว์ทั่วไปเป็นสิ่งที่คุณค่าสูง ไม่อาจจะนำสิ่งของภายนอกมาเทียบได้ อหนึ่ง เธอเป็นที่รักที่ไว้วางใจของเรา เธอเป็นผู้ทำงานดี ซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความจงรักภักดีของตนไม่เสื่อมคลายและปรวนแปร ด้วยเหตุนี้เธอจึงได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดเรา ความดีของเธอนั้นมีอยู่มาก ความพลั้งเผลอบกพร่องเพียงเท่านี้จะลบล้างความดีของเธอได้ไหน’

คุณภรรยาดา เมื่อนางวิสาขากล่าวจบลง หญิงรับใช้ยังคร่ำครวญหนักขึ้น เธอทอดเท้าทั้งสองของนาย และใช้ใบหน้าคลอเคลียอยู่ด้วยความรักและกตัญญู และแล้วเมื่อนางวิสาขาดึงมือนางให้ลุกขึ้น นางก็ยิ้มทั้งน้ำตา มองดูนายของตนด้วยแววตาที่เหมือนเปิดลิ้นชักหัวใจให้เห็นได้หมดสิ้น ประดุจแววตาแห่งสัตว์เลี้ยง เป็นต้นว่าสุนัขอันแสดงออกมาเมื่อได้รับอาหารจากนายของมัน

ดูก่อนมาริสะ มีอยู่เหมือนกันมิใช่หรือ มนุษย์เราต้องหัวเราะหรือยิ้มทั้งน้ำตา ทั้งนี้เพราะความเสียใจและความดีใจประดังกันเข้ามาในระยะกระชั้นชิด เมื่อความเสียใจยังไม่ทันหายไป ความดีใจก็เคลื่อนเข้ามาจนผู้นั้นตั้งตัวไม่ทัน ภาพที่บุคคลยิ้มทั้งน้ำตานั้นเป็นภาพที่ค่อนข้างจะน่าดูพอใช้ อุปมาเหมือนฝนซึ่งโปรยลงมาและยังไม่หาย แดดก็แผดจ้าออกมาในขณะนั้น เป็นภาพซึ่งนานๆ เราจะได้เห็นสักครั้งหนึ่ง

คือนั้นนางวิสาขามหาอุบาสิกาต้องใช้ความคิดอย่างหนักว่าจะทำอย่างไรกับเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นั้น เรื่องนำมาใช้อีกนางไม่สามารถทำได้ จะเก็บไว้เฉยๆ ก็ดูจะเสียประโยชน์ไป นางจึงตัดสินใจว่ารุ่งขึ้นจะลองบอกขายถ้าได้ทรัพย์มาจำนวนตามราคาอันเหมาะสมแห่งเครื่องประดับแล้วก็จะนำมาทำบุญทำกุศลตามต้องการ แต่ปรากฏว่าในเมืองสาวัตถีไม่มีใครสามารถซื้อได้ พุดถึงคนมีเงินพอซื้อได้นั้นน่าจะพอมี แต่คงจะไม่มีใครกล้าเอาเครื่องประดับของนางวิสาขาซึ่งเป็นทีเคารพของคนทั้งเมืองมาประดับตกแต่งได้ ถ้าผู้ใดทำเข้า แทนที่จะได้รับการยกย่องชมเชย กลับจะกลายเป็นผู้ถูกเยาะเย้ยหยามหยันไป นางวิสาขาจึงตกลงใจซื้อของตนเองด้วยราคา ๙ โกฏิ (หรือ ๙๐ ล้านบาท) แล้วนำเงินจำนวนนั้นทั้งหมดไปสร้างอารามใหม่ชื่อว่า ปุพพาราม เพราะอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งพระนครสาวัตถี การสร้างปุพพารามเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด ๒๗ โกฏิ คือซื้อที่ดิน ๙ โกฏิ สร้างกุฏิวิหาร ๙ โกฏิและจ่ายในการฉลองอีก ๙ โกฏิ

ดูก่อนท่านผู้แสวงสันติวรบท ณ ปุพพารามนี้เอง มีเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธจริยาอันประเสริฐ คือวันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากที่เสด็จเร้นในเวลาเย็นแล้วประทับ ณ ภายนอกชุ้มประตู ครานั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมาเฝ้า เมื่อพระองค์ประทับ ณ ที่สมควร และสนทนากับพระศาสดาเป็นสาราณียะอยู่นั่นเอง มีนักบวชหลายนิกาย กล่าวคือ นิคชนธ์ ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน อเจลก ๗ คน ปริพพาชก ๗ คน และชฎิลอีก ๗ คน รวม ๓๕ คนซึ่งล้วนมีเครายาว มีขนรักแรยาว ถือบริขารต่างๆ เดินผ่านมา พระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นนักบวชเหล่านั้นแล้ว จึงฝันพระพักตร์จากพระผู้มีพระภาคหันไปทางนักบวชเหล่านั้น คุณพระชานูข้างหนึ่งลงทำผ้าห่มเจวียงป่าพลางประกาศพระนามและโคตรของพระองค์ว่า ‘ข้าแต่ท่านนักพรตผู้ประเสริฐ ข้าพเจ้าคือพระเจ้าปเสนทิโกศล’ ดังนี้ ๓ ครั้ง เป็นการแสดงความคารวะอย่างสูง นักบวชเหล่านั้นหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วเดินเลยไป พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงหันมากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ‘ข้าแต่พระจอมมุนี นักบวชเหล่านั้นคงเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งซึ่งมีอยู่ปรากฏอยู่ในโลกเป็นแน่แท้’

พระสุคตเจ้ามีพระอาการสงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่งก่อนจะตรัสว่า ‘มหาบพิตร พระองค์เป็น
คฤหัสถ์ยังบริโภคคาม บรรทมเบียดโอรสและชายา ทรงผ้าที่มาจากแคว้นกาสิ ทัดทรง
ของหอม ลูบไล้ด้วยจุนจันท์ จึงเป็นการยากที่จะรู้ได้ว่า นักบวชเหล่านั้นเป็นอรหันต์
หรือไม่ มหาบพิตร ปกติของคนเป็นอย่างไรอาจจะรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และต้องอยู่
ร่วมกันนานๆ ต้องใส่ใจ และมีปัญญาสอดส่องกำกับไปด้วย ปัญญาของคนพึงรู้ได้ด้วย
การสนทนา ความสะอาดของคนพึงรู้ได้ด้วยการทำงาน ความกล้าหาญและเรี่ยวแรง
รู้ได้ในเวลาที่มีอันตราย ทั้งหมดนี้ต้องใช้เหตุ ๓ อย่างประกอบ คือกาลเวลา ปัญญา และ
มนสิการ’

ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ พระผู้มีพระภาคทรงตอบอย่างบัวมิให้ช้ำน้ำมิให้ขุ่น ถ้า
พระองค์จะตรัสตรงๆ ว่านักบวชเหล่านั้นมิได้เป็นอรหันต์ดอก ที่แท้ยังเป็นผู้ชุ่มไปด้วย
กิเลส ก็จะเป็นการยกตนข่มผู้อื่น ถ้าพระองค์จะทรงรับรองว่านักบวชเหล่านั้นเป็น
พระอรหันต์ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็จะพึงดูแคลนพระสัพพัญญุตญาณได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงกราบทูลว่า ‘อัสจรรยัจจิง
พระเจ้าข้า อัสจรรยัจจิง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นสัพพัญญูโดยแท้ ข้าแต่พระผู้มี
พระภาคผู้ประเสริฐ ความจริงนักบวชเหล่านั้นคือจารบุรุษซึ่งข้าพระองค์ส่งไปสอดแนม
เหตุการณ์บ้านเมือง ณ แคว้นต่างๆ เมื่อถึงบ้านแล้วบุรุษเหล่านั้นย่อมลูบไล้ด้วยของหอม
นอนเบียดบุตรและภรรยา พรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕’

พระสุคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

‘บุคคลไม่ควรพยายามไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างไป ควรเป็นตัวของตัวเอง ไม่ควร
อาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ และไม่พึงมีแปลประพตติธรรม’

บุคคลจะถือว่าเป็นคนดีด้วยเหตุเพียงรูปร่างผิวพรรณก็หามิได้ ไม่ควรไว้วางใจคนที่
เห็นกันเพียงครู่เดียว คนชั่วเป็นอันมากเที่ยวไปโดยรูปลักษณะแห่งคนดี เหมือนหม้อดิน
และหม้อโลหะ ซึ่งฉาบไว้ด้วยสุวรรณ มองแวววาวแต่เพียงภายนอก แต่ภายในไม่สะอาด
คนชั่วในโลกนี้เมื่อบริวารแวดล้อมแล้ว ก็เที่ยวไปได้อย่างคนดี เขางามแต่ภายนอก
แต่ภายในไม่บริสุทธิ์”

“ดูก่อนท่านผู้ไม่หลงใหลในพวงมาร” พระอานนทก์กล่าว “ท่านจะเห็นว่าพระพุทธ
ภาสิตเหล่านี้คมคายเพียงไร เป็นพระดำรัสที่ถ้าจะมองว่าลึกซึ้งก็ลึกซึ้ง ถ้าจะมองว่า
สามัญชนทั่วไปพอจะเข้าใจและปฏิบัติตามได้ก็ได้เช่นกัน ตอนแรกพระพุทธองค์ทรงยั่วว่า
บุคคลไม่ควรพยายามไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง หมายความว่า ก่อนจะใช้ความพยายามใน

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็ควรจะสำรวจเสียให้ดีกว่าความพยายามที่ทำไปนั้นจะได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ อุปมาเหมือนนักสำรวจทอง ก่อนที่จะลงมือขุด ก็ควรจะใช้เครื่องมือสำรวจเสียก่อนว่าที่ที่ตนจะขุดนั้นมีทองอยู่หรือไม่ มิใช่ว่าพอขุดทอง ก็เริ่มขุดไปแต่บันไดบ้านทีเดียว ถ้าทำอย่างนั้นก็เป็นการเสียแรงเปล่า ได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นการลงทุนมาก แต่ได้ผลน้อย ส่วนเรื่องเป็นตัวของตัวเองก็มีความสำคัญมาก มนุษย์จะเป็นอย่างไร ก็ช่างเถิด แต่ขอให้เป็นตัวของตัวเอง คนไม่เป็นตัวของตัวเองเป็นคนที่ไม่ได้ใจไม่ได้ ส่วนข้อที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ให้เป็นคนเลี้ยงตัวได้ ไม่ควรอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพนั้น มีความหมายว่าบุคคลเมื่อมีอายุพอสมควรจะเลี้ยงตัวได้แล้ว ก็ควรประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเลี้ยงตน มิใช่คอยแต่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่อย่างเดียว เพราะการอาศัยผู้อื่นในวัยที่ไม่ควรอาศัย เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ไร้ความสามารถ ส่วนสมณะผู้อาศัยอาหารจากเรือนของผู้อื่น แล้วยังชีพให้เป็นไปนั้นก็เพราะสมณะเหล่านั้นอาศัยศีลของตน ถ้าประชาชนรู้ว่าเป็นผู้ไม่มีศีล ไม่มีกัลยาณธรรม เขาย่อมไม่เลี้ยง ไม่ถวายอาหาร เพราะฉะนั้น สมณะก็ชื่อว่า เป็นผู้พึ่งตนเอง กล่าวคือ อาศัยศีลและสัมมาจารของตนเป็นอยู่ ข้อต่อมาที่พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลไม่ควรมีแผนประพจน์ธรรมนั้น หมายความว่าให้ประพฤติธรรมด้วยความสุจริตใจ มิใช่ประพฤติธรรมด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงให้คนมานับถือ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดพระพุทธบิดา ณ กรุงกบิลพัสดุ์ว่า ควรประพฤติธรรมให้สุจริต อย่าประพฤติธรรมให้ทุจริต ผู้ประพฤติสุจริตย่อมมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นอกจากนี้ พระพุทธองค์เคยตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอในเรื่องนี้ และทรงแนะนำให้ถือพระองค์เป็นเหตุ ดังพระพุทธภาษิตต่อไปนี้

‘ภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้เราประพฤติมิใช่เพื่อหลอกลวงคน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ลาภสักการะและความสรรเสริญ มิใช่จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเจ้าลัทธิและแก้ลัทธิอย่างนั้นอย่างนี้ มิใช่เพื่อให้ใครรู้จักตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสังวรระคือความสำรวม เพื่อปหานคือความละ เพื่อวิราคคือความคลายกำหนัดยินดี และเพื่อนิโรธคือความดับทุกข์’

ในตอนท้ายพระพุทธองค์ทรงย้ำว่า บุคคลจะเป็นคนดีเพราะชาติหรือผิวพรรณก็หาไม่ได้ แต่จะเป็นคนดีก็เพราะความประพฤติดี คนชั่วเป็นอันมากปกปิดความชั่วของตัวเอง เหมือนหม้อดินที่ฉาบทาด้วยทอง แวแต่เพียงภายนอกเท่านั้น สรุปว่าทรงย้ำให้ทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสดงอาการลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิด หรือหลงเคารพนับถือ ทั้งๆ ที่ตนเองเป็นคนเลว

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าขอวกมากล่าวถึงเรื่องของนางวิสาขาท่อไป วันหนึ่งนางวิสาขามีผ้าเปียกปอน ผมเปียก เดินร้องให้เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ เมื่อพระตถาคตตรัสถาม ก็ได้ความว่า นางวิสาขาเสียใจเพราะหลานสาวอันเป็นที่รักคนหนึ่งตายลง นางรักเธอมากเพราะเธอเป็นคนดี ช่วยงานทุกอย่างรวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการบุญการกุศลด้วย

‘ข้าแต่พระผู้เป็นดวงตาของโลก’ นางวิสาขาทูล ‘ข้าพระพุทธเจ้าเสียใจในมรณกรรมของหลานสาวคนนี้เหลือเกิน เธอเป็นคนดีอย่างจะหาใครเสมอเหมือนได้ยาก’

พระตถาคตเจ้าทรงดูขณียุครูหนึ่งแล้วเอื้อนพระโอษฐ์ ‘ดูก่อนวิสาขา คนในเมืองสาวัตถีนี้มีประมาณเท่าใด?’

‘มีหลายสิบล้าน พระพุทธเจ้าข้า’ นางตอบ

‘ถ้าคนเหล่านั้นดีเช่นสุทนต์หลานของเธอ เธอจะรักเขาเหล่านั้นหรือไม่?’

‘รัก พระเจ้าข้า’

‘แล้วคนในเมืองสาวัตถีนี้ตายวันละเท่าไร?’

‘วันหนึ่งหลายๆ คนพระเจ้าข้า’

‘ดูก่อนวิสาขา ถ้าอย่างนั้น เธอก็ต้องมีผมเปียก มีผ้าเปียกอยู่อย่างนี้ทุกวันละสิ เธอต้องร้องไห้คร่ำครวญ มีใบหน้าอาบน้ำตาอยู่เสมอ เพราะมีคนตายกันอยู่ทุกวัน วิสาขาเอ๋ย ตถาคตกล่าวว่า ความรัก ความอาลัยเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ เพราะฉะนั้น คนมีรักมากเท่าใด ย่อมมีทุกข์มากเท่านั้น รักหนึ่งมีทุกข์หนึ่ง มีรักสิบมีทุกข์สิบ มีรักร้อยมีทุกข์ร้อย ความทุกข์ย่อมเพิ่มขึ้นตามปริมาณแห่งความรักหรือสิ่งอันเป็นที่รัก เหมือนความร้อนที่เกิดแต่ไฟ ย่อมเพิ่มขึ้นตามจำนวนเชื้อที่เพิ่มขึ้น’

ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ นางวิสาขาได้ฟังพระพุทธโอวาทแล้วสร้างความโศกลงไปได้บ้าง นางเป็นโสดาบันก็จริงอยู่ แต่พระโสดาบันนั้นเพียงทำให้สมบุรณ์ในศีลเท่านั้นหาสมิทธิและปัญญาสมบุรณ์ไม่ จึงมีบางครั้งที่เผลอสติไปแสดงอาการเยี่ยงชนทั้งหลาย พระอรหันต์เท่านั้นที่มีสติสมบุรณ์

ดูก่อนภราดา สิ่งอันเป็นที่รักย่อมทำให้จิตใจกระเพื่อมและกระทบกระเทือนอยู่เสมอ เมื่อความรักเกิดขึ้น ความราบเรียบของดวงใจย่อมปลาสนาการไป ยิ่งความรักอันเจือด้วยหนี้ทราคะด้วยแล้ว ยิ่งทำให้จิตใจอ่อนไหวและเสียสมิทธิเป็นที่สุด ความรักนั้นเปรียบด้วยพายุ เมื่อมีพายุพัดผ่าน ความราบเรียบของน้ำก็หมดไป เหลือไว้แต่รอยกระแทกกระทั้นกระทบกระเทือนอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จะมีความสุขอย่างสงบประณีต

ถ้าเราสามารถทำให้ยินดีต้อนรับความขมขื่น และไม่เพลิดเพลिनในความขื่นขื่นให้มากนัก อย่างน้อยก็ทำให้มีให้ปฏิเสธความขมขื่นที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

นางวิสาขามีสหายที่รักมากอยู่ ๒ คน คือนางสุปเปีย และนางสุปวาสา เมื่อฟังพระธรรมเทศนาจบแล้ว เธอทั้งสามมักจะเที่ยวเดินเยี่ยมภิกษุทั้งหลายถามถึงสิ่งที่ต้องการและยังขาด เมื่อภิกษุรูปใดบอกว่าต้องการอะไร นางจะจัดถวายเสมอ นอกจากนี้ยังได้ถวายอาหารสำหรับภิกษุป่วยและผู้เตรียมจะเดินทางเป็นประจำอีกด้วย

วันหนึ่งนางสุปเปียเที่ยวเดินเยี่ยมภิกษุอย่างเคย ไปถึงกุฏิภิกษุรูปหนึ่งซึ่งป่วยอยู่ เมื่อนางถามถึงความต้องการว่าท่านปรารถนาสิ่งใดบ้าง ภิกษุรูปนั้นบอกว่าอยากได้น้ำเนื้อต้ม

ดูก่อนมาริสะ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตน้ำข้าวและน้ำเนื้อต้มซึ่งกรองดีแล้ว ไม่มีเมล็ดข้าวหรือกากเนื้อติดอยู่ เพื่อภิกษุอาพาธเธอสามารถฉันได้แม้ในเวลาวิกาลคือหลังเที่ยงวัน

นางสุปเปียดีใจเหลือเกินที่จะได้ถวายอาหารแก่ภิกษุอาพาธ พระพุทธภชาชิตก็อยู่ไนโสตของนางนานมาแล้ว ‘ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดปรารถนาจะบำรุงตถาคต ขอให้ผู้นั้นบำรุงภิกษุไข้เถิด’ แต่บังเอิญวันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ นางหาเนื้อไม่ได้เลย จึงเข้าห้องตัดสินใจตัดเนื้อขาของตนด้วยมีดอันคมกริบ สั่งให้คนใช้จัดการต้มแล้วขอให้น้ำเนื้อต้มนั้นไปถวายภิกษุชื่อโชนซึ่งอาพาธอยู่ แล้วใช้ผ้าพันแผลที่ขาของตน นอนโทรมเป็นไข้เพราะพิษบาดแผลนั้น

สามีของนางสุปเปียกลับมาไม่เห็นภรรยาอย่างเคย จึงถามคนใช้ ทราบว่านางป่วยจึงเข้าไปเยี่ยมในห้องนอน เมื่อทราบเรื่องโดยตลอดแล้วแทนที่จะโกรธพระและภรรยา กลับแสดงความชื่นชมโสมนัสที่ภรรยาของตนมีศรัทธาแรงกล้าในศาสนา ถึงกับยอมสละเนื้อขาเพื่อต้มเอาน้ำถวายภิกษุอาพาธ จึงรีบไปสู่วัดเชตวัน ทูลอาราธนาพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านตนในวันรุ่งขึ้น พระศาสดาทรงรับด้วยอาการดุชฌณี วันรุ่งขึ้นพระพุทธองค์มีพระสงฆ์เป็นบริวารจำนวนมาก เสด็จสู่บ้านของนางสุปเปีย เมื่อไม่ทอดพระเนตรเห็นนางสุปเปีย จึงถามสุปเปียอุบาสกผู้สามีทรงทราบแล้ว จึงรับสั่งให้คนช่วยกันพยุงคลอเคลียนางสุปเปียมารับ เมื่อนางถวายบังคมพระตถาคตเจ้าตรัสว่า ‘จงมีความสุขเถิดอุบาสิกา’ เท่านั้นแผลใหญ่ที่ขาของนางก็หายสนิทและมีผิวฟ่องยิ่งกว่าเดิมเสียอีก

‘ดูก่อนภราดา เรื่องนี้เป็นเพราะพุทธานุภาพโดยแท้ พุทธานุภาพนั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริงและเป็นได้จริง พระจอมมุณีศาสดาแห่งพวกเรานั้นเป็นผู้มีบารมีอันทรงกระทำมาแล้วอย่างมากมาย เคยตัดศีรษะอันประดับแล้วด้วยมงกุฎที่เพริศพราย เคยควักนัยน์ตาซึ่งดำเหมือนตาเนื้อทราย เคยสละเลือดเนื้อและอวัยวะมากมาย ตลอดถึงบุตรภรรยา เพื่อเป็นทานแก่ผู้ต้องการ จะกล่าวไปยถึงการสละทรัพย์สมบัติภายนอก มหาบริจาคทั้งหลายที่พระองค์ทรงกระทำมาทั้งหมดนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ กล่าวคือ ความรู้อันเป็นเหตุให้สิ้นกิเลสโดยชอบอันยอดเยี่ยมไม่มีอะไรเทียม ถึงเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ของเวไนยนิกรทั้งหลาย ทั้งทางกายและทางใจ ดูก่อนมาริสะ ก็ความรู้ใดเล่าในโลกนี้จะประเสริฐยิ่งไปกว่าความรู้อันเป็นเหตุให้กิเลสสิ้นไป เพราะเป็นการดับความกระวนกระวายทั้งมวล เหมือนคนหายโรคไม่ต้องกินยา

บุคคลผู้เปี่ยมล้นด้วยบารมีนั้นย่อมเป็นผู้มีวาจาดีศีลดี พระศาสดาเป็นผู้มีพระบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมานาน ตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ เมื่อพระองค์จะทรงอยู่ในชาตินี้เป็นปัจฉิมชาติและปัจฉิมภพแล้ว บารมีธรรมทั้งมวลหลั่งไหลมาให้ผลในชาติเดียว ท่านลองคิดดูเถิด จะคณนาได้อย่างไร อุปมาเหมือนน้ำซึ่งหลังจากยอดยาและถูกกักไว้ด้วยท่านบ่อนหนาแน่นจนเต็มเปี่ยมแล้ว และบังเอิญท่านบ้นพังลง น้ำนั้นจะไหลหลากท่วมทันเพียงใด

ดูก่อนผู้มีเชื้อสายอารยัน บารมีธรรมเป็นล้นหลามโดยแท้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระกระยาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทรงอนุโมทนาให้นางสุปียาและอุบาสกสุปียะสมาทานอาจหาญร่าเริงในกุศลจริยาสม่ำเสมอปฏิบัติเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะแล้วก็เสด็จกลับสู่วัดเชตวัน ทรงให้ประชุมสงฆ์ และตรัสถามภิกษุอาพาธรูปนั้นว่า

‘ดูก่อนภิกษุ เธอขอน้ำเนื้อต้มจากอุบาสกสุปียาหรือ?’

‘อย่างนั้น พระเจ้าข้า’ พระรูปนั้นตอบ

‘เมื่อเธอจะฉัน เธอพิจารณาหรือเปล่า?’

‘มิได้พิจารณาเลย พระเจ้าข้า’

‘ดูก่อนภิกษุ เธอได้ฉันเนื้อมนุษย์แล้ว เธอทำสิ่งที่น่าติเตียน’ ตรัสดังนี้แล้ว ทรงตำหนิภิกษุนั้นอีกเป็นอนเณกปริยาย แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

‘ภิกษุใดฉันเนื้อโดยมิได้พิจารณา ภิกษุนั้นเป็นอาบัติทุกกฏ ถ้าเนื้อนั้นเป็นเนื้อมนุษย์ เธอต้องอาบัติอุลลัจจัย’ ดังนี้” ❀

๑๖

นางบุญและนางบาป



“ภราดา มีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธานุภาพอันน่าพิศวงแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้านั่นคือเรื่องนางสุปปวาสา โกลิยธิดา นางมีครรภ์อยู่ถึง ๗ ปีและเมื่อจะคลอดบุตรก็ปวดครรภ์อยู่ตั้ง ๗ วัน ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส นางครวญครางด้วยความเจ็บปวดอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากนางมีศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงในพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อรู้สึก่วาชีวิตของตัวอยู่ในระหว่างอันตราย เหมือนศิลาซึ่งแขวนอยู่ด้วยเส้นด้ายเส้นน้อยๆ จึงขอร้องสามีให้ไปเฝ้าพระตถาคตเจ้าและกราบพระมงคลบาท แล้วให้ทูลว่า

‘ข้าแต่พระมหาสมณะ บัดนี้นางสุปปวาสา โกลิยธิดา มีครรภ์มา ๗ ปีและปวดครรภ์อยู่ ๗ วันแล้ว นางได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส อันตรายแห่งชีวิตอาจมาถึงนางในไม่ช้า นางระลึกถึงพระผู้มีพระภาค และขอถวายบังคมพระบาทด้วยเศียรเกล้า’

สามีของนางได้ไปเฝ้าพระพุทธองค์ และกราบทูลให้ทรงทราบตามคำของนางนั้น พระผู้เป็นนายของโลกทรงทราบแล้วจึงตรัสว่า ‘ขอนางสุปปวาสา โกลิยธิดา จงมีความสุข หาโรคมิได้เกิด’

ทันทีที่พระจอมมุณีตรัสจบลง บุตรของนางก็คลอดได้โดยง่าย เมื่อสามีกลับมาถึงบ้าน นางสุปปวาสาก็คลอดเรียบร้อยแล้ว ทั้งบุตรและภริยาปลอดภัยเกษมสำราญดี นางและสามีต่างชื่นชมโสมนัสในพระพุทธานุภาพ กล่าวออกมาพร้อมๆ กันว่า พระพุทธเจ้ามีพระคุณหาประมาณมิได้ พระธรรมมีคุณหาประมาณมิได้ และพระสงฆ์มีคุณหาประมาณมิได้



วันต่อมา นางให้สามีอาราธนาพระพุทธรองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เพื่อรับภัตตาหารเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ณ เคหะของนาง พอถึงเวลานั้นพระพุทธรองค์ได้รับอาราธนาของอุบาสกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นอุปัฏฐากของพระมหาโมคคัลลานะไว้เสียแล้ว พระตถาคตจึงให้พระมหาโมคคัลลานะเข้าเฝ้า ทรงเล่าเรื่องให้ฟังแล้วตรัสว่า

‘ดูก่อนโมคคัลลานะ เธอพึงไปยังบ้านของอุบาสกผู้นั้น แล้วกล่าวขอเลื่อนการนิมนต์ของเขาไปสัปดาห์หน้า เขาจะขัดข้องหรือไม่ ถ้าเขาขัดข้อง ก็จะได้ไม่ต้องรับอาราธนาของนางสุปปาวสา’

อัครสาวกเปื่องซำยรับพุทธานุญาตเหวี่ยงเคียวเกล้า แล้วไปหาอุบาสกผู้นั้นแล้วบอกเขาตามพุทธานุญาต อุบาสกทราบแล้วกล่าวว่า

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าพระคุณเจ้าจะรับรอง หรือเป็นประกันในเหตุ ๓ อย่าง ข้าพเจ้าก็จะยินยอม แต่ถ้าพระคุณเจ้ารับรองไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ยินยอมไม่ได้’

‘ดูก่อนอุบาสก เหตุ ๓ ประการนั้นมีอะไรบ้าง?’

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าท่านจะรับรองได้ว่า โภคทรัพย์จะไม่เสื่อมสิ้นพินาศไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่เป็นประการที่ ๑ ประการที่ ๒ คือชีวิตของข้าพเจ้าจะไม่มีอันตรายเกิดขึ้น และประการที่ ๓ คือศรัทธาของข้าพเจ้าจะไม่หมด คงมีอยู่อย่างเดิม ถ้าพระคุณเจ้าสามารถเป็นผู้ประกันเหตุทั้ง ๓ ประการนี้ว่า จะไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าภายใน ๗ วันนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยินยอม’

พระมหาเถระผู้เลิศทางมณีฤทธิ์นั่งสงบอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า ‘ดูก่อนอุบาสก อาตมาเป็นปาฏิโมกข์ ประกันให้ท่านได้ ๒ ประการคือ ขอรับรองว่าภคทรัพย์ของท่านจะไม่เสื่อม และชีวิตของท่านจะไม่สิ้นไปหรือเป็นอันตรายใดๆ ภายใน ๗ วันนี้ ส่วนศรัทธา ขอให้ท่านรับรองตัวท่านเอง อาตมารับรองให้ไม่ได้’

อุบาสกผู้นั้นรับรองศรัทธาของตน และยินยอมเลื่อนการนิมนต์ของตนไปสัปดาห์หน้า

พระศาสดามีพระสงฆ์ชีณาสพเป็นบริวาร เสด็จเสวยภัตตาหาร ณ บ้านของนางสุปปวาสาเป็นเวลา ๗ วัน วันหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสถามนางว่าสุปปวาสา เธออุ้มครรภ์อยู่ ๗ ปี และปวดครรภ์อยู่ ๗ วัน ได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัสอย่างนี้แล้ว เธอยังจะปรารถนามีบุตรอีกหรือไม่?’

‘ข้าพระองค์ยังปรารถนามีได้อีกถึง ๗ ครั้ง พระเจ้าข้า’ นางสุปปวาสาตอบ

พระตถาคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

‘สุปปวาสาเอ๋ย มักจะเป็นอย่างนี้แหละ สิ่งที่ไม่นำยินดีมักจะปลอมมาในรูปที่น่ายินดี สิ่งที่ไม่น่ารักมักจะมาในรูปแห่งสิ่งที่น่ารัก ความทุกข์มักจะมาในรูปแห่งความสุข เพราะดังนี้คนจึงประมาทมัวเมากันนัก’ ”

พระอานนท์กล่าวต่อไปว่า

“ดูก่อนผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งอริยะ ข้าพเจ้าขอย้อนกล่าวถึงพระพุทธานุภาพอีกสักเล็กน้อย เพื่อบรรเทาความสงสัยของท่าน ท่านจะเห็นว่าอานุภาพของคนนั้นมักจะเป็นผลแห่งบารมีธรรม หรือคุณความดีที่สั่งสมอบรมมา ก็พระศาสดาของเรานั้นเคยสละชีวิตเลือดเนื้อมามากหลาย จุดมุ่งหมายก็เพื่อพระโพธิญาณอันประเสริฐ พระพุทธานุภาพหรือลาภสักการะที่หลังไหลนั้น เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้นเอง พระองค์เคยสละชีพไม่เพียงแต่แก่มนุษย์เท่านั้น ทรงสละให้แก่สัตว์ผู้หิวโหยก็เคยทรงกระทำ

ครั้งหนึ่งพระองค์เป็นหัวหน้าดาบสบำเพ็ญตบะอยู่บนภูเขา เวลาเย็นวันหนึ่งพระองค์ประทับรับลมเย็นอยู่ ณ ชะง่อนผา มองลงมาเบื้องล่างเห็นแม่เสือตัวหนึ่งเพิ่งคลอดลูกใหม่ ยังออกจับเนื้อกินไม่ได้ มันจึงหิวโหยสุดประมาณ กำลังงุ่นง่านจะกินเนื้อลูกของมัน ดาบสเห็นดังนั้น จึงให้ดาบสผู้บริวารรีบไปเที่ยวแสวงหาสัตว์ที่ตายแล้วมาเพื่อโยนให้แม่เสือตัวนั้นกิน แต่เมื่อเห็นแม่เสืองุ่นง่านมากขึ้นทุกที ดาบสบริวารคงหาเนื้อมาไม่ทันเป็นแน่ เมื่อสัตว์ที่ตายเองในป่าใช้หาได้ง่าย พระดาบสโพธิสัตว์จึงตัดสินใจช่วยชีวิตลูกเสือไว้โดยการกระโดดจากเชิงผาลงตรงหน้าแม่เสือพอดี พระดาบสตาย

เป็นการสละชีพเพื่อช่วยเหลือสัตว์อื่น และข้อมุ่งหมายสูงสุดก็คือพระโพธิญาณ

ดูก่อนภราดา ณ กรุงสวัตตีอีกเหมือนกันที่แสดงถึงพุทธจริยาอันประเสริฐอีกหลายเรื่อง แต่ข้าพเจ้าขอนำมาเล่าสู่ท่านเพียงเรื่องเดียวก่อน คือเรื่องเกี่ยวกับนางจิณฺจมาณวิกา เรื่องเป็นดังนี้

เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งโรจน์โชตินาการ ปานประหนึ่งพระอาทิตย์ทอแสงขั้วบรมแห่งหึ่งห้อย คือพาหิรลัทธิอื่นๆ ให้ด้อยลงนั้น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ทั้งหลายต่างก็เลื่อมจากลาภสักการะ และความนับถืออย่างไม่เคยเป็นมาก่อนเลย

นักบวชเหล่านั้นจึงเที่ยวประกาศตามทางสามแพร่งสี่แพร่งและตามถนนอันเป็นที่สัญจรต่างๆ ว่า ‘ท่านผู้มีนัยน์ตาทั้งหลาย พระสมณโคดมเป็นพระพุทธเจ้าอย่างไร เราทั้งหลายก็เป็นพระพุทธเจ้าเหมือนกัน ให้ท่านทำบุญแก่พระสมณโคดมมีผลมากอย่างไร ให้แก่พวกเราก็มีผลมากอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงให้พวกเราเถิด’ เมื่อนักบวชเหล่านั้นเที่ยวประกาศอยู่อย่างนี้ ก็หาสามารถชักจูงคนให้เลื่อมใสตามต้องการไม่ ชำร่วยคนที่ไม่เลื่อมใสอยู่แล้วก็ถึงกับเกลียดชังเอาเลยทีเดียว เป็นอันว่าวิธีนี้ของพวกเดียรถีย์ไม่ได้ผล

พวกนั้นประชุมกันปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ขณะนั้นมีนักบวชความคิดเฉียบแหลมคนหนึ่งกล่าวขึ้นว่า ‘สหายทั้งหลาย อุบายนั้นมีมากมาย เมื่อไม่ได้ด้วยวิธีหนึ่งก็ควรใช้วิธีอื่นต่อไป เป็นคนไม่ควรจนปัญญา ธรรมดาเมื่อประตูหนึ่งปิดลง อาจจะมิประตูอื่นพอที่จะเปิดได้ ลองๆ ผลักดูก่อนเถิด คือข้าพเจ้ารู้สึกถึงสาธุศิษย์คนหนึ่งของเรา เธอเป็นสตรีที่งามมากประดุจเทพอัปสร ถ้าได้อาศัยนางช่วยเหลือ แผนการของพวกเราคงสำเร็จ หรือท่านทั้งหลายมีความเห็นอย่างไร?’

พูดจบนักบวชทุกคนเห็นด้วย พอดีในขณะที่เขาประชุมลับกันอยู่นั้น นางจิณฺจมาณวิกาก็เข้ามาเพื่อเยี่ยมเยียนตามปกติอย่างที่เคยมา นักบวชเหล่านั้นทำเป็นไม่สนใจเธอและไม่ไต่ถามอะไรๆ นางรู้สึกประหลาดใจ จึงกล่าวขึ้นว่า

‘พระคุณเจ้า เมื่อข้าพเจ้ามาหาครั้งก่อนๆ พระคุณเจ้าเคยแสดงอาการยินดีและต้อนรับอย่างเต็มใจ แต่คราวนี้เหตุใดพระคุณเจ้าจึงเมินเฉย เหมือนข้าพเจ้าเป็นคนแปลกหน้าและพึงรังเกียจ โปรดแจ้งข้อผิดของข้าพเจ้าให้ทราบด้วยเถิด ถ้าข้าพเจ้ารู้ความผิดของตัวแล้วจักทำคืนเสีย’

‘น้องหญิง’ นักบวชคนหนึ่งกล่าวขึ้น ‘เธอเผลอไปเพลินเสียที่ใดจึงไม่ทราบความทุกข์ของพวกเรา พวกเราถูกพระสมณโคดมเบียดเบียนอยู่ ทำให้ด้อยทั้งลาภสักการะและ

เกียรตินคุณ เธอไม่เจ็บร้อนแทนเราบ้างเลยหรือ?’

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า โบราณกล่าวไว้ว่า เมื่อยามเดือดร้อนย่อมได้เห็นใจมิตรและบริวาร บัดนี้พระคุณเจ้าทั้งหลายเดือดร้อนอยู่ ข้าพเจ้าเป็นทั้งมิตรและบริวาร ไฉนจะเฉยอยู่ได้ แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงจะอย่างไรเล่า จึงจะช่วยแก้ปัญหาบรรเทาความเดือดร้อนของพระคุณเจ้าทั้งหลายได้ จงบอกมาเถิด ข้าพเจ้ายินดีปฏิบัติเพื่อความ สุข ความปลอดภัยของพระคุณเจ้า’

เดียรฉัตรเหล่านั้นพอใจคำของนางปริพพาชกา ยิ่งนัก คนหนึ่งกล่าวขึ้นว่า

‘ดูก่อนน้องหญิง พวกเราจะไม่ลืมความดีของน้องหญิงในครั้งนี้เลยถ้านางใหญ่ครั้งนี้สำเร็จ เธอย่อมมีความชอบอย่างสูง อหนึ่ง เธอบอกว่าเธอเป็นผู้หญิงจะช่วยพวกเราได้อย่างไร น้องหญิงก็เธอทราบมิใช่หรือว่า อะไรเล่าจะเป็นความเสื่อมเสียอย่างร้ายแรงสำหรับนักพรตยิ่งไปกว่าการคลุกคลีเกี่ยวข้องกับสตรีเพศ เหมือนหนอนเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับเนื้อ จิณฺจมาณวิกาเอ๋ย เธอจงอาศัยความเป็นหญิงของเธอ นั้นแล ทำลายเกียรติยศอันรุ่งเรืองยิ่งของพระสมณโคดมให้ทลายลง’

นางจิณฺจมาณวิกากล่าวว่า ‘ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าอย่างนั้นไว้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าเอง คงจะสำเร็จสมประสงค์’ แล้วนางก็ลากลับไป

หลังจากนั้น ๒-๓ วัน ชาวนครสาวัตถีผู้เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเจ้าและไปฟังพระธรรมเทศนาทุกๆ เย็น เมื่อกลับออกจากวัดเชตวันจะเห็นนางจิณฺจมาณวิกาปริพพาชกาเดินสวนทางเข้าไปในอาราม เมื่อมีผู้ถามนางว่าจะไปไหน ก็ตอบเพียงว่า ธุระอะไรของพวกท่านที่จะต้องรู้ และแล้วก็เดินเข้าไปในวัดเชตวัน

ตอนเช้าเมื่อมหาชนเข้าสู่วัดเชตวัน ถวายยาและภัตตาหารแก่พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์ เธอจะเดินสวนออกมาจากวัดอีก เมื่อถูกถามว่านางมาจากไหน นางจะตอบอย่างเดียวกันว่า ธุระอะไรของท่านที่จะต้องรู้ว่าเรามาจากไหน และนอนที่ไหน

นางทำอยู่อย่างนี้ประมาณ ๒ เดือน และทำอย่างสม่ำเสมอทุกวัน คราหนึ่งเองด้วยอาการดังว่าจะปลงใจทำบุญเพราะเหลือเอื้อมเสียที เมื่อมีผู้หนึ่งในมหาชนทักถามขึ้นอีกในหนนั้น นางจึงกล่าวว่า

‘ท่านทั้งหลายไปเฝ้าพระศาสดาทั้งเช้าและเย็น เคารพบูชาพระองค์อย่างสูง แม้พระราชแห่งแคว้นโกศลผู้ทรงศักดิ์ ก็เทิดทูนพระองค์อย่างหาที่เสมอเหมือนมิได้ แต่ทั้งท่านทั้งหลายและทั้งพระราชก็หาทราบไม่ว่าคนอันเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระมหาสมณโคดมนั้นคือใคร’ นางพูดทิ้งไว้แค่นั้นแล้วก็ยิ้มอย่างเยาะโลก

‘ก็ใครเล่าเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ท่านรู้หรือ?’
ประชาชนชักถามสืบไปอีก

‘ทำไมเราจะไม่รู้ พระสมณโคดมอมิรรมย์ชมชื่นด้วยผู้ใดทุกคืน ผู้นั้นแหละเป็นที่รัก
อย่างยิ่งของพระองค์ ท่านเอ๋ย ธรรมดาบุรุษที่จะว่างเว้นจากสตรีเพศสำหรับเชยชมนั้น
จะทนอยู่ได้ไหน อุปมาเหมือนกาสรถจะว่างเว้นจากปลัก คนที่รักกันย่อมไม่ว่างเว้นจาก
การเชยชม หรือเหมือนพญาหงส์ย่อมอมิรรมย์ต่อสระโบกขรณี ดาบส ดาบสีย่อม
ไม่ว่างเว้นด้วยการเข้าฌานเป็นการกีฬา ดูก่อนท่านผู้มีตบอดทั้งหลายก็พระสมณโคดม
นั้นนอกจากพระราชวังอันโอ่อ่าเคยแวดล้อมด้วยสตรีที่คอยแต่จะบำรุงบำเรอด้วยกามรส
และบัดนี้พระองค์ได้ว่างเว้นจากสิ่งเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน เมื่อได้มาพบสตรีที่มีรูปทรง
สะคราญตาและลำพาดพิศตร์ พระองค์น่าจะหรือจะทนได้ พระองค์ย่อมจะถือโอกาสเชยชม
ให้สมกับที่ว่างเว้นมานาน เหมือนมัจฉาชาติซึ่งกระวนกระวายเพราะขาดน้ำในฤดูแล้ง
เมื่อได้ยินเสียงฟ้าร้องมาจากทิศตะวันตก ก็ย่อมจะไหวตัว และเมื่อพระพิรุณหลั่งลงมา
หาใหญ่หามรุ่งหามค่ำ ทำให้น้ำเจิ่งนองทุกบึงบาง มัจฉาชาติเหล่านั้นจะพึงชื่นชม ถึงแก่
โลดคะนองสักเพียงใด ดูก่อนท่านผู้มีตบอด ชื่อนี้ฉันใด พระมหาสมณโคดมก็ฉันนั้น’

‘ก็ท่านหรือเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระมหาสมณโคดม?’ ประชาชนยังถามอยู่

‘ข้าพเจ้าบอกท่านไว้แล้วมิใช่หรือว่า พระสมณโคดมอมิรรมย์ชมชื่นกับผู้ใดทุกคืน
ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักยิ่งของพระองค์ ก็ข้าพเจ้านี้แหละเป็นผู้ที่พระองค์รับสั่งหาและอมิรรมย์
ด้วย อย่าให้ข้าพเจ้าต้องแจ้งอยู่อีกเลย ท่านตรองเอาเองเถิดว่าเรื่องควรจะเป็นอย่างไร’
ว่าแล้วนางก็เดินไป เพื่อให้หน้าคำดูจยาพิชที่ว่างไว้ออกฤทธิ์ของมันไปตามลำพัง ไม่รอ
คำชักถามของประชาชนอีก

และก็เป็นเช่นนั้น คำพูดของนางก่อความสงสัยให้เกิดขึ้นในดวงจิตของพุทธบริษัท
อย่างสุดที่จะห้ามได้ ประกอบกับมีข้อประจักษ์อยู่ทั่วกันให้แน่เชื่อ คือเมื่อประมาณ ๒ เดือน
ก่อนนี้ นางได้เดินเข้าเดินออกอยู่ในวัดเขตวันทั้งเช้าและเย็น พวกเดียรฉัตรทั้งหลาย
เห็นได้ที่เช่นนั้นแล้ว ก็ช่วยกันกระพือข่าวให้ลุกลามเหมือนไฟซึ่งมีเชื้อดีและได้แรงลม

แต่เหตุการณ์ในวัดเขตวันยังคงสงบเงียบ ภิกษุทั้งหลายยังคงบำเพ็ญสมณธรรม
และสาธยายพระพุทธานุตามปกติ มีบางครั้งก็ภิกษุบางรูปแสดงความจำนงจะแก้ข่าวนี้
แต่พระพุทธองค์ทรงห้ามเสีย สาวกผู้เชื่อมั่นในอนาคตังสญาณแห่งศาสดาตน จึงคง
ได้ยืนข่าวลือนี้ด้วยดวงใจสงบ

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าเองก็เดือดร้อนกระวนกระวายเกี่ยวกับเรื่องนี้มิใช่น้อย แต่ก็จะรับลงได้ด้วยพระพุทพจน์ที่ตรัสปลอบว่า

‘อาณนทฺ์ อย่าเดือดร้อนไปเลย ผู้ที่จับคู่คุณปามณฑลพระจันทร์ย่อมจะประสบความเดือดร้อนเองด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือมือของเขาย่อมสกปรกเปื้อน และติดกลิ่นเหม็นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเขาจะโทมนัสมากขึ้นเมื่อคุณที่เขาพาขึ้นไปนั้น ไม่สามารถทำให้มณฑลพระจันทร์แปดเปื้อนมัวหมองลงได้ แต่กลับตกลงมาให้ศีรษะและอวัยวะต่างๆ ของผู้ปาสกปรกเปื้อนเสียเอง ข้อนี้ฉันใด ผู้ใดพยายามใส่ความตถาคต ก็ฉันนั้น’

ดูก่อนภราดา ในกรณีนั้นพระบรมศาสดาเป็นเหมือนนายตำรวจใหญ่ผู้ฉลาดในการจับผู้ร้าย เมื่อเห็นและรู้ลาดเลาว่าผู้ร้ายจะเข้าปล้นบ้าน ก็หาได้จับในทันทีที่ไม่คาดคะเนกำลังของผู้ร้ายแล้วก็เตรียมกำลังตำรวจไว้จับให้ได้คาหนังคาเขา ให้ผู้ร้ายไม่มีทางตีหนีหรือแก้ตัวประการใดเลย

อีก ๔ เดือนต่อมา นางจิญจมาณวิกาได้นำเอาผ้าเก่าๆ ทบเป็นหลายชั้นใส่ไว้หน้าท้อง แล้วค่อยเพิ่มขึ้นๆ แสดงอาการว่ามีท้องแก่ขึ้นตามลำดับ พอเข้าเดือนที่ ๘ ที่ ๙ นางใช้ไม้คางโคทุบตามหลังมือหลังเท้าให้บวมขึ้นเพื่อให้สมกับอาการของผู้ที่ครรภ์แก่เต็มที่จะคลอด

เรื่องนี้เกรี้ยวกราวที่สุดในเมืองสาวัตถีในปีนั้น ยกเว้นพระอริยสาวกเสียแล้ว มหาชนนอกนี้เชื่อสนิทว่านางตั้งครรภ์กับพระศาสดา แต่พระพุทพองค์ก็ยังคงเฉยอยู่ บังเอิญอริยสาวกมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้พุทพบริษัทในวัดเซตวันยังคงคับคั่ง

ทุกหนทุกแห่งโจษจันกันเกรี้ยวกราวถึงเรื่องนี้ตามทางสามแพร่ง สี่แพร่ง ในที่สาธารณะสถานและสัณฐานาคารที่ประชุมต่างๆ มีการถกเถียงและแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ มนุษย์ทั้งหลายได้แยกออกเป็น ๒ พวก พวกที่เชื่อว่าเป็นได้จริง ก็ถอยศรัทธาในพระศาสดา พวกที่ไม่เชื่อก็ช่วยแก้แทนให้พระพุทพองค์

วันหนึ่งข้าพเจ้ารู้สึกลุ่มใจ กระวนกระวายเพราะเรื่องนี้ขึ้นมาอีก หากจะกราบทูลพระศาสดา พระองค์ก็คงจะนิ่งเฉยอย่างเคย ข้าพเจ้าจึงเดินออกจากเขตวนารามมุ่งไปทางทิศทักษิณ ณ ที่นั้นเป็นดงไม้สีเขียวดอกร่มรื่น ข้าพเจ้าต้องการอยู่ที่สงบ เพื่อระงับใจที่ฟุ้งซ่านอันเนื่องด้วยความห่วงใยพระศาสดาผู้เป็นที่เคารพรักยิ่งของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระศาสดามีได้ทำกรรมอันน่าบัดสีนั้น แต่จะห้ามปากคนมิให้พูดได้อย่างไร

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ใกล้ชิดอย่างยิ่งของพระองค์ และบางครั้งเมื่อข้าพเจ้าออก
บิณฑบาตในเวลาเช้าจะมีพราหมณ์หนุ่มบางคนและนักบวชพาหิรลัทธิเยาะเย้ยถากถาง
จะให้เจ็บอาย แต่ข้าพเจ้าก็พยายามอดกลั้น ไม่แสดงอาการโกรธเคืองตามพระดำรัสของ
พระศาสดา

‘ท่านเอ๋ย คนในโลกนี้ส่วนใหญ่พอใจแต่ในความวิบัติล่มจมของผู้อื่นถือเป็นอาหาร
ปากอันโอชะ เพื่อจะได้ไว้เคี้ยวเล่นในวงสมาคมเวลาว่าง แม้เขาจะไม่ต้องการภาวะ
เช่นนั้น ถ้าเกิดกับตัวของเขาเอง’

ในขณะที่ข้าพเจ้ารำพึงอยู่นั้น มีเด็กหนุ่มตระกูลพราหมณ์สองคนเดินเข้ามา
โดยไม่ทันเห็นข้าพเจ้า และแล้วก็นั่งพัก ณ ใต้ต้นไม้ใกล้ต้นหนึ่งโดยหันหลังให้ข้าพเจ้า

‘วาเสฏฐะ’ เด็กหนุ่มคนหนึ่งพูดขึ้น ‘อากาศร้อนอบอ้าวเหลือเกิน มาพักในป่า
สีเขียวนี้ค่อยสบายขึ้นหน่อย ถ้ารัตติยามาด้วยคงจะรื่นรมย์ขึ้นอีกมากทีเดียว’ นามนั้น
เขาคงหมายถึงคนรักของเขา

‘คนกำลังมีคนรักใหม่ๆ ก็เป็นอย่างนี้เอง’ เด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งเปรยขึ้น ‘เห็นอะไร
ไปที่ไหน ก็คิดถึงแต่คนรัก หายใจเข้าหายใจออกเป็นคนรักไปหมด’

‘ก็ฉันยังหนุ่มแน่น มีกำลังสมบูรณ์ และมีคู่น่ารักอย่างรัตติยา จะไม่ให้ฉันเผลอฝัน
และพร่ำเพ้ออย่างไร อย่าว่าแต่เราๆ เลย แม้แต่พระสมณโคดมบรมศาสดาก็ยังมีนาง
จิตฺยจมาณวิกาไว้เชยชม เออ...ความจริงมันไม่น่าเป็นได้นะภารทวาชะ แต่มันก็เป็น
ไปแล้ว’

ข้าพเจ้าสะดุ้งขึ้นทั้งตัว อนิจจา ไม่ว่าจะหลบหลีกไปมุมใดข้าพเจ้าเป็นได้ยินแต่ข่าว
อันไม่น่าชื่นใจนี้ทั้งสิ้น แคว้นโกศลมหารัฐและแคว้นใกล้เคียงเวลานั้นอบอวลไปด้วยควันไฟ
คือข่าวลือเรื่องพระศาสดาและนางจิตฺยจมาณวิกา ข้าพเจ้าอึดอัดเป็นที่สุด อยากจะลุกขึ้น
ไปชี้แจงให้เด็กสองคนนั้นเข้าใจอย่างถูกต้องว่า กรรมอันน่าบัดสีนั้นพระศาสดามีได้ทำ
ก็พอดีได้ยินเสียงเด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งพูดขึ้นว่า

‘วาเสฏฐะ จะเชื่อหรือว่าพระสมณโคดมจะทรงกระทำอย่างนั้นจริง?’

‘พยานหลักฐานออกแน่นอนหาชัดเจนอย่างนั้น เธอยังไม่เชื่ออีกหรือภารทวาชะ
ผู้หญิงเขาเป็นฝ่ายเสียหาย และบอกออกมาได้ๆ ว่าพ่อของเด็กในท้องคือใคร เหตุการณ์
ที่เป็นมาตลอดระยะเวลา ๖-๗ เดือนก่อนหน้านี้ ก็พอเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ นางจิตฺยจมาณวิกา
เดินเข้าออกอยู่ในวัดเขตวันไม่เท่าไรก็ตั้งท้อง ใครๆ ก็เห็น’

‘แต่ฉันยังไม่เชื่อ เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่ใส่ร้ายกันได้ ผู้หญิงเป็นเครื่องมืออย่างดีที่สุดของผู้ใจบาป ที่จะใช้เป็นเครื่องทำลายเกียรติยศของใครต่อใคร’

‘ภารัตวาชะ สหายรัก เรื่องถ้าไม่มีพยานหลักฐาน ฉันไม่เชื่อเหมือนกัน แต่นี่ห้องของนางจิณฺจมาณวิกาเป็นพยานปากเอก ที่จะไม่ยอมให้ใครเถียงได้เลยว่า พระสมณโคดมมิได้ทำกรรมอันน่าบัดสีนั้น’

‘แต่ฉันจะยังไม่เชื่อ’ ภารัตวาชะพูดอย่างหนักแน่น ‘จนกว่านางจิณฺจมาณวิกาจะคลอด พยานปากเอกจริงๆ คือเด็กที่จะคลอดออกมา หาใช้นางจิณฺจมาณวิกาไม่ดอก และแม่เด็กคลอดแล้ว ถ้าไม่มีเค้าหน้าแห่งพระตถาคตเจ้าเลย ฉันก็จะยังไม่เชื่อไม่สนิท ฉันเคยเห็นแม่ปริพาชิกาคนนี้เที่ยวไปเที่ยวมาอยู่ตามวัดของพวกเดียรธีย์นิครนถ์บ่อยไป นางอาจจะตั้งครรภ์กับใครสักคนหนึ่งก็ได้ในจำพวกเดียรธีย์นิครนถ์เหล่านั้น แล้วพวกนั้นก็เป็นผู้ศรัทธาของพระพุทธเจ้าอยู่ด้วย ทั้งๆ ที่พระองค์ไม่เคยเป็นผู้ศรัทธากับใคร เธอเคยได้ยินมิใช่หรือ พวกนั้นเที่ยวประกาศปาวๆ เพื่อให้มหาชนเลื่อมใสตน แต่ก็หาสำเร็จไม่ พอพวกนั้นหยุดประกาศไม่เท่าไร เรื่องของนางจิณฺจมาณวิกาก็โผล่ขึ้นมา เพื่อนรัก อย่าเชื่ออะไรง่ายเกินไป คอยดูกันไปถึงที่สุด คนในโลกนี้ชอบใส่ร้ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ประโยชน์ขัดกัน’

‘ฉันไม่ใช่คนเชื่อง่าย เธอก็คงรู้ ฉันมั่นใจว่าคนเชื่อง่ายเป็นคนงมงาย แต่คนที่ไม่ยอมเชื่ออะไรเสียเลยก็เป็นคนงมงายเหมือนกัน และดูเหมือนจะงมงายกว่าคนเชื่อง่ายเสียอีก’

‘ฉันไม่ได้ว่าอะไร’ ภารัตวาชะพูดตัดบท ‘เป็นแต่ฉันบอกมาให้คอยดูกันไปจนถึงที่สุดเท่านั้น’

และแล้วเด็กหนุ่มทั้งสองก็ละดวงไม้สืเสียดไว้เบื้องหลัง ปลอยให้ข้าพเจ้าจมอยู่ด้วยจินตนาการที่สับสนสุดพรรณนา” ❀

๑๗

นางบาปและนางบุญ



“และแล้ววันตื่นเด่นที่สุดก็มาถึง มันเป็นประจวบวันตัดสินความคงอยู่หรือความดับสูญแห่งพระพุทธศาสนา ถ้าเรื่องของนางจิณฺจมาณวิกาเป็นเรื่องจริง ก็เป็นความดับสูญแห่งพระพุทธศาสนา ถ้าเรื่องนางจิณฺจมาณวิกาเป็นเรื่องเท็จ ก็เป็นนิมิตที่ว่าพระพุทธศาสนาจะรุ่งโรจน์ต่อไป ทั้งนี้เสมือนคนโง่งนำมูลค่างควาไปสาดต้นข้าว ด้วยเจตนาที่จะให้ต้นข้าวตาย แต่บังเอิญมูลค่างควาเป็นปุ๋ยอย่างดีของต้นข้าว ยิ่งทำให้ต้นข้าวเจริญงอกงามเขียวสดยิ่งขึ้น

วันนั้น พระตถาคตเจ้าประทับแสดงธรรมอยู่ ณ ธรรมสภา สว่างปานดวงจันทร์ในท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆหมอก ขณะที่พุทธบริษัทกำลังทอดกระแสนจิตไปตามพระธรรมเทศนาอยู่นั่นเอง นางจิณฺจมาณวิกาก็ปรากฏกายขึ้นท่ามกลางพุทธบริษัท นางยื่นเท้าสะเอวด้วยมือข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างหนึ่งชี้พระพักตร์พระตถาคตเจ้าด้วยอาการเกรี้ยวกราด

‘แสดงธรรมไพเราะจริงนะ พระโคตม เสียงของท่านกังวานซึ่งจับใจของมหาชน ฟันของท่านเรียบสนิท วาจาที่เปล่งออกล้วนแต่ให้คนทั้งหลายสละโลภีวิสัย แต่ตัวพระสมณโคตมเองเล่าสละได้หรือเปล่า ? บทบาทแสดงธรรมช่างทำได้ไพเราะหวานชื่น ไม่แพ้บทประโลมนางในห้องนอน’

พระตถาคตเจ้าหยุดแสดงธรรม พุทธบริษัทเจียบกริบบรรยากาศรอบๆ ช่างวิเวกวังเวงเสียสุดประมาณ ต้นไม้ทุกต้นในวัดเขตวันยืนนิ่งเหมือนไม้ตายซาก

‘ช่างดีแต่จะอริมย์’ นางจิณฺจมาณวิกาพล่ามต่อไป ‘พระโคตมหันมาดูข้าพเจ้าให้ชัดเจนซิ ท้องของข้าพเจ้าบัดนี้ ๙ เดือนเศษแล้ว ตั้งแต่ตั้งท้องมาจะหวั่นโยสัณฺนิทหนึ่ง ก็ได้มี ตอนแรกๆ เมื่อเริ่มอริมย์ ช่างสรรหาเล่าแต่คำหวานให้เพลินใจ แต่พอท้องแก่แล้วจะจัดหาหมอยา เพื่อลูกของตนเองสักนิตก็มิได้มี เมื่อไม่ทำเองจะมอบภาระให้สาณศิษย์ผู้ศรัทธาเช่นนางวิสาขหรืออนาลปณทิกะหรือพระเจ้าปเสนทิโกศลก็ได้ ช่วยจัดเรือนคลอดและสวัสดิภาพอื่นๆ มิใช่เพียงแต่เพื่อคนที่ตนเคยพร่ำว่ารักเท่านั้น แต่เพื่อเด็กอันเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนนี้ด้วย’ ว่าจบลงนางกวาดสายตาไปทั่ว

‘ดูก่อนน้องหญิง’ พระตถาคตเจ้าตรัสพระสุรเสียงกังวานซึ่งอย่างเดิม ‘เรื่องนี้เราสองคนเท่านั้นที่รู้กันว่า จริงหรือไม่จริง’

พระจอมมุณีตรัสเพียงเท่านี้แล้วทรงดุษณียอยู่ แต่พระดำรัสสั้นๆ ก็น่าความลึกซึ้ง นื่อง ฟุ้งเข้าเสียความรู้สึกของนางอย่างรุนแรง เสมือนผู้ถูกยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษ โดยไม่รู้สีกตัว นางสะดุ้งอย่างแรง มือเท้าและปากเริ่มสั่นอยู่ครู่หนึ่ง พอรวบรวบสติให้มั่นคงดังเดิมแล้ว นางก็ได้ตอบออกมาทันทีว่า

‘ແ່ລະຮີ ພຣະໂຄຕມ ກໍໃນພຣະຄັນຖກຸືອັນມິດຊິດນັ້ນ ໃຜເລ່າຈະໄປຮ່ວມຮູ້ເຫັນດ້ວຍ ນອກຈາກເຮາສອນ ຂ່າງພູດໄດ້ອ່າງໄມ່ສະທຸສະທ້ານເກືຍວະ ວ່າເຮາ ໒ ຄນເທົ່ານັ້ນຮູ້ກັນ’ ນາງພູດໄປເຕັ້ນໄປດ້ວຍອາຣມຸໂກຣອັນຄ່ອຍໆ ຟຸ່ງຂຶ້ນມາທີ່ລະນ້ອຍ

‘ແ່ນ່ອນທີ່ເດີຍ ນ້ອຍຸງ ຕຸຄາຕຕອຍິນຍັນຄໍານັ້ນ’

ดูก่อนภราดา จะเป็นด้วยเหตุบังเอิญหรือเป็นเพราะวิบากแห่งกรรมอันสุตรอบของนาง ก็สุดจะอนุมานได้ เมื่อนางร้องต่อพระตถาคตไปและเดินไปเชือกซึ่งนางใช้ผูกท่อนไม้ซึ่งพันด้วยผ้าเก่าบางๆ ก็ขาดลง เรื่องทั้งหลายก็แจ่มแจ้ง การมีท้องของนางปรากฏแก่ตามหาชนอย่างชัดเจน ยิ่งกว่าคำบอกเล่าใดๆ ทั้งหมด นางได้คลอดบุตรคือท่อนไม้และผ้าเก่าๆ แล้ว ท่ามกลางมหาชนนั่นเอง คนทั้งหลายตะลึงพริ้งเพริด แต่มีแววแห่งปิติปราโมชอย่างชัดเจน นางจิณฺจมาณวิกาตกใจสุดขีด หน้าซีดเผือดเหมือนคนตาย ประชาชนได้เห็นเหตุการณ์ประจักษ์ตาเช่นนั้น ต่างก็โล่งใจที่พระตถาคตเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิง แล้วอารมณ์ใหม่ก็พุดขึ้นในดวงใจแทบจะทุกดวง นั่นคือความเคียดแค้นชิงชังนางจิณฺจมาณวิกา ต่างก็สาปแช่งให้นางประสบทุกข์สมแก่กรรมชั่วร้ายของตน บางคนถือท่อนไม้และก้อนดินขับไล่ออกไปจากวัดเชตวัน ต่อมานางได้สิ้นชีพลงด้วยอาการที่น่าสังเวช อนิจจา เรือนร่างที่สวยงาม แต่ห่อหุ้มใจที่โสมมไว้ ย่อมทำให้เจ้าของเรือนร่างใช้เป็นเครื่องมือประหารตนเองอย่างไม่มีใครช่วยได้

ลาภสักการะของเดียรฉัตรทั้งหลายเสื่อมลง และเกิดขึ้นแก่พระทศพลเจ้ามากหลาย
วันต่อมาภิกษุสงฆ์ได้ประชุมกัน ณ ธรรมสภา กล่าวกันว่าด้วยเรื่องนางจิณฺจ
มาณวิกา พระตถาคตเจ้าเสด็จมาทรงทราบจึงตรัสว่า ‘ภิกษุทั้งหลายบุคคลเมื่อยังไม่
พิจารณา หรือยังไม่เห็นโทษของผู้อื่นโดยชัดเจนแล้วก็ไม่พึงลงโทษผู้ใด อนึ่ง บุคคลผู้ละ
คำสัตย์แล้ว และขอบพุดแต่มุสา ไม่สนใจในเรื่องปรโลก จะไม่ทำบาปนั้นเป็นอันไม่มี’

ดูก่อนภราดา เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องใหญ่ยิ่งที่เกิดแก่พระพุทธองค์ เป็นเรื่องที่รู้กัน
แพร่หลายในหมู่ชนบททุกชั้น ผู้เฒ่าผู้แก่พยายามสั่งสอนลูกหลานว่าอย่าเอาอย่างนาง
จิณฺจมาณวิกา และผูกเป็นคำพังเพยว่า ‘อย่าปาอจจาจะขึ้นฟ้า’

ดูก่อนผู้แสวงสันติวรบท ก็พระตถาคตเจ้าเคยตรัสไว้เสมอไม่ใช่หรือว่า “คนที่เกิดมา
แล้วทุกคนมีขวานติดปากมาด้วย สำหรับให้คนพาลผู้ขอบพุดชั่วๆ ไว้ฟาดฟันเชือดเนื้อ
ตัวเอง อนึ่ง ผู้ใดติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ หรือสรรเสริญคนที่ควรติเตียน ผู้นั้นชื่อว่า
แสหาโทษใส่ตัวเพราะปากเขา ย่อมหาความสุขไม่ได้เพราะโทษนั้น การแพ้การพิน
ล้นทรัพย์หมดเนื้อหมดตัว ยังถือว่ามิโทษน้อย เมื่อไปเทียบกับการทำใจให้คิดประทุษร้าย
ในพระสุคต การกล่าวใส่ร้ายพระพุทธเจ้านี้แลมีโทษมากอย่างยิ่ง

‘ผู้ประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลส ย่อมได้รับบาปเอง
เหมือนคนปาผงธุลีขึ้นฟ้าหรือปาธุลีทวนลม

‘ผู้โลกจัดไม่มีศรัทธา ตระหนี่ ไม่เคยใส่ใจในคำขอร้องวิงวอนของผู้ทุกข์ยาก ชอบ
ส่อเสียดมักจะชอบด่าผู้อื่นเสมอๆ”

เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นบทเรียนดีพอ สำหรับผู้ปองร้ายต่อพระพุทธเจ้าและพระพุทธ
ศาสนา เรื่องใส่ร้ายป้ายสีต่างๆ จึงเงียบไปหลายปี ต่อมาเมื่อเรื่องเกิดขึ้นอีก คราวนี้
เกี่ยวกับการฆาตกรรม พวกเดียรฉัตรตามเคย จ้างนักเลงสุราให้ฆ่าหญิงคนหนึ่งชื่อสุนทรี
แล้วนำไปหมกไว้ที่กองดอกไม้แห่งใกล้พระคันธกุฎีของพระผู้มีพระภาค แล้วทำที่เป็น
เทียวโฆษณาว่านางสุนทรีหายไป ไม่ทราบหายไปไหน มีการค้นหากันมาก ในที่สุดก็มา
พบที่ใกล้พระคันธกุฎี คราวนี้พวกเดียรฉัตรผู้ริษยากก็เทียวโฆษณาต่อมหาชนว่า พระผู้มี
พระภาคร่วมหลับนอนกับนางสุนทรีแล้วนางเสียเพื่อปิดปาก แต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่
ตำรวจของพระเจ้าปเสนทิโกศลก็จับผู้ร้ายฆ่านางสุนทรีได้ในร้านสุราแห่งหนึ่ง เพราะ
พวกนั้นเมาสุราแล้วทะเลาะกันเอง และกล่าวถึงเรื่องที่ตนตินางสุนทรีก็ครั้งๆ

ภราดา ข้าพเจ้ากล่าวถึงเรื่องของนางวิสาขาค้างอยู่ จึงขอย้อนพรรณาถึง
มหาอุบาสิก ผู้มีอุปการะมากต่อพระศาสนาอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อนางกำลังเตรียมสร้างอารามนั่นเอง พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะเสด็จสู่ภัททนิคร ดั่งนั้น วันหนึ่งเมื่อเสวยที่บ้านของท่านอนาถปิณฑิกะ แล้วก็บ้ายพระพักตร์ไปทางทิศอุดร ข้าพเจ้าขอแจ้งรายละเอียดในเรื่องนี้เล็กน้อย คือตามปกติพระศาสดาเมื่อเสวยที่บ้านของนางวิสาขาเสร็จแล้ว จะเสด็จออกจากประตูทักษิณ และเสด็จสู่วัดเชตวัน ถ้ารับภิกษาที่บ้านของท่านอนาถปิณฑิกะ เมื่อเสร็จแล้วจะเสด็จออกทางประตูทิศตะวันออกและประทับ ณ ปุพพารามของนางวิสาขา แต่ถ้าคราวใดที่พระพุทธองค์เสวยที่บ้านของอนาถปิณฑิกะแล้วเสด็จออกทางประตูทิศอุดร ก็เป็นที่ทราบกันว่าพระองค์ทรงประสงค์จะเสด็จจาริกในที่อื่นๆ ซึ่งนานๆ จะมีสักครั้งหนึ่ง

คราวนี้เมื่อนางวิสาขาทราบว่า พระพุทธองค์เสวยพระกระยาหารที่บ้านของอนาถปิณฑิกะ แล้วเสด็จออกทางประตูทิศอุดร จึงรีบไปเฝ้าโดยเร็วถวายบังคมแล้วทูลว่า ‘พระองค์จะเสด็จจาริกไปที่อื่นหรือ พระเจ้าข้า’ เมื่อพระศาสดาทรงรับแล้ว จึงกราบทูลอีกว่า ‘พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สละทรัพย์มากมาย เพื่อสร้างอารามถวายพระองค์ ขอพระองค์เสด็จกลับก่อนเถิดพระเจ้าข้า อย่าเพิ่งเสด็จไปเลย’

‘ดูก่อนวิสาขา อย่าเลย อย่าให้ตถาคตกลับเลย ให้ตถาคตทำกิจของพระพุทธเจ้าโดยสมบูรณ์เถิด’

นางวิสาขาดำริว่า พระพุทธองค์น่าจะทรงมีเหตุพิเศษเป็นแน่แท้ จึงกราบทูลว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์รับสั่งให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้รู้จักที่ควรทำและไม่ควรทำ กลับเถิด พระเจ้าข้า’

‘ดูก่อนวิสาขา เธอพอใจภิกษุรูปใด ขอให้เธอนิมนต์รูปนั้นไว้เถิด’

นางวิสาขาคิดว่า ก็พระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก ถ้าอาราธนาท่านอยู่ จะสามารถให้การสร้างอารามสำเร็จโดยเร็ว จึงได้อาราธนาพระมหาโมคคัลลานะกลับ พระมหาเถระมองดูพระศาสดาเป็นเชิงทูลปรึกษาและฟังพุทธบัญชา พระศาสดาจึงทรงอนุญาตให้พระเถระพร้อมด้วยบริวารกลับ

ในความอำนวยการของพระอัครสาวกเบื้องซ้าย ปราสาท ๒ ชั้นสำเร็จไปโดยเร็ว มีทั้งหมด ๑,๐๐๐ ห้อง คือชั้นล่าง ๕๐๐ ห้อง และชั้นบนอีก ๕๐๐ ห้อง พระศาสดาเสด็จจาริกไป ๙ เดือนจึงเสด็จกลับ การก่อสร้างปราสาทก็สำเร็จในเวลา ๙ เดือนเช่นกัน

นางได้อาราธนาพระศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ประทับ ณ ปราสาทนั้นเป็นเวลา ๔ เดือน เพื่อทำการฉลองปราสาท เมื่อพระตถาคตเจ้ารับแล้ว นางก็เตรียมการถวายอาหาร เครื่องอุปโภคอื่นๆ แต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธองค์เป็นประมุข

ครั้งนั้นมีสตรีผู้เป็นสหายของนางวิสาขคนหนึ่งนำผ้าซึ่งมีค่าถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ เพื่อจะปูพื้นปราสาท จึงบอกนางวิสาขว่า ‘สหาย ข้าพเจ้านำผ้ามาผืนหนึ่ง ท่านจะให้บุญ ที่ใด’ นางวิสาขตอบว่า ‘สหาย ถ้าข้าพเจ้าจะตอบว่าไม่มีสถานที่จะให้บุญ ท่านก็จะเข้าใจว่าข้าพเจ้าไม่ปรารถนาจะให้ท่านร่วมกุศล เพราะฉะนั้นขอให้ท่านดูเอาเถิด เห็นสมควรปูลง ณ ที่ใด ก็ปูลง ณ ที่นั้น’

นางเดินสำรวจทั่วปราสาท ก็มองไม่เห็นที่ใดที่จะปูด้วยผ้ามีราคาน้อยกว่า ๑,๐๐๐ กหาปณะเลย นางรู้สึกเสียใจที่ไม่ได้ส่วนแห่งบุญในปราสาทนั้น จึงไปยืนร้องไห้อยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง

ข้าพเจ้าเดินไปพบเธอเข้าโดยบังเอิญ เมื่อได้ถามทราบความแล้ว ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้นางปูลาดผ้านั้นลงในที่แห่งหนึ่ง พร้อมด้วยพลบโยนว่า

‘น้องหญิง ผ้าซึ่งปูที่เชิงบันไดนี้ ย่อมอำนวยผลมาก มีอาานิสงส์ไพศาล เพราะภิกษุทั้งหลายเมื่อล้างเท้าแล้ว ย่อมเช็ดเท้าด้วยผ้าซึ่งอยู่ตรงนี้แล้วเข้าไปข้างใน’

นางดีใจอย่างเหลือล้นที่สามารถหาที่ปูลาดผ้าให้นางได้สมปรารถนา ได้ยินว่า นางวิสาขาล้มกำหนดที่ตรงนั้นไป

นางวิสาขได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอดเวลา ๔ เดือน ในวันสุดท้ายได้ถวายจีวรเนื้อดีมีราคาแพง เฉพาะจีวรที่ถวายแก่พระซึ่งอ่อนพรรษาที่สุด ก็มีราคาถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ในสมัยเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ไม่มีสตรีใดทำบุญเกินหรือแม้แต่เพียงเท่านางวิสาขเลย

ในวันที่ฉลองปราสาทเสร็จนั่นเอง เวลาบ่ายนางวิสาขผู้อันบุตรและหลานแวดล้อม แล้วเดินเวียนรอบปราสาท เปล่งถ้อยคำออกมาด้วยความเบิกบานใจว่า

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายวิหารทาน เป็นปราสาทใหม่มีเครื่องฉาบทา อย่างดีสำเร็จแล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายเสนาสนภณณ์ มีเตียงตั้งและหมอนเป็นต้น สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายสลากภัตด้วยอาหารที่สะอาดประณีต สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายจีวรทานด้วยผ้า ที่ทำจากแคว้นกาสิ ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย เป็นต้น สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายเภลัชทานมีเนยใสเนยข้น น้ำมันน้ำผึ้ง และ

น้ำอ้อย เป็นต้น ก็สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังเสียงของนาง แล้วกราบทูลพระศาสดาว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่เคยได้ยินหรือได้เห็นนางวิสาขาขับร้องเลย มาวันนี้นางพร้อมด้วยบุตรและหลานเดินเวียนปราสาทขับร้องอยู่ ดิของนางจะกำเริบหรือนางเป็นบ้าประการใด’

พระศาสดาตรัสว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย ิตตาของเราหาได้ขับร้องไม่แต่เพราะอหยาศัยในการที่จะบริจาคของนางเต็มบริบูรณ์แล้ว จึงเปล่งอุทานด้วยความเบิกบานใจ’ พระธรรมราชาผู้ฉลาดในการแสดงธรรมเพื่อจะทรงแสดงธรรมให้พิสดารออกไป จึงตรัสว่า

‘ภิกษุทั้งหลาย วิสาขา ิตตาของเราน้อมจิตไปเพื่อทำกุศลต่างๆ เมื่อทำได้สำเร็จสมความปรารถนาก็ย่อมบันเทิงเบิกบาน ปานประหนึ่งนายมาลาการผู้ฉลาด รวบรวมดอกไม้มานาพันธุไว้ แล้วร้อยเป็นพวงมาลัยให้สวयงามฉะนั้น’

แล้วพระจอมมุนีทรงย้ำอีกว่า

‘นายมาลาการผู้ฉลาด ย่อมทำพวงดอกไม้เป็นอันมากจากกองดอกไม้ที่เก็บรวบรวมได้ฉันใด สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะต้องตายก็พึงสั่งสมบุญกุศลไว้ให้มาก ฉะนั้น’

‘อ้าวโส บุคคลผู้มั่งคั่งด้วยทรัพย์ และสมบูรณ์ด้วยศรัทธานั้นค่อนข้างจะหาได้ยาก ผู้มีศรัทธามักจะมีทรัพย์น้อย ส่วนผู้มีทรัพย์มากมักจะขาดแคลนศรัทธา อุปมาเหมือนนายช่างผู้ฉลาดแต่ขาดดอกไม้ ส่วนผู้มีดอกไม้มากมุล แต่ก็ขาดความสามารถในการจัดเสียอีก ส่วนนางวิสาขพริ้งพร้อมสมบูรณ์ทั้งศรัทธาและทรัพย์ เธอจึงมีทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในบริบูรณ์’

วันหนึ่งนางวิสาखाได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ไว้เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านของนาง เมื่อถึงเวลาแล้ว นางจึงให้หญิงคนใช้ไปนิมนต์พระ แต่หญิงคนใช้มารายงานว่า ในวัดเขตวันไม่มีพระสงฆ์อยู่เลย มีแต่นักคบรพชิต (นักบวชเปลือย) ทั้งสิ้น กำลังอาบน้ำฝนอยู่ วันนั้นฝนตกหนักมาก

เวลานั้นพระตถาคตยังมิได้ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามพระเปลือยกายอาบน้ำ เมื่อฝนตกใหญ่ ภิกษุทั้งหลายก็ติไจกันใหญ่ และเปลือยกายอาบน้ำกันเกลื่อนเขตวนาราม หญิงคนใช้ไม่รู้ จึงเข้าใจว่า ภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นนักบวชเปลือย สาวกของนิครนถ์นาฏบุตร

นางวิสาขเป็นผู้ฉลาด เมื่อได้ฟังดังนั้นก็เข้าใจเรื่องโดยตลอด จึงให้คนรับใช้ไปนิมนต์ภิกษุอีกครั้งหนึ่ง นางกลับไปครั้งนี้ภิกษุได้อาบน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว และครอง

จิวรแล้ว คนรับใช้จึงเห็นภิกษุอยู่เต็มเชตวนารามและอาราธนาว่าถึงเวลาภักติกแล้ว

วันนั้นเองนางวิสาขาปรารถนาเรื่องนี้ ทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เมื่อถึงฤดูฝนเข้าพรรษา นางขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุทั้งหลายเพื่อใช้อาบน้ำ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ถวายได้ ประชาชนทั้งหลายพากันเอาอย่างประเพณีการถวายผ้าอาบน้ำฝนจึงมีมาจนกระทั่งหลังพุทธปรินิพพาน^{*}

ดูก่อนอาวุโส ผู้ฉลาดย่อมหาโอกาสทำความดีได้เสมอ พุทธบริษัทในรุ่นหลังเป็นหนี้ความดีของนางวิสาขา ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มสิ่งที่ตั้งงามไว้ให้คนทั้งหลาย ถือเป็นเยี่ยงอย่างดำเนินตามมากหลายด้วยประการฉะนี้”

เมื่อพระอานนทกล่าวจบลง เห็นพระกัมโพชะยังคงนั่งนิ่งอยู่ ท่านจึงกล่าวต่อไปว่า “ภราดา เรื่องพุทธจริยาและบุคคลผู้เกี่ยวข้องอันน่าสนใจนั้นมีมากมาย เหลือที่จะพรรณนาให้หมดในครั้งเดียวได้ ข้าพเจ้ารู้สึกวาทะที่นำมาเล่าแก่ผู้มีอายุก็พอสมควรแล้ว ท่านยังมีโอกาสที่จะรับทราบและศึกษาในโอกาสต่อไปอีก อนึ่ง เวลานี้ก็เย็นมากแล้ว ท่านและข้าพเจ้ายังมิได้สรงน้ำชำระกายให้สะอาดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ทิวสนธรรมสุขวิหารและพิจารณาธรรมตลอดปฐมยามแห่งราตรี”

พระกัมโพชะลุกขึ้นนั่งกระโหย่ง ประนมมือเปล่งวาจาสาธุ ๓ ครั้ง แล้วกล่าวว่า

“ข้าแต่พระพุทธอนุชา เป็นลาภอันประเสริฐแห่งโสดของข้าพเจ้า ที่ได้ฟังพุทธจริยาจากท่านผู้เป็นเสมือนองค์แทนแห่งพระศาสดา ข้าพเจ้าขอจารึกพระคุณ คือความกรุณาของท่านไว้ด้วยความเคารพสักการะอย่างสูงยิ่ง” แล้วพระกัมโพชะก็กราบลง ณ บาทมูลแห่งพระอานนทด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ❀

^{*} โปรดดูพร ๘ ประการที่นางวิสาขาทูลขอพระพุทธองค์พระวินัยปิฎก (จีวรขันธนะ) เล่ม ๕, ข้อ ๑๕๓

๑๘

ปฏิกิริยาแห่งธัมโมชปัญญา



ขอย่อกล่าวถึงอิริยาบถแห่งพระอานนท์ พระอนุชาพร้อมพระทัยสมัยเมื่อพระพุทธองค์
ยังทรงพระชนม์อยู่

ตอนสายวันหนึ่ง

พระอาทิตย์โคจรขึ้นเกือบจะถึงกิ่งฟ้าทางด้านตะวันออกแล้ว แต่ลมเช้าก็ยังพัดมา
เบาๆ ความสดชื่นแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วพระเชตวันมหาวิหาร ความร่มรื่นแห่งอาราม ผสม
ด้วยความสงบระงับภายในแห่งสมณะผู้อาศัย ทำให้นาถปิณฑการามปรากฏประหนึ่ง
โลกทิพย์ซึ่งมีแต่ความสงบเย็น

เสียงภิกษุใหม่สาธยายพระพุทธพจน์ดังอยู่เป็นระยะๆ นอกจากนี้ยังมีบางท่าน
เดินจงกรม พิจารณาห้วงข้อกรรมฐานที่อาจารย์บอกให้ เพื่อทำลายอาสวะซึ่งหมักดอง
อยู่ในจิตใจเป็นกิเลสอันสลับ อันติดตามมาเป็นเวลาช้านานบางรูปชักและย้อมจีวร บางท่าน
กวาดลานพระวิหารและเตรียมอาคันตุกะภัณฑ์ต่างชนิด เพื่อภิกษุต่างถิ่นผู้จะเดินทาง
มาเฝ้าพระศาสดา ทั้งหมดนี้เป็นไปโดยอาการสงบ เป็นเครื่องนำมาซึ่งศรัทธาเลื่อมใส
แก่ผู้ทัศนียังนัก

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อนันตชินได้เสด็จผ่านมา ภิกษุผู้นั่งอยู่ก็ลุกขึ้นยืนถวาย
ความเคารพ ผู้เดินอยู่ก็หยุดเดิน ภิกษุผู้กำลังทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งก็หยุดงานไว้

ชั่วคราว เพื่อแสดงอาการคารวะและมองดูพระศาสดาด้วยสายตาอันแสดงถึงความเลื่อมใสลึกซึ้ง

พระจอมมุนีทรงทักทายภิกษุบางรูป และทรงแนะนำข้อธรรมบางประการแล้วเสด็จเลยไป เมื่อถึงกุฏิหลังหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับยืนนั่งครุ่นหนึ่ง แล้วผินพระพักตร์มาถามภิกษุผู้ตามเสด็จว่า

“อานนท์ ภิกษุรูปใดอาศัยอยู่ในกุฏิหลังนี้?”

“ภิกษุชื่อติสสะ พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ

“เธออยู่หรือ?”

“น่าจะอยู่ พระเจ้าข้า”

พระศาสดาเสด็จเข้าไปภายในกุฏิ ภาวที่ปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์ทำให้พระองค์สังเวชสุดประมาณ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ในมัชฌิมวัย นอนหนึ่งอยู่บนเตียงน้อย ร่างกายของท่านปรุปรุนไปด้วยรอยแผล มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มท่วมกาย เตี้ยงและผ้าของภิกษุรูปนั้นแปดเปื้อนด้วยพุพพโพลีหิตส่งกลิ่นคาวคลุ้ง ท่านนอนจมอยู่ในกองเลือดและหนองซึ่งแห้งกรังไปแล้วก็มี ที่กำลังไหลเยิ้มอยู่ก็มี เมื่อได้ยินเสียง ภิกษุรูปนั้นก็ลืมตาขึ้น จะยกมือขึ้นถวายเป็นคารวะ แต่ยกไม่ขึ้น เหลียวไปอีกด้านหนึ่งของเตียง ท่านได้เห็นพระพุทธรูปนูนขยับหนึ่ง อาการเศร้าฉวยออกมาทางดวงหน้าและแววตาของพระอานนท์ผู้ประเสริฐ และแล้วเมื่อเหลียวมาสบพระเนตรซึ่งสาดแวแห่งพระมหากรุณาออกมาของพระศาสดาอีกครั้งหนึ่ง ครานั้นความตื่นตันใจได้ท่วมท้นหทัยของพุทธสาวกจนเอ่อล้นออกมาทางดวงตาทั้งสอง แล้วค่อยๆ ไหลซึมลงอาบแก้้มซึ่งแห้งและตอเพราะอาณุภาพแห่งโรคนั้น

“ดูก่อนติสสะ” พระศาสดาตรัส “เธอได้รับทุกข์เวทนามากหรือ?”

“มากเหลือเกิน พระเจ้าข้า เหมือนนอนอยู่ท่ามกลางหนาม” เสียงซึ่งแหบเครือผ่านลำคอของพระติสสะออกมาโดยยาก

“เธอไม่มีเพื่อนพรหมจารี หรือสหธรรมิก หรือสัทธินิหาริกอันเตวาลิกคอยปฏิบัติช่วยเหลืออยู่บ้างเลยหรือ?”

“เคยมี พระเจ้าข้า แต่เวลานี้เขาทอดทิ้งข้าพระองค์ไปหมดแล้ว”

“ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น?”

“เขาเบื่อพระเจ้าข้า เพราะข้าพระองค์ป่วยมานานและรักษาไม่หาย เขาเลยพากันทอดทิ้งข้าพระองค์ไป”

“อาการเริ่มแรกเป็นอย่างไรนะ ดิสสะ?”

“แรกทีเดียวเป็นตุ่มเล็กๆ ประมาณเท่าเมล็ดผักกาด ผุดขึ้นทั่วกายพระเจ้าข้า แล้วค่อยๆ โตขึ้นตามลำดับๆ เท่าเมล็ดถั่วเขียว เท่ามะตูมและแล้วก็แตก น้ำเหลืองไหล สรีระทั้งส้นก็เป็นรูน้อยรูใหญ่ สบงและจีวรเปรอะไปด้วยเลือดและหนอง อย่างนี้แหละ พระเจ้าข้า” ทูลได้เท่านี้พระดิสสะก็มีการหอบเล็กน้อย อ่อนเพลีย ไม่สามารถทูลต่อไปได้อีก

พระศาสดาและพระอานนท์เสด็จออกจากกุณินีนไปสู่โรงไฟ พระศาสดาทรงล้าง หม้อน้ำด้วยพระองค์เอง พระอานนท์ติดไฟเสร็จแล้ววางหม้อน้ำไว้บนเตาทรงรอคอย จนน้ำเดือด แล้วเสด็จไปหามเตียงภิกษุใช้ พระองค์จับด้านหนึ่งและพระอานนท์จับอีก ด้านหนึ่ง หามมาสู่เรือนไฟ ภิกษุหลายรูปเดินมาเห็นพระศาสดาทรงกระทำเช่นนั้น ก็ช่วยเหลือคนละไม้คนละมือ ทรงให้เปลื้องผ้าของพระดิสสะออกแล้วซักให้สะอาด อาบน้ำ ให้พระดิสสะด้วยน้ำอุ่น ทรงชำระเรือนกายอันปรุปรุนด้วยพระองค์เอง พระอานนท์คอย ช่วยเหลืออยู่อย่างใกล้ชิด เมื่อร่างกายนั้นสะอาดพอสมควรแล้ว และผ้าที่ซักไว้ก็พองุ่นห่มได้เรียบร้อย ครั้นพระพุทธรองค์ทรงเห็นสังขารของพระดิสสะค่อยๆ ปรี่กระเปราะ ขึ้นพอสมควรแล้ว จึงประทานพระโอวาทว่า

“ดิสสะ ร่างกายนี้ไม่นานนักดอก คงจักต้องนอนทับถมแผ่นดิน ร่างกายนี้เมื่อปราศจากวิญญูณครองแล้ว ก็ถูกทอดทิ้งเหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่าอันเขาทิ้งเสียแล้วอย่างไม่มีไยดี

จงดูกายอันเปื่อยเน่านี้เสียเถิด มันอาดูรไม่สะอาด มีสิ่งสกปรกไหลเข้าไหลออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นก็ตาม มันยังเป็นที่พอใจปรารถนายิ่งนักของคนผู้ไม่รู้ความจริงข้อนี้”

เมื่อพระศาสดาแสดงธรรมจบลง พระดิสสะได้สำเร็จพระอรหัตผลพร้อมด้วย ปฏิสัมภิทา และเนื่องจากอาการป่วยหนัก ท่านไม่สามารถทนต่อไปได้อีก จึงนิพพาน ด้วยอนุภาติเสสนิพพาน พระศาสดาทรงให้กระทำฌาปนกิจแล้วให้ก่อเจดีย์ขึ้นเพื่อบรรจุ พระธาตุแห่งพระดิสสะนั้น

ข้อที่พระพุทธรองค์ตรัสว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” นั้นข้างเป็นความจริงเสียนี้กระไร บรรดาโรคทั้งหลายนั้นพระพุทธรองค์ตรัสว่า “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง” ก็เป็นความจริงที่ไม่สามารถจะคัดค้านได้ สัตว์ทั้งหลายอาจจะว่างเว้นจากโรคอื่นๆ ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้างก็พอมิ แต่ใครเล่าจะว่างเว้นจากโรคคือความหิวแม้เพียงวันเดียว โรคคือความหิวนี้จึงต้องการบำบัดอยู่ตลอดเวลา ตลอดอายุ

การที่มนุษย์ต้องวิ่งเต้นชนิด “กลางคืนเป็นคว้น กลางวันเป็นเปลว” นั้น ส่วนใหญ่ก็เพื่อนำปัจจัยซึ่งสามารถบำบัดความหิวนี้เอง มาปรนเปรอร่างกายอันพร่องอยู่เสมอ นอกจากโรคประจำคือโรคหิวแล้ว ยังมีโรคอื่นๆ อีกมากมาย คอยบีบคั้นเสียดแทงให้มนุษย์ต้องกระวนกระวายปวดร้าวทางกายและใจ

และจะมีเวลาใดเล่าที่มนุษย์จะต้องการเพื่อนผู้เห็นใจ เสมอเหมือนเวลาป่วยหรืออาพาธหนัก ในทำนองเดียวกัน จะมีมิตรใดเล่าจะเปื้อนหายและรำคาญเพื่อนในยามทุกข์เสมอด้วยมิตรเทียม ควรพอใจช่วยเหลือกันตามฐานะและโอกาส น่าจะเป็นหน้าที่ของมนุษย์ผู้ได้รับการศึกษาดีแล้ว นอกเสียจากเขาผู้นั้นจะเป็นมนุษย์แต่เพียงกาย และได้รับการศึกษาเพียงครึ่งๆ กลางๆ เท่านั้น

อีกครั้งหนึ่งพระพุทธองค์มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะเสด็จไปตามเสนาสนะต่างๆ ทอดพระเนตรเห็นภิกษุอาพาธหนักรูปหนึ่ง นอนจมกองอุจจาระและปัสสาวะของตนอยู่ ภิกษุรูปนั้นป่วยเป็นโรคท้องร่วง ไม่มีใครพยาบาลเลย ทั้งนี้เพราะเมื่อคราวทำนบกตัตอยู่ ท่านไม่เคยอุปัการะใคร พระพุทธองค์อันพระมหากรุณาเตือนแล้ว ได้ให้พระอานนท์ไปนำน้ำมา พระองค์ราตรดลงพระอานนท์ขัดสี พระองค์ทรงยกศิระะ พระอานนท์ยกเท้าแล้ววางลงบนเตียงนอน ให้ฉันทิลานเภสัชเท่าที่พอจะหาได้

เย็นวันนั้นเองก็ทรงให้ประชุมสงฆ์ บรรณข้อมที่ภิกษุอาพาธไม่มีผู้พยาบาลได้รับความลำบาก แล้วตรัสพระพุทธพจน์อันจับใจว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอบัดนี้ไม่มีมารดาไม่มีบิดาแล้ว ถ้าพวกเธอไม่รักษาพยาบาลกันเอง ใครเล่าจะพยาบาล ภิกษุทั้งหลายผู้ใดมีความประสงค์จะปฏิบัติบำรุงเรา ขอให้ผู้นั้นปฏิบัติบำรุงภิกษุอาพาธเถิด เท่ากับได้ปฏิบัติบำรุงเรา

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธลง ภิกษุผู้เป็นศิษย์พึงรักษาพยาบาลจนกว่าเธอจะหาย ถ้าศิษย์อาพาธลง อุปัชฌายะอาจารย์พึงทำเช่นเดียวกัน ภิกษุใดไม่ทำ ภิกษุนั้นย่อมเป็นอาบัติ คือฝ่าฝืนระเบียบของเรา ถ้าอุปัชฌายะอาจารย์ไม่มี ให้ภิกษุร่วมอุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันปฏิบัติ ถ้าไม่ทำย่อมเป็นอาบัติ อนึ่ง ถ้าภิกษุร่วมอุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันไม่มี ให้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะพึงรักษาพยาบาลเธอจนกว่าจะหายอย่าได้ทอดทิ้งเธอไว้เดียวดาย”

ความสำนึกในพระพุทธวาทะนี้เอง เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายแม้จะมาจากวรรณะต่างกัน ตระกูลต่างกัน แต่เมื่อมาสัทธิธรรมวินัยแล้วก็มีความรู้สึกต่อกันฉันพี่น้อง ซึ่งมีพระบรมศาสดาเป็นบิดา มีธรรมวินัยเป็นมารดา มองกันด้วยสายตาที่แสดงไมตรีจิต

มีภราดรภาพแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วร่มเงาแห่งกาสาวพัสตร์ นอกจากจะมีต่อเพื่อนพรหมจารีแล้ว ภราดรภาพซึ่งเอบอบอยู่ในจิตใจของภิกษุทั้งหลาย ยังได้แผ่ไปถึงสามัญชนทั่วไป และดิรัจฉานอีกด้วย สมณะเป็นเพศสูง และมีน้ำใจน่ารักน่าเคารพยิ่งนัก ท่านพร้อมที่จะเข้าใจผู้อื่น แต่ดูเหมือนสามัญชนไม่ค่อยจะเข้าใจท่านเลย ความเผื่อแผ่และเมตตากรุณา ซึ่งสั่งสมอบรมมานั้นน้อยอยู่ตัว แม้บางท่านจะประพาศพรหมจรรย์อยู่มิได้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องสึกออกมาดำรงชีพเยี่ยงคฤหัสถ์ทั้งหลาย ความเผื่อแผ่และเมตตากรุณา ห่วงใจต่อความทุกข์ของผู้อื่นก็หาได้คลายลงไม่ มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ทั้งโลกเป็นญาติของตน จึงคอยหาโอกาสที่จะช่วยเหลือผู้อื่นตามฐานะและจังหวะที่มาถึงเข้า จนบางครั้งทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดคิดไปในทางร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มิใช่แคบ มองเห็นการทำความดีของผู้อื่นด้วยสายตาที่ไม่วางใจ คิดว่าเขาคงจะมีเจตนาไม่บริสุทธิ์อยู่เบื้องหลัง คนที่ทำความดีโดยมิได้หวังผลตอบแทนจะไม่มีอยู่ในโลกบ้างเชียวหรือ กระไรเราจะไม่แคบจนไม่พยายามมองเจตนาดีของผู้อื่นบ้างเลย

อีกครั้งหนึ่ง พระผัดคณะอาพาธหนัก พระอานนท์ได้ทราบจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเพื่อไปเยี่ยมไข้ พระองค์เสด็จไปเยี่ยมตราบถึงอาการป่วย พระผัดคณะทูลว่าอาการป่วยหนักมาก มีทุกขเวทนาทรมานยิ่ง ลมเสียดแทงศีรษะ เหมือนถูกเข็ญด้วยมีดโกนอันคมกริบ ปวดท้องเหมือนบุรุษฆ่าโคเอามีดฆ่าแหละโคที่คมมาฆ่าแหละท้องเจ็บปวดเร่าร้อนทั่วกายเหมือนถูกย่างบนหลุมถ่านเพลิง

พระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรม พรรณนาความทุกข์แห่งสังขารอันมีผลสืบเนื่องมาจากกิเลสและกรรมของตน จนพระผัดคณะได้สำเร็จเป็นโสดาบัน

ครั้งหนึ่ง พระศิริมานันตะอาพาธหนัก พระอานนท์ทราบเรื่องนี้แล้วทูลอาราธนาให้พระศาสดาเสด็จไปเยี่ยม เนื่องจากพระพุทธร่องค์ยังทรงมีภารกิจบางอย่างอยู่ จึงเสด็จไปมิได้ แต่ทรงให้พระอานนท์เรียนสัญญา ๑๐ ประการแล้วไปสาธยายให้พระศิริมานันตะฟัง พระอานนท์ครั้นเรียนสัญญา ๑๐ ประการอย่างแม่นยำแล้วก็ไปสู่สำนักของพระศิริมานันตะ สาธยายสัญญา ๑๐ ประการให้ฟัง โดยใจความดังนี้

รูป คือ ก้อนทุกข์ก้อนหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง ๔ กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม และไฟ เป็นไปโดยจักร ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน อันรวมเรียกว่าอิริยาบถ มีทวาร ๙ คือ ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒ ปาก ๑ ทวารหนัก ๑ ทวารเบา ๑ อันเป็นที่หลังไหลออกแห่งตัวปลวก คือ สิ่งโสโครกต่างๆ ขี้ตาไหลออกจากตา ขี้หูไหลออกจากช่องหู ฯลฯ ทั่วสรรพางค์มีรูเล็กๆ เป็นที่หลังไหลออกแห่งสิ่งสกปรกอันหมักหมมอยู่ภายใน พระศาสดา

จึงเปรียบรูปกายนี้เหมือนจอมปลวกบ้าง เหมือนหม้อดินบ้าง

เวทนา คือ ความเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง

สัญญา คือ ความทรงจำได้หมายรู้ ซึ่งรูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิจิตตารมณ์ คือสิ่งซึ่งถูกต้องได้ด้วยกาย

สังขาร คือ สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เป็นกลางๆ บ้าง

วิญญาณ คือ การรับรู้อารมณ์อันผ่านมาจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่าขันธ์ ๕ ล้วนมีสภาพเป็นทุกข์ เพราะทนอยู่ไม่ได้ ไม่เที่ยง เพราะปรวนแปรอยู่เสมอ เป็นอนัตตาเพราะสืบไม่ได้ ไม่เป็นไปตามปรารถนาว่าจงเป็นอย่างนี้เกิด อย่าเป็นอย่างนั้นเลย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้พระผู้มีพระภาคเรียกว่า **อนิจจสัญญา** และ **อนัตตสัญญา**

เพื่อให้สัญญาทั้ง ๒ ประการได้การอุปถัมภ์ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาอสุภสัญญา คือความไม่งามแห่งกายนี้ โดยอาการว่า กายนี้ตั้งแต่ปลายผมลงไป ตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมา เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ กล่าวคือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ น้ำมันข้น น้ำมันเหลว น้ำตา น้ำลาย น้ำไขข้อ น้ำมูตร

อาการหรือสิ่งดังกล่าวมานี้ ย่อมให้ทุกข์ให้โทษเมื่อมีอาการเปลี่ยนแปลง เป็นบ่อเกิดแห่งโรคนานาชนิด เช่น โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลำไส้ โรคไต โรคปอด โรคม้าม โรคตับ โรคเกี่ยวกับอวัยวะ ปัสสาวะ ฯลฯ การพิจารณาเห็นโทษแห่งสิ่งเหล่านี้ว่า เป็นรังของโรคนั้นแล เรียกว่า **อาทินวสัญญา**

ร่างกายนี้เป็นที่น่ามา คือเป็นสื่อแห่งความตริภังค์ในเรื่องกามบ้าง เรื่องพยาบาทบ้าง เรื่องเบียดเบียนบ้าง วิตรกทั้งสามนี้เมื่อจะตั้งลงก็ตั้งลงในกายนี้ การกำหนดใจประหารกามวิตรก พยาบาทวิตรก และวิหิงสาวิตรก เรียกว่า **ปหานสัญญา**

เมื่อประหารได้แล้ว ความกำหนดพอใจในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดพอใจก็คลายลง พิจารณาในการที่จะสำรอกโรคจะเสียเรียกว่า **วิราคสัญญา**

การดับกิเลสทั้งมวลให้ประสบความสำเร็จสงบเยือกเย็นได้ เรียกว่า นิโรธ ความพอใจกำหนดในนิโรธนั้น เรียกว่า **นิโรธสัญญา**

ความรู้สึกว่า โลกนี้เป็นที่ตั้งที่เกิดแห่งความวุ่นวายนานาประการ หาความสงบสุขได้โดยยาก ไม่เพียงแต่ในโลกนี้เท่านั้น แม้โลกทั้งปวงก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน

ร้อนระอุอยู่ด้วยเพลิงภายในคือกิเลส แล้วไม่ปรารถนาโลกไหนๆ เรียกว่า **สัพพโลเกอนภิตตสัญญา**

การกำหนดใจไม่ปรารถนาสังขารทั้งปวง ไม่ว่าจะมึใจครองหรือไม่มีใจครอง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางซึ่งสิ่งที่เคยยึดถือไว้ ย่อมประสบความสำเร็จแบบกายเบาใจ เหมือนคนปลงภาระหนักลงเสีย การกำหนดใจดังนี้ เรียกว่า **สัพพสังขารเอสอนิภฏฐสัญญา**

การกำหนดลมหายใจเข้าออก มีสติตั้งไว้ที่ลมหายใจ เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ว่ายาว เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ว่าสั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทาความระแคะ และความหลงใหล เรียกว่า **อานาปานสติ**

พระคิริมานันทะส่งกระแสจิตไปตามธรรมบรรยายของพระอานนท์ รู้ลึกซาบซึ้ง ชึมซาบ ปีติปราโมชเกิดขึ้น เป็นปฏิกิริยาแห่งธัมมोชปัญญา สามารถขมอาพาธหนักเสียได้ ท่านหายอาพาธนั้นด้วยฟังสัญญา ๑๐ ประการจากพระพุทธอนุชา

แน่นอนทีเดียว การอุปการะช่วยเหลือผู้อื่นคราวอาพาธนั้นย่อมเป็นสิ่งประทับใจ อยู่ตลอดเวลา ทั้งแก่ผู้รับและแก่ผู้ให้ โรคเป็นศัตรูของชีวิต การช่วยกำจัดโรคเท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของชีวิต ทำนองเดียวกับกิเลสเป็นศัตรูของจิตใจ การช่วยกำจัดกิเลสจึงเท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของจิต พระบรมศาสดาและพระพุทธอนุชาอานนท์นั้นเป็นกัลยาณมิตรแห่งมวลชน เป็นที่พึ่งได้ทั้งทางกายและทางจิต จะหากัลยาณมิตรใดเล่าเสมอเหมือนหรือยิ่งกว่าท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐนี้ ❀

๑๔

น้ำใจและจริยา



เช้าวันหนึ่ง พระอานนท์เข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี ได้พบพราหมณ์นามว่า สังครวะ ผู้มีความเชื่อถือว่า บุคคลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยการอาบน้ำในแม่น้ำคงคาวันละ ๓ ครั้ง คือ เช้า กลางวัน และเย็น บาปอันใดที่ทำในเวลารাত্রีบาปนั้นย่อมล้างได้ลอยได้ด้วย การอาบน้ำในเวลาเช้า และอาบน้ำในเวลากลางวันเพื่อล้างบาปที่ทำได้ตั้งแต่เช้ามืดถึงเที่ยง อาบน้ำในเวลาเย็นเพื่อล้างบาปอันอาจจะเกิดขึ้นในเวลาหลังเที่ยง น้ำที่อาบนั้นต้องเป็น น้ำในแม่น้ำคงคา โดยถือว่าได้ไหลมาจากแดนสวรรค์ ผ่านเคียรพระศิวะผู้เป็นเจ้ามาแล้ว ไม่เพียงแต่ล้างบาปอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถบำบัดโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย และเมื่อ อาบน้ำในพระแม่คงคาทุกวัน ตายแล้วย่อมไปสู่สวรรค์ ได้สถิตอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า ด้วย เหตุนี้ จึงเป็นของธรรมดาที่จะมองเห็นโยคีและผู้บำเพ็ญพรตนิกรายต่างๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ คงคาตอนเหนือแถบภูเขาหิมาลัย ทรมานตนอยู่ด้วยวิธีแปลกๆ ตามแต่ตนจะเห็นว่า อย่างไรก็ดี และสามารถเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าได้ บางพวกนอนบนหนาม บางพวกคลุกตน ด้วยขี้เถ้า บางพวกยืนยกขาข้างเดียวอ้าปากกินลมชมจันทร์ บางพวกยืนเอามือเหนี่ยว กิ่งไม้จนเล็บยาวออกมาแทบจะทะลุหลังมือ บางพวกบูชาไฟและบูชาพระอาทิตย์ แต่ก็ มีอยู่ไม่น้อยที่โยคีบางพวกบำเพ็ญเพียรทางจิตจนได้บรรลุฌานชั้นต่างๆ สามารถมองเห็นเหตุการณ์ทั้งอดีต อนาคตเหมือนประสบมาเอง บางคนสามารถได้เจตปริยญาณ คือรู้วาระจิตของผู้อื่น ตอบปัญหาได้โดยที่ผู้ถามเพียงนึกถามอยู่ในใจเท่านั้น

พระอานนท์ได้เห็นสังครพราหมณ์ผู้ถือการลงอาบน้ำในแม่น้ำคงคาเป็นอาจิณวัตร
ดังนั้นแล้ว มากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

“พระองค์ผู้เจริญ สังครพราหมณ์เวลานี้อยู่ในวัชชรา มีอภัยคัยงามพอสันทนา
ได้อยู่ แต่อาศัยความเชื่อถือเก่าๆ จึงมองไม่เห็นทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ขอพระผู้มีพระภาค
จงอาศัยพระมหากรุณาเสด็จไปโปรดสังครพราหมณ์สักครั้งเถิด”

พระพุทธองค์ทรงรับอาราธนาของพระอานนท์ด้วยอาการดุขณิ วันรุ่งขึ้นเสด็จ
ไปสู่निเวศน์ของพราหมณ์นั้นเหมือนเสด็จเยี่ยมอย่างธรรมดา เมื่อลัมโหมทนิยยกถาล่วงไป
แล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า

“พราหมณ์ เวลานี้ท่านยังอาบน้ำดำเกล้าในแม่น้ำคงคาวันละ ๓ ครั้งอยู่หรือ?”

“ยังทำอยู่ พระเจ้าข้า” พราหมณ์ทูลด้วยอาการนอบน้อม

“ท่านเห็นประโยชน์อย่างไรนะพราหมณ์ จึงต้องอาบน้ำดำเกล้าเฉพาะแต่ในแม่น้ำ
คงคาเท่านั้น ที่อื่นจะอาบได้หรือไม่ ที่ตถาคตถามนี้ถามเพื่อต้องการความรู้ความเห็น
เท่านั้น อย่าหาว่าตถาคตละลาบละล้วงในเรื่องส่วนตัวเลย”

“พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้ฟังมาตั้งแต่อายุยังเยาว์ว่า แม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำ
ศักดิ์สิทธิ์ สามารถชำระบาปมลทินทั้งปวงได้ เพราะได้ไหลผ่านเศียรพระคิเวศน์ผู้เป็นเจ้า
ลงมา เป็นแม่น้ำคงคาสวรรค์ ข้าพเจ้าจึงเลื่อมใสและปฏิบัติตามบุรพชนซึ่งเคยถือปฏิบัติ
กันมา และข้าพเจ้าเชื่อว่าสามารถชำระบาปได้จริงๆ” พราหมณ์ทูลด้วยความมั่นใจ

“พราหมณ์” พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยพระสุรเสียงที่อ่อนโยนนิมนลและอย่าง
กันเอง “ขอให้ท่านนี้กว่าเราสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกันเถิด ตถาคต
จะขอถามท่านว่า บาปมลทินนั้นอยู่ที่กายหรืออยู่ที่ใจ?”

“อยู่ที่ใจซิ พระโคตม”

“เมื่อบาปมลทินอยู่ที่ใจ การลงอาบน้ำชำระกาย น้ำนั้นจะสามารถซึมซาบลงไป
ล้างใจด้วยหรือ?”

“แต่พระโคตมต้องไม่ลืมว่าน้ำนั้นมิใช่ น้ำธรรมดา มันเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อกันว่า
สามารถล้างบาปมลทินภายในได้”

“ท่านคิดว่า ความเชื่อสามารถเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่ในตัวมันเองอยู่แล้ว
ให้เป็นอีกอย่างหนึ่งตามที่เราเชื่อหรือ?”

“เป็นไปได้เลย พระโคตม ความเชื่อมีอาจบิดเบือนความจริงได้ ความจริงย่อม
ทรงตัวของมันอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม”

“เป็นอันท่านยอมรับว่า ความเชื่อไม่อาจไปปิดเบือนความจริงได้ ก็การที่ท่านเชื่อว่า แม่น้ำคงคาสามารถล้างบาปมลทินภายในได้นั้น มันจะเป็นจริงอย่างที่ท่านเชื่อหรือ ดูก่อนพราหมณ์ อุปมาเหมือนบุรุษผู้หลงทางในป่าแล้วบ่ายหน้าไปทางทิศหนึ่ง ซึ่งตนเข้าใจว่าเป็นทิศตะวันออก แต่ความจริงมันเป็นทิศตะวันตก ความเชื่อของเขาไม่อาจจะไปเปลี่ยนทิศตะวันตกให้เป็นทิศตะวันออกได้ฉนั้นใด ความเชื่อของพราหมณ์เป็นอันมากที่เชื่อว่าแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถล้างบาปได้ ก็ไม่อาจทำให้แม่น้ำนั้นล้างบาปได้จริงเลย จึงชวนกันเข้าใจผิดเหมือนบุรุษผู้หลงทางในป่านั้น

ดูก่อนพราหมณ์ เปรียบเหมือนมนุษย์ผู้หนึ่งมีหม้อทองแดงอยู่ใบหนึ่ง มันเปื้อนเปรอะด้วยสิ่งปฏิกูลทั้งภายในและภายนอก เขาพยายามชำระล้างด้วยน้ำจำนวนมาก แต่ล้างเฉพาะภายนอกเท่านั้นหาได้ล้างภายในไม่ ท่านคิดว่าสิ่งปฏิกูลภายในจะพลอยหมดไปด้วยหรือ?”

“เป็นไปไม่ได้เลย พระโคตมผู้เจริญ บุรุษผู้นั้นยอมเหนื่อยแรงเปล่า ไม่อาจทำให้ภายในหม้อสะอาดได้ สิ่งสกปรกเคยเกรอะกรังอย่างไรรักคงอยู่อย่างนั้น”

“ดูก่อนพราหมณ์ เรากล่าวกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ว่าเป็นสิ่งทำให้จิตสกปรก และสามารถชำระล้างได้ด้วยธรรม คือความสุจริต มิใช่ด้วยการอาบน้ำธรรมดา (น้ำดื่มของบุคคลผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ย่อมเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปในตัวแล้ว)

นี่แหละพราหมณ์ มาเกิดมาอาบน้ำในธรรมวินัยของเรา นี่ ซึ่งลึกซึ้ง สะอาดไม่ขุ่นมัว มีศีลเป็นท่าลง บัณฑิตสรรเสริญ เป็นที่ที่ผู้รู้นิยมอาบกัน อาบแล้วข้ามฝั่งได้โดยที่ตัวไม่เปียก”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ พราหมณ์กล่าวด้วยความเบิกบานใจว่า “แจ่มแจ้งจริงพระโคตม แจ่มแจ้งจริง เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ให้ผู้มีนิยน์ตาดีได้เห็นรูป ข้าพระพุทธเจ้าขอปฏิญาณตนเป็นอุบาสกถึงพระองค์พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นผู้นำทางตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจวบจนสิ้นลมปราณ”

พระอานนท์ พุทธอนุชา เป็นผู้ที่มีน้ำใจปรารถนาความสุขความสำเร็จแก่ผู้อื่น ในฐานะที่พอช่วยเหลือได้ดังได้กล่าวมาแล้วนี้ คุณธรรมอีกอย่างหนึ่งของท่านซึ่งน่าประทับใจยิ่งนัก คือมีความเคารพยำเกรงต่อพระเถระผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ซึ่งพระศาสดาทรงยกย่องแล้ว มีพระสารีบุตรและพระมหากัสสปะนั้น พระอานนท์ไม่กล้าแม้แต่จะเอ่ยชื่อท่าน



คราวหนึ่งพระมหากัสสปะจะเป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบทแก่กุลบุตรผู้หนึ่ง จึงส่งทูตไปนิมนต์พระอานนท์เพื่อสวดอนุสาวนา คือสวดประกาศเพื่อขอความยินยอมจากสงฆ์ ในการสวดนี้จะต้องระบุชื่อผู้เป็นอุปัชฌายะด้วย พระอานนท์ไม่รับ ท่านอ้างว่าท่านไม่สามารถเอ่ยชื่อพระมหากัสสปะต่อหน้าท่านได้ พระผู้มีพระภาคทรงทราบเรื่องนี้แล้ว จึงทรงบัญญัติให้สวดอนุสาวนาระบุชื่อโคตรกันได้

อีกครั้งหนึ่งท่านมีหน้าที่ต้องให้โอวาทภิกษุณี ท่านขอร้องวิงวอนให้พระมหากัสสปะไปกับท่าน เพื่อให้โอวาทภิกษุณีแทนท่าน เพราะเห็นว่าพระมหากัสสปะเป็นนักปฏิบัติที่เคร่งครัด โอวาทของท่านคงจะเป็นประโยชน์แก่ภิกษุณีผู้ยินดีต่อการปฏิบัติ พระมหากัสสปะปฏิเสธถึง ๒ ครั้ง เมื่อพระอานนท์อ้อนวอนเป็นครั้งที่ ๓ ท่านจึงไป ไปอย่างขัดพระอานนท์ไม่ได้ โดยปกติท่านเป็นผู้อยู่ป่าไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เมื่อถึงสำนักภิกษุณีและให้โอวาทพอสมควรแล้วท่านก็ลากลับ ต่อมาท่านได้ทราบว่า ภิกษุณีรูปหนึ่งติเตียนท่านว่า พระมหากัสสปะไม่น่าจะกล่าวธรรมต่อหน้าเวเทหฺมณีคือนักปราชญ์อย่างเช่นพระอานนท์เลย การกระทำเช่นนั้นเหมือนพ่อค้าขายเข้มนำเข้มาขายแก่นายช่างผู้ทำเข้ม ช่างนำหัวเราะ พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนท์ว่า

“พระอานนท์ เธอหรือเรากันแน่ที่ควรจะเป็นพ่อค้าขายเข็ม ก็พระศาสดาเคยยกย่องเธอบ้างหรือว่า มีวิหารธรรม คือธรรมเป็นเครื่องอยู่ประจำเสมอด้วยพระองค์ แต่เราที่แหละพระศาสดายกย่องในท่ามกลางสงฆ์เสมอว่ามีธรรมเสมอด้วยพระองค์ เช่นเดียวกับที่ยกย่องพระสารีบุตรว่า สามารถแสดงธรรมได้เสมอด้วยพระองค์”

“ท่านผู้เจริญ” พระอานนท์กล่าวด้วยเสียงเรียบปกติ “อย่าคิดอะไรเลย สตรีส่วนมากเป็นคนโง่เขลา มักขาดเหตุผล พุดพล่อยๆ ไปอย่างนั้นเอง”

การที่พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนท์อย่างนั้น มิใช่เพราะท่านน้อยใจหรือเสียใจในการที่ภิกษุณีกล่าวดูหมิ่นท่าน แต่ท่านกล่าวด้วยคิดว่าคำพุดของท่านคงจะถึงภิกษุณี และเธอจะได้สำนึกตนแล้วกลับความเห็นเสีย การที่ภิกษุณีกล่าวเช่นนั้นเป็นการไม่สมควร จะเกิดโทษและทุกข์แก่เธอเอง ด้วยจิตคิดจะอนุเคราะห์อย่างนี้ พระมหากัสสปะจึงกล่าวอย่างนั้น

โดยความเป็นจริงแล้ว พระมหากัสสปะมีความสนิทสนมและกรุณาพระอานนท์ยิ่งนัก กล่าวกันว่าแม้พระอานนท์จะมีอายุย่างเข้าสู่วัยชราเกศาหงอกแล้ว พระมหากัสสปะก็เรียกท่านว่า “เด็กน้อย” อยู่เสมอ และพระอานนท์เล่าก็ประพาดิตนน่ารักเสียจริง

พระอานนท์เป็นองค์แทนธรรมรัตนะ

คราวหนึ่งมีพราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลว่าสำหรับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกนั้น เขาได้บูชาแล้วด้วยการถวายอาหารบ้าง ถวายเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้บ้าง เวลานี้เขาต้องการจะบูชาภิกษุผู้เป็นพหูสูตทรงธรรม เขาจึงทูลถามว่า ก็ใครเล่าเป็นพหูสูตทรงธรรม พระผู้มีพระภาครับสั่งให้พราหมณ์ไปถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อพราหมณ์ไปถาม ภิกษุทั้งหลายก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้เป็นพหูสูตทรงธรรมดังกล่าวนั้นคือพระอานนท์พุทธอนุชา พราหมณ์จึงได้นำจิ๋วไปถวายพระอานนท์เป็นการบูชาพระธรรม พระอานนท์จึงเป็นสาวกที่เป็นองค์แทนธรรมรัตนะ

กล่าวอีกปริยายหนึ่ง ผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรมโดยชอบ ไม่ดูแคลนธรรม ให้ความสำคัญแก่ธรรม ไม่เหยียบย่ำธรรม ถือว่าเป็นผู้บูชาพระธรรมโดยความหมายอย่างสูง แม้พระพุทธองค์ก็ทรงเคารพนับถือธรรม

ครั้งหนึ่งเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ได้ตื่นนอนคนเลี้ยงแพะชอบมาพักอาศัยเสมอซึ่งมีชื่อว่า “อชปาลนิโครธ” ทรงปริวิตกว่า ผู้ไม่มีที่พึ่งอยู่ลำบาก ผู้ไม่มีที่เคารพที่ยำเกรงก็อยู่ลำบาก ก็พระองค์จะถือใครเป็นที่เคารพยำเกรงได้ ทรงตรวจดูบุคคลทั้งหลายที่พระองค์จะพึงเคารพยำเกรง แต่ไม่ทรงเห็นใครที่เสมอด้วยพระองค์หรือยิ่งกว่าพระองค์ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาวิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ แต่ยังทรงตระหนักอยู่ว่า ผู้ไม่มีที่พึ่งที่เคารพยำเกรงย่อมอยู่ลำบาก พระองค์ควรจะมีใครหรืออะไรหนอเป็นที่เคารพ ในที่สุดก็ทรงมองเห็นพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้นแล ว่าเป็นธรรมที่ประณีตลึกซึ้ง ควรแก่การเคารพ พระพุทธองค์จึงทรงอธิษฐานพระทัย คือเอาธรรมเป็นที่เคารพแห่งพระองค์ พระธรรมจึงเป็นสิ่งที่สูงสุด แม้พระพุทธเจ้าเองยังต้องทรงเคารพ

กล่าวโดยรวบยอด พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์จะต่างกันก็แต่เพียงชื่อเท่านั้น ส่วนโดยเนื้อความแล้วเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แยกออกจากกันไม่ได้ เปรียบเหมือนแก้วหรือเพชรสามเหลี่ยมซึ่งอาศัยอยู่ในเม็ดเดียวกันนั่นเอง พระธรรมเป็นความจริงซึ่งเป็นอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎแห่งความจริงซึ่งมีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงค้นพบกฎแห่งความจริงนั้น แล้วนำมาตีแผ่ชี้แจงแสดงเปิดเผย พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมและรักษาศรัทธา ทรงธรรมไว้ และแสดงต่อๆ กันมา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก เหมือนผู้รับช่วงดวงประทีปสำหรับส่องทางแก่มวลมนุษยผู้สัจจรอยู่ในป่าแห่งชีวิตนี้

ครั้งหนึ่งพระอานนท์นั่งพักอยู่ ณ ที่พักกลางวัน ท่านมีความคิดขึ้นว่า พระศาสดาเคยตรัสเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าหลายพระองค์ เช่นเรื่องมารดาบิดาของพระพุทธเจ้าองค์นั้นๆ เรื่องกำหนดพระชนมายุ เรื่องการตรัสรู้ เรื่องสาวกสันนิบาต เรื่องอัครสาวก ตลอดถึงเรื่องอุปัฏฐาก แต่เรื่องอุโบสถของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ พระพุทธเจ้ายังมีได้ตรัสให้ทราบเลย อุโบสถของพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ จะเหมือนกับของพระศาสดาของเราหรือไม่ เมื่อท่านสงสัยดังนี้ จึงเข้าไปหาพระพุทธองค์ทูลถามข้อความนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า กำหนดอุโบสถของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน ส่วนโอวาทปาติโมกข์ คือพระโอวาทเป็นหลักของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์เหมือนกันทั้งสิ้น คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าวิปัสสี ทรงกระทำอุโบสถ ๗ ปีต่อ ๑ ครั้ง ทั้งนี้เพราะพระโอวาทที่ทรงประทานวันหนึ่งเพียงพอสำหรับ ๗ ปี ส่วนพระสิขีและพระเวสสภูสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำอุโบสถ ๖ ปีต่อ ๑ ครั้ง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากุสันธะ และโกนาคมะทรงกระทำปีละครั้ง พระกัณฐกตพลา ทรงกระทำทุกๆ ๖ เดือน ส่วนพระองค์เองทรงกระทำทุกๆ ๑๕ วัน เวลาที่ทำอุโบสถแตกต่างกันอยู่อย่างนี้ แต่พระโอวาทนั้นเหมือนกันทุกประการ ดังนี้

ตอนแรก ทรงแสดงหลักทั่วไปว่า

ตติกาขันธ์ คือความอดทน อดกลั้นต่ออารมณ์ที่มายั่วเย้าให้โลภ ให้โกรธ และให้หลง อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น จัดเป็นตบะธรรมที่ยอดยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็นบรมธรรม คือจุดหมายปลายทางแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้บวชแล้วแต่ยังเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนอยู่ หาชื่อว่าสมณะคือผู้สงบไม่

ตอนที่ ๒ ทรงวางแนวการสอนพระพุทธศาสนาว่า

ศาสนาของพระองค์สรรเสริญการไม่ทำความชั่ว และสรรเสริญการทำความดี ยกย่องการทำให้ผ่องใสสะอาด เพราะฉะนั้น ในการสอนธรรมพึงพุ่งเข้าหาจุดทั้งสามจุดนี้ พุดให้เขาเห็นโทษของความชั่ว ให้เห็นคุณของความดี และการทำให้ผ่องแผ้ว ประการหลังเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งพรหมจรรย์

ตอนที่ ๓ ทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ว่า

- ต้องไม่ว่าร้ายใคร คือเผยแผ่ศาสนาโดยไม่ต้องรุกรานใคร
- ต้องไม่เบียดเบียนชนเผ่าผู้ที่ไม่เชื่อถือ ไม่ข่มเหงใคร
- ต้องสำรวมระวังในสิกขาบทปาติโมกข์ สำรวมตนด้วยดี ทำตนให้เป็นตัวอย่างทางสงบ

- ต้องไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง พยายามรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งสมณะไว้
- ต้องอยู่ในที่สงบสงัด ไม่จู้จี้จ้านพลุกพล่าน
- ต้องประกอบความเพียรทางจิตอยู่เสมอ เพื่อละอกุศลธรรมที่ยังมีได้ละเพื่อบำเพ็ญกุศลที่ยังมีได้ทำให้เจริญ

โดยที่โอวาทปาติโมกข์ คือพระโอวาทที่เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เหมือนกัน และลงกันได้อย่างสนิทอย่างนี้เอง พระคันถรจนาจารย์ผู้รจนา คัมภีร์จึงได้กล่าวไว้โดยบุคคลาธิษฐานว่า

“เมื่อพระศากยมุนีเสวยข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา ในตอนเช้าแห่งวันเพ็ญ เดือนวิสาขะแล้ว พระองค์ได้นำถาดทองคำที่ใส่ข้าวมธุปายาสนั้นไปลอยเสียในแม่น้ำ เนรัญชรา ถาดนั้นลอยทวนกระแสน้ำไปหน่อยหนึ่ง แล้วจมลงไปซ้อนกับถาดของ พระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ เสียงดังกรีก พญานาคราชซึ่งนอนหลับเป็นเวลานานก็ตื่นขึ้น พลังนึกในใจว่า ‘เร็วจริง ยังนอนหลับไม่เต็มตื่นเลย พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง แล้ว’ มองดูถาดที่ลงไปซ้อนกันอยู่ครู่หนึ่งแล้วกลับไป พญานาคราชนี้จะตื่นขึ้น เฉพาะเวลาที่พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นเท่านั้น”

เรื่องนีถอดเป็นธรรมาธิฐานได้ความดังนี้

ถาดทองคำเปรียบด้วยพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่ว่าลอยทวนกระแส น้ำ นั้น หมายถึงลอยทวนกระแสจิตของคนธรรมดา สภาพจิตของคนมักไหลเลื่อนลงสู่ที่ต่ำ คืออารมณ์อันน่าใคร่ น่าพอใจ แต่ธรรมของพระพุทธองค์เน้นหนักไปในทาง ให้ฝึกฝนจิต เพื่อละความใคร่ ความพอใจ ความเมาต่างๆ จึงเรียกว่าทวนกระแส ดังที่พระองค์ทรงปรารภเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ และทรงดำริจะโปรดเวไนยสัตว์ว่า

“ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต มิใช่ วิสัยแห่งตรรก คือคิดเอาไม่ได้ หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรม ที่บัณฑิตพอจะรู้ได้ หนึ่งเล่า สัตว์ทั้งหลายส่วนมากยินดีในอาลัษ คือกามคุณ สัตว์ ผู้เห็นปานนั้นยากนักที่จะเห็นปฏิจาสัมุปบาทและพระนิพพาน ซึ่งมีสภาพบอกคินกิเลส ทั้งหมด ทำตัณหาให้สิ้น ดับทุกข์ เราจะพึงแสดงธรรมหรือไม่หนอ ถ้าแสดงไปแล้ว คนอื่นรู้ตามไม่ได้ เราก็จะพึงลำบากเปล่า โอ อย่าเลย อย่าประกาศธรรมที่เราได้บรรลุ แล้วเลย ธรรมนี้อันบุคคลผู้เพียบแปล้ไปด้วยราคะโทสะ จะรู้ได้โดยง่ายมิได้เลย บุคคล ที่ยังยินดีพอใจให้กิเลสย่อมจิต ถูกความมืดคือกิเลสหุ้มห่อแล้วจะไม่สามารถเห็นได้ ซึ่งธรรมที่ทวนกระแสจิต ละเอียดประณีตลึกซึ้ง เห็นได้ยากนี้”

ทรงดำริอย่างนี้แล้วจึงน้อมพระทัยไปเพื่อเป็นผู้อยู่สบาย ขวนขวายน้อย ไม่ปรารถนาจะแสดงธรรม ❀

๒๐

บุพพุปปการของพระพุทธอนุชา



ลำดับนั้น พระมหากุรุธาซึ่งฝังอยู่ในพระกมลอันบริสุทธิ์มาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่พระองค์ทรงปรารธนาพุทธภูมิ เพื่อขวนเวไนยสัตว์ให้ข้ามห้วงมหรณพคือความเกิด แก่ เจ็บ และตาย ได้เตือนพระทัยไว้ให้หวนรำลึกถึงพระปณิญาซึ่งพระองค์ทรงให้ไว้แก่โลก พระทัยกรุณาได้ทูลพระองค์ว่า

“ธรรมอันไม่บริสุทธิ์ที่คนมีมลทินคิดกัน ปราภฏอยู่ในแคว้นมคธนานมาแล้ว ขอพระองค์จงเปิดประตูเพื่อให้บุคคลเดินเข้าไปสู่แดนอมตะเถิด คนทั้งหลายต้องการฟังธรรม ซึ่งพระองค์ผู้ปราศจากมลทินได้ตรัสรู้แล้ว ขอพระองค์ผู้ไม่โสก มีปัญญาดี จงเสด็จขึ้นสู่ปราสาทซึ่งสำเร็จด้วยธรรม แล้วมองดูหมู่สัตว์ผู้ยังก้าวล่วงความโศกไม่ได้ ถูกชาติ ชราครอบงำคร่ำครวญอยู่ พระองค์เป็นประดุจผู้ยืนอยู่บนยอดเขา สามารถมองเห็นหมู่ชนได้โดยรอบ โปรดลูกขึ้นเกิดพระมหาวิระผู้ชนะสงครามภายในแล้ว พระองค์ผู้ประดุจนายกองเกรียนผู้สามารถนำสัตว์ให้ข้ามพ้นห้วงอันตราย พระองค์เป็นผู้ไม่มีหนี้ ขอจงเสด็จเที่ยวไปในโลกเถิด ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรมเถิด ผู้รู้ตามจักมีเป็นแน่แท้”

พระผู้มีพระภาคทรงตรวดูสัตว์โลกด้วยทิพพจักขุ ได้มองเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มี
รูปในจักขุคือกิเลสน้อยก็มี มากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี อินทรีย์อ่อนก็มี มีอาการดีบ้าง
อาการชั่วบ้าง ให้รู้ได้โดยง่ายบ้าง ให้รู้ได้โดยยากบ้าง เหมือนดอกบัว ๔ เหล่าในสระน้ำ
พระองค์จึงทรงปรารภกับพระองค์เองด้วยความกรุณาในหมู่สัตว์ว่า

“เราเปิดประตูมตธรรมแล้ว ผู้อยากฟังจงเงยโสตลงเถิด ที่แรกเราคิดว่าจะลำบาก
เปล่า จึงไม่คิดจะกล่าวธรรมที่ประณีตง่าย ๆ”

พญานาคนั้นเปรียบด้วยมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งโดยปกติหลับอยู่ด้วยกิเลสนิทรา เมื่อ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นและปลุกให้ตื่น ก็ตื่นชั่วระยะหนึ่ง และแล้วก็หลับต่อไป

สมัยหนึ่งพระอานนท์เข้าสู่ที่หลีกเร้น เพื่อหาความสงบโดยลำพังและตรีกตรอง
ธรรม ท่านคิดว่ากลิ่นหอมแห่งไม้ที่เกิดจากแก่นก็ดี เกิดจากรากก็ดี เกิดจากดอกก็ดี ล้วน
แต่ไปได้ตามลมเท่านั้น หานหอมหวานทวนลมไม้ กลิ่นอะไรหนอที่สามารถหอมฟุ้งไปได้
ตามลมและทวนลม เมื่อท่านไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ทูลถึงข้อสงสัยนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

“อานนท์ กลิ่นดอกไม้กลิ่นจันทน์ไม่สามารถหอมหวานทวนลมได้ แต่กลิ่นแห่ง
เกียรติคุณความดีงามของสัตบุรุษนั้นแล สามารถจะหอมไปได้ทั้งตามลมและทวนลม
คนดีย่อมมีเกียรติคุณฟุ้งจรไปได้ทั่วทุกทิศ กลิ่นจันทน์แดง กลิ่นอบุล กลิ่นดอกมะลิ
จัดว่าเป็นดอกไม้กลิ่นหอม แต่ยังสู้กลิ่นศีลไม่ได้ กลิ่นศีลยอดเยี่ยมกว่ากลิ่นทั้งหมด
อานนท์ ศีลนี้มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นผลเป็นอานิสงส์ อานนท์ เราเคยกล่าวกับ
ภิกษุทั้งหลายไว้ว่า ถ้าภิกษุหวังจะให้เป็นที่ยรักเคารพนับถือ เป็นที่ยกย่องของเพื่อน
พรหมจารีแล้วก็พึงเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยศีลเถิด” ดังนี้

จริงทีเดียว ที่พึงอันประเสริฐของกุลบุตรในศาสนานี้ก็ือศีล ซึ่งใครๆ ไม่อาจ
กล่าวพรรณนาอานิสงส์ให้หมดสิ้นได้ แต่บุคคลสามารถชำระมลทินของตนได้ด้วยน้ำคือ
ศีล อะไรเล่าจะสามารถระงับความร้อนภายในของสัตว์ในโลกนี้ ลมหรือ? ฝนหรือ?
จันทน์แดงหรือ? แสงจันทร์อันยอใยหรือ? เปล่าเลยสิ่งเหล่านั้นไม่สามารถทำให้ความ
เราร้อนภายในสงบลงได้ ศีลต่างหากเล่าสามารถช่วยให้บุคคลสงบเยือกเย็น กลิ่นอะไร
เล่าจะหอมเสมอด้วยกลิ่นแห่งศีลซึ่งสามารถฟุ้งไปได้ตามลมและทวนลม บันไดที่จะก้าว
ไปสู่ประตูสวรรค์และเข้าไปสู่นครคือนิพพาน เสมอด้วยบันไดคือศีลเป็นไม่มี พระราชา
ผู้ประดับด้วยมุกตามณียังไม่สง่างามเหมือนนักพรตผู้ประดับด้วยอาภรณ์คือศีล ศีลนี้
คอยกำจัดภัยคือการดิเตียนตนเองออกเสีย แล้วก่อให้เกิดความเอิบอิ่มร่าเริง ประหาร

โทษต่างๆ เป็นต้นเค้าแห่งคุณความดีต่างชนิด

ภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ หมดมลิน จะทรงบาตรจีวรก็ดูน่าเลื่อมใส การบรรพชาของภิกษุเช่นนั้นเป็นสิ่งมีผล ผู้มีศีลบริสุทธิ์ย่อมมีใจผ่องแผ้ว เพราะมองไม่เห็นทางแห่งการทุจริต เหมือนพระอาทิตย์กำจัดความมืดฉะนั้น ภิกษุผู้สง่างามอยู่ในป่าคือตบะ เพราะความสมบูรณ์ด้วยศีลเหมือนพระจันทร์สว่างอยู่กลางฟ้า มีรัศมีโชติช่วง เพียงแต่กลืนกายของภิกษุผู้มีศีลยังทำความปราโมชแก่ทวยเทพทั้งหลาย จะกล่าวไปถึงกลืนแห่งศีลเล่า ลักการะมีน้อย แต่ท่ายกทำแล้วในท่านผู้มีศีลย่อมอำนวยผลไพศาล เพราะฉะนั้น ท่านจึงเป็นเหมือนภาชนะสำหรับรองรับสักการะของทวยเทพ จิตของผู้มีศีลย่อมแล่นไปสู่พระนิพพานอันเยือกเย็นเต็มที

มนุษย์ผู้หลงใหลอยู่ในโลกียารมณ์ ผสมต่อความบันเทิงสุขอันสืบเนื่องมาจากความมีนเมาในทรัพย์สมบัติ ชาติตระกูล ความหรรษา พุ่มเฟียช ยศศักดิ์และเกียรติอันจอมปลอมในสังคม ที่อยู่อาศัยอันสวยงาม อาหารและเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ต้องใจอำนาจและความทะนงตน ทั้งหมดนี้ ทำให้บุคคลมีนัยน์ตาฝ้าฟาง มองไม่เห็นความงามแห่งพระสัทธรรม ความเมาในอำนาจเป็นแรงผลักดันที่มีพลังมากพอให้คนทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มีอำนาจยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้น พร้อมๆ กันนั้นมันทำให้เขาลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่แยแสต่อเสียงเรียกร้องของศีลธรรมหรือมนธรรมใดๆ มันค่อยๆ ระบายจิตใจของเขาให้ดำมืดไปที่ละน้อยๆ จนเป็นสีหมึก ไม่อาจมองเห็นอะไร ได้อีกเลย

หัวใจที่เราร้อนอยู่แล้วของเขา ถูกเร่งเร้าให้เราร้อนมากขึ้นด้วยความทะยานอยากอันไม่มีขอบเขต ไม่ทราบว่าจะไปสิ้นสุดลงที่ตรงไหน วัตถุอันวิจิตรตระการตานั่นช่วยเป็นเชื้อให้ความทะยานอยากไหมแรง กลายเป็นว่ายิ่งมีมากยิ่งขึ้นยิ่งอยากใหญ่ แม้จะมีเสียงเตือนและเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาว่าศีลธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมและคุ้มครองโลก แต่บุคคลผู้รับรู้และพยายามประคับประคองศีลธรรมมีน้อยเกินไป สังคมมนุษย์จึงวุ่นวายและกรอบเกรียมอย่างน่าวิตก

ด้วยเหตุนี้ ความพยายามต่างๆ ของมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติสุข จึงไม่อาจบรรลุจุดประสงค์นั้นได้ มีแต่ความวุ่นวายมากขึ้น เหนื่อยมากขึ้น ผลที่ได้รับไม่คุ้มเหนื่อย ถ้าเปรียบเทียบความพยายามเพื่อบรรลุสันติสุขนั้นเหมือนการค้า ก็เป็นการค้าที่ขาดทุนอย่างมาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์ได้เพิกเฉยต่อธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรม แสวงหาเกียรติและความมั่นคงโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมใดๆ ทั้งสิ้น

ความทุกข์ยากลำบากและความดิ้นรนต่างๆ ของเพื่อนมนุษย์ซึ่งกระเลื่อกระสนไปด้วยดวงใจที่ว้าวุ่นใญ่ความหวัง รวมทั้งตัวอย่างชีวิตแห่งผู้ทุจริตคดโกงแล้วประสพภัยพิบัติในบั้นปลาย น่าจะเป็นบทเรียนที่ดียิ่ง แต่บุคคลผู้มุ่งแต่ความสุขความสำราญของตน ย่อมไม่อาจมองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้ ก็พระอานนท์นี่เองเป็นผู้อำนวยความสุขความสะดวกแก่ภิกษุในพุทธธรรมานุสมัยคือกาลเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มาจนกระทั่งบัดนี้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจีวรกล่าวคือเครื่องนุ่งห่มของสมณะ

เดิมทีเดียว พระตถาคตเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสาวกมีผ้าได้เพียง ๓ ผืนเท่านั้น คือจีวร สบง และสังฆาฏิ ผ้า ๒ ชั้นสำหรับห่มหนาว อย่างละผืนๆ จะมีมากกว่านี้ไม่ได้ ถ้าจะมีผืนใหม่ ต้องสละผืนเก่าไปทำอย่างอื่น เช่นเป็นผ้าปูลาดเตียงหรือทำเพดาน ทั้งนี้เพื่อให้ภิกษุสาวกไม่สะสมจีวรไว้เกินจำเป็น และเป็นสัญลักษณ์แห่งผู้มกน้อยสันโดษ อยู่อย่างเบาสบาย ประพฤติตนดุจสุกฤษามีบาตรและจีวรเป็นเสมือนปีกทั้งสอง อาจโผบินไปในเวหาตามต้องการ หรือเหมือนเนื้อในป่าที่เยวไปได้ตามปรารถนา ไม่ถูกผูกมัดด้วยบ่วงคือบริหารเครื่องกังวลใดๆ

แต่พระผู้มีพระภาคทรงเป็นการณวสิกบุคคล ผู้กระทำทุกๆ อย่างตามสมควรแก่เหตุผลและความจำเป็น จึงทรงผ่อนผันสิกขาบทบัญญัติอยู่เสมอ

คราวหนึ่ง พระอานนท์ได้จีวรพิเศษมา ที่เรียกว่าอติเรกจีวร หมายถึงจีวรที่นอกเหนือจากผ้า ๓ ผืนดังกล่าวแล้ว เนื่องจากท่านมีความเคารพเลื่อมใสและรักในพระสารีบุตรมาก จึงประสงค์ถวายจีวรนั้นแก่พระสารีบุตร แต่เวลานั้นพระสารีบุตรไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น จะเก็บจีวรไว้ได้อย่างไร เพราะมีบัญญัติห้ามเก็บอติเรกจีวรไว้ พระอานนท์จึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

“อานนท์” พระศาสดาตรัส “เวลานี้สารีบุตรอยู่ที่ไหน?”

“อยู่ที่เมืองสาเกตพระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล

“ประมาณกี่วัน สารีบุตรจึงมาถึงที่นี่?”

“ประมาณ ๑๐ วัน พระเจ้าข้า”

“ถ้าอย่างนั้น เธอจงรับไว้เถิด รอคอยสารีบุตร” พระศาสดาตรัส

และแล้วพระพุทธองค์รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงผ่อนผันพุทธบัญญัติด้วยพระพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเก็บอติเรกจีวรไว้ได้อย่างมากเพียง ๑๐ วัน ถ้าเกินกว่านั้น จีวรนั้นภิกษุต้องสละเสีย มิฉะนั้นเธอจะต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะถ้าไม่สละของ ย่อมไม่สามารถปลดเปลื้องอาบัติได้”

พระสารีบุตรมาทันทตามกำหนดจะล่วง ๑ วัน เป็นอันว่าพระอาณนที่ได้ถวายจีวรแก่พระอัครสาวกเบื้องขวาได้สมประสงค์

กระทั่งปัจจุบันนี้ พระสงฆ์สาวกของพระศาสดาก็ยังปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติเรื่องนี้อยู่ เมื่อท่านได้จีวรพิเศษมา ถ้าง่วง ๑๐ วันแล้วท่านก็สละให้ภิกษุอื่นไป หรือให้สามเณรก็ได้ และต้องแสดงอาบัติด้วยที่เปลอเก็บจีวรพิเศษไว้เกิน ๑๐ วัน

มีวิธีการดังนี้ ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรนำจีวรนั้นออกมาหนึ่งคูกเข้าประนมมือ ภิกษุอีกรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับก็นั่งในท่าเดียวกัน ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรวางจีวรไว้ระหว่างแขนพับมือคงประนมอยู่แล้วกล่าวว่า

“จีวรผืนนี้ของข้าพเจ้าเก็บไว้เกิน ๑๐ วัน จำเป็นต้องสละ ข้าพเจ้าขอสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” เสร็จแล้วตามมรรยาทภิกษุผู้รับก็จะถวายคืนโดยกล่าวว่า “จีวรผืนนี้เป็นของข้าพเจ้าแล้ว แต่ข้าพเจ้าขอถวายแก่ท่าน ท่านจะใช้สอยหรือจะให้ใคร หรือจะอย่างไรก็แล้วแต่ท่านจะเห็นสมควร” เสร็จแล้วมอบจีวรคืนแก่ภิกษุรูปที่เป็นเจ้าของเดิม

คราวนี้ถึงเวลาที่ภิกษุเจ้าของจีวรจะแสดงอาบัติ ท่านจะนั่งประนมมือคุกเข่าอยู่ท่าเดิม กล่าวว่า “ข้าพเจ้าต้องอาบัติเกี่ยวกับของที่ต้องสละ (นิสสัคคิยะ) ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเรื่องนี้ คือยอมรับสารภาพผิด”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งจะถามว่า “ท่านเห็นหรือ?” ภิกษุผู้แสดงอาบัติตอบว่า “เห็น” ผู้รับการแสดงจะบอกว่า “ถ้าอย่างนั้น ท่านจงตั้งใจสำรวมระวังต่อไป” ภิกษุผู้แสดงจะให้คำมั่นว่า “จะตั้งใจสำรวมระวังต่อไป”

แต่มีวิธีการที่จะเก็บจีวรไว้ได้ตลอดไป โดยไม่เป็นอาบัติและไม่ต้องเสียสละอยู่อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า “วิกัป” ภิกษุเมื่อได้จีวรพิเศษมาจำนวนเท่าใดก็นำออกมาแสดงให้ภิกษุรูปหนึ่งรับทราบ และบอกว่าท่านยินดีเสียสละจีวรและผ้าเหล่านี้ให้ภิกษุอื่นได้ใช้ ตามทางวิชาการเรียกว่า วิกัป หมายความว่าทำให้เป็นของ ๒ เจ้าของ มิใช่เป็นสิทธิของท่านแต่เพียงผู้เดียว ภิกษุรูปอื่นจะรับทราบและมอบให้เจ้าของเดิมเก็บไว้ตลอดไป เป็นวิธีการที่งดงามมาก ไม่มีอะไรน่าตำหนิเลย

พระพุทธอนุชาได้ทึ่งมรดกเรื่องนี้ไว้ให้ภิกษุทั้งหลายในกาลต่อมาได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล ช่วยให้สะดวกสบายขึ้นมากทีเดียว ควรที่ปัจจุมาชนตาชนจะพึงระลึกถึงบุพพุตการข้อนี้อย่างพระอาณนทมหาเถระ แม้คฤหัสถ์ก็ควรน้อมระลึกถึงพระคุณข้อนี้ของพระพุทธอนุชา ที่ท่านได้เปิดประตูไว้สำหรับผู้มีศรัทธาได้ทำบุญด้วยจีวรตามปรารถนาทราบเท่าทุกวันนี้

การที่พระตถาคตเจ้าทรงพระพุทธานุญาตเรื่องนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพระมหากรุณา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะความดีงามของพระอานนท์ที่กระทำทุกอย่างเพื่อพระองค์ และเพื่อความอยู่ยั่งยืนแห่งพระศาสนา

คุณธรรมของผู้น้อย เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ใหญ่ให้โอนอ่อนผ่อนตาม สมแล้วที่มีคำกล่าวว่า

เอาชนะผู้สูงศักดิ์ด้วยความอ่อนน้อม

เอาชนะผู้ต่ำต้อยด้วยการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ

เอาชนะศัตรูด้วยการยุให้แตกความสามัคคี

เอาชนะสตรีด้วยการหวานล่อมคำหวานให้เกิดความสงสารและเห็นใจพร้อมด้วยคำมั่นสัญญาที่ชวนฟัง

จริงที่เดียว ความรักของสตรีมักจะเข้าทางหู ส่วนความรักของบุรุษมักจะเข้าทางตา ด้วยเหตุนี้ สตรีที่รูปร่างงามจึงได้เปรียบอยู่มาก ในด้านการเรียกร้องความสนใจจากบุรุษเพศ คำกล่าวที่ว่า

“นกโกกิลามีเสียงเป็นสำคัญ นารีมีรูปเป็นสำคัญ วิชาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุรุษ และนักพรตมีความอดทนเป็นสำคัญ” นั้นยังเป็นความจริงที่ค้านได้โดยยากอยู่

ด้วยเหตุนี้กระมัง สตรีทั้งหลายจึงทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์ กำลังกาย และกำลังปัญญา เพื่อตกแต่งร่างกายให้สวยงามชวนมองอยู่เสมอ รวมทั้งประดิษฐ์คิดค้นแบบและสีของเสื้อผ้าแพรพรรณ สรีราภรณ์ต่างชนิด เธอจะรู้สึกเศร้าและหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวเหลือหลายเมื่อประจักษ์ว่านายน์ตาเธอมิได้หวาน ใบหน้าของเธอมิได้งามผุดผาด ทรวดทรงมิได้อรชร แต่เธอหาเฉลี่ยใจไม่ว่า ชายที่ปองหมายเธอจะเลียงเธอเพราะเธอสวยงาม เขาเลียงเธอและปองหมายเธอเหมือนสัตว์เลียงที่มีลักษณะต้องตาเขาเท่านั้น ความดีหรือคุณธรรมภายในต่างหากเล่าที่เป็นสิ่งเชิดชูคุณค่าของเธอให้สูงเด่น โสภณิแม้จะมีความสวยสักปานใด ก็หาใครตั้งใจเลียงจริงไม่ ความสวยเหมือนดอกไม้ซึ่งย่อมมีวันเหี่ยวแห้งโรยรา แต่ความดีเป็นสิ่งที่ไม่จืด รสแห่งความดีงามเป็นรสที่ไม่รู้จักจืดจาง คอยผูกมัดรัดรั้งดวงจิตให้กระชับแน่นจนสุดที่จะถ่วงถอน จงแต่งเรือนกายแต่พอดูงามแล้วเอาเวลาที่เหลือมาแต่งเรือนใจกันบ้างเถิด บ้านเรือนที่ดูแต่ภายนอกสะอาดสวยงาม น่าอาศัย แต่เมื่อเปิดประตูเข้าไปดูภายในมองเห็นสิ่งโสโครกรุ่งรังจะนำพักผ่อนนอนหลับได้ไหน ตรงกันข้ามแม้จะมองดูภายนอกไม่สะดุดตา แต่ภายในสะอาดเรียบร้อย ย่อมเป็นเรือนที่น่าอยู่น่าอาศัยกว่าฉันใด เรือนกายกับเรือนใจก็ฉันนั้น

บุรุษผู้ยอมปล่อยให้ความรักเข้าทางตา ย่อมตาบอด และยังทำให้หูพลอยหนวกไปด้วย มองไม่เห็นเจตนาดีของเพื่อนสนิท ไม่ได้ยินเสียงของมิตรสหาย เมื่อเขาสืบตาค้นอีกครั้งหนึ่ง ก็มักจะมองเห็นเทพธิดาของเขาแปรรูปเป็นยักษ์ฉنیไปเสียแล้ว

ส่วนสตรีที่ปล่อยให้ความรักเข้าทางหู หูของเธอก็หนวกไปสิ้นสำหรับญาติและมิตรผู้หวังดี เธอได้ยินแต่เสียงพร่ำรำพันสัญญารักต่างๆ แห่งชายที่ตนหลงเท่านั้น ตาของเธอก็พลอยฝ้าฟางไปด้วย เธอหาว่าผู้ที่มีความสุจริตใจน้อย มักจะมั่งคั่ง ร่ำรวยและมากไปด้วยคำหวาน แต่ผู้ที่พูดพ้อประมาณ ให้คำมั่นสัญญาแต่พอฟัง นั้นต่างหากที่มีความสุจริตใจอยู่จริง ๆ ชาติคุณเป็นชาติที่แยกได้ยาก วิจิตรฉายได้ยากกว่าชาติใดๆ ในโลกนี้ มีคนอยู่เป็นจำนวนมากอยากจะเรียนรู้เรื่องชีวิตให้จบ แต่เขาเหล่านั้นมักจะจบชีวิตไปก่อนเสมอ ชีวิตเป็นเรื่องยากและสับสน พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ชีวิตเป็นของยาก” ผู้สามารถสร้างความยุ่งแห่งชีวิตให้เข้าระเบียบได้มีจำนวนน้อย กล่าวโดยเฉพาะชีวิตของมนุษย์ยิ่งยุ่งยากสับสนขึ้นทุกที มนุษย์ยอมเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้เสียแล้ว เมื่อยอมเป็นทาสของสังคม และสังคมนั้นมีแต่ความฟุ้งเฟ้อ หรุหระ ความหรุหระเหล่านั้นย่อมได้มาด้วยเงิน เขาจึงต้องยอมเป็นทาสของเงินตราอีกด้วย เงินตรานั้นโดยธรรมชาติเป็นเหมือนทาสที่ทั้งซื้อและโกง แล้วแต่จะใช้ให้ทำอะไร มันทำทั้งนั้น ใช้ให้ทำดีก็ทำ ใช้ให้ทำชั่วก็ทำ จ้างไปฆ่าคนก็ไป โดยไม่มีการคัดค้านโต้แย้งใดๆ เลย เมื่อเงินตรามันเป็นทาสที่ทั้งซื้อและโกงอยู่อย่างนี้ ใครยอมให้ทาสคนนั้นมาเป็นนาย ยอมอยู่ใต้อำนาจของมัน เขาจะโง่สักเพียงใด

พระตถาคตเจ้าเคยเรียกเงินตราว่า “อสรพิษ” ดังเรื่องต่อไปนี้

ท้องฟ้าเริ่มสาง แสงสีขาวสาดทาบทับเป็นแนวยาวทางบูรพทิศ อากาศแรกรุ่งอรุณ เย็นฉ่ำ พระพายรำเพยแผ่ว หอบเอากลิ่นบุปผชาติในเขตนารามไปตามกระแสระยริน เสียงไก่ป่าขันอยู่เจื้อยแจ้วเคล้ามาตามสายลมวิเวกวังเวง น้ำค้างถูกสลัดลงจากใบไม้ เมื่อพระพายพัดผ่าน กระแทกกับใบไม้เหลือซึ่งหล่นร่วงลงแล้วดังเปาะแปะๆ เขตนารามเวลานี้ตื่นตัวแล้วอย่างสงบ ประหนึ่งบุรุษผู้มีกำลังตื่นแล้วจากนิทรารมณ์ แต่ยังนอนเฉยอยู่ไม่ไหวกาย

พระมหาสมณะเอกอัครบุรุษรัตน์อดมด้วยบุญญาธิการ และมหากรุณาต่อสัตว์สัตว์ ประทับหลับพระเนตรนิ่ง ส่งชายคือพระญาณให้แผ่ไปทั่วจักรวาลโลกธาตุ ตรวจดูอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์อันพระองค์พอจะโปรดได้ เช้าวันนั้นชานาผู้นำสงสารได้เข้ามาสู่พระญาณของพระองค์

พออรุณเบิกฟ้า พระศาสดามีพระพุทธรูปบูชาอันเป็นที่ปัสสาสนะ ตามเสด็จออกจากเขตวนารามด้วยพุทธลีลาอันประเสริฐ ป้ายพระพักตร์สู่บริเวณนาของบุรุษผู้นำสงสารนั้น

อีกมุมหนึ่ง กลิกรผู้ยากไร้ตื่นขึ้นแต่เช้าตรู่ บริโภคอาหารซึ่งมีเพียงผักตองและข้าวแดงพอประทังหิว แล้วนำโคคู่ออกจากคอก แบกไถถือหม้อน้ำออกจากบ้านสู่บริเวณนาเช่นเดียวกัน

พระตถาคตเจ้าหยุดยืน ณ บริเวณไถๆ ที่เขากำลังไถนาอยู่นั้น เขาเห็นพระศาสดาแล้วพักการไถไว้มาถวายบังคม พระศาสดาได้ตรัสอะไรกับเขาเลย กลับเหลียวพระพักตร์ไปอีกด้านหนึ่ง ทอดทัศนากการตรงดิ่งไปยังจุดๆ หนึ่งแล้วตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เธอจงดูเถิด นัสนิสรพิษ เธอเห็นไหม?”

“เห็น พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล

เพียงเท่านั้นแล้วพระพุทธรูปก็เสด็จต่อไป

ชาวนาได้ยินพระพุทธรูปดำรัสตรัสกับพระอานนท์แล้ว คิดว่าเราเดินไปมาอยู่บริเวณนี้เสมอ ถ้าอสรพิษมีอยู่ มันอาจจะทำอันตรายแก่เรา อย่าปล่อยไว้เลย ฆ่ามันเสียเถิด คิดแล้วเขาก็นำปฏักไปเพื่อตุง แต่กลับมองเห็นงูเงินเป็นจำนวนมากวางกองรวมกันอยู่ เขาดีใจเหลือเกิน ยกมือขึ้นเหนือเศียร น้อมนมัสการพระพุทธรูปองค์ที่โปรดประทาน ขุมทรัพย์ให้ “นี่หรืออสรพิษ” เขาคิดอยู่ในใจ “พระพุทธรูปองค์ตรัสเป็นปริศนาแบบสมณะเท่านั้นเอง ที่แท้พระองค์คงตั้งพระทัยเสด็จมาโปรดเรา” แล้วเขาก็นำงูเงินนั้นไปเอาฝุ่นกลบไว้ แล้วไถนาต่อไปด้วยดวงใจเบิกบาน

พระศากยมุนีเมื่อคล้อยไปหน่อยแล้ว จึงผินพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เราเรียกงูเงินนั้นว่าอสรพิษ วันนี้เองมันจะกัดบุรุษผู้นั้นให้มีอาการสาหัสปางตาย ถ้าไม่ได้เราเป็นที่พึ่ง เป็นพยาน เขาจะต้องตายเป็นแน่แท้” ตรัสอย่างนี้แล้วไม่ยอมตรัสอะไรต่อไปอีก ❖

๒๑

ความอัศจรรย์แห่งธรรมวินัย



ย้อนหลังไปเพียงเล็กน้อย จากเวลาที่พระศาสดาตรัสกับพระอานนท์เรื่องอสรพิษ

ปัจฉิมยามแห่งราตรี ฝนซึ่งตกหนักมาแต่ปฐมยาม ได้เริ่มสร้างซาลงบ้างแล้ว ทวยนาครกำลังล่องเข้าสู่นิทรารมณอันสนิท ใครจะนึกบ้างว่าในยามนี้มีมนุษย์กลุ่มหนึ่ง กำลังทำความพยายามเข้าไปสู่พระนคร เพื่อทรมัยสมบัติซึ่งตนมิได้ลงแรงหามาเลย ถูกแล้วเขามีอาชีพเป็นโจร ประตุมืองปิดสนิทมียามรักษาการณ์แข็งแรง เขาประชุมปรึกษากันตั้งแต่ปฐมยามว่าจะหาทางเข้าพระนครได้โดยวิธีใด ในที่สุดเมื่อใกล้ปัจฉิมยามเข้ามา เขาจึงตกลงกันว่าจะต้องเข้าไปทางท่อระบายน้ำ คิณนั้นพวกเขามีได้นอนเลย

จริงทีเดียว บุคคลผู้หลับน้อยตื่นนาน หรือบางทีมิได้หลับเลยในราตรีนั้นมีอยู่ ๕ จำพวกคือ

๑. หญิงผู้ปฏิบัติช้าย หวังให้เขาชม
๒. ชายผู้ปฏิบัติหญิง รำพึงถึงเธอด้วยดวงจิตที่จดจ่อ
๓. โจรมุ่งหมายทรัพย์ของผู้อื่น หาทางจะขโมยหรือปล้น
๔. พระราชากังวลด้วยพระราชภารกิจ
๕. สมณะผู้ทำความเพียรเพื่อละกิเลส

หญิงชายปฏิบัติ
โจรมุ่งหมายทรัพย์สม-
ราชันกิจกังวล
พระอยากละกิเลสพ้น

หวังชม ชื่นนา
บัดปล้น
มากอยู่
หลับน้อย ตื่นนาน

บุคคล ๓ ประเภทหลัง คือโจร พระราชา และสมณะนั้น แม้จะหลับน้อย แต่เมื่อถึงเวลาที่จะหลับ คือสิ้นภาระหน้าที่แล้วก็สามารถหลับได้อย่างง่ายดายและสงบ แต่ ๒ ประเภทแรกก็ เมื่อยังไม่หลับก็ยากที่จะข่มตาหลับลงได้ เมื่อหลับก็ไม่ได้สนิท คอยพลิกฟื้นตื่นผวาอยู่รำไป เต็มไปด้วยความกระสับกระส่ายกระวนกระวายรุ่มร้อน ภาพแห่งคนรักคอยแต่ฉายเข้ามาในความรู้สึกตลอดเวลา ความรักเป็นความร้ายที่เกี่ยวทรมาณคนทั้งโลกให้บอบช้ำตรอมตรม

โจรพวกนั้นเข้าไปในท่อน้ำได้สำเร็จสมประสงค์ แล้วทำลายอุโมงค์ในตระกูลที่มั่งคั่งตระกูลหนึ่ง ได้แก้วแหวนเงินทองไปเป็นจำนวนมากพร้อมทั้งถุงเงินด้วย ก็นำไปแบ่งกัน ณ ที่แห่งหนึ่ง แต่บังเอิญเขาได้ลืมถุงเงินไว้ เพราะมีของอื่นมากหลายจนนำไปแทบจะไม่หมด

เมื่อเจ้าของทรัพย์ตื่นขึ้น ทราบเหตุในตอนเช้า จึงออกติดตาม และมาพบร่องรอยตรงที่โจรแบ่งของกัน แล้วตามรอยของชาวนาคนั้นไป พอดีรอยเท้าไปหยุดลงที่กองฝุ่น เขาลองเขี่ยดูก็ปรากฏถุงเงินมากมายจึงแน่ใจว่าชาวนาซึ่งกำลังไถนาอยู่นั้นเป็นโจรช่วยกันตีเสียจนบอบช้ำ แล้วนำตัวไปถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาทรงทราบเรื่องราว แล้วรับสั่งให้ประหารชีวิต ราชบุรุษเขียนเขาด้วยหวายครึ่งละหลายๆ เส้น แล้วนำไปสู่ตะแลงแกง

ในขณะที่กำลังถูกนำไปสู่ที่ฆาตกรรม เขาพร่ำอยู่เรื่องเดียวคือข้อความที่พระศาสดาตรัสกับพระอานนท์ “ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นอสรพิษไหม?” “เห็นพระเจ้าข้า” เมื่อถูกเขียนด้วยหวาย เขาก็พูดคำนี้ “ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นอสรพิษไหม?” “เห็นพระเจ้าข้า” จนราชบุรุษประหลาดใจ จึงถามข้อความนั้น เขาบอกว่า ถ้านำเขาไปเฝ้าพระราชา เขาจะบอก ราชบุรุษนำตัวไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสว่า

“ดูก่อนกสกะ เพราะเหตุไรเธอจึงกล่าวพระดำรัสแห่งพระศาสดาและพระพุทธรูปของอานนท์?”

“ทเวะ” เขาทูล “ข้าพระองค์มิได้เป็นโจร แต่ข้าพระองค์เป็นคนทำนาหาเลี้ยงชีพ

โดยสุจริต” แล้วเขาก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้พระราชาทรงทราบ

จอมเสนาแห่งแคว้นโกศลสดับคำนั้นแล้ว ทรงดำริว่า ชายผู้นี้อ้างเอกอัครบุรุษรัตน์ คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพยาน การลงโทษบุรุษเห็นปานนี้โดยมิได้สอบสวนให้แน่นอน อาจเป็นเหตุให้เราต้องเสียใจไปจนตลอดชีวิต ทรงดำริอย่างนี้แล้ว จึงรับสั่งให้คุมบุรุษผู้นั้นไว้ก่อน

เย็นวันนั้นพระองค์เสด็จไปเฝ้าพระศาสดา และให้นำชาวบ้านนั้นไปด้วย เมื่อถวายบังคมแล้ว จึงทูลถามว่า

“พระองค์ผู้เจริญ เข้าวันนี้พระองค์และพระคุณเจ้าอาณนทเสด็จไปที่นาของชายผู้นี้หรือ?”

“อย่างนั้น มหาบพิตร” พระศาสดาทรงตอบ

“พระองค์ได้ทรงเห็นอะไรบ้าง พระเจ้าข้า” พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถาม

“เห็นถุงเงิน มหาบพิตร”

แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงเล่าเรื่องทั้งหมด ตรงกับชานาเล่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทราบเรื่องนี้ ทรงสลดสังเวชพระทัย กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลก ข้าพระองค์รู้สึกเสียใจและไม่สบายใจมาก ที่สั่งลงโทษบุรุษผู้นี้โดยที่เขาไม่มีความผิดเลย ถ้าเขาถูกประหารชีวิต และข้าพระองค์มาทราบภายหลังว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ข้าพระองค์คงจะต้องเสียใจไปตลอดชีวิต พระองค์ไม่เพียงแต่เป็นที่พึ่งของบุรุษผู้นี้เท่านั้น แต่ทรงอนุเคราะห์ข้าพระองค์ให้พ้นจากบาปอีกด้วย ข้าแต่พระจอมมุนี พระองค์ช่างอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของโลกโดยแท้” ตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ชบพระเศียรลงแทบพระยุคลบาทของพระศาสดา ทรงจุมพิตพระบาทของพระพุทธองค์ด้วยความเลื่อมใสอย่างสูง ซึ่งพระองค์มักทรงกระทำเสมอเมื่อไปเฝ้าพระศาสดา

พระตถาคตเจ้าทรงปลอบให้พระราชาเบาพระทัย ด้วยพระพุทธดำรัสเป็นอเนกปริยาย ตอนสุดท้ายตรัสว่า

“มหาบพิตร คฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเกียจคร้าน ๑ พระราชาทรงประกอบกรณียกิจโดยมิได้พิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนเสียก่อน ๑ บรรพชิตไม่สำรวม ๑ ผู้อ้างตนว่าเป็นบัณฑิตแต่มักโกรธ ๑.. ๔ จำพวกนี้ไม่ดีเลย

มหาบพิตร กรรมอันใดที่ทำไปแล้วต้องเดือดร้อนใจภายหลัง ต้องมีหน้าข่มด้วยน้ำตา เสวยผลแห่งกรรมนั้น ตถาคตกล่าวว่ากรรมนั้นไม่ดี ควรเว้นเสีย

มหาบพิตร นานมาแล้วมีพระราชพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า ‘ปิงคละ’ ทวยนาครถวายสร้อยพระนามให้ว่า ‘อภินนทรผู้มีพระเนตรไม่ดำ’ หมายความว่าทรงดูร้าย และประกอบราชกิจโดยมิได้ทรงพิจารณา สั่งฆ่าประหารคนโดยมิได้พิจารณาให้รอบคอบ จนเป็นที่เกลียดชังของคนทั้งหลาย เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ ขาวนาครต่างขึ้นชมโลมโนสเล่นมหรสพ ๗ วัน ๗ คืน ยกธงทิวตามประทีปโคมไฟหลากสี มีการเล่นเต้นร่าอย่างเบิกบานใจ ในท่ามกลางความบันเทิงนั้นเอง คนเฝ้าประตูคนหนึ่งไปยืนเกาะบานประตูร้องไห้อยู่ เมื่อถูกคนทั้งหลายซักถามถึงสาเหตุที่ร้องไห้ เขาตอบว่า เขาร้องไห้เพราะพระราชอาภินนทรสิ้นพระชนม์นั่นเอง เขากลัว กลัวว่าพระองค์เสด็จไปสู่ยมโลกแล้วจะไปทำทารุณกรรมต่างๆ จนยมบาลเอาไว้มิไหว แล้วจะส่งกลับขึ้นมาก่อความสงบสุขในโลกนี้อีก เขาคิดไปอย่างนี้แล้วจึงร้องไห้ หาได้ร้องไห้เพราะความเสียใจหรือจงรักภักดีไม่

มหาบพิตร เมตตากฤณาเป็นพรอันประเสริฐในตัวตนุษย์”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงบันเทิงด้วยพระธรรมเทศนาของพระศาสดาเป็นที่ยิ่งยงสนทนาต่อไปอีกครู่หนึ่งแล้วถวายบังคมลากลับ ส่วนชายชาวนาผู้หนึ่งส่งกระแสจิตไปตามพระดำรัสของพระศาสดา สามารถถอนสังโยชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการได้ สำเร็จโสดาปัตติผลเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ด้วยประการฉะนี้

แม้จะทรงมีพระทัยกรุณาประดุจห้วงมหรณพก็ตาม แต่พระบรมศาสดาทรงรังเกียจอย่างยิ่งซึ่งบุคคลผู้ไม่บริสุทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสาวกที่ทรงเพศเป็นภิกษุ มีเรื่องสาธกดังนี้

วันหนึ่งเป็นวันอุโบสถ พอพระอาทิตย์ตกดิน พระสงฆ์ทั้งมวลก็ประชุมพร้อมกัน ณ อุโบสถาคาร เพื่อฟังพระโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงเองทุกกึ่งเดือน พระมหาสมณเจ้าเสด็จสู่โรงอุโบสถ แต่ประทับเฉยอยู่หาแสดงพระโอวาทปาติโมกข์ไม่ เมื่อปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว พระอานนท์พุทธอนุชา จึงนั่งคุกเข่าประนมมือ ถวายบังคมแล้วกราบทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว ภิกษุทั้งหลายคอยนานแล้ว ขอพระองค์โปรดทรงแสดงปาติโมกข์เถิด”

แต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงเฉยอยู่ เมื่อมัชฌิมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้วพระอานนท์ก็ทูลอีก แต่ก็คงประทับเฉย ไม่ยอมทรงแสดงพระโอวาทปาติโมกข์ เมื่ออย่างเข้าสู่ปัจฉิมยามพระอานนท์จึงทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ปฐมยามและมัชฌิมยามล่วงไปแล้ว กาลเวลาย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม ภิกษุทั้งหลายคอยนานแล้ว ขอพระองค์อภัยความอนุเคราะห์แสดงโอวาทปาติโมกข์เถิด”

พระมหามุนีจึงตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ ในขุมหม่นนี้ภิกษุผู้ไม่บริสุทธิ์มีอยู่ อานนท์ มิใช่ฐานะที่ตถาคตจะแสดงปาติโมกข์ในที่ท่ามกลางบริษัทอันไม่บริสุทธิ์” ตรัสอย่างนี้แล้ว ก็ประทับเฉยต่อไป

พระมหาโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้าย นั่งเข้าฌานตรวจดูว่าภิกษุรูปใดเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ อันเป็นที่รังเกียจของพระศาสดา เมื่อได้เห็นแล้ว จึงกล่าวขึ้นท่ามกลางสงฆ์ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท่านออกไปเสียเถิด พระศาสดาเห็นท่านแล้ว” แม้พระมหาเถระจะกล่าวอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง ภิกษุรูปนั้นก็ยังไม่ยอมออกไปจากขุมหม่นสงฆ์ พระมหาโมคคัลลานะ จึงลุกขึ้นแล้วดึงแขนภิกษุรูปนั้นออกไป เมื่อภิกษุรูปนั้นออกไปแล้ว พระอานนท์จึงทูลให้แสดงปาติโมกข์อีก พระศาสดาตรัสว่า

“อัครจริยจริง โมคคัลลานะ หนักหนาจริง โมคคัลลานะ เรื่องไม่เคยมีได้มีขึ้นแล้ว โยมบุรุษผู้นั้นถึงกับต้องกระชากออกไปจากหมู่สงฆ์ เธอช่างไม่มีหิริโอตตปะสำราจ ตนเองเสียเลย ภิกษุทั้งหลาย เป็นอฐานะ เป็นไปไม่ได้ที่ตถาคตจะพึงทำอุโบสถแสดงปาติโมกข์ท่ามกลางขุมหม่นสงฆ์ที่ไม่บริสุทธิ์ แม้จะมีเพียงรูปเดียวก็ตาม ภิกษุทั้งหลาย โยมบุรุษผู้นั้นจะทำให้เราลำบากใจ ภิกษุทั้งหลายเราขอประกาศให้เธอทั้งหลายทราบ ว่าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เราตถาคตจะไม่ทำอุโบสถแสดงปาติโมกข์อีก ขอให้ภิกษุทั้งหลาย ทำกันเอง”

แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงแสดงความอัศจรรย์แห่งธรรมวินัย ๘ ประการเปรียบด้วยความอัศจรรย์แห่งมหาสมุทรดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรย่อมลึกลงตามลำดับ ลาดลงตามลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนภูเขาขาด ฉนฺได ธรรมวินัยนี้ก็ฉนฺนนั้น มีการศึกษาตามลำดับการปฏิบัติตามลำดับการบรรลุตามลำดับ ลุ่มลึกลงตามลำดับฯ

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรแม้จะมีน้ำมากอย่างไร ก็ไม่ล้นฝั่ง คงรักษาระดับไว้ได้ ฉนฺได พระธรรมวินัยก็ฉนฺนนั้น ภิกษุสาวกเราอย่าอย่าปล่อยให้ดลิกขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้จะต้องลำบากถึงเสียชีวิตก็ตาม

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรย่อมขัดสาดซากศพที่ตกลงไปขึ้นฝั่งเสีย ไม่ยอมให้ลอยอยู่นานฉนฺได ในธรรมวินัยก็ฉนฺนนั้น สงฆ์ย่อมไม่อยู่ร่วมด้วยภิกษุผู้ทุศีลมีใจบาป มีความ

ประพตติไม่สะอาดน่ารังเกียจ มีการกระทำที่ต้องปกปิด ไม่ใช่สมณะ ปฏิญาณตนว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี เป็นคนเฒ่าใน รุ่งรังสาได้ยากเหมือนกองหยากเยื่อ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วย่อมขับภิกษุนั้นออกเสียจากหมู่ ภิกษุเช่นนั้น แม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากภิกษุเช่นกัน

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำสายต่างๆ ย่อมหลั่งไหลลงสู่มหาสมุทรและเมื่อไปรวมกับน้ำในมหาสมุทรแล้ว ย่อมละชื่อเดิมของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันหมดฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น กุลบุตรผู้มีศรัทธาปรารถนาจะบวช ออกจากตระกูลต่างๆ วรรณะต่างๆ เช่น วรรณะพราหมณ์บ้าง กษัตริย์บ้าง ไวศยะบ้าง ศูทรบ้าง คนเทหยากเยื่อบ้าง จัณฑาลบ้าง แต่เมื่อมาบวชในธรรมวินัยนี้แล้ว ละวรรณะ สกุล และโคตรของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกันหมด

ภิกษุทั้งหลาย ความพร่องหรือความเต็มเอื่อย่อมไม่ปรากฏแก่มหาสมุทร แม้พระอาทิตย์จะแผดเผาสักเท่าใด น้ำในมหาสมุทรก็หาเหือดแห้งไปไม่ แม้แม่น้ำสายต่างๆ และฝนจะหลั่งลงสู่มหาสมุทรสักเท่าใด มหาสมุทรก็ไม่เต็มฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น แม้จะมีภิกษุเป็นอันมากนิพพานไปด้วยอนุภาติเสสนิพพานธาตุ แต่นิพพานธาตุก็คงอยู่อย่างนั้น ไม่พร่องไม่เต็มเลย แม้จะมีผู้เข้าถึงนิพพานอีกสักเท่าใด นิพพานก็คงมีให้ผู้นั้นอยู่เสมอ ไม่ขาดแคลนหรือคับแคบ

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรมีภูตคือสัตว์น้ำเป็นอันมาก มีอวัยวะใหญ่และยาว เช่น ปลาติมิ ปลาติมิงคละ ปลาวาฬ เป็นต้นฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีภูตคือพระอริยบุคคลเป็นจำนวนมาก มีพระโสดาบันบ้าง พระสกทาคามีบ้าง พระอนาคามีบ้าง พระอรหันต์บ้าง จำนวนมากหลายเหลือนับ

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรมีนานารัตนะ เช่น มุกดา มณี ไพฑูรย์ เป็นต้นฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีนาถรรณมัตนะเช่น สติปัญญา ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น

ภิกษุทั้งหลาย น้ำในสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีรสเดียว คือวิมุตติรส หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลสเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญแห่งพรหมจรรย์ที่เราประกาศแล้ว”

เพราะเหตุที่ธรรมวินัยหรือพรหมจรรย์ของพระองค์สมบูรณ์ด้วยนานาคณลักษณะ และสามารถช่วยแก้ทุกข์แก่ผู้ทุกข์ได้นี้เอง พระองค์จึงเรียกพรหมจรรย์ว่าเป็นกัลยาณมิตร และเรียกกัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ เพราะกัลยาณมิตรที่แท้จริงของคนดีก็คือ

ธรรม และบาปมิตรที่แท้จริงของคน ก็คือธรรมหรือความชั่วทุจริต

จะมีศัตรูใดแรงร้ายเท่าพยาธิคือโรค

จะมีแรงใดเสมอด้วยแรงกรรม

จะมีมิตรใดเสมอด้วยมิตรคือธรรม

พระอานนท์เคยคิดว่า กัลยาณมิตรนั้นน่าจะเป็นเครื่องหนึ่งของพรหมจรรย์ แต่พระศาสดาตรัสว่า “อย่าคิดอย่างนั้นเลย อานนท์ กัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะผู้ได้อาศัยกัลยาณมิตรอย่างเราแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหมด”

พระอานนท์พุทธอนุชา ได้รับการยกย่องจากพระศาสดามากหลาย เป็นที่รู้จักกันว่าท่านเลิศใน ๕ สถานด้วยกัน คือ

๑. เป็นพหูสูต สามารถทรงจำพระพุทธานุญาตได้มาก

๒. แสดงธรรมได้เพราะ คนฟังไม่อึดไม่เบื่อ

๓. มีสติรอบคอบ รู้สิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ

๔. มีความเพียรพยายามดี

๕. อุปัฏฐากบำรุงพระศาสดาดีเยี่ยม ไม่มีข้อบกพร่อง

เมื่อมีโอกาส ท่านมักจะสนทนาธรรมกับพระสารีบุตรเสมอ ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย มีเรื่องพระอานนท์สนทนากับพระสารีบุตรหลายเรื่อง เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระนิพพานและสมาธิ ภิกษุผู้ฉลาดและภิกษุผู้ไม่ฉลาด

จากการสนทนากันบ่อยๆ นี้ พระสารีบุตรได้ประจักษ์ชัดว่าพระอานนท์เป็นผู้ควรแก่การยกย่อง และได้ยกย่องเชิดชูพระอานนท์ว่ามีคุณธรรม ๖ ประการคือ

๑. เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก

๒. เป็นผู้แสดงธรรมตามที่ได้ยินได้ฟังโดยพิสดาร

๓. เป็นผู้สาธยายโดยพิสดาร

๔. เป็นผู้ชอบตรึกตรองเพ่งพิจารณาธรรม

๕. เป็นผู้ยินดีอยู่ใกล้กับพระเถระที่เป็นพหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย

๖. เป็นผู้พยายามเข้าหาท่านที่เป็นพหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย เพื่อเรียนถามข้อที่ควรถามในโอกาสอันสมควร ❀

๒๒

ปัจฉิมทัศนาศนา ณ เวสาลี



พระอานนท์พุทธอนุชา ได้ติดตามพระศาสดาอยู่เป็นเวลานาน กระทำกิจทุกอย่าง เพื่อพระพุทธรองค์ โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากใดๆ ท่านมีจิตใจอ่อนโยน บริสุทธิ์สะอาดในพระศาสดา ประดุจมารดาผู้ประเสริฐพึงมีต่อบุตรสุดสวาท มีความเคารพยำเกรงในพระผู้มีพระภาค ประดุจบุตรผู้เลื่อมใสต่อบิดา และอยู่ในโอวาทของชนก ผู้ให้กำเนิดตน ท่านปฏิบัติหน้าที่ของท่านอย่างซื่อสัตย์เที่ยงตรงแจกดวงตะวันและจันทร์รา จะหาผู้ปฏิบัติใดเล่าเสมอเหมือนพระอนุชาผู้นี้

จวบจนพระพรรษาอายุกาลแห่งพระบรมศาสดาเข้าปีที่ ๓๙ ตอนปลายเหลืออีกเล็กน้อยที่พระผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกจะปรินิพพาน เปรียบปานดวงสุริยาซึ่งทอแสง ณ ขอบฟ้าทิศตะวันตกก่อนจะอำลาทิวากาล

พระผู้พิชิตมารประทับ ณ คิชฌกูฏบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ คราวนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรกำลังเตรียมตัวจะรุกรานแคว้นวัชชี จึงส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพื่อจะหยั่งดูว่า พระพุทธรองค์จะตรัสอย่างไร พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเชื่อมั่นว่าพระวาจาแห่งพระตถาคตนั้นไม่เป็นสอง

วัสสการพราหมณ์รับพระบัญชาเหนือเกล้า แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทูลว่า “เวลานี้พระเจ้าอชาตศัตรูกำลังเตรียมทัพจะบุกวัชชี ซึ่งมีนครเวสาลีเป็นเมืองหลวง ได้ส่งข้าพระพุทธเจ้ามากราบทูลถามถึงผาสุกวิหาร คือความทรงพระสำราญแห่งพระองค์ และขอถวายบังคมพระองค์แทบมงคลบาทด้วยเศียรเกล้า”



สมัยนั้นพระอานนท์พุทธานุชาตินถวายนงานพักอยู่เบื้องหลัง พระพุทธรองค์ไม่ตรัสกับวัสสการพราหมณ์ แต่กลับตรัสถามพระอานนท์ถึงความเป็นไปแห่งนครเวสาฬะว่า

“อานนท์ ชาววัชชียังคงประพฤติวัชชีธรรม อปริหานิยธรรมคือธรรมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม แต่เป็นไปเพื่อความเจริญโดยส่วนเดียวอยู่หรือ?”

“ยังคงประพฤติดูอยู่พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ

“ดูก่อนอานนท์ ชาววัชชีประพฤติมั่นในธรรม ๗ ประการคือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิศย

๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็เลิกโดยพร้อมเพรียงกัน และพร้อมเพรียงกันทำกิจของชาววัชชีให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๓. ชาววัชชียอมเคารพเชื่อฟังในบัญญัติเก่าของชาววัชชีที่ดีอยู่แล้วไม่เพิกถอนเสีย และไม่บัญญัติสิ่งซึ่งไม่ดีไม่งามขึ้นมาแทน

๔. ชาววัชชีเคารพสักการะนับถือยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ผ่านโลกมานานไม่ลบหลู่ดูหมิ่นหรือเหยียดหยาม

๕. ชาววัชชีประพฤติธรรมในสุภาพสตรี คือไม่ข่มเหงน้ำใจสุภาพสตรี

๖. ชาววัชชีรู้จักเคารพสักการบูชาปูชนียสถาน

๗. ชาววัชชีให้ความอารักขาคุ้มครองพระอรหันต์สมณพราหมณาจารย์ผู้ประพฤติธรรม บรรดาให้สมณพราหมณาจารย์ผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่แคว้นขอให้มา และที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ดูก่อนอานนท์ ตราบเท่าที่ชาววัชชียังประพฤติปฏิบัติวัชชีธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ พวกเขาจะไม่ประสบความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญมั่นคงโดยส่วนเดียว”

แล้วพระพุทธองค์ทรงผินพระพักตร์มาตรัสกับวัสสการพราหมณ์ว่า “พราหมณ์ ครั้งหนึ่งเราพักอยู่ที่สารณเจตีย์ ใกล้กรุงเวสาลี ได้แสดงธรรมทั้ง ๗ ประการแก่ชาววัชชี ตราบใดที่ชาววัชชียังประพฤติธรรมนี้อยู่ พวกเขาจะหาความเสื่อมมิได้ มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค” วัสสการพราหมณ์ทูล “ไม่ต้องพูดถึงว่าชาววัชชีจะบริบูรณ์ด้วยธรรมทั้ง ๗ ประการเลย แม้มีเพียงประการเดียวเท่านั้นเขาก็จะหาความเสื่อมมิได้ จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

เมื่อวัสสการพราหมณ์ทูลลาแล้ว พระศาสดารับสั่งให้พระอานนท์ประกาศให้ภิกษุทั้งหมดซึ่งอาศัยอยู่ ณ กรุงราชคฤห์มาประชุมพร้อมกัน แล้วพระมหาสมณะทรงแสดงอภิธานิยธรรมโดยอเนกปริยาย เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ตราบใดที่พวกเธอยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม เคารพในสิกขาบทบัญญัติ ยำเกรงภิกษุผู้เป็นสังฆเถระสังฆบิดร ไม่ยอมตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตณหา พอใจในการอยู่อาศัยเสนาสนะป่า บรรดาให้เพื่อนพราหมณาจารย์มาสู่สำนักและอยู่เป็นสุข ตราบนั้นพวกเธอจะไม่เสื่อมเลย มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว

ภิกษุทั้งหลาย ตราบใดที่เธอไม่หมกมุ่นกับงานมากเกินไป ไม่พอใจด้วยการคุยฟุ้งชาน ไม่ชอบใจไม่พอใจในการนอนมากเกินไป ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่เป็นผู้ปรารถนาลามกตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว ไม่คบมิตรเลว ไม่หยุดความเพียรพยายามเพื่อบรรลุคุณธรรมสูงๆ ขึ้นไปแล้ว ตราบนั้นพวกเธอจะไม่มีเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์พอสมควรแล้วโดยมีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะก็เสด็จไปหาพระพักตร์สู่นครเวสาลี ผ่านเมืองอัมพลัฏฐิกา เมืองนาลันทา และปาฏลิคาม ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเมืองสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนที่มั่นไว้แล้ว

ณ เมืองนาลันทาเมือง พระสารีบุตรเคยกล่าวอาสภิวาจา คือถ้อยคำที่แสดงถึงความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระศาสดาว่า ท่านมีความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธองค์ทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่มีสมณะหรือพราหมณ์ใดๆ เลยที่จะเป็นผู้รู้ยิ่งไปกว่าพระพุทธองค์ในเรื่องสัมโพธิญาณ

เมื่อเสด็จถึงปาฏลีคาม อุบาสกอุบาสิกาเป็นจำนวนมากมาเฝ้า พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษแห่งศีลวิบัติ ๕ ประการคือ

๑. ผู้ไร้ศัลย่อมประสบความเสื่อมทางโภคะ
๒. ชื่อเสียงทางไม่ดีฟังขจรไป
๓. ไม่แก้กลัวลาอาชญาเมื่อเข้าประชุม
๔. เมื่อจวนจะตาย ย่อมขาดสติสัมปชัญญะ คัมภรongsติไม่ได้ เรียกว่าหลงตาย
๕. เมื่อตายแล้วย่อมไปสู่ทุคติ

ส่วนคุณแห่งศีลสมบัติ มีนัยตรงกันข้ามกับศีลวิบัตินี้ดังกล่าวแล้ว

พระพุทธองค์เสด็จผ่านโกฏีคาม และนาทิกคามตามลำดับ ในระหว่างนั้นได้ทรงแสดงธรรมอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้มาเฝ้าบ้าง แก่ภิกษุสงฆ์ แก่พระอานนท์บ้าง เช่น อริยสัจและเรื่องให้อาธรรมะเป็นกระจกเงาของตนเอง จนกระทั่งเสด็จเข้าสู่เขตเวสาลีประทับ ณ อัมพปาลีวันของหญิงนครโสเภณี นามอัมพปาลี ไม่เสด็จเข้าสู่นครเวสาลี แม้กษัตริย์ลิจฉวีจะทูลอาราธนาให้ทรงปฏิเสธ

ข่าวเรื่องพระเจ้าอชาตศัตรูเตรียมทัพเพื่อตีวัชชีนั้น ทำให้พระพุทธองค์ผู้มีพระมหากรุณาจุฬามหรรณพทรงห่วงใยวัชชียิ่งนัก เป็นเวลาเกือบ ๑ ปีที่เสด็จวนเวียนอยู่ในแคว้นวัชชี ในที่สุดเสด็จประทับ ณ เวฬุคาม ซึ่งมั่งคั่งพร้อมด้วยต้นมะตูมเรียงราย เมื่อจวนจะเข้าพรรษาจึงมีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเลือกที่จำพรรษาได้ตามชอบใจ ส่วนพระองค์ประทับจำพรรษาในเวฬุคาม

การที่ไม่เสด็จเข้าภายในเมืองเวสาลีนั้น น่าจะเป็นเพราะไม่ทรงปรารถนาด้วยเรื่องการบ้านการเมือง ถ้าเสด็จเข้าไปอาจจะเป็นที่ระแวงของพระเจ้าอชาตศัตรูว่าพระองค์เอาพระทัยเข้าข้างเวสาลี แต่การที่พระองค์ทรงวนเวียนอยู่ในเขตวัชชีเป็นเวลาเกือบปีนั้นก็ได้ผลสมพระประสงค์ คือพระเจ้าอชาตศัตรูมิได้ยাত্রาทัพเข้าสู่แคว้นวัชชีเลย พระบรมศาสดาของเรานั้นมิได้ทรงเกื้อกูลหมู่ชนเพียงแต่ในทางธรรมเท่านั้น แต่พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์แม้ในทางโลกอีกด้วย สมแล้วที่พระองค์ได้พระนามว่า “พระโลกนาถผู้เป็นที่พึ่งของโลก” แม้ภายหลังจากที่พระองค์ได้ปรินิพพานแล้ว แต่

บัดนั้นจนกระทั่งบัดนี้ มีมนุษย์จำนวนนับไม่ได้ที่ได้ระลึกถึงคำสอนของพระองค์ แล้วได้วางมือจากการประกอบกรรมชั่ว แล้วตั้งหน้าทำความดี พระองค์ยังทรงเป็นที่พึ่งของโลกอยู่

ในพระรายนามเอง ซึ่งเป็นพระราชาสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ พระตถาคตเจ้าทรงพระประชวรหนักด้วยโรคปักษันทิกาพาธ คือมีพระบังคนเป็นโลหิต แต่ทรงพิจารณาเห็นว่ายังไม่ถึงกาลอันสมควรที่พระองค์จะปรินิพพาน จึงทรงใช้สมาธิอธิพาธภาวนา ขับไล่อาพาธนั้นด้วยอิริยาสนขันธ์ (อิริยาสนขันธ์ อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ อิติขันธ์ อดทนต่อหนาวร้อน การตรากตรำในการทำงาน ติดิกขาขันธ์ อดทนต่ออารมณ์ที่กระทบกระทั่งจิตใจ อดทนต่อคำด่าว่าเสียดสี) เรื่องที่พระองค์ทรงใช้ความอดทนจนหายอาพาธนี้ เป็นที่ประจักษ์แก่พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า

เมื่อหายแล้ว วันหนึ่งประทับนั่ง ณ ร่มเงาแห่งวิหารในเวลาเย็น พระอานนท์เข้าเฝ้า กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์ได้เห็นความอดทนของพระองค์แล้ว ความอดทนอดกลั้นอันใดที่พระองค์ทรงพร่ำสอนผู้อื่นเสมอ พระองค์ได้ทรงกระทำความอดทนนั้นให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้ว สมแล้วที่พระองค์ได้รับการยกย่องว่า ตรัสอย่างใด ทรงกระทำอย่างนั้น ทรงกระทำอย่างใด ตรัสอย่างนั้น (ยถาวาที ตถากาโร ยถากาโร ตถาวาที) ก็แต่ว่าพระองค์ผู้เจริญ ในสมัยที่พระองค์ทรงประชวรหนักนั้น ข้าพระองค์มีความวิตกกังวลอย่างยิ่ง กายของข้าพระองค์อัมระงมไปหมด ประหนึ่งความรู้สึกของหมู่ปิกษีซึ่งอาศัยอยู่บนพสุธา และต้นไม้ขึ้นไถวแกว่งเพราะแรงลม ทิศทั้งหมดปรากฏเหมือนมีดมนสำหรับข้าพระองค์ มองดูพระองค์แล้วเหมือนข้าพระองค์จะเจ็บด้วย และเจ็บลึกยิ่งกว่าพระองค์เสียอีก แต่ข้าพระองค์ยังเบาใจอยู่อย่างหนึ่งว่า พระองค์ยังไม่ให้ประชุมสงฆ์ปรารภข้อที่ควรปรารภในท่ามกลางมหาสมาคมตราบใด ตราบนั้นพระองค์คงจักยังไม่ปรินิพพานเป็นแน่แท้”

“อานนท์เอ๋ย” พระศาสดาตรัสอย่างซ้ำๆ “เธอและภิกษุสงฆ์จะหวังอะไรในเราอีกเล่า ธรรมใดที่ควรแสดง เราได้แสดงหมดแล้ว ไม่มีกำมือของอาจารย์อยู่ในเราเลย คือเราได้ปิดบังซ่อนเร้น หวงแหนธรรมใดๆ ไว้ เราได้ชี้แจงแสดงเปิดเผยหมดสิ้นแล้ว ธรรมวินัยซึ่งเป็นมรดกอันประเสริฐของบิดา ตถาคตได้มอบให้เธอและภิกษุทั้งหลายโดยสิ้นเชิงแล้ว อานนท์เอ๋ย จงดูเอาเถิดดูสุริระแห่งตถาคต บัดนี้มีขราลักษณะปรากฏอย่างชัดเจน ฟันหัก ผมหงอก หนังหดเหี่ยว หย่อนยาน มีอาการทรุดโทรมให้เห็นอย่าง

เด่นชัดเหมือนเกวียนที่ชำรุดแล้วชำรุดอีก ได้อาศัยแต่ไม้ไผ่มาซ่อมไว้ ผูกกระหนาบคาบค้ำไว้ จะยืนนานไปได้สักเท่าใด การแตกแยกสลายย่อมจะมาถึงเข้าสักวันหนึ่ง อานนท์เอ๋ย พวกเธอจงมีธรรมเป็นเกาะที่พึ่งเถิด อย่าคิดยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย แม้เราตถาคตก็เป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น”

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ เวฬุคาม เป็นเวลานานถึง ๘ เดือน แม้ออกพรรษาแล้วก็มิได้เสด็จไปที่อื่น คงประทับยับยั้งอยู่ ณ ที่นั้นจนสิ้นฤดูเหมันต์ นับเป็นเวลานานมากที่ประทับอยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ เช่นเวฬุคามนี้

พระองค์ทรงแน่วพระทัยว่าจะดำรงพระชนมชีพไปไม่ได้นานนัก แต่มิได้ตรัสบอกพระอานนท์ในเวลานั้น เหลือเวลาอีก ๓ เดือนที่จะปรินิพพาน ระหว่างนั้นพระพุทธองค์ทรงถูกอาพาธคอยบีบคั้นเบียดเบียนอยู่เสมอ แต่ก็ทรงดำเนินไปอีกหลายแห่ง เสด็จโดยพระบาทเปล่าไม่มีใครแบกใครหามเลย เมื่อทรงเหน็ดเหนื่อยมากเข้าก็หยุดพัก ทุกหนทุกแห่งที่เสด็จไป จะมีพระอานนท์ตามเสด็จเสมือนพระฉายา แม้จะลำบากพระวรกายปานใด แต่น้ำพระทัยกรุณาที่มีต่อสรรพสัตว์เอื้ออันทันในพระมโนส จึ่งทรงจาริกเพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลชน

จากเวฬุคาม เสด็จไปยังกุฎาคารศาลาในป่ามหาวัน ซึ่งกษัตริย์ลิจฉวีแห่งเวสาลีสร้างถวายเป็นที่ประทับ เมื่อเสด็จมาเป็นครั้งคราว รับสั่งให้พระอานนท์ประกาศประชุมสงฆ์อยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมด ทรงโอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยอภิญญาเทสิตธรรม คือธรรมที่พระองค์แสดงไว้ เพื่อการตรัสรู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อธิเบทา ๔ อินทริย ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมรรค ๘ ให้ภิกษุทั้งหลายหมั่นอบรมประพฤติธรรมดังกล่าวนี้

รุ่งขึ้นเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเวสาลี ชาวนครเวสาลีมีความรู้สึกกระตือรือร้นอย่างยิ่ง เมื่อทราบว่าเป็นวันสุดท้ายแล้วที่พวกเขาได้เห็น ได้เฝ้ารับโอวาทานุศาสน์จากพระพุทธองค์ บางพวกจำให้ บางพวกตื้อกชกหัวประหนึ่งบิดาบังเกิดเกล้าแห่งตนจะเดินทางไปสู่สมรภูมิและรู้แน่นอนว่าจะไม่กลับมา

พระจอมมุนีประทานเทศนาให้เขาเหล่านั้นคลายโศก โดยทรงย้ำให้ระลึกถึงพระโอวาทที่เคยประทานไว้ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา การเศร้าโศกคร่ำครวญ ย่อมไม่อาจหน่วงเหนี่ยวสิ่งซึ่งจะต้องแตกดับมิให้แตกดับได้”

และแล้วพระพุทธรองค์ก็เสด็จออกจากรนครเวสาลี ทรงยืนอยู่ ณ ประตูเมืองครู่หนึ่ง ผินพระพักตร์มองดูเวสาลีเป็นนาคาวโลกนาถ ปานประหนึ่งพญาคชสารตัวประเสริฐ เหลียวดูแมกไม้เป็นปัจจัยมัทสนา เมื่อถูกนำพาไปสู่นครเพื่อเป็นราชพาหนะ

พระตถาคตเจ้าทอดทัศนาการเวสาลี พลังทรงรำพึงว่า “ดูก่อนเวสาลีนครซึ่ง มั่งคั่งสมบูรณ์ เป็นนครที่นามกระเดื่องเลื่องลือว่า มีคนแต่งกายงามที่สุดปานหมู่เทพ ชันดาวดึงส์ มีสระโบกขรณีมากหลายเป็นที่รื่นรมย์ ปราสาทแห่งเจ้าลิจจวีเสียดยอ ดระดะดูงามตา พิลาสพิไล โดยเฉพาะลิจจวีสภาซึ่งจงใจทำอย่างประณีตบรรจงงามวิจิตร เป็นที่ประชุมแห่งกษัตริย์ลิจจวีผู้พร้อมใจกันปกครองบ้านเมืองโดยสามัคคีธรรม ดูก่อน เวสาลีนครซึ่งมีประชากร ๓ ชั้นมีเบื้องหลังเป็นป่าใหญ่ ทอดยาวเหยียดสูงชันไปจนถึง หิมาลัยบรรพต อันได้นามว่ามหาวัน ซึ่งตถาคตแหวะเวียนมาพักอยู่เสมอ การได้เห็น เวสาลีครั้งนี้เป็นปัจจัยมัทสนาการสำหรับตถาคตแล้ว ตถาคตจะไม่ได้เห็นเวสาลีอีก” ทรง รำพึงดังนี้แล้ว จึงผินพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ การมองดูเวสาลีครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของตถาคตแล้ว อานนท์เอ๋ย ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อได้มีการเริ่มต้นแล้ว ย่อมจะมีการสิ้นสุด ใครเล่าจะสามารถหน่วงเหนี่ยว สิ่งซึ่งจะต้องเป็นมิให้เป็นได้ มาเถิดอานนท์ เราจักเดินทางไปสู่ปาวาลเจดีย์” พระตถาคต เจ้าตรัสเท่านั้น แล้วเสด็จดำเนินด้วยพุทธลีลาอันประเสริฐ

พระพุทธรอนุชาตามเสด็จพระศาสดาด้วยอาการสงบและเคร่งขรึม ใครเล่าจะ ทราบว่าภายในดวงจิตของท่านจะปั่นป่วน รวนเรซึ่มเซา เศร้าโศก อ่อนไหว หิวหวน ลักเพียงใด ❀

๒๓

คราเมื่อทรงปลงพระชนมายุสังขาร



พระพุทธองค์เสด็จมาถึงปาวาลเจดีย์ ประทับภายใต้ต้นไม้ ซึ่งมีเงาครีมีต้นหนึ่ง ตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ ผู้อบรมอิทธิบาท ๔ มาอย่างดีแล้ว ทำจนแคล้วคล่องแล้วอย่างเรานี้ ถ้าปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ถึง ๑ กัปคือ ๑๒๐ ปี ก็สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้” พระโลกนาถ ตรัสดังนี้ถึง ๓ ครั้ง แต่พระอานนท์ก็คงเฉย มิได้ทูลอะไรเลย ความกังวลและความเศร้าของท่านมีมากเกินไป จนปิดบังดวงปัญญาเสียหมดสิ้น อา...ความจงรักภักดีอย่างเหลือล้นที่ท่านมีต่อพระศาสดานั้น บางทีก็ทำให้ท่านลืมนึกถึงความประสงค์ของผู้ที่ท่านจงรักภักดีนั้น ปล่อยโอกาสทองให้ล่วงไปอย่างน่าเสียดาย

เมื่อเห็นพระอานนท์เฉยอยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “อานนท์ เธอไปพักผ่อนเสียบ้างเถิด เธอเหนื่อยมากแล้ว แม้มัตถาคตก็จะพักผ่อนเหมือนกัน” พระอานนท์จึงหลีกไปพักผ่อน ณ โคนต้นไม้อีกต้นหนึ่ง

ณ บัดนั้น พระตถาคตเจ้าทรงรำพึงถึงอดีตกาลนานไกล ซึ่งล่วงมาแล้วถึง ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ ท้อพระทัยในการที่จะประกาศสังฆธรรมเพราะเกรงว่าจะทรงเหนื่อยเปล่า แต่อาศัยพระมหากรุณาต่อล้าสัตว์ จึงตกลงพระทัยบำเรอธรรมแก่ และครานั้น พระองค์ทรงตั้งพระทัยไว้ว่า ถ้าบริษัททั้งสี่คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ยังไม่

เป็นปีกแผ่นมันคง ยังไม่สามารถย่ำยีปรูวาท คือคำกล่าวจ้วงจาบล่วงเกินจากพาหิรลัทธิ ที่จะพึงมีต่อพระพุทธธรรม คำสอนของพระองค์ยังไม่แพร่หลายเพียงพอตราบใด พระองค์ก็จะยังไม่นิพพานตรานั้น

ก็แลบัดนี้ พระธรรมคำสอนของพระองค์แพร่หลายเพียงพอแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา จลลสามารถพอที่จะดำรงพรหมจรรย์ศาสนาวาทของพระองค์แล้ว ก็เป็นกาลสมควรแล้วที่พระองค์จะเข้าสู่มหาปรินิพพาน

ทรงดำริดังนี้แล้ว จึงทรงปลงพระชนมายุสังขาร คือตั้งพระทัยแน่วแน่ว่าพระองค์ จักปรินิพพานในวันวิสาขปุณณมีคือวันเพ็ญเดือน ๖

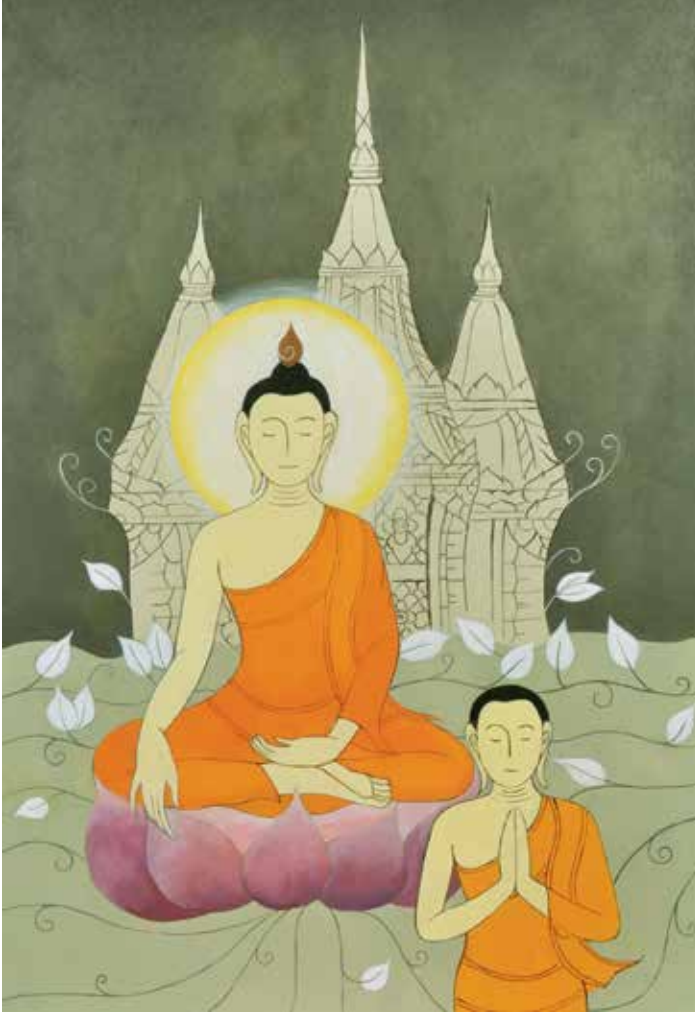
อันว่าบุคคลผู้มีกำลังกลิ้งศิลาหนีมาแท่งที่บจากหน้าผาลงสู่สระ ย่อมก่อความ กระเพื่อมสันสะเทือนแก่น้ำในสระนั้นฉนใด การปลงพระชนมายุสังขารอธิษฐานพระทัยว่า จะปรินิพพานของพระอนาวรณญาณก็ฉนั้นนั่น ก่อความวิปริตแปรปรวนแก่โลกธาตุ ทั้งสิ้น มหาปฐพีมีอาการสันสะเทือนเหมือนหนังสัตว์ที่เขาชิงไว้แล้ว ตีด้วยไม้ท่อนใหญ่ ก็ปานนั้น รุกขสาขาหวั่นไหวไกวแกว่งด้วยแรงวายุโบกสะบัดใบอยู่พอสมควร แล้วจึงสงบ มีอาการประหนึ่งว่าเศร้าโคกสลดในเหตุการณ์ครั้งนี้ เหมือนกุมารีนางน้อยคร่ำครวญ ปรีทวนาถึงมารดาผู้จะจากไปจนสลบแผ่วหนึ่ง ณ เบื้องบนท้องฟ้าสีครามกลายเป็นแดง เข้มดุจเสื้อลำแพน ซึ่งไล่ด้วยเลือดสด ปกษาชาติร้องระงมสนั่นไพเราะ เหมือนจะประกาศ ว่าพระผู้ทรงมหากรุณากำลังจะจากไปในไม่ช้านี้

พระอานนท์สังเกตเห็นความวิปริตแปรปรวนของโลกธาตุดังนี้ จึงเข้าเฝ้าพระจอมมุนี ทูลถามว่า “พระองค์ผู้เจริญ โลกธาตุนี้วิปริตแปรปรวนผิดปกติไม่เคยมี ไม่เคยเป็น ได้เป็นแล้วเพราะเหตุอะไรหนอ?”

พระทศพลเจ้าตรัสว่า “อานนท์เอ๋ย อย่างนี้แหละ คราใดที่ตถาคตประสูติ ตรัสรู้ มุณเฑาะฏฐมจกักร ปลงอายุสังขาร และนิพพาน ครานั้นย่อมจะมีเหตุการณ์วิปริตอย่างนี้ เกิดขึ้น”

พระอานนท์ทราบว่บัดนี้พระตถาคตเจ้าปลงพระชนมายุสังขารเสียแล้ว ความ สะเทือนใจและว่แห้วประดังขึ้นมาจนอัสสุขสธาราไหลหลั่งสุดห้ามหัก เพราะความรัก เหลือประมาณที่ท่านมีในพระเชษฐภคินี ท่านหมอบลงที่พระบาทมุขแล้วทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ขอพระองค์อภัยความกรุณาในข้าพระองค์และหมู่สัตว์ จงดำรงพระชนมชีพต่อไปอีกเถิด อย่าเพิ่งด่วนปรินิพพานเลย” กราบทูลเท่านี้แล้ว พระอานนท์ก็ไม่อาจทูลอะไรต่อไปอีก เพราะโคกาดูรทวมทันทหทัย



“อานนท์เอ๋ย” พระศาสดาตรัสพร้อมด้วยทอดทศนาการเบื้องพระพักตร์อย่างสุดไกล มีแวแห่งความดีเตี้ยฉายออกมาทางพระเนตรและพระพักตร์ “เป็นไปได้ที่จะให้ตถาคตกลับใจ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ อีก ๓ เดือนข้างหน้านี้อานนท์ เราได้แสดงนิมิตโองาสอย่างแจ่มแจ้งแก่เธอพอเป็นนัยมาไม่น้อยกว่า ๑๖ ครั้งแล้ว คนอย่างเรานี้มีอิทธิบาทภavanaที่ได้อบรมมาด้วยดี ถ้าประสังค์จะอยู่ถึง ๑ กับคือ ๑๒๐ ปีก็พออยู่ได้ แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ มิได้ทูลเราเลย เราตั้งใจว่าในคราวก่อนๆ นี้ถ้าเธอทูลให้เราอยู่ต่อไป เราจะห้ามเสีย ๒ ครั้ง พอเธอทูลครั้งที่ ๓ จะรับอาราธนาของเธอ แต่บัดนี้ข้าเสียแล้ว เราไม่อาจกลับใจได้อีก” พระศาสดาหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วตรัสต่อไปว่า

“อานนท์ เธอยังจำได้ไหม ครั้งหนึ่ง ณ ภูเขา ซึ่งมีลักษณะยอดเหมือนนกแร้ง อันได้นามว่า ‘คิชฌกูฏ’ ณ ภูเขานี้มีถ้ำอันขรนามชื่อสุรขาตา ที่ถ้ำนี้เอง สาวกผู้เลื่องลือว่าเลิศทางปัญญาของเราคือสารีบุตร ได้ถอนต้นหามูลย์โดยสิ้นเชิง เพียงเพราะฟังคำที่เราสนทนากับภลานชายของเธอ ผู้มีนามว่าทิมมชะ เพราะไว้เล็บยาว

เมื่อสาริบุตรมาบวชในสำนักของเราแล้ว ที่มณฑลพิพาทชกเที่ยวตามหาลุงของตน มาพบลุงของเขา คือ สาริบุตรถวายนงานพัดเราอยู่ จึงพูดเปรยๆ เป็นเชิงกระทบกระเทียบ ว่า ‘พระโคตม ทุกสิ่งทุกอย่างข้าพเจ้าไม่พอใจหมด’ ซึ่งรวมความว่าเขาไม่พอใจเราด้วย เพราะตถาคตก็รวมอยู่ในคำว่า ‘ทุกสิ่งทุกอย่าง’ เราได้ตอบเขาไปว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอควรจะพอใจในความคิดเห็นอันนั้นของเธอเสียด้วย”

“อานนท์ เราได้แสดงธรรมอื่นอีกเป็นอนนกะปริยาย สาริบุตรถวายนงานพัดไปฟังไป จนจิตของเธอหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

“อานนท์เอ๋ย ณ ภูเขาชิลมกุฏดังกล่าวนี้ เราเคยพูดกับเธอว่าคนอย่างเราถ้าจะ อยู่ต่อไปอีก ๑ กัป หรือเกินกว่านั้นก็พอได้ แต่เธอก็หารู้ความหมายแห่งคำที่เราพูดไม่

อานนท์ ต่อมาที่โคตมนิโครธ ที่เหวสำหรับทิ้งโจร ที่ถ้ำสัตตบรรณใกล้เวภาร บรรพต ที่กาฬศิลาใกล้เขาลิลลิลี ซึ่งเลื่องลือมาแต่โบราณกาลว่า เป็นที่อยู่อาศัยของ พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอันมาก เมื่อท่านเข้าไป ณ ที่นั้น แล้วไม่มีใครเห็นท่านออกมา อีกเลย จึงกล่าวขานกันว่าลิลลิลีบรรพต (ภูเขากลืนกินกฤช) ที่เงื้อมเขาชื่อสัปโสณทิกะ ใกล้ป่าสิตวัน ที่ตโปทาราม ที่เวฬุวันสวนไผ่อันร่มรื่นของจอมเสนาแห่งแคว้นมคธ ที่สวน มะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจจ์ที่มัททกุจฉิมิตทายวัน ทั้ง ๑๐ แห่งนี้ ณ เขตแขวง ราชคฤห์

ต่อมาเมื่อเราทิ้งราชคฤห์ไว้เบื้องหลัง แล้วจาริกสู่เวสาลีนครอันรุ่งเรืองยิ่ง เราก็ ให้นัยแก่เธออีกถึง ๖ แห่ง คือที่อุเทนเจตีย์ สัตตัมพเจตีย์ โคตมเจตีย์ พนุกุตตเจตีย์ สารันทเจตีย์ และปาวาลเจตีย์เป็นแห่งสุดท้าย คือสถานที่ซึ่งเราอยู่ ณ บัดนี้ แต่เธอก็ หาเฉลียวใจไม่ ทั้งนี้เป็นความบกพร่องของเธอเอง เธอจะคร่ำครวญเอาอะไรอีก

อานนท์เอ๋ย บัดนี้สังขารอันเป็นเหมือนเกวียนชำรุดนี้ เราได้สละแล้ว เรื่องที่จะตั้ง กลับคืนมาอีกนั้น มิใช่วิสัยแห่งตถาคต อานนท์ เรามีได้ปรักปรำเธอ เธอเบาใจเกิด เธอได้ ทำหน้าที่ดีที่สุดแล้ว บัดนี้เป็นกาลสมควรที่ตถาคตจะจากโลกนี้ไป แต่ยังเหลือเวลาอีกถึง ๓ เดือน บัดนี้สังขารของตถาคตเป็นเสมือนเรือรั่ว คอยแต่เวลาจะจมสู่ท้องธารเท่านั้น

อานนท์ เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือ ว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ที่พึงใจเป็นธรรมดา หลีกเลี่ยงไม่ได้ อานนท์เอ๋ย ชีวิตนี้มีความพลัดพรากเป็นที่สุด สิ่งทั้งหลายมีความแตกไปดับไป สลายไปเป็นธรรมดา จะปรารถนามิให้เป็นอย่างที่ท่าน ควรจะเป็นนั้น เป็นฐานะที่ไม่พึงหวังได้ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไป เคลื่อนไปสู่จุดสลายตัว อยู่ทุกขณะ”

และแล้วพระจอมศาสตาก็เสด็จไปยังภัณฑาคม และโภคนครตามลำดับ ในระหว่างนั้นทรงให้อาวาตภิกษุทั้งหลายด้วยพระธรรมเทศนาอันเป็นไปเพื่อโลกุตตาริยธรรม กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ศีลเป็นพื้นฐาน เป็นที่รองรับคุณอันยิ่งใหญ่ประหนึ่งแผ่นดินเป็นที่รับรองและตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลาย ทั้งที่มีชีวิตและหาชีวิตมิได้เป็นต้นว่า พฤษภาลดาวัลย์ มหาสิงขร และสัตว์จตุบาททวิบาทนานาชนิด บุคคลผู้มีศีลเป็นพื้นใจย่อมอยู่สบาย มีความปลอดภัย โปร่ง เหมือนเรือนที่บุคคลปิดกวาดเช็ดถูเรียบร้อยปราศจากเรื้อดและฝุ่น เป็นที่รบกวน

ศีลนี่เองเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ คือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นพื้นฐาน ย่อมเป็นสมาธิที่มีผาผ้น มีประตูหน้าต่างปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลมแดดและฝน ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อน จันใดบุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ก็จันนั้น ย่อมสงบอยู่ได้ไม่กระวนกระวาย เมื่อลมแดดและฝน กล่าวคือ โภคธรรมแผดเผากระพือพัดซัดสาดเข้ามาครั้งแล้วครั้งเล่า สมาธิอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการพาดพันย่ำยีและเชือดเฉือนกิเลสอาสวะต่างๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลังจับคัสตราอันคมกริบ แล้วถางป่าให้โล่งเตียนก็ปานกัน

ปัญญาซึ่งมีสมาธิเป็นรากฐานนั้น ย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่กำจัดความมืดให้ปราศจากการ มีแสงสว่างรุ่งเรืองอำไพ ขัณฑ์อันละเอียดคือกิเลสให้ปลิวหาย ปัญญาจึงเป็นประดุจประทับแห่งดวงใจ

อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสอยู่โดยปกติ แต่เศร้าหมองไปเพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสหนาชนิด ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตใจให้ขาวสะอาดดังเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ย่อมพบกับปิติปราโมชอันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่าได้พบขุมทรัพย์มเหมา หออะไรเปรียบมิได้ เอิบอาบซาบซ่านด้วยธรรมตนของตนเองนั่นแลเป็นผู้รู้ ว่า บัดนี้กิเลสอันสลับต่างๆ ได้สิ้นไปแล้ว ภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว เหมือนบุคคลผู้ตัดแขนขาด ย่อมรู้ด้วยตนเองว่าบัดนี้แขนของตนขาดแล้ว”

โอวาทานุศาสนีของพระผู้มีพระภาคส่วนใหญ่เป็นไปเยี่ยงนี้

ข่าวการปลงพระชนมายุสังขารของพระศาสดาแผ่กระจายไปทั่วสังฆมณฑล ประดุจบุรุษผู้มีกำลังกระพือผ้าขาวคลุมบริเวณเนื้อที่อันน้อย บัดนี้สาวกของพระองค์ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตรู้สึกว่าเหวหวิวหวั่นและเลื่อนลอย สาวกที่เป็นปุถุชนไม่อาจกลั้น

อัสสุราราไว้ได้ มีใบหน้าอาบด้วยน้ำตา ประชุมกันเป็นกลุ่มๆ ร่ำพังก่ำพันทนอยู่ว่าพระผู้มีพระภาคจะปรีณิพพานเสียแล้ว พวกเราจะทำอย่างไรหนอ ส่วนสาวกผู้เป็นศิษยานุศิษย์ก็ได้อาลัยแล้วก็ได้แต่ปลงธรรมสังเวชคือความสลัดใจตามแบบพระอรหันต์

ภิกษุรูปหนึ่งได้นำว่าธัมมมาราม คิดว่า อีก ๓ เดือนข้างหน้าพระตถาคตเจ้าจะปรีณิพพาน เราบวชในสำนักของพระองค์ แต่ยังมีอาสวกิเลสอยู่ กระไรหนอ เราจะพึงเพียรพยายามเพื่อบรรลุอรหัตผลในเวลาที่จะถึงพระพุทธรูปยังทรงพระชนม์อยู่ คิดดังนี้แล้ว ท่านมิได้จับกลุ่มกับภิกษุอื่นๆ มิได้เคร่งครัด ปลีกตนออกไปอยู่แต่ผู้เดียวพยายามทำสมาธิและวิปัสสนา

ภิกษุทั้งหลายอื่นเห็นพฤติการณ์ดังนี้ เข้าใจว่าภิกษุธัมมมารามหาความรักความอาลัยในพระผู้มีพระภาคมิได้ จึงนำข้อความนั้นกราบทูลพระพุทธรูป

“พระเจ้าข้า” ภิกษุทูล “ภิกษุชื่อธัมมมารามหาความรักความอาลัยในพระองค์มิได้เลย เมื่อทราบว่าพระองค์จะปรีณิพพาน ก็หาได้แสดงอาการเคร่งครัดอย่างใดไม่ ปลีกตนไปอยู่แต่ผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องไต่ถามเรื่องราวของพระองค์เลย”

พระศาสดารับสั่งให้พระธัมมมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า “ธัมมมาราม ได้ยินว่าเธอทำอย่างใดที่ภิกษุทั้งหลายกล่าวนี้หรือ?”

“พระพุทธรูปเจ้าข้า” พระธัมมมารามทูลรับ

“ทำไมเธอจึงทำอย่างนั้น เธอไม่อาลัยไยดีในตถาคตหรือ?” พระศาสดาตรัสถาม

“หามิได้ พระเจ้าข้า ข้าพระองค์คิดว่า ข้าพระองค์บวชแล้วในสำนักของพระองค์ ผู้สรรเสริญความเพียรพยายาม บัดนี้พระองค์จะนิพพานแล้ว ทำไฉนหนอ ข้าพระองค์จะพึงทำความเพียรเพื่อบรรลุธรรมอันสูงสุด เพื่อบูชาพระองค์ตั้งแต่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ทีเดียว ด้วยเหตุนี้ ข้าพระองค์จึงปลีกตนออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียว”

พระพุทธรูปทรงเปล่งพระอุทานออก ๓ ครั้งว่า “ดีแล้วภิกษุ” แล้วมีพระพักตร์มาตรัสกับภิกษุทั้งหลายอื่นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีความเลื่อมใสในเรา พึงทำตนอย่างธัมมมารามภิกษุนี้ การทำอย่างนี้ ชื่อว่าบูชาเคารพนับถือเราด้วยอาการอันยอดเยี่ยม ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ยินดีในธรรม ตรีกตรองธรรม ระลึกถึงธรรมอยู่เสมอ ย่อมไม่เลื่อมจากพระสัทธรรม ไม่เลื่อมจากพระนิพพาน”

แม้กระนั้นภิกษุทั้งหลายก็ไม่วายที่จะแวดล้อมพระองค์ไปทุกหนทุกแห่ง พระศาสดาเห็นดังนี้ จึงเตือนภิกษุเหล่านั้นให้พยายามแสวงหาวิเวก เพื่อบรรลุคุณธรรมที่ยังมิได้บรรลุ เพื่อทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส ด้วยพระพุทธรูปว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บรรดาทางทั้งหลาย อริยมรรคมีองค์ ๘ ประเสริฐที่สุด บรรดาบททั้งหลาย บท ๔ คืออริยสัจ ประเสริฐที่สุด บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ คือการปราศจากความกำหนัดยินดี ประเสริฐที่สุด บรรดาลัตว์ ๒ เท้า พระตถาคตเจ้าผู้มีจักขุ ประเสริฐที่สุด อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล เป็นไปเพื่อพระศนะอันบริสุทธิ์ หาใช้ทางอื่นไม่ เธอทั้งหลายจงเดินไปตามทางอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ อันเป็นทางที่สามารถให้หลง ติดตามไม่ได้ เธอทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติเพื่อทำทุกขให้สูญสิ้นไป ความเพียรพยายามเธอทั้งหลาย ต้องทำเอง ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตนดั่งนั้น พวกเธอจักพ้นจากมารและบ่วงแห่งมาร”

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “มาเถิดอานนท์ เราจักไปกุสินารานครด้วยกัน” พระอานนท์รับพุทธบัญชา แล้วประกาศให้ภิกษุทั้งหลายทราบพร้อมกัน แล้วดุ่มเดินจากสถานที่นั้นมุ่งสู่กุสินารานคร ในระหว่างทางทรงเหน็ดเหนื่อยมาก จึงแวะเข้าร่มพฤกษไพบนาต้นหนึ่ง รับสั่งให้พระอานนท์ปูผ้าสังฆาฏิทำเป็น ๔ ชั้น

“อานนท์ เราเหน็ดเหนื่อยเหลือเกิน อาพาธก็มีอาการรุนแรงขึ้น เร็วเข้าเถิดรีบปูสังฆาฏิลง เราจะนอนพักผ่อน และขอให้เธอไปนำน้ำมาดื่มพอแก้กระหาย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เกวียนเป็นจำนวนมากเพิ่งผ่านพ้นลำน้ำไปสักครู่หนึ่งเอง น้ำยังขุ่นอยู่ ไม่ควรที่พระองค์จะดื่ม ขอเสด็จไปดื่ม ณ แม่น้ำกุณฑลินที่เถิด มีน้ำใสจืดสนิท เย็นดี”

“อย่าเลย อานนท์” พระตถาคตตรัสเป็นเชิงวิงวอน “อย่าคอยจนถึงแม่น้ำกุณฑลินเลย เรากระหายเหลือเกิน ร่างกายเราร้อน คอแห้งผาก เธอจงรีบไปนำน้ำมาเถิด”

พระอานนท์รับพุทธบัญชาแล้ว ถือบาตรของพระตถาคตเจ้าไป ท่านมีอาการเศร้าซึมและวิตกกังวล เมื่อมาถึงริมแม่น้ำ ยังมองเห็นน้ำขุ่นอยู่ ท่านมีอาการเหมือนว่าจะเดินกลับ แต่ด้วยความเชื่อและห่วงใยในพระศาสดา จึงเดินลงไปอีก พอท่านทำท่าจะดักขึ้นมาเท่านั้น น้ำซึ่งมีสีขุ่นขาวเพราะรอยเกวียนและโคก็ปรากฏเป็นน้ำใสสะอาดเหมือนกระจกเงาซึ่งหญิงผู้รักสวยรักงามขัดไว้ดีแล้ว ท่านจึงดักน้ำนั้นมา แล้วรีบเดินกลับ น้อมบาตรน้ำเข้าไปถวายพระศาสดา

พระพุทธองค์ทรงดื่มด้วยความกระหาย พระอานนท์มองดูด้วยความชื่นชมในพุทธบารมีแล้วทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า อัศจรรย์จริง สิ่งที่ไม่เคยมีไม่เคยปรากฏ ได้มีและปรากฏแล้ว เป็นเพราะพระพุทธานุภาพโดยแท้ บารมีธรรมเป็นสิ่งที่น่าลี้ภัยแท้” แล้วท่านก็เล่าเรื่องน้ำที่ขุ่นกลับใสสะอาดโดยจับพลันให้พระผู้มีพระภาคสดับ พระจอมมุณี

คงประทับสงบนิ่งด้วยอาการแห่งผู้เจนจบและเข้าใจในความเป็นไปทั้งปวง

ก่อนหน้านี้เพียงเล็กน้อย เมื่อพระองค์ผ่านมาทางเมืองปาวาประทับ ณ สวนมะม่วงของนายจุนทะ บุตรนายช่างทอง นายจุนทะทูลอาราธนารับภัตตาหาร ณ บ้านของตน และจัดแจงขานนียโภชนาหารอย่างประณีต รุ่งขึ้นได้เวลาแล้ว อาราธนาพระพุทธองค์และภิกษุสงฆ์เพื่อเสวย พระพุทธองค์ทอดทศณาการเห็นสุกรมัททวะอาหารชนิดหนึ่งซึ่งย่อยยาก จึงรับสั่งให้ถวายแก่พระองค์แต่ผู้เดียวมิให้ถวายแก่ภิกษุรูปอื่น เมื่อพระองค์เสวยแล้วก็รับสั่งให้ฝังเสีย

ดูเถิด พระมหากรุณาแห่งพระองค์มีถึงปานนี้ สำหรับพระองค์นั้นมิได้ห่วงใยในชีวิตแล้ว เพราะถึงอย่างไร ก็จะต้องนิพพานในคืนวันนั้นแน่นอน ทรงเป็นห่วงภิกษุสาวกว่าจะลำบาก ถ้าฉันอาหารที่ย่อยยากชนิดนั้น ประหนึ่งมารดาหรือบิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมในบุตรของตน ทราบว่าอะไรจะทำให้บุตรธิดาลำบาก ย่อมพร้อมที่จะรับความลำบากอันนั้นเสียเอง ❀

๒๔

พระอานนท์ร้องไห้



สุกर्मททวะให้ผลในทันที อาการประชวรของพระองค์ทรุดหนักลงอย่างน่าวิตก มีพระบังคนเป็นโลหิต แต่ถึงกระนั้นก็ยังเสด็จด้วยพระบาทเปล่าจากปาวาสู่กุสินารานคร ดังกล่าวแล้ว

พระองค์ต้องหยุดพักเป็นระยะๆ หลายครั้ง ก่อนจะถึงกุสินาราราชาธานีแห่งมัลล กษัตริย์ ณ ใต้ร่มพฤกษ์แห่งหนึ่ง ขณะที่พระองค์หยุดพัก มีบุตรแห่งมัลล กษัตริย์ นามว่าปุกกุสะ เคยเป็นศิษย์ของอาหารดาบสกาลามโคตร เดินทางจากกุสินาราเพื่อไปยัง ปาวานคร ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงน้อมนำผ้าคู้งามซึ่งมีสีเหลือง ทองลึงคี่เข้าไปถวาย รับสั่งให้ถวายแก่พระอานนท์ผืนหนึ่ง แก่พระองค์ผืนหนึ่ง

พระอานนท์ได้เห็นผ้าผืนนั้นไม่ควรแก่ตน จึงน้อมเข้าไปถวายพระผู้มีพระภาคอีก ผืนหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงห่มและห่มแล้ว ผ้าผืนสวยงามยิ่งนักปรากฏประดุจถ่านเพลิง ที่ปราศจากควันและเปลว พระฉวีของพระพุทธองค์เล่าก็ช่างผุดผ่อง งดงามเกินเปรียบ ท่านได้เห็นดังนั้น จึงกราบทูลพระพุทธองค์ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์สังเกตเห็นพระฉวีของพระองค์ ผุดผ่องยิ่งนัก เกินที่จะเปรียบด้วยสิ่งใด เปล่งปลั่งมีรัศมี พระองค์ผู้ประเสริฐ บัดนี้ พระองค์มีพระชนมายุถึง ๘๐ แล้วอยู่ในวัยชราเต็มที่ เหมือนผลไม้สุกจนอม อึ่งแล้ว

เวลานี้พระองค์ทรงพระประชวรหนัก มีอาการแห่งผู้มีโรคเบียดเบียน แต่เหตุไฉนมิวพรรณของพระองค์จึงผูกฝ่องยิ่งนัก?”

“อานนท์” พระศาสดาตรัสตอบ “เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าที่เป็นอย่างนี้ คือคราวจะตรัสรู้ครั้งหนึ่ง และก่อนที่จะนิพพานอีกครั้งหนึ่ง มิวพรรณแห่งตถาคตย่อมปรากฏดงามประดุจรัศมีแห่งสุริยาเมื่อแรกรุ่งอรุณและจวนจะอัสดง ดูก่อนอานนท์ ในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในระหว่างต้นสาละทั้งคู่ ซึ่งมีกิ่งเข้าหากัน มีใบใหญ่หนา มีดอกเป็นช่อขึ้น” ตรัสดังนั้นแล้ว จึงเสด็จนำพระอานนท์ไปสู่ฝั่งน้ำกกุธานที เสด็จลงสรงเสวยสำราญตามพระพุทธอัธยาศัยแล้ว เสด็จขึ้นจากกกุธานทีไปประทับ ณ อัมพวัน รับสั่งให้พระจุนทะน้องชายพระสารีบุตรบุลาตลังงาภิเป็น ๔ ชั้น แล้วบรรทมด้วยสีหไสยา คือตะแคงขวาเอาพระหัตถ์รองรับพระเศียร ช้อนพระบาทให้เหลื่อมกัน มีพระสติสัมปชัญญะ ตั้งพระทัยว่าจะลุกขึ้นในไม่ช้า

ขณะนั้นเอง ความปริวิตกถึงนายจุนทะผู้ถวายสุกรมัททวะก็เกิดขึ้น จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเรานิพพานแล้ว อาจจะมีผู้กล่าวโทษจุนทะ ว่าถวายอาหารที่เป็นพิษ จนเป็นเหตุให้เราปรินิพพาน หรือมิฉะนั้นจุนทะอาจจะเกิดวิปัติสารเดือดร้อนใจไปเองว่าเพราะเสวยสุกรมัททวะอันตนถวายแล้ว พระตถาคตจึงนิพพาน ดูก่อนอานนท์ บิณฑบาตทานที่มีอาณิสสงส์มาก มีผลไพศาล มีอยู่ ๒ คราวด้วยกัน คือ เมื่อนางสุชาดาถวายก่อนเราจะตรัสรู้ครั้งหนึ่งและอีกครั้งหนึ่งที่จุนทะถวายนี้ ครั้งแรกเสวยอาหารของสุชาดาแล้วตถาคตก็ถึงซึ่งกิเลสนิพพาน คือการดับกิเลส ครั้งหลังนี้เสวยอาหารของจุนทะบุตรช่างทองแล้ว เราก็นิพพานด้วยขันธนิพพาน คือดับขันธ อันเป็นวิบากที่ยังเหลืออยู่ ถ้าใครจะพึงตำหนิจุนทะ เธอพึงกล่าวให้เขาเข้าใจตามนี้ แล้วถ้าจุนทะจะพึงเดือดร้อนใจ เธอก็พึงกล่าวปลอบให้เขาคลายวิตกกังวลเรื่องนี้ อาหารของจุนทะเป็นอาหารมือสุดท้ายสำหรับเรา”

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะและมีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เป็นบริวาร เสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญญวดี ถึงกรุงกุสินารา เสด็จเข้าสู่ศาลาโนทยาน คืออุทยานซึ่งสระพริบพรั่งด้วยต้นสาละ รับสั่งให้พระอานนท์จัดแท่นบรรทมระหว่างต้นสาละ ซึ่งมีกิ่งโน้มเข้าหากัน ให้หันพระเศียรทางทิศอุดร

ครั้งนั้น มีบุคคลเป็นอันมากจากทิศต่างๆ เดินทางมาเพื่อบูชาพระพุทธสรีระเป็นปัจฉิมกาล แผ่เป็นปริณทลกว้างออกไปสุดสายตา สมเด็จพระมหาสมณะทรงเห็นเหตุนี้แล้ว จึงตรัสกับพระอานนท์เป็นเชิงปรารภว่า

“อานนท์ พุทธบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทำสักการบูชาเราด้วยเครื่องบูชาสักการะทั้งหลายอันเป็นอามิสเช่น ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น หาชื่อว่าบูชาตลาคด้วยการบูชาอันยังไม่ อานนท์เอ๋ยผู้ใดปฏิบัติตามธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสม ผู้นั้นแล ชื่อว่าสักการบูชาเราด้วยการบูชาอันยอดเยี่ยม”

พระอานนท์ทูลว่า “พระองค์ผู้เจริญ เมื่อก่อนนี้ออกพรรษาแล้ว ภิกษุทั้งหลายต่างพากันเดินทางมาจากทิศานุทิศเพื่อเฝ้าพระองค์ ฟังโอวาทจากพระองค์ บัดนี้พระองค์จะปรินิพพานเสียแล้ว ภิกษุทั้งหลายจะพึงไป ณ ที่ใด?”

“อานนท์ สถานที่อันเป็นเหตุให้ระลึกถึงเราก็คืออยู่ คือสถานที่ที่เราประสูติแล้ว คือลุมพินีวันสถาน สถานที่ที่เราตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ บรรลุความรู้อันประเสริฐ ทำกิเลสให้สิ้นไป คือโพธิมณฑล ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม สถานที่ที่เราตั้งอาณাজกรแห่งธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกคืออสิปตนมิตทายะ แขวงเมืองพาราณสี และสถานที่ที่เราจะนิพพาน ณ บัดนี้ คือป่าไม้สาละ ณ นครกุสินารา อานนท์เอ๋ย สถานที่ทั้ง ๔ แห่งนี้เป็นสังเวชนียสถานสารณียสถานสำหรับให้ระลึกถึงเราและเดินตามรอยบาทแห่งเรา”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในพรหมจรรย์นี้มีสุภาพสตรีเป็นอันมากเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในฐานะต่างๆ เป็นมารดาบ้าง เป็นพี่หญิง น้องหญิงบ้าง เป็นเครือญาติบ้าง และเป็นผู้เลื่อมใสในพระรัตนตรัยบ้าง ภิกษุจะพึงปฏิบัติต่อสตรีอย่างไร?”

“อานนท์ การที่ภิกษุจะไม่ดูไม่แลสตรีเพศเสียเลยนั้นเป็นการดี”

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็นเล่าพระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลซัก

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็น ก็อย่าพูดด้วย อย่าสนทนาด้วย นั้นเป็นการดี” พระศาสดาตรัสตอบ

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วยเล่า พระเจ้าข้า จะปฏิบัติอย่างไร?”

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วยเล่า ก็จงมีสติไว้ ควบคุมสติให้ดี สำรวมอินทรีย์และกาย วาจาให้เรียบร้อย อย่าให้ความกำหนัดยินดีหรือความหลงใหลครอบงำจิตใจได้ อานนท์ เรากล่าวว่าสตรีที่บุรุษเอาใจเข้าไปเกาะเกี่ยวนั้นเป็นมลทินของพรหมจรรย์”

“แล้วสตรีที่บุรุษมิได้เอาใจเข้าไปเกี่ยวเกาะเล่า พระเจ้าข้า จะเป็นมลทินของพรหมจรรย์หรือไม่?”

“ไม่เป็นซี อานนท์ เธอระลึกได้อยู่หรือ เราเคยพูดไว้ว่าอารมณ์อันวิจิตรสิ่งสวยงามในโลกนี้มีใช้กาม แต่ความกำหนัดที่เกิดขึ้นเพราะความดำริต่างหากเล่าเป็นกามของคน เมื่อกระชากความพอใจออกเสียได้แล้ว สิ่งวิจิตรและรูปที่สวยงามก็คงอยู่อย่างเกื้อ

ทำพิชอะไรมิได้อีกต่อไป”

พระผู้มีพระภาคบรมทรมสงบหนึ่ง พระอานนท์ก็พลอยนิ่งตามไปด้วย ดูเหมือนท่านจะตรีกตรองทบทวนพระพุทธรูปที่ตรัสจบลงสักครู่

จริงทีเดียว การไม่ยอมดูไม่ยอมแลสตรีเสียเลยนั้นเป็นการดีมาก แต่ใครเล่าจะทำได้เช่นนั้น ผู้ใดมีใจไม่หวั่นไหวด้วยความเบ่งบานของดอกไม้งาม ดนตรี และอาการเยื้องกายแห่งสตรีสาว ผู้นั้นถ้ามิใช่นักพรตก็เป็นสัตว์ดีรัจฉาน แต่ดูเหมือนผู้เป็นนักพรตทั้งกายและใจนั้นไม่น้อยเหลือเกิน เมื่อมีเรื่องจำเป็นต้องดูต้องแล เรื่องติดต่อกี่ยวข้องจึงเกิดขึ้น การติดต่อกี่ยวข้องและคลุกคลีด้วยสตรีเพศนั้น ใครเล่าจะหักห้ามใจมิให้หวั่นไหวไปตามความอ่อนช้อยนิ่มนวลและอ่อนหวานของเธอ มีคำกล่าวไว้มิใช่หรือว่า “ความงามนั้นเป็นอำนาจที่คุกคามจิตใจของบุรุษนให้แพ้อาบ และการยัมนั้นคือคมดาบของเธอ เมื่อใดพบความงาม ถ้าความงามนั้นยังไม่ยัมนั้นก็ยังมีทางจะรอดพ้นไปได้ แต่เมื่อความงามนั้นยัมนออกมา ย่อมหมายถึงเธอส่งคมดาบออกมาแล้ว” และยังมีคำกล่าวอีกว่า “เมื่อสตรีงามยัมนหมายถึงถุงเงินของผู้ชายร้องไห้” ทำไมนะสัตว์โลกจึงหลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส เสียจริงๆ สตรีที่พรากเสน่ห์แต่ไร้มนธรรมจิตใจสกปรก จึงเป็นเพศฆมาตมือหนุมซึ่งมีรอยยัมนและกิริยาที่ียวน เป็นคมดาบมีน้ำตา เป็นหลุมพรางสำหรับให้ชายตกลงไปในหลุมน้ำตานั่น

บางทีเธอจะมีความสุขสำเร้งเหมือนนกน้อย ในขณะที่หัวใจของชายที่เธอเคยปองร้างสลายลงด้วยความผิดหวัง บางทีเธอจะทำเป็นโอรธชายที่เธอแสนจะหลงรัก เพียงเพื่อพรางสายตาของคนอื่น บางทีเธอจะยัมนอย่างอ่อนหวานในขณะที่ในความรู้สึกของเธอแสนจะเคียดแค้นและชิงชังเขา และบางทีเธอจะร้องไห้น้ำตาอาบแก้ม ในขณะที่ใจของเธออึมเอบไปด้วยปีติปราโมช อา...จะเอาอะไรเล่ามาวัดความลึกแห่งหัวใจของสตรี พระศาสดาตรัสไว้มิใช่หรือ อาการของสตรีนั้นรู้ยาก เข้าใจยาก เหมือนการไปของปลาในน้ำ

ปราชญ์ผู้ทรงวิทยาคณกวางขวางลึกซึ้ง สามารถยังรู้ดินฟ้ามหาสมุทรเหมือนมองเศษกระดาษบนฝ่ามือ แต่ปราชญ์เช่นนั้นจะกล่าววดอ้างได้ละหรือว่าตนสามารถยังรู้ความลึกล้ำในหัวใจของสตรี

อย่ามัวกล่าวอะไรให้มากเลย ธรรมชาติของเธอเป็นอย่างนั้นเอง มหาสมุทรเต็มไปด้วยภัยอันตราย แต่มหาสมุทรก็มีคนแกโลกอยู่มิใช่น้อย การค้นหาความจริงตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ แล้วปฏิบัติให้ถูกต้องต่างหากเล่าเป็นทางดำเนินของผู้มีปัญญา

ความเจ็บปวดปกคลุมอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพระอานนท์ก็ทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว จะปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธสรีระอย่างไร?”

“อย่าเลย อานนท์” พระศาสดาทรงห้าม “เธออย่ากังวลกับเรื่องนี้เลย หน้าที่ของพวกเธอคือคุ้มครองตนด้วยดี จงพยายามทำความเพียรเผาบาปให้เราร้อนอยู่ทุกอิริยาบถเถิด สำหรับเรื่องสรีระของเราเป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ที่จะพึงทำกัน กษัตริย์ พราหมณ์และคหบดีเป็นจำนวนมาก ที่เลื่อมใสศรัทธาก็มีอยู่ไม่น้อย เขาคงทำกันเองเรียบร้อย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ก็จริงอยู่ แต่ถ้าเขาถามข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะพึงบอกอย่างไร?”

“อานนท์ ชนทั้งหลายเมื่อจะปฏิบัติต่อพระสรีระแห่งพระเจ้าจักรพรรดิอย่างไร ก็พึงปฏิบัติต่อสรีระแห่งตถาคตอย่างนั้นเถิด”

“ทำอย่างไรเล่า พระเจ้าข้า?”

“อานนท์ คืออย่างนี้ เขาจะพันสรีระแห่งพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าใหม่แล้วซับด้วยสำลี แล้วพันด้วยผ้าใหม่อีก ทำอย่างนี้ถึง ๕๐๐ คู่หรือ ๕๐๐ ชั้นแล้วนำวางในรางทอง ซึ่งเต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วปิดครอบด้วยรางทองเป็นฝา แล้วทำจิตกาธานด้วยไม้หอม นานาชนิด แล้วถวายพระเพลิง เสร็จแล้วเชิญพระอัฐิธาตุแห่งพระเจ้าจักรพรรดินั้น ไปบรรจุสถูป ซึ่งสร้างไว้ ณ ทางสี่แพร่ง ในสรีระแห่งตถาคตก็พึงทำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อผู้เลื่อมใสจักได้บูชาและเป็นประโยชน์สุขแก่เขาตลอดกาลนาน”

และแล้วพระพุทธองค์ทรงแสดงอุบายบุคคล คือบุคคลผู้ควรบรรจุอัฐิธาตุไว้ในพระสถูป เพื่อเป็นที่สักการบูชาของมหาชนไว้ ๔ จำพวก คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิ

ตรัสแล้วบรรทมหนึ่งอยู่ พระอานนท์ถอยออกจากที่เฝ้า เพราะความเศร้าสลดสุดที่จะอดกลั้นได้ ท่านไปยืนอยู่ที่ประตูวิหาร มือจับลิมสลักหนึ่งอยู่ น้ำตาไหลพรากจนอาบแก้ม แล้วเสียงสะอื้นเบาๆ ก็ตามมา บัดนี้ท่านมีอายุอยู่ในวัยชรานับได้ ๘๐ แล้ว เท่ากับพระชนมายุของพระผู้มีพระภาค อุปสมบทมานานถึง ๔๔ พรรษา ได้ยินได้ฟังพระธรรมและอบรมจิตใจอยู่เสมอ ได้บรรลุคุณธรรมขั้นต้นเป็นโสดาบันบุคคล ผู้มีองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถ้าไม่มีเรื่องกระเทือนใจอย่างแรง คงจะไม่เศร้าโศกปริเทวนาการถึงขนาดนี้ ท่านสะอึกสะอื้นจนสิ้นเทิ้มไปทั้งองค์ บางคราวจะมองเห็นผ้าสีเหลืองหม่นที่คลุม

กายลั่นน้อยๆ ตามแรงลั่นแห่งร่างกาย แนนอนท่านรู้สึกสะเทือนใจและว่าเหวอย่างยิ่ง เป็นเวลานานเหลือเกินที่ท่านและพระศาสดาได้ทำประโยชน์และเอื้อเฟื้อต่อกัน การจากไปของพระองค์ผู้มีพระภาค จึงเป็นเสมือนกระชากดวงใจของท่านให้หลุดลอย

“โอ...พระองค์ผู้เป็นที่พึ่งของโลกและของข้าพระองค์” เสียงครวญเคล้าออกมากับเสียงสะอื้น “ตั้งแต่บัดนี้ไป ข้าพระพุทธเจ้าจักไม่ได้เห็นพระองค์อีกแล้ว พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณาจุฬามหรรณพมาต่วนจากข้าพระองค์ ทั้งๆ ที่ข้าพระองค์ยังมีอาสวะอยู่เหมือนผีเลี้ยงสอนให้เด็กเดิน เมื่อเด็กน้อยพอจะหัดก้าวเท่านั้น ผีเลี้ยงก็มีอันพลัดพราจากไป ข้าพระองค์เหมือนเด็กน้อยผู้นั้น” พระอานนท์คร่ำครวญอย่างน่าสงสาร

เมื่อพระอานนท์หายไบนานผิตปกติ พระศาสดาจึงตรัสถามว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์หายไบนาน?”

“ไปยืนร้องไห้อยู่ที่ประตูวิหาร พระเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลายทูล

“ไปตามอานนท์มานี้เถิด” พระศาสดาตรัส

พระอานนท์เข้าสู่ที่เฝ้าด้วยใบหน้าที่ยังชุ่มด้วยน้ำตา พระศาสดาตรัสปลอบใจว่า “อานนท์ อย่าคร่ำครวญนักเลย เราเคยบอกไว้แล้วมิใช่หรือว่าคุณเคยยอมต้องพลัดพราจากสิ่งที่รักที่พอใจเป็นธรรมดา ในโลกนี้และโลกไหนๆ ก็ตาม ไม่มีอะไรยั่งยืนถาวรเลย สิ่งที่มีการเกิดย่อมมีการดับในที่สุดไม่มีอะไรยับยั้งต้านทาน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นประดุจดวงตะวัน” พระอานนท์ทูลด้วยเสียงสะอื้นน้อยๆ “ข้าพระองค์มาร่ำพังกาว่า ตลอดเวลาที่พระองค์ทรงพระชนม์อยู่ ข้าพระองค์ก็เฝ้าติดตามประดุจฉายา ต่อไปนี้ข้าพระองค์จะพังกาติดตามผู้ใดเล่า จะพังกาตั้งน้ำใช้น้ำเสวยเพื่อผู้ใด จะพังกาปิดกวดเสนาสนะที่หลับที่นอนเพื่อผู้ใด อนึ่ง เวลานี้ข้าพระองค์ยังมีอาสวะอยู่ พระองค์มาต่วนปริณิพพาน ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ กำจัดกิเลสให้หมดสิ้น ข้าพระองค์คงอยู่อย่างว่าเหวและเดี๋ยวตาย เมื่อคำนึงอย่างนี้แล้ว ก็สุดจะหักห้ามความโศกกำสรดได้”

“อานนท์ เธอเป็นผู้มีบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมาแล้วมาก เธอเป็นผู้มีบุญที่ได้ทำไว้แล้วมาก อย่าเสียใจเลย กิจอันใดที่ควรทำแก่ตถาคต เธอได้ทำกิจนั้นสมบูรณ์ด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาอย่างยอดเยี่ยม จงประกอบความเพียรเถิด เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอจะต้องสำเร็จจรหดตผลเป็นพระอรหันต์ในไม่ช้า” ตรัสดังนี้แล้ว จึงเรียกภิกษุทั้งหลายเข้ามาสู่ที่ใกล้ แล้วทรงสรรเสริญพระอานนท์โดยอเนกปริยายเป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต เป็นผู้รอบรู้และอุปัฏฐากเราอย่างยอดเยี่ยม พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในอดีตและอนาคตซึ่งมีภิกษุผู้อุปัฏฐากนั้นๆ ก็ไม่ติเกินไปกว่าอานนท์ อานนท์เป็นผู้ดำเนินกิจด้วยปัญญา รู้กาลที่ควรไม่ควร รู้กาลที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่มาเฝ้าเรา กาลนี้สำหรับกษัตริย์ กาลนี้สำหรับราชามหาอำมาตย์ กาลนี้สำหรับคนทั่วไป ควรได้รับการยกย่องนานาประการมีคุณธรรมนำอัครรรย ผู้ที่ยังไม่เคยเห็น ไม่เคยสนทนา ก็อยากเห็นอยากสนทนาด้วย อยากฟังธรรมของอานนท์ เมื่อฟังก็มีจิตใจ เพลิดเพลินยินดีในธรรมที่อานนท์แสดง ไม่อึดไม่เบื่อด้วยธรรมวาจาสรรพ ภิกษุทั้งหลาย อานนท์ เป็นบุคคลที่หาได้ยากผู้หนึ่ง”

พระอานนท์ผู้มีความห่วงใยในพระศาสดาไม่มีที่สิ้นสุด กราบทูลด้วยน้ำเสียงที่ยังเศร้าอยู่ว่า

“พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เป็นประดุจพระเจ้าจักรพรรดิในทางธรรม ทรงสถาปนาอาณาจักรแห่งธรรมขึ้น ทรงเป็นธรรมราชาสูงยิ่งกว่าราชาใดๆ ในพื้นพิภพนี้ ข้าพระองค์เห็นว่าไม่สมควรแก่พระองค์เลยที่จะบริณิพพานในเมืองกุสินาราคือเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย ขอพระองค์ไปบริณิพพานในเมืองใหญ่ๆ เช่น ราชคฤห์ สาวตถิ จำปา สาเกต โกสัมพี พาราณสี เป็นต้นเถิดพระเจ้าข้า ในมหานครเหล่านั้น กษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี คหบดี และทวยนาครทุกชั้นที่เลื่อมใสพระองค์ก็มีอยู่มาก จักได้ทำมหาสักการะแด่สรีระแห่งพระองค์เป็นมโหฬาร ควรแก่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นอุดมบุรุษรัตนในโลก”

“อานนท์ เธออย่ากล่าวอย่างนั้นเลย ชีวิตของตถาคตเป็นชีวิตแบบอย่าง ตถาคตนิพพานไปแล้วเพียงรูปเท่านั้น แต่เกียรตินคุณของเราคงอยู่ต่อไป เราต้องการให้ชีวิตนี้งามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด อานนท์เอ๋ย ตถาคตอุบัติแล้วเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน เมื่ออุบัติมาอยู่โลกนี้ เราเกิดแล้วในป่านามว่าลุมพินี เมื่อตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เราก็ได้บรรลุแล้วในปาตาลีบุตรเวลาเสนาณิคคม แขวงเมืองราชคฤห์มหานคร เมื่อตั้งอาณาจักรแห่งธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก ได้สาวกเพียง ๕ คน เราก็ตั้งลงแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายะ เขตเมืองพาราณสี ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายแห่งเรา เราก็ควรนิพพานในป่าเช่นเดียวกัน

อนึ่ง กุสินาราแม้บัดนี้จะเป็นเมืองน้อย แต่ในโบราณกาลกุสินาราเคยเป็นเมืองใหญ่มาแล้ว เคยเป็นที่ประทับของพระเจ้าจักรพรรดินามว่ามหาสุทิสสนะ นครนี้เคยชื่อ กุสาวดี เป็นราชธานีที่สมบูรณ์ มั่งคั่ง มีคนมาก มีมนุษย์นิกรเกื้อนกลั่น พรั่งพร้อม

ด้วยธัญญาหาร มีรมณีสถานที่บันเทิงจิต ประดุจดั่งราชธานีแห่งทิพยนคร กุสาวดี ราชธานีนั้น กีก้องนฤนาททั้งกลางวันและกลางคืนด้วยเสียง ๑๐ ประการ คือเสียง คชสาร เสียงภาชี เสียงเกร์และรถ เสียงตะโพน เสียงพิณ เสียงขับร้อง เสียงกังสดาล เสียงสังข์รวมทั้งสำเนียงประชาชน เรียกกันบริโภคอาหารด้วยความสำราญเบิกบานจิต

พระเจ้ามหาสุทิสสนะองค์จักรพรรดิเล่า ก็ทรงเป็นอิสราธิบดีในปฐพีมณฑล ทรง ชำระปัจจามิตรโดยธรรม ไม่ต้องใช้ทัณฑ์และคัสตรา ชนบทสงบราบคาบปราศจากโจร ผู้ร้าย มารดายังบุตรให้พื่อนอยู่นอกด้วยความเปลิดเพลิน ประตูป้านปราศจากลี้มสลัก เป็นนครที่รื่นรมย์ร่มเย็น สมเป็นราชธานีแห่งพระเจ้าจักรพรรดิราชอย่างแท้จริง

อีกอย่างหนึ่ง อานนท์เอย เมื่อมองมาทางธรรมเพื่อให้เกิดสังเวชสลดจิต ก็พอดิ ได้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มุ่งไปสู่จุดสลายตัว อานนท์จึงดูเถิด พระเจ้าจักร พรรดิมหาสุทิสสนะก็สิ้นพระชนม์ไปแล้ว เมืองกุสาวดีก็เปลี่ยนมาเป็นกุลินาราลแล้ว ประชาชนชาวกุสาวดีก็ตายกันไปหมดแล้ว นี่แล ไม่มีอะไรเที่ยง ไม่มีอะไรยั่งยืน ตถาคต เองก็จะนิพพานในไม่ช้านี้”

แล้วพระศาสดาก็รับสั่งให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวปรินิพพานแก่มัลลกษัตริย์ ว่า พระตถาคตเจ้าจักปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่งราตรี เมื่อมัลลกษัตริย์ผู้ครองนคร กุลินาราสดับข่าวนี้ ต่างก็ทรงกำสรดโศกาดูร ทุกข์โทมนัสทับทวี สยายพระเกศา ยก พระพาหาทั้งสองขึ้นแล้วคร่ำครวญล่ำมกลิ้งเกลือกประหนึ่งบุคคลที่เท้าขาดรำไรรำพัน ถึงพระโลกนาถว่า “พระโลกนาถดวงปรินิพพานนัก ดวงตาของโลกดับลงแล้ว ประดุจ สุริยาซึ่งให้แสงสว่างดับวูบลง”

ด้วยอาการโศกาดูรดังนี้ มัลลกษัตริย์ตามพระอานนท์ไปเฝ้าพระศาสดา ณ ลาลว โนทยาน พระอานนท์จัดให้เข้าเฝ้าเป็นตระกูลๆ ไป แล้วกลับสู่สัณฐานาคาร คิณนั้นมัลล กษัตริย์ประชุมกันอยู่จนสว่าง มิได้บรรทมเลย ❀

๒๕

ปัจฉิมสาวกอรหันต์และพวงดอกไม้มาร



ย่างเข้ายามที่ ๒ แห่งราตรี ลมเย็นพัดผ่านมาเป็นครั้งคราว รอบๆ อุทยานสาละวัน เปียกชุ่มไปด้วยอัสสุชลธาราแห่งมหาชนผู้เศร้าสลดสุดประมาณ เขาหลังน้ำตาออกมาด้วยความรักและรันทดใจ พระจันทร์วันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะโผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ทางทิศตะวันออกแล้ว โด่เต็มดวงสาดแสงสีนวลไยลงสู่อุทยานสาละวัน พรหมไปทั่วบริเวณมณฑลต้องใบสาละ ซึ่งไผ่น้อยๆ ดูงามตา แต่บรรยากาศในยามนี้สลดเกินไปที่ใครๆ จะสนใจกับความงามแห่งแสงโสมที่สาดส่อง เหมือนจงใจจะบูชาพระสรีระแห่งจอมศาสนานั้น

เจียบสงบ วังเวง จะได้ยินอยู่บ้างก็คือเสียงสะอึกสะอื้น และทอดถอนใจของคนบางคนที่เพิ่งมาถึง

ท่ามกลางบรรยากาศดังกล่าวนี้ นักบวชเพศปริพพาชกหนุ่มคนหนึ่งขออนุญาตผ่านฝูงชนเข้ามา เมื่อเข้ามาใกล้ เขาบอกว่าขอเฝ้าพระศาสดา พระอาณนที่ได้อันดับเสียงนั้นจึงออกมารับ และขอร้องวิงวอนว่าอย่ารบกวนพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย

“ข้าแต่ท่านอาณน” ปริพพาชกผู้นั้นกล่าว “ข้าพเจ้าขออนุญาตเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทูลถามข้อข้องใจบางประการ ขอท่านได้โปรดอนุญาตเถิด ข้าพเจ้าสุกัถปริพพาชก”



“อย่าเลย สุภทัตะ ท่านอย่ารบกวณพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย พระองค์ทรงลำบาก พระวรกายมากอยู่แล้ว พระองค์ประจวบหน้จะปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้ แน่นอน”

“ท่านอานนท์” สุภทัตะแว่ววอนต่อไป “โอกาสของข้าพเจ้าเหลือเล็กน้อย ขอท่าน อาศัยความเอ็นดู โปรดอนุญาตให้ข้าพเจ้าเฝ้าพระศาสดาเถิด”

พระอานนท์คงทัดทานอย่างเดิม และสุภทัตะก็อ้อนวอนครั้งแล้วครั้งเล่าไม่ยอมย่อท้อ จนกระทั่งได้ยินถึงพระศาสดา

เรื่องก็เป็นไปอย่างที่เคยเป็นมา พระศาสดามีพระมหากรุณาอันไม่มีที่สิ้นสุด รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ ให้สุภทัตะเข้ามาหาเราเถิด”

เพียงเท่านี้สุภทัตบริพพาชกก็ได้เข้าเฝ้าสมประสงค์ เขากราบลงใกล้เตียงบรรทม แล้วทูลว่า “ข้าแต่พระจอมมุนี ข้าพระองค์นามว่าสุภทัตะ ถือเพศเป็นบริพพาชกมา ไม่นาน ได้ยินกิตติศัพท์เล่าลือเกียรติคุณแห่งพระองค์ แต่ก็หาได้เคยเข้าเฝ้าไม่ บัดนี้ พระองค์จะดับขันธปรินิพพานแล้ว ข้าพระองค์ขอประทานโอกาสซึ่งมีอยู่น้อยนี้ทูลถาม ข้อข้องใจบางประการ เพื่อจะได้ไม่เสียใจภายหลัง”

“ถามเถิด สุภัททะ” พระศาสดาตรัส

“พระองค์ผู้เจริญ คณาจารย์ทั้งหก คือ ปุณณะ กัสสปะ มักขลี โคศาล อชิตะ เกสกะมพล ปกฺขะ กัจจายนะ ลัญชัย เวลัฏฐบุตร และนิครนถ์ นาฏบุตรเป็นศาสดาเจ้าลัทธิที่มีคนนับถือมาก เคารพบูชามาก ศาสดาเหล่านี้ยังจะเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสหรือประการใด”

“เรื่องนี้หรือ สุภัททะ ที่เธอตั้งรณชวนชวายนพยายามมาหาเราด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวด” พระศาสดาตรัสทั้งๆ ที่ยังหลับพระเนตรอยู่

“เรื่องนี้เอง พระเจ้าข้า” สุภัททะทูลรับ

พระอานนท์รู้สึกกระวนกระวายทันที เพราะเรื่องที่สุภัททะมารบกวนพระศาสดานั้นเป็นเรื่องที่ไร้สาระเหลือเกิน ขณะที่พระอานนท์จะเชิญสุภัททะออกจากที่เฝ้านี้เอง พระศาสดาก็ตรัสขึ้นว่า

“อย่าสนใจกับเรื่องนั้นเลย สุภัททะ เวลาของเราและของเธอยังเหลือน้อยเต็มที่แล้ว จงถามสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เธอเองเถิด”

“ข้าแต่ท่านสมณะ ถ้าอย่างนั้นข้าพระองค์ขอทูลถามปัญหา ๓ ข้อคือ รอยเท้าในอากาศมีอยู่หรือไม่ สมณะภายนอกศาสนาของพระองค์มีอยู่หรือไม่ สังฆารที่เที่ยงมีอยู่หรือไม่?”

“สุภัททะ รอยเท้าในอากาศนั้นไม่มี ศาสนาใดไม่มีมรรคมีองค์ ๘ สมณะผู้สงบถึงที่สุดก็ไม่มีในศาสนาไหน สังฆารที่เที่ยงนั้นไม่มีเลย สุภัททะ ปัญหาของเธอมิเท่านี้หรือ?”

“มีเท่านี้ พระเจ้าข้า” สุภัททะทูลแล้วนิ่งอยู่

พระพุทธองค์ผู้ทรงอนาวรณญาณ ทรงทราบอุปนิสัยของสุภัททะแล้วจึงตรัสต่อไปว่า “สุภัททะ ถ้าอย่างนั้นจงตั้งใจฟังเถิด เราจะแสดงธรรมให้ฟังแต่โดยย่อ ดูก่อนสุภัททะ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ เป็นทางประเสริฐสามารถให้บุคคลผู้เดินไปตามทางนี้ถึงซึ่งความสุขสงบเย็นเต็มที เป็นทางเดินไปสู่อมตะ ดูก่อนสุภัททะ ถ้าภิกษุหรือใครๆ ก็ตามพึงอยู่โดยชอบ ปฏิบัติดำเนินตามมรรคอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้อยู่ โลกก็จะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์”

สุภัททะฟังพระพุทธดำรัสแล้วเลื่อมใส ทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ที่เคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่นมาก่อน ถ้าประสงค์จะบวชในศาสนาของพระองค์จะต้องอยู่ติดตัญญูปริวาส คือบำเพ็ญตนทำความดีจนภิกษุทั้งหลายไวใจเป็นเวลา ๔ เดือน

ก่อน แล้วจึงจะบรรพชาอุปสมบทได้นี่เป็นประเพณีที่พระองค์ทรงตั้งไว้เป็นเวลานานมาแล้ว สุภัททะทูลว่า เขาพอใจอยู่บำรุงปฏิบัติภิกษุทั้งหลายสัก ๔ ปี

พระศาสดาทรงเห็นความตั้งใจจริงของสุภัททะ ดังนั้น จึงรับสั่งให้พระอานนท์นำสุภัททะไปบรรพชาอุปสมบท พระอานนท์รับพุทธบัญชาแล้วนำสุภัททะไป ณ ที่ส่วนหนึ่ง ปลงผมและหนวดแล้วบอกกรรมฐานให้ตั้งอยู่ในสโรคนมน์และศีล บรรพชาสำเร็จเป็นสามเณรแล้ว นำมาเฝ้าพระศาสดาพระผู้ทรงมหากรุณาให้อุปสมบทแก่สุภัททะเป็นภิกษุโดยสมบูรณ์แล้วตรัสบอกกรรมฐานอีกครั้งหนึ่ง

สุภัททะภิกษุใหม่ตั้งใจอย่างแน่วแน่จะพยายามให้บรรลุพระอรหัตผลในคืนนี้ ก่อนที่พระศาสดาจะนิพพาน จึงออกไปเดินจงกรมอยู่ในที่สงัดแห่งหนึ่ง ในบริเวณอุทยานสาละวันนั้น

จงกรมนั้นคือเดินกลับไปกลับมา พร้อมด้วยพิจารณาข้อธรรมนำมาทำลายกิเลสให้หลุดร่วง บัดนี้ร่างกายของสุภัททภิกษุห่อหุ้มด้วยผ้ากาสาวพัสตร์ เมื่อต้องแสงจันทร์ในราตรีนั้นดูผิวพรรณของท่านเปล่งปลั่งงามอำไพ มัชฌิมยามแห่งราตรีจวนจะสิ้นอยู่แล้ว ดวงรัชนีกลมโตเคลื่อนย้ายไปอยู่ทางท้องฟ้าด้านตะวันตกแล้ว สุภัททภิกษุตั้งใจอย่างแน่วแน่จะบำเพ็ญเพียรคืนนี้ตลอดราตรีเพื่อบูชาพระศาสดาผู้จะนิพพานในปลายปัจฉิมยาม ดังนั้นแม้จะเหน็ดเหนื่อยอย่างไรก็ไม่ย่อท้อ

แสงจันทร์นวลส่องสุกสกาวเมื่อครู่นี้ดูจะอัศจรรย์ยิ่ง สุภัททภิกษุแหงนขึ้นดูท้องฟ้าเมฆก้อนใหญ่กำลังเคลื่อนเข้าบดบังแสงจันทร์จนมืดดวงไปแล้ว แต่ไม่นานนักเมฆก้อนนั้นก็เคลื่อนคล้อยไป แสงโสมสาดส่องลงมาสว่างนวลดังเดิม

ทันใดนั้นดวงปัญญาก็พลุ่งโพล่งขึ้นในดวงใจของสุภัททะเพราะนำดวงใจไปเทียบด้วยดวงจันทร์

“อา” ท่านอุทานเบาๆ “จิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใส มีรัศมีเหมือนจันทร์เจ้า แต่อาศัยกิเลสที่จรมาเป็นครั้งคราว จิตนี้จึงเศร้าหมอง เหมือนก้อนเมฆบดบังดวงจันทร์ให้อับแสง”

และแล้ววิปัสสนาปัญญาที่โพล่งขึ้น ชำแรกกิเลสทางทะเลบาปธรรมทั้งมวลที่ห่อหุ้มดวงจิต แหวกอวิชชาและโมหะอันเป็นประจุตาข่ายด้วยศีลตราคือวิปัสสนาปัญญาชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสสาละทั้งมวล บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา แล้วลงจากที่จงกรม มาถวายบังคมพระมณฑปแห่งพระศาสดา แล้วนั่งอยู่

สุภัททภิกษุ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ผู้นี้ ชื่อพ้องกับสุภัททะอีกผู้หนึ่งซึ่งเป็นบุตรแห่ง

สหายของพระผู้มีพระภาคผู้มีนามว่าอุปกะ มีประวัติเกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธรองค์อันน่าสนใจยิ่งผู้หนึ่ง ดังนี้

นับถอยหลังจากนี้ไป ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระพุทธรองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ทรงดำริจะโปรดปัญจวัคคีย์ ณ อสิปตนิมิตตทายะ เสด็จดำเนินจากบริเวณโพธิมณฑลไปสู่แขวงเมืองพาราณสี ในระหว่างทางได้พบอาชีวกผู้หนึ่งนามว่าอุปกะ อยู่ในวัยค่อนข้างชราแล้ว เขาเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเดินสวนทางไป จึงถามว่า “สมณะ ผิวพรรณของท่านผ่องใสยิ่งนัก อินทรีย์ของท่านสงบน่าเลื่อมใส ท่านบวชในสำนักของใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน”

“สหาย” พระศาสดาตรัสตอบ “เราเป็นผู้ครอบงำไว้ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นใหญ่ในตนเองเต็มที่ เรารู้ทุกสิ่งทุกอย่างในทางธรรม เราหักกรรมแห่งสังสารจักร อันเป็นเหตุให้เวียนว่ายตายเกิดได้แล้วด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้จะพึงอ้างใครเล่าว่าเป็นศาสดา”

อาชีวกได้ฟังดังนี้แล้วนึกดูหมิ่นอยู่ในใจว่า สมณะผู้นี้ช่างโอหังลบหลู่คุณของศาสดาตน น่าจะลองถามชื่อดู เผื่อว่าจะมีคณาจารย์ลัทธิใหญ่ๆ จะจำได้บ้างว่าเคยเป็นศิษย์ของตน คิดดังนี้แล้วจึงกล่าวว่า

“สมณะ ที่ท่านกล่าวมานี้ก็น่าฟังอยู่ดอก แต่จะเป็นไปได้หรือ คนที่รู้อะไรๆ ได้เองโดยไม่มีครูอาจารย์ แต่ช่างเถิด ข้าพเจ้าไม่ติดใจในเรื่องนี้นักดอก ข้าพเจ้าปรารถนาทราบนามของท่าน เพื่อว่าพบกันอีกในคราวหน้าจะได้ทักทายกันถูก”

พระศากยมุณีผู้มีนาคตั้งสญานทราบเหตุการณ์ภายหน้าได้โดยตลอด ทรงคำนึงถึงประโยชน์บางอย่างในอนาคต แล้วตรัสตอบว่า “สหาย เรามีนามว่าอนันตชิน ท่านจำไว้เถิด”

“อนันตชิน” อุปกะอุทาน “ชื่อแปลกดีนี่”

แล้วอุภาชีวกก็เดินเลยไป พระศาสดาก็เสด็จไปพักตรัสไปสู่พาราณสี

อุปกะเดินทางไปถึงหมู่บ้านพราณเนื้อ อาศัยอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งใกล้หมู่บ้านนั้น ตอนเช้าเขาเข้าไปศึกษาจารในหมู่บ้านพราณเนื้อนั้น หัวหน้าพราณเห็นเข้าเกิดความเลื่อมใส จึงอาราธนาให้มารับภิกษาที่บ้านของตนทุกๆ เช้า อุปกะรับอาราธนาด้วยความยินดี แต่ซ่อนความรู้สึกนั้นไว้ภายในตามวิสัยแห่งนักบวชผู้ยังมีความละอายอยู่

ต่อมาไม่นาน นายพราณเนื้อจำเป็นต้องเข้าป่าใหญ่เป็นเวลาหลายวันเพื่อล่าเนื้อ จึงเรียกลูกสาวมาแล้วกล่าวว่า “สุชาวดีลูกรัก พ่อจะต้องออกป่าเป็นเวลาหลายวัน พ่อเป็นห่วงพระของพ่อ คือท่านอุปกะ ขอให้ลูกรับหน้าที่แทนพ่อคือตลอดเวลาที่พ่อไม่อยู่

ขอให้ลูกถวายอาหารแก่ท่านแทนพ่อ ปฏิบัติบำรุงท่านเหมือนอย่างที่พ่อเคยทำ”

เมื่อสุชาวดีสาวงามบ้านป่ารับคำของพ่อแล้ว นายพรานก็เข้าป่าด้วยความโล่งใจ รุ่งขึ้นอุปกะก็มารับภิกษาตามปกติ สุชาวดีเชื่อเชิญให้นั่งบนเรือนแล้วถวายภิกษา อันประณีต สนทนาด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส อุปกะเห็นอาการของนางดังนั้นก็ยินดี ยิ่งนัก เพราะท่านย่อมนึกว่า

“มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีใจอารี มีความยินดีที่จะสนทนา เปล่งวาจาไพเราะ มีกิริยาสุภาพ เหล่านี้เป็นเครื่องหมายของผู้ตั้งใจคบ

มีหน้าตาบูดบึ้ง ไม่ยิ้มแย้ม สัมความหลัง มีกิริยาอันน่ารังเกียจ เอาความเสียใจไปพินทุเวลาสนทนาขอแนะนำเอาเรื่องคนอื่นมาพูดให้ยุ่งไป เหล่านี้เป็นเครื่องหมายของผู้มีใช้มิตร”

สุชาวดีงามอย่างสาวบ้านป่า ผมหดคำ นัยน์ตากลมโต ใบหน้าอ้อมเอิบมีเลือดผาด มองเห็นชัดที่พวงแก้ม อุปกะมองเธอด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย แม้อายุจะเหยียบย่างเข้าสู่วัยชรา แต่ก็ยังตัดอาลัยในเรื่องนี้ไม่ได้ สุชาวดีอยู่ในวัยสาวและสวยสด เป็นดอกไม้ที่ไม่เคยมีแมลงตัวใดมากล้ากราย นางสังเกตเห็นอาการของอุปกะแล้วก็พอจะล่วงรู้ถึงความปั่นป่วนภายในของนักพรตวัยชรา แต่ด้วยมรรยาทแห่งเจ้าของบ้านอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งเป็นนักบวชที่บิดาเคารพนับถือ นางจึงคงสนทนาพาทีอย่างละมุนละไมตามเดิม

จริงทีเดียว สตรีสามารถเข้าใจถึงแห่งความรักได้อย่างรวดเร็ว แม้เธอจะไม่ชอบชายที่รักเธอ แต่เธอก็อดภูมิใจมิได้ที่ผู้ชายมารักหรือสนใจ แม้สุชาวดีจะเป็นเด็กสาวชาวป่า แต่เล่ห์แห่งโลกียะนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของสัตว์ที่พอจะเข้าใจได้ มนุษย์และสัตว์เกิดมาจากกามคุณ จึงง่ายที่จะเข้าใจในเรื่องกามคุณและจิตใจก็คอยดิ้นรนที่จะลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณนั้น เหมือนวานรเกิดในป่า ปลาเกิดในน้ำ ก็พยายามที่จะดิ้นรนเข้าป่าและกระโดดลงน้ำอยู่เสมอ สตรีเปรียบประดุจน้ำมัน บุรุษเล้าก็อุปมาเหมือนเพลิง เมื่อเพลิงอยู่ใกล้น้ำมันก็อดที่จะลามเสียมิได้

ในวันที่ ๒ และวันที่ ๓ อุปกะคงมารับภิกษาที่บ้านของสุชาวดีดังเดิมและอาการก็คงเป็นไปทำนองนั้น

“สุชาวดี” ตอนหนึ่งอุปกะถามขึ้น “พอจะทราบไหมว่า คุณพ่อของเธอจะกลับวันไหน?”

“ไม่ทราบ พระคุณเจ้า” สุชาวดีตอบ ก้มหน้าเอานิ้วขีดพื้นด้วยความขวยอาย “ธรรมดาที่เคยไปก็ไม่เกิน ๗ วัน”

“เธอคิดถึงคุณพ่อไหม?” อุปกะถาม เฟ่งมองสุชาวดี อย่างไม่กะพริบตา

“คิดถึง” สุชาวดีตอบ

“คุณพ่อของเธอมีบุญมาก” อุปกะเปรย

“เรื่องอะไร พระคุณเจ้า?” สุชาวดีถาม เงยหน้าขึ้นนิดหน่อย

“มีลูกสาวดี ทำอาหารอร่อย” อุปกะชม “สุภาพเรียบร้อย อยู่ในโอวาทของบิดา”

สุชาวดีก้มหน้าหนึ่ง คงเอานิ้วขีดไปขีดมาอยู่กับพื้นที่ขานเรือน “แล้วก็” อุปกะพูดต่อ
“สุชาวดีสวยด้วย สวยเหมือนกล้วยไม้ในพงไพร”

“! !” สุชาวดีอ้าปากค้าง ไม่นึกว่านักพรตวัย ๔๕ จะพูดกับเธอซึ่งรุ่นราวคราวลูก
ด้วยถ้อยคำอย่างนี้

“จริงๆ นะ สุชาวดี” อุปกะยังคงพละมต่อไป “ฉันท่องเที่ยวไปแทบจะทุกหน
ทุกแห่งในชมพูทวีป ยังไม่เคยพบใครสวยเหมือนเธอเลย”

พูดเท่านั้นแล้วอุปกะก็ลากลับ เขาจากไปด้วยความอาลัย สุชาวดีมองอุปกะด้วย
สายตาที่บรรยายไม่ถูก ชันก็ชัน ลังเวกก็ลังเวก แต่ความรู้สึกภูมิใจซึ่งซ่อนอยู่อย่าง
มืดมนนั้น ก็ดูเหมือนจะมีอยู่ เมื่ออุปกะเลยเขตรั้วบ้านไปแล้วนางจึงวิ่งเข้าห้องนอน
หยิบกระจกส่องหน้าขึ้นมาดู “เออ เราสวยจริงสินะ” นางเปรยกับตัวเองพลางสำรวจไป
ทั่วสรรพางค์

อย่างนี้เอง ผู้หญิงคงเป็นผู้หญิงอยู่นั่นเอง ไม่ว่ามหาราชินีหรือคนหักฟืนขาย
เมื่อถูกชมว่าสวยก็อดจะลิงโลดไม่ได้ เธอปักใจเสียเหลือเกินว่ารูปของเธอเป็นทรัพย์
แต่ความจริงก็น่าจะเป็นเช่นนั้น มีสตรีมากมายที่ก้าวขึ้นสู่ความรุ่งโรจน์เพราะรูปงาม

โกกิลานํ สทฺทํ รูปํ นักโกกิลานํสำคัญที่เสียง

นารี รูปํ สรูปตา นารีสำคัญที่รูป

วิชฺชา รูปํ ปุริสาณํ บุรุษสำคัญที่วิทยาคุณ

ขมา รูปํ ตปสฺสินํ นักพรตสำคัญที่อดทน

ถ้า ๓ อย่างถูกต้อง เรื่องนารีสำคัญที่รูปจะผิดไปได้อย่างไร แต่นารีที่ทรงโฉม
สะคราญตานั่น ถ้าไร้เสียแล้วซึ่งนารีธรรม เธอจะเป็นสตรีที่สมบูรณ์ได้ละหรือ เหมือน
ดอกไม้งามแต่ไร้กลิ่น ใครเล่าจะยินดีเก็บไว้ชมเชย ของจะมีค่าต่อเมื่อมีผู้ต้องการ

วันนั้นสุชาวดีมีความสุขสดชื่น รื่นเริงไปทั้งวัน แต่เธอหารู้ไม่ว่าขณะเดียวกัน
อุปกะกำลังเศร้าซึมอยู่ที่อาศรม

อุปกะก็เหมือนผู้ชายโง่ๆ ทั่วไป ที่พอเห็นสตรีทำดีด้วยก็ทักท้วงเอาว่าเขารักตน บัดนี้ศรคามเทพได้เสียบแทงอุปกะเสียแล้ว ความรักไม่เคยปราณีใคร เทียวเหยียบบ่่า ทำลายมนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า ตั้งแต่กระท่อมน้อยของขอทาน ไปจนถึงพระราชวัง อันโออาของกษัตริยาธิราชผู้ทรงศักดิ์ กัดกินหัวใจของคนไม่เลือกกว่าวัยเด็ก หนุ่มสาว หรือวัยชรา ใช้ดอกไม้ของमार ๕ ดอกเป็นเครื่องมือเทียวไปในคามนิคมราชธานีต่างๆ ดอกไม้ ๕ ดอกนั้น คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโณภูฏัพพะสัมผัสทางกาย เมื่อใคร หลงใหลมีนเมาแล้วก็หำหั้นย่ำยิจนพินาศลง

บัดนี้อุปกะได้หลงใหลมีนเมาในพวงดอกไม้ของमार คือ รูปและเสียงของสุชาวดี แล้ว แม้จะไม่ค่อยได้กลิ่นแก้มและสัมผัสกาย อย่างนี้เสียอีกทำให้มีจินตนาการอันเตลิด เจิดจ้า และก๊อซิมเขาเศร้ามอง

คนที่ไม่เคยรบก็มักจะทะนงว่าตนกล้า คนที่ไม่เคยงานมักจะทะนงว่าตนเก่ง คนที่ไม่เคยรักก็มักจะทะนงว่าตนรักได้โดยไม่มีทุกข์ ทั้งนี้เพราะคนประเภทแรกไม่เคยรู้กำลัง ศัตรู ประเภทที่ ๒ ไม่เคยรู้ความยากและความละเอียดของงาน ประเภทที่ ๓ เพราะไม่เคยรู้ซึ่งถึงกำลังของนารี จจริงทีเดียว ท่านกล่าวไว้ว่าพระอาทิตย์มีกำลังในเวลากลางวัน พระจันทร์มีกำลังในยามราตรี แต่นารีมีกำลังทั้งกลางวันและกลางคืน ทั้งบนบกและในน้ำ ทั้งในเวหาและป่ากว้าง มิฉะนั้นแล้วทำไมเล่า ขุนพลผู้เกรียงไกรเอาชนะศัตรูได้ ทั้งทางบก ทางน้ำ ทั้งบนเวหาและป่าใหญ่ แต่มายอมแพ้แก่หัตถ์น้อยที่ไกวเปลมีแต่ ความงามและน้ำตาเป็นอาวุธประจำตน

บางทีนักพรตผู้ทรงศีล มีตบะ มีอำนาจ และมีวาจาคัคคิสิทธิ์ แต่เมื่อถูกพิษแห่ง ความรักแทรกซึมเข้าสู่หัวใจ โดยสตรีเป็นผู้หยิบยิ้นให้ ศीलก็พลันเศร้ามอง ตบะและ อำนาจก็พลันเสื่อม วาจาคัคคิสิทธิ์ก็กลายเป็นกลลบลอก สิ่งใดเล่าในโลกนี้จะสามารถ ทำลายความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของชายได้เท่ากับกำลังของสตรี ชายใดไม่ตกอยู่ในอำนาจ แห่งสตรี ไม่ยินดีในลาภและยศ ชายนั้นชื่อว่าผู้เข้มแข็งอย่างแท้จริง เป็นผู้ชนะโลก ❀

๒๒

อุปการะชีวิตกับพวงดอกไม้มาร



อุปการะซึ่งเศร้านิมอยู่หน้าอาศรม ความร่มรื่นของราวป่าในยามนี้ซึ่งเคยเป็นที่พอกพองใจของเขายิ่งนักนั้น ได้กลายเป็นที่ทรมานไปเสียแล้ว เสียงนกเล็ก ๆ วิ่งไล่จับกัน และส่งเสียงร้องด้วยความชื่นบานบนกิ่งไม้ เขาเคยมองดูและฟังเสียงมันด้วยความนิยมชมชื่น แต่บัดนี้มันเป็นของแสลงสำหรับเขา นานๆ เขาจะสะดุ้งขึ้นครั้งหนึ่งเพราะได้ยินเสียงหวาดแว่วเหมือนสำเนียงของสุชาติ แต่แล้วเขาคงเศร้าซึมไป เพราะมันเป็นเพียงเสียงลมหวีดหวิวผ่านมาเท่านั้น เขาก็ลงสำรวจตัวเอง เอามือลูบคลำแขนและปลี้น่อง รู้สึกตัวว่าอย่างเข้าสู่วัยชราแล้ว แม้จะไม่มากนักก็ตาม แต่ความรักเพิ่งจะเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในชีวิตของเขา ในโลกียวิสัย อะไรเล่าจะทำให้คนซึมเศร้าและชื่นบานมากไปกว่าความรัก ในความรักมีความขมและความหวาน มีทั้งเรื่องร้อนรุ่ม ตื่นเต้น และเยือกเย็น ละเมียดละไม ความรักจะเป็นอย่างไรก็ตาม มันยังมีอิทธิพลครอบคลุมจิตใจของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย แทรกแซงอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าในทุ่งนาหรือป่าเขา ในปราสาทราชมณเทียรอันโอ่อ่าของวีรกษัตริย์ หรือกระท่อมของขอทาน ในหมู่โจรผู้เหี้ยมโหดหรือในหมู่ภิกษุผู้มีกาสาวพัสตร์เป็นธงชัย ความรักเป็นความหวัง เป็นความชุ่มชื่น แม้มันจะกลับกลายเป็นขมขื่นปวดร้าวระบมในภายหลัง แต่ก็ยังเป็นความหลังที่ทำให้บทเรียนอันล้ำค่า ควรแก่การทรงจำและระลึกถึง ความรักเหมือนน้ำใสเย็นจิตสนิท แต่มีพิษยาแทรกซึมอยู่ด้วยเพียงเบาๆ หย่ายวนชวนเชิญให้กระหายใคร่ดื่ม แล้วยาพิษก็ค่อยๆ แสดงฤทธิ์ที่ละน้อยพอกระวนกระวาย ดังที่อุปการะวนกระวายอยู่ ณ บัดนี้

ความรักเหมือนสุรา ผู้ที่ดื่มแก้วแรกแล้วก็อยากจะดื่มอีกและดื่มอีก การเมารักก็เหมือนเมาเหล้า ทำให้ใจกล้าและตาลาย ตัดสินใจอะไรง่ายดายๆ ขาดสติคุ้มครองตน คิดเอาแต่ความสุขเฉพาะหน้า

ไบหน้าและกิริยาพาทีของสุชาวดีน้อย ปรากฏในห้วงนี้เหมือนภาพจำลอง เขา นั่งและเดินกลับไปกลับมาด้วยความรู้สึกวุ่นวายและเศร้าหมอง ความจริงคนอายุวัยนี้ มีความสำนึกในการสำรวมตนและหักห้ามใจได้ดีพอใช้แล้ว แต่น้ำรักก็เหมือนน้ำสุรามัก ทำให้คนพ้นเพื่อนหลงใหลและปล่อยตัว ขาดพลังในการหน่วงเหนี่ยวจิตใจ

เขาเดินกระวนกระวายอยู่จนย่ำสนธยา ท้องฟ้าทางทิศตะวันตกเป็นสีแดงเข้ม ผุ่งวิหคนกกาเริ่มทยอยกลับสู่รังรัง เสียงชะนีหยวนก้องป่าวิเวกแว้งแว้ง เตือนให้อุปกะระลึกถึงตนว่า ช่างเหมือนชะนีน้อยเสียเหลือเกิน ทินกรลับขอบฟ้าไปแล้ว ความมืดปกคลุมอยู่ทั่วบริเวณไพร ไม่นานนักดวงจันทร์ก็แผ่รัศมีกระจายไปทั่ว อุปกะนั่งอยู่หน้าอาศรมมองดูดวงจันทร์ แต่ใจนั้นระลึกถึงสุชาวดีอยู่มิได้ว่างเว้น จันทราและหน้านางนั้น ต่างกันมากนัก เมื่อมองดูจันทร์งามความรู้สึกจะมีเพียงว่าสดชื่นแจ่มใสและร่มเย็น คลายกังวลได้บ้างและไม่เคยมีใครอยากได้ดวงจันทร์มาเป็นของตน แต่ไบหน้าอันพริ้มเพรางามเฉิดฉายของสาวน้อย เมื่อมองดูแล้วทำให้จิตใจกระวนกระวายเร้าร้อน ตื่นรน แม้จะแฝงไว้ด้วยความสุขที่ระคนด้วยความระทึกใจก็ตาม และแล้วความรู้สึกใครได้ใครเป็นเจ้าของก็มีขึ้น แต่ที่ยับยั้งไว้ได้ก็เพราะศีลธรรม มโนธรรมคอยกระซิบบอกอยู่ ถ้าไร้เสียซึ่งศีลธรรมและมโนธรรม และประกอบด้วยความมั่งคั่งพรั่งพร้อมด้วยเงินและอำนาจ บุคคลผู้นั้นจะปล่อยตัวปล่อยใจให้ไหลเลื่อนไปตามความปรารถนาในโลกียารมณ์ อันหาขอบเขตมิได้ โลภียารมณ์ซึ่งประกอบด้วยกาม กิณ และเกียรติ เรื่องทั้งสามนี้เป็น ปัญหาใหญ่ของโลกียชน

บัดนี้อุปกะแม้จะอยู่ในเพศและภาวะแห่งผู้สละแล้วซึ่งโลกีย์ แต่จิตใจของเขา ได้ดื่มด่ำล้าลึกลงไปในโลกียารมณ์อันสุดถ่อน อะไรเล่าจะเป็นความทุกข์ทรมานยิ่งไปกว่านี้ ประจุพัยศมราชซึ่งถูกกักขังอยู่ในกรงเหล็กกำลังหิวกระหาย มองดูนางกวางเยื้องย่างอยู่ไปมา มันจะกระวนกระวายลักป่านใดหรือ ประหนึ่งบุคคลผู้เดินทางไกลกันดารเหน็ดเหนื่อยเร้าร้อนมีเหงื่อไทรมกาย มองดูสระโบกขรณีที่หวงห้ามด้วยความกระวนกระวายสุดกังวล

กึ่งมัชฌิมยามแห่งราตรีแล้ว อากาศซึ่งเยียบเย็นได้เย็นเยียบลงไปอีก อุปกะดึงผ้าห่มขึ้นคลุมร่าง พลิกกลับไปกลับมา กระสับกระส่าย ไม่อาจจะหลับตาลงสู่นิทรารมณ์

ได้ แหมนอนทีเดียว ตา หู จมูก ลื่น กาย และใจเป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือราคะ บ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ไฟที่ปราศจากควันและไร้แสง แต่มีความรุนแรงเผาใจให้ ร้อนรุ่ม คือไฟราคะนี่เอง ไม่อาจจะดับได้ด้วยน้ำคักดีลึทธิใดๆ ในโลกนี้

จนกระทั่งอรุณรุ่ง ลมเช้าพัดแผ่วกระทบกายประสาธ อุปกะสลัดผ้าห่มลุกขึ้น นั่งตริตรองอยู่อย่างลึกซึ้ง ตลอดราตรีที่ผ่านมาเขามีได้หัลบาย คำกล่าวที่ว่า “ความรัก เป็นบ่อเกิดแห่งความกระวนกระวาย ดิ้นรน หันขว้างและซีมิเศร้า” นั้น ช่างเป็น ความจริงเสียเหลือเกิน

เขามีได้ไปรับภิกษาที่บ้านของสุชาวดีในเช้าวันนั้น แต่ไปแสวงหาภิกษาที่อื่น ทั้งนี้ เพราะความละอายต่อสุชาวดีและละอายตนเอง นักพรตผู้มีภษณะภิกษาในมือ เมื่อมีความรักเกิดขึ้น คนที่เขาละอายที่สุด คือคนที่เขาหลงใหลนั่นเอง เพราะเพศและภาวะ ได้ประกาศอยู่อย่างชัดแจ้งแล้วว่าเขาไม่ควรปล่อยใจไปในเรื่องรักใคร่เสนาหา ถ้าใคร ล่วงรู้ถึงความรู้สึกภายในอันขัดกับอาการภายนอกที่ปรากฏแก่สายตาโลก ก็จรรู้สึกสังเวช เศร้าสลดและพิศวง ประดุจผู้มีอาการภายนอกเป็นบุรุษเพศ แต่ความจริงเขาเป็นสตรี ที่บุรุษพึงชมเชยได้แม้จะไม่ลู่สนธิใจนัก และอาจจะเป็นที่สนธิเสนาหาของบุคคลบางพวก ที่มีความรู้สึกแปลกไป

จริงอยู่ คนที่มีความรักย่อมอยากอยู่ใกล้คนที่ตนรัก แต่เมื่อความละอายเกิดขึ้น ดูเหมือนเขาอยากจะไปให้ห่างมากกว่าอยากพบ โดยเฉพาะนักพรตอย่างอุปกะนี้ แต่ความรักก็มีอิทธิพลมากพอที่จะห่วงเหี่ยวอุปกะให้วนเวียนอยู่ในหมู่บ้านพรานเนื้อ นั้นเอง

๗ วันล่วงไป นายพรานกลับมาพร้อมด้วยเนื้อจำนวนมาก มีคนหาบหามกันมา เป็นทิวแถว คำแรกที่นายพรานถามเมื่อพบสุชาวดีคือ

“พระของพ่อมารับอาหารอยู่หรือลูกรัก?”

“ตั้งแต่พ่อไปแล้ว เขามารับภิกษาเพียง ๒ วัน แล้วไม่เห็นมาอีกเลย” สุชาวดี รายงาน สวมกอดพ่อด้วยความรักและคิดถึง

นายพรานมีท่าตรวงก่อนจะพูดว่า “ลูกมิได้ไปดูที่อาศรมของท่านหรือ?”

“ก็ลูกเป็นผู้หญิงจะให้ไปอย่างไร”

“เออ จริงซินะพ่อลืมนะ” นายพรานพูดเรื่อย ๆ “เออ แล้วลูกมิได้ให้คนไปดูหรือ?”

“ไม่ พ่อ” สุชาวดีตอบ

“นี่เป็นข้อบกพร่องของลูก”

สุชาวดีมีอาการตกใจ นายพรานเห็นดังนั้น จึงกล่าวว่า

“เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ลูกรัก อย่าตกใจเลย คืออย่างนี้ ท่านอุปกะนั้นเหมือน มาอาศัยเราอยู่ เราเป็นเจ้าของถิ่น เมื่อท่านหายไปไม่ได้รับอาหารอย่างเคย ถ้าท่าน จาริกไปที่อื่นก็แล้วไป แต่ถ้าเจ็บไข้ไม่สบาย ท่านจะให้ใครมาบอกท่านอยู่คนเดียว คราวนี้ จะเป็นข้อบกพร่องของเรา ลูกรัก แม้เราจะเป็นชาวป่าชาวเขา หาเนื้อขายและกิน แต่ เรื่องปฏิสันถาร เราต้องเคารพและกระทำให้เหมาะสมเสมอ ลูกจำได้มิใช่หรือที่พ่อสอนว่า บ้านใดแขกกลับไปด้วยความเสียใจ ชื่อว่าทั้งเอาอับมงคลไว้ที่บ้าน ส่วนบ้านใดแขกกลับไป ด้วยความชื่นบาน ชื่อว่าทั้งมงคลไว้ที่บ้าน ลูกรัก ขึ้นชื่อว่าอาคันตุกะแล้วไม่ว่าจะเป็น เด็กหรือผู้ใหญ่ ไพรหรือผู้ใดอย่างไร เราต้องต้อนรับและกระทำให้เหมาะสมเสมอ”

นายพรานพูดเท่านั้นแล้ว รีบไปหาอุปกะที่อาศรม ขณะนั้นจวนค่ำแล้วเห็นประตู อาศรมปิด ด้วยความเกรงใจ นายพรานไม่กล้าเรียก นั่งคอยอยู่หน้าอาศรม คิดว่าถ้า ท่านอยู่คงจะออกมาในไม่ช้า ครู่หนึ่งผ่านไป นายพรานได้ยินเสียงครางและเสียงเพ้อตาม ออกมาเหมือนคนจับไข้ นายพรานก้าวเข้าไปจะเปิดประตู ก็พอดีได้ยินเสียงออกชื่อ สุชาวดี เขาจึงหยุดชะงัก

“สุชาวดี” เสียงออกมาจากอาศรม “สุชาวดี ฉันคิดถึงเธอ ฉันรักเธอ” อุปกะพูด เพ้อวนเวียนอยู่อย่างนี้

ในที่สุด นายพรานก็ตัดสินใจเปิดประตูเข้าไป มองเห็นอุปกะนอนกระสับกระส่าย อยู่บนเตียงน้อย นายพรานนั่งลงนมัสการ แล้วถามว่า

“พระคุณเจ้าไม่สบายไปหรือ?”

อุปกะพลิกตัวกลับมา “สุชา” พอมองอย่างชัดเจนอุปกะต้องอ้าปากค้างลุกขึ้น นิ่งเฉยอยู่

“พระคุณเจ้าไม่สบายไปหรือ?” นายพรานถามซ้ำ

“ปวดศีรษะเล็กน้อย ท่านกลับมานานแล้วหรือ?” อุปกะพูด

“กลับมายังไม่ได้หนึ่งที่บ้าน ทราบจากสุชาวดีว่าพระคุณเจ้าไม่ไปรับภิกษาที่บ้าน หลายวันแล้ว คิดว่าคงไม่สบายจึงรีบมาเยี่ยม ลักครู่นี้ข้าพเจ้าได้ยินเสียงพระคุณเจ้าออก ชื่อสุชาวดีบุตรของข้าพเจ้า นางได้ทำอะไรให้พระคุณเจ้าเดือดร้อนหรือ?”

“ไม่เลย นางมิได้ทำอะไรให้ข้าพเจ้าเดือดร้อน แต่” อุปกะหยุดคิดนิดหนึ่งแล้วพูด พ้อไปว่า “แต่ดูเหมือนนางจะเป็นสาเหตุให้ข้าพเจ้าเดือดร้อนอยู่บ้าง”

“เรื่องอะไรหรือ พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าจะลงโทษเธอเอง” นายพรานพูดอย่าง

หนักแน่น ซ่อนยิ้มไว้ในหน้า

“ท่านจะให้ข้าพเจ้าพูดตรง หรือพูดอ้อมค้อม?” อุปะถาม

“พูดตรงดีกว่า พระคุณเจ้า”

“ข้าพเจ้าเคยตั้งใจว่าจะมอบกายมอบชีวิตให้เพศนักพรต” อุปะหยุดนิดหนึ่ง เหมือนจะตรองหาคำพูด “แต่แล้วคงจะรักษาความตั้งใจนั้นไว้ได้ไม่ตลอด เพราะความรู้สึกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก”

“เพราะเหตุใดหรือ พระคุณเจ้า?” นายพรานถาม

“เพราะสุขชาติ ธิดาของท่าน”

“แปลว่าท่านพอใจในธิดาของข้าพเจ้าหรือ?”

อุปะนิ่ง การนิ่งของนักพรต ถือว่าเป็นการรับคำ นายพรานรู้สึกกระวนกระวาย เล็กน้อย ด้วยความเจนจัดในชีวิตเพราะมีวัยสูง นายพรานมิได้กล่าวโทษอุปะเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่ถามว่า

“แล้วพระคุณเจ้าจะอย่างไร?”

“ข้าพเจ้าคิดว่า จะสละเพศนักบวชในไม่ช้านี้”

“เวลานี้พระคุณเจ้าอายุเท่าไร?”

“๔๕” อุปะตอบ รู้สึกกระตือรือร้นมากอยู่

“พระคุณเจ้ามีศิลปวิทยาอะไรบ้างใหม่ในการที่จะนำไปใช้ในเพศคฤหัสถ์”

“ไม่มีเลย” อุปะตอบ

“เมื่อไม่มีศิลปศาสตร์ พระคุณเจ้าจะอยู่ครองเรือนได้อย่างไร?”

“หาบเนื้อพอจะได้ แม้อายุจะย่างเข้า ๔๕ แล้ว แต่กำลังยังดีอยู่”

“หาบเนื้อพอจะได้” นายพรานทวนคำเบาๆ เหมือนครางอยู่ในลำคอ

“เรื่องสำคัญยังมีอยู่อีกเรื่อง” นายพรานปรารภ “คือสุขชาติเขาจะปลงใจกับพระคุณเจ้าหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ”

“ดูท่าทางที่แสดงออกมาก็ดูไม่น่าจะรังเกียจ” อุปะพูดแล้วยิ้มออกมานิดหนึ่ง

“พระคุณเจ้ารู้ได้อย่างไร? ว่าเขาไม่รังเกียจ” นายพรานถาม

“สังเกตจากกิริยาท่าทีเมื่อข้าพเจ้าสนทนาด้วย” อุปะตอบ

“พระคุณเจ้าเป็นนักพรต ใครๆ เขาก็ต้องให้เกียรติแสดงอาการคารวะสงบเสงี่ยม และต้อนรับดี เป็นเรื่องของคนที่มีมารยาทดี”

“เรื่องนี้ก็แล้วแต่ท่านจะช่วยเหลือ แต่ข้าพเจ้าแน่ใจในสติปัญญาและความสามารถ

ของท่าน ข้าพเจ้าไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ถ้าไม่ได้สุขภาพดี ท่านให้ข้าพเจ้าพูดตรงๆ ข้าพเจ้าก็พูดตรงๆ อย่างนี้”

สังเกตจากอาการชubsอมลงของอุปกะ ทำให้นายพรานเชื่อว่าอุปกะจะตายได้จริง ถ้าไม่ได้ธิดาของตน ประกอบด้วยความรักที่มีในอุปกะ นายพรานจึงรับคำว่าจะลองไปพูดกับสุชาวดี ถ้าตกลง จะส่งข่าวให้ทราบพรุ่งนี้

ขณะรับประทานอาหาร นายพรานมิได้พูดอะไรเลย เขาคงนั่งรับประทานอาหารอย่างเคร่งขรึมจนผิดสังเกต สุชาวดีน้อยจึงกล่าวขึ้นว่า

“พ่อเป็นอะไรไป วันนี้ไม่เห็นชวนลูกสนทนาเหมือนก่อนๆ เลย พ่อไม่สบายหรือ?”

“มิได้ลูกรัก การเข้าป่าครั้งนี้ ทำให้พ่อรู้สึกว่กำลังของพ่อเหลือน้อยเพราะชราเหมือนไม้ไผ่ล้ผ้ง ไม่เท่าไรนักพ่อคงตาย พ่อคิดถึงลูกว่าจะอยู่อย่างว่าเหว่เดียวดาย แม่ของเจ้าก็ตายไปนานแล้ว เราเหลือกันเพียงสองคนเท่านั้น”

“พ่ออย่าพูดอย่างนั้นซิคะ พลอยทำให้ลูกไม่สบายใจด้วย พ่อยังจะคงอยู่อีกนาน พ่อยังแข็งแรง” สุชาวดีปลอบพ่อ แต่ก็อดเศร้ามิได้เมื่อนึกถึงแม่ที่ตายไป และคิดต่อไปว่า ถ้าบิดาลิ้นชีวิตลงอีก เธอจะอยู่อย่างไร

“ลูกจำได้ไหม?” นายพรานถาม “ว่าพ่ออายุเท่าไรแล้ว”

“ดูเหมือน ๖๒ ใช่มั้คะ?”

“ใช่” นายพรานรับ “คนอายุ ๖๒ จะอยู่ต่อไปได้อีกสักกี่ปี พ่อเป็นห่วงลูก”

สุชาวดีทำตาแดงๆ เหมือนจะร้องไห้ เธอรู้สึกเศร้าซึมตามคำปรารภของพ่อไปด้วย

“เวลานี้ลูกอายุเท่าไรแล้ว?” นายพรานถาม

“๑๗ ค่ะ พ่อ” สุชาวดีมองหน้าพ่ออย่างสงสัย “ทำไมรีคะ?”

“พ่อคิดว่า” นายพรานหยุดนิดหนึ่งเหมือนจะสรรหาคำพูดที่เหมาะสม “ลูกควรจะมืครอบครัวได้แล้ว”

“พ่อเกลียดลูกรีคะ จึงอยากให้ลูกแต่งงาน มีครอบครัว เพื่อจะได้พ้นความรับผิดชอบของพ่อ ลูกอยู่อย่างนี้เป็นที่หนักใจของพ่อหรือ?” สุชาวดีพูดด้วยเสียงอ่อนโยนระคนน้อยใจ แล้วเธอก็ร้องไห้หน้าตาล้างไหลลงสู่ภาชนะอาหารโดยเธอมิได้รู้สึก

“ลูกรัก” นายพรานปลอบ ลูกขึ้นมาโอบไหล่ของสุชาวดีน้อยอย่างถนอมรัก “มีหรือที่พ่อไม่รักลูก โดยเฉพาะพ่อคนนี้รักลูกสุชาวดีเป็นที่สุด จะสรรหาคำใดมาพูดให้สมกับที่พ่อรักลูกนั้นหาไม่ได้แล้ว เพราะพ่อรักลูกนั่นเอง พ่อจึงอยากให้ลูกเป็นผ้เป็นผาตั้งแต่เวลาที่พ่อยังมีชีวิตอยู่ ลูกอย่าน้อยใจเลย พูดถึงเรื่องรัก พ่อมีความรักทุ่มเทให้ลูกมากที่สุด”

“ลูกยังไม่เคยรักผู้ชายคนไหนนอกจากพ่อ” สุชาวดีหาทางออกแต่กลับเปิดช่องให้นายพรานเดิน

“แต่มีผู้ชายเขารักลูก” นายพรานพูดอย่างหนักแน่น
สุชาวดีตกใจ เธอไม่เคยนึกว่าจะมีใครบอกรักเลย เพราะไม่เคยเกี่ยวข้องกับชายใดเลย

“ใครคะพ่อ” สุชาวดีถาม

“พระคุณเจ้าอุปกะ” นายพรานตอบไม่ค่อยเต็มเสียงนัก

“พระคุณเจ้าอุปกะ” สุชาวดีอุทาน นัยน์ตาเบิกกว้าง อาหารซึ่งเธอกำลังจะส่งเข้าปากอยู่แล้วร่วงหล่นลงมา

“ทำไมหรือลูกรัก ทำไมลูกตื่นเต้นตกใจเหลือเกิน?” นายพรานถามด้วยน้ำเสียงธรรมดา

“ก็ท่านเป็นนักพรต” สุชาวดีพูดเสียงเครือ “แล้วก็ เอ้อ แล้วท่านก็แก่มากแล้ว”

“๔๕ เท่านั้น ลูกรัก ผู้ชาย ๔๕ ยังไม่แก่”

“แต่แก่กว่าลูกถึง ๒๘ ปี เป็นพ่อของลูกได้” สุชาวดีแย้ง

“ก็ไม่เห็นเป็นไร ผู้ชายสูงอายุมักจะเอาใจตามใจภรรยาสาวดี ความรักของคนวัยนี้เป็นความรักที่มั่นคง ไม่เหมือนความรักของคนวัยรุ่นซึ่งเกิดเร็วและดับเร็ว อีกอย่างหนึ่งลูกเชื่อได้อย่างหนึ่งว่า เขาจะไม่ทารุณโหดร้ายต่อลูก”

“แต่การที่พ่อจะให้ลูกแต่งงานกับคนคราวพ่อนั้น เป็นการโหดร้ายเกินไปมิใช่หรือ ลูกขอประทานโทษด้วย ที่กล่าวคำนี้กับพ่อ ลูกไม่อยากพูดคำนี้เลย”

“ไม่เป็นไรลูกรัก พ่อเข้าใจลูกดี แต่ที่พ่อพูดถึงพระคุณเจ้าอุปกะก็เพราะท่านรักลูกมาก การแต่งงานกับคนที่เขารักเรานั้นดีกว่าแต่งงานกับคนที่เรารักเขา เมื่อเขาเป็นคนดีลูกอยู่ไปก็รักเขาเอง”

“รอไว้จนกว่าจะรักกันทั้งสองฝ่าย จะมีดีกว่าหรือพ่อ ลูกก็ยังไม่แก่เฒ่าอะไร” สุชาวดีท้วง

“ผู้หญิงในแถบนี้คราวลูกเขาแต่งงานกันไปหมดแล้ว เหลือแต่ลูกคนเดียว อีกอย่างหนึ่ง ถ้าลูกยอมแต่งงานกับอุปกะ ชื่อว่าลูกได้ช่วยชีวิตของคนคนหนึ่ง”

“ช่วยชีวิตใครคะ” สุชาวดีถาม

“ชีวิตของท่านอุปกะ”

“ท่านถึงกับจะต้องตายทีเดียวหรือ ถ้าไม่ได้ลูก”

“เห็นจะเป็นอย่างนั้น” นายพรานยืนยัน

“ลูกไม่เชื่อ ไม่ตายดอกเพราะอดเส่นหา” สุชาวดีย้าคำหลังอย่างหนักแน่น

“ลูกยังมีความเข้าใจในชีวิตน้อยเกินไป คนที่ฆ่าตัวตายเพราะเรื่องรักก็มีอยู่มาก เป็นแต่แตกต่างกันในวิธีตายเท่านั้น”

“นั่นเป็นเรื่องการฆ่าตัวตาย ไม่ใช่ตายเพราะอดเส่นหา” สุชาวดีแย้ง เธอมีอาการมึนงงขึ้นมาบ้างแล้ว

“แต่ความเส่นหาเป็นเหตุใช้ไหมลูก?”

คราวนี้สุชาวดีนิ่ง ภาพและวัยของอุปกะนักพรตปรากฏขึ้นในห้วงนึกของเธอ เธอไม่เคยเถียงพ่อ ถึงจะขัดแย้งบ้างก็เป็นไปอย่างสุภาพอ่อนโยน แม้เธอจะเป็นสาวชาวป่า ไม่เคยได้รับแสงสีแห่งอารยธรรมที่มนุษย์บางกลุ่มหลงใหลกันยิ่งนักก็ตาม แต่เธอก็เข้าใจว่ามารดาบิดามีบุญคุณต่อบุตรธิดาอย่างไร เคยถนอมเลี้ยงตนมาอย่างไร จึงเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่บุตรธิดาจะฟังกล่าววาจาหยาบหยาม ขาดความเคารพต่อท่าน การทำให้ท่านผู้มีคุณเข้าใจปวดร้าวใจเพราะวาจาของตนนั้น ถือว่าเป็นบาป โดยเฉพาะเกี่ยวกับมารดาบิดาแล้ว บุตรธิดาควรจะยำเกรงอยู่เสมอ การไม่เชื่อฟังบิดามารดา แสดงอาการโอหังอวดดีต่อพ่อแม่ นั่น เป็นการประกาศความเลวทรามของตนเอง

“ลูกรัก” นายพรานทำลายความเงียบขึ้น “ลูกเข้านอนเสียก่อนก็ได้ พรุ่งนี้เข้าค่อยพูดกันใหม่ พ่อก็เหนื่อยเหลือเกิน เดี่ยวจะเข้านอนเหมือนกัน”

สุชาวดีเข้านอน แต่เธอนอนไม่หลับ ความรู้สึกของเธอขณะนี้สับสนวุ่นวาย ไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไร เรื่องรักนั้นเธอพูดได้อย่างเต็มปากว่าเธอมิได้รักอุปกะเลย อยากจะหนีไปเสียให้พ้น แต่สงสารพ่อ จะอยู่ต่อไป และจะต้องแต่งงานกับอุปกะ รู้สึกสงสาร ความสวยและความสาวของตนที่จะต้องถูกทำลายลงด้วยน้ำมือคนชรา ปัญหาคงเหลืออยู่ ๒ อย่าง คือจะเลือกเอาพ่อแล้วยอมสละตัว หรือจะยอมสละพ่อแล้วรักษาตัวไว้ เธอตัดสินใจไม่ถูก อัดอั้นตันใจ ในที่สุดก็ต้องระบายความอัดอั้นด้วยน้ำตา เธอร้องไห้ผู้หญิงเมื่อระทมทุกข์ตรอมใจก็หันเข้าหาเพื่อนคือน้ำตา ดูเหมือนความระทมเศร้าของเธอจะไหลหลั่งตามน้ำตาออกมาด้วย นี่แหละโลก โลกซึ่งระงมอยู่ด้วยพิษไข้ ความรักมิได้ก่อทุกข์ให้เพียงแก่ผู้รักเท่านั้น แม้ผู้ไม่รักก็ต้องระทมทุกข์เพราะความรักอยู่บ่อยๆ เหมือนกัน ดูชีวิตของสุชาวดีน้อยนี้เป็นตัวอย่างเถิด ❀

๒๗

อุปกาชีวิตกับพระอนันตชิน



ในขณะที่สุชาวดีกำลังระทมทุกข์เพราะเกรงว่าจะต้องประสบด้วยสิ่งอันไม่เป็นที่รัก
อยู่นั้น อีกมุมหนึ่งอุปกะกำลังกระวนกระวาย ด้วยเกรงว่าจะพลัดพราก จะผิดหวัง
ในสิ่งอันเป็นที่รัก ในเรื่องเดียวกันบุคคลบางคนอาจจะเศร้า บางคนอาจจะสุข หรืออาจ
จะทุกข์ด้วยกัน แต่ทุกข์กันไปคนละอย่างเท่านั้น

รุ่งขึ้นขณะรับประทานอาหารเช้า นายพราหมณ์พูดขึ้นว่า “สุชาวดี เรื่องที่พูดเมื่อคืนนี้
ลูกจะตัดสินใจได้แล้วหรือยัง?”

“ลูกคิดว่า” สุชาวดีพูดเสียงอ่อยๆ “ลูกเป็นสมบัติของพ่อ พ่อเลี้ยงลูกมา ลูกจึงคิด
เสียว่า แล้วแต่พ่อจะเห็นดีเห็นชอบอย่างไร?” พูดเท่านั้นแล้วสุชาวดีก็หันหน้าหนึ่ง น้ำตาซึ่ง
เพิ่งจะเหือดแห้งไปเมื่อใกล้รุ่งนี้เอง เริ่มจะหลั่งไหลออกมาอีก

“ลูกรัก” นายพราหมณ์พูดเพื่อปลอบโยน “ลูกอย่าคิดว่าพ่อใจไม่ไ้ระกำเลย พ่ออยากให้
ลูกมีความสุข พ่อคิดว่าการแต่งงานกับท่านอุปกะคงทำให้ลูกมีความสุขได้ เขาเป็น
คนดีนะลูก อายุแตกต่างกันบ้างก็ไม่ใช่ไร ผู้หญิงแก่เร็ว ถ้าเขาอายุ ๖๕ ลูกก็แก่แล้ว
เหมือนกัน”

อุปกะดีใจเหมือนได้เทพธิดา เมื่อนายพรานบอกว่า สุชาวดีไม่ขัดข้อง ถ้าต้องการ ก็ให้รับสละเพศบรรพชิตหรือนักบวชเสีย อุปกะสละเพศนักพรต นุ่งห่มผ้าอย่างคฤหัสถ์ ทั่วไป แล้วติดตามนายพรานมาด้วยความรู้สึกอึดอัด ชื่นบาน

เขาได้กินอยู่กับสุชาวดีฉันสามีภรรยา บางคราวเขาจะพาสุชาวดีน้อยไปชมพันธุ์ไม้ นานาชนิดในป่า แต่ท่านเอย จะมีสตรีที่สวยงามคนใดแล้วจะเกิดความนิยมชมชอบรักใคร่ เสนหาในสามีชราด้วยความจริงใจ เขาจะทำดีด้วยหรือจ่อเลาะอ่อนหวานก็เพียงเพื่อความประสงค์บางอย่าง ซึ่งสิ่งนั้นอาจจะเป็นทรัพย์ ยศ หรือชื่อเสียงเกียรติคุณว่า ได้เป็นภรรยาของคนใหญ่คนโตเท่านั้น มันมิใช่เพราะความสนิทเสนหาอย่างแนบนอน ถ้ายังผู้ชายนั้นไร้ทรัพย์อัปยศและยังชราเข้าอีก จะซ้าร้ายสักเพียงใด แต่มันเป็นกรรม ของโลก หรือของมนุษยชาติหรือโชน จึงมักจะบิดเบือนหันเหจิตใจของชายชราให้ มักพอใจในสตรีสาววัยรุ่น ยิ่งเขาแก่มากลงเพียงใด ก็ยิ่งต้องการสาวที่เยาว์วัย และ ไร้เดียงสาต่อโลกเพียงนั้น

อุปกะพยายามเอาอกเอาใจสุชาวดีสมกับที่ตนรัก แต่สุชาวดีลิเห็นการเอาใจของ อุปกะเป็นสิ่งที่ไร้ค่าและไร้ค่า

“สุชาวดี” อุปกะพูดในขณะที่ชมพันธุ์ไม้ในป่า “ดูดอกไม้มันสิ มันช่างสวยงาม เป่งบานดีเหลือเกิน”

“เห็นแล้ว” สุชาวดีตอบสะบัดๆ

“แต่” อุปกะพยายามพูดให้ถูกใจเธอ “ดอกไม้ดอกนั้นยังสวยน้อยกว่าสุชาวดี มัน อาจจะอ่อน แต่ไม่หวาน สุชาวดีทั้งอ่อนด้วยหวานด้วย จึงสู้สุชาวดีไม่ได้ ไม่ว่าจะมอง ในแง่ใดๆ”

“พูดยืดยาวน่ารำคาญเสียจริง เขาจะชมดอกไม้ให้เพลินเสียหน่อย ก็มาพรัอะไร ก็ไม่รู้” สุชาวดีพูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ

อุปกะรู้สึกน้อยใจ แต่ก็น้อยใจไปเกิด น้อยใจไปจนตาย ตอนที่มาร่วมกินร่วมนอน อย่างสามีภรณานั้น นึกเอาแต่ความพอใจของตัวเอง ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง บ้างเลย ว่าจะมีมารู้สึกตอบประการใด ผู้ชายแบบนี้มักจะได้รับผลตอบแทนอย่างนี้ เสมอ

แต่จะรักหรือไม่รัก จะชอบหรือไม่ชอบก็ตามที เมื่ออยู่ด้วยกันอย่างสามีภรรยา สิ่งก็ตามมาก็คือลูก สุชาวดีเกลียดพ่อของเด็กจึงรักลูกได้เพียงครั้งเดียว ในขณะที่เธอกำลัง นิยมชมชื่นอยู่กับสุภทะเด็กน้อย คราใดที่ระลึกถึงพ่อของเขา เธอจะหน้าเหือด ใจแห้ง

ลงทันที ความร่าเริงหายไป สุกัททะก็ช่างดีแท้หน้าตาเหมือนพ่อประจักษ์พิมพ์

๒ ปีที่อยู่ด้วยกันมา อุปกะไม่เคยได้รับความชื่นใจจากภรรยาสาวที่เขาหลงรักเลย สุกาวดีคอยพูดเสียดสีให้กระทบกระเทือนใจอยู่เสมอ ไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อเห่กล่อมลูก เธอก็จะสรรหาคำที่ทิ่มแทงใจอุปกะให้ปวดร้าวระบม แต่เขาก็อดทน ทนเพราะความรักลูกและภรรยา

“สุกัททะเจ้าเอ๋ย เจ้านั้นเป็นลูกของคนจร ที่หลับที่นอนก็ไม่มี ขาดสง่าและราศี เหมือนกาโกกาก็ที่ร่ำร้องเพราะหลงรัง ชราพาธขาดพลัง กำลังก็หย่อนยาน อิกธนสารสมบัติก็ไม่มีที่ติดตัว ญาติพี่น้องผู้เกี่ยวข้องและพัวพันก็แลไม่เห็นผู้ใด เออ เจ้าลูกคนหาบหน่อ เจ้าจะทำไฉนเมื่อเติบโต เจ้าลูกคนหาบหน่อเอ๋ย นอนเสียเถิด” คำเห่กล่อมลูกตามนี้ อุปกะได้ยินทุกวัน วันละหลายๆ ครั้ง

คืนหนึ่งเขานอนไม่หลับ เขาคิด คิดถึงชีวิตของเขาเองตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้เคยได้รับการยกย่องเคารพนับถือประจวบเหมาะเจ้า คำน้อยไม่เคยมีใครล่วงเกิน มาบัดนี้หมดแล้วซึ่งเกียรติยศ ถูกเหยียดหยามกล่าวร้ายจากเด็กผู้มีวัยเสมอด้วยบุตรของตน เราเป็นคนไม่มีญาติพี่น้อง ไม่มีทรัพย์สินสมบัติ แม้จะทำงานสายตัวแทบขาดเพื่อลูกและภรรยา แต่เธอก็หาเห็นใจแม้แต่น้อยไม่

อุปกะคิดถึงเพื่อน เขาไม่มีเพื่อนเลยทีเดียวนะหรือในโลกนี้ คิดทบทวนอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดภาพแห่งนักพรตรูปงามมีสง่าราศีก็ปรากฏขึ้นในห้วงลึก “เขาบอกว่าเขาชื่ออนันตชิน” อุปกะปรารภกับตนเอง “มีลักษณะดี มีแววแห่งความเมตตากรุณา คนอย่างนี้มักไม่ปฏิเสธคำขอร้องของผู้ตกยากบากหน้ามาฟุ้งฟิง”

ประกอบด้วยบุรพูนิสัยอันแก่กล้า มีบาร์มีที่แก่เต็มที่แล้วคอยเตือนในราตรีที่ตึกสงัด ได้ยินแต่เสียงน้ำค้างตกจากใบไม้ อุปกะตัดสินใจแน่วแน่ที่จะจากหมู่บ้านพรานหน่อไป ไปหาสหายซึ่งพบกันเพียงครั้งเดียว แต่ลักษณะและวาจาเป็นที่ประทับใจของเขายิ่งนัก เขาชื่อ “อนันตชิน”

ในขณะนั้นแรงเร้าแห่งความรักลูกผุดพลุ่งขึ้นมา ทำให้เขาต้องถอนใจ ความอาลัยในลูกมีมากพอที่จะช่วยหน่วงเหนี่ยวเขาไว้อีก ทำให้เขาคิด เมื่อคิดถึงลูกน้อย จิตใจของอุปกะรู้สึกอ่อนลง ดูเหมือนจะไม่อาจจากไปได้ แต่บาร์มีที่เคยบำเพ็ญมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยสูญหายได้มาเตือน และแรงเร้าให้เขาคิดถึงพระอนันตชินอย่างแรง คือนั่นเอง อุปกะได้จัดแจงห่อของเท่าที่เป็นของตนและพกพาติดตัวไปได้ เตรียมออกจากวังทหารชนบท

ก่อนออกเดินทาง เขาอดที่จะมองดูลูกด้วยความอาลัยมิได้ ปุตุตวิปโยคเป็นความเศร้าอย่างใหญ่หลวงสำหรับบิดา แต่ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจออกจากวังทหารคามตอนดึก สักคืนนั้น เวลาที่จิตใจของเขาคำนึงถึงแต่ภาพแห่งนักพรตรูปงามผู้มีนามว่า “อนันตชิน”

มีหลายครั้งที่เขาจะหวนกลับมาหาลูกน้อยและบิดา (นายพราน) ผู้มีความปรารถนาดีต่อเขาตลอดมา แต่ความระอาใจต่อสวชาติทำให้เขาหันหลังกลับ มุ่งหน้าไปหาสหายนันตชิน ซึ่งเขาก็ไม่แน่ใจว่าเวลานี้อยู่แห่งหนตำบลใด

ผู้ที่เคยบำเพ็ญพรตมานาน เป็นผู้สลดใจได้เร็ว และมีอำนาจจิตพิเศษในการต่อต้านซึ่งสิ่งที่ต่อต้านได้ยาก มีพลังจิตเข้มแข็งในการที่จะสลະสิ่งที่บุคคลสลະได้โดยยาก บารมีธรรมที่สั่งสมอยู่ในดวงจิตเป็นสิ่งที่ไม่เคยสูญหาย มันคอยกระตุ้นเตือนให้บุคคลเบนชีวิตไปตามวิถีทางที่เขาเคยเดินมาแล้วเป็นเวลานาน เขาเดินฝ่าความมืดออกไป มีทางลี้ลับไปทางไหนเขาก็ไปทางนั้น ไปอย่างไม่มีจุดหมาย เขาคิดว่าพอรุ่งอรุณก็พอจะหาทางที่แน่นอนได้ และพยายามสืบถามว่าเวลานี้พระอนันตชินอยู่ที่ใด

จนกระทั่งสายตะวันโแดง เขารู้สึกหิวเพราะเดินทางมาเป็นเวลานาน อาหารก็มีได้ติดตัวมาเลย เขาออกจากบ้านอย่างกะทันหัน ไม่มีแผนการล่วงหน้า ดังนั้น เมื่อมาถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งจึงเข้าไปขออาหารจากชาวบ้านพอประทังหิวแล้วเดินทางต่อไป คำที่ไหนนอนที่นั่น เทียงวันวันหนึ่งอากาศร้อนอบอ้าว หลังจากได้เดินทางเหน็ดเหนื่อย เหงื่อไทรมกายแล้ว เขาแวะเข้าพัก ณ ใต้ร่มพฤกษ์ใหญ่ใบหนา ลมโชยมาเบาๆ ต้องผิงกายพอชุ่มชื้น เขาเอนตัวลงนอนพัก เอรากไม้แทนหมอนและหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย เขาตื่นขึ้นเมื่อพระอาทิตย์คล้อยไปทางทิศตะวันตกมากแล้ว รู้สึกชุ่มชื้นและมีกำลัง

เขานั่งตรงถึงชีวิตในอดีต โดยเฉพาะเวลา ๒ ปีที่อยู่ร่วมกับสวชาติ เป็นระยะเวลาที่เขาลำบากซอกซำสุดประมาณได้ ลำดับนั้นสุภาจิตเก่าๆ ที่โบราณบัณฑิตได้กล่าวไว้ก็แจ่มแจ้งแก่เขา ประดุจคบเพลิงสว่างโรยขึ้นในมุมมืด สุภาจิตนั้นมีดังนี้

- มีบิดาผู้ซึ่งสะสมหนี้สินไว้มากคือศัตรู มีมารดาผู้ซึ่งมิได้ประพฤติในความบริสุทธิ์คือศัตรู มีภรรยารูปงามคือศัตรู มิตรที่ปราศจากความรู้คือศัตรู

- ความรู้เป็นประดุจยาพิษ เพราะมิได้ใช้ความรู้นั้นให้เหมาะสม อาหารก็เปรียบเหมือนยาพิษ เพราะไม่ย่อย พระราชวังเป็นประดุจยาพิษสำหรับคนเข็ญใจ ภรรยาสาวก็เปรียบเหมือนยาพิษสำหรับสามีชรา

- แสงจันทร์และละอองฝนไม่เป็นที่ยินดีของคนหนาว แสงอาทิตย์ไม่เป็นที่พอใจของคนร้อน สามีชราย่อมไม่เป็นที่ยินดีพอใจของภรรยาสาว

- สามีกะสาหงอก ความรักของหญิงสาวผู้ภรรยาจะมีรุนแรงได้อย่างไร ประดุจยาขมหรือไม่ขมก็ตาม ใครจะชอบรับประทานบ้างเมื่อไม่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ สตรีจึงเอาใจออกห่างจากผัวแก่ไปฝากฝังในชายอื่น

- ความรักในสมบัติ ความรักชีวิต ย่อมมีอยู่ในบุคคลทั่วไปทุกรูปทุกนาม แต่เมียสาวเป็นที่รักเลิศของผัวเฒ่ายิ่งกว่าหัวใจ

- ชายแก่มีสังขารทรุดโทรมแม้มืดกำลัง เพื่อความสนุกรื่นรมย์ก็ยังมีวาทะเลือกกระสนเหมือนสุนัขถึงพันหัดเหียน หากพบเนื้อติดกระดูกที่ตนไม่สามารถแทะทิ้งได้ ถึงกระนั้นก็ยังขอแต่ให้ได้เลียก็ยังดี

- ไม่มีสถานที่ ไม่มีโอกาส ไม่มีบุรุษจะชักชวนให้ไขว่ไขว นารีบริสุทธิ์อยู่ได้เพราะเหตุนี้ต่างหาก

- เหตุที่สตรีจะทนเป็นพรหมจารีอยู่ได้ มิใช่จะเป็นเพราะรู้สึกอาย มีจริยสมบัติเกลียดการหยาบคายหรือมีใจเกรงขาม ที่แท้เป็นเพราะยังไม่มีผู้ปรารถนาอย่างเดียวเท่านั้น

- สตรีบางคนทำเป็นหวงตัวอย่างน่าหมั่นไส้ เหมือนใครจะกระทบกระแทกมิได้เลยแม้แต่น้อย แต่พออยู่ในที่ลับตาคน เธอกลับเผลอเข้าหาผู้ชายเหมือนปลากระโดดลงน้ำ

บัดนี้เขาตัดใจจากสุมชาติได้แล้ว เรื่องเดียวที่วนเวียนอยู่ในจิตของเขาคือสหายผู้มีนามว่าอนันตชิน เขารอนแรมตามลำพัง จนกระทั่งถึงเขตสวาทดิราชธานีแห่งแคว้นโกศล

ปัจจุบันกาลวันนั้น พระอนันตชินลัสมาลัมพทุพเจ้าทรงแผ่ขยายพระญาณออกครอบจักรวาล มองดูอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์ที่พระองค์จะโปรดได้ อุปกะเข้าไปในข่ายพระญาณแห่งพระองค์ ทรงทราบโดยตลอดว่า เช้าวันนี้อุปกะจะมาถึงเขตวัน จึงเสด็จออกจากพระคันธกุฎี รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ในเขตวนารามทั้งหมด แล้วตรัสว่าภิกษุทั้งหลาย วันนี้ถ้ามีอาคันตุกะมาถามหาบุคคลผู้มีนามว่าอนันตชิน ก็ขอให้พาไปหาเราที่คันธกุฎี ตรัสเท่านั้นแล้วทรงให้อวาทภิกษุสงฆ์เป็นกรณีพิเศษ เกี่ยวกับเรื่องความเคารพในปฏิสันถารมีอาทิว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้เคารพหนักแน่นในพระศาสดา ในพระธรรม มีความยำเกรงในสงฆ์ มีความเคารพหนักแน่นในสมาธิ มีความเพียรเครื่องเผาบาบ เคารพในไตรสิกขา

และเคารพในปฏิสันถารการต้อนรับอาคันตุกะ ผู้เช่นนั้นย่อมไม่เสื่อม ดำรงอยู่ใกล้พระนิพพาน”

ตอนสายวันนั้นเอง อุปกะก็มาถึงบริเวณเขตวนารามอันร่มรื่น เห็นภิกษุทั้งหลายกำลังสาธยายธรรมบ้าง ทำกิจอย่างอื่นเป็นต้นว่านั่งเป็นกลุ่มๆ สนทนาธรรมบ้าง เขาเข้าไปหาภิกษุกลุ่มหนึ่งนมัสการแล้วกล่าวขึ้นว่า

“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีสหายผู้หนึ่งนามว่า ‘อนันตชิน’ เขาเป็นนักพรตที่สง่างาม ผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอímเอิบ มีแววแห่งความกรุณาฉายออกจากดวงตาทั้งสอง ใช้เครื่องนุ่งห่มอย่างท่านนี้ ท่านพอจะรู้จักผู้ซึ่งข้าพเจ้าเอ่ยนามถึงนี้อยู่บ้างหรือ?”

ภิกษุกลุ่มนั้นมองตากันแล้วยิ้มๆ ด้วยความอัศจรรย์ใจในการทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าของพระศาสดา ก็พระองค์ตรัสสั่งไว้เมื่อเข้านี้เองว่า ถ้ามีคนมาถามหาพระอนันตชินให้พาไปเฝ้าพระองค์

ดังนั้น ภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า “อุบาสก พระอนันตชินเป็นศาสดาแห่งเราทั้งหลาย พวกเราเป็นสาวกของพระองค์ โฉนเล่าพวกเราจะไม่รู้จักพระผู้มีพระนามเช่นนั้นมาเกิด ตามข้าพเจ้ามา จะนำไปเฝ้าพระอนันตชินพระองค์นั้น” ว่าแล้วได้ลุกเดินนำอุปกะไป

ถึงพระคันธกุฎี พระพุทธองค์ทรงรอคอยอยู่แล้ว พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งพระรัศมีชานออกจากพระกายทั้ง ๖ สี ดุจเดียวกับวันที่พระองค์ได้พบอุปกะครั้งแรกเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ อุปกะก็ลงกราบพระมณฑปาทแห่งพระศาสดามีน้ำตานองหน้า กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระอนันตชิน ท่านยังจำข้าพเจ้าได้อยู่หรือ ข้าพเจ้าเคยพบท่านครั้งหนึ่ง แขวงเมืองพาราณสี เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว”

“ดูก่อนอุปกะ” พระศาสดาตรัสตอบ “เราคอยการมาของท่านอยู่ การมาของท่านครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ท่าน” พอได้ยินคำว่า “อุปกะ” เท่านั้น ปิติปราโมชก็แผ่ไปทั่วสรรพางค์ของอุปกะ ชื่อใดเล่าในโลกนี้จะไพเราะอ่อนหวานยิ่งกว่าชื่อของตนเอง ทุกคนจะดีใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อทราบว่าผู้อื่นจำชื่อของตนได้อย่างแม่นยำ หลังจากพรากกันไปเป็นเวลานาน

“อุปกะ” พระองค์ตรัสต่อไป “หลังจากกันคราวนั้นแล้วท่านไปอยู่ที่ไหนทำอะไร พอทนได้อยู่หรือ เมื่อก่อนนี้ดูท่านทรงเพศเป็นนักบวช บัดนี้ทำไมจึงเปลี่ยนแปลง?”

อุปกะได้เล่าความหลังทั้งหมดให้พระศาสดาทราบโดยตลอด แล้วทูลเพิ่มเติมว่า “พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เดินทางอยู่เป็นเวลานาน บัดนี้มาพบพระองค์เป็นครั้งที่ ๒

คงจะดำเนินไปสู่ทางที่ถูกต้อง พระองค์ผู้อนุเคราะห์โลก โปรดอนุเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด” พูดเท่านั้นแล้ว เขาก็ขบคิดระลึกลงแทบพระบาทมูลแห่งพระศาสดา

พระจอมมุนีศากยบุตรประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “ดูก่อนอุปกะ การครองเรือนเป็นเรื่องยาก เรือนที่ครองไม่ดีย่อมก่อทุกข์ให้มากหลาย การอยู่ร่วมกันกับคนพาล เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง อุปกะเอ๋ย เครื่องจองจำที่ทำด้วยเชือก เหล็กหรือโซ่ตรวนใดๆ เราไม่กล่าวว่าเป็นเครื่องจองจำที่แข็งแกร่งทนทานเลย แต่เครื่องจองจำคือบุตร ภรรยา ทรัพย์สมบัตินี้แล รังรัดมัดผูกมัดทั้งหลายให้ติดอยู่ในภพไม่มีที่สิ้นสุด เครื่องผูกที่ผูกหยาบๆ แต่แก้ได้ยาก คือบ่วงบุตร ภรรยา และทรัพย์สมบัตินี้เอง รูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิจึงเป็นเหยื่อของโลก เมื่อบุคคลยังติดอยู่ในรูป เป็นต้น เขาจะพ้นจากโลกมิได้เลย ไม่มีรูปใดที่จะรัดตรึงใจของบุรุษได้มากเท่ารูปแห่งสตรี ดูก่อนอุปกะ ผู้ตัดต่อลัยในสตรีมิได้ ย่อมจะต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ร่ำไป แม้สตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังตัดต่อลัยในบุรุษไม่ได้ ย่อมประสบทุกข์บ่อยๆ ก็เลสนั้นมีอำนาจครอบคลุมอยู่โดยทั่ว ไม่เลือกกว่าในวัยและเพศใด

ดูก่อนอุปกะ เราจะขอสารกให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

นานมาแล้ว มีมานพหนุ่มน้อยลามารดาบิดาไปเรียนศิลปวิทยา ณ สำนักทิศาปาโมกข์เมืองตักกศิลา เมื่อเรียนจบแล้วจึงลาอาจารย์กลับบ้าน มารดาต้อนรับเขาด้วยความยินดียิ่ง เมื่อสนทนากันไป มารดาถามว่า ลูกได้เรียนนอสาตมนต์แล้วหรือ ลูกชายตอบว่ายังไม่ได้เรียน มารดาจึงขอร้องให้ไปเรียนนอสาตมนต์เสียก่อน เขาจึงลามารดาไปหาอาจารย์ กราบเรียนให้อาจารย์ทราบว่ายังมีมนต์สำคัญอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งเขายังมิได้เรียนจากอาจารย์ มารดาของเขาขอร้องให้มาเรียนนอสาตมนต์ อาจารย์ได้ทราบดังนั้นยินดียิ่งนัก จึงกล่าวว่า ‘มานพ เวลาที่เรามาพักอยู่ในป่า ไม่มีใครเลย นอกจากเรา และมารดาผู้ชราของเรา เธอจงปฏิบัติบำรุ้งมารดาของเราสักชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วเราจะบอกอสาตมนต์ให้ แต่ในขณะที่ปฏิบัติมารดาของเรา เช่น การอาบน้ำ ป้อนข้าวให้ และนวดพั้นให้เจ้าจงขมเขยอวียะต่างๆ แห่งมารดาของเราทุกครั้งไป เช่นว่า ‘มือสวย เท้าสวย เป็นต้น’ มานพหนุ่มรับคำของอาจารย์ด้วยความปิติยินดี

ตั้งแต่วันนั้นมา เขาตั้งใจปฏิบัติมารดาของอาจารย์ เช่น การอาบน้ำให้ ป้อนข้าว และนวดพั้น เป็นต้น

‘มือและแขนคุณแม่สวยน่าดูเหลือเกิน’ วันหนึ่งเด็กหนุ่มเริ่มทำตามที่อาจารย์สอน นางยิ้มอย่างร่าเริง ทั้งๆ ที่พั้นของนางหักหมดแล้วและกล่าวว่า

‘มือและแขนของฉันสวยจริงๆ หรือพ่อหนุ่ม ฉันแก่แล้วนะ’

‘คุณแม่แก่แล้ว มือและแขนยังสวยขนาดนี้ เมื่อคุณแม่สาวๆ คงจะสวยมีใช้น้อย
ขาและเท้าของคุณแม่ก็สวย ใบหน้าก็งามซึ่งน่าดูเหลือเกิน กระผมดูไม่เบื่อเลย เมื่อ
คุณแม่ยังสาวคงจะสวยหาคนเสมอเหมือนมิได้’

นางรู้สึกปิติยินดีอย่างล้นเหลือ เป็นเวลานานมาแล้วที่นางไม่เคยได้ยินคำอ่อนหวาน
ระรื่นหูกำลังใจอย่างนี้เลย อะไรเล่าจะเป็นที่พอใจของสตรีมากเท่าได้ยินคำชมว่า
เธอสวย ไม่ว่าสตรีนั้นจะอยู่ในวัยใด มานพหนุ่มเวียนพุดชมเชยนางผู้เป็นมารดาของ
อาจารย์อยู่อย่างนี้ทุกวัน บางคราวเขายังพุดเพิ่มเติมว่า ถ้าเขาได้ภรรยาที่มีความงาม
พร้อมเพียงครึ่งหนึ่งของนาง เขาก็จะมีความสุขหาหน่อยไม่ และทำที่เป็นมีความรู้สึกเสนาหา
ในตัวนางเสียสุดประมาณ จนกระทั่งนางรู้สึกว่ามันน้อยนี้ยังคงมีจิตพิศวาสปฏิพัทธ์
ในตัวนางเป็นที่ยิ่ง วันหนึ่งจึงถามว่า

‘พ่อหนุ่ม เธอมีความพอใจในตัวเรามากหรือ?’

‘มากเหลือเกินคุณแม่ กระผมไม่ทราบจะสรรหาคำพูดใดๆ มาพูดให้สมกับความรู้สึก
ที่กระผมมีต่อคุณแม่ได้’

‘เธอจะเลี้ยงดูเราอย่างนี้ตลอดไปหรือ?’

‘ตลอดไป คุณแม่ การได้อยู่ใกล้ชิดคุณแม่เป็นความสุขอย่างยิ่งของกระผม ถ้า
คุณแม่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปสักร้อยปี และกระผมปฏิบัติคุณแม่อยู่อย่างนี้ถึงร้อยปี กระผม
จะไม่เบื่อหน่ายเลย’

หญิงชราเข้าใจว่ามานพหนุ่มมีจิตปฏิพัทธ์ในตน ให้รู้สึกกระสันยิ่งนักจึงกล่าวว่า
“ก็จะเป็นไรไปเจ้าหนุ่ม เมื่อเธอปรารถนาอย่างนั้น ก็คงจะเป็นได้เมื่อเธอต้องการจะร่วม
อภิรมย์กับเรา เราก็นิดี”

‘จะทำได้อย่างไรคุณแม่ คุณแม่เป็นแม่ของอาจารย์ กระผมต้องเคารพยำเกรง
คุณแม่ยิ่งกว่าอาจารย์เสียอีก ตราบใดที่ท่านอาจารย์มีชีวิตอยู่ กระผมจะทำอย่างนั้น
ไม่ได้เลย’ ว่าแล้วมานพหนุ่มก็แก้มองเคล้าเคลียและเอาใจหญิงชรายิ่งขึ้น

‘พ่อหนุ่ม’ หญิงชราพูดด้วยเสียงลั่นเครือ ‘เธอจะปฏิบัติเรา ไม่ทอดทิ้งเราจริงๆ
หรือ?’

‘ข้อนี้กระผมรับรองได้คุณแม่’ มานพตอบ

‘ถ้าอย่างนั้น จะขัดข้องอะไรกับเรื่องชีวิตลูกชาย เธอฆ่าเขาเสียก็หมดเรื่อง’

‘กระผมจะฆ่าเขาได้อย่างไรครับคุณแม่ ท่านเป็นอาจารย์ที่สอนศิลปศาสตร์ให้

กระผมและดีต่อกระผมเหลือเกิน กระผมฆ่าท่านไม่ได้ดอก' มานพยืนยันทน

'เธอรับรองแน่นอน ว่าเธอจะไม่ทอดทิ้งฉัน' หญิงชราพูด

'ข้อนี้กระผมรับรองครับคุณแม่' ชายหนุ่มตอบ

'ถ้าอย่างนั้น เมื่อเธอฆ่าไม่ได้ ฉันจะฆ่าเขาเอง' หญิงชราพูดอย่างมั่นใจ

'เอาไว้รอคิดการดีๆ ให้รอบคอบก่อนเถิดครับคุณแม่' พูดแล้วชายหนุ่มก็ออกจากห้องของหญิงชราไปหาอาจารย์ เล่าเรื่องทั้งหมดให้อาจารย์ทราบความจริง เขาเล่าเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ต้นมาให้อาจารย์ทราบโดยตลอด เพราะถือว่าเป็นการเรียน และเรื่องทั้งหมดเป็นแผนการของอาจารย์ที่จะสอนศิษย์เรื่องอสาตมนต์ ชายหนุ่มพูดอย่างไร หญิงชราแสดงอาการอย่างไร และได้ตอบอย่างไร อาจารย์ได้รับทราบจากชายหนุ่มเป็นระยะๆ ตลอดมา

เมื่ออาจารย์ได้ทราบจากชายหนุ่ม ว่ามารดาของตนคิดจะฆ่าตน ที่แรกรู้สึกสลดใจเล็กน้อย แต่เนื่องจากอาจารย์เป็นผู้รู้เรื่องอย่างนี้ดีอยู่แล้ว จึงวางเฉยได้ในไม่ช้า และตรวจดูอายุขัยแห่งมารดาตน ทราบว่าถึงอย่างไร มารดาก็หมดอายุในวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว ถึงเหตุการณ์ปกติไม่มีอะไรเกิดขึ้น มารดาก็จะต้องตายในวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว จึงต้องการจะสอนศิษย์ให้รู้แน่ในวิชาอสาตมนต์ จึงบอกชายหนุ่มให้ไปตัดไม้ต้นหนึ่ง ทำให้มีลักษณะคล้ายรูปคนแล้วนำมาวางไว้บนเตียงนอนของอาจารย์ เอาผ้าคลุมไว้แล้ว เอาเชือกขึงจากห้องของมารดาทำเป็นราวมาสู่ห้องของตน

ทุกอย่างเรียบร้อย ชายหนุ่มเข้าไปสู่ห้องของมารดาอาจารย์ นวดพื้นปฏิบัติอย่างที่เคย กล่าวชมเชยความงามของหญิงชราด้วยประการต่างๆ

'ว่าอย่างไร พ่อหนุ่ม' หญิงชราพูดขึ้น 'เมื่อเธอไม่ฆ่า เราจะฆ่าเอง' 'คุณแม่จะฆ่าจริงๆ หรือ' ชายหนุ่มถามแล้วแสวงกล่อเคลียแสดงความรักในหญิงชราให้มากขึ้น ด้วยความเคลิบเคลิ้มและหลงใหล หญิงชรายืนอย่างแข็งขันว่าจะฆ่า ชายหนุ่มจึงกล่าวว่า เขาได้เตรียมแผนการไว้พร้อมแล้ว 'พี่ชวาม' เขากล่าว 'คุณแม่เดินไปตามเส้นเชือกที่ขึงไว้นี้ ปลายเชือกไปสุดลงที่ใด ที่นั่นเป็นเตียงนอนของอาจารย์ เวลานี้อาจารย์นอนหลับแล้ว พอสุดปลายเชือกเอื้อมตัวมาทางขวามือหนึ่ง จะตรงคออาจารย์พอดี คุณแม่ฟันที่เดียวให้คอขาด แล้วเราจะอยู่ด้วยกันอย่างผาสุกต่อไป'

หญิงชราหันหน้าฝ่าฟาง มองอะไรไม่ค่อยเห็นแล้ว เดินไม่ค่อยถนัดเพราะความแก่เฒ่า รับขานจากชายหนุ่มแล้ว งงกัน เดินคลำเส้นเชือกไป ใจของเธอเวลานี้ถูกห่อหุ้มด้วยโมหะ ถูกความเสน่หาแรงเร้า ปลงใจฆ่าแม่แต่ลูกของตนเองซึ่งมีความดีงาม

พร้อมทุกประการ

เมื่อเดินคลำเส้นเชือกมาถึงปลายสุด หงิงชราที่เอี้ยวตัวมาคลำดูบนเตียงมองเห็นร่างๆ เหมือนภาพคนนอนคลุมผ้าอยู่ นางแน่ใจว่าเป็นลูกชายตน จึงจ้วงคมขวานลงสุดแรง คมขวานกระทบไม้ดังโพละ นางรู้ตัวว่าถูกหลอกเสียแล้วตกใจอย่างยิ่ง ประจวบกับชรามาก ถึงแล้วซึ่งอายุขัย นางจึงสิ้นใจตายอยู่ ณ ที่นั่นเอง

อาจารย์และศิษย์หนุ่มเฝ้าสังเกตการณ์อยู่โดยตลอด สังเวชสลดใจเป็นที่ยิ่ง ทั้งสองยืนเศร้าซึมอยู่ใกล้ๆ ร่างของหงิงชราอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดอาจารย์ก็กล่าวขึ้นว่า

‘มานพ เธอได้เรียนอสาทมนต์จบเรียบร้อยแล้ว’ ชายหนุ่มทรุดตัวลงกราบอาจารย์ และกอดเท้าทั้งสองไว้ พร่ำรำพันถึงเมตตากรุณาของอาจารย์ที่มีต่อตน น้ำตาของเขาหยดลงสู่หลังเท้าของอาจารย์ ในขณะนั้นความรู้สึกของเขาสับสนวุ่นวาย จนไม่อาจพรรณนาได้ว่าเป็นฉันใด

นี่เอง อสาทมนต์ที่มารดาของเขาเร่งเร้าให้มาเรียน ช่างเป็นวิชาที่แปลกและมีคุณค่าแก่ชีวิตอย่างเหลือล้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าเรื่องอสาทมนต์จบแล้ว ทรงเพิ่มเติมว่า

“ดูก่อนอุปัชฌายะ ความทุกข์ทั้งมวล มีมูลรากมาจากตัณหาอุปาทานความทะยานอยากดิ้นรน และความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรา รวมถึงความเพลิดเพลนใจในอารมณ์ต่างๆ สิ่งที่เราเข้าไปเกาะเกี่ยวยึดถือไว้โดยความเป็นตนเป็นของตน ที่จะไม่ก่อทุกข์ก่อโทษให้มันเป็นไม่มี หาไม่ได้ในโลกนี้ เมื่อใดบุคคลมา “เห็นสักแต่ว่าได้เห็น ฟังสักแต่ว่าได้ฟัง รู้สักแต่ว่าได้รู้ เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพียงแต่สักว่าๆ ไม่หลงใหลพัวพันมัวเมา เมื่อนั้นจิตก็จะว่างจากความยึดถือต่างๆ ปลอดโปร่งแจ่มใสเบิกบานอยู่” ดูก่อนอุปัชฌายะเธอจงมองดูโลกนี้โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอนอัตตานุทิฏฐิ คือความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตนเสีย ด้วยประการฉะนี้เธอจะเบาสบายคลายทุกข์คลายกังวล ไม่มีความสุขใดยิ่งไปกว่าการปล่อยวาง และการสำรวมตนอยู่ในธรรม”

อุปัชฌายะส่งกระแสจิตไปตามพระธรรมเทศนาของพระศาสดาเจ้า คลายสังโยชน์ คือกิเลสที่ร้อยรัดใจออกเป็นเปราะๆ ได้บรรลุนาคามิผลเป็นพระอริยบุคคลชั้นที่ ๓ ด้วยประการฉะนี้ ❀

๒๘

เมื่อสาวโนทยานขาด้วยมหาวิปโยค



ขอนำท่านมาสู่บริเวณสาวโนทยาน กรุงกุสินาราอีกครั้งหนึ่ง

ภายใต้แสงจันทร์สีนวลของโยนั้น พระผู้มีพระภาคบรมมเหษียดพระกายในท่า สีหไสยา แวดล้อมด้วยพุทธบริษัทมากมายแผ่เป็นปริมณฑลกว้างออกไป ประดุจดวงจันทร์ที่ถูกแฉกด้วยกลุ่มเมฆก็ปานกัน

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอทั้งหลาย อาจจะคิดว่า บัดนี้พวกเธอไม่มีศาสดาแล้ว จะพึงว่าเหวไรที่พึง อานนท์เอ๋ย พึงประกาศ ให้ทราบทั่วกันว่า ธรรมวินัยอันใดที่เราได้แสดงแล้วบัญญัติแล้ว ขอให้ธรรมวินัยอันนั้น จงเป็นศาสดาของพวกเธอแทนเราต่อไป เธอทั้งหลายจงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง อย่าได้มี อย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

“อานนท์ อีกเรื่องหนึ่งที่เราจะสั่งเธอไว้ คือบัดนี้ภิกษุทั้งหลายเรียกกันว่า ‘อาวุโส’ ทั้งผู้แก่และผู้อ่อน ต่อไปนี้ ขอให้ภิกษุผู้แก่พรรษาว่า เรียกผู้อ่อนพรรษาว่า ‘อาวุโส’ (คุณ) ส่วนภิกษุผู้อ่อนพรรษาว่าพึงเรียกผู้แก่กว่าว่า ‘ภันเต’ หรือ ‘อาัยสมา’ (ท่าน) ผ่อนผันตามควรแก่คารวโหหาร

อานนท์ อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องฉันทะ เธอเป็นพระที่ดี มีทิวฐิมานะมาก ไม่ยอม เชื่อฟังใคร ไม่ยอมอ่อนน้อมต่อใคร เพราะถือดีว่าเคยเป็นข้าเก่าของเรา เคยเกลียดเรา มาก่อนใครๆ หมด เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว ขอให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันทะ คือเธอ

ปรารถนาจะทำจะพูดสิ่งใด หรือประสงค์จะอยู่อย่างไร ก็ให้เธอทำพูดและอยู่ตาม
อัธยาศัย สงฆ์ไม่ฟังว่ากล่าวตักเตือนอะไรเธอ นี่เป็นวิธีลงพรหมทัณฑ์ คือการลงทัณฑ์
ที่หนักที่สุดแบบบอริยะ

อานนท์ อีกเรื่องหนึ่ง คือสิกขาบทบัญญัติที่เราได้บัญญัติไว้เพื่อภิกษุทั้งหลาย
จะได้อยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่กินแหนงแคลงใจกัน มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอกัน
สิกขาบทบัญญัติเหล่านั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเราล่วงลับแล้ว สงฆ์พร้อมใจกันจะ
ถอนสิกขาบทเล็กน้อยซึ่งขัดกับกาลกับสมัยเสียบ้างก็ได้ กาลเวลาล่วงไป สมัยเปลี่ยนไป
จะเป็นความลำบากในการปฏิบัติสิกขาบทที่ไม่เหมาะสมสมัยเช่นนั้น เราอนุญาตให้ถอน
สิกขาบทเล็กน้อยได้”

เมื่อพระอานนท์มีได้ทูลถามอะไร พระธรรมราชาจึงตรัสต่อไปว่า “ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ผู้ใดมีความสงสัยเรื่องพระพุทธเจ้า พระธรรม
พระสงฆ์ ในมรรคหรือปฏิบัติใดๆ ก็จงถามเสีย ณ บัดนี้ เธอทั้งหลายจะได้ไม่เสียใจ
ภายหลังว่ามาอยู่เฉพาะพระพักตร์พระศาสดาแล้ว มิได้ถามข้อสงสัยแห่งตน”

ภิกษุทุกรูปเงยบกริบ บริเวณปรินิพพานมณฑลสงบเงียบไม่มีเสียงใดๆ เลย แม้
จะมีพุทธบริษัทประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม ทุกคนปรารถนาจะฟังแต่พระพุทธ
ดำรัส เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเป็นครั้งสุดท้าย

บัดนี้พระกำลังของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ประดุจน้ำที่เทราด
ลงไปบนดินที่แตกกระแหงย่อมพลันเหือดแห้งหายไป มิได้ปรากฏแก่สายตา ถึงกระนั้น
พระบรมโลกนาถก็ยังประทานปัจฉิมโอวาท เป็นพระพุทธดำรัสสุดท้ายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้
จำมั่นไว้ว่า สิ่งทั้งปวงมีความเสื่อมและความสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงอยู่ด้วย
ความไม่ประมาทเถิด”

ย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระจันทร์โคจรไปทางขอบฟ้าทิศตะวันตกแล้ว แสงโสมสาดส่อง
ผ่านทิวไม้ลงมา ท้องฟ้าเกลี้ยงเกลาราดจากเมฆหมอก รัศมีแจ่มจรัส ดูเหมือนจะจงใจ
ส่องแสงเปล่งปลั่งเป็นพิเศษครั้งสุดท้าย แล้วสลับลงเล็กน้อย เหมือนจงใจอำลาลี้ใน
พระศาสดาผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์

พระผู้มีพระภาคมีพระกายสงบ หลับพระเนตรสนิท พระอนุรุธเถระซึ่งเป็น
พระเถระผู้ใหญ่อยู่ในเวลานั้น และได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคว่าเป็นเลิศทาง
ทิพยจักขุ ได้เข้าเฝ้าตาม ทราบว่าพระพุทธองค์เข้าสู่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน

และจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้วเข้าสู่รูปสมาบัติคือ อากาสาณัญญาตนะ วิทยุณณัญญาตนะ อาภิญญัญญาตนะ เหนวสัณญานาสัณญญาตนะ และสัณญาเวทียิต นิโรธตามลำดับ แล้วถอยกลับมาจากสัณญาเวทียิตนิโรธจนถึงปฐมฌาน และเข้าปฐมฌานไปจนถึงจตุตถฌานอีก เมื่อออกจากจตุตถฌาน ยังมีได้ทันได้เข้าสู่อากาสาณัญญาตนะ พระองค์ก็ปรินิพพานในระหว่างนั้น

ในที่สุด แม้พระพุทธองค์เองก็ต้องประสพวสานเหมือนคนทั้งหลาย พระธรรมที่พระองค์เคยพร่ำสอนมาตลอดพระชนมชีพว่าสัตว์ทั้งหลายมีความตายเป็นที่สุดท้าย เป็นสัจธรรมที่ไม่ยกเว้นแม้แต่พระองค์เอง

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษา ที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจนั้น ทรงลำบากตรากตรำอย่างยิ่งยวด ทรงเสวยเพียงวันละมื้อ เพียงเพื่อให้มีพระชนม์อยู่เพื่อประโยชน์แก่โลก พระอัครสาวกทั้งสองได้ปรินิพพานไปก่อนแล้ว นิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสดามหาวิระ คู่แข่งผู้ยิ่งใหญ่ในการประกาศศาสนา ก็ได้สิ้นชีพไปแล้ว อุบาสกผู้เสียสละอย่างยิ่งเช่น อนาถปิณฑิกคฤหบดี ก็ละทิ้งสังขารของตนจากไปก่อนแล้ว ทั้งผู้เป็นมิตรและตั้งตนเป็นศัตรูกับพระองค์ ต่างก็ทยอยกันเข้าไปสู่ปากแห่งมรณะกันตามลำดับๆ แม้พระองค์จะต้องนิพพานไป แต่ศาสนายังอยู่พระธรรมคำสอนของพระองค์ยังคงอยู่เป็นประทีปส่องโลกต่อไป จำนวนผู้เคารพเลื่อมใสในศาสนธรรมของพระองค์ได้เพิ่มพูนเอ่อสูงเหมือนน้ำที่ป่าสูงขึ้นโดยไม่มีเวลาลด รากแก้วแห่งพระพุทธศาสนาได้หยั่งลงแล้วอย่างแท้จริงในจิตใจของมนุษยชาติ

นึกย้อนหลังไปเมื่อ ๔๕ ปีก่อนปรินิพพาน พระองค์เป็นผู้โดดเดี่ยว เมื่อปัญจวัคคีย์ทอดทิ้งไปแล้วพระองค์ก็ไม่มีใครอีกเลย ภายใต้โพธิบัลลังก์ครั้งกระนั้นแสงสว่างแห่งการตรัสรู้ได้โชติช่วงขึ้นพร้อมด้วยแสงสว่างแห่งรุ่งอรุณ พระองค์มีเพียงหยาดน้ำค้างบนใบโพธิพฤกษ์เป็นเพื่อน ต้องเสด็จจากโพธิมณฑลไปพาราณสีด้วยพระบาทเปล่าถึง ๑๐ วัน เพียงเพื่อหาเพื่อนผู้จะรับคำแนะนำของพระองค์สัก ๕ คน ต่อมาบัดนี้ พระองค์มีภิกษุสงฆ์สาวกเป็นจำนวนแสนจำนวนล้าน มีหมู่ชนเป็นจำนวนมากเดินทางจากทิศานุทิศเพียงเพื่อได้เข้าเฝ้าพระองค์ เพราะคนทั้งหลายรู้สึกว่าการได้เห็นพระพุทธเจ้านั้นเป็นความสุขอย่างยิ่งของเขา

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ทรงมีเพียงหญ้าคามัดหนึ่งที่นายโสดถิยนำมาถวายและทรงทำเป็นที่รองประทับ มาบัดนี้มีเสนาสนะมากมายที่สวยงาม ซึ่งมีผู้ศรัทธาสร้างอุทิศถวายพระองค์ เช่น เขตวัน เวฬุวัน ชิวกัมพวัน มหาวัน ปุพพาราม นิโครธาราม โมลิตาราม



ฯลฯ เศรษฐี คหบดี ต่างแย่งชิงกันจ้องเพื่อให้พระองค์รับภัตตาหารของเขา แน่หนอน
ทีเดียว หากพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ คงจะไม่ได้รับความนิยมเลื่อมใสถึงขนาดนี้
และไม่ยืนนานถึงปานนี้

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ภายใต้โพธิพฤกษ์อันร่มเย็นริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ได้
บรรลुแล้วซึ่งกิเลสนิพพาน กำจัดกิเลสและความมืดให้หมดไป และบัดนี้ภายใต้ต้นสาละ
ทั้งคู่ และความเย็นเยือกแห่งปัจฉิมยาม พระองค์ก็ดับแล้วด้วยขันธนิพพาน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระรูปอันวิจิตรด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒
ประการ ประดับด้วยอเนกขัตติยะ ๘๐ มีพระธรรมกายอันสำเร็จแล้วด้วยนานาคุณรัตนะ
มีศีลขันธอันบริสุทธิด้วยอาการทั้งปวง เป็นต้น ถึงฝั่งแห่งความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ด้วยยศ
ด้วยบุญ ด้วยฤทธิ์ ด้วยกำลังและด้วยปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ยังต้อง
ดับแล้วด้วยการตกลงแห่งฝนคือมรณะ เหมือนกองอัคคีใหญ่ต้องดับมอดลง เพราะฝน
ทำให้ยุตกลงมา ฉะนั้น

พระองค์เคยตรัสไว้ว่า “ไม่ว่าพาลหรือบัณฑิต ไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ ศูทร หรือจัณฑาล ในที่สุดก็ต้องบ่ยหน้าไปสู่ความตาย เหมือนภาชนะไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ในที่สุดก็ต้องแตกสลายเหมือนกันหมด” นั่นช่างเป็นความจริงเสียทีกระไร

อันว่าความตายนี้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ นัก ไม่มีใครสามารถต้านทานต่อสู้ด้วยวิธีใดๆ ได้เลย ก้าวเข้าไปสู่ปราสาทแห่งกษัตริยาธิราช และแม้ในวงชีวิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างสง่าผ่าเผย ปราศจากความสะทกสะท้านใดๆ เช่นเดียวกับก้าวเข้าไปสู่กระท่อมน้อย ของขอทาน พญามัจจุราชนี่เป็นตุลาการที่เที่ยงธรรมยิ่งนัก ไม่เคยลำเอียงหรือกินสินบนของใครเลย ย่อมพิจารณาคดีตามบทพระอัยการ และอ่านคำพิพากษาด้วยถ้อยคำอันหนักแน่นเด็ดเดี่ยว ไม่ฟังเสียงคัดค้านและขอร้องของใคร ท่ามกลางเสียงคร่ำครวญอันระคนด้วยกลืนธูปควันเทียนนั้น ท่านได้ยื่นพระหัตถ์ออกกระซกให้ความหวังของทุกคนหลุดลอย และแล้วทุกอย่างก็เป็นไปตามพระบัญชาของพระองค์ เมื่อมาถึงจุดนี้ ความยิ่งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย ก็จะกลายเป็นเพียงนิยายที่ไ้เล่าสู่กันฟังเท่านั้น

มงกุฎประดับเพชรก็มีค่าเท่ากับหมวกฟาง พระศทอนมีลวดลายวิจิตรก็เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า เมื่อความตายมาถึงเข้า พระราชาก็ต้องถอดมงกุฎเพชรลงวาง ทิ้งพระศทอไว้แล้วเดินเคียงคู่ไปกับขานาหรือขอทาน ผู้ซึ่งได้ทิ้งจอบเสียม หมวกฟาง และคันไถหรือภาชนะขอทานไว้ให้ทายาทของตน

ใครเล่าจะต่อกรกับพญามัจจุราชผู้ใหญ่ในสิ่งที่ต้องตาย แต่ถ้าไม่มีความตายแล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็จะมัวเมาประมาท และมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานมากกว่านี้ พญามัจจุราชก็มีบุญคุณกับมนุษย์มากอยู่ เพราะเพียงแต่นึกถึงท่านบ่อยๆ เท่านั้น ก็ทำให้ความโลภ โกรธ และหลงสงบลง และเพียงแต่เอาชื่อของท่านไปขู่เท่านั้น ก็ทำให้บุคคลบางคนวางมือจากความชั่วทุจริตที่เคยทำมา แต่ก็พญามัจจุราชนี่เองที่กระซกเอาชีวิตของคนดีมีประโยชน์บางคนไปอย่างหน้าตาเฉย แม้ในโอกาสอันยังไม่ควร

แม้ความงามอันเจิดฉายของหญิงงามสะคราญดารานใจ อันถูกยกย่องแล้วว่า เป็นหนึ่งในจักรวาล เป็นที่ต้องการปรารถนายิ่งนักของบุรุษทุกวัยในพื้นที่พิภพ เธอผู้งามพร้อมเช่นนี้ ในที่สุดก็ต้องเป็นเหยื่อของความตายผู้ไม่เคยยกเว้นและปราณีใครเลย เมื่อดาบแห่งมัจจุราชฟาดฟันลง ใช้บ่วงอันมีมหิทธานุภาพยิ่งนักคล้องเอาดวงวิญญาณไปแล้ว ร่างอันงดงามเร้ากามคุณให้กำเริบนั่นก็พลันนอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ มันไร้ค่ายิ่งกว่าท่อนไม้เสียอีก เพราะไม่อาจนำไปทำประโยชน์ใดๆ ได้เลย จะทำสัมภาระหรือเป็นเครื่องมือ หุงข้าวต้มแกงก็มีได้ มีแต่เป็นเหยื่อของหมู่นอนเข้าซ่อนไซ้ให้ปฐพฐนเมาเหม็น เป็นที่

สะอิดสะเอียนแม้แก่บุคคลที่เคยรักเหมือนจะขาดใจ อะไรเล่าเป็นสาระในชีวิตมนุษย์นี้ นอกเสียจากความดีที่เคยบำเพ็ญ และทิ้งไว้ให้โลกระลึกถึงและยกย่องบูชา

ด้วยประการฉะนี้เจ้าของแห่งเรือนร่างที่ดังามพริ้งเพรา ถ้ามีแต่มาสนใจในร่าง อันไร้สาระของตน มิได้ชวนขายบำเพ็ญประโยชน์ให้สมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว คุณค่าของเขาจะสู้ก่อนอิฐปูถนนได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรีนิพพานไปแล้ว พระกายของพระองค์เหมือนคนทั้งหลาย ซึ่งจะต้องแตกสลายไปในที่สุด แต่ความดีและเกียรติดุชนของพระองค์ยังคงดำรงอยู่ในโลกต่อไปอีกนานเท่าใดไม่อาจจะกำหนดได้ ความดีนี้เองที่เป็นสาระอันแท้จริงของชีวิต

ขณะเดียวกับที่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ละทิ้งวิบากขันธ์ อันทรมาณ เข้าสู่ศิวโมกข์มหาปรีนิพพานนั้น เหตุอัศจรรย์ก็บังดาลให้เป็นไปทั่วท้องธรณี และสากลจักรวาลโลกธาตุ มหาปฐพีตลซึ่งสามารถรองรับนานาสังขารลักษณะ เช่น ภูเขาสิเนรุราช เป็นต้น ก็ไม่อาจทนอยู่ได้แสดงกัมปนาทการหวั่นไหว อีกทั้งห้วงมหรรณพ ก็กำเริบ ตีฟองคะนองคลื่นครึ้นนฤนาทสนั่นทั่วทั้งสากล หมู่ปัจฉาปาณกชาติ มังกรมุดดำ กระทำคัพทให้ณโฆษประดุจเสียงปริเทวนาการแซ่ซ้อง โคกาดูรกำสรดท้องฟ้าอากาศ ก็มีดมัวสลัวลง พร้อมทั้งมีเสียงครืนครึ้นสนั่นทั่วเวหาส เหมือนแสดงอาการคร่ำครวญ ถึงองค์พระโลกนาถผู้จากไป

มองลงมาพื้นปฐพี ณ สาลวโนทยานมณฑล ซึ่งคลาดล้าไปด้วยศาสนิกชนพุทธบริษัท อร่ามไปด้วยกาสาวพัสตร์อำไพพรรณและทวยนาครผู้มีความอาลัยในพระศาสดา พอเสียงก้องกังวานระคนเศร้าของพระอาณนที่พระพุทธรูปประกาศออกมาว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าปรีนิพพานแล้วเท่านั้น เสียงร่ำไห้ก็ระงมขึ้นพร้อมกัน ประดุจเสียง จักจั่นและเรไรกรีดร้องยามย่ำสนธยา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่ยังเป็นปุถุชนไม่อาจจะอดกลั้นอัสสขุสธาราไว้ได้ ร่ำร้องโหยไห้ประดุจบิดาแห่งตนสิ้นชีพลงพร้อมๆ กัน ณ บริเวณสาลวันเปือกขุมไปด้วยน้ำตา เหมือนพระพิรุณโปรยลงมาเป็นครั้งคราว เสียงร่ำไห้ติดต่อกันเป็นเสียงเดียวกันทั่วกุสินารานคร

ฝ่ายภิกษุผู้เป็นชีณาสพลี้นอาสวะแล้ว ก็ปลงธรรมสังเวชพร้อมด้วยปlobผู้ที่กำลังร้องไห้คร่ำครวญด้วยธรรมกถา ให้เห็นความเป็นไปตามธรรมดาแห่งสิ่งทั้งปวง คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และมีใช่ตัวตน ทนไม่ได้ ต้องแตกไป ดับไป สลายไป

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรีนิพพานแล้วแต่ต้นปัจฉิมยามแห่งราตรี เวยายังเหลืออยู่ อีกนานกว่าจะรุ่งอรุณ พระอนรุทธ์และพระอาณนที่ได้สลับเปลี่ยนกันแสดงธรรมปlob

พุทธบริษัทให้คลายโศกด้วยธรรมเทศนาอันปฏิสังขตด้วยไตรลักษณ์การ คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

ข่าวการดับขันธปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคเจ้าแพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็วจากแคว้นสู่แคว้น จากราชธานีสู่ราชธานี จากนิคมสู่นิคม และจากชนบทสู่ชนบท ตลอดทั่วชมพูทวีป การตรวรรถทั้งหมดล้วนสะท้อนวิปโยคประจวบกับผู้มีกำลังตั้งย่านเถาวัลย์อันเกี่ยวพันรูกขสาฯ ยังความสิ้นสะท้อนให้เกิดขึ้นทั่วมณฑลแห่งรูกขชาติก็ปานกัน ไฉนแห่งความเศร้าสลดแผ่กระเซ็นสาครกระจายไปทั่วชนทลสมาอาณาเขต ประหนึ่งละอองฝนกระจายไปทั่วพื้นเมฆนี้ ชมพูทวีปทั้งหมดครีมีไปด้วยเมฆคือความโศก และชุ่มโชกด้วยละอองฝนคือปริทวนการ ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยประการฉะนี้

กำหนดเก็บพระพุทธรูปไว้เป็นเวลา ๖ ราตรี ในวันที่ ๗ ก็จะทำพิธีถวายพระเพลิง ณ มกุฏพันธเจดีย์ ในระหว่าง ๖ ทิวราตรีนั้น มหาชนจากทิศานุทิศเดินทางมาเพื่อบูชาพระพุทธรูปบริเวณอุทยานสาละวันปานประหนึ่งคลุ้มด้วยผ้าขาว ทั้งนี้เพราะชาวชมพูทวีปไว้ทุกข์ด้วยชุดขาวล้วน พระพุทธรูปอาสน์ที่ต้องรับภาระหนักเป็นพิเศษ แม้จะพยายามหักห้ามใจสักปานใด แต่ก็มีบางครั้งเมื่อท่านเห็นคนทั้งหลายเศร้าโศก ก็อดที่จะกำสรดตามมิได้ เพราะความอาลัยในพระศาสดามีอยู่ในจิตใจของท่านสุดประมาณ

เมื่อถึงวันที่ ๗ พระพุทธรูปก็ถูกนำไปสู่มกุฏพันธเจดีย์ด้านบูรพาภุสินารานครเตรียมถวายพระเพลิง พอดีมีข่าวมาว่าพระมหากัสสปะซึ่งเป็นเถระผู้ใหญ่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกย่องมากกำลังเดินทางจากเมืองปาวาจนจะถึงอยู่แล้ว คณะภิกษุและพระอาสน์จึงให้หยุดการถวายพระเพลิงไว้ก่อน รอจนกระทั่งพระมหากัสสปะมาถึง พิธีจึงได้เริ่มขึ้นโดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน

ผ้า ๔๘๘ ชั้นที่ห่อพระพุทธรูปนั้นถูกไฟไหม้หมด เหลืออยู่เพียง ๒ ชั้นไฟไหม้เก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุได้อย่างสมบูรณ์ มิให้กระจัดกระจาย ผ้า ๒ ชั้นในที่สุดใช้ห่อพระพุทธรูปนั้นเป็นผ้าพิเศษ เรียกว่า “อัคคีโฆทานุสสะ” ตามตัวอักษรแปลว่า ชักด้วยไฟ ผ้าชนิดนี้ทำด้วยใยหิน ไฟไหม้ไหม้ เมื่อใช้ไปนานๆ ต้องการจะชัก ต้องโยนเข้ากองไฟ ผ้าจะสะอาดดังเดิม

อีกครั้งหนึ่ง ที่เสียงปริทวนการดังระงมไปทั่วบริเวณแห่งมกุฏพันธเจดีย์อันเป็นที่ถวายพระเพลิงพุทธรูป อัสนุสราหารหลังไหลชุ่มโชกทุกใบหน้าเขาเหล่านั้นเป็นประจวบกับวิหคณกาทิเคยจับโพธิพฤกษ์หรือมหรณโคธอันสมบูรณ์ด้วยลำต้นและ

กึ่งก้านสาขามีเงาครีมี สะพรั่งด้วยผลาผลอันเอนเอน เมื่อโพธิ์หรือไทรนั้นล้มลง ยังความ
เศร้าสลดแก่ฝูงวิหคสุดประมาณครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อต้นไม้นั้นถูกเผาไหม้หมด ไม่อาจมอง
เห็นได้อีกต่อไป นกเหล่านั้นจะเศร้าโศกสักปานใด ใครเล่าจะรู้ซึ่งไปกว่าผู้ประสบเอง

“โอ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐ” นี่คือเสียงคร่ำครวญ “พระองค์ผู้ทรงพระ
มหากรุณากว้างใหญ่ดุจห้วงมหรรณพ มีน้ำพระทัยใสบริสุทธิ์ดุจน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ
ทรงมีพระทัยหนักแน่นดุจมหิดล รับได้ทั้งเรื่องดีและเรื่องร้าย ทรงสละความสุขส่วน
พระองค์ ขวนขวายเพื่อความสงบร่มเย็นของปวงชน พระองค์เป็นผู้ประทานแสงสว่างแก่
โลกภายในคือดวงจิต ประดุจพระอาทิตย์ให้แสงสว่างแก่โลกภายนอกคือท้องฟ้าปฐพี
บัดนี้พระองค์ปริณิพพานเสียแล้วมองไม่เห็นแม้แต่เพียงพระสรีระ ซึ่งเคยรับใช้พระองค์
ไปรยปรายธรรมรัตน์ ประหนึ่งม้าแก้วแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นพาหนะนำเจ้าของ
ตรวจความสงบสุขแห่งประชากร

โอ...พระมหามุนี ผู้เป็นจอมชน บัดนี้ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นประดุนกในเวหา
ไร้โพธิ์หรือไทรที่จะจับเกาะ ประดุนกน้อยผู้ขาดมารดา เหมือนเรือที่ลอยคว้างอยู่ใน
มหาสมุทร อ้างว้างว่าเหว่สุดประมาณ จะหาใครเล่าผู้เสมอเหมือนพระองค์”

แม้พระอานนท์พุทธอนุชาเอง ก็ไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตาไว้ได้ เป็นเวลา ๒๕
ปี จำเดิมแต่รับหน้าที่พุทธุปัณณากมา เคยรับใช้ใกล้ชิดพระผู้มีพระภาคเสมือนเงาตามองค์
บัดนี้พระพุทธรองค์เสด็จจากไปเสียแล้ว ท่านรู้สึกว้าเหว่และเจ็บเหงา ไม่ได้เห็น
พระองค์อีกต่อไป เวลา ๒๕ ปีนานพอที่จะก่อความรู้สึกสะเทือนใจอย่างรุนแรงเมื่อมี
การพลัดพราก

แต่แล้ว เรื่องทั้งหลายก็มาจบลงด้วยสังขธรรมที่พระองค์ทรงพร่ำสอนอยู่เสมอว่า

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะมีเหตุ สิ่งนั้นย่อมดับไปเมื่อเหตุดับ

สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และดับไปในที่สุด”

บัดนี้พระพุทธรองค์ดับแล้ว ดับอย่างหมดเชื้อ ทั้งวิบากขันธ์และกิเลสานุสัยทั้งปวง
ประดุกองไฟดับลงแล้ว เพราะหมดเชื้อฉะนั้น ❖

๒๙

หนึ่งวันก่อนวันประชุมสังคายนา



เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธรูปแล้ว พระมหากัสสปะได้ให้ประชุมสงฆ์ปรารภเพื่อทำสังคายนาพระธรรมวินัย นัดหมายให้ทรงจำกันได้ว่า ธรรมอันใดวินัยอันใด พระผู้มีพระภาคทรงสั่งและทรงสอนไว้ว่าอย่างไร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงคำกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยและพระศาสนาของภิกษุชรานามว่าสุภัททะ ท่านกล่าวกลางมหาสมาคมว่า

“ดูก่อนท่านผู้เฒ่าทั้งหลาย สมัยเมื่อข้าพเจ้าเดินทางจากกรุงปาวามาสู่กุสินารานครนี้ มีภิกษุเป็นอันมากเป็นบริวาร ขณะมาถึงกึ่งทาง ข้าพเจ้าได้สดับข่าวปริณิพพานของพระผู้มีพระภาค ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นปุถุชนยังมีอาสวะอยู่ ไม่อาจอดกลั้นความโศกไว้ได้ต่างก็ปริเทวนาการคร่ำครวญถึงพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ส่วนภิกษุผู้สิ้นอาสวะแล้วก็ปลงธรรมสังเวชแบบอริยชน แต่มีภิกษุรูปหนึ่งบวชแล้วเมื่อชรา นามว่าสุภัททะ ได้กล่าวขึ้นว่า “ท่านทั้งหลายอย่าเสียใจ อย่าเศร้าโศกเลย พระสมณโคดมนิพพานเสียก็ดีแล้ว พวกเราจะได้เป็นอิสระ เมื่อพระสมณโคดมยังอยู่ คอยู้จู้ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ ช่มชู้ ขนบพวกเราทั้งหลายด้วยระเบียบวินัยมากมาย เหมือนจะเหยียดมือเหยียดเท้าไม่ออก บัดนี้พระสมณโคดมนิพพานแล้ว เป็นลาภของพวกเราทั้งหลาย ต่อไปนี้พวกเราต้องการทำอะไรก็จะทำได้ ไม่ต้องการทำอะไรก็ไม่ต้องทำ”

“ดูก่อนผู้ไม่หลงใหลในบ่วงมาร” พระมหากัสสปะกล่าวต่อไป “ความจริงสุภัททะ ผู้ชราไม่พอใจพระศาสดาเป็นส่วนตัว เพราะเธอไม่เข้าใจในพระผู้มีพระภาคเจ้า เรื่องมีว่า

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว สมัยเมื่อพระพุทธองค์เที่ยวจาริกโปรดเวไนยนิกรชนเสด็จ จากเมืองกุสินารานี้ไปยังเมืองอาตุมา สมัยนั้นสุภัททภิกษุบวชแล้วและลูกชายของ เธอทั้งสองคนก็บวชเป็นสามเณร เมื่อพระศาสดาเสด็จมาถึงเมืองอาตุมา สุภัททภิกษุ ก็จัดการต้อนรับพระพุทธองค์เป็นการใหญ่ เทียบป่าวประกาศชาวเมืองให้เตรียม ชัชชโภชนาหารถวายพระองค์ และให้สามเณรลูกชายทั้งสองออกเที่ยวเรียไรชวานคร นำเอาข้าวสารปลาแห้ง และเครื่องบริโภคนั้นๆ อีกมาก ชาวบ้านผู้ศรัทธาในพระศาสดา แม้จะไม่ศรัทธาในสุภัททภิกษุ ก็ถวายของมาเป็นจำนวนมาก สุภัททะรวบรวมของได้ เป็นกองใหญ่แล้วจัดการทำเอง ปรงอาหารเอง เตรียมการโกลาหล

รุ่งขึ้นพระศาสดาเสด็จออกบิณฑบาตตามปกติ มีภิกษุตามเสด็จพอประมาณ สุภัททะได้ทราบข่าวนี้จึงออกจากโรงอาหาร ถือทัพพีด้วยมือข้างหนึ่ง มีกายชะมุกชะมอม ด้วยเขม่าไฟ รีบวิ่งออกไปตามพระศาสดาในละแวกบ้าน เมื่ออยู่เฉพาะพระพักตร์ เขา คูกเข้าข้างหนึ่งลง และชันเข้าอีกข้างหนึ่งในท่ายองพรหม ประนมมือต่างๆ ที่มีทัพพีอยู่ กราบทูลว่า

‘พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ขอพระองค์เสด็จกลับเถิด อย่าออกบิณฑบาตเลย ชัชชโภชนาหารข้าพระองค์ได้จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ข้าพระองค์อาศัยความเลื่อมใส ในพระองค์เป็นที่ตั้ง จึงชวนชวายเป็นเพื่อพระองค์ แม้อาหารทุกอย่างข้าพระองค์ก็ปรุงเอง ทำด้วยมือของตนเอง ขอพระองค์เสด็จไปสู่ آرامเถิด อาหารพร้อมอยู่แล้ว’

พระจอมมุณีประทับอยู่ระหว่างทาง ทรงมองดูสุภัททะด้วยสายพระเนตรที่แสดง อาการดำหริ และทรงห้ามถึง ๒ ครั้ง ในครั้งที่ ๓ จึงตรัสว่า

‘อย่าเลย สุภัททะ เธออย่ายินดีพอใจให้ตถาคตทำอย่างนั้นเลย การบิณฑบาตเป็น พุทธวงศ์ อาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาตเป็นอาหารที่บริสุทธิ์ยิ่ง

ดูก่อนสุภัททะ อาหารที่ทวยนาครหุงเตรียมไว้เพื่อมุณีก็มีอยู่เรือนละชนิดเรือน ละหน่อย เมื่อกำลังแข่งของเรายังมีอยู่ เราจะเที่ยวไปแสวงหาอาหารด้วยปล้นองนี้

ดูก่อนสุภัททะ อาหารที่เธอทำนั้นไม่สมควรที่สมณะจะพึงบริโภค เป็นอกัปปีย โภชนะ อนึ่ง ทางที่เธอได้มาก็ไม่สุจริต เธอไปขอลาจากคฤหัสถ์ซึ่งมิใช่ญาติและมีชื่าวรรณา คือเขาไม่ได้บอกอนุญาตไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมณะไม่ควรทำอาหารบริโภคเอง ดูก่อน สุภัททะ แม้ไส้ของเราจะขาดสะบั้นลงเพราะความหิว เราก็ไม่ยินดีบริโภคโภชนะของเธอ

กรรมที่ไม่ถูกไม่ควร น่าตำหนิ เธอได้ทำแล้ว อึ้งเส้า คุชิ อาการของเธอนี้เหมาะสมกับความเป็นสมณะนักหรือ ร้องออกมาทั้งๆ ที่มือถือทัพพีอยู่ จีวรก็มิได้ห่มให้เป็นปริมณฑล ข้างรุ่มร่ามเสียเหลือเกิน

ดูก่อนสุภัททะ อย่างนี้กว่าเราไม่เข้าใจเจตนาดีของเธอ เรารู้และเห็นเจตนาดีของเธอ แต่เธอทำไม่ถูก เจตนาดีนั้นก็พลอยก่อให้เกิดผลร้ายไปด้วย การเตรียมชัชชโกชนาหารไว้ต้อนรับนั้น เป็นเรื่องของคฤหัสถ์ที่เขาจะทำได้ ถ้าเธอต้องการบูชาเรา ก็จงตั้งหน้าปฏิบัติตามธรรมวินัย ทำตนเป็นคนว่าง่าย และเลี้ยงง่าย เรียกว่าปฏิบัติบูชาเถิด

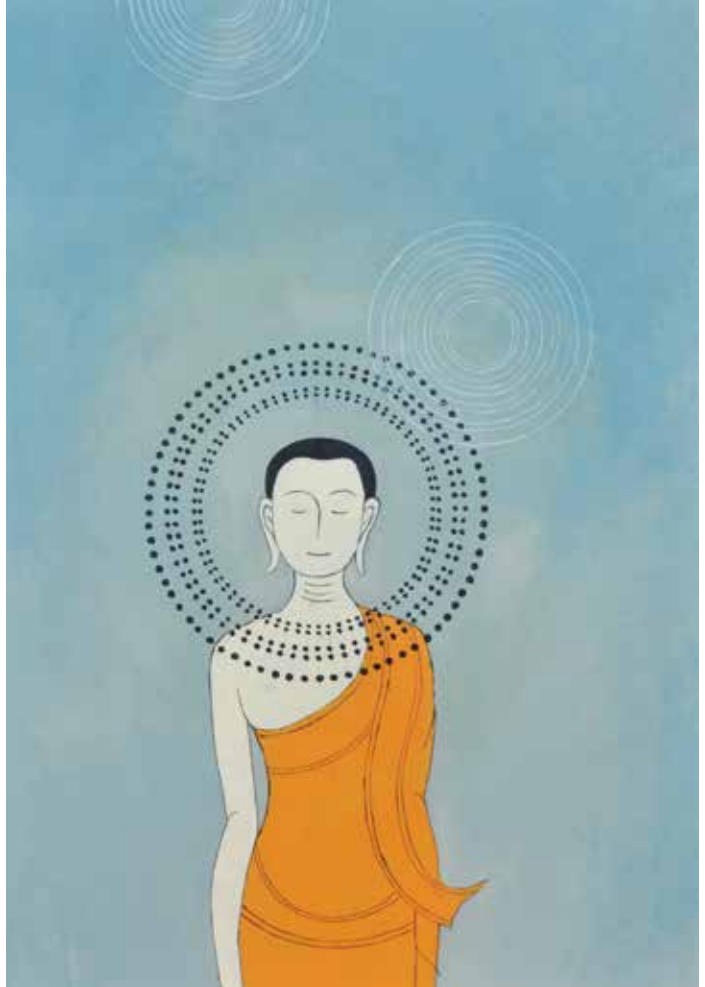
ดูก่อนสุภัททะ คนที่ปราศจากหิริโอตตปปะ มีความกล้าประดุจกา มักจะมีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย แต่ไร้ความสุขใจและภาคภูมิใจ ส่วนผู้มีหิริโอตตปปะ สงบเสงี่ยมแบบมุนี เข้าสู่สกลมิให้กระทบกระทั่งศรัทธาและโศกะของคฤหัสถ์ เหมือนแมลงผึ้งเข้าไปในป่าดุดอาน้ำหวานในเกสรดอกไม้ แต่มิให้บุปผชาติชอกช้ำนั้นย่อมเป็นอยู่ยาก แต่มีความสุขและภาคภูมิใจ'

พระตถาคตเจ้าตรัสอย่างนั้นแล้วเสด็จเลยไป มิได้สนพระทัยกับสุภัททภิกษุอีกเลย พระสุภัททะทั้งเจ็ดและทั้งอายุ แต่พูดอะไรไม่ออก จึงผูกใจเจ็บพระผู้มีพระภาคเจ้าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ดูก่อนผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคมีพระทัยเป็นธรรมาธิปไตยคือทรงถือความถูกต้องความควรเป็นใหญ่อย่างแท้จริง แม้ใครจะทำอะไร เพื่อพระองค์ แต่ถ้าการกระทำนั้นไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม พระองค์ก็ไม่ทรงยินดีด้วย แต่การกระทำของภิกษุบางรูปซึ่งในสายตาของผู้อื่นดูเหมือนจะเป็นการขาดความเคารพรักในพระศาสดา ดูเหมือนจะไม่ห่วงใยพระองค์ แต่การกระทำอันนั้นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม พระองค์ก็ทรงอนุโมทนาสาธุการ อย่างเรื่องพระธัมมารามเป็นอุทาหรณ์”

“ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย” พระมหากัสสปะกล่าวต่อไป “พระศาสดานิพพานเพียง ๗ วันเท่านั้น ยังมีโมฆบุรุษกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยและพระศาสดาถึงเพียงนี้ต่อไปภายหน้า ภิกษุผู้ลามก มีจิตทราม คิดว่าศาสนาปราศจากศาสดาแล้ว พึงเหยียบย่ำพระธรรมวินัยลักพานใด เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายจงประชุมกันเพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยตามที่พระศาสดาเคยทรงสอนและบัญญัติไว้”

ต่อจากนั้นก็มีการประชุมปรึกษากันว่าควรจะทำสังคายนาที่ใด ในที่สุดตกลงกันว่าควรจะทำที่กรุงราชคฤห์ เหลือเวลาอยู่อีกเดือนครึ่งจะเข้าพรรษา ที่ประชุมตกลงกันว่าจะทำสังคายนาในพรรษาตลอดเวลา ๓ เดือน พระมหากัสสปะพาภิกษุหมู่หนึ่งมุ่งไปสู่



กรุงราชคฤห์ พระอนุรุทธพาภิกษุอีกหมู่หนึ่งไปสู่กรุงราชคฤห์เช่นเดียวกัน

ส่วนพระอานนท์พุทธอนุชามีภิกษุสงฆ์แวดล้อมเป็นบริวาร เดินทางไปสู่นครสาวัตถี ทุกหนทุกแห่งที่ท่านผ่านไปมีเสียงคร่ำครวญประดุจวันที่พระศาสดานิพพานทุกคนมีใบหน้าเปียกชุ่มด้วยน้ำตา กล่าวว่า “พระคุณเจ้าอานนท์ผู้เจริญ ท่านนำเอาพระศาสดาไปทิ้งเสีย ณ ที่ใดเล่า” คำพูดเพียงสั้นๆ แต่กินความลึกซึ้งนี้ทำให้จิตใจของพระพุทธอนุชาหวั่นไหวและตื่นตัน ความเศร้าของท่านซึ่งสงบระงับลงบ้างแล้ว กลับฟื้นตัวขึ้นอีกเหมือนโรคอันสงบลงด้วยฤทธิ์ยา และกลับกำเริบขึ้นเพราะของแสลงถึงกระนั้นท่านก็พยายามให้ความโศกสลดสงบระงับลง ด้วยการน้อมเอาโอวาทของพระศาสดาประดับประดาจิตใจ และแล้วก็ปลอบโยนพุทธศาสนิกให้คลายโศก ด้วยเทศนาอันกล่าวถึงไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา แล้วเดินทางมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึงสาวัตถีราชธานีแห่งแคว้นโกศล เข้าไปสู่เชตวันาราม มีพุทธบริษัทมาแวดล้อมแสดงอาการเศร้าโศกถึงพระศาสดาอีก

พระอานนท์พุทธอนุชาเข้าไปสู่พระคันธกุฎีที่พระผู้มีพระภาคเคยประทับ หมอบลง

กราบที่พุทธอาสน์ เก็บกวาดเสนาสนะให้เรียบร้อย ตั้งน้ำดื่มน้ำใช้ไว้เหมือนอย่างที่เคยทำเมื่อพระศาสดาประทับอยู่ ประชาชนชาวสาวัตถีได้เห็นอาการดังนี้แล้ว หวนคิดถึง ความหลังครั้งเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ สุดท้ายจะหักห้ามความดื้อด้นและ เศร้าหมองได้ จึงหลั่งน้ำตาอีกครั้งหนึ่งประหนึ่งว่าน้ำตาข้างหนึ่งหลังไหลเพราะสงสาร พระพุทธอนุชา และอีกข้างหนึ่งเพราะคำนึงถึงด้วยความอาลัยรักในพระผู้มีพระภาค ความอาลัยรักและความสงสารเมื่อรวมกัน ลองคิดดูเถิดว่าสภาพจิตใจของผู้นั้นจะเป็น ประการใด

เนื่องจากเหน็ดเหนื่อยทรมาณกายมานาน ตั้งแต่พระผู้มีพระภาคทรงพระประชวร จนถึงพระองค์ปรินิพพาน และงานถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ล้วนแต่เป็นงานหนัก ทั้งสิ้น พระพุทธอนุชามีสิ่งหมักหมมในร่างกายมาก จึงต้องฉนยาระบาย เมื่อมาถึงเขตวนารามนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อขับถ่ายสิ่งหมักหมมในร่างกายออก เพื่อให้สรีระ กระปรี้กระเปร่าขึ้น

วันรุ่งขึ้นจากวันที่ฉนยาระบายแล้ว สุกมานพบุตรแห่งโคเทยยพราหมณ์ส่งคนมาอาราธนาพระอานนท์เพื่อไปฉนยที่บ้านของตน พระอานนท์ขอเลื่อนเวลาไปอีกวันหนึ่ง โดยแจ้งให้ทราบว่าเป็นฉนยาระบายใหม่ๆ ไม่อาจเข้าสู่ส้วกบ้านได้ อีกวันหนึ่งจึงเข้าไปสู่निเวศน์ของสุกมานพโคเทยยบุตรพร้อมด้วยพระเจตกะ สุกมานพถามว่า พระผู้มีพระภาคเมื่อยังทรงมีพระชนม์อยู่นั้นทรงสอนเรื่องอะไรอยู่เป็นเนื่องนิตย์ พระพุทธอนุชา วิสัชชาว่า พระองค์ทรงย้ำหนักเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา จุดมุ่งหมายแห่งพรหมจรรย์นี้อยู่ที่ความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งมวล ส่วนศีล สมาธิและปัญญานั้นเป็นเพียงมรรค หรือทางสำหรับเดิน สุกมานพมีความเลื่อมใสในธรรมเทศนาของพระอานนท์

จวนจะเข้าพรรษา พระอานนท์จึงจาริกสู่เบญจคีรีนครเพื่อประชุมทำสังคายนา พระภิกษุที่ล่วงหน้าไปก่อนได้ขออุปถัมภ์จากพระเจ้าอชาตศัตรูให้ซ่อมแซมที่พักสงฆ์ถึง ๑๘ แห่ง และตกลงใจจะประชุมสังคายนาที่หน้าถ้ำสัตตบรรณ เขิงเวภารบรรพต พระเจ้าอชาตศัตรูทรงรับเป็นศาสนูปถัมภกโดยตลอด ทั้งเรื่องอาหารและที่พักที่ประชุม

พระเจ้าอชาตศัตรูเวทเหิบุตรทรงให้สร้างมณฑปงดงามอำไพพรรณประหนึ่ง เนรมิตโดยหัตถ์แห่งวิศวกรรมเทพบุตร มีฝาเสาและบันไดจัดแจงเป็นอย่างดี อร่ามด้วย มาลากรรมและลาดกรรมประเภทต่างๆ งามชดช้อย พระราชมณเฑียรสถานหรือวิมาน แห่งเทพผู้มีศักดิ์มีปานได้ เจิดจ้าสง่างามเรื่องประหนึ่งจะรวมเอาความงามในโลกทั้งมวล มาไว้ในที่แห่งเดียว

ทรงให้ตกแต่งมณฑปเพชรพรายดั่งวิมานพรหม มีเพดานทองประจุคาบ พวงดอกไม้อันมีกลิ่นหอมประทึนใจลงมา บุปชาตินานาชาติหลากสีต่างมาชุมนุมกัน ณ ที่นั้น ภูมิสถานละลานแวววาวประจุปูลาดด้วยแก้วมณีอันสุกใส เสร็จแล้วทรงไป บูเครื่องลาดอาสนะอันควรแก่สมณะมีค่าประมาณมิได้ ๕๐๐ ที่ เพื่อภิกษุ ๕๐๐ รูป ในมณฑปนั้น ทรงให้จัดอาสนะแห่งพระเถระชิตทางด้านทิศทักษิณ ผินพักตร์ไปทาง ทิศอุดร ทรงให้จัดที่ประทับสำหรับพระผู้มีพระภาค หันพระพักตร์ไปทางด้านบูรพา ณ ท่ามกลางมณฑปนั้น เสร็จแล้วทรงประกาศแก่สงฆ์ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย กิจของ ข้าพเจ้าสำเร็จเรียบร้อยแล้ว เรื่องต่อไปแล้วแต่พระคุณเจ้าเถิด”

เหลือเวลาอีกเพียงวันเดียวจะถึงวันประชุมสังคายนา แต่พระพุทธอรุณชายังมีได้ สำเร็จอรหัตตผล คงเป็นเพียงโสดาบัน ภิกษุบางรูปได้เตือนพระอานนท์ว่า ขอให้ท่าน เร่งทำความเพียรพยายามเข้าเถิด พรุ่งนี้แล้วจะเป็นวันมหาสังนิบาต มีระเบียบว่า ผู้เข้าประชุมทั้งหมดจะต้องเป็นพระศีลสาป

ตั้งแต่เดินทางมาถึงเบญจคีรีนคร พระอานนท์ได้ทำความเพียรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้บรรลอรหัตตผล แต่หาสำเร็จตามประสงค์ไม่

ในคืนสุดท้ายนั่นเอง ท่านได้เริ่มทำความเพียรตั้งแต่อาทิตย์อัสดง ตั้งใจอย่าง มั่นคงว่าจะให้ถึงพระอรหัตตผลในคืนนั้น ปณฺมยามล่วงไปแล้วก็ยังไม่อาจทำอาสวะให้สิ้น ล่วงเข้าสู่มัชฌิมยาม พระพุทธอรุณชาทำความเพียรต่อไป ท่านระลึกถึงพระดำรัสของ พระศาสดาที่ประทานไว้ก่อนปรินิพพานว่า “อานนท์ เธอเป็นผู้มีบุญที่ได้บำเพ็ญสั่งสมมา แล้วมาก เธอจะได้บรรลอรหัตตผลในไม่ช้าหลังจากเราปรินิพพานแล้ว”

พระพุทธดำรัสนี้ก่อให้เกิดความมั่นใจแก่พระอานนท์เป็นอันมาก และความมั่นใจ อันนี้อีกเหมือนกันกระตุ้นจิตใจให้ท่านทำความเพียรอย่างไม่หยุดยั้ง จวนจะถึง กึ่งมัชฌิมยามนั่นเอง ท่านคิดว่าจะพักผ่อนเสียหน่อยหนึ่งแล้วจะทำความเพียรต่อไป ตลอดราตรี ท่านจึงลงจากที่จงกรม ล้างเท้าให้สะอาดแล้วทอดกายลง ขณะลึ้มตัวลง ศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและยกเท้าขึ้นจากพื้นนั่นเอง จิตของท่านก็หลุดพ้นจากอาสวะ ทั้งหมด สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในขณะนั้น พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาและอภิญญาสมบัติ

พระพุทธอรุณชาประสพปีติปราโมชอย่างใหญ่หลวง ความรู้สึกปรากฏแก่ใจว่า ความเกิดขึ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำ ในทำนองเดียวกันนี้ไม่มีอีกแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป ภพทั้งสาม คือ กามภพ รูปภพ และอรุณภพ ปรากฏแก่ท่านผู้บรรลแล้วซึ่งอริยมุขีประหนึ่งมีเพลิงไหม้อยู่ทั่ว ได้ย่ำยี

ความเมาทั้งปวงแล้ว ได้นำความกระหายทั้งมวลออกไปแล้ว ได้ถอนอาลัยในกามคุณอัน เป็นที่อาลัยยินดีอย่างยิ่งของมวลสัตว์ได้แล้ว ตัณห์ภูมิจึงทำให้หม่นเวียนมาเป็นเวลา นานได้แล้ว ตัณหาความตื่นรณำใจได้หมดสิ้นไปแล้ว คลายความกำหนดได้แล้ว ดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ทั้งปวงได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความเยือกเย็นอย่างยิ่ง ดวงจิตที่ เคยเร้าร้อนตื่นรณ บัดนี้ได้อาบแล้วซึ่งธัมมทกอย่างเต็มที่ ประหนึ่งหิมะละลายลงสู่ ศิลาแท่งที่บ ซึ่งเคยถูกแดดเผามาเป็นเวลานาน อา ภาวะแห่งผู้ปลดเปลื้องตนจากกิเลส เสียได้เป็นอย่างนี้เอง ช่างประสพกับภาวะสงบเย็นอย่างเต็มที่เสียนี้กระไร สงบเหมือน น้ำในแอ่งน้อยซึ่งอยู่ในป่าลึก สดใสเหมือนหยาดน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ อุ่นประดุจแสงแดด เมื่อยามเช้า อะไรเล่าจะนำปรารถนาของชีวิตยิ่งไปกว่านี้ นี่เองที่พระศาสดาตรัสอยู่เสมอ ว่า “พระนิพพานซึ่งสงบเย็นอย่างยิ่ง การสำรอกตัณหาโดยไม่เหลือเชื้อ การสละและ การบอกคืนตัณหา การพ้นไปอย่างปราศจากอาลัยในตัณหา เป็นความสุขชั้นบานเกิน เปรียบ”

บุคคลผู้ได้บรรลุแล้วซึ่งธรรมอันประเสริฐ คือพระนิพพานนี้ย่อมเป็นผู้มีความ อดทนอย่างยิ่งต่อความเย็น ร้อน หิวกระหายและสัมผัสร้าย อันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

เป็นผู้วางเฉยได้ต่อถ้อยคำล่วงเกิน ถ้อยคำเลียดสี คำด่าว่าของผู้อื่น

เป็นผู้อดทนอย่างยิ่งต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากอาพาธประเภทต่างๆ อันเกิดขึ้นอย่าง กล้าแข็ง ทำให้หมดความสำราญ ยากที่บุคคลทั่วไปจะทนได้

เป็นผู้วางเฉยต่ออารมณ์อันมายั่วยวน

เป็นผู้กำจัดราคะ โทสะ และโมหะได้แล้วอย่างเด็ดขาด มีกิเลสอันย่อมใจจุน้ำฝาด อันตนสำรอกออกได้แล้ว เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาบูชา ควรได้รับการต้อนรับ ควรแก่ ของที่ทายกผู้มีศรัทธาจะทำบุญ ควรเคารพกราบไหว้ เป็นเหื่อนาบุญของโลก ไม่มี นาบุญอื่นยิ่งกว่า

จุดหมายอันใดเป็นจุดหมายสูงสุดสำหรับผู้บวช บัดนี้พระพุทธอนุชาได้บรรลุ แล้วซึ่งจุดหมายอันนั้น คือนั่นท่านเสวยวิมุตติสุขอยู่ตลอดราตรี

ในที่สุด วันมหาสังคายนา ก็มาถึง เป็นวันสำคัญอย่างยิ่งวันหนึ่งของพระพุทธ ศาสนา ภิกษุล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ประกอบด้วยอภิญญาและสมาบัติ ๕๐๐ รูป ประชุมเป็นมหาสันนิบาต ณ หน้าถ้ำสัตตบรรณ เชิงภูเขาเวภาระ ธงแห่งผ้าสีกาสาเย คือเหลืองหม่น สะบัดพลิ้วตามแรงลมดงามรุ่งเรือง

เสียงเกรสลับเสียงระฆังดังขึ้นเป็นสัญญาณว่าสงฆ์ทั้งมวลพร้อมแล้วก่อนจะเริ่มมหาสังคายนา พระมหากัสสปะประธานสงฆ์ได้ตั้งปัญหาถามพระอานนท์พุทธรักษาในนามของสงฆ์ว่า

“อานนท์ เมื่อสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ เธอเคยเย็บหรือปะหรือชุนผ้าสำหรับพระพุทธองค์ทรงใช้สงฆ์ใช้หรือ?”

“ข้าแต่สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าเคยทำอย่างนั้น” พระอานนท์รับ

“ในขณะที่เย็บหรือปะหรือชุน เธอใช้แท่นีบผ้าของพระตถาคตใช้ไหม?”

“สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทำอย่างนั้น”

“ดูก่อนอาวุโส อานนท์” พระมหากัสสปะกล่าว “ในนามของสงฆ์ สงฆ์เห็นว่าเธอกระทำไม่สมควร เธอไม่ควรใช้แท่นีบผ้าของพระตถาคต ข้อนี้เป็นอาบัติทุกกฏแก่เธอ เธอจงแสดงอาบัติเสีย”

พระอานนท์พุทธรักษาลุกขึ้นนั่งคุกเข่าประนมมือ แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทำอย่างนั้นด้วยความจำเป็น การใช้แท่นีบผ้าแห่งพระตถาคตแล้วเย็บนั้นจะเป็นเพราะไม่เคารพก็หามิได้ แต่เมื่อไม่ทำอย่างนั้นจะเย็บได้อย่างไร ในเมื่อข้าพเจ้าทำเพียงผู้เดียวเท่านั้น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เอาเถิด ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าเคารพยำเกรงในสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติทุกกฏในเรื่องนี้”

“อานนท์ ยังมีอีกหลายข้อ” พระมหากัสสปะกล่าว “ข้อหนึ่งคือ เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงแสดงนิมิตโอภาส คือให้นัยแก่เธอถึง ๑๖ ครั้ง เพื่อให้ทูลให้พระองค์ทรงพระชนม์อยู่ต่อไป แต่เธอมิได้ทูลไว้ สงฆ์เห็นว่าเธอกระทำไม่สมควร เป็นความผิดของเธอ เธอต้องแสดงอาบัติในเรื่องนี้”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย” พระอานนท์กล่าว “เหตุที่ข้าพเจ้ามิได้ทูลอาราธนาพระศาสดาให้ทรงพระชนม์ต่อไปนั้น เป็นเพราะเวลานั้นข้าพเจ้ากำลังระทมทุกข์ และกังวลถึงเรื่องอาพาธของพระศาสดา มิได้เฉลียวใจในเรื่องนั้น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความยำเกรงและเคารพในมติของสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ยอมและขอแสดงอาบัติทุกกฏในเรื่องนี้”

“อานนท์” พระมหากัสสปะกล่าว “ยังมีอีก คือเธอเป็นผู้ชวนชวายเป็นสตรีเข้ามาบวชในพระศาสนา เธอพยายามอ้อนวอน ช่มชี่พระศาสดาต่างๆ ที่พระองค์ทรงห้ามตั้งหลายครั้ง ว่าอย่าพอใจชวนชวายเป็นภิกษุณีเข้ามาบวชในธรรมวินัยนี้เลย เธอก็

ไม่ยอมฟัง พยายามชวนขวายเป็นภิกษุณีเข้ามาบวชจนได้ ก่อความยุ่งยากในภายหลัง มิใช่น้อย ข้อนี้เป็นความผิดของเธอ”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้อนี้เป็นเพราะข้าพเจ้าใจอ่อน ทนดูสภาพของพระมหาปชาบดีโคตมีพระนางนางแห่งพระทศพลเจ้ามิได้ พระนางได้ปลงพระเกศามาแล้ว มีร่างกายชะมุกชะมอมบอบช้ำ ทรงพิลาปรำพันอย่างเหลือล้น ประราธนาจะบวชด้วยศรืธาอันแรงกล้า และเห็นว่าพระนางทรงมีอุปการะต่อพระศาสดามากล้น ข้าพเจ้าจึงชวนขวายเป็นภิกษุณีแล้ว และเมื่อพระนางเป็นภิกษุณีแล้ว ก็สามารถจัดกิเลสบรรลุประอรหัตได้ ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความยำเกรงเคารพในมติสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ข้าพเจ้าก็ยอม และขอแสดงอาบัติทุกกฏในเรื่องนี้”

“อานนท์ ยังมีอีก” ประธานสงฆ์กล่าว “คือเมื่อพระศาสดาบรรทม ณ เติงยเป็นที่ปรินิพพาน พระองค์ทรงเปิดโอกาส ทรงอนุญาตไว้ว่า เมื่อพระองค์นิพพานแล้ว ลิกขาบทเล็กๆ น้อยๆ เมื่อสงฆ์พร้อมใจกันจะถอนเสียบ้างก็ได้ เธอได้ทูลถามหรือไม่ว่าลิกขาบทเล็กน้อยนั้น พระองค์ทรงหมายถึงลิกขาบทอะไร?”

“ข้าพเจ้ามิได้ทูลถามเลยท่านผู้เจริญ” พระอานนท์ตอบ

“นี่ก็เป็นความผิดของเธอ” ประธานสงฆ์กล่าว

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ที่ข้าพเจ้ามิได้ทูลถามถึงลิกขาบทเล็กน้อยนั้นเป็นเพราะข้าพเจ้ากลัวใจ กังวลใจ เรื่องพระศาสดาจะนิพพาน จนไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องอื่น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความยำเกรงเคารพในมติของสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติ”

“อานนท์ ยังมีอีก” ประธานสงฆ์กล่าว คือในการถวายพระเพลิงพระพุทธรูป เธอจัดให้สตรีเข้าไปถวายบังคมพระพุทธรูปก่อน สตรีเหล่านั้นร้องไห้ตาเปื้อนพระพุทธรูป ข้อนี้เป็นความผิดของเธอ”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย การที่ข้าพเจ้าจัดให้สตรีเข้าถวายบังคมพระพุทธรูปก่อนนั้น เป็นเพราะคิดว่าธรรมดาสตรีไม่ควรอยู่นอกบ้านจนมืดค่ำ ข้าพเจ้าจัดให้ถวายบังคมพระพุทธรูปก่อน เพื่อเธอจะได้กลับบ้านก่อนตะวันตกดินและได้ไปหุงหาอาหารเพื่อสามีหรือมารดาบิดา ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความยำเกรงในสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติ”

ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาของคนโปรดปรานของผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อผู้ยิ่งใหญ่สิ้นชีพหรือล้มลง เพื่อนก็จะเริ่มรังแก ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาที่ผู้ยิ่งใหญ่ยังคงยิ่งใหญ่อยู่ จะ

ไม่มีใครกล้าแตะต้องคนโปรดของท่าน พระอานนท์เป็นที่โปรดปรานอย่างยิ่งของ พระศาสดา เมื่อพระองค์นิพพานไปแล้ว ดูเหมือนว่าท่านจะถูกสงฆ์รังแกให้รับผิด ในท่ามกลางมหาสันนิบาต แม้ในสิ่งที่ท่านไม่ผิดถ้ากฎที่กล่าวข้างต้นเป็นความจริง และ กฎทุกอย่างมีข้อยกเว้น เรื่องพระอานนท์ควรเป็นข้อยกเว้นในกฎนี้ ที่ว่าดูๆ เหมือนท่าน จะถูกรังแกนั้น ความจริงมิได้เป็นอย่างนั้นเลย เรื่องที่สงฆ์ลงโทษพระอานนท์และ พระมหากัสสปะให้พระอานนท์ยอมรับผิดนั้น อย่างน้อยมีผลดีถึง ๒ ประการคือ

๑. เป็นกุศโลบายของพระมหากัสสปะ พระเถระผู้เฒ่าที่ต้องการจะวางระเบียบวิธี ปกครองคณะสงฆ์ ให้ที่ประชุมเห็นว่าอำนาจของสงฆ์นั้นยิ่งใหญ่เพียงใด คำพิพากษา วิจัยของคณะสงฆ์เป็นคำเด็ดขาด แม้จะเห็นว่าตนไม่ผิด แต่เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ผู้นั้น ก็ต้องยอม เป็นตัวอย่างที่ภิกษุสงฆ์รุ่นหลังจะเดินตาม

๒. เรื่องนี้ได้ส่งเสริมเกียรติคุณของพระพุทธอานุชาให้ก้องยิ่งขึ้น เป็นตัวอย่าง ในทางเป็นผู้ว่าง่ายเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ เป็นปฏิปทาที่ใครๆ พากันอ้างถึงด้วยความนิยม ชมชอบในพระอานนท์

รวมความว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแก่พระอานนท์ในคราวปฐมสังคายนานั้น ทำให้เกียรติ ประวัติของท่านจับใจยิ่งขึ้น น่ารักเคารพยิ่งขึ้น

เสร็จแล้วการสังคายนา ก็เริ่มขึ้น โดยพระมหากัสสปะเป็นผู้ชักถาม พระอุบาลี ซึ่งได้รับการยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นผู้เลิศทางพระวินัย ได้วิสัชนาพระวินัย พระ อานนท์พุทธอานุชา วิสัชนาพระธรรมโดยตลอด สังคายนาครั้งนี้ทำอยู่ ๓ เดือน จึงเสร็จ เรียบร้อยด้วยประการฉะนี้ ❀

๓๐

พรหมทัณฑ์และ ณ ชาตสระบนเส้นทางจาริก



เป็นเวลานานถึง ๔๐ ปี หลังพุทธปรินิพพาน ที่พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐจาริกสู่คามนิคมชนบทและราชธานีต่างๆ เกือบทั่วชมพูทวีป เพื่อโปรดเวไนยนิกรชนแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ประทีปดวงใหญ่แห่งชมพูทวีปจะดับไปแล้ว แต่ประทีปดวงน้อยคือพระพุทธอนุชายังมีอยู่ และส่องแสงเรืองรองเพื่อภาวนาวรรชต่อไป

บัดนี้ภารกิจอันเกี่ยวเนื่องด้วยพระศาสดา และหน้าที่ในการทำลายกิเลสของท่านได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เหลืออยู่เพียงอย่างเดียว คือการอบรมสั่งสอนมหาชนให้หลีกจากทุจริต เดินเข้าสู่คลองแห่งสุจริตธรรม การปรากฏกายแห่งพระอานนท์ ไม่ว่าในที่ใดในสมาคมใด ประดุจการปรากฏขึ้นแห่งดวงจันทร์ในปฐมนิธิติ นำความชื่นบานเอิบอาบซาบซ่านและสดใสมาสู่จิตใจของมหาชนในที่นั้น และสมาคมนั้น

เมื่อมหาสันนิบาตในการสังคายนาเสร็จสิ้นลงแล้ว พระพุทธอนุชาได้ละทิ้งเบญจสิรินครไว้เบื้องหลัง มุ่งสู่นครโกสัมพี เพื่อลงพรหมทัณฑ์แก่พระจันนะพระหัตถ์ ซึ่งพระศาสดารับสั่งไว้เมื่อจวนจะนิพพาน พระอานนท์ได้ประกาศให้สงฆ์ในโกสัมพีนครทราบ ว่า “ตั้งแต่นี้เป็นต้นไปพระจันนะต้องการจะอย่างไร จะพูดอย่างไร และประพฤติอย่างไร ก็ให้ทำได้ตามอัธยาศัย ภิกษุสามเณรไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพระจันนะด้วยถ้อยคำใดๆ เลย นี่เรียกว่าพรหมทัณฑ์คือการลงโทษที่หนักที่สุดแบบพระอรียะ”

“ท่านทั้งหลาย” พระอานนท์กล่าวในมหาสมาคัมซึ่งมีภิกษุประชุมอยู่จำนวนพัน “พระบรมศาสดาเคยตักเตือนพระฉันนะมานานับครั้งไม่ถ้วนแล้วว่าขอให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย อย่าดื้อด้นและดื้อดิ่ง แต่พระฉันนะก็หาฟังไม่ ยังคงประพฤติตนตามใจชอบอยู่อย่างเดิม เมื่อจวนจะปริณิพพานทรงเป็นห่วงเรื่องพระฉันนะ จึงมีพุทธบัญญัติกับข้าพเจ้าไว้ว่า ให้ลงโทษแก่พระฉันนะโดยวิธีพรหมทัณฑ์ ท่านทั้งหลาย การลงโทษแบบนี้เป็นวิธีสุดท้ายที่พระอริยเจ้าจะพึงกระทำ ประดุจนายสารถีผู้ฝึกม้า จำใจต้องฆ่าม้าของตนที่เหลื่อฝึก เพื่อมิให้สับสนพันธุ์ไม่ติดต่อไป

ท่านทั้งหลาย สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสนทนากับคนฝึกม้าผู้เชี่ยวชาญนามว่า เกลี พระองค์ตรัสถามว่า ‘ดูก่อนเกลี ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการฝึกม้า ตถาคตอยากทราบว่า ท่านมีวิธีฝึกม้าอย่างไร?’ นายเกลีทูลตอบว่า “ฝึกโดยวิธีละมุนละม่อมบ้าง โดยวิธีรุนแรงบ้าง โดยวิธีทั้งละมุนละม่อมและทั้งรุนแรงบ้าง’

‘เกลี ถ้าม้าของท่านไม่รับการฝึก คือฝึกไม่ได้ ท่านจะอย่างไร?’

‘พระองค์ผู้เจริญ ถ้าม้าตัวใดฝึกไม่ได้ ข้าพระองค์ก็ฆ่าม้าตัวนั้นเสีย ทั้งนี้เพื่อมิให้เสียชื่อผู้ฝึก และมีให้ม้าตัวนั้นมีพิษพันธุ์ไม่ติดต่อไป พระองค์ผู้เจริญ พระองค์มีชื่อเสียงปรากฏว่าเป็นยอดแห่งนักฝึกคนที่พอจะฝึกได้ ก็พระองค์มีวิธีฝึกคนอย่างไร?’

‘ดูก่อนเกลี’ พระศาสดาตรัส ‘เราก็กัดบุคคลที่ควรฝึกอย่างนั้นเหมือนกันคือฝึกโดยวิธีละมุนละม่อมบ้าง โดยวิธีรุนแรงบ้าง ทั้งโดยวิธีรุนแรงและละมุนละม่อมบ้าง’

‘ถ้าฝึกไม่ได้เล่า พระเจ้าข้า’ นายเกลีทูลถาม ‘พระองค์จะทรงกระทำประการใด?’

‘ถ้าฝึกไม่ได้ เราก็กินเหมือนกัน’ พระศาสดาทรงตอบ

‘พระองค์ไม่ทรงทำปาณาติบาตมิใช่หรือ เหตุไฉนจึงตรัสว่าทรงฆ่า?’

‘ดูก่อนเกลี การฆ่าของเราเป็นการฆ่าแบบอริยประหาร คือไม่ยอมว่ากล่าวสั่งสอนเลย ทำเป็นประดุจบุคคลผู้นั้นไม่มีอยู่ในโลก การลงโทษอย่างนี้รุนแรงที่สุด ผู้ถูกลงโทษได้รับผลที่มากกว่าที่สุด’

นายเกลีคนฝึกม้าทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนาว่า ‘แจ่มแจ้งดียิ่งนัก’

พระอานนท์กล่าวต่อไป “ท่านทั้งหลาย และแล้วเมื่อมีโอกาสนประทับอยู่ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ได้ทรงนำเรื่องมามาเป็นบทประกอบพระธรรมเทศนาโอวาทภิกษุทั้งหลาย มีใจความดังนี้

‘ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงเห็นเงาปฏิภาณที่นายสารถียกขึ้นเท่านั้น ก็ทราบได้ว่านายต้องการจะให้ตนทำอะไร แล้วสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ฉันใด บุคคล

บางคนก็ฉันทัน เพียงได้ยินข่าวว่าบุคคลโน้นอยู่บ้านโน้น แก่บ้าง เจ็บบ้าง ตายบ้าง ก็เกิดสังเวชสลดจิต น้อมเข้ามาหาตัวว่า แม้เราก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตายอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุคุณธรรมเบื้องต้น

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงได้เห็นเงาปฏิภพเท่านั้น ยังไม่อาจเข้าใจความหมายที่นายต้องการให้ทำ แต่เมื่อถูกแทงจนชนร่วงนั้นแหละจึงรู้สึก แล้วปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามที่นายต้องการ ฉันท บุคคลบางคนก็ฉันทัน เพียงได้ยินข่าวเจ็บและข่าวตายของผู้อื่นเท่านั้นยังไม่เกิดสังเวชสลดจิต แต่เมื่อได้เห็นด้วยตนเองซึ่งคนแก่คนเจ็บและคนตาย จึงเกิดสังเวชสลดจิต แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุคุณธรรมเบื้องต้น

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงแต่เห็นเงาปฏิภพและถูกแทงจนชนร่วงก็รู้สึก เมื่อถูกแทงจนทะลุหนังเข้าไปจึงรู้สึก และพร้อมที่จะปฏิบัติตามนายฉันท บุคคลบางคนก็ฉันทัน เพียงเห็นคนแก่ คนเจ็บ หรือคนตาย และได้ยินได้ฟังข่าวเช่นนั้น ไม่ก่อให้เกิดความสังเวชสลดจิตได้ ต่อเมื่อญาติสายโลหิตมิตรสหายอันเป็นที่รักที่พึงใจเจ็บหรือตายลง จึงเกิดสังเวชสลดจิต แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุคุณธรรมเบื้องต้น

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงได้เห็นเงาปฏิภพ ถูกแทงจนชนร่วงถูกแทงจนทะลุผิวหนังเข้าไป ก็หาเข้าใจถึงสิ่งที่นายต้องการให้ทำไม่ ต่อเมื่อถูกแทงจนกระดูกจึงรู้สึก และเข้าใจถึงสิ่งที่นายต้องการให้ทำ ฉันท บุคคลบางคนก็ฉันทัน เพียงแต่ได้ยินได้ฟังหรือเห็นญาติพี่น้องเจ็บและตายก็ไม่เกิดสังเวชสลดจิต ต่อเมื่อตนเจ็บเองและเจ็บเจียนตาย ใกล้ต่อมรณสมัยจึงรู้สึกสังเวชสลดจิตแล้วตั้งใจปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณธรรมเบื้องต้น

และแล้วพระพุทธองค์จึงตรัสต่อไปว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย ม้าซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะหรือคุณสมบัติ ๔ ประการ ควรเป็นม้าทรงของพระราชา ๔ ประการนั้น คือมีความซื่อตรง มีเชาวน์ดี มีความอดทน และมีลักษณะสงบเรียบร้อย ภิกษุผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๔ ประการก็เหมือนกัน คือมีความซื่อตรง ไม่หลอกลวง ไม่คดในข้ออยู่ในกระดูก มีเชาวน์ดี ในการรู้ริยสัจ มีความอดทนอย่างยิ่ง และมีการสำรวมตนสงบเสงี่ยมเรียบร้อย ไม่ประพฤติดนเอะอะไว้วายเยี่ยงนักเลงสุราบาน ก็สมควรเป็นทักขิไณยบุคคล เป็นเพื่อนาบุญของโลก ภิกษุทั้งหลาย เราเคยกล่าวไว้มิใช่หรือว่า ถ้าจะดูความเป็นบ้าในหมู่สงฆ์ก็จงดูตรงที่เธอร้องรำทำเพลง ถ้าจะดูความเป็นเด็กในหมู่สงฆ์ ก็จงดูตรงที่เธอยิงฟันหัวเราะในลักษณะปล่อยตนเหมือนเด็กชาวบ้าน’ ”

“ดูก่อนท่านทั้งหลาย” พระอานนท์กล่าวต่อไป “พระพุทธองค์เคยตรัสกับข้าพเจ้าว่า ‘อานนท์ เราจะไม่ทำกับพวกเธออย่างทะนุถนอมอย่างที่ช่างหม้อทำกับหม้อที่ยัง

เปี้ยกยังดิบ อานนท์ เราจักขนาบแล้วขนาบเล่าไม่หยุดหย่อน เราจักชี้ให้เห็นโทษของกิเลสบาปกรรมแล้วๆ เล่าๆ ไม่หยุดหย่อน อานนท์เอ๋ย ผู้ใดมุ่งหวังมรรคผลเป็นสำคัญในการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ใดเป็นสาระ มีประโยชน์ ผู้นั้นจึงจักอยู่ได้'

ท่านทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้แล ข้าพเจ้าจึงขอประกาศลงพรหมทัณฑ์แก่พระจันนะ เพื่อเธอจะได้สำนึกตน และปฏิบัติตนในทางที่ชอบต่อไป” พระอานนท์กล่าวจบสงฆ์ทั้งล้นเจียบ เป็นการยอมรับประกาศนั้นด้วยอาการดุขณิ

พระจันนะได้ทราบว่ บัดนี้สงฆ์ประกาศลงพรหมทัณฑ์แก่ตนแล้ว เกิดสังเวชสลดจิต กลับประพฤติตนดี มีสัมมาคารวะ และเชื่อฟังพระเถระทั้งหลาย ในไม่ช้าก็สำเร็จพระอรหัตตผล

จากโกสัสมพี ราชธานีแห่งแคว้นวังสะ พระพุทธรอนุชาผู้ประเสริฐได้เดินทางเลียบลำน้ำยมุขขึ้นไปที่ดอนบนสู่แคว้นกुरु ซึ่งมีนครอินทปัตถ์เป็นเมืองหลวง และจาริกไปในแคว้นต่างๆ อีกหลายแคว้น จนกระทั่งหวนกลับมาสู่ลุ่มแม่น้ำคงคา วนเวียนอยู่ ณ ลุ่มแม่น้ำคงคาตอนบนแห่งแคว้นปัญจาละซึ่งมีนครหัสตินาปุระหรือหัสตินบุรีเป็นราชธานี

อันว่าแคว้นปัญจาละนี้ มีแคว้นโกศลอยู่ทางทิศตะวันออก มีแคว้นกुरुอยู่ทางทิศตะวันตก มีหิมาลัยบรรพตอยู่ทางทิศเหนือและแม่น้ำคงคาอยู่ทางทิศใต้ เป็นแคว้นที่มั่งคั่งพร้อมด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย มีทุ่งสาละเกษตรเหลืออร่าม มองดูสุดสายตาประจวบด้วยหนึ่งโค มีดงมะพร้าวเรียงรายยาวเหยียด บางแห่งพื้นที่ประดับด้วยต้นขงโค ดอกสีแสดแซมบานสะพรั่งเรืองอุไรเย็นตา ทศนาการไปทางทิศเหนือ จะเห็นทิวเขาหิมาลัยสูงตระหง่านเสียดฟ้า บางยอดถูกปกคลุมด้วยหิมะตลอดเวลา หิมาลัยบรรพตแดนเกิดแห่งนิยาย และเป็นที่รื่นรมย์อย่างยิ่งของผู้สละโลกีย์มุ่งแสวงหาสันติวรบท

มองไปทางด้านใต้ จะเห็นแม่น้ำคงคาไหลเอื่อยเป็นเส้นเลือดใหญ่ของชมพูทวีปเป็นจุดรวมใจของชาวภารตะ แทบจะทุกคนมอบความไว้วางใจไว้ให้พระแม่คงคาเป็นผู้กำชีวิตของตน ทั้งด้านชำระมลทินภายในและด้านเกษตรกรรม

ณ ริมฝั่งแม่น้ำคงคาตอนเหนือ มีขงโคขึ้นระดะ แม้ไม่สู้จะเป็นระเบียบนัก แต่ดอกอันงามเย็นตาของมันก่อให้เกิดความเย็นใจเมื่อได้เห็น เป็นสถานที่ร่มรื่นสงบ ไม่ใช่ทางลัฏจกร จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับสมณะผู้แสวงหาวิเวก

วันนั้นพระพุทธรอนุชาจาริกเพียงผู้เดียว ด้วยจุดประสงค์ คือแสวงหาที่วิเวกเพื่อพักผ่อน เมื่อผ่านมามาเห็นขงโคมีดอกงามบานสะพรั่งและดูบริเวณเป็นที่รื่นรมย์ จึงแวะ

เข้าพักผ่อนใต้ต้นชงโค ซึ่งมีใบหนาเงาครึ้มต้นนั้น ตรงเบื้องหน้าของท่านมีสระซึ่งเกิดเองตามธรรมชาติ (ชาตสระ) มีปทุมชูดอกสลอน น้ำใสเย็นและจิตสนิท ท่านได้ดื่มและล้างหน้าเพื่อระงับความกระหายแล้วนั่งพักอยู่ ณ ที่นั้น

จนตะวันรอนแดดอ่อนลง ส่องลอดใบไม้ลงมาเป็นรูปต่างๆ งามน่าดู เสียงนกเล็กๆ บนกิ่งชงโคร้องทักทายกันอย่างเพลิดเพลिनแสดงถึงจิตใจที่ชื่นบาน มันมีความสุขตามประสาสัตว์ ความสุขเป็นที่สิ่งหาได้ในที่ทุกแห่งและทุกฐานะ เว้นแต่บุคคลจะไม่รู้จักมองหาเท่านั้น พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ว่า บุคคลผู้มีปัญญาสามารถจะหาความสุขได้ แม้ในสถานที่น่าทุกข์ ตรงกันข้ามกับคนเขลา แม้จะอยู่ในฐานะที่น่าจะสุข ก็มีแต่ความทุกข์ร้อนเศร้าหมองเสียร่ำไป ถ้าเราฝึกใจให้อดได้ ทนได้อยู่นานๆ เราจะมีความสุขสบายขึ้นอีกมาก โลกนี้มีคนร้ายและเรื่องร้ายมาก ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนและในฐานะใดย่อมจะต้องพบคนร้ายและเรื่องร้ายทุกหนทุกแห่ง ถ้าสามารถกลับเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้นั้นเป็นเรื่องประเสริฐ แต่ถ้าไม่สามารถกลับเรื่องร้ายให้เป็นดีได้ในทันที ก็ลองอดทนดูเป็นการศึกษาสถานการณ์และศึกษาบุคคลพร้อมๆ กันไป นานๆ เข้าเรื่องที่เข่าเข้าใจว่าร้ายในเบื้องต้น อาจจะเป็นผลดีแก่เรามากในบั้นปลาย จงดูเถิด ขยะมูลฝอยที่ใครๆ ทิ้งลงๆ แต่พื้นดินก็สามารถรับขยะมูลฝอยนั้นไว้ได้ กาลเวลาล่วงไป ขยะมูลฝอยนั้นกลายเป็นปุ๋ยที่ดินตรงนั้นกลายเป็นดินดี มีคนต้องการ มีราคามาก ปลุกพืชผักอะไรก็ขึ้นเร็วและสวยงาม คนที่ฝึกตนให้อดได้ทนได้ มักจะเป็นคนดีมีค่าแก่สังคมอย่างมาก สถานที่จำกัดทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย แต่คนเพิ่มมากขึ้น นานวันไปมนุษย์ยังจะต้องแย่งกันอยู่ แย่งกันกินมากขึ้น ความบากบั่นอดทนก็จะต้องใช้มากขึ้น นอกจากนี้ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนดีและคนเลว มีอริยาศัยประณีตและอริยาศัยทราม ยิ่งผู้น้อยที่ต้องอยู่ร่วมกับผู้ใหญ่ที่มีอริยาศัยทราม เห็นแก่ตัว และโหดร้ายด้วยแล้ว เขาจะต้องกระทบกระเทือนใจและอดทนสักเพียงใด ลองให้ผู้ใหญ่เลวๆ อย่างนั้นไปอยู่ใต้บังคับบัญชาของคนอื่นดูบ้างซิ เขาจะเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาที่เลวหรือไม่ แต่ก็มียู้งานเหมือนกัน หรือบางทีก็มียู้งานที่ ทำให้เราต้องประหลาดใจว่า เหตุไฉนคนเลวๆ อย่างนี้จึงเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นมาได้ มันเป็นเรื่องของกรรมที่สลับซับซ้อนที่สุดที่จะแยกแยะให้ถึถ้วนด้วยปัญญาสามัญได้ยาก

บัดนี้พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว ทิ้งไว้แต่ร่องรอยแห่งแสงสว่างเพียงรางๆ เหมือนดรุณียก้าดัดยืมด้วยความเบิกบานใจ เมื่อหยุดยืมแล้ว รอยแห่งความรำเริงก็ยังเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยจะนั้น

พระพุทธนุชาตั้งใจจะถือเอาโคชนงโคเป็นที่พักกายในราตรีนี้ แต่พอท่านเอนกายลงพิงโคชนงโคนั่นเอง ได้เหลือบเห็นชายหญิงคู่หนึ่งเดินถือหม้อมาคนละใบ มุ่งตรงมาสู่สระ เมื่อได้มองเห็นสมณะนั่งพิงโคชนงโคอยู่ เขาจึงเดินอ้อมสระมา พอเห็นชัดว่าเป็นสมณศากยบุตร เขาจึงนั่งลงไหว้ แล้วชายผู้นั้นก็กล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่สมณะ ข้าพเจ้าอยู่ที่นี้มาเป็นเวลานาน ไม่เคยได้พบเห็นสมณะผู้ใดมาเยือนสถานที่นี้เลย ข้าพเจ้าทั้งสองแม้จะมีใจเจ้าของถิ่นโดยแท้จริง ก็เหมือนเป็นเจ้าของถิ่น ข้าพเจ้าขอต้อนรับท่านสมณะผู้เป็นอาคันตุกะด้วยความรู้สึกเป็นมิตร และถือเป็นโชคที่ดีที่ได้พบท่านผู้สงบ”

“ดูก่อนผู้มีใจอารี” พระพุทธนุชากล่าวตอบ “ข้าพเจ้าขอขอบใจในไมตรีจิตของท่านทั้งสอง และถือเป็นโชคดีเช่นกันที่ได้พบท่าน ซึ่งข้าพเจ้ามิได้คาดหวังว่าจะได้พบในป่าเปลี่ยวเช่นนี้”

ชายหญิงทั้งสองแสดงอาการพอใจต่อคำกล่าวที่ไพเราะแสดงความเป็นมิตรของพระพุทธนุชา แล้วกล่าวว่า “ท่านผู้ประเสริฐ เวลานี้ก็จวนค่ำแล้ว ท่านมีที่พัก ณ แห่งใดเป็นที่ประจำ หรือท่านเป็นนักพรตผู้จาริก ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง?”

“ข้าพเจ้าเป็นนักพรตผู้จาริกไปตามอัธยาศัย ไม่ติดที่หรือยึดที่ใดที่หนึ่งเป็นหลักแห่งของตน ข้าพเจ้าพอใจการกระทำเช่นนี้” พระอานนท์ตอบ

“ข้าแต่สมณะ ถ้าอย่างนั้นข้าพเจ้าใคร่ขอเชิญท่านพำนัก ณ กระโจมของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีกระโจมอยู่ ๒ หลัง หลังหนึ่งเพื่อข้าพเจ้าและภรรยาอยู่อาศัย อีกหลังหนึ่งเพื่อเก็บของเล็กๆ น้อยๆ ถ้าท่านไม่รังเกียจและยินดีรับคำเชื้อเชิญของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเก็บของเล็กๆ น้อยๆ ไว้อีกมุมหนึ่ง ส่วนอีกมุมหนึ่งพอเป็นที่พักของท่านได้อย่างสบาย มีประตูหน้าต่างเปิดปิดได้สะดวก มีลมพัดเย็น ถ้าท่านรับคำเชื้อเชิญ ข้าพเจ้าจะยินดีมาก ข้าพเจ้าจะได้สนทนากับท่านผู้ประเสริฐให้เป็นที่เอิบอัมใจ ข้าแต่อาคันตุกะ ข้าพเจ้าเคยสดับมาว่า การได้เห็น การได้เข้าใกล้ และการได้สนทนากับสมณะนั้นเป็นมงคล ข้าพเจ้าต้องการมงคลเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน” เขากล่าวจบหันมามองดูภรรยาเหมือนเป็นเชิงปรึกษา สตรีผู้นั้นจึงกล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่สมณะ ถ้าท่านยังไม่มีกิจกังวลเรื่องอื่น หรือไม่เป็นการรบกวนความวิเวกสงบของท่าน ก็โปรดรับคำอาราธนาของข้าพเจ้าทั้งสองด้วยเถิด”

พระพุทธนุชาดำริว่า “สามีภรรยาทั้งสองนี้ดูท่าที่เป็นผู้มีตระกูลและได้รับการศึกษาสูง แต่เหตุไหนจึงมาซ่อนตัวเองอยู่ในป่าเปลี่ยว ด้วยก็ยังหนุ่มสาว คงจะมีอะไรอยู่

เบื้องหลังที่น่าสนใจบ้างกระมัง การสนทนากับผู้เช่นนี้คงไม่ไร้ประโยชน์เป็นแน่แท้”
คิดดังนี้แล้วท่านจึงกล่าวว่า “ดูก่อนผู้มีใจอารี ข้าพเจ้ายินดีรับคำเชื้อเชิญของท่าน”

สามภรรยาทั้งสองแสดงอาการพอใจอย่างยิ่ง แล้วชวนกันลงตักน้ำในสระคนละ
หม้อ แล้วเดินนำพระพุทธรูปไปสู่กระท่อมน้อย จัดของเล็กๆ น้อยๆ ไว้มุมหนึ่ง ปิดกวาด
เช็ดถูเสนาสนะจนสะอาดเรียบร้อย แล้วเชื้อเชิญพระพุทธรูปให้นั่ง นำนํ้ามนมาวน
เท้า ส่วนภรรยาของเขากลับไปกระท่อมอีกหลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างกันเพียงเล็กน้อย

“ดูก่อนผู้มีใจอารี” พระอานนทกล่าวว่า “กระท่อมของท่านนี้แม้จะอยู่ในป่า แต่ก็
ปลูกสร้างอย่างดี น่าอยู่อาศัย สะอาดเรียบร้อย เป็นการแสดงถึงอัธยาศัยประณีตแห่ง
เจ้าของ”

“ข้าแต่อาคันตุกะ ข้าพเจ้าขอขอบคุณในคำกล่าวของท่าน อนึ่ง ป่าชงโคนี้เป็น
สวรรค์ของข้าพเจ้า เป็นที่ที่ข้าพเจ้าพอใจเป็นที่สุด ข้าพเจ้าอาศัยอยู่อย่างสงบสุข ข้าพเจ้า
กล่าวว่า ‘สงบสุข’ เป็นความถูกต้องโดยแท้ คือทั้งสงบและสุขรวมอยู่ในกระท่อมน้อย
และในป่าชงโคนี้” เขากล่าวแล้วยิ้มอย่างภาคภูมิใจ

“ดูก่อนผู้มีใจอารี เหตุไฉนท่านจึงพอใจป่าชงโคนี้เป็นนักหนา ดูท่านยังอยู่ในวัย
หนุ่มและภรรยาของท่านก็ยังอยู่ในวัยสาว คนหนุ่มสาวน่าจะพอใจในแสงสีแห่ง
นครหลวงมากกว่าจะยินดีในที่ซึ่งดเปลี่ยวเปลี่ยวเช่นนี้ ท่านถือกำเนิดหรือภูมิลำเนาเดิม
อยู่ที่นี้หรือ?”

“หามิได้ ท่านสมณะ ข้าพเจ้าเกิดแล้วในท่ามกลางพระนครหลวงที่เดียว” เขาตอบ

“คำกล่าวของท่านยิ่งทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจมากขึ้น” พระอานนทกล่าวว่า

“เป็นของน่าประหลาดเกินไปหรือท่าน” ชายหนุ่มกล่าว “ที่คนหนุ่มอย่างข้าพเจ้า
มาพอใจในวิเวก ดำเนินชีวิตอย่างสงบ”

“ประหลาดมากทีเดียว” พระอานนทรับ

“เพราะเหตุใดหรือ?” ชายหนุ่มถาม

“เพราะคนส่วนใหญ่หรือโดยมากในวัยท่านนี้ ย่อมพอใจในความสนุกเพลิดเพลิน
อีกแบบหนึ่ง คือแบบที่คนส่วนมากเขานิยมกัน คลุกคลีอยู่ด้วยหมู่คณะ และอารมณ์
เย้ายวนต่างๆ แต่ท่านไม่เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า ท่านเป็นชายหนุ่ม
ที่ประหลาด มีเหตุการณ์อะไรกระทบกระเทือนใจท่านอย่างรุนแรงหรือ หรือท่านมี
อัธยาศัยโน้มไปในวิเวกตั้งแต่ยังเยาว์?”

“ข้าแต่อาคันตุกะ” ชายหนุ่มกล่าว “ข้าพเจ้าเข้าใจว่าทุกคนน่าจะมีหัวเลี้ยวแห่งชีวิต

ที่สำคัญที่สุดสักครั้งหนึ่งในชีวิตของแต่ละคน และหัวใจนั้นเองจะเป็นสาเหตุให้เขาดำเนินชีวิตที่ยืดยาวไปจนกว่าชีวิตจะจบลง ข้าพเจ้ามีหัวใจชีวิตอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเลี้ยวมาทางนี้ และเข้าใจว่าข้าพเจ้าจะดำเนินชีวิตแบบนี้ต่อไปจนสิ้นลมปราณ”

“ดูก่อนผู้พอใจในวิเวก” พระอานนท์กล่าว “ถ้าไม่เป็นการรบกวนเวลาของท่าน ข้าพเจ้าปรารถนาจะรับฟังความเป็นมาแห่งท่าน พอเป็นเครื่องประดับความรู้ เวลาที่ปฐมยามแห่งราตรีก็ยังไม่สิ้น ถ้าท่านไม่ขัดข้องหรือไม่ถือเป็นความลับ ก็ขอได้โปรดเล่าเถิด”

ลมปลายปฐมยามพัดแผ่วเข้ามาทางหน้าต่าง รำเพยเอากลิ่นดอกไม้ป่าบางชนิดติดมาด้วย หอมเย็นระรื่น ความอบอุ่นของอากาศเมื่อทิวกาลได้ปลาสนาการไปแล้ว บรรยากาศในยามนี้เย็นสบาย แสงโสมสาดส่องเข้ามาทางหน้าต่าง ต้องผินหน้าของชายหนุ่มดูสดใส แต่แฝงไว้ซึ่งแววเศร้าอย่างลึกซึ้ง เขาขยับกายเล็กน้อยก่อนจะกล่าวว่า

“ข้าแต่ท่านผู้ทรงพรต ถ้าท่านยินดีรับฟังเรื่องราวความเป็นมาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ยินดีเล่าสู่ท่านฟัง เรื่องของข้าพเจ้ามีทั้งความสุขและความเศร้า มีทั้งความหวานชื่นและขื่นขม มีสาระบ้าง ไม่มีสาระบ้าง”

เมื่อพระอานนท์แสดงอาการว่าพร้อมแล้ว ชายหนุ่มจึงเริ่มดังนี้ ❀

๓๑

จตุรงคพลและวิมลมาน



“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ข้าพเจ้าเกิดแล้วภายใต้เศวตฉัตรแห่งหัตตินาปุรนคร แคว้นปัญจาละนี้ วันเดียวกับข้าพเจ้าลืมตาขึ้นดูโลกนั่นเอง มีการชุมนุมพลทั้ง ๔ เหล่าทัพ คือ ทัพช้าง ทัพม้า ทัพรถ และทัพพลเดินเท้าเป็นการซ้อมใหญ่ประจำปี เป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของนายทหาร ที่ได้แสดงตนเฉพาะพระพักตร์พระมหากษัตริย์ในวัน เช่นนี้ ด้วยการถือเอาเรื่องนี้เป็นนิมิต พระราชบิดาและพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าจึงขนานนามของข้าพเจ้าว่า ‘จตุรงคพล’

ท่านคงเคยศึกษาวิชาทหารมาแล้ว ในวิชาทหารได้บอกไว้ว่า ‘การเตรียมกำลังรบให้พร้อมเป็นการป้องกันสงคราม’ ฟังดูไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ความจริง ทั้งนี้เพราะฝ่ายรุกรานจะคอยจ้องดูกำลังของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่เสมอ เมื่อใดฝ่ายตรงข้ามอ่อนแอ ฝ่ายรุกรานจะเริ่มรุกรานทันที เหมือนเชื้อโรคคอยโอกาสเปียดเบียนทำลายผู้มีร่างกายอ่อนแอ ในทำนองเดียวกัน กล่าวในทางธรรม ข้าพเจ้าพอจะทราบอยู่บ้าง ผู้มีกำลังใจอ่อนแอย่อมเป็นเหยื่อของกิเลสได้ง่าย แพทย์ผู้ฉลาดจะพยายามกระตุ้นเตือนให้มวลชนสร้างกำลังต้านทานในตัวให้สูงอยู่เสมอ เพื่อป้องกันการรุกรานของโรค ศาสตราผู้ฉลาดก็พยายามกระตุ้นเร้าศาสนิกชนให้ฝึกพลังจิตให้สูงไว้ เพื่อเป็นทำนบกั้นกระแสกิเลสมิให้ร่วไหลเข้าสู่จิตโดยง่าย หลักสุขลักษณะหรืออนามัยก็เป็นเรื่องเดียวกันนี้เอง เมื่อเหลือกำลังป้องกันจึงถึงขั้นเยียวยาแก้ไข

สงครามเป็นของคู่กับโลก ตราบใดที่มนุษย์ยังมีความอยากรู้ ทะเยอทะยาน ในเกียรติจอมปลอม อยากรับเป็นใหญ่ในกองกระดุกและเลือดเนื้อ แสวงหาความสุขบน ความทุกข์ของผู้อื่น แก้ปัญหาโดยการใช้กำลัง สงครามก็คงมีอยู่ต่อไป แปลกจริง ๆ นะท่าน คนที่เป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย ปล้นสะดมส่วนบุคคล เขาถือกันว่าเป็นคนเลว คนร้าย ทั้งๆ ที่บางทีเขาต้องลักต้องขโมยเพราะไม่มีอะไรจะกินแท้ๆ แต่ผู้ที่ปล้นคน ทั้งเมืองกลับได้รับเกียรติยศอันสูงส่งเป็นวีรบุรุษ ผู้ที่โกงคนอื่นเพียงคนสองคน จะถูก พิพากษาคัดสินจำคุกหรือลงโทษให้สมควรแก่ความผิด แต่ผู้ที่โกงคนทั้งเมืองได้ กลับ ไม่มีใครกล้าทำอะไร

ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ในเรื่องนี้ท่านมีความเห็นอย่างไร หรือศาสดาของท่านได้ เคยกล่าวไว้อย่างไรบ้าง?”

“ราชกุมาร” พระอานนท์กล่าวด้วยน้ำเสียงเรียบปกติ “เรื่องสงครามเป็นเรื่อง คู่กับโลก ตามที่ท่านกล่าวมานั้นข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่มันก็เป็นเวลาหลายปีจึงจะเกิดขึ้น ลึกครั้งหนึ่ง แต่สงครามที่เกิดขึ้นประจำและยืดเยื้อที่สุดคือสงครามชีวิต ทุกคนเดินไป บนถนนแห่งสงครามนี้อยู่ตลอดเวลา ดวงจิตนี้เป็นสมรภูมิ ให้ธรรมะและอธรรมเข้า ทำการชิงชัยกันอยู่มิได้ว่างเว้น เมื่อใดกองทัพธรรมมีกำลังมาก กองทัพอธรรมก็ล่าถอย อธรรมก็เข้ายึดครองจิตใจ เมื่อใดกองทัพธรรมมีกำลังรุกรานให้อธรรมล่าถอยไป ธรรมะ ก็เข้ายึดครอง สมัยใดอธรรมเข้ายึดครอง สมัยนั้นย่อมมีแต่ความมืดมัวและวุ่นวาย สมัยใด ธรรมะเข้ายึดครอง สมัยนั้นย่อมมีแต่ความสงบและแจ่มใส

ราชกุมาร สำหรับเรื่องแพ้ชนะในสงครามนั้น พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า

‘ผู้ชนะย่อมก่อเวรให้ยึดเยื้อ

ผู้แพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์

ผู้ละการแพ้และการชนะได้แล้ว

ย่อมอยู่อย่างสงบสุข’

ราชกุมาร ไม่มีผู้ชนะในสงครามใดๆ เลยที่จะประเสริฐไปกว่าผู้ชนะตนเอง พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ชนะตนเองได้ชื่อว่าเป็นยอดขุนพลในสงคราม เมื่อ ชนะตนได้แล้ว สงครามที่ยึดเยื้อก็สิ้นสุดลง”

“ชีวิตในปฐมวัยของข้าพเจ้า” เจ้าชายจตุรงคพลทรงเล่าต่อไป

“เป็นชีวิตที่เหมือนเดินอยู่ในสวนดอกไม้ ได้รับการทะนุถนอมประคับประคองอย่าง ดียิ่ง ข้าพเจ้าใช้ชีวิตอยู่ในวงล้อมแห่งความสุข ความสะดวกสบาย อย่างที่ราชกุมาร



ผู้ถือกำเนิดภายใต้เศวตฉัตรจะพึงได้รับ ข้าพเจ้ามีเครื่องแต่งกายซึ่งล้วนแต่สวยงาม มีผ้าโพกซึ่งทำจากแคว้นกาสิ สิ่งหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าชอบมาก คือปืนปักเกศา เป็นเครื่องประดับที่ใครๆ มองดูด้วยความนิยมชมชื่น ข้าพเจ้ามีปืนปักผมหลายแบบหลายชนิด และทำด้วยทองคำทั้งนั้น และก็ปืนปักผมนี้เอง เป็นสาเหตุอันหนึ่งให้ข้าพเจ้าพอใจพำนักอยู่ ณ ที่นี้

ในหัตถิษาปุรนครของข้าพเจ้า มีช่างทองอยู่ตระกูลหนึ่งได้ทำทองมาหลายชั่วอายุคน เขาชำนาญมาก พระประยูรญาติของข้าพเจ้าเมื่อต้องการทำทองเป็นเครื่องประดับก็ทำที่นี่ แม้ข้าพเจ้าเองก็เหมือนกัน มหาดเล็กคนสนิทของข้าพเจ้าไปร้านช่างทองกลับมา เขาจะนำเอาความงามแห่งธิดาช่างทองติดปากมาด้วยเสมอ จนบางครั้งข้าพเจ้าเบื่อหุไม่อยากจะฟัง แต่เขาเป็นคนรับใช้ที่ดี ทำกิจทุกอย่างเพื่อข้าพเจ้า คุณสมบัติของผู้รับใช้ที่ดี ๔ ประการมีอยู่พร้อมในบุคคลผู้นี้ คือตื่นก่อน นอนทีหลัง คอยฟังว่านายจะให้ทำอะไร พอใจประพุดสิ่งที่ตั้งถาม คนรับใช้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างนี้ แม้ยากก็ต้องเกรงใจ ข้าพเจ้ามิได้ปลงใจเชื่อว่า ธิดาช่างทองจะงามอย่างที่มีมหาดเล็กกล่าวถึง ข้าพเจ้าดูเหมือนแววตาของมหาดเล็ก สตรีซึ่งนับเนื่องในพระราชวงศ์ก็มีมากหลาย ธิดาแห่งเสนาบดีอำมาตย์ราชบริพารก็มีไม่น้อย ล้วนแต่สวยงามอยู่ในวัยที่พึงชม

แต่ข้าพเจ้าก็มิได้สนใจกับสตรีคนใดเลย ข้าพเจ้าแม่จะเป็นราชกุมาร ก็เหมือนเด็กหนุ่มธรรมดาทั่วไป คืออยากพบเห็นสิ่งที่เล่าลือกันว่าสวยงาม ดังนั้น วันหนึ่งข้าพเจ้าจึงปลอมตัวออกไปกับมหาดเล็ก ไปที่บ้านช่างทอง นอกจากอยากดูธิดาช่างทองให้เห็นกับตาตนเอง เพื่อมหาดเล็กจะได้ไม่พูดใส่หูต่อไปอีกแล้ว สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากดูมากกว่าคือ ปิ่นปักผมอันใหม่ซึ่งสั่งทำพิเศษ ว่าเขาทำกันไปถึงไหนแล้ว

บ้านช่างทองมีรั้วขอบชิด เป็นบ้าน ๒ ชั้น บริเวณบ้านสะอาดเรียบร้อย มีเครื่องประดับตกแต่งพองามตา ทุกครั้งที่มหาดเล็กของข้าพเจ้าไป เขาจะต้อนรับที่ห้องรับแขก และนำน้ำมาให้ดื่ม วันนั้นก็คงเป็นเช่นเดียวกัน และเป็นเรื่องบังเอิญโดยแท้ หญิงรับใช้ไปตลาดยังไม่กลับ ธิดาช่างทองจึงนำน้ำมาเอง พอนางเดินเข้ามาเท่านั้น ท่านเอยข้าพเจ้าถึงกับตะลึงพรึงเพริด มหาดเล็กทำสัญญาณตามที่นัดหมายกันไว้เป็นเชิงบอกให้รู้ว่า นี่คือธิดาช่างทองคนสวย นางเป็นคนสวยจริงๆ สวยอย่างที่สตรีในวังของข้าพเจ้าเทียบมิได้เลย เสมือนนางได้เก็บเอาความงามของสตรีมากมายมารวมอยู่ที่นางเพียงคนเดียว

รูปร่างของเธอไม่สูงเกิน ไม่ต่ำเกิน ไม่ขาวเกิน และไม่ดำเกิน มีผมดำเป็นเงางามเป็นคลื่นน้อยๆ แวดวงใบหน้าอันผุดผาดเปล่งปลั่งเหมือนมีรัศมีประดุจดวงจันทร์โผล่จากกลีบเมฆ คิ้วของเธอดกดำและโค้งงาม ริมฝีปากแดงเรื่อสดใสดูสะอาด ฟันเรียบสนิทแวววาวรุ่งเรือง เมื่อเธอเปิดปากพูด ทำให้ใจผ่องใสลืมทุกข์ เสียงไพเราะกังวานหวาน ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินเสียงนกการเวกเคยได้ยินเขาขมก้นว่าไพเราะยิ่งนัก ถ้าเสียงของมันไพเราะเพียงครึ่งหนึ่งของเสียงเธอผู้นี้ ข้าพเจ้าก็ยอมรับว่าไพเราะจริง ลำแขนอ่อนช้อยเหมือนงวงช้าง เมื่อเอื้อมกราย อาการของเธอเหมือนเนื้อสาว เมื่อเธอมองอย่างละอายก็เหมือนเนื้อทรายที่ตื่นไพร เครื่องแต่งกายของเธองามโชติช่วง ปลิวสะบัดดังสายฟ้าแลบในอากาศ เมื่อเธอย่างเข้ามาในห้อง กลิ่นหอมอบอวลตามเข้ามา ประดุจเธอนำเอาป่าซึ่งมีดอกไม้บานในฤดูร้อนตามเข้ามาด้วย มองดูผิวของเธอเมื่อวางภาชนะน้ำลง ข้าพเจ้าต้องซาบซ่านใจ เพราะผิวของเธอเรียบงามวิจิตร เล็บสีชมพูอ่อน ข้าพเจ้ามิได้สนใจกับภาชนะน้ำเลย ความสนใจทั้งหมดไปรวมกันอยู่ที่ร่างธิดาช่างทองผู้เจิดฉาย

‘ขอโทษด้วยที่ปล่อยให้ท่านนั่งอยู่นานไปหน่อย’ คำแรกที่นางพูดยิ้มละไมหน้าระรื่น มองเห็นลักยิ้มมุมที่พวงแก้มทั้งสอง ‘พระราชกุมารเจ้าของปิ่นปักพระเกศาทรงพระล้าราญดีหรือ พระองค์จะทรงต้องการเร็วไหม?’ นางพูดกับมหาดเล็กของข้าพเจ้า ข้าพเจ้านั่งตัวแข็งเหมือนรูปศิลา

‘ขอบใจแทนพระราชกุมาร’ มหาเดเล็กกล่าวตอบ ‘พระองค์ทรงพระสำราญดี ปีนป๊กพระเกศาไม่ทรงรีบร้อนนัก ขอให้ท่านและบิดาของท่านทำตามสบาย ขอแต่ ประณีตที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ขอแนะนำให้อ่านกับเพื่อนของข้าพเจ้าเสียก่อน’ แล้ว มหาเดเล็กก็หันหน้ามาทางข้าพเจ้าพร้อมด้วยพูดว่า ‘นี่คือสุรนนทะ เพื่อนของข้าพเจ้า บางทีในโอกาสต่อไป ข้าพเจ้าติดธุระมาไม่ได้ เพื่อนคนนี้คงจะมาแทน’ มหาเดเล็กพูด แล้วยิ้มอย่างชอบใจ นางพนมมือไหว้ ข้าพเจ้าก็อบลิมไหว้ตอบ เพราะมัวแต่มองนาง อย่างเพลิดเพลิน

ข้าพเจ้าสนทนากับนางไม่ลืงจะสนิทนัก เพราะรู้สึกละอายใจตนเองที่มองนางอย่าง ลิมตัว ถึงกระนั้นก็พอเป็นแนวทางสำหรับในวันหน้าได้ นางลุกไปเอาปิ่นป๊กผมซึ่งทำไป ได้ครั้งหนึ่งแล้วมาให้ดู ปิ่นป๊กผมเป็นที่สนใจของข้าพเจ้าเป็นที่สุดแล้ว ข้าพเจ้าบอกท่าน ไว้แล้วว่า ข้าพเจ้าชอบสั่งให้ท่านปิ่นป๊กผมแบบแปลกๆ แต่ความสนใจในปิ่นป๊กผมทั้งหมด รวมกัน ยังไม่ได้ครึ่งแห่งความสนใจที่ข้าพเจ้ามีต่อนางงามผู้ทำปิ่นคนนั้น

‘ท่านทำปิ่นป๊กผมได้สวยงาม พระราชกุมารคงพอพระทัย’ ข้าพเจ้าพูดเมื่อพลิก ปิ่นดูอยู่ครู่หนึ่ง นางยิ้มอย่างเอียงอาย แต่มันมีความหมายบาดลึกลงไปในหัวใจของ ข้าพเจ้า

ถ้าความรักเมื่อแรกพบมีอยู่จริง ข้าพเจ้าก็รักนางแล้วเมื่อแรกเห็น จะเป็นการ เร็วเกินไปไหมท่าน ที่จะกล่าวดังนี้ ถ้าความรักทำให้คนกระวนกระวาย บัดนี้ข้าพเจ้าก็ กระวนกระวายแล้ว ถ้าความรักทำให้คนซึมเซา ข้าพเจ้าก็ซึมเซาแล้ว ถ้าความรักทำให้ คนลืมอะไรๆ ง่ายๆ นอกจากอย่างเดียวที่เขาไม่ลืมคือดวงหน้าและกิริยาพาทีของคน ที่รัก บัดนี้ข้าพเจ้าก็เป็นอย่างนั้นแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จะปฏิเสธว่าข้าพเจ้ามิได้รักนางได้ไหน ดวงตาอันแจ่มแววของเธอได้สลักรอยรักไว้ในดวงใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากลับด้วยความ อาลัยอาวรณ์เป็นอย่างยิ่ง พร้อมด้วยภาพความงามของธิดาช่างทองติดตาไปด้วย

คืนนั้นข้าพเจ้านอนตื่นตาคอยอยู่ตลอดเวลา กระสับกระส่ายกระวนกระวายด้วยแรงรัก เข้ารัดรั้ง เพียงพบครั้งแรกเท่านั้น ข้าพเจ้าก็ตกเป็นเหยื่อของอนงค์เทพแล้วอย่างยาก ที่จะถอน

ท่านคงอยากทราบชื่อของนางบ้างกระมัง ? นางชื่อวิมลมานผู้มีดวงใจไรมลทิน นางช่างสมชื่อเสียจริงๆ จะหาสิ่งไหนที่ควรด่าหิมิได้เลย นามนี้วิมลมานในความรู้จักของ ข้าพเจ้า ช่างเป็นชื่อที่ไพเราะอ่อนหวาน เป็นที่ตั้งแห่งความบันเทิงยิ่งกว่าภาษากวี และดนตรีที่ไพเราะทั้งหมดในโลกนี้รวมกัน

ข้าพเจ้าคำนึงถึงคำพูดของนางที่ถามว่า ‘พระราชกุมารเจ้าของปิ่นปักพระเกศาทรงพระสำราญดีอยู่หรือ’ แล้วให้รู้สึกภูมิใจเลี้ยวซ้ายและระทึกใจเลี้ยวขวา ใครบ้างจะไม่ภาคภูมิใจเมื่อหญิงงามถึงปานนั้นถามถึงตน และถามต่อหน้าเจ้าของชื่อ โดยที่ผู้ถามมิได้รู้จักตัว ข้าพเจ้านอนคำนึงถึงเธอจนอรุณจวนจะเบิกฟ้า แสงเงินเริ่มฉายฉาบทาบทัก สีขาวอันเป็นที่พำนักของข้าพเจ้า ธรรมชาติยังคงนิทรานิท แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ตลอดราตรี เปิดหน้าต่างมองออกไปภายนอก เห็นมะลิและพุดซ้อนยืนต้นสงบนิ่งเรียงราย ดอกสีขาวโพลนของมันต้องกระแสดมอุ่นเมื่อรุ่งอรุณแล้วอ่อนไหวหน่อยๆ เสมือนต้อนรับการจุมพิตจากแสงทอง กลิ่นของมันขยายจรตามกระแสดมพลิวเข้ากระทบผานประสาธ หอมชวนใจให้เพ้อฝัน...ฝันถึงครุณีน้อยผู้มีนามวิมลมาน ความงามแห่งสีพุดซ้อนและกลิ่นอันหอมหวานของมะลิ จะพอเทียบได้กับความงามและความอ่อนหวานแห่งใบหน้านางได้ละหรือ? ทำไมนะท่าน ธรรมชาติจึงสร้างคนบางคนมาให้งามเลิศลอยฟ้า แต่สร้างบางคนมาให้ขี้ริ้วขี้เหร่ จนมองหาความงามในเรือนร่างมิได้เลยแม้สักแห่งเดียว ท่านพอจะทราบข้อลี้ลับเรื่องนี้อยู่บ้างหรือ?”

“ราชกุมาร” พระอานนท์ตอบ “ถ้าถือตามพระมติแห่งพระศาสดาของข้าพเจ้า พระองค์ตรัสว่า ความมีผิวพรรณดี ความมีเสียงไพเราะ ความมีลัษณารูปร่างสมส่วน ความเป็นคนมีรูปงาม มองดูไม่จืด ไม่น่าเบื่อหน่ายเหล่านี้ได้มาด้วยบุญทั้งสิ้น”

“ถ้าอย่างนั้น” พระราชกุมารมีแววพระเนตรราวด้วยปิติ “ธิดาช่างทองซึ่งข้าพเจ้าหลงรักคงเป็นผู้สั่งสมบุญมามากมิใช่น้อย”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” พระพุทธอนุชารับ

พระราชกุมารทรงเล่าต่อไป

“รวมความว่า ข้าพเจ้ารักนาง ความรักซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกข้าพเจ้าจะทำประการใดดี เหมือนคนไม่เคยเดินป่า ไม่รู้จักทิศทาง ข้าพเจ้าควรจะบอกนางตามเป็นจริงว่า สรุณหะนั้นที่แท้คือพระราชกุมารเจ้าของปิ่นปักผม หรือควรจะปกปิดไว้ก่อน แสดงตนเป็นสรุณหะสหายของมหาดเล็กต่อไป ข้าพเจ้าตรองเรื่องนี้อยู่เป็นเวลานาน สำหรับคนที่อยู่ในห้วงรัก เรื่องที่เกี่ยวกับคนรักย่อมเป็นปัญหาใหญ่เสมอ แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็ตกลงใจว่าควรจะแสดงเป็นสรุณหะไปก่อนจะดีกว่า และดูเหมือนจะสนุกดีด้วย มหาดเล็กคนนั้นเห็นอาการของข้าพเจ้าก็ยิ้มอยู่ในหน้า แต่ไม่กล้าพูดอะไรเป็นเชิงเย้าหยอก เพราะเขารู้จักฐานะของเขาดี

หลังจากนั้นแล้ว ข้าพเจ้าไปหาเธออีกเสมอ ไปในนามมหาดเล็กของเจ้าชาย

ในระยะนั้นเจ้าชายรับสั่งทำปิ่นปักพระเกศาอันแล้วอันเล่ามิจบสิ้นลงได้ และทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปหานาง ข้าพเจ้ามักจะมีของเล็กๆ น้อยๆ ติดมือไปด้วยเสมอ ทั้งนี้เพราะโบราณย่อมว่า

ไปหาขุนศาล ตุลาการ ๑

ไปหาครู อาจารย์ ๑

ไปหามารดา หรือบิดาของสตรีที่ตนใคร่ ๑ ไม่ควรไปมือเปล่า

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมีของไปฝากนางบ้าง สำหรับของฝากนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนในฐานะอย่างข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็ระมัดระวังมิให้ของนั้นดีเกินไป เพื่อป้องกันมิให้นางสงสัยในฐานะมหาดเล็กของข้าพเจ้า รู้สึกนางและมารดาของนางรับด้วยความยินดี เมื่อทราบว่าข้าพเจ้าให้ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง และก็เป็นธรรมดาของผู้มีน้ำใจงามเมื่อได้รับเสมอๆ ก็ย่อมให้ตอบแทนบ้าง นางเคยให้ผ้าเช็ดหน้าจูลายอย่างงดงาม ประณีตแก่ข้าพเจ้า เมื่อยามหลงอะไรๆ ก็ช่างดีไปหมด ข้าพเจ้าจุ่มพิดผ้าเช็ดหน้าอย่างถนอม พร้อมด้วยน้อมคะนึ่งถึงเจ้าของผู้งามเลิศ

เย็นวันหนึ่ง ขณะที่ข้าพเจ้าไปหานางอย่างเคย ข้าพเจ้าเปรยขึ้นว่า ข้าพเจ้าได้ทราบถึงความงามความพึงพิศแห่งสวนและสระโบกขรณีหลังเคหาสน์แห่งช่างทอง แต่ไม่เคยทัศนด้วยตนเองเลย ทำใ้ข้าพเจ้าจะโชคดีได้เห็นสวนและสระนั้น นางผู้ไม่รังเกียจที่จะคบข้าพเจ้า ตอบว่าเป็นไรไป เมื่อข้าพเจ้าปรารถนาเช่นนั้น นางก็จะพาไปชม

เราทั้งสอง หมายถึงเธอและข้าพเจ้า เวลาที่ดูเหมือนจะเข้าใจในความลึกลับในดวงจิตของกันและกัน แล้วเธอนำข้าพเจ้าเข้าสู่สวน ซึ่งอบอวลด้วยกลิ่นดอกไม้บานาพันธุ์และประดับตกแต่งอย่างสวยงาม มีสระโบกขรณีมีน้ำใส บัวบานสะพรั่ง ชูดอกสลับดูงามตาน่าชม เราหยุดหนึ่งที่ม้าหินอ่อนตัวหนึ่ง ดูแมลงภูบินร่อนลวดเลวียนเวียนชมเกสรอุบลด้วยความเพลินใจ สายลมรำเพยแผ่วหอบเอากลิ่นน้ำและกลิ่นมาลี คละเคล้าด้วยกลิ่นสไบนางหอมหวานวนจิตให้คะนึ่งถึงความสุขสราญ ในยามนั้นตะวันรอนยอแสงสีเมฆม่วงสลับฟ้าและเป็นรูปต่างๆ น่าพิศนา ประกอบด้วยมีนางงามเลิศอยู่เคียงข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนฝันไป และไม่คิดว่าใครจะมีความสุขความภาคภูมิยิ่งไปกว่าข้าพเจ้า ความสุขนั้นอยู่ที่คุณภาพ มิใช่ปริมาณเมื่อได้สิ่งที่ต้องการ มนุษย์ก็มีความสุขได้ทัดเทียมกัน

‘สวนและสระนี้ พอจะดูได้ไหม?’ วิมลมานถามขึ้น ชายตามองข้าพเจ้าเพียงเล็กน้อย

‘สวยงามทีเดียว’ ข้าพเจ้าตอบ ‘แต่ทั้งความงามของสระและพันธุ์ไม้ทุกชนิดรวมกันก็ยังไม่เท่าวิมลมานผู้มีดวงใจไร้มลทิน’ ข้าพเจ้าไม่ทราบคำนี้ออกมาได้อย่างไร

ธิดาช่างทองขยับกายเล็กน้อย แต่มีรอยยิ้มที่อ่อนหวานผุดขึ้นที่ริมฝีปากมันช่วย
ปลอบให้ข้าพเจ้าหายระทึกใจ

‘คนชาววังเขาพูดกันอย่างนี้หรือ?’ นางพูดพร้อมด้วยใช้นิ้วอันเรียวงามกรีดผ้า
พันคอด้วยความขวยอาย

‘ข้าพเจ้าอยู่ในวังมาช้านาน ไม่เคยพูดคำนี้กับใครเลย ท่านเป็นคนแรกที่ได้ยิน
คำนี้’ ข้าพเจ้าตอบนางด้วยความจริงใจ

‘ทำไมผู้ชายจึงชอบชมแต่ความงามของผู้หญิง ไม่เห็นชมอย่างอื่นเลย ผู้หญิง
เกิดมาอย่างเดียวก็น่าจะพอแล้วกระมัง?’ นางพูด ยังก้มหน้าดูพื้นดินที่ปกคลุม
ด้วยต้นหญ้าสีงาม

‘อย่างท่านนี่’ ข้าพเจ้าใจกล้าขึ้นมาบ้างแล้ว มิเพียงแต่รูปร่างนามเพราะอย่าง
เดียวเท่านั้น แต่ใจยังบริสุทธิ์สะอาดและกิริยาน่ารักอีกด้วย’

‘ถ้าความสุขของท่านอยู่ที่ได้ชมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ยินดีให้ท่านชมอยู่ตลอดไป
ข้าพเจ้าเคยทราบจากบิดาว่า การหยิบยื่นความสุขให้ผู้อื่น ความสุขนั้นย่อมสะท้อนกลับ
มาหาผู้ให้ การให้ทุกข์แก่ผู้อื่นก็เช่นกัน’ ธิดาช่างทองพูดค่อนข้างตะกุกตะกัก แต่ยังมี
น้ำเสียงไพเราะ ใบหน้าของนางแดงระเรื่อ ทำให้ดูงามสดใสงยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้ายังมีทันได้ตอบประการใด เสียงนกชนิดหนึ่งร้องดังขึ้นจากพุ่มไม้หลัง
ม้านั่งที่เรานั่ง นางตกใจเผลอตัวขยับกายเข้าเบียดชิดข้าพเจ้า พอดีลมกระโชกมา
อย่างแรง ชายผ้าพันคอผืนน้อยที่นางใช้ปลิวมาพันคอข้าพเจ้า เกศาของนางฟุ้งกระจาย
ด้วยแรงลม มากระทบใบหน้าและผานประสาท เมื่อนางได้สติรู้ตัวแล้วจึงถอยห่างออกไป
แต่ดูยังมีอาการตกใจอยู่เล็กน้อย ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนต้องละอองฝนในคืนหันทฤ

‘นกตัวนี้คงเป็นตัวผู้’ ข้าพเจ้าเปรยขึ้น

‘ทำไมท่านรู้ มันช่างโหดร้ายเสียจริง ทำให้ตกใจเล่นได้’ นางตอบแล้วยิ้มเหมือน
ขันตัวเอง

‘มันคงสงสารข้าพเจ้าที่จิตใจกระวนกระวาย อยากนั่งใกล้ชิดท่านมาเป็นเวลานาน
แล้ว มันคงรู้ถึงความรู้สึกของข้าพเจ้าจึงช่วยเหลือ แม้จะเพียงเล็กน้อยและชั่วระยะเวลา
อันสั้นก็ยังดี เหมือนฟ้าแลบเพียงแวบเดียวก็พอมองเห็นทาง’

นางลุกขึ้นพร้อมด้วยพูดว่า ‘ข้าพเจ้าไม่อยากจะเชื่อท่านแล้วพูดหวานเกินไป เดี่ยว
พอกลับไปถึงวังก็ลืมนึกถึงธิดาช่างทอง ผู้ชายชาววังก็มักจะพูดไพเราะแต่ต่อหน้า’ ❀

๓๒

หญิงงามกับพระบิดา



ความสนิทสนมสัมพันธ์ของข้าพเจ้าและวิมลมานธิดาช่างทองเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และเวียนเข้าหาจุดมุ่งหมายเข้าทุกวันๆ เสมือนรอยเท้าโคที่เหยียบย่ำไปบนผืนนาในขณะลากแอกและไถ มันววนเวียนเข้าหาจุดศูนย์กลางของนาแปลงนั้นทุกๆ รอบที่ย่างไป คนมีความรักจิตใจย่อมจดจ่ออยู่ในเรื่องรัก แม้จะสนทนาเรื่องใดๆ ก็มาจบลงที่คำว่า ‘รัก’ เสียทุกครั้งโดยเฉพาะความรักของหนุ่มวัยต้น

ความรักทำให้คนซึ่งกระด้างหยาบคายกลายเป็นคนนุ่มนวลอ่อนหวาน มหาโจรใจเหี้ยมซึ่งฆ่าคนได้อย่างไร้ความปราณี เมื่อถูกเสน่ห์นางเข้ารัตรึงใจก็ต้องวางดาบ แล้วคุกเข่าลงสารภาพรักกับสตรีตัวน้อย ซึ่งไม่เคยแม้แต่จะปี่มด กษัตริยาธิราชผู้ผยองและทะนงในศักดิ์ เมื่อความรักเกิดขึ้นความทะนงก็พลันหาย กลายเป็นผู้รับใช้ของเธอซึ่งกำหวัใจไว้ได้ นางผู้งามเฉิดเพชรพราय เมื่อความรักกล้ำกรายแทรกซึมเข้าสู่หัวใจ สิ่งที่เคยหวงแหนสุดถนอม ไม่เคยยอมให้ใครมาก่อนเลย ก็ยอมพลีให้หมดสิ้น อา! ความรักช่างมีอิทธิพลอะไรเช่นนั้น

ในขณะที่ความรักของข้าพเจ้าและวิมลมานดำเนินไปด้วยดีเหมือนเดินอยู่ในสวนดอกไม้เหล่านั้นเอง ข้าวร้ายก็เกิดขึ้น เสมือนสายฟ้าฟาดลงกลางใจของเราทั้งสอง เมื่อวันหนึ่งพระราชบิดาเรียกข้าพเจ้าเข้าเฝ้า

‘จตุรงคพล’ พระบิดาตรัสต่อนหนึ่ง ‘ระยะนี้ไม่ค่อยได้เห็นหน้าเจ้า หายไปไหน ทุกวัน?’

‘หาмиได้เสด็จพ่อ ลูกอยู่ แต่เห็นเสด็จพ่อมีพระราชภารกิจมากจึงมิได้มารบกวน’ ข้าพเจ้าทูล ใจไม่ค่อยดีนัก

‘ได้ยินว่า ไปชอบลูกสาวนายช่างทองอยู่มิใช่หรือ?’ ตรัสถามอย่างตรงไปตรงมา ตามพระราชอัธยาศัยของพระองค์ ข้าพเจ้าสะดุ้งขึ้นทั้งตัว ไม่นึกเลยว่าเสด็จพ่อจะทรง ทราบ เมื่อพระองค์ทรงทราบแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะปิดบังต่อไป รู้สึกเป็นทางดีเสียด้วยซ้ำ ข้าพเจ้าจึงทูลรับว่า

‘ใช่ พะยะคะ’

เสด็จพ่อทรงพระสรวลน้อยๆ มองข้าพเจ้าด้วยสายพระเนตรสงสารแถมสังเวชใจ

‘ลูกคิดว่าพ่อจะไม่รู้อย่างนั้นหรือ?’

ข้าพเจ้ายังคงก้มหน้าหนึ่ง ‘ลูกรัก’ เสด็จพ่อตรัสต่อไป ‘อย่าว่าแต่เรื่องไกลแค่นี้ เลย เรื่องไกลถึงสุดปลายเขตแดนของเรา พ่อก็ทราบ พ่อเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หูพญา ดากษัตริย์ ลูกจำไว้ ย่อมได้ยินและเห็นไกลเสมอ’

‘ลูกรักเขามากหรือ?’ เสด็จพ่อทรงกลับมาถามเรื่องนี้ใหม่

‘รักมากพะยะคะ’

‘เขาสมกับลูกดีหรือ’

‘เขาสวยมากพะยะคะ’

‘ลูกต้องการหญิงสวยอย่างเดียวนั้นหรือ?’

‘เขาดีด้วย พะยะคะ’

‘ดีอย่างไร เล่าให้พ่อฟังได้ไหม?’

‘กิริยามารยาทดี สุภาพเรียบร้อย ทำงานเก่ง รู้จักข่มใจเมื่อโกรธ พะยะคะ’

‘ถ้าพ่อจะหาคนอย่างนี้ให้ ลูกจะเอาไหม?’

‘ลูกมีแล้ว พะยะคะ’ ข้าพเจ้าตอบอย่างเกรงพระทัยเต็มที่

‘ลูกรู้ตัวไหมว่าลูกเป็นใคร?’ เสด็จพ่อถามต่อไป

‘ทราบ พะยะคะ หม่อมฉันเป็นลูกของเสด็จพ่อ’

‘แล้วพ่อของลูกเป็นอะไร?’

‘เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พะยะคะ’

‘แล้วลูกเป็นอะไร?’

‘เป็นเจ้าชาย พะยะคะ’

‘แล้วลูกสะใภ้ควรจะเป็นอะไร ควรจะเป็นเจ้าหญิงหรือเป็นผู้หญิงชาวบ้านธรรมดา เป็นแม่ค้าขายทองหรือทำทองขาย?’

ตอนนี้ข้าพเจ้าหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่เห็นสำคัญเลย จะเป็นเจ้าหญิงหรือหญิงหักพินขาย ก็มีความเป็นหญิงเท่าเทียมกัน อวัยวะทุกส่วนของเจ้าหญิงไม่มีอะไรพิเศษหรือวิจิตรพิสดารยิ่งไปกว่าหญิงชายชนมเปื้อง เมื่อบาดเจ็บเลือดที่ออกมาก็เป็นสีเดียวกัน เจ้าหญิงก็รู้จักหิวกระหาย และความรู้สึกอื่นๆ เหมือนๆ กัน มีความรู้สึกทางเพศรสเหมือน คนธรรมดาสามัญทั่วไป มนุษย์ในโลกนี้เหมือนกันหมด ก้อนอิฐหลายๆ ก้อน ที่ถูกนำไปวางที่ต่างกันเท่านั้นก้อนหนึ่งวางอยู่บนเจดีย์ คนก็กราบไหว้บูชา อีกก้อนหนึ่งใช้ปูลาดถนนเป็นทางเดิน คนก็เหยียบย่ำ แต่เนื้อแท้ของก้อนอิฐไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เจ้าหญิงอาจจะดีกว่าหญิงธรรมดาก็ตรงที่มีโอกาสดีกว่าในการปรับปรุงตน และมีโอกาสการศึกษาดีกว่า แต่คุณค่าของคนวัดกันที่ความประพฤติและน้ำใจ มิใช่วัดกันที่ชาติตระกูล เมื่อมองในแง่นี้ เจ้าหญิงที่มีความประพฤติไม่ดี จิตใจต่ำ ก็ย่อมเป็นคนเลวเหมือนกับ คนเลวอื่นๆ ข้าพเจ้าเองเป็นเจ้าชาย แต่ข้าพเจ้าก็มองไม่เห็นที่ข้าพเจ้าจะวิเศษไปกว่า ผู้ชายธรรมดาตรงไหน มีความรู้สึก สุข ทุกข์ หิวกระหาย และใคร่ในกามารมณ์เหมือน เด็กหนุ่มชาวบ้านธรรมดาทั่วไป นี่เพียงแต่ข้าพเจ้าคิดเท่านั้นนะท่าน ข้าพเจ้าไม่กลัวพูด อย่างนี้กับเสด็จพ่อดอก มันเป็นการห้าวหาญและไร้มรรยาทเกินไปสำหรับบุตรที่ดี

‘พ่อได้มองดูสตรีที่เหมาะสมกับลูกไว้แล้ว’ เสด็จพ่อตรัสต่อไปด้วยสีพระพักตร์ เฉย ‘เขาเป็นเจ้าหญิงที่มีทั้งความงามและความดีพร้อม พ่อเชื่อว่าเจ้าเห็นจะต้องชอบ’

ข้าพเจ้ายังคงนั่งเฉย มิได้ทำอะไรเสด็จพ่อเลย เมื่อพระองค์ทรงเห็นข้าพเจ้าเฉย อยู่จึงตรัสต่อไปว่า ‘ลูกรัก ภรรยาที่เหมาะสมมีความสำคัญในชีวิตมนุษย์ เวลานี้ลูก อายุยังน้อย อาจจะถือความรักในวัยหนุ่มเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด แต่เมื่อลูกอายุ มากกว่านี้ ลูกจะเห็นเองว่าความรักอย่างเดียวไม่เพียงพอในการที่จะครองชีวิตให้ราบรื่น แบบครอบครัว ลูกจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทางการศึกษา บุคลิกภาพ ความโน้มเอียง และที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือความเหมาะสมทางสังคม หมายความว่าต้อง ให้สังคมยอมรับว่าถูกต้อง เหมาะแล้ว สมแล้ว ลูกยังต้องอยู่ในสังคม และสังคมที่ลูก อยู่นั้นมีใช้สังคมธรรมดา แต่เป็นสังคมชั้นสูง ชายาของลูกจะต้องเข้ากับสังคมและ สิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างสนิทแนบเนียน ลูกจะทนไหวหรือ ถ้าชายาอันเป็นที่รักของ ลูกถูกรังเกียจเหยียดหยามจากคนรอบด้าน ลูกต้องไม่ลืมว่าสังคมในเมืองเรายังมีการ

ถือชั้นวรรณะ ถือชาติ ถือตระกูลกันอย่างรุนแรง' พระราชบิดาทรงหยุดเพียงเท่านั้น คอยสังเกตกิริยาของข้าพเจ้าว่าจะมีความรู้สึกประการใด

ข้าพเจ้ายังคงนั่งเฉย แม้ปากจะได้พูด แต่ใจของข้าพเจ้าก็คิด คิดถึงตัวเองและวิมลมาน ยอดหญิงที่ซึ่งข้าพเจ้ารักอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ทำไมมนุษย์จึงยอมตัวอยู่ภายใต้การจองจำของสังคม ซึ่งมีแต่ความหลอกลอนสลับซับซ้อนและแปรผัน ทำไมมนุษย์จึงยอมตัวเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้ จะทำอะไรจะคิดอะไรก็ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของสังคมไปเสียหมด สังคมจึงกลายเป็นเครื่องจองจำชนิดหนึ่ง ที่มนุษย์ซึ่งสำคัญตัวว่าเจริญแล้วช่วยกันสร้างขึ้น เพื่อผูกพันมัดตัวเองให้อึดอัดรำคาญ มนุษย์ยิ่งเจริญขึ้น ก็ดูเหมือนจะมีเสรีภาพน้อยลงทั้งทางกายและทางใจ ดูๆ แล้วความสะดวกสบายและเสรีภาพของมนุษย์จะสู้สัตว์ดิรัจฉานบางประเภทมิได้ มันมีเสรีภาพที่จะทำอะไรตามใจชอบอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นฝูงวิหคนกกา มนุษย์เราเจริญกว่าสัตว์ตามที่มนุษย์เราเองชอบพูดกัน แต่ดูเหมือนพวกเราจะมีความสุขน้อยกว่าสัตว์ ภาระใหญ่ที่ต้องแบกไว้ คือเรื่องกิน เรื่องกิน และเรื่องเกียรตินั้น เป็นภาระหนักยิ่งของมนุษยชาติ สัตว์ดิรัจฉานตัดไปได้อย่างหนึ่งคือเรื่องเกียรติ คงเหลือแต่เรื่องกินและเรื่องกิน นักพรตอย่างท่านนี้ตัดไปได้อีกอย่างคือเรื่องกิน คงเหลือแต่เรื่องกินอย่างเดียว ปลดภาระไปได้อีกมาก และการกินอย่างนักพรตกับการกินอย่างผู้บริโภคมาก็ดูเหมือนจะมีข้อที่แตกต่างกันไป ผู้บริโภคและยังหนาแน่นอยู่ด้วยความรู้สึกทางโลกียวิสัย เมื่อกินบางทีก็กินเพื่อยั่วยุกามให้กำเริบ และต้องกินอย่างมีเกียรติ กินให้สมเกียรติ มิใช่กินเพียงเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมณะ ความจริงร่างกายคนเราไม่ได้ต้องการอาหารอะไรมากนัก เมื่อหิวร่างกายก็ต้องการอาหารเพียงเพื่อบำบัดความหิวเท่านั้น แต่เมื่อมีเกียรติเข้ามาบวกด้วย จึงกลายเป็นเรื่องกินอย่างเกียตริยศ และแล้วก็มีภาระตามมาอย่างหนักหน่วง คนจำนวนมากเปื้อนเรื่องนี้ แต่จำต้องทำเหมือนโคหรือควายซึ่งเหนื่อยหน่ายต่อแอกและไถ แต่จำใจต้องลากมันไป ลากมันไป อนิจจา

เมื่อเห็นข้าพเจ้านิ่งอยู่นาน พระราชบิดาจึงตรัสขึ้น เหมือนทรงทราบถึงความคิดของข้าพเจ้าว่า

'ลูกรัก สังคมเป็นปัญหาใหญ่และเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อลูกยังอยู่ในสังคม ลูกก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสังคม แม้ระเบียบแบบแผนนั้นบางอย่างเรารู้สึกว่าไม่เห็นจำเป็นเลย แต่เมื่อสังคมยอมรับปฏิบัติกันเสียแล้ว เราก็ต้องทำ ทั้งๆ ที่ไม่อยากทำ พ่อเองเป็นกษัตริย์ เป็นใหญ่ในหมู่ชนแห่งแคว้นปัญจาละนี้ แต่พ่อก็ยัง

ต้องจ้อสังคม ทั้งๆ พ่อมีอิสระที่จะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร’

‘อีกอย่างหนึ่ง เดิมทีมนุษย์เราก็อยู่กันอย่างสัตว์ป่าทั่วไป แต่เมื่อกาลเวลาล่วงมา มนุษย์รู้จักกันอยู่กันเป็นหมู่เหล่า รู้จักเปลี่ยนแปลงแก้ไขสภาพเดิมมาสู่สภาพใหม่อยู่เรื่อยๆ การจัดระเบียบสังคมขึ้นนั้น เดิมทีก็เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสำหรับ หมู่ นั้น คณะ นั้น และการวางกฎเกณฑ์ของสังคมขึ้นก็เพื่อป้องกันมิให้คนเอาไรต์ เอาเปรียบกัน เพื่อมิให้ปลาใหญ่กินปลาเล็ก สัตว์ใหญ่รังแกสัตว์เล็ก อย่างพ่อนี้ถ้า เปรียบด้วยปลา พ่อก็เป็นปลาใหญ่ที่สุดในหนองนี้ และเป็นสัตว์ใหญ่ที่สุดในป่านี พ่อมี อำนาจสั่งประหารชีวิตคนได้โดยไม่มีใครกล้าขัดแย้ง แต่พ่อก็ไม่กล้าทำอย่างนั้น ใครทำ ผิด เรามีคณะผู้พิพากษาพิจารณาความผิด เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแถลงเรื่องของ ตนซึ่งอาจถูกใส่ความก็ได้

เกียรติของหมู่คณะหรือของสังคมนั้น อยู่ที่ความมีระเบียบ ลูกจะสังเกตเห็นอย่าง หนึ่งว่า หมู่ใด คณะใดไม่มีระเบียบ หมู่ นั้นคณะ นั้นก็ไร้เกียรติ การจัดระบบสังคมก็เพื่อ ความมีระเบียบ และระเบียบทำให้งามน่าดูน่าชม แตกต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน

ครอบครัวเป็นรากฐานของสังคม เป็นรากฐานของประเทศ การปรับปรุงสังคม จึงต้องตั้งต้นไปจากครอบครัว ถ้าสภาพของครอบครัวคลอนแคลนเสียแล้ว ก็เหมือน เรือซึ่งมีรูรั่วมากมาย จะแล่นไปไกลได้สักเท่าใด แม้จะประดับประดาธงทิว ตกแต่งอย่าง สวยงามแต่เพียงหลอกตาเท่านั้น คนในเรืออลเวงวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา จะหาความสุข ได้อย่างไร

ในครอบครัวแต่ละครอบครัว แม่บ้านหรือภรรยามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด มีภรรยาดีเป็นศรีแก่บ้านเรือนและลูกหลาน มีภรรยาไม่ดีเหมือนนำขยะมูลฝอยมากอง ไว้ในบ้าน ลูกต้องคิดว่าสตรีที่จะมาร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูกนั้นมิได้เป็นแต่เพียงชายา ของลูกอย่างเดียว แต่เขาจะต้องเป็นแม่ของลูกเราด้วย ลูกที่มีแม่ดีมีสง่าราศี เป็นโชคดี ของเด็กอย่างล้นเหลือ ลูกที่มีแม่ไม่ดีไม่สมศักดิ์ศรีแห่งสกุล เป็นการทรมานจิตใจลูก ในอนาคตให้บอบช้ำ’

พระบิดาตรัสเพียงเท่านั้นแล้วก็หยุดอยู่ ดูเหมือนพระองค์มีประสงค์จะให้ข้าพเจ้า พุดบ้าง ข้าพเจ้าไม่มีอะไรจะทูล เพราะไม่สนใจกับผู้หญิงที่พระบิดาตรัสนั้นเลย แต่ก็อด ถามไม่ได้ว่า

‘เสด็จพ่อจะให้หม่อมฉันอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงองค์ใด?’ ข้าพเจ้าคิดว่าคงจะ เป็นเจ้าหญิงองค์ใดองค์หนึ่งในหัตตินาปยุครนี้

‘เจ้าหญิงจุฬารัตน์ แห่งสาครนคร แคว้นมัททะ’ พระราชบิดาตรัสอย่างภาคภูมิใจ
พระทัย

ความจริงก็เป็นเรื่องน่าภาคภูมิใจอยู่เหมือนกัน เจ้าหญิงแห่งแคว้นมัททะได้รับความนิยมยกย่องอย่างสูงยิ่งว่างามที่สุดในชมพูทวีป จนถึงกับชัตติยนารีแห่งแคว้นนี้มักจะ
มีนามว่า มัทที หรือมัทธีอยู่เสมอ แทนที่จะมีพระนามเฉพาะพระองค์ แต่กลับเฉลิม
พระนามตามชื่อแคว้น เพื่อให้เป็นที่รู้ว่าเจ้าหญิงผู้มีพระนามว่ามัทธีนั้นมาจากแคว้น
มัททะ เป็นถิ่นคนงามอย่างแท้จริง เหมือนม้าซึ่งมาจากแคว้นกัมโพชะ ก็เป็นที่เชื่อถือ
ได้ว่าต้องเป็นพันธุ์มาดี และผ้าซึ่งมาจากแคว้นกาลิ ซึ่งเรียกว่ากาลิกพัสตร์ จะได้ใช้
ก็เฉพาะคนชั้นสูง มีฐานะร่ำรวยเท่านั้น

และแล้วสมเด็จพระราชบิดาได้นำพระราชสาส์นการติดต่อระหว่างพระองค์และ
พระเจ้ากรุงสาครให้ข้าพเจ้าดู ใจความสำคัญในพระราชสาส์นหลายฉบับก็คือเรื่องเจ้า
หญิงจุฬารัตน์และข้าพเจ้า เมื่ออ่านพระราชสาส์นแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นพระทัยในความ
ปรารถนาดีแห่งสมเด็จพระราชบิดาที่มีต่อข้าพเจ้า อนึ่งเล่า พระเจ้ากรุงสาครก็มีใช้
ใครอื่น คือพระสหายสนิทแห่งพระชนกนาถของข้าพเจ้าเอง ท่านทั้งสองได้เจรจาตกลง
กันเรียบร้อยแล้ว ในการที่จะให้ข้าพเจ้าและเจ้าหญิงจุฬารัตน์อภิเษกสมรสกัน

‘ลูกรัก’ พระบิดาตรัสในที่สุด ‘เชื่อพ่อเถอะ ลูกควรจะอภิเษกกับเจ้าหญิงจุฬารัตน์
เพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องเหมาะสมแห่งราชบัลลังก์หัสตินาปุระต่อไปภายหน้า และลูก
ทั้งสอง คือหมายถึงหลานจุฬารัตน์ด้วย จะเป็นเสมือนจักรแก้วแห่งแคว้นมัททะและ
ปัญจาละ แต่ไม่เป็นไร ยังมีเวลาอยู่อีก ลูกไปคิดเสียให้ดี’

ข้าพเจ้าออกจากที่เฝ้าด้วยความรู้สึกที่บอกไม่ถูก ฝ่ายหนึ่งข้าพเจ้ารัก อีกฝ่ายหนึ่ง
ข้าพเจ้าต้องกตัญญู สมเด็จพระราชบิดานั้นข้าพเจ้ารักด้วยและกตัญญูด้วย ส่วนวิมลมาน
ข้าพเจ้าทั้งรักและสงสารยิ่ง นึกถึงว่าข้าพเจ้าจะต้องอภิเษกกับเจ้าหญิงจุฬารัตน์ด้วยแล้ว
ก็ให้รู้สึกสงสารจับใจ ดวงใจของเธอจะต้องซอกซำระบมสักระยะใดหนอ ข้าพเจ้าคิดว่า
ถึงเวลาแล้วที่ข้าพเจ้าจะบอกความจริงแก่นางเสียที ดังนั้น เหย็นวันนั้นเอง ข้าพเจ้าคง
ปลอมเป็นสุรนนทะมหาดเล็กไปบ้านช่างทอง และได้พบนางผู้มีนัยน์ตาคมแต่หวาน
มีใบหน้าเอิบอิ่ม น่ารัก น่าถนอมอยู่เสมอ

เราคงไปสนทนากันที่สวนหลังบ้าน และที่ม้าหินอ่อนริมสระนั้นเองข้าพเจ้า
มีอาการตรองอย่างลึกซึ้ง ไม่ร่าเริงเหมือนอย่างเคย นางเห็นอาการดังนั้น จึงถามว่า

‘สุรันทะ ท่านมีเรื่องเดือดร้อนอะไรหรือ จึงดูหม่นหมองไม่สดชื่นเหมือนที่เคยเป็น?’

แทนที่จะตอบคำถามของนาง ข้าพเจ้ากลับถามว่า

‘ที่รัก ถ้าข้าพเจ้ามีฐานะเปลี่ยนแปลงไป ท่านจะรักข้าพเจ้าอยู่หรือ?’

นางตอบให้ข้าพเจ้าชื่นใจว่า ‘ไม่ว่าท่านจะเป็นเศรษฐี หรือคนยาก จะเป็นคนวรรณะตระกูลใด ข้าพเจ้าก็คงรักท่านอย่างเดิม ข้าพเจ้ามิได้รักท่านตรงที่ท่านเป็นอะไรอื่น แต่รักตรงที่ท่านเป็นสุรันทะต่างหาก’

ฟังดูซิท่าน เธอผู้นี้ชอบพูดสั้นๆ แต่มีความหมายกินใจยิ่งนัก ‘มิได้รักท่านตรงที่ท่านเป็นอะไรอื่น แต่รักตรงที่ท่านเป็นสุรันทะต่างหาก’ ช่างเป็นถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานและนุ่มนวลเสียยิ่งกระไร ความสงสารและความเห็นใจประดังขึ้นมาเต็มอก แต่ในที่สุดเห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะปกปิดนางไว้ เพราะในไม่ช้านางจะต้องทราบเรื่องทั้งหมด ข้าพเจ้าจึงเล่าเรื่องทั้งสิ้นให้นางทราบ นางฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ ที่แรกๆ ดูเหมือนจะตื่นเต้นตกใจมาก แต่แล้วก็ระงับไว้ได้ตามวิสัยแห่งสตรีที่มีความอดทนและมีจริยางาม

เธอลดตัวลงจากม้าหินอ่อน ทำความเคารพข้าพเจ้าเยี่ยงพลเมืองที่ดีจะพึงปฏิบัติต่อเจ้าชายของตน และไม่กล้าขึ้นมานั่งร่วมแท่นอีก ข้าพเจ้าต้องดึงแขนนางขึ้นมา พร้อมด้วยพูดว่า

‘ไหนบอกว่ารักข้าพเจ้าตรงที่เป็นสุรันทะ มิใช่เพราะวรรณะตระกูลใด?’

‘แต่เวลานี้’ นางพูดเงยหน้ามองข้าพเจ้า มีน้ำตาเอ่อที่บาดาลทั้งสอง ‘พระองค์มิใช่สุรันทะ แต่เป็นเจ้าชายจตุรงค์พล รัชทายาทแห่งหัสตินาปุรนคร หม่อมฉันเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาเท่านั้น หม่อมฉันไม่กล้าอาจเอื้อมนั่งร่วมแท่นกับพระองค์ ขอให้หม่อมฉันเป็นพลเมืองที่ดีของพระองค์เถิด’

ข้าพเจ้าไม่ยอมปล่อยมือนาง และขอร้องวิงวอนให้นางนั่งบนม้าหินอ่อนอย่างเดิม สันทนาก่อนอย่างเดิม ต้องใช้เวลาวิงวอนเสียนาน นางจึงยอม และข้าพเจ้าก็พูดปลอบใจนางว่า ถึงจะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าคงจะรักนางไม่สร่างซา คนเดียวที่ข้าพเจ้าชอบมอบหัวใจทั้งหมดไว้ให้คือนางนั่นเอง และข้าพเจ้าก็พูดเพิ่มเติมว่า

‘ที่รัก ความสุขของข้าพเจ้าทั้งหมดรวมอยู่ที่ท่าน ข้าพเจ้าจะสุขหรือทุกข์ก็อยู่ที่ท่านแต่ผู้เดียว ถ้าท่านโกรธหรือเกลียดข้าพเจ้าเมื่อใด ข้าพเจ้าจะมีความสุขทุกขเมื่อนั้น トラบใดที่ท่านยังรักข้าพเจ้าอยู่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้ามีความสุข สุขเพราะระลึกว่า

ข้าพเจ้าเป็นคนรักของท่าน ไม่ว่าจะลำบากยากเข็ญหรือตกลอย ณ แห่งหนตำบลใด ข้าพเจ้าขอยึดเอาความรักของท่านเป็นที่พึ่งทางจิต ขอให้ความรักของท่านเป็นเพื่อนใจของข้าพเจ้าอยู่ตลอดไป ข้าพเจ้าขอปณิธานว่าขอรักท่านแต่ผู้เดียว สำหรับดวงใจรักนั้น ข้าพเจ้าขอมอบให้ท่านจนหมดสิ้น ถ้าข้าพเจ้าจะต้องอภิเษกสมรสกับผู้อื่น ก็ขอให้ท่านเข้าใจว่าข้าพเจ้าจำใจต้องทำ เพราะเกรงพระทัยพระชนกนาถผู้มีพระคุณล้นเกล้าต่อข้าพเจ้า หน้าที่นั้นข้าพเจ้าไม่ยอมให้บกพร่อง ส่วนหัวใจเป็นสิทธิของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้าขอมอบดวงใจดวงนี้ไว้ในความคุ้มครองของท่านด้วย' ❀

๓๓

ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ



และแล้วข้าพเจ้าก็ขออนุญาตจับหัตถ์เบื้องขวาของนางชูขึ้นเสมอออกของข้าพเจ้า แสงอันเรืองอุไรของทึนกรเมื่อจวนย่ำสนธยาสาตมากระทบมือนาง มองดูสะอาดสดใส ประดุจแผ่นทองคำ ข้าพเจ้าก็ก้มลงจุมพิตเพียงแผ่วเบา ถ่ายปรารถนาและความรู้สึกทั้งมวล ลงบนหลังหัตถ์และองค์ที่สวยงาม และได้นำหัตถ์นั้นมาวาง ณ อูรประเทศเบื้องซ้าย ของข้าพเจ้า เป็นทำนองมอบหัวใจให้อยู่ในอุ้งมือของนางเป็นหัวใจที่แท้จริง และเต็มไปด้วยความรู้สึก ส่วนหัวใจที่ผู้อื่นจะเอาไปนั้น เป็นหัวใจที่ตายซาก เหมือนนกแก้วที่ยืนต้นตาย เมื่อถูกตัดคอเรียบร้อยแล้ว

สวามิฉันได้โอนอ่อนผ่อนตาม คำพูดและอาการของข้าพเจ้าทำให้นางสงสารอย่างจับจิต ประดุจจสรพิชฌุเหลือมร้ายถูกมัดรัดกายด้วยใยกล้วยตานีก็พลันนอนสงบนิ่ง จดอ่อนของมวณาริอยู่ตรงที่ถูกแว่วอนด้วยคำหวาน วันเวลาที่จะคบกันอย่างนี้ เหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ความพลัดพรากจะมาถึงในไม่ช้า จึงตามใจข้าพเจ้าเสมือนเพชฌฆาต ตามใจนักโทษประหารในวันสุดท้าย

ดังนั้น นางจึงเอียงศีรษะลงวางบนไหล่เบื้องซ้ายของข้าพเจ้าอย่างนุ่มนวล เหมือนพระพายกระพือพัดเมฆมากระทบไหล่เขาก็ปานกัน รสสัมผัสที่นุ่มนวลเฝ้าชวนให้เกิดความวาบหวามในดวงจิต แสดงฤทธิ์ออกมาเป็นการเคล้าเคลียอย่างถนอม ท่านอย่าเพิ่งนึกโทษวิมลมานเลยว่าเป็นเหมือนหญิงใจง่าย ถ้าท่านเคยมีความรัก ท่านจะเห็นใจผู้ที่ตกอยู่ในห้วงรักว่ากระวนกระวายสักปานใด

‘องค์ชาย’ นางพูด ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนได้ยินเสียงสะท้อนจากภูเขา ‘หม่อมฉันไม่มีหัวใจจะรักใคร่ได้อีกแล้ว นอกจากองค์ชายเพียงผู้เดียว ผู้เดียวเท่านั้น’

‘น้องหญิง’ ข้าพเจ้าพูด ‘ขอให้ข้าพเจ้าเรียกท่านว่าน้องหญิงเถิด เป็นคำที่ไพเราะ นุ่มนวล ข้าพเจ้าขอสัญญาอีกครั้งว่า ข้าพเจ้าขอมอบดวงใจนี้ให้น้องหญิงเพียงผู้เดียว ความรักของข้าพเจ้าที่มีต่อน้องหญิงนั้นมากล้นเกินที่จะสรรหาคำใดมาพูดให้เหมือนความรู้สึกของดวงใจได้ ขอให้น้องหญิงรับทราบไว้ว่า ความรักทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามีต่อสิ่งใดๆ ในโลกนี้ เมื่อนำมารวมกันแล้วยังไม่เท่าความรักที่ข้าพเจ้ามีต่อน้องหญิง ถ้าข้าพเจ้าจำต้องแต่งงานกับหญิงอื่นก็เป็นเพราะความรู้สึกผิดอภัย อยู่ในโอวาทของสมเด็จพระราชบิดาผู้มีพระคุณล้นเกล้า แต่ความรักข้าพเจ้าได้มอบให้น้องหญิงหมดแล้ว การแต่งงานจึงเป็นเพียงหน้าที่ ส่วนความปรารถนาแห่งดวงใจนั้นเป็นเรื่องที่ใครบังคับกันไม่ได้’

‘ขอขอบพระคุณองค์ชาย ที่กรุณาประทานเกียรติให้หม่อมฉันมากถึงปานนี้ ชาตินี้หม่อมฉันอาภัพอัปโชค สิ่งที่หม่อมฉันต้องการมักไม่ค่อยได้ แต่สิ่งที่พยายามหลีกเลี่ยงนั้น มักจะมีมาหาอยู่เสมอ เพียงได้สดับพระดำรัสขององค์ชายเท่านั้น หม่อมฉันก็ชื่นใจแล้ว อย่างน้อยเกิดมาชาติหนึ่งก็มีคนที่รักหม่อมฉันจริงๆ และผู้นั้นเป็นผู้สูงศักดิ์ ต่อไปภายหน้าจะเป็นจอมคนในแผ่นดิน สำหรับความรักของหม่อมฉันที่มีต่อองค์ชายนั้นได้ขึ้นถึงที่สุดจะไม่ขึ้นและไม่ลดอีก คงจะรักเขาอยู่ในระดับนี้ ความสุขของหม่อมฉันอยู่ที่ได้รักองค์ชาย และทราบว่าองค์ชายรักหม่อมฉันเหมือนกัน’ นางพูดเท่านั้นแล้วก็หันหน้าไป

‘ความสุขของข้าพเจ้าก็อยู่ที่ไดรัkn้องหญิง และทราบว่าน้องหญิงก็รักข้าพเจ้าตอบ ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไรอีกแล้ว รัชสมบัติในปฐพีมณฑลนี้รวมกันยังไม่มีค่าเท่าน้องหญิง ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาสิ่งใดๆ ที่ไม่มีน้องหญิงรวมอยู่ด้วย’

วิมลมานงเงยหน้าขึ้น แววแห่งปีติฉายออกมาจากใบหน้าและแววตาของนาง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมึนน้ำตาพร่างพรายอยู่ที่เบ้าตาทั้งสอง แต่ไม่ประหลาดเลยใช้ไหมท่านผู้หญิงนั้นดีใจก็ร้องไห้ เสียใจก็ร้องไห้ เหมือนผู้ชายส่วนใหญ่อีกก็ดื่มเมรัย เสียใจก็ดื่มสุรา เลยไม่รู้ว่าเขาดื่มเพราะดีใจหรือเสียใจกันแน่ ทำงานเหนื่อยมากก็ดื่มสุรา อ้างว่าเพื่อบำบัดความระโหยให้สร่างซา เมื่อว่างมากเกินไปก็ดื่มสุรา โดยอ้างว่าไม่ทราบจะทำอะไร

ข้าพเจ้าประคองเธอให้ชลบงที่แผ่นอก เหมือนพ่อนกหรือแม่นกกางปีกออกปกป้องลูกน้อยซึ่งลั่นสะท้านเพราะลมหนาว สาวน้อยธิดาช่างทองผู้มีนามว่าวิมลมานมมีอาการเหมือนคนเริ่มเจ็บไข้ อย่างนี้เองครุณีนัยก่ำดัดผู้ไม่เคยรู้สัมผัสเชิงชู้สาว เริ่มรู้สึก

ร้อนๆ หนาวๆ เมื่อถูกชม

‘ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ เรื่องของข้าพเจ้าถ้าจะเล่าให้ค่อนข้างละเอียด ท่านจะต้องทนฟังถึง ๒ หรือ ๓ คีน เวลานี้ก็จวนจะถึงกึ่งมัชฌิมยามแล้ว ข้าพเจ้าปรารถนาให้ท่านพักผ่อนบ้าง จึงขอเล่าอย่างรวบรัดว่าข้าพเจ้าและวิมลมานต่างสัญญาว่าจะรักกัน แม้จะครองกันแต่เพียงใจก็ตาม

ในที่สุดพิธีมงคลอภิเษกสมรสของข้าพเจ้ากับเจ้าหญิงจุฬารัตน์แห่งสาครนครก็มาถึง พิธีมโหฬารปานว่าจะมีมหรสพทั่วแคว้นปัญจาละ ประชาชนในชนบทมากมายเดินทางมาสู่นครหลวงหัดดีนาปุระเพื่อชมพิธีอภิเษก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชมเจ้าหญิงจุฬารัตน์ ผู้งามกระเดื่องว่างามเลิศปานนางฟ้า ธงทิวปลิวไสว มีไฟหลากสีห้อยย้อยระย้าทุกถนนหนทางประดับประดาอย่างวิจิตรพิริศพราย มีเสียงขโยห์ร้องแสดงความยินดีปริดาอยู่เป็นระยะๆ ความมดงามอำไพพรรณในวันอภิเษกสมรสของข้าพเจ้านั้น สุดท้ายก็นำมาพรรณนาได้ขอให้ข้าพเจ้าเล่าข้ามไปเถิด แต่สิ่งหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเล่าข้ามไม่ได้คือความสงสารและเห็นใจวิมลมาน ในขณะที่คนทั้งหลายกำลังสนุกกันนั้น ใครเล่าจะซึมเศร้าและหยอหยงเปล่าเปลี่ยวเท่าวิมลมาน และข้าพเจ้าเองก็ไม่มีอารมณ์อันบรรเจิดเจิดฉายเยี่ยงคู่สมรสอื่นๆ แม้จะพยายามอำพรางกิริยาให้รำเรงสักเพียงใดก็ไม่สำเร็จ ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ข้าพเจ้ามิได้ถือวิมลมานเป็นเพียงเพื่อนอารมณ์ แต่ข้าพเจ้าถือเธอเป็นเพื่อนใจ เมื่อขาดเธอเสียแล้ว จิตใจของข้าพเจ้าจะเป็นประการใด ขอให้ท่านได้โปรดตรองดูเถิด

เจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นสตรีที่สวยงามสมคำเลื่องลือ นอกจากนี้ยังมีพระอัธยาศัยงามน่ารัก แต่ความรักของข้าพเจ้าได้มอบให้ธิดาช่างทองเกลี้ยงหัวใจเสียแล้ว ประกอบกับความสงสารที่คิดว่าเธอจะระทมเศร้าสักปานใดในเหตุการณ์ครั้งนี้ด้วยแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าเห็นการเอาอกเอาใจของเจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นเรื่องรำคาญ ถ้าเจ้าหญิงจุฬารัตน์สนิทสนมกับข้าพเจ้าอย่างน้อง ข้าพเจ้าจะรักน้องคนนี้เป็นที่สุด รักอย่างน้องนะท่าน

คนเราคบกันได้รักกันได้หลายฐานะ อย่างเพื่อนอย่างพื่ออย่างน้อง ต้องคอยดูสังเกตดูให้ดีว่า เขาหยิบบั้นความสนิทสนมให้เราในฐานะใด ถ้าเขาหยิบบั้นความสนิทสนมให้เราในฐานะเพื่อน แล้วเราไปแสดงท่าทีแบบคนรักเข้า เขาอาจจะรังเกียจขึ้นมาทันที ความเป็นเพื่อนก็พลอยเสียไปด้วย หรือเขารักเรานับถือเราอย่างพื่ออย่างน้องก็ทำนองเดียวกัน แต่ทั้งนี้ข้าพเจ้ามิได้ปฏิเสธเรื่องการแปรสภาพของความรัก หมายความว่าความรักอย่างเพื่อนอย่างญาติในขั้นต้นอาจจะแปรสภาพเป็นความรักอย่างคนรักใน

ขั้นต่อมา เรื่องจะเป็นประการใด กิริยาที่แสดงออกเป็นเครื่องบ่งอย่างชัดเจนอยู่แล้ว ถ้าเขาต้องการจะคบกับเราในขอบเขตจำกัด เราก็อย่าแสดงอะไร อย่าทำอะไรให้เลย ขอบเขตที่ฝ่ายหนึ่งต้องการ เพราะการทำเลยขอบเขตนั้น นอกจากจะก่อความรำคาญให้เขาแล้ว เมื่อหลายครั้งหลายหนเข้า เขาอาจจะเบื่อหน่ายและเกลียดชังเอาก็ได้ จึงกลายเป็นเรื่องไม่ยากพบ ไม่ยากเข้าใกล้ เพราะเกรงจะถูกเอาอกเอาใจนำรำคาญ สุภาจิตมีอยู่ว่า “จงให้เท่าที่เขาต้องการ และจงทำเท่าที่เขาต้องการให้ทำ” เมื่อได้ความพอเหมาะพอดีทุกอย่างก็เรียบร้อย

ข้าพเจ้าอยู่ร่วมด้วยเจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นเวลา ๒ ปี ท่ามกลางความนิยมชมชื่นของสมเด็จพระราชบิดาและพระประยูรญาติ แต่ด้วยความหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวของข้าพเจ้า เราไม่มีโอกาสหรือติดต่อกันเลย คราวนี้ผู้ใหญ่ก็เตือนร้อนอีก แต่ข้าพเจ้าไม่เตือนร้อน

วันหนึ่ง เมื่อตะวันบ่ายคล้อยไปมากแล้ว เราทั้งสอง หมายถึงเจ้าหญิงและข้าพเจ้า ก้าวลงสู่อุทยาน เพื่อพักผ่อนและเดินเล่นเย็นๆ ใจ ในขณะที่เดินมาถึงพุ่มไม้แห่งหนึ่ง ใหญ่เลื้อยออกมา เจ้าหญิงตกพระทัยมากจนสุดจะยับยั้ง เธอวิ่งหนีงูและบังเอิญพระชนม์ไปกระแทกเข้ากับแฉกหินก้อนหนึ่งซึ่งวางไว้เป็นรูปต่างๆ ประดับแฉ่งน้ำในอุทยานเป็นบาดแผลเพียงเล็กน้อย พระโลหิตไหลซึมออกมา ข้าพเจ้าเข้าประคองนางและนำกลับสู่พระราชฐาน

ต่อมาบาดแผลเพียงเล็กน้อยค่อยขยายโตขึ้น แผลลึกลงไป ทีละน้อย แพทย์หลวงพยายามรักษาเท่าไรก็ไม่หาย ความเจ็บปวดรวดร้าวเพิ่มทวีขึ้นทุกวัน ปากแผลเริ่มเขียวและขอบแผลแข็ง ความทุกข์ทรมานแห่งเจ้าหญิงจุฬารัตน์ ทำให้ข้าพเจ้าปวดร้าวใจไปด้วย วิมลมานทรابخาวนี้วิตกกังวลยิ่งนัก เธอขออนุญาตเข้าเยี่ยมเจ้าหญิงด้วยความห่วงใย ดุชิตาน น้ำใจแห่งวิมลมานซึ่งข้าพเจ้ามอบความรักให้ เธอไม่ผูกพยาบาทแม้ในสตรีซึ่งมาแย่งคนรักของตน ในที่สุดเจ้าหญิงจุฬารัตน์ก็สิ้นพระชนม์ด้วยโรคนี้

การสิ้นพระชนม์ของเจ้าหญิงจุฬารัตน์ ก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ข้าพเจ้าอย่างมาก แม้ข้าพเจ้าจะมีได้รักพระนางอย่างที่รักวิมลมาน แต่ความสงสารในดวงจิตก็มีมากอยู่ท่านเอย แม้แต่สุนัขที่มันจงรักภักดีต่อเรา เราก็ยังอดสงสารมันมิได้ แล้วมนุษย์ที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ เมื่อมาจงรักภักดีเราจะไม่มีน้ำใจนึกถึงเขาบ้างเทียวหรือ ตลอดเวลาที่นางมีกำลังกายอ่อนลงๆ นั้น แววพระเนตรฉายแต่ความรักที่ออกมาอย่างชัดเจน ข้าพเจ้าอยู่เฝ้าใกล้พระนางตลอดเวลา คอยปลอบพระทัย แต่พระนางก็ดูเหมือน

จะทรงทราบดีว่าความรักที่ข้าพเจ้ามีต่อพระนางนั้นน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับความรักและ
รักดีที่พระนางมีต่อข้าพเจ้า พระนางพรำรำพันถึงแต่ชื่อของข้าพเจ้าเสมือนเป็นเทพเจ้า
ประจำองค์ อนิจจาจุฬารัตน์ ถ้าเธอมาก่อนวิมลมาน เธอจะได้รับความรักจากข้าพเจ้า
มิใช่น้อย แต่เธอเข้ามาเมื่อหัวใจของข้าพเจ้าไม่ว่างเสียแล้ว

เวลาล่วงไป ๖ เดือน ข้าพเจ้ากราบทูลสมเด็จพระราชบิดา เพื่อขอพระบรมราชานุมัติ
ทำการอภิเษกสมรสกับวิมลมาน พระองค์ทรงอนุญาตแม้จะไม่สู้จะเต็มพระทัยนัก
ก็ตาม ตลอดระยะเวลา ๒ ปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าและวิมลมานมิได้พบกันเลย แต่ความรัก
ของเรายังคงแนบสนิทดังเดิม เมื่อเจ้าหญิงจุฬารัตน์สิ้นพระชนม์แล้ว ข้าพเจ้าและ
วิมลมานจึงได้พบกัน ความสดชื่นกลับมาสู่ดวงใจของเราทั้งสองอีกครั้งหนึ่ง เราได้
ดีใจในการจากไปของเจ้าหญิงจุฬารัตน์ แต่เราก็พอใจที่ได้มีโอกาสมาคบกันอย่างที่เคยมา
ระยะเวลา ๒ ปีเศษ ทำให้วิมลมานเป็นผู้ใหญ่ขึ้น และเคร่งขรึมลงมาก ไม่ร่าเริง
เหมือนก่อน แต่ยังคงอ่อนหวานนุ่มนวลอย่างเดิม

เมื่อวิมลมานเข้าอยู่ในพระราชวังแล้วโดยพระบรมราชานุมัติของสมเด็จพระราชบิดา
สถาปนาให้เธอเป็นเจ้าหญิงวิมลมาน รู้สึกเธอมีความสุขขึ้นและสดใสยิ่งขึ้น แต่เรื่องหนึ่ง
ซึ่งทำความลำบากใจแก่ข้าพเจ้าอยู่เสมอ คือการประชิดประชันกระแทกกระแทกเสียดสี
จากพระญาติบางพระองค์ ซึ่งยังคงฝังพระทัยแน่นอยู่กับเรื่องเชื้อสายสกุลวงศ์

เนื่องจากวิมลมานมาอยู่ในพระราชวังเสียนาน เสวยแต่ของซึ่งคุ้นแต่กับลิ้นของ
ชาววัง บางครั้งจึงอยากเสวยอาหารซึ่งปรุงอย่างธรรมดาเหมือนอย่างที่เคยเสวยเมื่อ
อยู่บ้านช่างทองบ้าง ก็สั่งคนห้องเครื่องให้ปรุงอย่างที่เราปรารถนา พร้อมทั้งบอกวิธีไป
ให้เสร็จ เมื่อต่อหน้าเขาก็รับคำและเคารพบนอบดี แต่พอลับหลังจึงแอบเอาไปชุบชิบ
นิเทศกันว่าเป็นชาติไพร่ ปรุงอาหารให้กินดี ก็ไม่ยอมกิน อยากกินของเหลว คนชาติไพร่
จะยกขึ้นมาอย่างไรก็ไม่วายดินร่นลงไปหาที่ต่ำอีก พุดไปดำ่ว่าเสียดสีไป พร้อมด้วย
ออกนามเจ้าหญิงอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า

บังเอิญวันหนึ่ง ขณะที่คนห้องเครื่องกำลังพูดกันอยู่นั้น ข้าพเจ้าและวิมลมานมี
กิจธุระบางอย่างที่จะต้องเดินผ่านทางห้องเครื่องไป ได้ยินเสียงนั้นอย่างชัดเจน ข้าพเจ้า
ถึงกับตกตะลึงไม่นึกว่าจะได้ยินคำพูดอย่างนี้จากคนห้องเครื่อง วิมลมานม้มริมฝีปาก
แน่น เหมือนจะข่มความรู้สึกเร้าร้อนให้จมหายลงไป ข้าพเจ้าเรียกคนห้องเครื่องออก
มาพบ และสั่งให้ทำอาหารอย่างที่เราวิมลมานสั่ง ให้ข้าพเจ้าเป็นเวลา ๗ วัน และทุกๆ มื้อ
ด้วย

วิมลมานเดินต่อไปไม่ไหว จึงกลับเข้าห้องด้วยดวงใจที่เต็มไปด้วยโทมนัส เธอ พุบลงที่หมอนและร้องไห้ เพื่อนที่ปลอบใจผู้หญิงได้เสมอ เมื่อประสบทุกข์โทมนัสอย่าง รุนแรงคือน้ำตา ข้าพเจ้าปลอบเธอ ขอร้องเธอไม่ให้ถือคำพูดพล่อยๆ ของหญิงพวกนั้น

‘หม่อมฉันอยากกลับไปอยู่บ้าน จะอย่างไร มันก็เคยให้ความสุขแก่หม่อมฉัน มาตั้งแต่น้อยค้มใหญ่ ถ้าหม่อมฉันรักพระองค์น้อยกว่านี้ หม่อมฉันคงไม่ต้องทนทุกข์ ทรมานอยู่อย่างนี้ สิ่งเดียวที่คอยปลอบใจหม่อมฉันให้มีความสุขอยู่บ้าง คือความรัก ความถนอมของพระองค์ ความรักมันให้ความทรมานทั้งสมหวังและผิดหวัง เมื่อความรัก สมหวังแล้ว เรื่องก็น่าจะจบ แต่เรื่องของโลกช่างมากเกินไปจริงๆ’ นางพูดด้วยเสียงละเอีย

‘อดทนหน่อย ที่รัก’ ข้าพเจ้าพูดปลอบโยน ‘โอกาสแห่งความสุขอย่างแท้จริง ของเราทั้ง ๒ คน คงมีสักวันหนึ่งเป็นแน่แท้ ความรักมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวของมัน เรายึดมั่นในความรักและรักษาความสุจริตไว้ แล้วมันจะค่อยๆ ทำลายอุปสรรคสิ่งกีดขวาง ไปได้เอง’

อีก ๒ ปีที่ข้าพเจ้าอภิเษกสมรสกับวิมลมาน แต่ไม่ปรากฏร่องรอยว่าจะมีโอรสหรือ ธิดาเลย คราวนี้ข้าพเจ้าเดือดร้อนกังวลมาก วิมลมานก็เดือดร้อนไม่น้อยกว่าข้าพเจ้า สมเด็จพระราชบิดาก็เร่งเร้าอยู่เสมอ ว่าถ้าวิมลมานไม่สามารถมีโอรสได้ ก็จงหาสตรีอื่น มาให้ข้าพเจ้าเพื่อมีโอรสสืบสันตติวงศ์ แต่พอเข้าปีที่ ๓ วิมลมานก็ตั้งครรภ์ นำปิติ ปราโมชมาให้ข้าพเจ้าอย่างใหญ่หลวง พวกเราส่วนใหญ่ยังเชื่อกันอยู่ว่า ผู้ไม่มีบุตร เมื่อตายแล้วจะต้องตกนรกขุมปุตตะ ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญพรต ในเรื่องนี้ท่านหรือศาสดา ของท่านมีความคิดอย่างไร?”

“ดูก่อนราชกุมาร” พระอานนท์กล่าวตอบ “บุคคลบางพวกเดือดร้อนเพราะว่าไม่มี บุตร บางพวกเดือดร้อนเพราะมีบุตรมากเกินไป บางพวกถือว่าผู้มีบุตรย่อมได้รับความ บันเทิงใจเพราะบุตร ผู้มีโคย่อมได้รับความบันเทิงเพราะโค บุคคลจะบันเทิงได้ ก็เพราะมีสิ่งยึดถือ เมื่อไม่มีสิ่งยึดถือ ความบันเทิงใจก็ไม่มี แต่พระศาสดาของ ข้าพเจ้าตรัสว่า

‘ผู้มีบุตรย่อมเศร้าโศกเพราะบุตร

ผู้มีโคย่อมเศร้าโศกเพราะโค

บุคคลย่อมเศร้าโศกเพราะมีสิ่งยึดมั่นถือมั่น

เมื่อปล่อยวางได้แล้วไม่ยึดมั่นถือมั่น ความทุกข์ก็ไม่มี ความโศกก็สิ้นสูญ’”

พระอานนท์กล่าวจบ พระราชกุมารจตุรงคพลมีพระพักตร์ตรองอยู่ครู่หนึ่ง แล้วเล่าต่อไปว่า

“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ เมื่อวิมลมานมีครรภ์ได้ ๗ เดือน เธอสุบินนิมิตประหลาด คือสุบินว่าเธอได้เสวยแผ่นดินในแคว้นปัญจาละและแคว้นใกล้เคียงหมดสิ้น ถึงกระนั้นก็ยังไม่วางใจ ยังอยากเสวยอีก โหราจารย์ทำนายว่าพระนางจะมีโอรสเป็นชาย และโอรสนั้นประสูติมาเพื่อจะเผาผลาญแผ่นดินให้วอดวาย แต่มีวิธีแก้อยู่อย่างหนึ่ง คือให้พระนางไปประสูติในป่าใกล้แม่น้ำ คือป่านั้นจะต้องอยู่ริมแม่น้ำด้วย

สมเด็จพระราชบิดาทรงทราบข่าวนี้ด้วยความหนักพระทัย แต่ทรงให้ปฏิบัติตามที่โหราจารย์ทำนาย ประการหนึ่งอยู่ที่พระองค์ไม่สู้จะโปรดวิมลมานเป็นทุนอยู่แล้ว คราวนี้ข่าวก็แพร่สะพัดไปว่าวิมลมานเป็นกาสีบ้านกาสีเมือง จะมีโอรสมาเผาผลาญแผ่นดิน ทั้งนี้เทวดาประจำเศวตฉัตรคงจะลงโทษเพราะวิมลมานไม่มีเลือดกษัตริย์ เป็นหญิงธรรมดา เมื่อวิมลมานจำต้องออกจากพระนครไปอยู่ป่า ข้าพเจ้าก็ต้องไปด้วย ข้าพเจ้าออกมาสำรวจสถานที่ และพอใจที่ซึ่งท่านและข้าพเจ้ากำลังอาศัยอยู่เวลานี้มหาดเล็กของข้าพเจ้าผู้จงรักภักดีได้ช่วยกันปลูกสร้างกระท่อมและแผ้วถางทางพอสบาย วิมลมานรู้สึกมีความสุขมากขึ้นเมื่อมาอยู่ในป่าเสียได้

เมื่อวิมลมานประสูติพระโอรสแล้ว เรื่องจึงแจ่มแจ้งขึ้นว่าเรื่องที่โหรทำนายว่าลูกของข้าพเจ้าจะเกิดมาเพื่อเผาผลาญแผ่นดินนั้น เป็นเรื่องการยุยงของผู้ซึ่งเกลียดชังวิมลมานอย่างที่สุด และให้สินบนโหราจารย์อย่างมาก สมเด็จพระราชบิดารับสั่งว่าเมื่อประสูติแล้วให้เสด็จกลับพระนคร แต่ทั้งข้าพเจ้าและวิมลมานตกลงใจจะไม่กลับเสียแล้ว เราพอใจด้วยความสุขอย่างสงบในป่านี้ ข้าพเจ้าเคยพบฤๅษีผู้สำเร็จวิชาชั้นสูงสามารถดูอนาคตได้เหมือนมองเห็นภาพในกระจกใส และเล่าเรื่องสุบินนิมิตของวิมลมานให้ท่านทราบ ท่านพูดว่าความจริงจะกลับตรงกันข้ามกับที่โหรทำนาย คือลูกชายของข้าพเจ้าจะเป็นใหญ่เป็นโตในกาลภายหน้า จะนำความรุ่งเรืองมาสู่แคว้นปัญจาละและแคว้นใกล้เคียง โดยวิธีซึ่งไม่เคยมีกษัตริย์องค์ใดเคยทำมาก่อนเลย”

“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ” พระราชกุมารตรัส “ข้าพเจ้าเบื่อพระนครหลวง เบื่อความวุ่นวายสับสนของสังคม ความแก่งแย่งแข่งขันและใส่ร้ายป้ายสีในสังคม ซึ่งมุ่งมันแต่จะแสวงหาประโยชน์ของตน โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของใครอื่นเลย ข้าพเจ้าถือเป็นโชคของชีวิตอย่างใหญ่หลวงที่ได้อาศัยอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพเจ้ามีความสุข เพราะไม่ต้องเป็นทาสของใคร เป็นอิสระอย่างแท้จริง มีอีกหลายแง่หลายมุมที่ข้าพเจ้า

ปรารถนาจะเล่าสู่ท่านฟัง แต่เวลาก็กว้างเลยมาแล้ว ข้าพเจ้าใครจะฟังโอวาทจากท่าน ผู้ทรงศีลพอเป็นมงคลแก่โสตและเป็นอาภรณ์ประดับใจ” พระราชกุมารตรัสดังนี้แล้ว ประทับเฉยอยู่

ปลายมัชฌิมยามแล้ว แสงจันทร์สลัวส่องเข้ามาทางหน้าต่าง มองออกไปภายนอก เห็นเงาไม้ซึ่งอยู่ไกลตะคุ่มๆ เสียงไก่ป่าขันเจื้อยแจ้ววิเวกวังเวง เสียงน้ำค้างตกถูกใบไม้ เมื่อพระพายพัดผ่านเป็นครั้งคราวดังเปาะๆ พระพุทธรูปบูชาผู้ประเสริฐกระซิบอุตราสงค์ ให้แนบกายแล้วกล่าวว่า

“ราชกุมาร พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า ‘**ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ**’ ความสุขชนิดนี้สามารถหาได้ในตัวเราเอง ตราบใดที่มนุษย์ยังวิ่งวุ่นแสวงหาความสุขจากที่อื่น เขาจะไม่พบความสุขที่แท้จริงเลย มนุษย์ได้สรรค์สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นเพื่อล่อให้ตัวเองวิ่งตาม แต่ก็ตามไม่เคยทัน การแสวงหาความสุขโดยปล่อยใจให้ไหลเลื่อนไปตามอารมณ์ที่ปรารถนานั้น เป็นการลงทุนที่มีผลไม่คุ้มเหนื่อย เหมือนบุคคล ลงทุนวิดน้ำในบึงใหญ่เพื่อต้องการปลาเล็กๆ เพียงตัวเดียว มนุษย์ส่วนใหญ่มัววุ่นวายอยู่กับเรื่องกาม เรื่องกิน และเรื่องเกียรติ จนลืมนึกถึงสิ่งหนึ่งซึ่งสามารถให้ความสุขแก่คนได้ทุกเวลา สิ่งนั้นคือดวงจิตที่ผ่องแผ้ว เรื่องกามเป็นเรื่องที่ต้องดิ้นรน เรื่องกินเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหา และเรื่องเกียรติเป็นเรื่องที่ต้องแบกไว้ เมื่อมีเกียรติมากขึ้น ภาระที่จะต้องแบกเกียรติเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งของมนุษย์ผู้หลงว่าตนเจริญแล้ว ในหมู่ชนที่เพ่งมองแต่ความเจริญทางด้านวัตถุนั้น จิตใจของเขาเร่าร้อนอยู่ตลอดเวลาไม่เคยประสบความสงบเย็นเลย เขายินดีที่จะมอบตัวให้จมอยู่ในคาวของโลกอย่างหลับหูหลับตา เขาพากันบ่นว่าหนักและเหน็ดเหนื่อย พร้อมๆ กันนั้นเขาได้แบกก้อนหินวิ่งไปบนถนนแห่งชีวิตอย่างไม่รู้จักวาง ราชกุมารเอ๋ย คนในโลกส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความมกัฏฐกและหลอกลวง หากความจริงไม่ค่อยได้ แม้แต่ในการนับถือศาสนา

ด้วยอาการดังกล่าวนี้ โลกจึงเป็นเสมือนระงมอยู่ด้วยพิษไข้อันเรื้อรังตลอดเวลา ภายในอาคารที่มึนหมึมา ประดู่ปราสาทแห่งกษัตริย์ มีลมพัดเย็นสบาย แต่สถานที่เหล่านั้น มักบรรจุเต็มไปด้วยคนซึ่งมีจิตใจเร่าร้อนเป็นไฟอยู่เป็นอันมาก ภาวะอย่างนั้นจะมีความสุขสู่ผู้มีใจสงบอยู่โคนไม้ได้อย่างไรราชกุมาร การแสวงหาทางออกอย่างท่านนี้ เป็นเรื่องประเสริฐแท้ การแย่งกันเป็นใหญ่เป็นโตนั้น ในที่สุดทุกคนก็รู้เองว่าเหมือนแย่งกันเข้าไปกอดกองไฟมีแต่ความร้อนร้อนกระวนกระวาย เสนาบดีตีมน้ำด้วยภาชนะทองคำ กับคนจนๆ ดื่มน้ำด้วยภาชนะที่ทำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อมีความสุขพอใจย่อม

มีความสุขเท่ากัน ความจริงมันอยู่ที่คุณภาพของน้ำ ไม่ใช่คุณภาพของภาชนะ นี่เป็นข้อยืนยันว่า ความสุขมันอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญ อย่างท่านอยู่ที่นี้มีความสุขพอใจ แม้กระท่อมจะมุงด้วยใบไม้ ท่านก็มีความสุขกว่าอยู่ในพระราชฐานอันโอ่อ่า แฉ่นอนที่เดียวคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นมิใช่คนใหญ่คนโต แต่เป็นคนที่รู้สึกว่าการมีชีวิตของตนมีความสุขสงบเยือกเย็น ปราศจากความเร่งร้อนกระวนกระวาย ราชกุมารท่านลองเลือกดูเถิดจะเอาอย่างไร คือคนพวกหนึ่งต่ำต้อยกว่าแต่มีความสุขมากกว่า อีกพวกหนึ่งยิ่งใหญ่กว่าแต่มีความสุขน้อยกว่า”

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องเลือกเอาประการแรก คือต่ำต้อยกว่าแต่มีความสุขมากกว่า”

“ราชกุมาร ลากและยศนั้นเป็นเหยื่อของโลกที่น้อยคนนักจะสลະและวางได้ หรือได้ แล้วจะไม่เมา จึงมีเรื่องแย่งลากแย่งยศกันอยู่เสมอ เหมือนปลาที่แย่งเหยื่อกันกิน ไก่ที่แย่งไล่เดือกัน แล้วจิกตีกันทำลายกันจนพินาศกันไปทั้ง ๒ ฝ่าย นำสังเวชสลดจิตยิ่งนัก ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ลดความโลภลง มีการเผื่อแผ่เจือจาน โอบอ้อมอารี ถ้าเขาลดโทสะลง มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน และลดโมหะลง ไม่หลงงมงาย ใช้เหตุผล ในการตัดสินใจปัญหาและดำเนินชีวิต โลกนี้จะน่าอยู่ยิ่งนัก แต่ช่างเขาเถิด หน้าที่โดยตรง และเร่งด่วนของเราคือ ลดความโลภ ความโกรธ และความหลงของเราเองให้น้อยลง แล้วจะประสบความสุขความเอื้ออานันต์ขึ้นมาก เหมือนคนลดไข้ได้มากเท่าใด ความสบาย กายก็มีมากขึ้นเท่านั้น”

ขณะนั้นสตรีผู้หนึ่งเดินมาหน้ากระท่อม เธอจึงมือเด็กน้อยคนหนึ่งมาด้วยเข้ามา
ใกล้และนมัสการพระพทธอนชา พระราชาจึงถามตรงคพลจึงแนะนำขึ้นว่า

“ท่านผู้บำเพ็ญตบะ นี่คือวิมลามาณรยาของข้าพเจ้า และนี่คือบุตรน้อยของข้าพเจ้า” ทั้งสองนมัสการพระอานนทีกครั้งหนึ่ง เจ้าชายจึงตรัสถามต่อไปว่า “ท่านผู้เจริญ นามและประวัติความเป็นมาแห่งข้าพเจ้า ท่านก็ได้ทราบตลอดแล้ว ทำไมข้าพเจ้าจะได้ทราบนามของท่านบ้าง สำหรับเรื่องราวของท่าน ถ้าท่านยังไม่รีบจาริกไปที่อื่น ข้าพเจ้าคงได้ฟังในวันพรุ่งนี้”

“ราชกุมาร อาตมาภาพมีนามว่า ‘พระอานนท์’ อนุชาแห่งพระมหาสมณโคตม ศากยมนี้ออกบวชจากศากยตระกูล”

พระราชกุมารและวิมลมานแสดงอาการตื่นเต้นยินดีเป็นอย่างยิ่ง ก้มลงกราบ
อีกครั้งหนึ่งแล้วตรัสว่า “ท่านผู้ประเสริฐ เป็นลาภและเป็นมงคลอันสูงยิ่งสำหรับข้าพเจ้า



ที่มิ่งคลบาทของท่านผู้ประเสริฐเหยียบย่างลง ณ บริเวณกระท่อมนี้ ข้าพเจ้ารู้จักนาม และเกียรติคุณของท่านดีอยู่แล้ว แต่ยังไม่เคยเห็นองค์จริงเท่านั้น ตั้งแต่บัดนี้จวบจนสิ้นลมปราณ ข้าพเจ้าทั้งสองขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นที่ระลึก เป็นผู้นำทางในการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้า หลักคำสอนในศาสนานี้ช่างเพียบพร้อมไปด้วยเหตุผลและตรงไปตรงมาดีเหลือเกิน”

พระพุทธอนุชาอนุโมทนาต่อเจ้าชายและครอบครัว พร้อมด้วยอวยพรให้มีความสุข ความสงบ และเมื่อเขาลากลับไปยังกระท่อมอีกหลังหนึ่งแล้ว ท่านก็ชักอูตตราสงค์ขึ้นคลุมกาย หันศีรษะไปทางทิศอุดร นอนด้วยสรีระไสยาการตะແຂງຂວາ ซ้อนเท้าให้เหลื่อมกัน มีสติสัมปชัญญะ ก้าวลงสู่นิทราธรรมอันสงบสงัด ลมพัดมาเบาๆ แสงจันทร์สลัวยังคง สาดส่องเข้ามา มองรูปกายของพระพุทธอนุชาประดุจก้อนทองอำไพพรรณ

ตลอดเวลา ๔๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐเที่ยวจาริกไป ไปรยปรายธรรมรัตนะ เพื่อประโยชน์สุขแก่มวลชนชาวชมพูทวีปแทนองค์พระบรมศาสดา เกียรติคุณของท่านก็ก้องระบือไปทั่ว พร้อมๆ กันนั้นแสงสว่างแห่งพระธรรมก็ส่องฉาย เข้าไปทำลายความมืดในดวงใจของประชาชนหรือประหนึ่งฝนไปรยปรายลงมาชำระล้าง สิ่งโสโครกในดวงจิต คือกิเลสอาสวะน้อยใหญ่ บุคคลผู้ต้องการได้รับแล้วซึ่งความสะอาด สว่าง และสงบ ได้ลิ้มรสแห่งความสุขซึ่งเกิดจากธรรม เป็นความสุขซึ่งเลิศกว่าสุขใดๆ ❀



ผลงานหนังสือ ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๕๖๖



อาจารย์วศิน อินทสระ ได้เขียนหนังสือไว้หลายแบบหลายรส เช่น นวนิยายอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บทความทางวิชาการ หนังสือตำราเรียน หนังสือสำหรับประชาชนทั่วไป ย่อความและขยายความพระไตรปิฎก ฯลฯ ประมาณ ๑๓๐ เรื่อง (ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๕๒) โดยเฉพาะเรื่อง *พระอานนท์ พุทธอนุชา* นั้น นอกจากจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in 20th Century) ได้นำเรื่อง *พระอานนท์พุทธอนุชา* ไปสดุดีไว้ในหนังสือดังกล่าวนั้นเป็นทำนองว่าได้ชี้ทางออกให้แก่สังคมไทยที่สับสนวุ่นวายอยู่ด้วยปัญหานานัปการ

รายชื่อผลงานหนังสือของอาจารย์วศิน อินทสระ ที่เคยตีพิมพ์แล้ว

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๑	๑๐๘ คำถามกับอาจารย์วศิน อินทสระ	๒๕๕๐	ธรรมดา
๒	กรรมฐานหรือภาวนา	๒๕๒๔	มมร. / บรรณกิจ
		๒๕๖๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๓	การช่วยเหลือตนเอง ชัยชนะ ๘ ประการ และ สายธารแห่งศรัทธา (อยู่ในเล่ม ธรรมและชีวิต)	๒๕๒๗	มมร.
๔	การช่วยเหลือตนเองและทั้งตนเอง (อยู่ในเล่ม ธรรมและชีวิต)	๒๕๑๕	(ไม่มีข้อมูล)
๕	การทำบุญให้ทาน	๒๕๔๔/ ๒๕๔๖/ ๒๕๔๘	เรือนธรรม/ สร้างสรรค์บุคส์
		๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
		๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๖	การปริณิพพานของพระพุทธเจ้า	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๗	การเผยแผ่ศาสนา	๒๕๓๖	สภาการศึกษา มมร.
๘	การพัฒนาชีวิตเพื่อความสุขในปัจจุบัน	๒๕๔๗	โอเดียนสโตร์
๙	การฟังตน	๒๕๔๔	เรือนธรรม/ สร้างสรรค์บุคส์
		๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐	การศึกษาและการปฏิบัติธรรม	๒๕๓๔	สติ
๑๑	การสร้างคุณภาพชีวิต	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๑๒	การสร้างคุณภาพชีวิต และการงานที่ดี (ปกอ่อน)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๑๓	คติชีวิต	๒๕๖๔	ชญาณี บุรพรัตน์
๑๔	คติชีวิต	๒๕๔๖	เรือนธรรม
๑๕	คติชีวิต (ปกแข็ง)	๒๕๔๖	ธรรมดา
๑๖	คติชีวิต ฉบับรวมเล่ม	๒๕๔๖	ธรรมดา
๑๗	คติชีวิต เล่ม ๑	๒๕๓๕	(ไม่มีข้อมูล)
๑๘	คติชีวิต เล่ม ๒	๒๕๔๑	(ไม่มีข้อมูล)
๑๙	คติชีวิต ๑, ๒, ๓, ๔ (ปกอ่อน)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๒๐	ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม	๒๕๓๔	ปัญญา
		๒๕๕๒	ธรรมดา
		๒๕๕๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๒๑	ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต	๒๕๓๓	บรรณาคาร/ปัญญา
		๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๒๒	ความเข้าใจหลักศาสนาและการพัฒนาชีวิตด้วยคุณธรรม	๒๕๓๗	บรรณาคาร
๒๓	ความคิดทางพระพุทธศาสนา และพระธรรมะชีวิต ๑	๒๕๓๖	บรรณาคาร
๒๔	ความคิดทางพระพุทธศาสนา และพระธรรมะชีวิต ๒	๒๕๔๓	บรรณาคาร

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๒๕	ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นอย่างไร	๒๕๓๔	ปัญญา
๒๖	ความดีและอานุภาพของความดี (ปกอ่อน)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๒๗	ความดีและอานุภาพของความดี	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๒๘	ความทุกข์และการดับทุกข์	๒๕๔๔	เรือนธรรม/ สร้างสรรค์บุ๊คส์
๒๙	ความสุข (ปัญหาที่น่าสนใจจากอังกฤษ)	๒๕๔๗	โอเดียนส์ไตร์
๓๐	ความสุขของชีวิต	๒๕๒๐/ ๒๕๓๓	บรรณาคาร
๓๑	ความสุขจากการไม่เห็นแก่ตัว	๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๓๒	ความสุขที่หาได้ง่าย	๒๕๕๖	เรือนธรรม
๓๓	ความหลัง	๒๕๒๘	บันดาสส้าน/ ธรรมสภา
		๒๕๕๙	ชมรมกัลยาณธรรม
๓๔	คุณของพระรัตนตรัยและการเข้าถึง	๒๕๔๒	บรรณกิจ
		๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๓๕	คุณของพระสรีปุตระและจิตตคหบดี	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๓๖	คุณความดีดอกไซริ้	๒๕๑๑	บรรณาคาร
๓๗	คุณสมบัติของผู้มีโชคกลาง ๗ ประการ	๒๕๔๕	เรือนธรรม
๓๘	คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบพ	๒๕๔๖	เรือนธรรม
		๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๓๙	คุณสมบัติพื้นฐานของชาวพุทธ	๒๕๕๓	(ไม่มีข้อมูล)
		๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๔๐	จริยศาสตร์	๒๕๑๘	บรรณาคาร/บรรณกิจ
๔๑	จริยบาล เล่ม ๑	๒๕๑๗	บรรณาคาร/ บ้านโกสินทร์
๔๒	จริยบาล เล่ม ๒	๒๕๑๗	บรรณาคาร
๔๓	จอมจักรพรรดิอโศก เล่ม ๑	๒๕๑๑	บรรณาคาร
๔๔	จอมจักรพรรดิอโศก เล่ม ๒	๒๕๑๑	สร้างสรรค์บุ๊คส์
๔๕	จอมจักรพรรดิอโศก (ขนาด A4)	๒๕๖๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๔๖	จากปานิสตราด้วยรักและห่วงใย	๒๕๓๒	ปัญญา/ธรรมดา
๔๗	จากวราถึงนภาพร	๒๕๑๓	บรรณาคาร/ บ้านโกสินทร์
๔๘	ชัยชนะ ๘ ประการ	๒๕๔๖	เรือนธรรม/ โอเดียนส์ไตร์
		๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๔๙	ชาวพุทธกับวิกฤตศรัทธา	๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
		๒๕๓๗	ปัญญา
๕๐	ชีวิต การงาน และการสร้างความสุข	๒๕๕๑	ธรรมดา
๕๑	ชีวิตกับครอบครัว	๒๕๔๗	โอเดียนส์ไตร์
๕๒	ชีวิตกับความรัก	๒๕๕๕	เรือนธรรม/ สร้างสรรค์บุ๊คส์
		๒๕๖๒	ชมรมกัลยาณธรรม
๕๓	ชีวิตจากะ	๒๕๖๒	ชมรมกัลยาณธรรม
๕๔	ชีวิตนี้มีอะไร	๒๕๐๘	บรรณาคาร/ สร้างสรรค์บุ๊คส์

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๕๕	ชีวิตและความตาย (ปกอ่อน)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๕๖	ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา (Buddhist Logic)	พ.ศ. ๒๕๓๗	มมร./ธรรมดา
๕๗	ไตรลักษณ์และปฏิจาสุมุบาท	-	ธรรมดา
๕๘	ทรรคเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา	(ไม่มีข้อมูล)	ชมรมกัลยาณธรรม
๕๙	ทรรคเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา (อธิบายกาลามสูตร)	๒๕๕๓	ชมรมสะพานบุญ
๖๐	ทางชีวิต (ปกแข็ง)	๒๕๔๙	ธรรมดา
๖๑	ทางชีวิต ๑, ๒, ๓, ๔ (ปกอ่อน)	๒๕๔๙	ธรรมดา
๖๒	ทางดำเนินของมุนี (โมโนยปฏิบัติปา)	๒๕๕๖	เรือนธรรม
		๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๖๓	ทางแห่งความดี เล่ม ๑	๒๕๑๕/ ๒๕๕๖	บรรณาคาร/ธรรมดา
๖๔	ทางแห่งความดี เล่ม ๒	๒๕๑๖/ ๒๕๕๗	บรรณาคาร/ธรรมดา
๖๕	ทางแห่งความดี เล่ม ๓	๒๕๑๖/ ๒๕๕๘	บรรณาคาร/ธรรมดา
๖๖	ทางแห่งความดี เล่ม ๔	๒๕๕๐	ธรรมดา
๖๗	ทางแห่งความดี เล่ม ๕ ตอน ๑, ๒	๒๕๑๗	บรรณาคาร
๖๘	ทำอย่างไรกับความโกรธ	๒๕๓๘	ธรรมดา
		๒๕๖๐	ชมรมกัลยาณธรรม
๖๙	ทฤษฎีอนุคติ	๒๕๖๒	ชญาณี บุรพรัตน์
๗๐	ที่พึ่งของผู้มีทุกข์และสละบวช	๒๕๖๒	ชญาณี บุรพรัตน์
๗๑	เทคนิคการเผยแผ่พระศาสนา	๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๗๒	ธรรมชาติกับชีวิต	๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๗๓	ธรรมาของชีวิตเป็นเช่นนั้นเอง (อภิมหาปัจเจกชน)	๒๕๔๗	ธรรมดา
๗๔	ธรรมปฏิสนธิ	๒๕๓๑	บรรณาคาร
๗๕	ธรรมเพื่อครองใจคนและธรรมเพื่อความสำเร็จ	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๗๖	ธรรมและชีวิต	๒๕๑๕	บรรณาคาร
๗๗	ธรรมและทรรคชีวิต (ฉบับพิเศษ)	๒๕๔๕	เรือนธรรม
๗๘	ธรรมและทรรคชีวิต เล่ม ๑	๒๕๔๕	บรรณกิจ
		๒๕๔๕	บรรณกิจ
๗๙	ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ	๒๕๔๕	บรรณกิจ
		๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๘๐	ธรรมะชั้นดุษฎี	๒๕๕๓	เรือนธรรม
๘๑	ธรรมาลังการ	๒๕๓๐	โรงพิมพ์เจริญกิจ
๘๒	ธัมมชัชปปัญญา เล่ม ๑	๒๕๓๐	บรรณาคาร
๘๓	ธัมมชัชปปัญญา เล่ม ๒	๒๕๓๑	บรรณาคาร
๘๔	ธัมมชัชปปัญญา เล่ม ๓	๒๕๓๒	บรรณาคาร
๘๕	แนวทางการศึกษาพระสูตรต้นตอปัญหาและหัวใจการศึกษาพระพุทธศาสนา	๒๕๕๓	บริษัทสำนักพิมพ์สุภาจำกัด
		๒๕๖๐	ชมรมกัลยาณธรรม

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๘๖	แนวทางพัฒนาศักยภาพกรมมุขย ตามหลักพระพุทธศาสนา	๒๕๒๙	บรรณาคาร
๘๗	แนวทางพัฒนาศักยภาพกรมมุขย ตามหลักพระพุทธศาสนา เล่ม ๑	๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๘๘	แนวทางพัฒนาศักยภาพกรมมุขย ตามหลักพระพุทธศาสนา เล่ม ๒	๒๕๕๙	ชมรมกัลยาณธรรม
๘๙	แนวทางพัฒนาศักยภาพกรมมุขย ตามหลักพระพุทธศาสนา เล่ม ๓	๒๕๖๒	ชมรมกัลยาณธรรม
๙๐	แนวธรรมแห่งสุดท้ายคั่นดะ เล่ม ๑	๒๕๑๓	บรรณาคาร/ธรรมดา
๙๑	แนวธรรมแห่งสุดท้ายคั่นดะ เล่ม ๒	๒๕๑๔	บรรณาคาร/ธรรมดา
๙๒	บทเรียนชีวิต	๒๕๑๓	บรรณาคาร
๙๓	บนเส้นทางสีขาว	๒๕๓๐	ปัญญา/บรรณกิจ
๙๔	บุคคลผู้หาได้ยากในโลก	๒๕๕๒	ธรรมดา
๙๕	ปกิณกรรม เล่ม ๑	๒๕๓๔	สภาการศึกษา มมร.
๙๖	ปกิณกรรม เล่ม ๒	๒๕๓๕	สภาการศึกษา มมร.
๙๗	ปปัญจธรรม	๒๕๔๖	เรือนธรรม/บรรณกิจ
๙๘	ปัญญารัตน์	๒๕๒๓	บรรณาคาร
๙๙	ปัญหานาสใจทางพระพุทธศาสนา (ไขข้อข้องใจต่างๆ)	๒๕๕๓	ธรรมดา
		๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๐	ปาฐกถาปัญหานาสใจทาง พระพุทธศาสนา (๔ หน้วยก)	(ไม่มีข้อมูล)	มมร.
๑๐๑	ปิยกรณธรรม	๒๕๒๙	โรงพิมพ์เจริญกิจ
		๒๕๖๐	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๒	ผู้สละโลก	๒๕๒๐/ ๒๕๒๘/ ๒๕๓๘/ ๒๕๔๐/ ๒๕๔๙	บรรณาคาร/ สร้างสรรค์บุคส์
		๒๕๕๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๓	พระคุณของพ่อ	๒๕๓๔	โรงพิมพ์กิตติวรรณ/ โรงพิมพ์เมณฑก
		๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๔	พระไตรปิฎกฉบับขยายความ เล่ม ๑, ๒	๒๕๕๔	ธรรมดา
๑๐๕	พระไตรปิฎกฉบับที่ให้ง่ายแล้ว	๒๕๕๓	ธรรมดา
๑๐๖	พระไตรปิฎกฉบับย่อความ และอธิบายความ (อังคตตริภาย หมวด ๑-๙) เล่ม ๑ (หมวด ๑-๔)/เล่ม ๒ (หมวด ๕-๙)	๒๕๕๓	ธรรมดา
๑๐๗	พระพุทธบารมีในอดีต	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๘	พระพุทธภาณิต (จากคัมภีร์ธรรมบท)	๒๕๕๕	
๑๐๙	พระอานนท์ พุทธอนุชา	๒๕๐๙	บรรณาคาร/ สร้างสรรค์บุคส์
		๒๕๕๓-๔	More of lofe
		๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๑๐	พระสารีบุตร	๒๕๖๕	ชญานิ บุพรัตน์

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๑๑๑	พ่อผมเป็นมหา	๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๑๒	พ่อผมเป็นมหา เล่ม ๑	๒๕๑๓	บรรณาคาร
๑๑๓	พ่อผมเป็นมหา เล่ม ๒	๒๕๑๕	บรรณาคาร
๑๑๔	พ่อแม่เดือนลูก	๒๕๕๔	ธรรมดา
๑๑๕	พัฒนาชีวิตด้วยสัมมาทิฐิ	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๑๖	พุทธจริยศาสตร์ (๘ หน้วยกใหญ่)	๒๕๔๐	บรรณาคาร
๑๑๗	พุทธจริยา	๒๕๑๒	ธรรมสภา
		๒๕๖๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๑๘	พุทธชัยมงคลคาถา	๒๕๔๖	เรือนธรรม/บรรณกิจ
๑๑๙	พุทธปฏิภาณ	๒๕๕๒	บรรณกิจ
๑๒๐	พุทธปรัชญาเถรวาท ๒ (PY ๓๑๓)	๒๕๒๕	ม.รามคำแหง (รวมเล่ม)
๑๒๑	พุทธปรัชญามหายาน	๒๕๒๕	ธรรมดา
๑๒๒	พุทธพยากรณ์	๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๒๓	พุทธวิธีในการสอน	๒๕๒๔	มมร./ธรรมดา
๑๒๔	พุทธศาสนาในประเทศไทย	๒๕๒๕	บรรณาคาร
๑๒๕	พุทธอุทาน	๒๕๕๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๒๖	พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน (ใบไม้ในกำมือ)	๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๒๗	เพชรแห่งธรรม	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๒๘	เพื่อความสขใจ	๒๕๔๐	ธรรมดา
๑๒๙	เพื่อชีวิตที่ดี เล่ม ๑	๒๕๒๔	บรรณาคาร
๑๓๐	เพื่อชีวิตที่ดี เล่ม ๒	๒๕๒๖	(รวมเล่ม)
๑๓๑	เพื่อเยาวชน	๒๕๓๖	คนรู้ใจ DMG
๑๓๒	เพื่อสุขภาพจิตที่ดี (ศิริมานนทสูตร)	๒๕๔๗	ธรรมดา
๑๓๓	เพื่อสุขภาพจิตที่ดี (ปกอ่อน)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๑๓๔	เพื่อเสรีภาพทางจิต	๒๕๕๑	ธรรมดา
		๒๕๕๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๓๕	ภาพจำลองชีวิต	๒๕๐๙	บรรณาคาร/ สร้างสรรค์บุคส์
๑๓๖	มงคล ๓๘ ฉบับสังเขป	๒๕๕๗	ธรรมดา
๑๓๗	มนุษย์กับเสรีภาพ	๒๕๓๙	ปัญญา
๑๓๘	มาลัยกลีบบัว	๒๕๕๗	ขวัญ เพ็ญหทัย
๑๓๙	มีความเห็นที่ถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้องจะตามมา	๒๕๕๘	ธรรมดา
๑๔๐	โยนิโสมนสิการ	๒๕๔๕	เรือนธรรม/บรรณกิจ
		๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๔๑	ร่มธรรม	๒๕๑๓	บรรณาคาร/บรรณกิจ
๑๔๒	รอยข้าในดวงใจ	๒๕๑๐	บรรณาคาร
๑๔๓	เรียนธรรมจากคำถาม	๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๔๔	ลากของชีวิต ๔ ประการ	๒๕๕๐	บรรณกิจ
๑๔๕	ลากอย่างยิ่งของชีวิต	๒๕๕๑	ธรรมดา
๑๔๖	ลีลากรรมของสตรีสมัยพุทธกาล	๒๕๑๕	บรรณาคาร/ธรรมดา

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๑๔๗	ลีลาชีวิต	๒๕๖๓	ชญาณี บุรพรัตน์
๑๔๘	ลูกรักของพ่อแม่	๒๕๕๖	DMG Books
๑๔๙	วิธีทำจิตให้บริสุทธิ์	๒๕๔๕	โอเดียนสโตร์
๑๕๐	วิธีลดละความโกรธ	๒๕๕๐	ธรรมดา
๑๕๑	วิธีสร้างความคิดและการมีเงื่อนไขของกรรม	๒๕๕๒	ธรรมดา
๑๕๒	โศกนาฏกรรม	๒๕๕๖ / ๒๕๖๓	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๓	ศรัทธากับปัญญา ในพุทธศาสนา	๒๕๕๔	ธรรมดา
		๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๔	ศีล สมานธิ ปัญญา (หลักการศึกษเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต)	๒๕๔๒ / ๒๕๔๓	บรรณกิจ
		๒๕๖๒	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๕	สนทนาธรรมกับพระธรรมทูตและพุทธปรัชญา แก้ปัญหาเศรษฐกิจ	๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๖	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๑	เม.ย. ๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๗	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๒	ส.ค. ๒๕๕๔	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๘	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๓	ก.พ. ๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๕๙	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๔	พ.ค. ๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๐	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๕	ก.ย. ๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๑	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๖	ก.ย. ๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๒	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๗	พ.ย. ๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๓	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๘	ธ.ค. ๒๕๕๖	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๔	สนทนาธรรมกับอาจารย์ยุติน เล่ม ๙	ธ.ค. ๒๕๕๘	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๕	สวดมนต์เพื่อสันติและปัญญา (ปกอ่อน)	๒๕๕๐	ธรรมดา
๑๖๖	สวดมนต์เพื่ออะไร (ปกอ่อน)	๒๕๕๗	ธรรมดา
๑๖๗	สวรรค์ นรก บุญ บาป ในพระพุทธศาสนา	พ.ศ. ๒๕-- พ.ศ. ๒๕๕๖	มมร./ธรรมดา ธรรมดา
๑๖๘	ลัทธิธรรม	๒๕๖๑	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๖๙	สายธารที่เปลี่ยนทาง	๒๕๐๙	บรรณาคาร
๑๗๐	สาระสำคัญวิสุทธิมรรค (กระดาดปรุฟ/ปอนด์)	๒๕๑๐	บรรณาคาร
๑๗๑	สาระสำคัญแห่งพุทธปรัชญามหายาน	(ไม่มีข้อมูล)	ธรรมดา
๑๗๒	สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘ เล่ม ๑	๒๕๑๔	บรรณาคาร
๑๗๓	สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘ เล่ม ๒	๒๕๑๕	บรรณาคาร
๑๗๔	สิ่งเกื้อกูลชีวิต	๒๕๓๓	บรรณกิจ
๑๗๕	สิ่งที่ควรทำความเข้าใจกันใหม่ เพื่อความถูกต้อง	๒๕๔๔ ๒๕๕๗	บรรณกิจ ชมรมกัลยาณธรรม
๑๗๖	แสงเทียน	๒๕๐๗ ๒๕๖๑	บรรณาคาร ชมรมกัลยาณธรรม
๑๗๗	หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด	(ไม่มีข้อมูล) ๒๕๕๕	ธรรมดา ชมรมกัลยาณธรรม
๑๗๘	หลักคำสอนสำคัญในพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท ๑)	๒๕๑๙	บรรณาคาร

ลำดับ	รายชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์	สำนักพิมพ์
๑๗๙	หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา	๒๕๓๐ ๒๕๕๖	ธรรมดา ชมรมกัลยาณธรรม
๑๘๐	เหมือนภูเขา	๒๕๒๕ ๒๕๒๕ / ๒๕๒๙ / ๒๕๕๗	(ไม่มีข้อมูล) ชมรมกัลยาณธรรม
๑๘๑	แหล่งเกิดแห่งความสุข (สุขสมุทัย)	๒๕๔๘	ธรรมดา
๑๘๒	อธิบายมีลิตาปัญหา (กระดาดปรุฟ/ปอนด์)	๒๕๒๘	บรรณาคาร
๑๘๓	อนุทินทรรคชะชีวิต	๒๕๒๐ ๒๕๖๐	บรรณาคาร ชมรมกัลยาณธรรม
๑๘๔	อนุทินทรรคชะชีวิต เล่ม ๑	๒๕๒๐	สภาการศึกษา มมร.
๑๘๕	อนุทินทรรคชะชีวิต เล่ม ๒	๒๕๒๑	สภาการศึกษา มมร.
๑๘๖	อริยสัจ ๔	(ไม่มีข้อมูล)	ธรรมดา
๑๘๗	อัฐิประวัติ อ.ว.คิน อินทสระ	๒๕๕๕	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๘๘	อันความกรุณาปราณี	๒๕๑๔ ๒๕๖๕	บรรณาคาร ชมรมกัลยาณธรรม
๑๘๙	อันชนกชนนีที่รักเจ้า	๒๕๑๒	บรรณาคาร
๑๙๐	อันสืบเนื่องมาจากการไปดูการประชุมสงฆ์ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๓๖	๒๕๔๗	ทรงสิทธิ์วรรณ
๑๙๑	อารมณ์ระดับใจ	๒๕๕๗	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๙๒	อารมณ์ระดับใจ เล่ม ๑ และ เล่ม ๒ (จดหมายถึงลูก)	๒๕๓๙	คนรู้ใจ DMG
๑๙๓	อาหาร ๔	๒๕๕๖	เรือนธรรม
๑๙๔	โอวาทปาติโมกข์	๒๕๔๕	โอเดียนสโตร์
๑๙๕	พุทธจริยศาสตร์	๒๕๖๙	ชมรมกัลยาณธรรม
๑๙๖	ธรรมดาของชีวิตเป็นเช่นนั้นเอง	๒๕๖๙	ชมรมกัลยาณธรรม



พระสุรเสียง
สมเด็จพระพนปิลวงษ์
ทรงอ่านวรรณกรรม
“พระอานนท์ พุทธอนุชา”



สามารถดูรายละเอียด
“รายชื่อผลงานหนังสือ
ของท่านอาจารย์ยุติน อินทสระ
ฉบับเต็ม” ได้ที่นี่



อัตชีวประวัติ อาจารย์วศิน อินทสระ



พระอานนท์ พุทฺธอนุชา

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
อาจารย์วศิน อินทสระ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช ๒๕๖๖



Pdf File



ชมรมกัลยาณธรรม
หนังสือดีลำดับที่ ๔๕๐

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙ จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ชมรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๗๓๕๓ และ ๐-๒๗๐๒-๙๖๒๔

ที่ปรึกษา

พระราชสุทธวิชิตเมธี (ชัยยันต์ จตุตถาโย) ป.ธ.๕ ผศ.ดร.
ท่านอาจารย์รุ่งอรุณ จันทร์สงคราม

ภาพวาดหน้า ๖ (สีชอร์ค) รศ. พิเชษฐ สุนทรโชติ

ภาพประกอบเรื่องพระอานนท์ สุวดี ผ่องโสภา

ออกแบบปก/รูปเล่ม ชมรมกัลยาณธรรม พิสูจน์อักษร ทีมงานกัลยาณธรรม
เฟลต/พิมพ์ แคนนา กราฟฟิก โทร. ๐๘-๖๓๑๔-๓๖๕๑



page อาจารย์วศิน อินทสระ



ผลงานหนังสือ
อาจารย์วศิน อินทสระ



เสียงธรรม SoundCloud
อาจารย์วศิน อินทสระ



www.kanlayanatam.com



ยถา สงฺการธานสุมี อุชฺเฌิตสุมี มหาปเถ
ปทุมํ ตตฺถ ชาเยถ สฺสจิกฺขนฺธํ มโนรมํ
เอวํ สงฺการญฺเตสฺส อนนฺธญฺเต ปุณฺณชฺเชน
อติโรจติ ปญฺญาเย สมมาสมพุทฺธสาวโก ฯ

ดอกบัวเกิดในกองหยากเยื่อ
อันบุคคลทิ้งไว้ริมทางใหญ่
ยังมีกลิ่นหอม เป็นที่รื่นรมย์ใจ จันใด
พระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
แม้เกิดแล้วในหมู่ปุณฺณผู้มีดบอด
อันเป็นประดุกองหยากเยื่อ
ย่อมรุ่งเรืองกว่าปุณฺณเหล่านั้นด้วยปัญญา จันนั้น

(ธรรมบท ทางแห่งความดี เล่ม ๑
ปุปพวรรคฉัณณนา ๑๒. ดอกบัวในกองหยากเยื่อ)

